ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ՄԱՐՏ 1
MARDI
1er MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·146 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21·146

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԸԹՈՆ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ԿԷՄԱՐԸ

Ուրբաթ, Փետրուար 25ին, պատահեցաւ ինչ որ կ'ակնկալուէր եւ այլեւս անխուսափելի դարձած էր՝ Հերվէ կէմար նախ զեկոյցով մը, ապա հեռատեսիլի Ա. կայանէն հաղորդեց թէ կը հրաժարի Տնտեսութեան նախարարի իր պաշտօնէն։

Տասը օր է կը տեւէր անտանելի թերթօն մը եւ վերջին օրերը կացութիւնը ալ աւելի անհանդուրժելի էր։ Զախող յայտարարութիւնները, սուտերը կը ստիպէին որ ի վերջոյ ընէ, ինչ որ կրնար ընկերէն ընել եւ առաջքն առնել անախորժ մթնոլորտի մը։ Մայրի մէջ յայտարարած էր որ կօշկակարի զաւակ, չէր կըրնար նման մեծ քաղքենիի մը գաւկին, տուներու տէր ըլլալ, երբ Գանար կը յայտարարէր թէ Փարիզէն զատ չորս տուներու տէր է գաւառը։ Հեռատեսիլէն կը յայտարարէր որ երբեք հարցազրոյց չէ տուած Մայրի, մինչ լրագրողուհին կը հաստատէր թէ ան կատարուած էր հեռաձայնով եւ ինչ որ գրուած էր նախարարին խօսքերն իսկ էին։

Շիրաքեան ընտանիքին ամէնէն հաւատարիմ որդին, պահպանողական, կաթոլիկ, ուժ զաւկի տէր Հերվէ կէմար, դեռ երիտասարդ (44 տարեկան) վերջ կը դնէր, գոնէ առժամապէս, քաղաքական իր կեանքին, որ դեռ երկու փայլուն ապագայ մը կը խոստանար։ Կինը, որ իր արհեստին թերմամբ (Միջազգային ներդրումներու գործակալութեան նախագահուհին է), ընթրկապտորտ մը կ'ընէր Միացեալ Նահանգներ, յայտարարած է թէ ամուսնոյն որոշումը կը ձգտէր գվախտորաբար զաւակները խնայելու։

Իր հրաժարումէն քիչ ետք, Տնտեսութեան նախարար նշանակուեցաւ Թելեքոմի նախագահը՝ Թիէրրի Պրըթոն, 50 տարեկան, որ նախապէս մերժած էր այդ պաշտօնը։ Կը բնակի իր ունեցած չորկապժնին մէջ, Փարիզի 14րդ թաղամասը։ Ծանօթ է որպէս անձ մը որ կը փրկէ տագնապի մէջ գտնուող ձեռնարկութիւնները, ինչպէս ըրաւ Ֆրանս - Թելեքոմի համար, երբ անոր գլուխը անցաւ։ Այլի Հորդորդ նախարարն է Տնտեսութեան մէջ։ Թելեքոմի գլուխը տարեկան 1,3 միլիոն եւրօ կը շահէր, Տնտեսութեան որպէս նախարար իր աշխատավարձը վեց անգամ պակաս է։

Թելեքոմի գլուխն ալ նշանակուեցաւ Տիտիէ Լոմպար, որ արդէն պատասխանատու պաշտօն ունէր հաստատութեան մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՑՐՈՒԽ ճակատագրական օր մը կ'ապրէր երկուշաբթի, Փետր· 28ին եւ բախտաներու վախ կար, կառավարութիւնը արդիւնած ըլլալով ընդդիմութեան ցոյցը։ Նոյն օրը, Ժորհրդարանը օրակարգի նկած էր Հարիրիի սպանութեան հարցին քննութիւնը մինչ Սուրիոյ դէմ հակազդեցութիւնը կը ծաւալի։ Անհաւանական չէր նկատուեր նաեւ որ սուրիամէտ կառավարութիւնը իյնայ։ Քաղաքական ընդդիմութեան դէմքերէն Սամիր Ժըրանժիէ հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի (Փետր· 27/28) ուր կը հաստատէ թէ նման ժողովրդական զօրակոչի մը չէր սպասեր Հարիրիի մահուան առթիւ, ցաւ կը յայտնէր որ Հեզպոլլան եւ Ամալը չիի երկու չարժումներ են, որոնք կապուած են Սուրիոյ եւ դժուար կը համակերպին սուրիական զօրքին մեկնումին։ Ինք կը սպասէ որ Սուրիա յայտարարէ թէ պիտի քաշուի, ինչ ալ ըլլայ Թուականը։ Նպատակը Դամասկոսի կառավարութեան տապալումը չէ, կը թուէ որ պահիւով քաշուի։ Ճումպլաթ ալ Ֆիկառոյի մէջ (Փետր· 28) կ'ըսէ թէ սուրիական զրաւումը երկար տեւած է։ Կ'ուզէ որ ընտրութիւնները տեղի ունենան, նոյնիսկ սուրիական զրաւման տակ։ Փետր· 27էն 28ի գիշերը հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Հարիրիի շիրմին չուրջ, որպէսզի յաջորդ օրը կարենան մասնակցիլ ցոյցին, որ արդիւնեցաւ կառավարութեան կողմէ։

Թել-Ավիվի դիւերարօյին դէմ գործուած ռմբափորձը Փետր· 25ին կէս գիշերէն քիչ առաջ, 4 հոգիի մահուան պատճառ եղած է եւ չուրջ 50 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Պաղեստինցի քամիքաղը կրցած էր մօտենալ իր կրած պայթուցիկներով։ Շարոնի համար բուն պատասխանատուն Սուրիան է եւ իրեն համար Շարմ էլ-Շէյխի հաչտութեան ծրագիրը կէս ճամբան կը մնայ։ Ապացոյց անմիջապէս դատապարտեց արարքը, որու պատասխանատուութիւնը ստանձնեց Իսլամական Ճիհատը, որ կ'ամբաստանէ պաղեստինեան իշխանութիւնը Իսրայէլի հետ իր գործակցութեան համար։ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարին համար Սուրիոյ պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, փաստեր ալ ունի, ինչ որ Դամասկոս կ'ուրանայ։

ՊԱՂՏԱՏԻՆ 100 քմ· հարաւ, անձնասպանական նոր ռմբափորձ մը գործուած է Փետր· 28ի վաղ առաւօտեան, որու հետեւանքով 32 մեռեալ կար եւ 15 վիրաւոր։ Միւս կողմէ, նախորդ օրն ալ ձերբակալուած է Սատտամ Հիւսէյնի խորթ եղբայրը Սապաուի Իպրահիմ ալ-Հասան ալ-Թիքրիթի, որու դէմ այն ամբաստանութիւնը կար որ Սուրիայէն կը վարէ ըմբոստութիւնը։ Նոյն օրը (Փետր· 27) ութ հոգի սպաննուած են Մոսուլի մօտ, Պաղտատի հարաւն ալ իրաքեան բանակի համազգեստ կրող հինգ դիակներ յայտնաբերուած են։ Նախորդ օրն ալ ամերիկացի երկու զինուոր սպաննուած է։ Բրիտանական մամուլն ալ գրած էր որ կասկածներ կան բրիտանացի 50 զինուորներու դէմ, որ սպանութիւններ, ոճիրներ եւ այլ գէշ վերաբերումներ ունեցած են Իրաքի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը 0,7% յաւելում կրած է Յունուարին ինչ որ 10%ի կը հասցնէ ընդհանուր համեմատութիւնը, երբ Ռաֆարէն յայտարարած էր որ տարուան ընթացքին այդ համեմատութիւնը 9%ի պիտի իջեցնէ։

ՊԱՊ որ միշտ ճեմելի հիւանդանոցն է, անակնկալօրէն երեւցաւ կարճ վայրկեան մը պատուհանին եեւէն եւ օրհնութիւնը տուաւ։ Գահակալութեան 26 տարիներու երկայնքին, առաջին անգամ ըլլալով չէր կրցած Հրեշտակ Տեառնի (Անժելուս) իր աղօթքը ընել։ Իրեն արգիլուած է խօսիլը փորձել եւ հակառակ տըրտած լատտես լուրերուն, կը թուի որ Յովհ.-Պօղոս Բ.ի վիճակը բաւական մըտահոգիչ է։

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ եւ ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւնները խնդրոյ առարկայ են։ Կիրգիզիստանի մէջ, քուէարկութիւնը կարեւոր կը նկատուէր գըլխաւորաբար նախագահականն ընտրութենէն ութ ամիս առաջ, երբ ներկայ նախագահը նորէն պիտի ներկայանայ։ Ընդդիմութիւնը բողոքած է քուէարկութեան դէմ եւ զօրակցութիւնը ստացած է տեղւոյն ամերիկացի դեսպանին։ Տաճկաստանի մէջ ալ երեսփոխանական ընտրութիւնները իշխանութեան ճնշումին տակ կատարուած են։ Երկու երկիրներուն մէջ ալ աղքատութիւնը մեծ է եւ ժողովուրդին 50% եւ 60%ը աղքատութեան սահմանէն վար կ'ապրի։

ԻՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Փետր· 27ին, ըստ որուն կրնայ բանիլ պարսկական հիւլէական առաջին կեդրոնը, զոր Ռուսերը կառուցանած են Պուշեհր, երկրին հարաւը։ Ռուսաստան եւ Իրան համաձայնեցան որ Ռուսերը հարկ եղած իւրանիումը պիտի հայթայթեն եւ ետ բերեն գործածուածը։ Այս վերջին կարգադրութիւնը եղած է արգելք հանդիսանալու համար հիւլէական ռումբի մը չինութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օ. ՓԱՄՈՒՔԻ ԴԷՄ ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻ ՊԱՀԱՆՋ

Ծանօթ թուրք վիպագիր Օրհան Փամուք զուիցերական թերթի մը հարցազրոյցին երեսուն հազար Քիւրտի ու մէկ միլիոն Հայու Թուրքիոյ մէջ բնաջնջումին մասին ըսածներուն պատճառով բուռն ճնշադատութեան թիրախ ըլլալէ ետք, դատական հետապնդումի ալ ենթակայ կը դառնայ։

Կեսարիոյ դատախազը Օ· Փէֆմէզճի յայտարարած է թէ վիպագիրը պէտք է պատժուի "անհիմն յայտարարութիւններով անարգած ըլլալով թրքական ինքնութիւնը, թուրք զինուորականները եւ ամբողջ Թուրքիան"։ Պատիժին հիմ կը ընկատուին թրքական պատժական օրէնսգրքին 159 եւ 312րդ յօդուածները։

Թէ թուրք պետութիւնը իրեն ուղղուած անարգանք կը նկատէ Օ· Փամուքի արտայայտութիւնը, կամ կ'որոշէ դատի տալ զինքը, իր գիտնալիք բանն է։ Ինչ որ մեզի ու մեզմէ աւելի Թուրքիա անունով Եւրոպայի անդամակցութեան արժանի երկրի մը գոյութեան հաւատացողներուն կը վերաբերի, հետեւեալն է· այդ երկիրը պետական ճապկումներու դժուար հաւասարելի առանդութեան տէր է· ժառանգութիւն որ կու գայ 600 տարի ապրած իր նախահօրմէն՝ Օսմանեան կայսրութենէն։ Կեսարիոյ դատախազին յայտարարութիւնը նոր փաստն է ըսուածին։

Իրրեւ թէ Եւրոպայի պատշաճելու համար Անգարա ջնջած էր պատժական օրէնսգրքին 305րդ յօդուածը որ պատժելի յանցանք կը հռչակէր Հայկական ցեղասպանութիւնը վաւերացնող ամէն արտայայտութիւն, չէ՞։ Օ· Փամուքը դատական հետապնդումի ենթարկելու համար նոյն դատախազին նշած թիւ 312 յօդուածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ջնջուածին նոր հասցէն։ Այլ խօսքով՝ նոյն տրամադրութիւնը ընդգրկուած է ուրիշ յօդուածի մը մէջ։

Միամտութեան ու շահադիտականին հիմերով եւրոպական իմաստութիւնը ֆանի՞երորդ կոլէն ետք արթնցնելու տրամադրութիւն կ'ունենայ արդեօք։

Թ· ԱՐՓԻ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀՈՎԱՑ ՁԱԿԱՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 28)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կրթութեան եւ դիտութեան նախարարութիւնը Հայաստանի ու Սփիւռքի աշակերտներուն համար չարադրութեան մըրցում մը կազմակերպած է Ցեղասպանութեան 90ամեակին առթիւ։ Շարադրութիւնները պէտք է անդրադառնան կարգ մը հարցերու, ինչպէս Հայկական Հարցին ծագումը, Սան Սթեֆանոյի, Պէրլինի դաշնագիրները, փանթուրքիզմը, փանթուրանիզմը, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ռուսաստանի, Գերմանիոյ, ԱՄՆ-ու արձագանգները, եղեռնի ժխտումը, եւլն։։

Շարադրութիւնները պէտք է նոյն նախարարութեան ներկայացուին մինչեւ Մարտ 25· արդիւնքները կը հրապարակուին Ապրիլ 1ին։ Գլխաւոր երկու մրցանակներէն մէկը տրուի Հայաստանի, մինչ սը Սփիւռքի լաւագոյն գրութեան։ Այս վերջինին հեղինակին կը ստեղծուին պայմաններ ներկայ գտնելու 90ամեակի նըշումներուն։ Կը տրուին նաեւ իրաւասական մրցանակներ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Նիք Հոլ անուն անգլիացի լրագրող մը Պոլիս կ'երթայ Թուրքիան մօտէն ճանչնալու։ Հոն կ'իյնայ քանի մը առաւ-փահաններու ծուղակը, ապա ապրածը կը նկարագրէ "Կուարտիըն" թերթին մէջ։

Պոլսոյ մէջ ծանօթացած քանի մը թուրքերը զինքը պառ մը կը հրապուրեն։ Քանի մը բաժակ խմելէ ետք, երբ կիներ ալ կը մասնակցին խումբին, Անգլիացին կը հասկնայ թէ իրեն դէմ խաղ մը կը պատրաստուի։ Կ'որոշէ մեկնիլ, բայց իրմէ կարեւոր գումար կը պահանջեն. երբ կը մերժէ տալ, զինքով կը սպառնան ու կ'առնեն ունեցածը։ Անոնց ձեռքէն փրկըւելէ ետք ոստիկանութեան կը դիմէ. հոն էրեն կ'ըսեն թէ դրամին կէսը միայն ետ կրնայ առնել։ Ու Անգլիացին կը կռահէ որ միւս կէսն ալ բաժին պիտի ըլլայ ոստիկաններուն։ Կը մերժէ այդ կարգադրութիւնը, եւ ոստիկանները դժուարով կ'արտօնեն որ դրաւոր դիմում ընէ կատարուածին մասին։ Ամբողջ գիշերը կը պահուի ոստիկանատունը։

Երանելին կը գանգատի նաեւ չորկակայ վաճառորդներուն, խանութպաններուն կոպիտ ընթացքէն, քանի որ նոյնիսկ չեն արտօնած որ անվճար խօսակցութիւն մը ունենայ իրենց հեռաձայնով։ Միայն մեկնումի պահուն կը հանդիպի բարի մարդու մը որ իրմով կը զբաղի։

50% եւ 60%ը աղքատութեան սահմանէն վար կ'ապրի։

ԻՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Փետր· 27ին, ըստ որուն կրնայ բանիլ պարսկական հիւլէական առաջին կեդրոնը, զոր Ռուսերը կառուցանած են Պուշեհր, երկրին հարաւը։ Ռուսաստան եւ Իրան համաձայնեցան որ Ռուսերը հարկ եղած իւրանիումը պիտի հայթայթեն եւ ետ բերեն գործածուածը։ Այս վերջին կարգադրութիւնը եղած է արգելք հանդիսանալու համար հիւլէական ռումբի մը չինութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Մարտ 1ին դրուագութեան գիները յաւելում կը կրեն եւ նոյնիսկ տարբերութիւններ կան այլեւս ներքին գիներու եւ Եւրոպայի անդամ երկիրներու գիներու միջեւ։ Ֆրանսայի մէջ 20 կրամ կշռող նամակները 0,50էն կ'անցնին 0,53 Եւրոյի եւ 0,55ի՝ Եւրոպական Միութեան անդամ պետութեանց համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի Սեզարնեու բաշխումը կատարուեցաւ Փետր· 26ին Շաթըլէի թատերասրահը։ Նախագահ Իշապէլ Ա.ճանի։ Արդիւնքները բնաւ չէին համապատասխաներ նախատեսուած ենթադրութիւններուն եւ այդ ուղղութեամբ գլխաւոր յուսախաբութիւնը եղաւ Լէ Գորիսք Ֆիլմին առընչութեամբ, որու համար կ'ակնկալուէին գլխաւոր մրցանակները։ Լէ Գորիսքը գոհացաւ երկու երկրորդական մրցանակներով (երա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ՀԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Հին Եգիպտոսի փարաւոնական ժամանակաշրջանի խորհրդանիշն են աշխարհահռչակ բուրգերը, որոնցմէ 67 հատ ծանօթ են մինչեւ այսօր: Փարաւոնական ժամանակաշրջանը որ կը հասնի մինչեւ Ք. ա. 332 թուականը, Մեծն Աղեքսանդրի նուաճումը, կ'ընդգրկէ շուրջ 40 երկար դարերու շղթայ մը: Եւ Միջագետքի Ասորա – Բաբելոնականին հետ, աշխարհի ճանչցուած ամենահին քաղաքակրթութիւնն է: Բայց ի տարբերութիւն այս վերջինին, եգիպտականը մեզի հասած է –գրեթէ– ամբողջական վիճակի մէջ: Այդ պահպանութեան ազդակն է... պարզապէս անապատի աւազը, որ հովէն տարեւելով եկած է 20 երկար դարեր ծածկելու բուրգեր, մեհեաններ, դամբարաններ, եւ այս ամէնը գրեթէ անաղարտ հասցնել մինչեւ ԺԸ. դարու վերջաւորութեան:

Ծոյն մեծ պատմաբան, ճանապարհորդ եւ փիլիսոփայ Հերոդոտոս (Ք.Ա. 482–420) չատ արդարացի կերպով ըսած է որ «Եգիպտոս Նեղոսի պարգեւն է»: Հնուց անտի, այդ երկրին մէջ մարդկային կեանքը ամփոփուած մնացած է գետին ողջ երկայնքին ոռոգուած նեղ հողաշերտի մը վրայ, Մի՛ջերկրականի մօտ գետին գծած տեղթային եւ քանի մը հատ ու կենտ տվաստիաններու մէջ: Այս ամէնը կը կազմեն երկրին տարածութեան հազիւ 5 տոկոսը. մնացեալը անապատ է, աւազ, «ղըռ»:

Բնաւ նպատակս չէ հին Եգիպտոսի պատմութիւնը հոս ներկայացնել. ոչ մասնագէտն եմ, ոչ ալ հնարաւոր է յօդուածի մը սահմաններուն մէջ, նոյնիսկ ամենամփոփ կերպով: Ցիշեմ միայն որ փարաւոնական ժամանակաշրջանի մօտ 40 դարերը ի յայտ կու գան նախ՝ երկու անջատ թագաւորութիւններով. Հիւսիսի եւ Հարաւի: Նարմեր թագաւորն է որ մեր թուագրութենէն 2500 տարի առաջ երկիրը կը միաւորէ եւ որուն վրայ կ'իշխեն երեսուն արքայատոհմեր: Եւ անշուշտ այդ հազարամեակներուն ընթացքին երկիրը կ'ունենայ փայլուն վերելքի շրջաններ որոնցմէ մնացած են այսօր աշխարհին ներկայացող հրաշալիքները, եւ անխուսափելի անկումներ:

Մի՛շտ ուղեցոյցը կը դրէ թէ փարաւոններու Եգիպտոսին մասին «մեր գիտութիւնը տակաւին թոթովելու մակարդակին է: Անշուշտ երկրին հին պատմութեան մեծ դիծերը ծանօթ են, բայց այդ քաղաքակրթութիւնը ասելի հարցականներ եւ առեղծուածներ կը յարուցանէ, քան՝ ստուգութիւններ կը յայտնէ»: Փարաւոնները, չատուած եւ թագաւոր, իրենց անձին մէջ միացուցած են կրօնական եւ աշխարհիկ իշխանութիւնը, իրենց անուան կցելով չատ անգամ արեւ– չատուծոյ Ռա անունը: Անոնցմէ աշխարհի ամէնէն ծանօթներն են Ամենոֆիս Դ., Ռամսէս Բ. եւ Թութանխամոն: Իսկ թագուհիներէն՝ Հաչեփսութ, եւ վերջինը Կղեոպատրա որ արդէն տկրող Հռոմէական իշխանութեան ներկայացուցիչ զօրավար Մարկոս Անտոնիոսի հմանուհին դարձած, ծանօթ է իր արկածախնդրութիւններով որոնք բազմաթիւ ֆիլմերու նիւթ դարձան վերջին տասնամեակներուն:

Բարդ եղած է հին Եգիպտոսի դիցաբանութիւնը տասնեակներով չաստուածներու փաղանգներով, ոմանք ներկայացած մարդակերպ, ուրիշներ՝ մարդկային մարմիններով ու անասուններու գլուխներով, ոմանք ալ միայն անասունի կամ թռչունի կերպարանքներով: Աստուածներ մէջ միշտ ներկայ է Ռա, արեւը, իսկ ամենածանօթներն են Հաթոր որ յաճախ կը նկատուի Իզիսի, Օզիրիսի, Հորիսի, Փթահի եւ Սոպէքի: Աստուածներ մը ողջ մեհեաններ կամ մեհեաններու մասեր, որոնց մէջ կը ծառայէին անհամար քուրմեր: Քրամապետները որոնք եղած են ժամանակի «իմաստուն եւ ուսեալ» մարդիկ, չատ անգամ եղած են աղնուականներ, պաշտօնի կոչուած ուղղակի փարաւոնին կողմէ, եւ ի հարկէ ծառայելու համար ալ միապետին իշխանութեան ու մեծութեան: Հարեւանցի ակնարկ մը բաւ է հաստատելու թէ մարդ արարածը ի հնուց անտի, ինչ կրօնքի ալ հետեւած ըլլայ, ունեցած է մահը յաղթելու մղձաւանջը, անմահութեան տենչը, յաւիտենականին մէջ ճամբորդելու կամ վերակենդանացնելու տարտամ յոյսը: Եւ ատոր լաւագոյն օրինակները են այն հսկայական դամբարանները հին Եգիպտոսի, որոնց մէջ հանգչող մոմիաներուն համար կ'ապահովուէր կենցաղային ահափին պիտոյք...:

Համառօտելով՝ հին Եգիպտոսի բազմահազարամեայ պատմութիւնը կը բաժնուի հետեւեալ ժամանակաշրջաններուն.

1) Փարաւոնական Եգիպտոս մինչեւ Ք. Ա. 525, այսինքն չուրջ 3000–3500 տարի:

2) Ք.Ա. 525 պարսկական տիրակալութիւն:

3) Ք.Ա. 332 Մեծն Ալեքսանդրի կողմէ նուաճում, հիմնում Ալեքսանդրիա ծովափնեայ քաղաքին, իր աշխարհահռչակ փարոսով եւ գրադարանով:

4) Ք.Ա. 30 միացում հռոմէական կայսրութեան, որու մասնատումէն յետոյ (Ց. Ք.395) Եգիպտոս մաս կը կազմէ Արեւելեան, բիւզանդական կայսրութեան, մինչեւ 640: Այդ ժամանակաշրջանը Քրիստոնէութեան ժամանակաշրջանն է, մուտք դործած Ա. դարու 40–ական թուականներուն, քարոզչութեամբ Մարկոս Աւետարանիչի: Գետազային Աղեքսանդրիա կը դառնայ քրիստոնէութեան մեծ կեդրոններէն մին, եւ միաբնակութեան միջնադերդը կիւրեղ Աղեքսանդրիացիին ղեկավարութեամբ, որուն «Մի բնութիւն բանին մարմնացելոյ» բանաձեւը տրդեղերդուած է նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ:

5) 641ին կը սկսի արաբեւիսլամական նուաճումը. արաբական տիրակալութիւնը բնականաբար կ'առաջնորդէ արաբերէն դիրին ու լեզուին ընդհանրացման, բնակչութեան յաջողաչիչ իսլամացման գուգահեռ: Հին եգիպերէնը՝ զպտերէնը կը սահմանափակուի քրիստոնեայ մնացած վոքրամասնութեան ծիսական լեզուի դերին մէջ, ինչպէս գրաբարը մեզ մօտ: Ղպտի արուեստը մինչեւ այսօր կը գոյատեւէ կրօնական հաստատութիւններուն մէջ, եկեղեցիներ ու վանքեր, որոնցմէ չատեր կը ներկայացնեն պատմական արժէք:

Եգիպտոսի արաբեւիսլամական ժամանակաշրջանը կը բաժնուի զանազան շերջանների, տիրող գերդաստաններու անուններով. Օմայեաններ (661–750), Ապպասեաններ (750–868), Թուլունիտներ (868–905), Իխշիտիտներ (905 – 969), Ֆաթիմիտներ (969 – 1171) որոնց օրով կը հիմնուի Գահիրէն, 969ին, եւ տարի մը յետոյ ալ հռչակաւոր Ալ–Ազհար մզկիթը եւ իր իսլամական համալսարանը: Հուսկ՝ Այյուպիները (1171–1250) որոնցմէ համբաւաւոր է Սալահետտին սուլթանը, ծագումով քիւրտ, որ 1187ին Երուսաղէմը Ֆրանքներուն ձեռքէն ետ առաւ: Վերջապէս Մամլուքները (1251 – 1517), որոնցմէ ետք Եգիպտոս կ'իյնայ Օսմանեան կայսրութեան ձեռքը, երեք հարիւր տարուան համար: Այդ երեք դարերը եղան լճացումի երկար ժամանակաշրջան մը, որոնց ընթացքին իսլամական արուեստը –որ նախապէս ճարտարապետական հիանալի նմոյշներ տուած էր– չքացաւ:

ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը, Եգիպտոս ծանօթ է Եւրոպացիներուն մխիթարեան քահանայ մը հին գրութիւններէ, որոնցմէ են յոյն պատմահայր Հերոդոտոսի աշխատութիւնները: Անոր հետ Թէոդորոս եւ Ստրաբոն ձգած են կարեւոր վկայութիւններ, նաեւ եգիպտացի քուրմ Մանեթոնէ (Ք. ա. Գ. դար) Եգիպտոսի Պատմութիւն մը: Արդի Եգիպտոսը կը սկսի 1798ին, Ֆրանսացիներու հոն կատարած արկածախնդրական արշաւանքով: Անգլիացիներուն դէմ պատերազմող Ֆրանսական Ա. Հանրապետութեան զեկավարները –որոնց կարգին Թալէյրան– կը համոզեն երիտասարդ զօրավար Նափոլէոն Պոնափարթը հոն դաղութատիրութեան նպատակով արշաւանքի ձեռնարկելու: Եւ ան իր հետ կը տանի ոչ միայն զինուորներ ու զինամթերք, այլ նաեւ փաղանդ մը դիտնականներու, որոնք հիմը պիտի դնէին այն բանին որ պիտի կոչուէր Եգիպտագիտութիւն: 1798 Յուլիս 21ին Կիզէի Բուրգերուն առջեւ վերջին Մամլուքներու վրայ տարուած յաղթանակով, Ֆրանսացիները կ'իջնեն Նեղոսի հովիտին մինչեւ Հարաւ, Ասուան: Իրենց առջեւ կը բացուի բազմահազարամեայ քաղաքակրթութիւն մը ,իր բուրգերով, մեհեաններով, տաճարներով, դամբարաններով ու պապիրուսի վրայ գրուած ձեռագիրներով: Կատարեալ յայտնութիւններ: Ժ.Ֆ. դարուն Ֆրանսացիները Օկիւստ Մարիէթի եւ Կասթոն Մասփերոյի կը հետեւին իտալացի, գերմանացի եւ անգլիացի հնախոյզներ, պատմաբաններ: Փարաւոնական ժամանակին նման, գործի կը լծուին հազարաւոր ֆելլահներ, որոնք բահով ու բրիչով քսան եւ աւելի երկար դարերու ընթացքին կուտակուած աւազէն կը մաքրեն տասնեակ ու տասնեակ կառոյցներ, որոնք կամաց-կամաց կը յայտնեն աշխարհի ամենահին քաղաքակրթութիւններէն մէկուն ծալքերը: Սակայն, այդ վիթխարի գործունէութիւնը պիտի չհասնէր իր լրումին եթէ չըլլար Ֆրանսացի այն երիտասարդ դիտնականը՝ Ժան–Ֆրանսուա Շամփոլիոն (1790–1832) որ վերծանեց հին մեհենագրերը (հիէրոգլիֆ) որոնք պիտի դառնային այդ քաղաքակրթութիւնը հասկնալու, "կարդալու" բանալին: Տասնեակ հազարաւոր արարկաներ հանուած են մեհեաններու, դամբարաններու պեղումներէն, որոնց մէկ կարեւոր մասը "թալանուած" է բնականաբար, Փարիզի, Լոնտոնի, Պէրլինի եւ այլ արեւմտեան թանգարաններու զարդը կազմելով:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 1)

ՊՐԻՍՄԱԿԷՍ

ԿԱՂԱՆԴԷՆ ԵՏՔ

ՄԱՐՈՒԾ ԵՐԱՄԵԱՆ

Նոր տարին անցաւ: Մեր Ծնունդն ալ անցաւ իր յամեցող ուռնակատարութեամբ: Շատեր վերցուցին կաղանդի ծառերը: Ուրիշներ չուտով պիտի վերցնեն:

Բոլոր նուէրները բացուեցան, քացրաւենիքը կերուեցաւ կամ չկերուեցաւ (չէ՞ որ ամէն մարդ, ներողութիւն, ամէն կին անձնական մէջ է տարուան բոլոր ե-դանակներուն...): Եւ ամէն մարդ լծուեցաւ իր սովորական առօրեային, ամէնէն առաջ աչակերտները, որոնք քննութիւններուն պատճառով չկրցան լիովին վայելել կաղանդն ու Ծնունդը:

Ասկ բոլորէն ետք ի՞նչ մնաց: Ծախքէն, յոգնութենէն եւ նուէրներէն անդին ի՞նչ մնաց:

"Ի՞նչ մնաց" ին մասին մտածելէ առաջ սակայն, մտածե՞ր էինք, թէ ի՞նչի կը սպասենք կաղանդէն, ի՞նչ կը դպանք տարւան ամէնէն մեծ ուռնին առիթով, կամ ի՞նչ կ'ուզենք ընել, զայն նչելու համար:

Հարցումներ են ասոնք, որոնք կը ներկայանան մեզի ամէն կաղանդէ անմիջապէս ետք, բայց որոնք կը մոռցուին առօրեային մէջ, նոյնիսկ յաջորդ գալիք կաղանդին, որովհետեւ այնքան զբաղած կ'ըլլանք՝ այրերը՝ մտածով արտահերթ ծախքերով, կիները՝ արտահերթ յոգնութեամբ, իսկ փոքրերը...

Փոքրերը ի՞նչով զբաղած կ'ըլլան արդեօք, երբ հազուագիւտ դարձած նամակները, ուղղուած կաղանդ Պապային, կը խօսին միայն ուզուելիքներու մասին, թէկուզ այդ ուզուելիքը դիրք ըլլայ կամ քոյրիկ մը:

Կաղանդը առիթ մը չէ՞, որ խառնենք մոխիրը մեր հաւատք – յոյս – երազներուն, անթեղելու համար կայծերը ամէն բարիի հանդէպ, որովհետեւ կաղանդին իմաստը բարութիւնը չէ՞ գլխաւորաբար:

Իսկ ատիկա ընելուն լաւագոյն ձեւը փոքրերուն նայիլն է մաքուր նայուածքով, տեսնելու համար հոն ծուարած բարութիւնը, որ չատ յաճախ կը կորսուի կաղանդի թոհուբոհին մէջ:

Ի՞նչ կ'ուզեն մեր զաւակները կաղանդին համար: Ի՞նչ կու տանք մեր զաւակներուն, Կաղանդին համար:

Առաջինը, որ գրեթէ միշտ բացակայ է մեր կաղանդներէն, աւանդութիւնն է, իր երկու տեսակներով.

ա – հինը, որ նաեւ ընդհանրականն է, մեր ժողովուրդին յատուկ ամանորեայ աւանդութիւնը, եւ

բ – նորը, որ անհատականն է կամ ընտանեկանը, որ իւրաքանչիւր ընտանիք ինք կը ստեղծէ եւ կը պահէ:

Այս աւանդութիւնը իր երկու տեսակներով չատ կարեւոր է, որովհետեւ փոքրերուն կը ներշնչէ ուժեղ եւ զօրացնող ապրումը պատկանելիութեան՝ պատկանիլ ժողովուրդի մը եւ պատկանիլ ընտանիքի մը:

Առաջինը կու գայ մեր զարաւոր մշակոյթէն ,որուն անխափան գնացքին անմոռացորդ կերպով կը հաւատայ իւրաքանչիւր գիտակից Հայ: Հինէն եկած աւանդութիւններուն կիրարկումը կրնայ չատ հաճելի ըլլալ, եթէ կարենանք ընտրութիւնները ճիշդ կատարել, քերելով ժամանակներուն հետ ներդաշնակուող աւանդութիւնները (թէեւ ինչ որ մշակոյթի մաս կը կազմէ, կը դառնայ միշտ ժամանակակից, ժամանակը ի սկզբանէ զանցելու կարողութեամբ):

Երկրորդը մենք կը ստեղծենք, ըստ մեր չրջապատին, ընտանեկան սովորութիւններուն եւ նախասիրութիւններուն:

Կաղանդը յատկանչող հրկրորդ երեւոյթը տունն է. տալ, ստանալէ աւելի, տալու ուրախութիւնը ապրիլ աւելի, քան՝ հաճոյքը ստանալուն: Փոխանակ մեր զաւակներուն բոլոր ցանկութիւնները կատարելու, այդ ցանկութիւններէն մէկը զոնէ ուրիչի մը փոխանցել սորվեցնենք անոնց:

Եւ ի վերջոյ տալուն գեղեցիկ, անակնկալ, անսպասելի ձեւերը բանանք: Գործնականի դասապահերէն մէկուն, երբ հարցումը դրի Հայապետականի երկրորդ դասարանի աչակերտուհիներուն, գրեթէ բոլորն ալ նոյն պատասխանը տուին.

– Նուիրատուութիւններ ընենք Պատըպարանին, Ծերանոցին կամ...

Ոչ ոք անտեսմէ, ոչ իսկ մէկը մտածեց, թէ նուիրատուութիւն մը որքան կրնայ ուրախացնել Պատսպարանի փոքրերը կամ Ծերանոցի ծերերը, որոնք ամէնէն աւելի իրենց այցելուներու կը սպասեն, մանաւանդ՝ ազնական օրերուն:

Ժ.Թ. դարու նչանաւոր գրագէտ մը՝ Մարք Թուէյն, որուն իսկական անուան սկզբնատառերը կազանդ Պապուկին նոյն սկզբնատառերն են՝ Սամուէլ Գլեմէնս – Սանթա Գլաուս, Կազանդի մը վր աղջկան Սանթա Գլաուս ստորագրութեամբ նամակ մը գրած է, ուր կ'ըսէ.

"Նամակիդ մէջ երկու փափաքներ կան, զորս պիտի չկարենամ գոհացնել, որովհետեւ պուպրիկի խոհանոցի իրերուն վերջին տուփը Ձիւնի փաթիլին տարի, այն աղջնակին, որ Հիւսիսային բեւեռ կ'ապրի, եւ որ քեզմէ աւելի պէտք ունի այդ խաղալիքին":

Երրորդ յատկանիշը զոր այնքա՛ն դիւրութեամբ կը մոռնանք, կամ մոռցութեան կու տանք, ժամանակ լսուածն է. ընտանիքին, փոքրերուն տրամադրուած ժամանակը, երբ հետաքրքիրը դարձի, եւ խօսք ու հաղորդակցութիւն դառնան գլխաւոր պարագաները հէքեաթներ պատմելու, իրարու հետ խաղալու ժամանակը... մէկ խօսքով՝ մեր զաւակներուն հետ եւ անոնց համար ընտանեկան աւանդութիւններ ստեղծելու ժամանակը:

Այն ատեն թերեւս կաղանդը իր իմաստը վերագտնէ, թերեւս խաղալիքները եւ նուէրները պահ մը մոռցուին, մեծ ու փոքրով յիշենք բարութիւնը, ապրինք տալու ուրախութիւնը եւ վերստեղծենք մեր ընտանեկան մտերմութիւնները:

"Գաւաոար", Հալէպ

ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ ՄԻԱՁՆ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

Ալ-Սայիտի ցեղախումբը 3500 պետեւիներէ կը բաղկանայ. կ'ապրի Իսրայէլի հարաւի Նէկէւի անապատին մէջ: Հիմնուած է Եզիպտոսէն հոն հաստատուած մէկու մը կողմէ, 200 տարի առաջ: Ան ամուսնացած ու հինգ զաւակ ունեցած է: Երրորդ, թոռներու սերունդէն սկսեալ զամբիւղներ ու զարմուհիներ սկսած են իրենց միջեւ ամուսնանալ: Հինգերորդ սերունդին մէջ յայտնուած են առաջին խուլերը. այսօր ներքին ամուսնութիւններու երկու յաւելեալ չրջանէ ետք ցեղախումբին մէջ 150 է խլութենէ տառապող մանուկներուն եւ չափահասներուն թիւը:

Ստուգուած է որ այդ թերութեան պատճառը ապառողջ ծին մըն է, յետագայ սերունդներուն հաւանօրէն փոխանցուած ցեղախումբին հիմնադիրէն: Եւ ամէն անգամուն նորածին մը կը ժառանգէ զայն, երբ երկու ծնողներն ալ կը կրեն այդ ծինը: Այս պարագային ինչ որ զարմանալի է ցեղախումբին նշանները լեզուն է, ստեղուած եօթանասուն տարի առաջ: Ան չրջանին մէջ գործածուած խօսակցական, կամ չարժուճեւի ոչ մէկ լեզուի կը նմանի. ու մէկ սերունդի տեւողութեան զարգացուցած է չարայարութեան կատարեալ համակարգ մը որ նըմանն է երկրագունտին վրայ զարգացած որեւէ լեզուի չարայարութեան:

Այդ լեզուին վրայ աշխատող գիտնական մը եզրակացուցած է թէ երեւոյթը ցոյց կու տայ մարդկային ուղեղին այն կարողութիւնը որով մարդկային հաղորդակցութեան որեւէ համակարգ կ'օժտէ որոշակի կառոյցով մը:

Ալ-Սայիտի նշաններու լեզուն միշտ կը գործածէ եռթակայ-բայ-խնդիր կարգը: Աչխարհի վրայ գործածուած հինգ հազար լեզուներու պարագան է ատիկա: Սակայն այս պետեւիները չեն կրնար այդ խումբէն որեւէ լեզու ընդօրինակած ըլլալ, որովհետեւ իրենց չրջանին մէջ գործածուած լեզուներէն մէկուն պարագան չէ ատիկա:

Գիտնականները վերջին տարիներուն հաստատած էին թէ խուլերու նշաններու լեզուները խօսակցական լեզուներուն չափ բարդ կառոյց ունէին, հիմնուած էին ուղեղային նոյն մեքենականութիւններուն վրայ, բացի ձայնային մեքենականութենէն: Ալ-Սայիտիներուն յօրինած լեզուն միակ առիթն է նոր լեզուի մը ծագումը ուսումնասիրելու եւ հաստկնալու թէ հոլովոյթը ո՛րքանով մարդ ապրածին բնածին կարողութեան վրայ հիմնուած է:

Գիտնականները նաեւ կ'ուսումնասիրեն երկրորդ եւ երրորդ սերունդներուն գործածած լեզուները եւ հաստատած են թէ կան հետաքրքրական տարբերութիւններ: Եզրակացութիւնը պարզ է. լեզուները կրնան շատ կարճ ատենի մէջ զարգանալ, նոյնիսկ երբ բացառուած է արտաքին կարեւոր ազդեցութիւններու պարագան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱՒԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԵՍԻ ՄԷՋ

ԵՈՒ. ԷՍ. ՍԻ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԱՑ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս Անճըլըսի "Ազարատ" Տան "Տէօքմէճեան" սրահին մէջ, Յունուար 21ին տեղի ունեցած է Եու. Էս. Սի. համալսարանի հայ չրջանաւարտներու միութեան տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 չրջանաւարտներ: Տարեկան այս ձեռնարկին եկամուտը կը յատկացուի բարեսիրական նպատակներու: Բացումը կատարած է վարչութեան առենապետ Արմէն Մարզարեան: Բանախօսած է իրաւաբան Ռապըրթ Փիլիպոսեան, վեր առնելով միութեան տարած աչխատանքները: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Շանթ Մինաս: Գոյացած եկամուտէն միութիւնը երեք հազար տոլար նուիրած է "Դաւթեան – Մարիամեան" կրթական հաստատութեան նոր տպագրուող դասագիրքերու ֆոնտին, երեք հազար տոլար՝ "Ոսկրածուծի տուչութեան հայկական ֆոնտին", երկու հազար հինգհարիւր տոլար՝ Եու. Էս. Սի. համալսարանի նորահաստատ հայագիտական ուսմանց կեդրոնին, իսկ մնացորդը՝ Հայաստան այցելութեամբ՝ տեղւոյն բարձրագոյն ուսումնական կարգ մը հաստատութիւններու կը նուիրէ որոշ գումար մը եւ պիտոյքներ:

***

"ԴԱՒԹԵԱՆ – ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ" ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի "Ազարատ" մանուճճիւղի սրահին մէջ, Յունուար 29ին տեղի ունեցած է Թեհրանի "Քուչէչ – Դաւթեան" եւ "Մարիամեան" դպրոցներու չրջանաւարտներու հանդիպումը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով բացման խօսքը արտասանած է Թասիկ Ջահանեան: Բանախօսած է իրաւաբան Արաէն Դանիէլեան, ներկայացնելով զոյգ դպրոցներու պատմականը եւ անոնց ունեցած դերը լիրանահայ կրթական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Սեզա Գրիգորեան – Բարխուդարեան գնահատանքի խօսքեր ուղղած է յիչեալ դպրոցներուն մէջ պաչտօնավարած ուսուցիչներուն:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ Է ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գիտէի՞ք, թէ Չինացիները ունին իրենց յատուկ գրացոյցը: Ըստ այդ չինական օրացոյցին թեւակոխեցինք 4703 թուականը: Փետրուար 9ին սկսաւ "Տախտակէ աքլոր"ի տարին...

Այդ օրը աւելի քան մէկ միլիառ Չինացիներ եւ հարաւ-արեւելեան Ասիոյ հարիւրաւոր միլիոն ընակիչներ դիմաւորեցին իրենց Նոր Տարին մեծ ջերմեռանդութեամբ, լցնելով յատուկ օրինակատարութիւններով եւ սովորութիւններով:

ՏՕՆԵՐՐ ԿԵՐԿԱՐԻՆ

Նոր Տարուան նախօրեակը եւ անոր յաջորդող երեք օրերը տօնական պաչտօնական օրեր են: Սակայն բազմաթիւ մարդերու մէջ տօնը կը տեւէ մէկ չաբաթ: Այդ չրջանին միակ դործող հաստատութիւնները թատրոնները եւ ճաչարանները են: Երկրին տնտեսական կեանքը բնականի կը վերադառնայ Նոր Տարուան եօթներորդ օրը, սակայն տօնական մթնոլորտը կը չարունակուի մինչեւ լապտերներու տօնը, Նոր Տարուան առաջին ամսուան հինգերորդ օրը:

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չինացիները կը սիրեն ամբողջ տան մէջ փակցնել կարմիր թուղթերու վրայ գրուած մաղթանքներ: Գեղագրուած երկու նախադասութիւններ իրարու զուգահեռ կը կախուին տան մուտքի երկու կողմերը: Բրինձի կարասին վրայ յաճախ գըրուքիւն մը կը գտնուի. "Միշտ լեցուն":

ԽԹՈՒՄԸ

Ինչպէս մեր խթումը, Չինացիներուն Նոր Տարուան խթումը նախ եւ առաջ ընտանեկան հաւաքոյթի տօնն է, երբ ընտանիքին բոլոր անդամները կը հաւաքուին սեղանին չուրջ: Ընթրիքը կրնայ սկսիլ միայն երբ բոլոր անդամները ներկայ կը գտնուին: Նոյնիսկ տեղեր կը պահուին անոնց համար, որոնք հեռու տեղեր կ'աչխատին, եւ չեն կրնար վերադառնալ խթումին համար:

Խթումի ճաչացուցակը մեծ թիւով ճաչեր կը պարունակէ: Կարգ մը ճաչեր խորհրդանչական իմաստ մը ունին եւ ստիպողական ձեւով ներկայ են, ինչպէս՝ "Երկար տարուան բանջարեղէններու ճաչը", որ խեղացութիւնը կը ներկայացնէ, կամ՝ "ման հաւը", որ առողջութիւն կ'ապահովէ ամբողջ ընտանիքին անդամներուն եւ այլն:

ԲԱԽՏԻ ԴՐԱՄԸ

Խթումը միշտ կը վերջանայ "բախտի դրամ"ը բաժնելով: Չափահասները, յատկապէս ծնողները եւ մեծ հայրերը, պզտիկներուն կը բաժնեն դրամ պարունակող կարմիր պահարաններ, որպէսզի այս դրամը իրենց բախտ բերէ ամբողջ տարուան ընթացքին:

ՎԻՇԱՊԻՆ ՊԱՐԸ

Չինացիներուն համար վիչապը ազնըւականութիւնը, քաջութիւնը եւ բախտը ներկայացնող անասուն մըն է: Աւելի քան հազար տարիներէ ի վեր, վիչապին պարը տակաւին մեծ ժողովրդականութիւն ունի եւ մեծ խանդավառութիւն կը պատճառէ: Այս պարը կարելի է ներկայացնել օրուան ընթացքին կամ գիչերը: Գործածուած վիչապը միշտ գօրաւոր գոյներով զարդարուած է: Ան կազմուած կ'ըլլայ ընդհանրապէս 9 կամ 12 բաժիններէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկէն երեք մեթր երկայնք կրնայ ունենալ: Թմբուկներ եւ զանգակներ կ'ընկերանան Չինացիներու կողմէ յարգուած այս առասպելական անասունին պարին:

Ծանր հիւանդ եղած Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Ժան Փիեռ Ռաֆարէն վերջին օրերուն ենթարկուած է "Էսաեան" վարժարանի հիմնադրութեան 110ամեակին առթիւ կազմակերպուած "Բաժակի պահ"ը: Ներկայ եղած են աւելի քան 100 Էսաեանցիներ եւ համակիրներ: Բացումը կատարած է Մարի Մաչիկեան: Կարդացուած է Պոլսոյ "Էսաեան" վարժարանի տնօրէնուհի Սաթենիկ Նշանի տեղեկատուութիւնը: Նըշուած է Պոլսահայ Միութեան 28 տարի ծառայած, նախկին առենապետ տոքթ. Արթօ Էրսան–Մաչէրեանի ծննդեան 68րդ տարեդարձը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Զօհրապ հոն չէր: Իր զաւակը եւ գրադիր մը մեզ ընդունեցին: Նոյն միջոցին հոն կը գտնուէր նաեւ Արամ Աչմոնեան:

Ըսինք թէ կը վախճաքինք Զօհրապ էֆ.ի հետ տեսակցիլ:

–Հայրիկս քիչ մը առաջ հոս էր, պատախանեց զաւակը, չեմ պիտեր թէ ո՛ր գացած է, կեցէ՛ք քանի մը տեղ թէլէֆօն ընեմ եւ եթէ կարենամ հետը խօսիլ կ'ըսեմ որ հոս իրեն կ'սպասէք կոր:

Եւ մտաւ, Արամ Աչմոնեանի հետ, Զօհրապի սենեակը, մինչ մենք դուրսը, ըսպասման սրահը մնացինք:

Քիչ ետք վերադարձաւ մեզի մօտ եւ ըսաւ թէ անկարելի եղած էր հօրը հետ տեսակցիլ:

–Եթէ կ'ուզէք՝ սպասեցէք, թերեւս կու գայ, ըսաւ:

Ժամու մը չափ սպասեցինք: Մէկը Արամ Աչմոնեան մէկ կողմ քաչեց պիս եւ ըսաւ.

– Պարապ տեղը մի՛ սպասէք, Զօհրապը պալիք չունի, տղան հետը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Թորգոմը եկած է ու զինքը տեսնել կ'ուզէ եւ խորհուրդ տուաւ որ գրասենեակէն չհանդիպի: Զօհրապն ալ պատասխանեց որ ժամ առաջ գրասենեակէն հեռացնելու նպատ Թորգոմը...:

Ի վերջոյ, կէսօրին մօտ, գրագիրը յայտարարեց.

– Ա՛լ ասկէ ետքը Զօհրապ էֆէնտի չի գար, պոլիս անցած ըլլալու է, որովհետեւ կարեւոր գործ մը ունի այսօր դատարանը: Դատարանէն ետքն ալ ուղղակի չոգնեաւ կ'երթայ:

Աղդարեւ նոյն միջոցին Զօհրապ Մեծ Կղզի կը նատէր:

Ցուսահատ՝ դուրս ելանք:

– Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, հարցուց Թորգոմ:

– Իրա՛ւ որ չեմ պիտեր:

– Բայց պէտք է որ անպատճառ տեսնենք Զօհրապը...

– Դժբախտաբար Կղզի կը բնակի, եթէ ո՛չ գոնէ իրիկունը տեսնելու փորձ մը կ'ընէինք:

. Ուրեմն վաղը առաւօտ Մեծ Կղզի ուղղակի իր տունը երթանք:

– Երթանք, ստիպուեցայ համաձերպիլ:

Հետեւեալ օրը կիրակի էր ու ապահովաբար պիտի կրնայինք Զօհրապը իր տունը գտնել:

Ժամադիր եղանք կամուրջին վրայ, կըզինեռու նաւամատոյցը եւ իրարմէ բաժնըւեցանք:

Նոյն օրը իսկ իմացայ որ Բերայի մէջ ոստիկանները իբր Թորգոմ ձերբակալած էին Սարգիս Մինասեանը ու հետուէ հետու նամանութիւն մը ունէր մեր բարեկամին հետ:

Կիրակի առաւօ զարի Կղզիները չոգենաւը: Սակայն Թորգոմ չեկաւ ու ես առանձին գացի Մեծ Կղզի ու հետեւեալ առաւօն ուղղուեցայ պէպի Նիզամ ուր կը գտնուէր Զօհրապի բնակարանը:

Ներքնապէս գոհ էի որ Թորգոմ չէր եկած, քանի որ Արամ Աչմոնեանէն իմացած էի որ իր ներկայութիւնը դժգոհութիւն պիտի պատճառէր Զօհրապի:

Հիմա՛ առանձին՝ կրնայի իրեն հետ տեսնուիլ ու ազատօրէն ամէն բան բացատրել:

Բարեբախտաբար նոյն միջոցին Զօհրապը տեսայ որ դէպի նաւամատոյց կու գար: Միասին մեր ճամբան չարունակեցինք: Երբ պատմեցի իրեն Թորգոմի գալուստը եւ իրմէ սպասած ակնկալութիւնը, չատ յուզուեցաւ.

- Ամա՛ն, գոչեց, չըլլայ որ գայ զիս տեսնելու, ըսէ՛ իրեն որ դժբախտաբար այս միջոցին ի վիճակի չեմ իր տուած գումարը տալու, եթէ խնդիրը փոքրիկ գումարի մը վրայ ըլլար, ամենայն հաճութեամբ... ինչ որ ալ ըլլայ՝ խորհուրդ տուէ՛ր իրեն որ իսկոյն հեռանայ Պոլսէն, եթէ ձեռք անցնի՝ գործը պէչ է: Հիմա ժամանակները փոխուած են...

Հանդարտեցայ զինքը եւ ըսի որ ամէն չանք պիտի ընեմ որպէսզի Թորգոմ ո՛ եւ է կերպով զինքը անհանգիստ չընէ:

(Շար. 4)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire,

une **SOIREE CABARET** animée par

MARTIN YORGANTZ
et son orchestre,

avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN,** à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.

Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN.**
Billeterie :

— **Mireille: 01. 39. 90. 63. 89**
— **Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73**
— **Méliné: 01. 39. 85. 00. 23**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

Date à retenir

La Section «**Issahakian**» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

« BRATSCH »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

THEATRE DU NORD-OUEST
13 rue du Fbg Montmartre 75009 PARIS

JERUSALEM
UNE LONGUE NUIT,
TENEBRES ET LUMIERE ECLATANTE
de **Karen A. Simonian**
2, 6 et **7 mars** à 20h45
Spectacle présenté du 2 mars au 10 juin dans le cadre du cycle
«Justice et Politique»

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆԿ

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2
  Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
  (Գամփանեք Ֆրէզ)
  Քարոզիչ՝
  ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆԳ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
  Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
  (Պոմոն)
  Քարոզիչ՝
  ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
  Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
  (Լա Սխոթա)
  Քարոզիչ՝
  ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
  Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
  Քարոզիչ՝
  ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԳ. ԹԱՇՃԵԱՆ

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
  Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
  (Սէն Լու)
  Քարոզիչ՝
  ՎԱՉԷ ՔՀՆԳ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
  Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
  (Փրատօ)
  Քարոզիչ՝
  ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.–

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
  ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
  ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ եկեղեցւոյ մէջ

«ԾԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ.–

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

*
**

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2,
  ԻԴ· Օր Մեծի Պահոց: Միջնաբ
  Քարոզիչ՝
  ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԳ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
  ԼԱ· Օր Մեծի Պահոց
  Քարոզիչ՝
  ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԳ. ԳԼԼԸՃԵԱՆ
- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
  ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
  Քարոզիչ՝
  ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԳ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 2ին, ՄԻՋԻՆԿ Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

Մարտ 6 Դատաւորի Կիրակիին
Մարտ 13 Գալստեան Կիրակիին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Աղաչաւոր եւ Մոմավաւորութիւն տեղի կ'ունենայ:

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

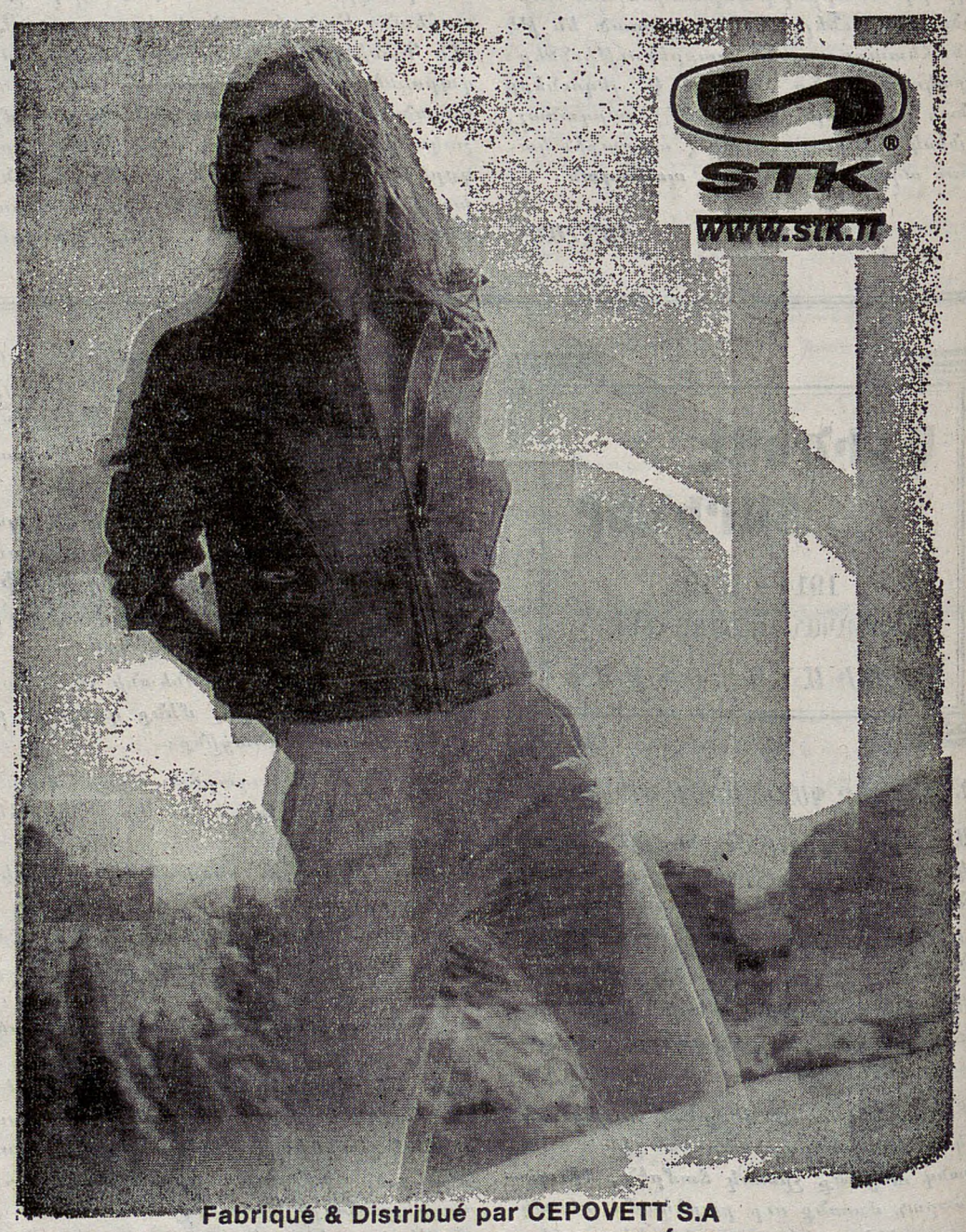
sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

(Շար· Ա· էջէն)

ժըշտութիւն եւ ձայն): Արուարձաններու վերաբերող, գրեթէ անծանօթ ֆիլմ մըն է՝ Լ'Էսfիվ որ չորս մրցանակ ստացաւ (լաւագոյն ֆիլմը, Ապտէլաթիֆ Քէշիշ եղաւ լաւագոյն բեմադիրը, լաւագոյն քեմանիւթը, լաւագոյն իգական յոյսը Սաբա Ֆորէսթիէի համար): Մրցանակներու արժանացաւ նաեւ "Նչանախօսութեան երկար կիրակին" եւ լաւագոյն դերասանուհին ալ նկատուեցաւ Եոլանտ Մորօ նոյնպէս անծանօթ ֆիլմի մը մէջ կատարած դերին համար ("Երբ ծովը կ'ալեկոծի"): Միակ յոյսը Գորիսթ-ներուն համար մնացած էր Ամերիկան, ուր յաջորդ օր կը կատարուէր Օսքարներու բաշխումը եւ Գորիսթ-ները ֆիլմը ընտրուած էր օտար ֆիլմերու կարգին եւ ամբողջ խումբը ժերար Ժիւնիոյի գլխաւորութեամբ, Լոս Անճըլըսի ճամբան բռնած էր, բայց հոն ալ Գորիսթ-ները ոչ մէկ արժանիք գըտան եւ ձեռքերը պարապ Ֆրանսա վերադարձան:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. միշտ ցնցուած կը մնայ վիզաներու պատմութիւնով մը, որ ըստիպեց Արտաքին նախարարին՝ Ֆիշէրին ընդունիլ որ երկու սխալներ գործած է: Ծանօթ է որ այս պատմութիւնը քանի մը չաբաթ է հրապարակ եկաւ. մեծաքանակ մուտքի վիզաներու բաշխումի հարց մը, որ սկսաւ Ուկրանիայով: Հոն, տասնեակ հազարաւոր ճամբորդներու վիզա չնորհուած է, որոնց մէջ զբօսաշրջիկներէ զատ կան ապօրինի աշխատաւորներ, ոճրագործներ, պոռնիկներ, նոյնիսկ չէչէն ահաբեկիչներ: Ֆիշէր, որ ինքզինք անսխալական կը նկատէր, այլեւս մտահոգ է քանի իր հուսակորութիւնը (կանաչ) գլխաւոր ուժն է Շրէօտէրի: Կիեւի հիւպատոսարանին տուած վիզաները 148 հազարէն (1999ին) 297 հազարի հասած է արդէն 2001ին: Ֆիշէր ի վերջոյ ստանձնած է իր եւ իր գործակիցներուն պատասխանատուութիւնը: Նախ դիւրացուցած է չահագործումները, ապա հարկ եղած արագութեամբ չէ հակազդած որպէս պատասխանատու նախարար:

ՀՈՐԻՆԱՔ ՄԱՐՏ 2
MERCREDI
2 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.147

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21.147

ԲԱՆՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԽԱԼ ՀԱՍՑԷՈՎ

Աւելի քան տարիէ մը ի վեր, կիպրոսի Մելգոնեան կրթարանը այս դասաշրջանին աւարտին փակելու Հ.Բ.Ը.Մ.-ի որոշումը արդար ընդվզումի արտայայտութիւններու եւ արարքներու մեկնակէտ է: Անհամար յօդուածներ, ելոյթներ, դատական հետապնդումի նախաձեռնութիւններ առաջին օրէն փորձեցին անդրադարձնել սխալին, եւ կեցնել անդարմանելին գործելէ: Դպրոցին աշակերտութեան բողոքի ցոյցերէն մինչեւ նախկին սաներու դատի դիմելու արամադրութիւնը, անցնելով՝ մամուլի պախարակող, հարցադրող, առարկող էջերէն, չյաջողեցաւ կտակակատար միութիւնը հանել իր քար լռութենէն: Ոչ մէկը պատասխանի, բացատրութեան ընորհին արժանացաւ մինչեւ այսօր հայութիւն պահպանողի հանգամանքով ներկայացող ու որպէս այդ ալ ընկալուած միութեան կողմէ: Հարազատ պատկերն էր չունէին ու կարաւանին ասացուածքին:

Գանուեցաւ անչուշտ ժրաջան բոլորտիքեաններ որոնք հրապարակ լիլան անպաշտպանելի դատ մը պաշտպանելու. ու ինչպէս նախն պարագաներու, յաջողեցան տալ միայն պապէն աւելի պապականի (չըսելու համար պնակալէզի) ծաղրանկար մը:

Ցետոյ սակայն Պոլսոյ Պատրիարքը Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան դատի դիմեց Մելգոնեան կտակին յանձնառութիւններուն հաշիւը պահանջելու Հ.Բ.Ը.Մ.-էն. այս վերջինը պահպանելով հանդերձ քար լռութիւնը, ասպարէզ իջաւ յօդուածագիր – լրագրողի դասէն աւելի հանգամանաւոր բանքեր մը՝ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը: Անոր Մամլոյ կեդրոնական դիւանը անթուական չրջաբերականով մը բանասարկութեամբ կ'ամբաստանէ Մեսրոպ Պատրիարքը:

"Մեր խօսքը" վերագիրով չորս էջնոց գրութիւնը ամէնէն ժամանոց ռազմամթերքով կը փորձէ վարկաբեկել Պատրիարքը, արդարացնելով "հայհոյանքը փաստի սուղ է" խօսքը ու միայն վերջին մէկուկէս էջին մէջ բացատրելով թէ բանն ինչոմ է:

Երբ խօսքը կը վերաբերի Պոլիս գտնուղ իշխանաւորի մը, դիւրին է կռահել թէ ինչ կ'ըլայ վարկաբեկող ժամանոց ռազմամթերքին գոյնը. Պատրիարքը "կասկածելի վարկ"ի տէր եկեղեցական է, "գարտուղի վերաբերմունք"ի, "արտառոց ընթացք"ի տէր, որ "շնորհիւ թրքական իշխանութիւններու եցդուկին" դիւրութեամբ բարձրացած է այդ Աթոռին. ու միայն այդ չէ. փորձած է "տիրանալ նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ գերագոյն հոգեւոր պետի հանգամանքին", բայց տեսած թէ "թրքական կռուանը անբաւարար է իրականացնելու այդ այլանդակ դիտաւորութիւնը", եւլն.:

Պատրիարքը տակաւին յանցաւոր կը նկատուի որ արտօնած է Թուրքերուն որ պինք քաղաքական գործիք ընեն, Եւրոպայի մէջ Թուրքիոյ անդամակցութեան քարոզչութեան ելլելով, իր գաղութին կիրարկուած ճնշումներուն դէմ ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին առջեւ հացադուլ չէ յայտարարած, նախագահ Պուշի այցին գանգատած է Ափու Ղրայսի բանտին պայմաններէն, փոխանակ բողոքելու Թրքական բանտերուն մասին...

Այս մակարդակի հիմերով կը հռչակուի թէ "ան տեւապէս ծառայած է թրքական իշխանութիւններու բաղաքական ռազմավարութեան", ուստի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի դէմ դատի դիմելու Պատրիարքին որոշումն ալ կը գետեղուի Թրքական իշխանութիւններու "հաւանութեան, բաջալերանքին եւ մանաւանդ դիտաւորութեան" տակ: Երկու տող վարը արդէն բացայայտ կերպով կ'ըսուի ամբողջ չրաբերականին միտ բանին. "Թրքական իշխանութիւնները միշտ եւ հիմա երբեք չեն յաջողած վրնասել Հ.Բ.Ը.Միութեան": Այլ խօսքով՝ ոչ մէկ խօսք Մելգոնեանի փակումին տեղի – անտեղի քնոյթին, այլ ուղղութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի չրաւասու ըլլալ – չըլլալուն, վերջապէս Մեսրոպ Պատրիարքը դատի դիմելու մղող պատճառներուն, խնդրին էութեան մասին:

Այնքան տիրական է միջուկը անարդանքի պատեհանով քօղարկելու կիրքը, որ չրջաբերականին հեղինակը, կամ հեղինակները, առանց ատուգելու ամենափոքր մտահոգութեան, տեղ տուած են սխալ տեղեկութիւններու, անտեսած՝ "թրքական իշխանութիւններու ծառայող" բուն ընթացք ու արտայայտութիւն:

Օրինակնե՞ր: Նախ սխալներուն մասին. Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքը որուն բացումը չպահանջելով կը մեղադրուի Մեսրոպ Արք., չէ փակուած: Ան որպէս երկսեռ երկրորդական վարժարան կը շարունակէ սերունդ հասցնել կէս դարէ ի վեր: Ճիշդ չէ նաեւ ըսուածը թէ այդ հաստատութիւնը "միակ կեդրոնն էր ուր կրնային պատրաստուիլ երիտասարդ հայ եկեղեցականներ": Բացառմին յաջորդող կարճատեւ չրջան մը միայն Դպրեվանքը ընծայարան մը ունեցած է նշուած նպատակով: Այսինքն, չատ երկար ժամանակէ ի վեր Դպրեվանքը Պոլսոյ հայկական միւս վարժարաններէն տարբերող ոչ մէկ յատկանիշ պահած է որպէս երիտասարդ եկեղեցական պատրաստող: Ինչ կը վերաբերի Մեսրոպ Արք.ի Հայց. Եկեղեցիին գերագոյն աթոռին "Թրքական կռուանով" նկրտած ըլլալու պնդումին, չրջաբերականին հեղինակ կուսակցութիւնը չատ մօտը դիրքաւորուած ըլլալով այդ խոհանոցին, լաւատեղեակ կրնար նկատուիլ. սակայն հարցը հոն է որ այս տիւերը հասած չէուկներ ճիշդ հակառակը պնդեցին Գարեգին Բ.ի ընտրութենէն ետք: Գանուած էր ընտրող եպիսկոպոսներու կորիզ մը որ զօրավիդ եղած էր Մեսրոպ Արք.ի թեկնածութեան, բայց ինք այդ քայլը չէր առած:

Ինչ կը վերաբերի չրջաբերականին անտեսումին, անոր ատաղձը կու գայ Հ.Բ.Ը.Մ. – ՌԱԿ պաշտպանեալ – պաշտպանի նոյն չրջանակէն: Երկուքէն ոչ մէկը հակադրեց, հայութիւնը վարկաբեկուած, անոր անունով Թրքական իշխանութիւններուն զօրակցութիւն տրուած նկատեց Հիւսիսային Ամերիկայի արեւելեան թեմի առաջնորդ Յաժակ Արք.ի Թուրք լրագրողուհիի մը տուած հարցազրոյցին ըսածներուն ("Յառաջ", փետր. 26/27). անոնք լայնօրէն աւելին էին, քան՝ Մեսրոպ Արք.ի վերագրուած "բանասարկութիւն"ը: Եւ պէտք է չեչտել թէ Յաժակ Արք. ո՛չ Պոլիսի Պատրիարքական փշոտ Աթոռը ունէր, ո՛չ ալ Թրքական ազդակը նկատի առնելու հարկը, երբ կ'ըսէր. "Ցեղասպանութեան պատասխանատուն մենք ենք":

Ի վերջոյ, ո՛չ Մեսրոպ Արք. պաշտպանութեան կարիք ունի, ո՛չ ալ նման չրջաբերականներ կը յաղթին Հ.Բ.Ը.Մ.-ին դպրոց պահելու յանձնառութիւնը "փակել"ով փոխարինելու մեղքը մոռցնել: Ջորս էջնոց գրութեան միակ եզրակացութիւնը կ'ըլլայ այն որ Ռ.Ա.Կ.-ը պաշտպան, պահապան, հովանաւոր, զօրակից, դինակիցն է Հ.Բ.Ը.Մ.-ին, տոպրակ մը բանասարկութիւն սխալ հասցէով հրապարակ հանելու աստիճան ուխտեալ:

Բայց այսքանը ոչ ոքի համար նորութիւն ունեցող բան է, ինչպէս այն մերկ իրողութիւնը թէ հայկական վարժարան փակելը տապարի հարուած է մեր ազգուն ծառին:

Ա. ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՀՍԿԱԾ ՅՈՑՑ ՊԷՑՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Հակառակ արդելքին, երկուշաբթի, փետր. 28ին Պէյրութի փողոցները եւ մանաւանդ Նահատակաց հրապարակը որ մկրտուած էր Ազատութեան հրապարակ, ծայրէ ծայր լեցուած էին: Ամբողջ ժողովուրդը, միացած, հաչիւ կը պահանջէր, իր վրդովմունքը արտայայտելով Լիբանանի տուրիստէտ կառավարութեան եւ Սուրիոյ դէմ: Նոյն օրը, Ազգային մէջ ընդդիմութիւնը արդելքի բանաճեւ մը կը պատրաստէր կառավարութեան դէմ, բայց հարկ ալ չեղաւ, քանի նիստի բացման պահուն իսկ, Օմար Քարամէ կառավարութեան հրաժարումը կը յայտարարէր: Լուռ յեղափոխութիւն մը ևս, զոր Ֆիկառօ Վրաստանէն եւ Ուկրանիայէն ետք, կը մկրտէր Թաւչեայ յեղափոխութիւն: Քարամէի հրաժարականը, մինչ ապահովութիւնն ունէր լայն մեծամասնութեան մը, արտակարգ ուրախութիւն մը ստեղծած էր երկրին մէջ: Նոյն իրիկունը նախագահը Լահուտ կ'ընդունէր հրաժարականը, Ուաչինկթըն ալ էր ծածկեր իր գոհունակութիւնը: Սուրիացիք կ'արձագանգէին, յայտնելով թէ Լիբանանեան "ներքին հարց մըն է": Օ. Քարամէի հրաժարականը սակայն "քաղաքական պարապ մը" կը ստեղծէ, որմէ Սուրիոյ հաւատարիմները կ'ուզէին խուսափիլ, բայց ըստ երեւոյթին Քարամէ այլ ելք չէտաւ: Ընդդիմութեան թուն յարձակումները յաղթեցին եւ ինք ալ խոստովանած է. "հակառակ ամբաստանութիւններուն, բարի կամեցողութեան տէր էի, բայց անոնք անուանարկութեան վերածուեցան: Համակերպեցայ անարդարութեան եւ յարձակումներուն, բայց տեսայ որ ոչ ոք երկխօսութիւն կ'ուզէր": Պահիա Հարիրի, որ կ'ուզէ այլեւս "նահատակին զոյրը" անուանուիլ, Քորհրդարանի բեմը բարձրացած էր պահանջելով կառավարութեան հրաժարումը, բացատրելով Քարամէի՝ "ենթարկուեցէք ժողովուրդին կամքին":

Ընդդիմութեան ղեկավարներէն մէկը կոչ ըրած է որ ցոյցերը չարունակուին մինչեւ որ սուրիական զօրքը քաչուի, մինչ Վալիտ Ճումպլաթ կը հաստատէր. "Ընդդիմութիւնը եւ ժողովուրդը տարին այս յաղթանակին":

*
**

Ֆիկառոյի թղթակիցը՝ Ռըմօ Ժիրար, կը յիչէ Պէյրութի Ֆրանսագիր օրաթերթին Օռիանի մեծ լրագրողին՝ Ժորժ Նագզաչի (1904 – 1972) խօսքը, 1949ին, անկախութենէն 6 տարի յետոյ: Ան գրած էր. "Երկու բացառական կողմեր ազգ մը չեն կերտեր": Այլ խօսքով, կ'ուզէր ըսել որ նոր երկիրը իրական համաձայնութեան մը վրայ չէր կառուցուած, այլ երկու հրթռաժարումներու –քրիստոնեաները կը հրթռաժարէին որպէս արեւելքի Ֆրանսացիներ մտածելէ անդամակցելու համար արաբական երկրի մը ծրագրին, մահմետականներն ալ կը հրաժարէին արաբական մեծ միապետութեան մը երազէն, ընդունելու համար փոքրիկ անկախ երկիր մը, լաւ ճչդուած սահմաններով: Այսօր, կը գրէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, կարելի է բարեփոխել Նագզաչի խօսքը եւ ըսել. արդեօք միասնական Լիբանան մը ծնունդ չառնե՞ր ընորհիւ մէկ բացառական հարցի, որ երկրին գրաւումն է սուրիական ուժերու կողմէ:

*
**

Ի՞ՆՉ ԿԸՍԷ ՍՈՒՐԻՍ

Մոնթ Մարթ Ֆի թիւով հարցազրոյց մը հրատարակած է Սուրիոյ Գաղթողներու նախարարուհի եւ Արտաքին նախարարութեան նախկին բանբեր Պութայինա Շաապանի հետ, որու ընթացքին այս վերջինը կը պարզէ իր երկրին դիրքը Լի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՄԱՐՄԷՆԻԱՅԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԸ

(Մարտ 1)

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Փետրուար 28ին Ստեփանակերտի ու Երեւանի մէջ ոգեկոչուած է Սումգայիթի զոհերուն յիչատակը: Ստեփանակերտի յուչահամալիրին չուրջ հաւաքուած են մտաւորականներ, զինուորական ու քաղաքական դէմքեր, պատերազմի վեթերաններ, ուսանողներ, դպրոցականներ, ժողովրդական բազմութիւն մը: Ծաղիկներ զետեղուած են խորհրդանչական յուչարձանին, ապա Արցախի Ազգային Ժողովի Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան հոգեհանգիստ կատարած է 1988ի զոհերուն յիչատակին, ներկաներուն յորդորած զգօն ըլլալ, քանի տակաւին Ղարաբաղեան հարցը լուծումի չէ յանգած: Երեկոյեան Սպայի Տան մէջ պետական սեմինարին նուագախումբը համերգ մը տուած է Սումգայիթի զոհերուն յիչատակին:

Երեւանի մէջ յիչատակութեան վայրը եղած է Ծիծեռնակաբերդի յուչահամալիրը ուր եւս խմբուած են քաղաքական, մտաւորական դէմքեր, քաղաքացիներ: Այրարատեան Թեմի Առաջնորդ Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեանի աղօթքով սկսած է ոգեհանդէսը, ապա յիչատակութեան խօսք արտասանած են Գրողներու Միութեան նախագահ Լ. Անանեան, դերասան Սօս Սարգսեան, Զօրի Բալայեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՒ ԶԱՅՐՈՑԹԸ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՆ ԴԷՄ

Թուրք մամուլը Հայերու բնաջնջումին մասին վիպագիր Օ. Փամուքի ծանօթ յայտարարութեան նիւթը ամէն օր կը թարմացնէ յաւելեալ լուրերով, մեկնաբանութիւններով: Վիպագիրէն ետք, այդ առընչութեամբ դժգոհութեան թիւրախ եղած է բրիտանական մամուլի ծանօթ անուններէն "Օպզերվըր" թերթը: Դժգոհութեան պատճառը այն է որ թերթը թուրք վիպագիրին խօսքերուն մասին մեկնաբանութիւն մը հրատարակած է, իսկ մեկնաբանութեան հեղինակը Հայ մըն է. Նուրիճա Մատթէոսեան որուն նկարիչ Ա. Կորքիի կենսագրութեան նիւթով վէպը լոյս տեսաւ քանի մը տարի առաջ ("Սեւ Հրեշտակը"):

Ն. Մատթէոսեան գրութեան սկիզբը դնեղած է թրքական առածը որ կ'ըսէ. "Գրիչը աւելի հատու է, քան թուրը": Ապա այդ նմանութեամբ եզրակացուցած է թէ Փամուք մէկ հարուածով կտրեց Գորդեան հանդոյցը:

Թուրք մամուլը մամուլի անաչառութեան ներհակ ընթացք կը վերագրէ բրիտանական թերթին:

կան հարցի, որ երկրին գրաւումն է սուրիական ուժերու կողմէ:

*
**

Ի՞ՆՉ ԿԸՍԷ ՍՈՒՐԻՍ

Մոնթ Մարթ Ֆի թիւով հարցազրոյց մը հրատարակած է Սուրիոյ Գաղթողներու նախարարուհի եւ Արտաքին նախարարութեան նախկին բանբեր Պութայինա Շաապանի հետ, որու ընթացքին այս վերջինը կը պարզէ իր երկրին դիրքը Լի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

Վատահաբար, փարաւոնները չեն կը-ռահած թէ ի՛նչ հարստութիւն, "դրամա-գլուխ" ձգած են իրենց յետագայ սերունդ-ներուն, դրամագլուխ որ քառասուն դա-րեր յետոյ այսօր կը պղտաբերի չնորհիւ զանգուածային գրօսաշրջութեան: Անց-եալ տարի ութ միլիոն օտարներ այցելած են Եգիպտոս, երկրին ապահովելով իր ե-կամուտներուն, տարադրամին չատ կարե-ւոր մէկ մասը:

Քաղաքական գեմնի վրայ ԺԹ. դարը Ե-գիպտոսի նախ ինքնավարութեան, յետոյ ալ անկախութեան դարն է, եւ ի վերջոյ անգլիական հովանաւորութեան: Ֆրան-սական ներկայութիւնը հոն տեւեց միայն երեք տարի (1798 – 1801), որմէ յետոյ օսմանեան բանակի այնտեղի հրամանա-տար ալպանացի Մոհամմէտ Ալի երկրին վրայ իր իշխանութիւնը հաստատեց եւ երկար մաքառումներէ յետոյ, Լոնտոնի դաշնագրով (1841) ճանչցուեցաւ որպէս ժառանգական իշխան, "խեդիւ": Փաստօ-րէն Եգիպտոս կ'ընթանայ դէպի անկա-խութիւն մը զոր կը քաջալերեն Անգլիա եւ Ֆրանսա որովհետեւ ... երկիրը կը ներկայացնէ ռազմավարական մեծ կարե-ւորութիւն: Եգիպտոսի մէջ կը գտնուի Սուէզի ջրանցքը, որով Եւրոպա - Ծայ-րագոյն Արեւելք նաւարկութեան ճամբան կը կրճատուի կիսով: Այդ ծրագրին հե-ղինակն է Ֆրանսացի դիւանագէտ Ֆեր-տինան որ Լեսեպս որ Գահիրէի մէջ պաշ-տօնավարած տեսն յաջողեցաւ այդ մա-սին համոզել խեդիւ Իսմայէլը: Ջրանց-քը մեծ չուքով բացուեցաւ նաւարկութ-եան 1869ին, ի ներկայութեան Ֆրան-սայի Էօժէնի կայսրուհիին, Աւստրիոյ Ֆրանց – Ժոզէֆ կայսրին եւ Անգլիոյ գա-հաժառանգ Խոլըրտ իշխանին: Սակայն Ֆրանսական Գ. Հանրապետութեան դի-ւանագիտական եւ ռազմական տարու-թեան պատճառաւ, Անգլիացիները ձեռք ձգեցին Սուէզի ջրանցքին արժեթուղթե-րու մեծամասնութիւնը, եւ 1882ին հաս-տատեցին իրենց իշխանութիւնը երկրին վրայ, մինչեւ 1922:

Եգիպտոսի միապետական չրջանի գա-հակալներն են. – Խտիւներ՝ Մեհմէտ Ա-լի (1804–1848), Իպրահիմ փաշա (1848), Ապպաս Ա. (1848–1854), Մոհամմէտ Սա-յիտ (1854–1863), Իսմայիլ փաշա (1863–1879), Թեւֆիք փաշա (1879–1892): Ապ-պաս Բ. Հիլմի (1892–1914) Անգլիացինե-րէն գահընկէց, Հիւսէյին Քէմալ (1914–1917). թագաւորներ՝ Ֆուատ Ա. (1917–1936) եւ Ֆարուք Ա. (1936–1952):

Նորաստեղծ Իսրայէլի պետութեան դէմ 1948ի պարտութենէն դառնացած, այլ մանաւանդ Ֆարուք թագաւորին զեղխու-թիւններէն վրդոված, խումբ մը զինուո-րականներ դիւրաւորութեամբ զօր. Նեկի-պի, 1952 Յուլիս 23ի պետական հարուա-ծով մը գահընկէց ըրին եւ Հան-րապետութիւն հռչակեցին: Երկու տարի յետոյ ուրիշ հարուածով մը Նեկիպի յա-ջորդեց զօր. Կամար Աբտէլ Նասէր: Ե-գիպտոս արդիականացումի, տնտեսական մեծ զարգացումի կարիքն ունէր եւ ասոր համար հարկաւոր էր մեծ քանակութեամբ ելեկտրական ուժ: Անգլիացիները 1902էն Նեղոսի վրայ Ասուանի մէջ կառուցած է-ին չրամբար մը եւ ելեկտրակայան, ո-րոնք չէին բաւարարեր կարիքները. կար երկրորդ, մեծ ելեկտրակայանի մը եւ նոր չրամբարով արուեստական մեծ լիճի մը ծրագիրը, որ դրամաւորել չուզեցին ա-րեւմտեան պետութիւնները: 1956ին Նա-սէր ազգայնացուց Սուէզի ջրանցքը, դար-ձաւ դէմքի Մորհ. Միութիւն, որ իրականա-ցուց այդ ծրագիրը: Տասնեակներով հայ ճարտարագէտներ մասնակցեցան այս մեծ, իսկական փարաւոնական ծրագրին իրականացման: Նասէրի անունը կրող այս հսկայական, արուեստական լիճը որ ունի մօտ 400 քմ. երկայնք, աշխարհի մե-ծագոյնն է, ելեկտրակայանը՝ մեծագոյն-ներէն մին է: Նասէրի օրով տեղի ունե-ցան 1956ի եւ 1967ի արաբ-իսրայէլեան պատերազմները, եւ իր յաջորդին Անւար–ալ–Սատաթի օրով 1973ինը, որոնք Եգիպտոսի համար ռազմական պարտու-թիւններ եղան: 1981ին իր արեւմտամէտ կեցուածքին պատճառաւ, նաեւ անոր հա-մար որ համաձայնած էր Իսրայէլի հետ խաղաղութեան դաշինք կնքել, նախա-գահ Սատաթ ահաւոր ոճրափորձի մը զոհ գնաց, պետական աւագանիին կարգ մը անդամներուն հետ: Իր յաջորդը Հուսնի Մուպարաք կը կառավարէ երկիրը քա-ռորդ դարէ ի վեր:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Եգիպտոս ունի 1·041·000 քառ. քմ. տա-րածութիւն, որուն 94 տոկոսը անապա-տային է: Բնակչութիւնը կը կեդրոնանայ մնացեալ 6 տոկոսը կազմող Նեղոսի հո-վիտին եւ տելթային մէջ, քիչ մըն ալ Սուէզի ջրանցքին չուրջ: Երկիրը ար-դիականութեան բացուեցաւ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան. այդ գործընթացին մէջ Հայ մըն ալ մեծ դեր ունեցաւ, խոփ. Իսմայիլի վարչապետ՝ բոլորիս ծանօթ Նուպար փաշան: Եգիպտոսի մէջ եթէ մասնաւորապէս վերջին տասնամեակնե-րուն չատ բան փոխուած է քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային մարզերու մէջ, երկիրը սակայն դէմ յանդիման կը գտնուի անլուծելի հարցի մը որ բնակ-չութեան տարապարման ածն է: Տուեալ-ները առնենք Լառուս բառարանէն· 1940–ին 16 միլիոն, 1975ին 37 միլիոն, այսօր 68 միլիոն: Եթէ ծննդականութիւնը քիչ մը նուազած է առաջնաւոր բաղդատմամբ, առողջապահական մակարդակի ընդհա-նուր բարելաւումը –կրճատելով մանկա-կան մահերը– պատճառ կ'ըլլայ որ տա-րին մէկ միլիոնէ աւելի նոր չունչեր աւել-նան այդ նեղ հողաշերտին վրայ. ուր բը-նակչութեան խտութիւնը հասած է մէկ քառակուսի քմ վրայ... 1300ի· այ-սինքն, Ֆրանսայէն 12 անգամ աւելիի: Եւ հարկ է անոնց հայթայթել գործ, սնունդ, եւլն., եւլն. բան մը որ փարաւոնական զօրութեամբ իսկ, անհնարին բան է, պարզապէս:

Կարելի՞ է խօսիլ մէկ Եգիպտոսի մը մասին. պատասխանը պարզ է· միանչա-նակ՝ ո՛չ: Կայ քաղաքային Եգիպտոսը, դիւղականը, ուր եթէ տեղ-տեղ ելեկտրա-կանութիւնն ու թրաքթէօրը մուտք գոր-ծած են, երկրագործ ֆելլահին դարաւոր ապրելակերպէն չատ բան չէ փոխուած: Կայ նաեւ այլ Եգիպտոս մը, զբօսաշրջա-կանը, բոլորովին տարբեր աշխարհ մը իր չորս կամ հինգ աստղանի պանդոկներով ու զբօսանաւերով: Եգիպտական հասա-րակութիւնը չատ չերտաւորուած է: Նախ կրօնական տեսակէտէ· 85 տոկոսը իսլամ սհիննի է, իսլամականութիւնը առաջին վայրկեանէն զգալի է· կիներու գլուխնե-րը լայն լաչակներով ծածկուած են: Մնացեալ 15 տոկոսը քրիստոնեայ է, ու այդ զանգուածին մէջ զգալի ուղղափառ-ները –մեզի դաւանակից– կը կազմեն 95 տոկոս, չուրջ 10 միլիոն քնակիչ· մնաց-եալը կաթողիկէ, յոյն–օրթոտոքս, ու ընդհին չափով ալ Հայ: Հոս ալ Թուրքիոյ նման, չատ բան, չատ օրէնք թուղթին վրայ մնացած է... Թէեւ բոլորն ալ երկ-րին իրաւահաւասար քաղաքացիներն են, բայց սպայութեան աստիճարկը զոց է քը-րիստոնեաներուն առջեւ· ուրիշներ ալ թերեւս: Կայ չատ ուժեղ դասակարգ մը որուն մէջ զգլխիները չատ են· կայ երկու ծայրը երբեմն կրկնակի աչխա-տանքով իրար բերող միջին դասակարգ մը եւ աղքատ դասակարգ մը (իրենց չափա-նիշերով, ոչ՝ մեր), որ կը կազմէ բնակ-չութեան 50 տոկոսը: Եգիպտական դրա-մանիշը, կինէն, կ'արժէ մէկ ութերորդ Եւրօ, իսկ սեւագործ բանուորին ամսա-կան աշխատավարձը չանցնիր 1000 դա-հեկանը, այսինքն մեր հանդուցեալ Փը-րանքին 800ը···: Ընկերային ապահովու-թիւն, յատկացում... ի՞նչ խօսիս ախ-պէր: Բնակչութեան 40 տոկոսը բոլորո-վին անդրադէտ է, որքան որ օրէնքով նախարհարանը ձգի եւ պարտադիր է· բայց կը տեսնէք 8–10 տարեկան երախա-ներ որոնք ձեռքի վրայ բան մը կը ծախեն, կօշիկ կը ներկեն, եւ գեռ ինչե՛ր, տուն քանի մը դրամ տանելու համար: Մանա-ւանդ սրտաճմլիկ է տեսնել –նոյնիսկ մայրաքաղաքին մէջ– այս եղանակին բո-կոտ երախաներ որոնք կու գան բան մը խնդրելու, չաքարեղէն, տուրմ, դրիչ, կամ պարզապէս մուրալու: Աստուած գի-տէ միայն թէ իրենց ոտքերը կամ մազերը քանի ամիս է ջուր չեն տեսած, ա՛լ չխօ-սինք օճառին մասին: Մեր նաւուն մէջ համազգեստ հագած, հազիւ 13–14 տարե-կան անուչիկ մանչուկ մը –որուն ո՞վ գիտէ թէ ով տուեր է ոտքին գոնէ երկու չափ մեծ սեւ կօշիկներ– օրն ի բուն կը փայլեցնէ սանդուխներուն բազրիքները, փոչեծծիչով կը մաքրէ աստիճաններուն գորգը, կը կրէ զբօսաշրջիկներուն ծանր ճամպրուկները···: Կարծեմ բաւ է այ-սօրուան Եգիպտոսի նկարագրութիւնը, որ այլապէս կրնայ տակաւին տասնապա-տիկ ծաւալ ստանալ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար· 2)

ՌՈՒՍ-ՉԻՆԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Աչխարհը ցնցող դէպքերէն անդին եւ լուսարձակէ հեռու տեղի կ'ունենան իրա-դարձութիւններ, որոնք չատ աւելի կա-րեւոր անդրադարձ կրնան ունենալ նոյն աչխարհին վրայ: Այդ դէպքերը, ի հար-կէ, ինքնաբերաբար տեղի չեն ունենար, ունին իրենց մղիչ պատճառները ,որոնք իրադարձութեանց կը վերածուին աչ-խարհի մնտեսական, քաղաքական ու դի-ւանագիտական կեանքը ձեւակերպող պե-տական ղեկավարներուն կողմէ: Եւ այդ ղեկավարները ունին իրենց իւրայատուկ նկարագիրը՝ խօսելու եւ գործելու ոճը: Օրինակ, Ռուսիոյ նախագահ Պուտին ար-տայայտութեան գուսպ եւ հաւասարա-կշռուած ոճով մեծապէս կը տարբերի Մ.Ն. նախագահ Պուչի ցուցամոլ եւ ամ-բարտաւան չարժուածքէն ու խօսելակեր-պէն: Այս երկուքին միջեւ յատուկ տեղը ունի Ֆրանսայի նախագահ Ժագ Շիրաք, որ լայն դիծերու մէջ Արեւմուտքի եւ Ա-մերիկայի դաչնակիցը ըլլալով հանդերձ, հարկ եղած պարագային իր անկախ տե-սակէտը յայտնելէ չի քաչուիր, եթէ նոյ-նիսկ ատիկա կը հակասէ Մ. Նահանգ-ներու տեսակէտներուն: Հակառակ իր համեստ արտայայտութեան ոճին, նա-խագահ Պուտին կը խօսի ու կը գործէ մեծ ժողովուրդի մը ղեկավարը ըլլալու պի-տակցութեամբ՝ զովազդներէ եւ աղմկա-բարութենէ հեռու:

Այսօրուան միաբեւեռ աչխարհին տի-րական ուժը՝ Մ. Նահանգներ, Ռուսիոյ հետ կը վարուին որպէս նախկին Ս. Միու-թեան ժառանգորդը՝ տնտեսական, քաղա-քական եւ մանաւանդ զինական մար-գերու մէջ: Կեդր. Ասիոյ մէջ Ռու-սիան «պաչարելէ» յետոյ, Մ. Ն. պաչար-ման օղակը հաստատեցին նաեւ Վրաստա-նի եւ Ուկրանիոյ մէջ, հասնելու համար Հայաստան, ամբողջացնելով Ռուսիան կղզիացնելու նպատակը:

Ներկայիս նախագահ Պուտինի գլխա-ւոր մտասեւեռումը պաչարման այդ չըղ-թան քայքայելն է, եւ այդ նպատակին հասնելու համար նախագահ Պուտին լուռ ու հետեւողական աչխատանքի լծուած է: Անցեալ Դեկտեմբերին Մոսկուայի մէջ կատարած համապարփակ հարցազրոյցի մը ընթացքին ան պարզեց Ռուսիոյ վարած ներքին քաղաքականութեան ընդհա-նուր ուղղութիւնները, մասնաւորաբար Մ. Նահանգներու հետ փոխյարաբերու-թիւնը՝ ահաբեկչութեան դէմ միասնա-բար պայքարելու եւ աչխարհի խաղաղու-թիւնը ապահովելու համար. միաժամա-նակ, իր դժգոհութիւնը յայտնելով Մ. Նահանգներու Ռուսիան անհանգստացնող արարքներուն համար:

Այս աչխատանքներու չարքին կարեւո-րագոյններէն մէկն է Սուրիոյ հետ վերա-հաստատուած բարեկամութիւնը, որ Սո-վետական Միութեան փլուզումէն անդին քնացած վիճակի մէջ էր: Նախագահ Պա-չար Ալ-Ասատ Յոմնուարի մէջ Մոսկուա այցելելով նախագահ Պուտինի հետ ստո-րագրեց ռազմական գործակցութեան եւ Սուրիոյ պարտքերուն վերաբերեալ հա-մաձայնագիր մը: Իսրայէլեան յարձա-կումներու դէմ պաչտպանուելու համար Սուրիա գնեց արդիական օդանաւեր եւ հակաօդային պաչտպանութեան զէնքեր: Այս առթիւ Իսրայէլեան հաւանական դժ-գոհութեան մասին հարցապնդուելով՝ նա-խագահ Ալ-Ասատ պատասխանեց, թէ Իս-րայէլ կ'ուզէ որ ինք կարենայ յարձակիլ բայց մենք չկարենանք պաչտպանուիլ: Համաձայնագրին երկրորդ կարեւոր կէտը կը վերաբերէր Խորհրդային Միութեան հանդէպ Սուրիոյ ունեցած 13 միլիառ տոլար պարտքին, որուն 70 առ հարիւրը ջնջուեցաւ:

Իրանի հետ մչակած սերտ յարաբերու-թիւններուն զուգահեռ՝ Ռուսիա Իրանի աթոմական ճարտարարուեստական զար-գացման կ'օժանդակէ: Իրանի աթոմակա-յանին գործունէութիւնը չղջդզուելի պատճառած է նախագահ Պուչին, որ չվա-րանեցաւ նոյնիսկ յարձակման սպառնա-լիք կատարելու, եթէ Իրան չդադրեցնէր այդ աչխատանքները, որոնք ըստ նախա-գահ Պուչին, աչխարհի խաղաղութեան կը սպառնան: Նախագահ Խաթամիի պա-տասխանը եղաւ կտրուկ եւ ինքնավստահ՝ թէ Իրան առանց ազդուելու այդ սպառնա-լիքներէն պիտի չարունակէ հիւլէական աչխատանքները, որոնք ոչ մէկ սպառնա-լիք կը ներկայացնեն աչխարհի խաղաղու-թեան: Բայց հակասելով նախագահ Պու-չի Իրանի մասին կատարած յայտարարու-թեան, Մ. Նահանգներու նոր նչանակ-ւած արտաքին գործերու նախարարը Գ. Ռայս յայտարարեց, թէ Մ. Ն. նպատակ չունին Իրանի վրայ յարձակում գործե-լու, նախընտրութիւնը տալով դիւանա-գիտական եւ այլ խաղաղ միջոցներու:

Բայց նախագահ Պուտինի մեծապոյն նախաձեռնութիւնը Չինաստանի հետ մեր ձեցման առաջին քայլն է: Երկար ժամա-նակէ ի վեր Ռուսաիա-Չինաստան յարա-բերութիւնները տաք եւ արդիւնաւէտ չ-ըլլար: Այդ յարաբերութիւնները տաք չէին նոյնիսկ Ռուսիոյ համայնավար օրերուն, երբ Մաօ Ցէ Թունկ ինքզինքը կը նկատէր ուղղափառ համայնավարութեան ղեկա-վարը, քննադատելով համայնավարու-թեան սխալ կիրարկումը Սովետական Միութեան մէջ: Եւ ժամանակը ցոյց տը-ւաւ որ Մաօն իրաւունք ունէր: Արդարեւ Սովետական Միութիւնը քայքայուեցաւ, մինչ Չինաստան յարեւմտացած համայ-նավար վարչաձեւի տակ աչխարհի տնտե-սական երկրորդ ուժը դարձած է: Այս մերձեցման արդիւնքով Ռուսիա պիտի մասնակցի Չինաստանի մէջ կառուցուե-լիք ուժանիւթի միացեալ գործատուներու չինութեան, եւ ընդհանրապէս ներմա-կորիպային ճարտարարուեստի առաջ-պարզացման: Ռուսիա յանձն առած է նա-եւ Չինաստանի պէտք եղած քարիւղին հայթայթումը, որուն համար գործիքի ունեցող խողովակաչարը անբաւարար ը-լալով՝ պիտի կառուցուի նոր քարիւղա-տար մը, 50 միլիոն թոն տարողութեամբ:

Սակայն փէքինի հետ մերձեցումը չի սահմանափակուիր տնտեսական - ճարտա-րարուեստական մարզով միայն: Այս տար-ւան ընթացքին Չինաստանի մէջ տեղի պիտի ունենան ռուսաչինական լայնաչափ զինուորական զօրավարժութիւններ, որոնք պի-տի ընդգրկեն ցամաքային, ծովային եւ օդային ամէնէն արդիական զէնքերու փորձարկումը: Թէեւ նախագահ Պուտին տակաւին որոշ վարանում մը կը պահէ Չինաստանի հանդէպ, սակայն յանձնառու եղած է անոր տրամադրել իր ամէնէն ար-դիական զէնքերէն ոմանք: Այս համաձայ-նութեան հիման վրայ, անցեալ Դեկտեմ-բերին Ռուսիոյ պաչտպանութեան նախա-րար Սէրգէյ Իվանով Չինաստան այցելե-լով համաձայնութիւններ կնքուեցան վե-րարտակաւորելու Չինաստանին տրուող զէնքերը՝ ներառեալ Սու-30էմ·ՔԵ2 օդա-նաւերը, Սուխոյ 27 էս·ՔԵ3 օդանաւերու Չինաստանի մէջ կազմութեան արտօնու-թիւնը եւ մեծ քանակութեամբ արդիական ռազմամթերք:

Զարմանալի է որ արեւմտեան լրատ-ւութիւնը ընդհանրապէս լուռ մնաց, կամ թերնի ծայրով միայն անդրադարձաւ այն-քան կարեւոր իրադարձութեան մը, որ մարդկութեան դալիք օրերուն վրայ կրնայ ազդել: Գուցէ զարմանալի ալ չէ·

Նախագահ Պուտին եւ նախագահ Հու ձիանթաօ կը նկատեն, թէ ռուսաչինական զինագործակցութիւնը անհատնելիքաց զար-գացում մը արձանագրած է, ինչ որ հե-տեւանքն է ամերիկեան ճնշումին: Առանց Մ. Նահանգներու աչխարհին տիրելու փոռատենչութեան, ռուսաչինական այս մերձեցումը գուցէ երբե՛ք տեղի չունե-նայ: Անիկա բնական հակազդեցութիւնն է ամերիկեան մենատիրական ձգտումին չեզոքացման: Միացեալ Նահանգներու մխրճուած եւ քմահաճ ընթացքին դէմ նե-րսպացի «մեծ»երուն գժգոհութեան զու-գահեռ՝ ռուսաչինական այս գործակցու-թիւնը կու գայ զօրացնելու մարդկու-թեան փայփայած այն յոյսը, թէ աչխարհ պիտի չվերածուի ամերիկեան կայսրու-թեան մը:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ, Փետրուար 17

ՄԵԼԱՆԻ ՔԵԼԵՃԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊՏԲԱՑ ԶՐՈՑՑ)

Ֆրանսան Թերեւս միակը չէ, սակայն այն եզակի երկիրներէն է ուր հնարաւորութիւն ընձեռուած է փոքրամասնութեանց եւ նոյնիսկ պաշտօնական ու տեղական լեզուներ պահպանող զանգուածներուն, մասնակցելու պետական պաքսօքայի քննութիւններուն, ներկայացնելով մայրենի լեզուն, միւս հանրակրթական նիւթերուն չարքին:

Արեւելեան լեզուներու խմբակէն հայերէնին ալ արտօնուած է տարիներէ ի վեր, թեկնածուներ ներկայացնելու վերոյիշեալ քննութիւններուն:

Շաբաթ, Փետր. 19ի յետմիջօրէին Տիկին Մելանի Քելեճեանի ելոյթը նուիրուած էր Պաքալօրէայի հայերէնի քննութիւններուն վերաբերող զանազան հարցերու: Տիկին Քելեճեան մաս կը կազմէ Պետական Բարձրագոյն Ուսումնարանի Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութեան Ամպիոնին (ԻՆԱԼԿՕ):

Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի լսարանը ծայրէ ծայր լեցուած էր աշակերտներով, ծնողներով ու ուսուցիչներով: Հիւրասիրաբար ներկայ էին քանի մը տարբեր դպրոցներէ աշակերտներ եւ միօրեայ վարժարաններու պատասխանատուներ ու պարզապէս հետաքրքրուողներ:

Տիկին Քելեճեան իր ելոյթը սկսաւ հաղորդիչ ու լաւատեսական եղանակով նախ հաւաստիացնելով աշակերտները թէ բոլորն ալ անխտիր բախտը ունին մասնակցելու քննութիւններուն եթէ պատրաստուին լրջօրէն եւ հետեւողութեամբ, աւելցնելով թէ անոնք առաւել դիւրութիւն ու յաջողութիւն պիտի ունենան եթէ արդէն հայախօս ըլլան:

Ընդհանուր եւ մանրամասն տեղեկութիւններ տրուեցան քննութիւններուն վերաբերող կազմակերպչական, օրինական և կանոնադրական հարցերու ուղղութեամբ:

Մատենադարանի Փարիզեան Հիմնարկի կրթական զանազան հաստատութիւնները եւ կեդրոնները ուր հնարաւորութիւն կ'ընծայուի պատրաստուելու քննութիւններուն, ինչպէս՝ Կապոյտ Ալպի զանազան շրջանային եւ Փարիզի միօրեայ վարժարանները, Բարեգործականի վարժարանը եւ այլուր:

Մասնակի տեղեկութիւններու չարքին, յիշուեցաւ պետական օրէնքին համաձայն, Հայոց լեզուի համարժէք գնոյթը միւս լեզուներու չարքին, ընտրուելու համար որպէս առաջին կենդանի լեզու, երկրորդ կենդանի լեզու, կամ պարզապէս որպէս կամաւոր ընտրանք: Յօսուեցաւ նաեւ հայերէնին տրուած արժեթիւին (ֆոէֆիսիան) մասին որ անշուշտ կարեւոր դեր կրնայ ունենալ վկայականի Թուանշանային հաշուարկումի առեն:

Տիկին Քելեճեան յորդորելով հանդերձ մասնակցող աշակերտները, դիտել տուաւ թէ Պաքալօրէային յաջողիլը պէտք չէ միակ դրդապատճառն ու յենակէտը հանդիսանայ մայրենի լեզուի ուսուցման համազումին մէջ: Ան նշեց թէ հայերէնը պէտք է սորվիլ, քանի ան մեր գոյապահպանման հզօրագոյն զէնքն է եւ լեզուն պահպանել եւ զարգացնելը մեր ամէնօրեայ պայքարին կեդրոնական տեղը պէտք է գրաւէ, անխտիր բոլորիս հոգատարութեամբ. ծնողք, աշակերտ կամ ուսուցիչ:

Վերջին նկատողութիւնները առնթ տրուին երկար ու բազմազան խորհրդածութիւններու եւ ներկաներուն հարցումներն ալ աւելի ազգապահպանման եւ համայնքային խնդիրներու առընչուցեան: Ծնողներէն մին իմանալ ուզեց թէ կո՞յ արդեօք դասագիրք, կամ ուղեցոյց մը որուն մէջ լիակատար և խտացուած կերպով ըլլան Պաքալօրէայի քննութիւններուն մակարդակին ծրագրուած նիւթեր և ուսուցողական եղանակ: Պատասխանը "ոչ" էր, բայց նշուեցաւ թէ այդպիսի ձեռնարկ կրնայ "Կրթական Ցանձնախումբ"ի մը ճիդերուն արդիւնքը ըլլալ:

Բանախօսն ալ իր հերթին մտերմաբար հարցում մը ուղղեց ներկայ աշակերտներուն, հասկնալու համար այդ քննութիւններուն մասնակցելու իրենց փափաքին պատճառը: Պատասխանը ինքնաբուխ եւ անյապաղ, եկաւ աշակերտէ մը. "Որովհետեւ մայր լեզուս է": Հաճելի էր պատասխանը եւ արժանացաւ ներկաներու խրախուսիչ ծափերուն:

Հանդիպման աւարտին Հայր Գաբրիէլ Սահակեան իր դրուատանքի խօսքով գնահատեց Տիկին Քելեճեանը եւ յոյժ չահեկան երեւոյթ համարելով քաջալերեց նմանօրինակ ձեռնարկները:

ԱՐՄԻՆԷ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԱՐ

ԻՐԱՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՔ

Հակառակ նախագահ Պուշի ու իր մօտիկ գործակիցներուն ամէն առիթով արտայայտած գոհունակութեան ի տես Իրաքի մէջ ժողովրդավարութեան վերադարձին, ընտրութիւնները չատ տարբեր տեսանկիւնէ դիտողները լազմած են: Անոնք կը չեշտեն յատկապէս թէ այդ արդիւնքը ամերիկեան միջամտութեան վատթարագոյն տարեալը եղած է, կրնամէտ տարբերու ապահոված մեծ համեմատութեամբ: Կարելի չէ, կ'ըսեն, չանդրադառնալ որ Իրաք բռնած կը թուի ըլլալ ճշգրի Իրանի ճամբան: Բան մը որ Սպիտակ Տան յետին ակնկալութիւնը կրնար ըլլալ միայն:

Մինչիկրնի համալսարանէն Իրաքի մասնագէտ մը լսած է թէ երկրին նոր կառավարութիւնը լաւագոյն յարաբերութիւններ պիտի մշակէ Իրանի հետ: Քրտական յաղթանակը ատոր գլխաւոր երաշխիքն է, քանի որ քիւրտ ղեկավար Թալապանի Թեհրանի չատ մօտիկ անձնաւորութիւն է: Այլ խօսքով նման տարեալ չէ որ կ'ակնկալէին ԱՄՆ-ը:

Տարիներով ամերիկեան կառավարութիւնները, հանրապետական կամ դեմոկրատ, միշտ չահարկած են Պաղտատի ու Թեհրանի հակադրութիւնը, որպէսզի երկուքէն ոչ մէկը չրջանային սպառնական հսկայի մը վերածուի, մասնաւորաբար ԱՄՆ-ու դաշնակիցներուն՝ Սաուտի Արաբիոյ, Արաբական Իշխանապետութիւններուն համար: Սակայն այսօր Իրաք եւ Իրան մօտ են չատ մը հարցերու նկատմամբ նման դիրքեր ունենալու, քարիւղի գինէն մինչեւ ԱՄՆ-ու իրանեան քաղաքականութիւնը:

Ստեղծուած կացութեան բնական մէկ արդիւնքը այն է որ Իրաքի ժողովրդավարները գլխաւոր կորնցնողներն են, հակառակ որ մեծ զօրակցութիւն տուած էին Ճ. Պուշի կառավարութեան:

Մտահոգիչ կը նկատուի նաեւ այն պարագան որ խորհրդարանի աթոռներուն երեք քառորդը միայն երկու կուսակցութեան բաժին եղած է, մինչ 111 կուսակցութիւն մասնակցած էր ընտրութեան: Եւ եթէ համախոհական կազմ մը չյաջողի ընդդրկել բոլորը, ըմբոստութիւնը պիտի չարունակուի, թերեւս նաեւ ծաւալի:

Ամերիկացիները իրենց դժգոհութենէն զատ, թիրախ են նաեւ բազմաթիւ իրաքցիներու ղժգոհութեան: Անոնք կը գանգատին որ Ուաչինկթըն չէ կրցած հարկաւոր միջոցները ձեռք առնել Ս. Հիւսէյնի անկումէն ետք ու հազարաւոր իրանցիներ երկիր մտած են որպէս քաղաքական ապաստանեալ Իրաքցիները որոնք իրենց տունը կը վերադառնան: Անոնց մեծ մասը յաջղած է երաքի քաղաքացիութիւն ստանալ: Անցեալ տարի արդէն քարիւղի նախկին նախարարը որ չափաւոր չիի մըն է, զգուշացուցած էր այդ հոսքին հաւանական վտանգներուն դէմ, քաղաքական կազմութեան, ապահովութեան, տնտեսական եւ ընկերային մարզերուն մէջ: Կ'ըսուի թէ Իրաքի հարաւի որոշ չրջաններուն մէջ Իրաքեան տինարը փոխանակուած է իրանեան ռիալով:

Նոյնն է պարագան Իրաքեան նոր բանակին որ ստեղծուեցաւ երկու տարի առաջ, բայց արդէն հոն թափանցած են կրօնական ու Իրանի մօտ տարբեր:

Իրաքեան թերթ մը որ ամերիկեան նիւթական զօրակցութիւն կը վայելէ, վերջերս գրած է թէ 150 զինեալներ Հիլլայի բանտին վրայ յարձակում գործած են, ազատագրելու համար իրանցի վեց գործակալներ: Իրաքի լրահաւաք կազմակերպութեան պետն ալ ամբաստանած է Իրանի Ցեղասպանութեան պահակներուն վրդովմէ մարզուած Պատրի Ջոկատները որ իրենց հրահանգները Պաղտատի իրանեան դեսպանատունէն կը ստանան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻՆԱՍ

(Մ. Աւետիսեան 1928–1975)

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երեւան, 2004

***

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏՆ ՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿԸ

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Երեւան, 2004

ԱՆԻՆՁԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 – 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ցետոյ, մեր խօսակցութիւնը չարունակեցինք օրուան կացութեան չուրջը:

Երբեք Զօհրապը չէր տեսած այսքան յոռետես որքան այդ օրը:

Սարսափելի օրերու մէջ կ'ապրինք կոր, ըսաւ, այս թուրքերը բոլորովին փոխուած են, մանաւանդ մեզի հանդէպ...

- Ի՞նչ բանէ կը վախնաք, հարցուցի:

- Կը վախնամ որ մեզ ամէնքս ալ ջարդեն, պատասխանեց Զօհրապ, իրապէս յուզուած չեչտով ս'ը: Այդ ընդհանուր պատերազմը իրենց համար առիթ մըն է որ երբեք ձեռք չպիտի կրնան անցընել:

Այդ օրէն ետքն ալ, քանի անգամ որ Զօհրապի հետ խօսակցելու պատեհութիւնը ունեցայ, նոյն տրամադրութեան մէջ զտայ զինքը:

- Պիտի ջարդեն մեզի, կը կրկնէր:

Ու ասիկա սեւեռուն գաղափար մը եղած էր իր մէջը:

Գալով Թորգոմին՝ երկուշաբթի երբ կղզիէն Պոլիս վերադարձայ ու եկայ «Ժամանակ»ի խմբագրատունը ինծի ըսին որ հոն եկած էր զիս փնտռելու:

Ցերեկուան մօտ թէլէֆոնով խօսեցայ հետս:

- Ռուսական հիւպատոսարանը կը գըտնըլիմ, ըսաւ, ու կէս օրէն ետքը ռուսական չոգենաւով պիտի մեկնիմ Օտեսա. չոգենաւ եկուր զիս տեսնելու:

- Դրամի խնդիրը ի՞նչ ըրիք, հարցուցի:

- կարգադրեցի, պատասխանեց:

Այս լուրը չատ ուրախացուց զիս, որովհետեւ անկեղծօրէն կը փափաքէի որ բարեկամս ազատէր իր նեղ կացութենէն:

- Անպատճառ գաս չոգենաւ զիս տեսնելու, կրկնեց թէլէֆոնին մէջէն:

Խոստացայ երթալ, բայց վերջին պահուն մտածեցայ ու չգացի: Շատ իրաւունք ունիմ եղեր խոհեմութեամբ չարժելու, որովհետեւ չոգենաւին չուրջ ռումիկանութիւնը կը հակէ եղեր, ինչպէս յետոյ իմացայ:

Ամիսներ ետքը իմացանք որ Թորգոմ Բեզերսպուրկի պուլկարական դեսպան Ռատկօ Տիմիթրիէֆի բանակին մէջ կը կռուի եղեր Կալիցիոյ սահմաններուն վրա, թէ նոյնիսկ քաջութիւններ գործած, վէրքեր ստացած եւ աստիճանի բարձրացումներ ունեցած է:

Իսկ աւելի ետքը, անցած է Կովկաս ու միացած՝ Հայկական դունդերուն եւ վանի գրաւումին մասնակցողներէն մէկը եղած է:

Ընդհանուր պատերազմի առաջին արդիւնքներէն մէկն ալ եղաւ քափիթիւլասիօններու ընկղումը, որ տեղի տուաւ, իբրեւ թէ, ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու, յատկապէս կազմակերպուած Իթթիհատի կուսակցութեան կողմէ:

Գրեթէ մէեւնոյն ժամանակ կէօպէն եւ Պարեսլաւ զերմանական մարտանաւերը, անդլիական նաւատորմիղն հալածուած, կը յաջողէին ապաստանիլ Տարտանէլի նեղուցը եւ օր մը ետքը, պաշտօնապէս կը ծանուցուէր թէ այդ երկու զրահաւորները թուրք կառավարութիւնը գրած էր եւ միացուցած օսմ. նաւատորմիղին:

Բոլոր ատոնք կը զգացունէին թէ Թուրքիա կը պատրաստուէր մասնակցելու պատերազմին, Գերմանիոյ հետ միացած:

Բայց տակաւին չատեր չէին հաւատար այսպիսի հաւանականութեան եւ կը կարծէին թէ վերջին վայրկեանին Իթթիհատ պիտի հրաժարէր այսպիսի չիմարութենէ մը:

Սեպտեմբերի մէջ Տարտանէլի նեղուցը կը զոցուի նաեւ առեւտրական չոգենաւերու համար:

Հայերու դէմ արդէն իսկ թշնամութիւնը ծայր կու տայ թուրքերու մէջ:

Այս բանին կրնայ նպաստել Եւրոպական թերթերու այն լուրը թէ՝ Ռուսիոյ կայսրը ուղղակի մը անկախութիւն խոստացեր է Կովկասի Հայերուն:

Նոյն միջոցին Արեւելեան Նահանգներու բարեկործութեան քննիչ Պ. Հօֆֆ, որ վանն կը զտնուէր պատերազմը ծագած միջոցին, կը վերադառնայ Պոլիս իր հետեւորդներով:

Հոկտեմբեր 18/31ի թերթերը կը ծանուցանեն թէ օսմանեան նաւատորմիղին մէկ փոքր մասը Սեւ ծովի մէջ փորձեր կատարելու առեն ռուս նաւատորմիղը, որ նախապէս բոլոր այս փորձերուն կը հետեւէր եւ զանոնք կը խանգարէր, ի վերջոյ թշնամութիւններու սկսած է եւ յարձակած է օսմ. նաւատորմիղին վրայ:

Սակէ առաջ եկած կռիւին մէջ օսմ. նաւատորմիղը ընկղմած է 5000 թօնօնոց Բիւրօթ ականադիր նաւը, յետոյ ծանր վնասներ տուած է ռուս թորփիլնաւերէն մէկուն եւ պրտսած է ածխաբարձ նաւ մը:

Ցետոյ, կայսրէթը Մէլլիէ Թորփիլանա ւին կողմը արձակուած թորփիլ մը ընկղմած է 1100 թօնօ տարողութեամբ Քուպանէց Թորփիլաստաձը եւ Մուավէնէթ Մէլլիէ Թորփիլանաւին կողմէ արձակուած թորփիլ մը չատ ծանր վնասներ պատճառած է ռուս եզերապահի մը, եւայլն:

Թերթերը կը ծանուցանէին թէ ծովային կռիւները կը չարունակուին «մեր նաւատորմին նպաստաւոր կերպով»:

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէին թէ՝ կայսերական կառավարութիւնը ամենաբուռն կերպով պիտի բողոքէ ռուսական նաւատորմին կողմէ մեր նաւատորմին մէկ փոքր մասին դէմ ուղղուած թշնամական այս արարքին համար:

Ցաջորդ օրն իսկ կը մեկնին ռուս դեսպանն ու հիւպատոսը եւ օր մը վերջն այ, ֆրանսական ու անգլիական դեսպանները:

Այսպէս էէվէր ու Թալէաթ կը հասնին իրեն նպատակին ու Թուրքիան կը նետեն արկածախնդրութեան մը մէջ, ուրկէ գօրս պիտի դար փճացած ու կործանած:

Քանի մը օր ետքը արդէն իսկ Տարտանէլի ռմբակոծումը կ'սկսի եւ Կովկասի սահմաններուն վրան առաջին թշնամութիւնները կ'արձակուին:

(Շար. 5)

(Շար. Ա. էջէն)

բանակի վերջին դէպքերուն առընչութեամբ: Ինչ կը վերաբերի Հարիրիի սպանութեան առթիւ եղած կասկածներուն, ան կ'ըսէ որ այդ սպանութիւնը ազէտ մըն է նոյնքան Սուրիոյ համար որքան՝ Լիբանանի: Անոր հեղինակները ուզած են սրտէն խորտակել Լիբանան – Սուրիա յարաբերութիւնները: Չի գիտեր թէ ո՛վ է թուն հեղինակը: Կը խորհի թէ թիւրախը նաեւ Սուրիան է, որովհետեւ տակաւ Լիբանան մը կը նշանակէ տակաւ Սուրիա մը: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնը պէտք է տեւէ, բարելաւուի, կարգ մը բաներ պէտք է սրբագրուին: Եթէ Հարիրիի հարցը Սուրիոյ դէմ այդպիսի հակազդեցութիւն ստեղծեց, փաստն է որ այդ էր նպատակը: Ոեւէ մէկը բան մը չըսած, Սուրիա 40 հազարէն 14 հազարի իջեցուց իր զինուորներուն քանակը: ԱՄՆ խարխներ ունին Գերմանիա եւ Ճափոն եւ այդ երկու երկիրները ԱՄՆ-ու թշնամիները չեն: Զինուորական հարցը մէջտեղ հանեցին անոնք որոնք կ'ուզեն խընդիր մը ստեղծել երկու երկիրներու միջեւ: Այդ հարցը կրնայ կարգադրուիլ:Պ. Շաապան չուզեր պատասխանել այն հարցումին որ, զինուորականէն աւելի կը վերաբերի Սուրիոյ քաղաքական եւ զաղտնի սպասարկութեանց միջամտութիւն Լիբանանի մէջ: Կ'ընդունի թէ սխալներ կրնան գործուած ըլլալ երկու երկիրներու միջեւ եւ Սուրիա պատրաստ է սրբագրութիւններ ընելու: Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ պատասխանատուութեան Թել – Ազիվի ռճրափորձին մէջ, նախարարուհին կը խորհի որ քաղաքական շահախաժ մըն է: Սուրիա բան մը չի կրնար ընել դրաւեալ հողամասերուն եւ Իսրայէլի մէջ:

*
**

Այս հարցազրոյցը կատարուած էր Քարամէի հրաժարումէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԷՐՍԱՑԼ հաւաքուած Համազումարը (Ազգ. Ժողով եւ Ներակոյս) 730 ձայնով 66ի դէմ եւ 96 ձեռնպահութեամբ, քուէարկեց սահմանադրական վերանայումը, Թոյլ տալու համար հանրաքուէն Եւրոպական Սահմանադրութեան համար: Տարբեր արդիւնք տուած է Շրջապատի Ուխտը, որ քուէարկուեցաւ միայն 531 ձայնով 23ի դէմ եւ 111 ձեռնպահութիւն: Ընկերվարական 149 երեսփոխաններու եւ 97 ծերակուտականներու վրայ 224ը չեն մասնակցած քուէարկութեան:

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւը գործուած ռճրափորձը Փետր. 28ի առաւօտուն, չատ աւելի մեծ թիւով զոհ խլած է քան ինչ որ ըսւեցաւ սկիզբը: Աւարքը կատարուած էր Հիլլա, Բաբելոնի գաւառը, չուկայի մը մօտ. մեռելներու թիւը 114 էր եւ կային 129 վիրաւորներ:

ՌՈՒՍ ԵՕԹԸ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐ սպաննըւած են Զէչնիոյ մէջ Փետր. 27էն 28: Ապստամբներու հուչակած միակողմանի հրադադարը անցեալ չաբթու վերջ զըտած էր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱՂԱՆՍ. – Պ. Անդրանիկ Քէչիչեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր բոլոր բարեկամներուն որոնք վերջին չրջանին հետաքրքրուեցան իր առողջութեամբ եւ մաղթանքներ ըրին:

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
  Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vartenis)
- **ARTSAKH**
  Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
  Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
  Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien

— Entrée libre —

Renseignements pour la soirée :
☎ **04 91 50 15 09**

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգստեաց ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
  ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
  ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ եկեղեցւոյ մէջ

«Ց Ա Ռ Ա Զ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի կիրակիները. –

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիչերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

*
**

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹի երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2,
  ԻԴ. Օր Մեծի Պահոց: Միջնակ
  Քարոզիչ՝
  ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԱ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
  ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
  Քարոզիչ՝
  ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԱ. ԳԼԼՃԵԱՆ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
  ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
  Քարոզիչ՝
  ՑԱՐՈՒԹԻԻՆ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՑԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Մարտ 6	Դատաւորի Կիրակիին
Մարտ 13	Գալստեան Կիրակիին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Աղաւնաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (Պոմոն)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (Լա Սլոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒԼԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թաննթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆԱ. ՀԱՃՐԱՊԵՏԵԱՆ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

- > Directeurs diplômés BAFD
- > Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- > Infirmière
- > Econome
- > Intendant(e)
- > Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30
La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire,
une **SOIREE CABARET** animée par
MARTIN YORGANTZ
et son orchestre,
avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN,** à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.
Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN.**

Billeterie :

— **Mireille: 01. 39. 90. 63. 89**
— **Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73**
— **Méliné: 01. 39. 85. 00. 23**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**

du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

Date à retenir

La Section «**Issahakian**» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

« B R A T S C H »

le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 3
JEUDI
3 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·148

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21·148

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԻՐ ԶՕՐՔԸ ՔԱՇԵԼՈՒ

ԱՍԱՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԹԱՅՄ»Ի ՄԷՋ

Մարտ 2ի պլեբիսիտը նորութիւնը կը վերաբերէր Սուրիոյ նախագահին՝ Պաշար Ալ-Ասատի յայտարարութեան Թայմ պարբերականին։ Արդարեւ, հարցազրոյցի մը ընթացքին, ան կը յայտնէր որ Սուրիա պատրաստ է իր զօրքը քաշելու Լիբանանէն, առանց անմիջական թուական մը ճշդելու, բայց «չատ արագօրէն, թերեւս գալիք ամիսներուն, ոչ աւելի ուշ»։

Տեղւոյն վրայ սակայն, ընդդիմութիւնը այնպէս պէտք է գործէ, որ յաղթանակը պառակտում չստեղծէ։ Ամէնէն կարեւորն է նախ նոր վարչապետ մը դանել կառավարութեան հրաժարումէն ետք։ Ան պէտք է պատկանի սիւննի համայնքին՝ ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը։ Անցեալին Հարիրի լուծում մըն էր, ներկայիս կացութիւնը տարբեր է եւ սիրաշահող դէմք մը չկայ։ Նախկին վարչապետ՝ Սալիմ Հոս որ «երրորդ ճամբայ» մը բացած է ընդդիմութեան եւ սուրիամէտ իշխանութեան միջեւ յայտնած է թէ եթէ այդ պաշտօնը առաջարկուի իրեն, կը մերժէ։ Ինչ որ մտահոգիչ է այն անորոշ վիճակն է որ կը տիրէ եւ նախապահն ալ չի կրնար դիւրութեամբ նոր վարչապետ մը դանել։ Հարկ է որ նախապէս, խորհրդակցութիւններ ունենայ, նախ երեսփոխանական ժողովին նախագահին հետ։ Նշանակուած վարչապետն ալ պարտի նախարարներու ցանկ մը պատրաստել։ Հարկ է որ հաւասարակշռութիւն մը պահպանուի։ Նազատահը մարոնի է, վարչապետը սիւննի եւ Ժողովին նախախահն ալ շիի, կան նաեւ համայնքները։ Լիբանանցի լրագրողի մը համաձայն, եթէ Սուրիա որոշէ, ամէն ինչ արագօրէն կը կարգադրըւի։ Վ. Ճումպլաթ, տիւրզի ընդդիմադիրը որ քաղաքական ասպարէզ իջաւ հօրը սպանութենէն ետք (1977), Սուրիոյ վերագրուած, կ'ուզէ որ փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մը կազմուի։ Քաղաքական միւս դէմքերն են՝ Լահուտ, որ վարչապետ մը պէտք է դանէ (իր պաշտօնավարութիւնը երեք տարիով երկարաձգուեցաւ Սուրիոյ ճնշումին տակ, ինչ որ մթնոլորտը լարեց եւ միջազգային ընոյթ առաւ), Պահիա Հարիրի, որու վարչապետ նշանակումը կը պահանջուի չատերու կողմէ եւ այդ պարագային առաջին կինը կ'ըլլայ կառավարութիւն մը վարելու արաբական աշխարհին մէջ եւ Նասրալլահ Սֆէյր, Մարոնի պատրիարքը, որ պարագլուխն է հակասուրիական քրիստոնեայ ընդդիմութեան։ 84 տարեկան է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՖԼՈՐԱՆՍ ՕՊԸՆԱ, Լիպերասիոնի առեւանգուած լրագրողուհին Իրաքի մէջ ապէ եօթը չաբաթ առաջ, տեսերիզի մը միջոցաւ օգնութեան կոչ ըրաւ Մարտ 1ին։ Առաջին հրապարակային երեւումն է Ճունուար 5էն ի վեր։ Տեսերիզը յանձնուած էր Ռոյթըրզ գործակալութեան պաղտատի գրասենեակին։ Ֆ. Օպընա չատ յոգնած, բարոյալքուած վիճակ մը կը պարզէ եւ օգնութեան սրտաճմլիկ կոչ մը կ'ընէ եւ ինչ որ տարօրինակ է, օգնութեան համար կոչը ուղղուած է Տիտիէ Ժիւլիայի։ Ցայտնուեցաւ նաեւ թէ անցեալ չաբթու այլ տեսերիզ մըն ալ կար, ուր Ֆ. Օպընա Ժիւլիայի խօսքը չէր ըներ, բայց եղբայրին մայրը կը հաստատէ որ երկու տեսերիզներուն մէջ ալ, Ֆ. Օպընա նոյնքան յոգնաթեկ է։ Ինչ որ բաւական անհասկնալի է Տ. Ժիւլիայի եղած կոչն է եւ քաղաքական խաղ մը կը նկատուի։ Ամէն պարագայի մէջ, առեւանգողներուն ինքնութիւնը անծանօթ կը մնայ եւ ոչ մէկ պայման ալ կ'առաջարկուի։ Հոս ալ Սուրիոյ մասը կը տեսնուի։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը եւ Ազգ. Ժողովի Արտաքին յանձնախումբին նախագահը՝ է. Պալատիւր յայտնած են Տիտիէ Ժիւլիայի որ ինքնաղլուխ որեւէ նախաձեռնութիւն չառնէ։

ՍՊԱՆԻՈՑ վարչապետը Զափաթերօ փարիզ եկաւ եւ Մարտ 1ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ պաշտպանեց Եւրոպայի Սահմանադրութիւնը երկար ժամու մը ընթացքին։ Այլ եւ այնոնք որոնք "այո"ի կողմնակից են բուռն կերպով ծափահարեցին մինչ "ոչ"ի կողմնակիցները դժգոհ էին որ ընկերվարական Սպանացին Ֆրանսայի գործերով կը զբաղի։ Զափաթերոյի համար՝ "լուծումը Եւրոպան է, այդպէս եղաւ Սպանիոյ համար, այդպէս է Ֆրանսայի համար"։ Սպանիոյ մէջ, ճիշդ է, "այո"ի կողմնակիցները չատ էին, բայց մեծ էր նաեւ ձեռնպահներու թիւը։ Լօրան Ֆապիւս գտած է որ լաւ բան չէ երբ ճախին պատկանող անձ մը աջին ծափահարութիւններուն կ'արժանանայ։ Մորքին մէջ, Զափաթերօ այն տպաւորութիւնը ձգած է որ Շիրաքի գործակալն է։

ԱՆՐԻ ԷՄՄԱՆԻԷԼԻ, ընկերվարական պարագլուխներէն, Մարտ 2էն "ոչ"ի արշաւի մը ձեռնարկեց, հակառակ կուսակցութեան ղեկավարութեան դիրքին։ Յայտարարեց թէ Մարտ 2էն պայքար մը կը սկսի Սահմանադրութեան դէմ, նոյնիսկ եթէ Հոլանտ պնդած է որ "ընկերվարականները մէկ արշաւ ունին՝ այո՛ արշաւը"։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերադոյն Ատեանը Ջնջեց Մարտ 2ին անչափահասներու մահասփիւռը 4ի դէմ 5 ձայնով, ինչ որ ծայրը ծայրին քուէարկութիւն մըն է, բայց յաղթանակ մը կը նկատուի։ Այս կարգադրութիւնը կը նպաստէ 72 բանտարկեալներու։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ ֆիզիքական յարձակումներու զգալի յաւելում մը կայ որ աւելի քան մտահոգիչ է։ Ցաւելումին համեմատութիւնը 72% է 1996էն ի վեր։ Ճանցագործութեան Ազգ. Մարմինը որ 2003էն ի վեր գոյութիւն ունի, տեղեկագիր մը հրատարակած է որ կընայ միայն յոռետեսութեան առաջնորդել։ 2003ին, 390 հազար յարձակում գործուած է, ներառեալ բիրտ յարձակման սպառնալիքներ։ 82% համեմատութեամբ յաւելում ալ կայ "ձրի" յարձակումներու մարզին մէջ, այսինքն առանց նպատակի։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ սկսած է խորհրդակցիլ կուսակցութեանց ղեկավարներուն հետ, կարենալ ճշդելու համար հանրաքուէին թուականը։ Մարտ 1ին ընդունեցաւ Սարքոզիին եւ Հոլանտը, որոնք ուզեցին որ ժամանակ տրուի ընտրապայքարը տանելու համար։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մարտ 1ին եւ 2ին նոր ռճրափորձեր գործուեցան, նոր զոհեր պատճառելով։ Մարտ 1ին սպաննուած են յատուկ դատարանի մը նախագահը եւ զաւակը, Մարտ 2ին ալ անձնապահական ռճրափորձէ մը 10 մեռեալ կար եւ 29 վիրաւոր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ԶԲԱՂԻ ՋՈՒՐԸ, ՊԱՏԷՆ ՎԵՐ ՀԱՆԵԼՈՎ

Կը կարծէինք որ միայն Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը պարտականութիւն ըմռնած է ցեղասպանութեան հարցը վերջնապէս վերցնելու երկրին օրակարգէն։ Առաջարկները, հնարքները, ճապկումները միշտ կ'ունենային այդ նոյն հասցէն։ «Մարմարա» (Մարտ 1) «Ռատիքալ»ի նոյն օրուան թիւէն կ'արձագանգէ Մ. Եթքինի գրածին թէ ընդդիմութեան ղէմքերէն ՃՀՓ-ի կուսակցապետ Տ. Պայքալ եւս որոշած է զբաղիլ այդ հարցով։

Ան յայտարարած է թէ Թուրքիա յոգնած ու ձանձրացած է այդ հարցով զբաղելէ. մինչդեռ իրենք կը հաւատան որ ինքնապաշտպանութեան դիրքէն պէտք է դուրս գալ ու հարցը հրապարակային վիճարկումի նիւթ ընել։

«Ամէն մարդ գիտցածը թող ըսէ» թելադրած է Պայքալ, «որպէսզի ճշմարտութիւնը երեւան ելլէ»։ Զուարճալի է կարդալ նման տողեր երբ մինչեւ այսօր ամէն առիթի Թրքական յանկերգին հիմնական մասը կը կազմէր պնդումը թէ ներկայի Թուրքիոյ քաղաքային ոչինչ գիտէ 90 տարի առաջուան պատահարներուն մասին։

Պայքալի կուսակցութիւնը արշաւը պիտի հիմնէ եղեր նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղի դաղափարներուն վրայ. ըստ անոնց, Հայերը իրենց պնդումները կը հիմնեն ԱՄՆ-ու դեսպան Մորկընթաուի յուշերուն, Ա. Անտոնեանի հրատարակած Նեմմ պէյի յիշատակներուն եւ Բրիտանացիներուն «Սեւ դիրք»ին։ Եւ քանի որ առաջին երկուքին վաւերականութիւնը անհիմն յայտնուեր է արդէն, Էլէքտաղ Թուրքիոյ Ազգային ժողովին պիտի առաջարկէ եղեր որ բոլոր կուսակցութիւններուն անունով դիմում ըլլայ Բրիտանիոյ խորհրդարանին որպէսզի յայտարարէ թէ յետին նպատակներով գրի առնուած է «Սեւ դիրք»ը, հետեւաբար կարելի չէ փաստ նկատել հայկական պնդումներուն։

Դիւանագիտական այս նուրբ մարտավարութեան պիտի յաջորդէ եղեր երեք հանդըրուանով ընթացք մը ուր դերերը կը վիճակին հայ և թուրք պատմաբաններու կոմիտէի մը, զանազան երկիրներու դիւաններուն քննարկումին, ապա ԻՒՆԷՍԿՕ-ի նման միջազգային կազմակերպութեան մը քննութեան ու վճիռին։

Իրականութեան դաշտին մէջ առնուելիք երկու քայլի փոխարէն, ջուրը ոչ թէ պատէն, այլ սարերէ վեր հանելու իւնչ պերճախօս օրինակ...

ԱՊՏԻՒԼՀԱՄԻՏԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԻՐԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴ

Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 8ին Տրուոյի ածուրդի սրահին մէջ պիտի վաճառուին Ապտիւլհամիտի անձնական իրերէն մաս մը։ Անոնց մէջ կան ձեռագիրներ, Իթթիհատի փաստաթուղթեր, կնիքներ, եւլն.։ Աճուրդի պիտի դրուին նաեւ անոր չորրորդ կնոջը զաւակներէն Այչէ Սուլթանին պատկանող յուշագրութիւններ, օրագիրներ, ձեռագործներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ռուսաստանի նախագահը Վլ. Պուտին Մարտ 25ին Երեւան կ'երթայ, մասնակցելու Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի տարւան բացումին։ Այդ շրջանակին մէջ նախատեսուած են մշակութային, առեւտրատնտեսական յարաբերութիւններու, կրթութեան, գիտութեան, մարզական ոլորտի գործունէութիւններ։ 2006ին ալ Ռուսաստանի մէջ կը կազմակերպուի Հայաստանի տարի։

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ադրբեջանական ամսագրի մը խմբագրական կազմէն է. Ֆաթուլայեւ Փետր. 11–20 այցելած էր ԼՂՀ եւ Սղդամի շրջանը։ Վերադարձին երբ տպաւորութիւնները պատմած է "Զերկալօ" եւ "Էխօ" թերթերուն, առաջինը չէը խորագրած է "Մանկական միամտութի՞ւն թէ դաւաճանութիւն"...

Ֆաթուլայեւ ըսած է թէ ԼՂՀ ղեկավարները իրենց խոսուումին հաւատարիմ գտնուած են, իրեն համար աշխատելու բոլոր պայմանները ստեղծելով, առանց որեւէ սահմանափակումի։ Միայն Սղդամի մէջ չեն արտօնած որ լուսանկարէ, տեսագրէ։

Զինքը Ղարաբաղի մէջ ամէնէն աւելի զարմացուցած է քաղաքացիական եւ ժողովրդավարական հիմնարկութիւններու զարգացած վիճակը։ Նախագահ Ա. Ղուկասեան Իրեն ըսած է. "Աշխարհը մեզ չի ներեր եթէ ունենանք հակաժողովրդավարական, միահեծան վարչակարգ. այդ պատճառով ալ մենք պարտաւոր ենք զարգացնելու բաղաքացիական հիմնարկութիւնները"։

Լրագրողը գրաւեալ շրջաններուն ներկայի կացութիւնը մեծապէս փոխուած գտած է, համեմատած հինգ տարի առաջուան։ Ռազմաքաղաքական վարչակարգը արդէն վերածուած է կէս – ժողովրդավարականի։ Ժողովրդավարութեան արտայայտութիւն որպէս, Ֆաթուլայեւ նշած է Տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան (2004) ընդդիմութեան թեկնածուին յաղթանակը, Արկադի Ղուկասեանի գլխաւոր մրցակիցին –Եդուարդ Աղաբեկեան– Ստեփանակերտի քաղաքապետ դառնալը։ Ըսած է թէ Ղարաբաղ ունի անկախ լրատուիւներ, հոն ընդդիմադիր թերթեր բաւական սուր քննադատութիւններ կ'ուղղեն իշխանութիւններուն։

Այցելու լրագրողին ղեկավար դէմքերու հետ տեսակցութիւններէն տպաւորութիւնը այն եղած է որ հայկական կողմը ոչ մէկ պայմանով Լաչինը եւ Քելբաջարը ետ կու տայ։ Լաչինի վերաբնակեցումը տպաւորած է գինքը, տեսնելով որ հոն Իրաքէն, Վրաստանէն, Ուզբեկստանէն, Լիբանանէն, երկրաշարժի գօտիէն Հայեր հաստատուած են։ Մշակոյթական եւ եկեղեցականութիւն ու կազ ունին։

Հետաքրքրական է նշումը թէ Ստեփանակերտի ու Ասկերանի մէջ ադրբեջան-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ԶԲՕՍԱՇՐՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս վերեւը գրեցի Փարաւոնները ձգած են մշակութային անգնահատելի ժառանգութիւն մը, որ այսօրուան փոխադրական միջոցներուն դիւրութեամբ, վերջին տասնամեակնե-րուն զարկ տուած է զանգուածային զբօսաշրջութեան: Մարդիկ կու գան հիանալու այցելելով բուրգերը, մեհեանները, հազարամեայ գերեզմաններն ու թանգարանները. սքանչանալ եւ միաժամանակ զարմանալ թէ հազարամեակներ առաջ, երբ չկային արդի փոխադրութեան ու թարգման միջոցները, նմանապէս գիր ու հաշուում, մարդիկ ինչպէ՞ս տասնեակ թոն կշռող քարաբեկորներ փրցուցած են, զանոնք տաշած ու յղկած, նաւերու վրայ բեռցած անկէ ալ քիլոմէթրեր անդին փոխադրած ու չինած հսկայածաւալ բուրգեր ու մեհեաններ: Ֆրանսերէն գոլոսալ ածականը քիչ է զանոնք բնութագրելու համար: Նոյնպէս հիացում կը պատճառեն մեհեաններու պատերուն, կոթողներուն վրայ փորագրուած կամ նկարուած որմնանկարները, որմնաքանդակները որոնք երբեմն հակառակ հազարամեակներու, պահած են իրենց գոյները: Թեմաները անչուշտ հին եգիպտացիներու կրօնքն է, վարաւոնական կեանքի նիստ ու կացը· բայց այնքան ճշգրիտ ու խոսուն են այդ բոլորը: Մարդ ակամայ կը տարուի մտածելու թէ քանի՞ հազար մարդ, քանի՞ տարի եւ ի՞նչ անմարդկային պայմաններու տակ աշխատած է այս ամէնուն իրագործման համար... եւ ի՞նչպէս կազմակերպուած է այդ մարդոց մատակարարումը: Նոյնիսկ օրական մարդ-գլուխ երկու պնակ կերակուր մատակարարելը հարց է... մեծ հարց: Եգիպտոս այդ ամէնը կը պարտի փարաւոններուն անչուշտ, բայց անոնց քով քրմապետերուն որոնցմէ շատերը եղած են այդ մեհեաններուն ճարտարապետները, նաեւ դպիրներուն որոնք ստեղծած են աչխարհի առաջին թուղթը, պապիրոսը եւ անոնց վրայ գրած սքանչելի մեհենագրերով:

Ինչպէս շատերու, մեր ալ մէկ շաբաթ տեւող զբօսավտոյտը կը սկսի Լուքսորէն Հարաւային Եգիպտոսի հին մայրաքաղաք Թեպէսը: Լուքսոր, ուր 1997ի Նոյեմբեր-ին, Մուսլիման եղբայրներու ընկերակցութեան պատկանող ֆանատիկները գործադրեցին ահաւոր ոճիր մը որուն զոհ գացին 80ի մօտ անմեղ զբօսաշրջիկներ գլխաւորաբար գերմանացի և հոլլանտացի: Արդիւնք· յաջորդող 2-3 տարիներուն, օտար այցելուներու թիւը 80-90 տոկոսով զեղչուեցաւ, երկիրը զրկելով իրեն այնքա՛ն անհրաժեշտ տարադրամէն: Ատոր վրայ, իշխանութիւնները ձեռք առին ապահովութեան արտակարգ միջոցներ: Այսօր, ոստիկանութիւնը –իր հնամաչ սեւ համազգեստներով– ամէն տեղ է, ամէն փողոցի անկիւն· ան բանակին հետ կը կազմէ պետութեան երկրորդ նեցուկը· առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը: Նոյնիսկ պանդոկներու եւ նաւերու մուտքին դրուած են մագնիսական դռնակներ որոնց մէջէն պարտաւոր ես անցնիլ, ձեռքի կամ մէջքի պայուսակդ հանելով...:

Մեր խումբին ուղեկցուհին որ ութ օր ամբողջ հետերնիս պիտի ըլլար, քառասունի մօտ գահիրեցի Եգիպտուհի մըն է: Կը խօսի սքանչելի Ֆրանսերէն մը, առանց որեւէ չեչոի, եւ արհեստավարժ վարպետութեամբ կը բացատրէ այցելութեան իւրաքանչիւր վայր: Գլխուն կը կրէ իսլամական լայն լաչակը, զոր ամբողջ շաբաթը չհանեց: Մեր հետաքրքրութեան պատասխանելով, յայտնեց թէ թէպէտ ինք ազատամիտ կին է, բայց ինչ-ինչ ճնշումներու տակ, երեք տարի է կը կրէ այդ լաչակը: Ամէրա է անունը, որ թարգմանի իշխանուհի: Իր խօսքերէն յայտնի կ'ըլլայ որ իշխանութիւնները այնքան ալ սիրուած չեն ժողովուրդէն որ դժգոհ է նախ սիրող համատարած կաշառակերութենէն որ վերէն վար վերածուած է համակարգի: Կը պահուի որոշ մը հաւատարակչռութիւն մը, բայց եթէ օր մը հոգիին ճնշումին տակ կաթսային կափարիչը ցաղ ելլէ՞: Ու այսպէս, հինգ օրուան ընթացքին կ'այցելենք Լուքսորի, Քարնաքի, Լուքսորի, Գոմ-Օմպոյի, Ֆիլաէի եւ Ասուա-Սիմպէլի մեհեանները, փարաւոններու եւ թագուհիներու դամբարանները: Այս ամէնը ԺԹ. եւ Ի. դարերու պեղումներէն դուրս եկած, բազմահազարամեայ քաղաքակրթութեան մը հսկայ ժառանգութիւնը կը կազմեն. անգամ մըն ալ կրկնենք, պահպանուած են չնորհիւ կուտակուած աւազի հաստ շերտին: Ամէնէն տպաւորիչը սակայն, այն է թէ 1960-80 թուականներուն այդ յուշարձաններէն մէկ քանին –ինչպէս Ֆիլաէի եւ Ասուա-Սիմպէլի մեհեանները– ԻՒՆԷՍԿՕ-ի համաչխարհային դանձարանին մէջ առնուած ըլլալով– արեւմտեան միջազգային դրամական օժանդակութեամբ բար աւ բար բակուած են եւ ինչ անդին նոյնութեամբ վերաշինուած բարձունքին վրայ, Նասէր լիճին յատակը չըմնալու համար: Սրտի անհուն ճմլտմտով կը մտածեմ թէ անդին մեր անմահ Անին նոյն բախտին չէ արժանացած ու օրէ օր կը քանդուի...: Ուրիշ հարիւրաւորներու կարգին, մեր նաւը հինգ օր կը նաւարկէ Նեղոսի հոսանքն ի վեր: Ճունուար – Փետրուարի արեւն անգամ կ'այրէ եւ կէսական օր վերը, պատշգամին վրայ պառկած, մեր մորթը անոր չոյանքներուն կը յանձնենք:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մեր նաւը կը տանի հարիւրեակ մը ճամբորդ· Ֆրանսացիներ, Գերմանացիներ ու Անգլիացիներ: Կը սիրեմ անոնց հետ կէս-կատար անգլերէնս ու գերմաներէնս ի գործ դնել: Ընդհանրապէս, բոլոր ճամբորդներն ալ կ'ախորժին երբ մարդ դիմէ իրենց մայրենի լեզուով: Նաւուն վրայ մեր կեցութեան երկրորդ օրը, իրիկնադէմին երբ խարիսխ պիտի առնենք նաւարկելու համար, ահա կը հասնին խումբ մը ռուրքեր, թիւով 12 հոգի: Անոնց մէջ տարեց զոյգ մը, երկու երիտասարդ զոյգեր, երեք միլին տարիքի կիներ ու երեք ալ քսաննոց պարմանուհիներ: Բոլորն ալ շատ վայելուչ, շիք հագուած: Կատակ չկայ, բարեկեցիկ դասին կը պատկանին: Ցաջորդ առաւօտ նաւուն վերը բացօթեայ, մէկ քանին հոն են, ու կը փորձուիմ անոնց խօսք նետել "կիւնայտն"ով մը (բարի լոյս): Իսկոյն կը հարցնեմ թէ ուրկէ՞ կու գան· քանիցդուրս կու գայ թէ կլեոպատրի Թուրքեր են, կու գան գրաւուած հողամասի "մայրաքաղաք" Քիրքնիայէն: Կը հարցնեն· "Ուրկէ՞ կու գաք դուք, ուրկէ՞ Թրքերէն գիտէք, Թուրքիա եղա՞ծ էք": Կը պատասխանեմ· "Այո՛, երկու անգամ, երկու շաբաթ": Մէջերնին խօսակիցս, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել բանտերնին, կամ դեսպանուհին, յիսունմոց կին մըն է: Արդարօրէն կ'առարկէ թէ չորս շաբթուան մէջ այդքան թրքերէն կարելի չէ սորվիլ· հապա ո՞ւրկէ կը խօսիմ: Կը պատասխանեմ· "Դուք կռահեցէք": Եւ անմիջապէս կ'ըսէ· "էրմէնի մխիթարիզ" (Հա՛յ էք արդեօք): Դրական պատասխանիս կը յաջորդէ սա խօսքը· "Դուք Հայերդ, ի՞նչու մեզ այդքան կ'ատէք": Ի՞նչ պատասխանել ասոր, եթէ ոչ քաղաքավարութեամբ եւ համբերութեամբ ըսել թէ 1915ին մեզի դէմ ցեղասպանութիւն գործուած է, որ մինչեւ այսօր պետականօրէն կ'ուրացուի, եւլն...: "Դեսպանուհին" ձեռքը օդին մէջ ճօճելով կ'ըսէ· – "Եթէ ճանչնանք ալ, ի՞նչ կը փոխուի, մեռնողը զացեր է"...: Ա՛ռ քեզի խօսք: Պահ մը դադարէ յետոյ, ան հարց կու տայ թէ կիպրոս ալ եղա՞ծ ենք· կը պատասխանեմ թէ այո՛· "Ասլլ Քըպրըսթա՛"· բուն, յուն-նական կիպրոսը, որուն մայրաքաղաքը Նիկոսիան փշաթելերով բաժնուած աշխարհի միակ մայրաքաղաքն է...: Ու "դեսպանուհին" այնպիսի թոնով մը կը պատասխանէ թէ կիպրոս յունական չեղած իրենցն էր, որ զարձեալ իրենց պիտի մնայ: "Թորքը Թորք է" կ'ըսէ չատ իրաւացիօրէն Ղարաբաղցին· այդ մարդոց գլուխը չի փոխուիր...:

ԳԱՀԻՐԷ

Եգիպտոսի մայրաքաղաքը Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ քաղաքն է, 15 միլիոնէ աւելի գնահատուած բնակչութեամբ, քանի որ հոն մարդահամար կատարելը անկարելի է: Թոքիոյի, Շանհայի, Մեքսիքոյի եւ Սան-Փաւլոյի հետ աչխարհի հինգ մեկափողներէն է: Այդ անծայրածիր քաղաքակոյտին մէջ ամենափարթամն ու յետին թշուառը կը դոյակցին, անչուշտ անջատ թաղամասերով: Գահիրէ, հիմնուած՝ 969ին Ֆաթիմիտներու կողմէ, 1940ին ունէր չուրջ մէկ միլիոն բնակիչ, այժմ, 60 տարի յետոյ՝ 15 անգամ աւելի, առնուազն: Մեր կեցութիւնը հոն կը տեւէ երեք օր· անբաւարար անչուշտ՝ չատ բան տեսնելու եւ մեր այցերը կ'ըլլան խմբական: Հանրակառքէն կը նշմարենք մարդկային ծովեր որոնք օրն ի բուն լեցուցած են փողոցները, մայթերէն յորդելով փողոցներու ուղիները: Քաղաքին մէջ կը վխտան սեւ ճերմակ վարձակառքերը, հազարներով· անոնց հասարակաց յայտարարն է... Նոյ Նահապետէն մնացած ըլլալ: Արդարեւ 30-40 տարի վաղեմութիւն ունեցողները մեծամասնութիւն են, "Ֆիաթ" մակնիշի 124 կամ 128, "Փէօժօ" 505 եւլն· կ'աչխատին սաստկային մէկ հրաչքով, իրենց թունաւոր բնածխային թթուի բաժինը աւելցնելով մօտ երեք միլիոն ուրիշ կառքերու արտանետածին վրայ: Մթնոլորտը անչնչելի է հոն, ուր տասնեակներով հանրակառքեր իրարու եռեւ կը սպասեն իրենց ճամբորդները առնելու, քանի չեն մարեր չարժակները: Եւ այս ամէնը օդի բացարձակ ապականութենէն անդին, կը պատճառէ թերեւս աչխարհի ամէնէն խճողուած ու անկարգ երթեւեկը, քանզի ոչ-ոք, այո՛ ոչ-ոք, կը յարգէ ճամբու ազդալոյսերը, որոնք արդէն չատ քիչ են, նաեւ բոլորովին աւելորդ, քանի բանի չեն ծառայեր: Այդ քաղաքին մէջ ղեկը ձեռք առնել կատարեալ արկածախնդրութիւն է, ոչ այլ ինչ: Այս պատճառաւ ալ հետիոտն քալել-պտըտիլը խաչի ճամբայ է, մանաւանդ անվարժ օտարին համար· մէկ մայթէն միւսը անցնիլը լի է հազար ու մէկ վտանգներով: Բարեբախտաբար, վարձակառքերը աժան են· սակարկելով (քանի թաքսիմէթր կա՛մ չկայ, կամ ալ չաչխատիր) 5-10 կինէով քեզ կը փոխադրեն քաղաքին միւս ծայրը: Հասարակ կնդրիտը կ'արժէ լիթրը 1 կինէ, բարձրորակ անկապարը՝ մէկկուկէա: Մեր քասկներուն համար ձրի· 0·80էն 1·20 հանդուցեալ ֆրանքով, 13էն 20 սենթ եւրոյի: Գօտեպնդիչ է հազարաւոր մզկիթներու մինարէներուն չարքին, նախատել եկեղեցիներու բաւական թիւով գմբէթներու, զանգակատուններու խաչերը· մանաւանդ որոշ բարեկեցիկ թաղերու մէջ: Հին մզկիթներէն ոմանք ունին ճարտարապետական արժէք· դժբախտաբար չեն այցելուիր: Գահիրէ ունի նաեւ իր «մեռելներու քաղաքը»· քաղաքին հարաւարեւելքը գտնուող հին խալամական ընդարձակ գերեզման մըն է ուր պատմական դամբարաններ կան: Հոն, հարիւրհազարաւոր մարդիկ, բնակչութեան ամէնէն թչուառ մասը, եկած են կենցաղային ամենատարրական յարմարութենէ զուրկ անծայրածիր հիւղաւան մը չինելու եւ մեռելներու դրացնութեամբ ապրելու... Իմ. դարուն: «Լաւ» թաղերուն մէջ, ըսկսած են քանի մը մեծ հանրախանութներ բացուիլ· Գոնթինան, Գարֆուր, տակաւին վաճառքներուն - մանաւանդ ուտեստեղէնի - 98%ը կը կատարուի մանրավաճառութեամբ· երբեմն մաքրութենէ «պէ խապեր» կրպակներու մէջ ու ցնցոտիներ հագած երախաներու գլուխներուն վրայ փոխադրուած կողովներով ու ափէնեռով: Հոս, նոյնիսկ միջակ թաղերու մէջ էչու սայլերով կը վաճառեն պտուղ, կանաչեղէն, գետնախնձոր եւայլն, ինչպէս երկրին միւս փոքր քաղաքներուն մէջ: Բայց փարաւոններու արեւին տակ հասած լոլիկն ու վարունգը, պղպեղը տարբեր համ մը ունին, գոյս Չերմանոցի տակ հասունցածներուն վարժուած մեր քիմքը չատոնց կորսնցուցեր է (Նեղոսի բարեբեր հովիտը և տեղական տարեկան մինչեւ 3 բերք կու տան): Թանգարաններուն հետ (որոնց մէջ կը ցուցադրուին հին քաղաքակրթութեան եւրոպացիներուն չթալանած հարստութիւնները), Գահիրէի ամէնէն չատ այցելուած վայրն է Կիզէի բարձրավանդակը ուր կը գտնուին Քէոփսի, Քէֆրէնի եւ Միքերինոսի երեք հռչակաւոր բուրգերը· նաեւ մարդու գլուխով եւ առիւծի մարմնով հսկայական Սփինքսը: Անոնք կը գտնուին կեդրոնէն 12 քիլոմէթր հազիւ հեռու, բայց չարունակ ընդարձակուող մայրաքաղաքը հասած է արդէն անոնց ստորոտը: Աւտոտեան ժամրուէն է երբ հոն կը հասնինք. Չերմասեղանը զերոյէն վեր հազիւ վեց է, կը փչէ անապատէն եկած պաղ բայց առողջարար հով մը. աղորաբները սիրով կը հաղնուին: Տասնեակներով հանրակառքեր հոն կը թափեն ամէն ազգէ և լեզուէ հազարաւոր այցելուներ: Անոնց մէջ չատ են ճափոնցիները որոնք ուրիշներէն աւելի, անընդհատ կը չխկացնեն իրենց լուսանկարի գործիքները:

Բուրգերը խորհրդանիշն են եւ Եգիպտոսի եւ Գահիրէի· անոնք ծառայած են որպէս փարաւոններու դամբարան, բայց ցարդ ոչ ոք կրցած է ճշդել ո՛չ անոնց ծագումը, ո՛չ ալ չինութեան կերպը որ բազմաթիւ վարկածներու տեղի տուած է: Մարդիկ միչտ հիացած են անոնց կատարեալ համաչափութեան: Զանոնք նկարով կամ հեռատեսիլէն դիտելը մէկ բան է, սեփական աչքով, անոնց ստորոտէն տեսնելը՝ այլ բան: Մեծը՝ Քէոփսի բուրգը, ունի 146 մեթր բարձրութիւն, իսկ խարիսխը 230 մեթր լայնք· ծաւալը գնահատուած է 2,521,000 խոր· մեթր: Կառուցանելու համար 2,300,000 հատ 2,5 թոննոց ժայռաբեկոր հարկ եղած է· ո՛րքան, ի՞նչպէս մարդիկ այդ ամէնը կորզած, փոխադրած ու իրարու վրայ բարձած են ասկէ 5000 տարի առաջ: Յարդ անպատասխան մնացած հարցեր: Քէֆրէնի բուրգը աւելի փոքր է· 143 մեթր բարձրութիւն եւ 215 մեթր խարիսխի լայնք, իսկ Միքերինոսինը 66 մեթր բարձրութիւն եւ 108 մեթր խարիսխի լայնք ունի: Երեքը միասին կը կազմեն եզակի համբողջութիւն մը, զոր մարդ չի կշտանար ժամերով դիտելէ: Նոյն երեկոյեան մութին, "ձայն եւ լոյս"ի նոյնքան տպաւորիչ ներկայացում մը մեզ կը փոխադրէ հազարամեակներու խորքը: Ազգերու պատմութեան մէջ –ինչպէս մարդոց– ոչինչ, անուղղակի դէպք մը երբեմն ի՛նչ յայտնութիւններու դուռ կըբնայ բանալ: Այսպէս եղաւ Եգիպտոսի համար Նափոլէոն Պոնափարթի արկածախնդրական արշաւանքը, երկու դար առաջ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար· 3)

ՇԷՆԳԱՒԻԹԻ ԵՒ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի եւս կը չարունակուին Շէնգաւիթի հնավայրին ու Արագածոտնի Ներքին Նաւեր դամբանադաչտի պեղումները:

Շէնգաւիթի հնավայրին պեղումները սկսած են 2000ին: Անոնք ցոյց կու տան որ Ք.Ա. 4-3 հազարամեակներուն Հայոստանի մէջ եղած է քաղաքակրթութիւն, որուն ապացոյցն են յայտնաբերուած քաղաքատիպ բնակավայրերը:

Իսկ Ներքին Նաւեր դամբանադաչտի պեղումներէն յայտնաբերուած են ճարտուբետեան, ճիւղ ընտելացման, զոհաբերութեան վկայութիւններ որոնք պատկանած են արիացիներու· ռազմատենչ եւ հզօր քաղաքակրթութեան տէր ժողովուրդ մը որ յատուկ ծէսով կատարած է իր թաղումները: Գտնուած են նաեւ կաւէ անօթներ, արծաթէ եւ ոսկիէ զարդեր, գէներ:

ՊԱՏԿԵՐ «ԵՒՐՈՊԱՑԻ» ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Բնական է որ Թուրքիոյ մէջ միայն 0. Փամուքներ, Ռ. Զարաքօլուներ չըլլան, որոնք չեն վարաներ «աչքիդ վրայ յօնք կայ» ըսելու առ որ անկ է: Պիտի ըլլան ու կան շատ ուրիշներ ալ որոնք ճանճի մը ծուռ թուիչքին մէջ ալ պետութեան, թըրքութեան անարգանք կը նշմարեն, աչխարհը չափելով միայն այդ կանդունով: Ու բնական է անշուշտ տեսնել որ այս զանգուածը կրակ ժայթքէ առաջին խըմբակին վրայ:

Սակայն զարմանալի է որ ոչ ոք կը ըզգուշացնէ զայրոյթի, մուրի, թուքի այս հնոցները որ իրենք իրենց խնայեն ծիծաղելին ախոյեանութիւնը: Այդքան դիւրութեամբ չէ փոթթեն լուրջին ու անլուրջին սահմանը, ինչպէս օրինակ այն թուրք հրապարակիրը որ 0. Փամուքը վարկաբեկելու համար գրած էր թէ ան նիւթական կարօտ չըլլարով կրնայ ներքանչի ու անով՝ գրականութեան նուիրուիլ... եթէ ինք ալ անոր պայմանները ունենար, ինք ալ գրադէտ եղած կ'ըլլար:

Բայց մատ մը ապեի անդին է գրութիւնը որ լոյս տեսած է Ցունուարի սկիզբը, ապացնամոլ - յետադիմական թերթի մը մէջ, որուն անունն է «Ենիչաղ» (Նոր դար)...:

Հակազդելով ցեղասպանութեան մասին իրականութիւնը արտայայտելու քայլութեան տէր Թուրքերու ընթացքին, թոյն կը թափէ գիրքերու ցանկի մը վրայ: Հոն 73 հրատարակութիւն կայ, որոնց բոլորն ալ «քարոզչական» բնոյթով մեզադրուած են յօդուածագիր Իւ. Էօզտաղի կողմէ:

«Հայկական Նիւթին» նուիրուած այդ քարոզչութեան առաքելութիւնը վերագրըւած է Մնձուրիի, Կոպէլեանի, Արա Կիւլէրի, Սարոյեանի, կամ Գէորգ Բամպուքճեանի հատորներուն ալ, «Արաս»ի բոլոր հրատարակածներուն, մինչեւ Թադուհի Թոմմասեանի «Սեղանիդ չէն ըլլայ»...

Բարեբախտաբար այլեւս հակաթոյնն ալ սկսած է յայտնուիլ նոյն միջավայրէն: «Քարոզչական» հատորներուն ցանկին նիւթով պրուածին հակազդած են Ռ. Զարաքօլու որ հոն նշմարած է «Նոր էնթագիտակցականի մը արձագանգը, ցեղասպանութեան մը անթերի ցուցադրութիւնը»: Իսկ «Կիւնտէմ» թերթին մէջ ըսուած է թէ «հայկական քարոզչութեան» հատորները պախարակող թերթին ընթերցողի ցանկերու մէջ առնուածներէն է Հիթլերի «Պայքար» գործին թարգմանութիւնը: Յօդուածագիրը մէկ նախադասութեամբ չի չեցնելէ եաք անոր պարունակութիւնը, կը գրէ. «Այդ հատորին մէջ տեղ գտած տեսակէտները առաջին չըլլան նին ծաղրանքի առարկայ էին: Սակայն հետեւանքը եղաւ Աուշվիցի ճամբարը ուր մարդիկ փուռերը նետուեցան»:

Ձիշդ է որ Թրքական նժարն ալ երկու թեւ ունի. կայ Փամուքներու թեւը, կայ «Նոր դար»ականներունը: Ամբողջ հարցը հոն է որ երկու թեւերուն գոնէ հաւասարեցումը քանի՛ դարու կը կարօտի:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կնքած է Մանուկ (Աքսոր) Ուզունեան, հրապարակագիր, դաստիարակ: Ծնած էր 1915ին Ատանայի մօտակայքը՝ Պիլան: Տասը տարեկանին կը կորսնցնէ իր ծնողքը, յետագային փոքր եղբայրը եւ քոյրերը ու կը մնան երկու եղբայր՝ ինք եւ Հայկաչէնը: Կը զեռեղուին կրթական երկու հաստատութիւններու մէջ, ինք՝ Երուսաղէմի ժառանգաւորացը, Հայկաչէնը՝ ՀԲԸՄի Մելգոնեան հաստատութիւնը: Ժառանգաւորացէն ետք, Մանուկ Ուզունեան կ'անցնի Հալէպ եւ կը ստանձնէ ՌԱԿի պաշտօնաթերթի՝ «Եփրատ»ի վրիչ քարտուղարի պաշտօնը 1940ին, զոր կը վարէ մինչեւ 1949: Ապա, Պէյրութի մէջ, կը պաշտօնավարէ զանազան վարժարաններէ ներս եւ 1956ին Բարեգործականի կողմէ կը նշանակուի Անթիլիասի նորաբաց նախակրթարանի տնօրէն մինչեւ 1974: Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի հետեւանքով, կ'անցնի Լոնտոն, ուր չրջան մը գործօն դեր կ'ունենայ տեղւոյն ազգային կեանքին մէջ:

***

ԳԷՄՐԻՃԻ Հայ Կեդրոնին մէջ (Գանատա) համազգայինի տեղւոյն Տաթեւ մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է, որու բացումը կատարուած է Ցունուար 29ին: Մասնակցած են Րաֆֆի Ասիրեան, Սօսի Ասատուրեան, Վահագն Գազուսեան, Տաթեւ Գասամանեան, Վերոնիքա Ղազարեան

ՔՈՐՈՆԹՈՑԻ Համազգայինի թատերասրահին մէջ, Փետր. 13ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Ց.Դ. Երիտասարդական Միութեան Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի ազատագրական չարժումին: Օրուան հանդիսավարը Սարի Մելիտոնեան բարի գալուստ մաղթած եւ օրուան տօնակատարութեան մասին բացատրութիւններ տուած է, որմէ ետք Հ.Ց.Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Հրաչ Ճապրայեան եւ յանուն Հ.Ց.Դ. Գ.Ե.Մ.ի ալ խօսք առած է Կիլտա Ֆէպապճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Ապա, ներկայացուած է Սուրիոյ երիտասարդական Միութեան կողմէ պատրաստուած Արցախի ազատագրական չարժումին նուիրուած չարժանկար մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 10ին սկսած է դասախօսութիւններու չարք մը Մկրտութեան խորհուրդին մասին: Առաջին նիւթը եղած է Մկրտութեան փորձառութիւնը ժողովուրդին հետ: Դասախօսած է հոգեւոր հովիւը՝ Արմէն Ա. Քհնյ. Իշխանեան: Ան ցաւով նկատած է որ մեր ժողովուրդին մէկ մասը լուրջի չառներ Մկրտութեան խորհուրդը եւ չեշտած թէ "նախ պէտք է գիտնալ թէ Մկրտութիւնը մեր եօթը խորհուրդներէն ամէնէն լայն տարողութիւն ունեցողն է: Մկրտութեան մէջ երեք արարողութիւն միացած են. յուրին մէջ ընկղմում, միւռոնով կնքում եւ հաղորդութիւն":

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 3ին, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Սօսէ մասնաճիւղին, Վարդանանց նուիրուած ճաշ – տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցած է: Ջեռնարկին բացումը կատարած է Սօնա Նաչէրեան: Ճաշի աւարտին աչակերտները ներկայացուցած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան խօսք առած է Գառնիկ Քհնյ. Գոյումեան:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԵՐԵՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՔ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ԵՏՔ»

Գալիֆորնիոյ համալսարանին Հայկական Ուսումնասիրութ բաժինը Ապրիլ 1-3 դասախօսութիւններու չարք մը պատրաստած է վերոնչեալ խորագիրով: Կը մասնակցին ԱՄՆ-էն, Հայաստանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Ֆրանսայէն մասնագէտներ, ինչպէս՝ Մարկ Նշանեան, Րաֆֆի Յովհաննէսեան, Կարէն Խաչատրեան, Ֆիլիփ Վիտըլիէ, Ֆաթմա Մուկէ-Կէօչէք, Նորա Արիսեան, Սառա Գոհան, Յակոբ Կիւլլիճեան, Պետրոս Տէր Մաթոսեան: Կազմակերպիչն է նոյն համալսարանի Հայկական ամպիոնի ծանօթ դէմք Ռիչըրտ Յովհաննէսեան:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԹՈՒՏ

■

Գնորդը.
– Չուկը թա՞րմ է:
Վաճառողը.
– Թա՛րմ է:
– Բա ինչո՞ւ է մկնքի վրայ լողում:
– Որովհետեւ քնած է:
Գնորդը կառնում է, հոտ քաչում:
– Իսկ ինչո՞ւ է այսպիսի վատ հոտ արձակում:
– Լսէ՛ք, խնդ դուք քնած ժամանակ կառավարո՞ւմ էք ձեր գործողութիւնները:

●

Վանեցին սայլով վերադառնում է տուն: Ընդառաջ է գալիս հարեւանը.
– Պօղոս, այդ ի՞նչ է բարձած սայլիդ:
– Վարսակ:
– Իսկ ինչո՞ւ ես չչուվով խօսում:
– Որ ձին չլսի:

●

Վանեցի խանութպանը մահամերձ է: Ձայն է տալիս կնոջը:
– Մանուշ, ո՞ւր ես:
– Այստեղ եմ, Մուկուչ Յան, կողքիդ:
– Իսկ որդինե՞րս Զաքարն ու Ցակոբը:
– Նրանք նոյնպէս այստեղ են:
– Իսկ ո՞ւր է փոքրիկ Արամիկս:
– Նա էլ է այստեղ:
– Ո՞նց թէ, բա խանութում ո՞վ է մնացել, տակամքնե՛ր:

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հակառակ թուրք վարձկան մամուլի պոռչտուքներուն եւ բռնի կազմակերպուած ցոյցերուն Թուրքիոյ ընդհանուր պատերազմին մասնակցութիւնը բնաւ խանդավառութիւն յառաջ չբերաւ: Ընդհակառակը մտահոգութեան մատնեց ժողովուրդը, մանաւանդ զինուորական տարիք ունեցողները:

Նոյեմբեր 1/14ին տեղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, միշտ Իթթիհատի կողմէ պատրաստուած եւ որու մէջ ձիհատի յայտարարութիւնը եղաւ:

Ցետոյ հսկայ թափօր մը, որուն կը մասնակցէին բոլոր թուրք արհեստաւորները, էկսպէսիճի, բեռնակիր, կառապան, մասվաճառ եւն. եւն. փողոցները չըլլեցաւ տավուլ զուռնայի խլացուցիչ աղմուկներով:

Այս խառնիճաղանճ ամբոխը, որուն առջեւէն վայրագ դէմքով եւ այլանդակ տարազով մարդիկ կը քալէին մերկ սուրերը օդին մէջ ճօճելով, անցաւ կամուրջէն եւ ուղղուեցաւ Բերա, թշնամական ցոյցեր ընելու համար Ֆրանսական, ռուսական եւ անգլիական դեսպանատուններուն առջեւ:

Ցուցարարները այդքանով չբաւականացան սակայն եւ իրիկուան դէմ յարձակեցան Թօքաթլեան սրճարանին վրայ, ապակիները խորտակեցին եւ կարասիներն ու սպասները չարդ ու փշուր ըրին եւ հոն գտնուող մէկ քանի քրիստոն, եայ յունախորդներ ալ գաւազանահար ծեծեցին:

Այս վայրենի արարքով վերջ դտաւ ձիհատի յայտարարութիւնը:

Ցաջորդ օրերուն թուրք ամբոխը ոստիկաններու եւ զինուորներու աջակցութեամբ, քանդեց Քալաթարիա գտնուած ռուսական դեղեցիկ ու հոյակապ յիշատակարանը:

Ձիհատի յայտարարութիւնը, անոր յաջորդող դէպքերը եւ թուրքերուն հակաքրիստոնէական ցոյցերը, որոնք գրեթէ ամէն օր զանազան ձեւերով կը կրկնուէին, սկսան բաւական մտատանջութիւն պատճառել Պոլսեցիներուն եւ մանաւանդ Հայերուն, որոնց դէմ մանաւանդ ատելութիւն մը կարծես ծայր տալ կ'սկսէր:

Դեկտեմբերի վերջերը թրքական բանակը յաջողութիւններ ունեցաւ Կովկասի սահմաններուն վրայ եւ օր մըն ալ լսեցինք թէ Արտահանը գրաւուած է, ինչ որ զարմանք եւ մտնաւանդ յուսախաբութիւն պատճառեց մեզի:

Այս յաղթանակը տօնուեցաւ փայլուն կերպով: Ոստիկանութեան հրամանով բոլոր խանութները եւ վաճառատուները, ինչպէս նաեւ խմբագրատուները դրօշազարդուեցան:

Քիչ յետոյ սակայն, 1915 փետրվարի զօրս ներկայացուցած է վարչութեան կողմէ Վահագն Գազուսեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Համազգայինի թատերասրահին մէջ, Փետր. 13ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Ց.Դ. Երիտասարդական Միութեան Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի ազատագրական չարժումին: Օրուան հանդիսավարը Սարի Մելիտոնեան բարի գալուստ մաղթած եւ օրուան տօնակատարութեան մասին բացատրութիւններ տուած է, որմէ ետք Հ.Ց.Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Հրաչ Ճապրայեան եւ յանուն Հ.Ց.Դ. Գ.Ե.Մ.ի ալ խօսք առած է Կիլտա Ֆէպապճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Ապա, ներկայացուած է Սուրիոյ երիտասարդական Միութեան կողմէ պատրաստուած Արցախի ազատագրական չարժումին նուիրուած չարժանկար մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 3ին, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Սօսէ մասնաճիւղին, Վարդանանց նուիրուած ճաշ – տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցած է: Ջեռնարկին բացումը կատարած է Սօնա Նաչէրեան: Ճաշի աւարտին աչակերտները ներկայացուցած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան խօսք առած է Գառնիկ Քհնյ. Գոյումեան:

Ռուսերը Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն հետ միասին Թուրքիոյ դէմ պատերազմ յայտարարելէ ետք, Ռուսիոյ Ցարական կառավարութիւնը Թուրքիոյ հետ դաշնակից պետութիւններուն հետ միասին, Տարտանէլի նաւթակոծումը սկսած էր, ինչ որ շատ պզտիկ ջուրը լեցուց Թրքական խանդավառութեան վրայ:

Պահ մը նոյնիսկ ըսուեցաւ թէ նեղուցը չպիտի կրնար դիմանալ եւ թէ անգլիական մարտանաւեր մէկ օրէն միւսը պիտի երեւնային Մարմարայի մէջ:

Զգայացունց լուրեր, ամէն օր, բերնէ բերան կը չրջէին:

- Իմացա՞ք կառավարութիւնը կը պատրաստուի եղեր Պոլսէն մեկնելու:

- Պոլիսը զինուորական իշխանութեան պիտի յանձնուի:

- Հանրային Պարտքի վարչութիւնը անտուկներ պատրաստել կու տայ կոր տետրակները փոխադրելու համար:

- Կայսերական Թանգարանը կը պարպեն կոր եղեր:

- Կառախումբ մը, չոգիի տակ, պատրաստ կը սպասէ եղեր Հայոտար փաշայի կայարանը, եւն.:

Այդ լուրերէն չատերը, թէեւ հնարած ծոյ, բայց հաւատացողներ կը գտնէին:

Գալով ընդհանուր պատերազմի լուրերուն՝ ստիպուած էինք գոհանալ Վօլֆ գործակալութեան պաշտօնական զեկոյցներով: Ֆրանսական, իտալական կամ անգլիական ոեւէ թերթ այլեւս չէր մտներ Պոլիս:

Երբեմն, անուղղակի միջոցներով, կը յաջողէինք Բարիզեան մէկ քանի թերթեր ձեռք ձգել զորս անյապաղութեամբ կը լափէինք:

Գիտէինք սակայն որ վճռական կռիւներ տեղի չէին ունենար Արեւմտեան ճակատին վրայ: Այդն քան դանդաղ կ'ընթանար ու այլեւս ո՛չ ոք կը հաւատար թէ պատերազմը քանի մը ամիսէն պիտի վերջանար:

Լօրտ Քիչնէր արդէն յայտարարած էր թէ հինգ կամ եօթը տարի պիտի տեւէր այս պատերազմը:

Աւստրիոյ տահմանները Ռուսերը կը չարունակէին իրենց յառաջխաղացութիւնը եւ Մարտի մէջ լսեցինք Բրզէմխլի անկումը: Բայց հոս կանգ առաւ ռուսական յաջողութիւնը:

Թուրքերը գիտէին թէ Հայերուն համակրութիւնը դէպի ո՞ր կողմը կը հակի ու այս բանը կը զայրացնէր գիրենք:

«Գարակէօզ» օր մը գրեց. «Եթէ կ'ուզէք հասկնալ պատերազմին ընթացքը, Հայերուն դէմքին նայեցէ՛ք: Եթէ Հայերուն դէմքը կը խնդայ՝ ըսել է որ Ֆրանսացիները եւ Ռուսերը յաղթող են, իսկ եթէ իրենց դէմքը տխուր է՝ վստահ եղէք որ Գերմանացիներն են յաղթողը»:

Այդ միջոցներուն զրոյց մը մէջտեղ ելաւ, որուն չատ հաւատք չընծայեցինք:

Իբր թէ ոստիկանութիւնը Հայերուն ցուցակներ կը պատրաստէ եւ այդ ցուցակներու համեմատ չատեր պիտի աքսորուին:

- Վեց հազար Հայերու ցուցակը պատրաստուած է, լուր կը բերէր մին:

- Ո՛չ միայն երկու հազար հոգիի ցուցակ մը կայ եղեր, կը հաւաստէր ուրիշ մը:

Օրերով այդ ցուցակին լուրը լսեցինք, բայց, ինչպէս ըսի, առանց հաւատք ընծայելու:

Սակայն բոլոր այդ զրոյցները հետզհետէ մտահոգութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէին մեր չուրջը:

Օդին մէջ սպառնալիք մը կար:

(Շար. 6)

Մեզմէ կը խնդրուի տեղեկացնել

ԹԵՐԱՐ ՍԹԵՓԱՆԵՍԵՌՈՒԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մարտ 7, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

*
**

Ողբացեալը տասնեակ տարիներէ ի վեր պատասխանատուն էր Հեռատեսիլի Բ. կայանի "Հաւատք եւ Աւանդութիւն" յայտագրի հայկական բաժնին :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance
SUR L'ARMENIE

La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

(Շար. Ա. էջէն)

ցի ընտանիքներ կ'ապրին չատ բնականոն կեանքով :

Ա. Ղուկասեանի ու Արտաքին գործերու նախարար Արման Մկրտիչեանի հետ երկար զրոյցներէ ետք Ֆաթուլայեւ հաստատած է որ անոնք բացարիկ մարդիկ են : Անոնց տպաւորութիւնը կրած է թէ պատրաստ են Ադրբեջանի հետ երկխօսութեան : Նոյնիսկ "ԼՂՀ բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը" ըսած է իրեն թէ մէկ ընդհանուր պետութեան չրջանակին մէջ բաքուի հետ հորիզոնական յարաբերութիւններ հաստատել բացառելի չէ իրենց համար :

Լրագրողին վերջին նշումը հետեւեալն է . Ղարաբաղի մէջ սերունդ մը կը մեծնայ որուն համար երկիրը վարչական անջատ ամբողջութիւն է եւ ոչ Ադրբեջանի մասը : Բանի մը տարի ետք այդ սերունդը պիտի վարէ քաղաքականութիւնը, գործի ասպարէզը : Անոնց հետ համաձայնիլ աւելի դժուար պիտի ըլլայ, ուստի հարկ է յրջօրէն նկատի առնել բաքուի հետ բանակցելու ԼՂՀ իշխանութիւններուն պատրաստակամութիւնը :

Տիկին Նատիա Աղզիքարաօղլու,
Սերժ Աղզիքարաօղլու եւ Իզապէլ Տիւրան,
Պ. Ստեփան Աղզիքարաօղլու
ինչպէս նաեւ Ճէզվէճեան եւ Քիլթիլեան ընտանիքները
եւ համայն ընտանեկան պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՂԶԻՔԱՐԱՕՂԼՈՒԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 24ին, 83 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը :

Որեւէ ւրահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել :

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ :
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
  Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vartenis)
- **ARTSAKH**
  Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
  Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
  Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien

— Entrée libre —
Renseignements pour la soirée :
☎ **04 91 50 15 09**

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆԿ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Պամոն)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Սլոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԻՏԷԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թանթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆԱ. ՀԱՃՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում :

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին :

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիները, պատարագէն առաջ :

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին :

*
**

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիները պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Մարտ 6 Դատաւորի կիրակիին
Մարտ 13 Գալատեան կիրակիին

Իսկ կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16ին Տեառնընդառաջի նախաօրեակ, Անդաստան եւ Մոմավաւութիւն տեղի կ'ունենայ :

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգստեաց ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ. –

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼԱՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիւէերսլէն եւ Առաւօտեան Ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի :

*
**

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԱ. ԳԼԼԸՃԵԱՆ

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84978

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 4
VENDREDI
4 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·149 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21·149

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵԻԳԵՐՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը հակազդած է Գերմանիոյ ընդդիմութեան կողմէ պատրաստուած ցեղասպանութիւնը ճանչնալու բանաձեւին: Խորհրդարանին յղուած բանաձեւը կը պահանջէ որ Թուրքիա Եւրոպայի անդամակցութենէն առաջ ճանչնայ 1915ի իր պատասխանատուութիւնը: Անդարա թէ՛ բանաւոր, թէ՛ զրաւոր ազդարարութիւն մը ուղղած է Պէրլին, ըսելու համար թէ այդ հարցը պէտք է պատմաբաններուն ձգուի եւ թէ ընդդիմութեան բանաձեւին նման նախաձեռնութիւններ կրնան վնասել Թուրքեւգերման յարաբերութիւններուն:

*
**

Գերմանիոյ Թուրք դեսպանն ալ Մ.-Ա. իրթէմ Չէլիք Գերմանիոյ թէ՛ Արտաքին գործերու նախարարութեան, թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն հետ չբախումներ ունեցած է, կրկնելով իր երկրին թեզը: Գերմանիոյ Անդարայի դեսպանին ալ ըսուած է նիւթին պատճառած անհանգստութիւնը: Դեսպանը յոյս յայտնած է որ կառավարութիւնը զօրավիդ չի կանգնիր ընդդիմութեան բանաձեւին:

*
**

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

Նոյն նիւթով սուր բախում մըն ալ արձանագրուած է Քէօլնի մէջ ուր վերջերս "Եւրոպայի Թուրք ժողովրդավարներ"ու միութիւնը Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու նիւթով երեկոյթ մը կազմակերպած է: Մասնակիչներէն Գերմանիոյ քրիստոնէական միասնութեան կուսակցութիւններուն խորհրդարանական խմբակցութեան փոխնախագահ Վ. Պոզպախ յայտարարած է թէ Թուրքիա չի կրնար ուրանալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Իրեն հակադարձելով վարչապետ Էրտողանի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդականը Ձ. Զափսու, ըսած է թէ բնականաբար այդ հարցերը օրակարգի, վիճարկումի նիւթ պիտի ընեն, կարճ ժամանակի մէջ լուծում գտնեն, սակայն "լուծումը պիտի գտնուի ուղղակի Հայաստանի հետ եւ ոչ Սփիւռքին":

Գերմանացի երեսփոխանը չարունակած է. "Եթէ մենք Հրեաներու ցեղասպանութիւնը ժխտէինք, կը հաւատա՞ք որ կրնայինք Եւրոպական Միութեան անդամ ըլլալ, աշխարհի պետութիւններուն կարգին դասուիլ: Եթէ ուրանայինք մեր պատմութիւնը, աշխարհի մէջ ոչ ոք մեզ որպէս խօսակից կ'ընդունէր: Երբ մենք մեր պատմութեան հետ մեր առերեսումը կատարեցինք, Թուրքիա եւս նոյն ընթացքը ունենալու պարտաւոր չէ": Եթէ կ'ուզէ Եւրոպա գալ, մեր ընթացքը պէտք է փոխէ":

Երեկոյթին ասպարէն Թուրք վարչապետին խորհրդականը լրագրողներու պատասխանելով կրկնած է թէ անտեղի է Հայկական Հարցը մեծցնել, մանաւանդ որ Գերմանիա Թուրքիոյ անդամակցութեան զօրավիդ երկիր է, պէտք է խուսափիլ զայն ալ հակառակորդի վերածելէ: Ան եզրակացուցած է. "Եթէ մեր պապերը ըսուածին պէս ըլլային, այսօր Արեւելեան Եւրոպայի մէջ Քրիստոնեայ մնացած չէր ըլլար":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԼԱՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՏՔ Է ՈՒՆԵՆԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԵՏ

Լիբանանի ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական զօրքը քաշուի Լիբանանէն նախքան ընտրութիւնները (Ապրիլին) եւ նախքան նաեւ իր հաւանութիւնը նորակազմ կառավարութեան մը մանակցելու: Ֆիկառոյի տուած հարցազրոյցի մը մէջ (Մարտ 3), Հարիրիի քոյրը՝ Պահիա Հարիրի (ընտանիքին միակն է որ քաղաքականութեամբ կը զբաղի և Սայտայի եբեսփոխան ընտրուած է) կը չեշտէ որ "կենսական է լաւ յարաբերութիւններ ունենալ Սուրիոյ հետ": Ինք ծնած է 1952ին, ամուսնացած է եւ չորս զաւկի տէր: Ինք է որ կը վարէ մարդասիրական մեծահարուստ հիմնարկները զոր եղբայրը ստեղծած է (Լիբանանի համար), ինք է որ կը նախագահէ Լիբանանի Սորհրդարանի Կրթական յանձնախումբին: Ազգային ընդդիմութեան քրիստոնեայ պարագլուխները կ'ուզեն որ ինք դառնայ յաջորդ վարչապետը, Օ. Քարամէի տեղ: Ծանօթ է որ վարչապետը պէտք է սիւննի ըլլայ: Ընդունած է Ֆիկառոյի թղթակիցը (Ռըմօ Ժիրար) յոյժ տալու համար Ֆրանսայի հանդէպ բարեկամութիւնը:

Սկիզբէն կը խոստովանի որ դոհ չէ եղբօր սպանութեան վերաբերող քննութենէն, լիբանանեան իշխանութիւնները անհաւատալի անփութութիւն մը ցոյց կուտան: 17 օր ետք, կ'ըսէ, փլատակներուն տակ մարդու մը դիակը գտնուեցաւ, զոր ընտանիքը բուռն կերպով կը պահանջէր: Եղբօր սպանութիւնը մեծ արհեստաւորներու գործը կը նկատէ, քանի այդ մեծ պանդոկներու թաղը ամէնէն ապահովն է Լիբանանի: Միայն պետական մեծ սպասարկութիւն մը կրնայ նման բան մը կազմակերպել: Կը գտնէ որ ապահովութեան, տեղեկատուութեան եւ ոստիկանութեան սպասարկութիւնները պատասխանատու են այդ արարքին գործադրութեան պայմաններէն՝ մայրաքաղաքին կեդրոնը. պէտք է որ իրենց ղեկավարները պաշտօնազրկուէին, միայն բանակին ընդհանուր հրամանատարը պէտք է մնայ: Լահուտի հրաժարումը չուզեր, բանի չի ծառայեր, պետական դէմք չէ: Կարեւորն այն է որ ապեւի արդար ընտրական օրէնք մը բնդունուի Սորհրդարանին կողմէ եւ Ապրիլին նախատեսուած ընտրութիւնները տեղի ունենան: Օտար դէմերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ չի նկատեր: Միջազգային մամուլը կը բաւէ: Շատ տրամադիր չէ քաղաքական խաղին մէջ մըտնելու ցորչափ լաւ պայմաններ չեն ստեղծուած: Նախ, պէտք է որ ապահովութեան սպասարկութեանց պետերը պաշտօնազրկուին եւ եղբօրը մահափորձին ճշմարտութիւնը յայտնաբերուի: "Մնացեալը՝ վերջը կը տեսնենք" կ'ըսէ Պ. Հարիրի: Եղբայրը մատ չունի թիւ 1559 բանաձեւին մէջ, ան մոռցած էր Թայէֆի համաձայնագրին գործադրութեան: Եղբայրը երբէք չէ խորհած թէ լիբանանեան ապագայ մը կրնայ գոյութիւն ունենալ Սուրիոյ դէմ: Միակ դատն է դէպի արաբական աշխարհ: Թայէֆի համաձայնագրին ամբողջական գործադրութիւնը թոյլ կու տայ որ բարեկամ երկիրներ մնան: Լիբանան պէտք չէ խառնուի Սուրիոյ ներքին հարցերուն, ոչ ալ Սուրիա պէտք է խառնուի Լիբանանի ներքին գործերուն:

*
**

Ամուսամենայնիւ, մթնոլորտը մտահոգիչ է երկրին մէջ, քանի ընդդիմութիւնը աւելի խստացուցած է իր դիրքը: Սուրիա կը չարունակէ ուրանալ որեւէ պատասխանատուութիւն Հարիրիի մահափորձին մէջ, բայց դիրքը երկդիմի կը մնայ: Մէկ կողմէ, Դամասկոս յայտնեց որ իր զօրքը պիտի քաշէ Լիբանանէն, բայց ոչ մէկ նշան կայ այդ ուղղութեամբ: Նոյնը ըսած է Ասատ Թայմի մէջ՝ գալիք ամիսներուն, բայց անկէ առաջ խտալական Լա Ռեփուպլիքայի մէջ ըսած էր.— "Կրնանք քաշել մեր զօրքերը մինչեւ տարեվոյս վերջ: Ռամազիտական դեռնի վերջ, աւելի տեղի կ'ունենայ միայն, եթէ լուրջ երաշխաւորութիւններ ունենանք, այլ խօսքով, Մերձաւոր-Արեւելքի խաղաղութիւնը": Ճոմպլատ ալ վերապահութեամբ ընդունած էր Ասատի խօսքերը, զոր "անորոշ" կը գտնէր եւ կը պնդէր որ ճշդրիտ ժամանակացոյց մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ «Ո՛Չ»Ը

Ադրբեջանի ընդդիմադիրները "Ազատ" (ո՛չ) անունով կազմակերպութիւն մը հիմնած են, ներշնչուելով Վրաստանի, Ուքրանիոյ ժողովրդական չարժումներէն: Նախագահն է Ռաշիդ Նուրուլլայեւ: Ան ըսած է թէ իրենց նպատակը նախագահը տապալել չէ, այլ ամբողջ վարչակարգը բարեփոխել: Պիտի սկսին քաղաքի ցոյցերով, խնդրոյ առարկայ ընելու համար ապօրինութիւնները:

Ընդդիմադիր "Ենի Մուսաւաթ" կուսակցութիւնն ալ Բաքուի մէջ ցոյց մը կազմակերպած է, պահանջելու համար բանտարկուած ընդդիմադիր պարագլուխներու ազատ արձակումը: Սակայն ցոյցը ցրուած է ոստիկանութեան միջամտութեամբ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Եւրոպական յանձնախումբը Հայաստանի մասին Մարտ 2 Թուականի տեղեկագիրով ամբողջական պատկեր մը ներկայացուցած է երկրին տնտեսական ու քաղաքական կացութեան, նաեւ վերլուծած Եւրոպական Միութեան հետ փոխադարձ յարաբերութիւններու մարդը: Դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը կը զանգէ գործակցութեան ու գործընկերութեան ներկայի համաձայնութիւնը ու Միութեան հետ աւելի սերտ յարաբերութիւններու հեռանկար կ'ընծայէ: Աւելկա կը նշանակէ տնտեսական համակումի աւելի բարձր մակարդակ եւ քաղաքական գործակցութեան առաւել սերտացում:

Դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան և արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբին անդամներէն տիկին Ֆէրէրօ-Վալտնէր ըսած է թէ դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը առիթ կը ստեղծէ որ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները աւելի արագօրէն սերտանան: Ան մաղթած է որ Եւրոպայի Սորհուրդը ընթացք տայ ու կարելի ըլլայ յառաջիկայ տարիներուն համար գործունէութեան միասնական ծրագիր մը չակել:

Հայաստան, Ադրբեջան ու Վրաստան Եւրոպական Յանձնախումբին յանձնարարութեամբ ընդգրկուած էին դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան չրջանակին մէջ 2004 Ցունիսին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՄՄՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 3)

ՕՍԿԱՆԵԱՆ - ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՉՆՉՈՒԱԾ

Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարներուն՝ Վ. Օսկանեանի ու Է. Մամէդեարովի նոր հանդիպումը որ անդամ մը յետաձգուելով տեղի պիտի ունենար Մարտ 3ին, կրկին չընչուած է հայ նախարարին առողջական վիճակին պատճառով: Վ. Օսկանեան թոքերու բորբոքումէ կը տառապի ու բժիշկները չեն արտօնած որ բուժումը ընդհատուի: Ցառաջիկային հանդիպումի նոր թուական կ'որոշուի:

ՄՇՄՈՒԼ

«LE MONDE DIPLOMATIQUE»

Arméniens sans Frontières

EXILS ARMENIENS

Մոնտի ամսական յաւելուածը Մարտի իր թիւին մէջ երկու ամբողջական էջեր կը նուիրէ «առանց սահմանագլխու Հայերուն»: Ցօդուածը ստորագրած է ծանօթ թատերագիր Ժան-Ժաք Վարուժան (Ուրունեան), ճոխացած Անթուան Ակուճեանի նկարներով:

Ամբագրական ծանօթութեան մը մէջ, թերթը կը նշէ նախ որ, որեւէ Սփիւռքի ծագումին մէջ, ցնցող դէպք մը կայ: Հայերը 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը կրեցին: Պատրաստուած 1894-1896ի ջարդերով, կը գործադրուի 1915ին, առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, Ժէօն Թուրքերու գինուորականներու կողմէ, իրենց ղեկավարներու հրահանգով եւ բանակը չրջապատող զերման սպաներու մեղակցութեամբ: Թուրքիոյ հայերու 2/3ը, չուրջ 1·2 միլիոն, կը բնաջնջուին: 90 տարի ետք, եթէ երեք միլիոն հայեր կ'ապրին իրենց անկախ Հանրապետութեան մէջ չուրջ կրկինը ցրուած է աշխարհի մէջ.— Մերձաւոր Արեւելք, բայց նաեւ Ռուսաստան, Եւրոպա, Միացեալ Նահանգներ: Այդ չիշողութիւնն է զոր դրամատիչ Ժան-Ժաք Վարուժան եւ լուսանկարիչ Անթուան Ակուճեան կ'արձարծեն այստեղ:

Երկար յօդուածով մը եւ զրական ոճով Ժան-Ժաք Վարուժան կը պատմէ, աւելի ճիշդ կը նկարագրէ Ջարդէն աւելի, Ջարդեն ետք վերապրողին կեանքը, աքսորածին տառնապը. Ֆրանսա ծնած թոռնիկի մը անտարբերութիւնը, անհասկացողութիւնը. երբ մեծ-հայրիկ մը խօսի Ջարդու մասին: Ձոխ յօդուած մը, որ լաւագոյնս կը խօսի արմատախիլ մարդոցմ մասին, ըլլայ ան Հրեայ, Հայ, Թուրքիոյ Յոյն մը, Թիպէթցի մը:

Նկարներն ալ խօսուն են, Անթուան Ակուճեան վարպետ մը ըլլալով այդ մարդին մէջ, ինչպէս փաստեց իր մէկ հատորը: Նկարի մը տակ սակայն կայ ձախող "լուսաբանութիւն մը" որ կ'ըսէ. "Ստեփանակերտէն Գորիս գործածելի միակ անցքը՝ Հայերու ղեկավարութեան եռթակայ ադրբեջանական տարածէ Ղարաբաղի ու Հայաստանի հարաւային ծայրամասին միջեւ":

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ՇՓՈՒՄՆԵՐ ՀԱՑԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ուրիշ չատերու նման, ինծի համար ալ անգիր օրէնք եղած է, կամ ալ անբացատրելի ձգողականութիւն, զացած տեղերս Հայ կամ հայկական հետք փնտռել: Եւ ո՞ր կարելի է այդ գտնել քան "յԿեղեցին հայկական":

Եգիպտոսի հայ համայնքը ունի մեծ վաղեմութիւն. միջնադարէն, կիլիկեան թագաւորութեան անկումէն ետք մանաւանդ, Հայեր ապրած են փարաւոններու արեւին տակ: Դարերու ընթացքին, ինչպէս ամէնուրեք, գաղութը մաշած է, հալած, բայց միշտ ալ նորեկներով վերակենդանացած: Ժթ. դարուն Եգիպտոսի հայ գաղութը Պարսկաստանին հետ, տակաւին մենք Սփիւռք չեզած, միակ կազմակերպուած համայնքն էր Օսմանեան եւ Ռուսական կայսրութիւններէն դուրս: Գահիրէի մէջ դարերէ ի վեր ունեցած են Ս. Աստուածածին եկեղեցին. առաջին հայկական դպրոցը հոն բացուած է 1828ին: Ժթ. դարու գաղութին մէջ փայլած են մանաւանդ Ապոյեան եւ Նուպարեան գերդաստանները: Տիգրան փաշա Ապօ (1846 – 1904) եղած է երկրին Արտաքին գործոց նախարարը, Նուպար փաշա Նուպարեան (1825 – 1899) Արտաքին գործոց նախարար եւ վարչապետ: Եգիպտոս իր արդիացման համար շատ բան կը պարտի այս վերջինին մանաւանդ թէ՛ վարչական, թէ՛ տնտեսական տեսակէտէ: Նուպար փաշայի զաւակը՝ Պօղոս-Նուպար (1851 – 1930) Գահիրէի մէջ 1906ին հիմը դրած է այն համազգային մեծ կազմակերպութեան՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, որ յետ-Եղեռնեան տասնամեակներուն մանաւանդ նախախնամական դեր կատարեց իր որբախնամ եւ կրթական գործունէութեամբ: Այս, եւ ասոնց նման պատուական ազգայիններ ոչ միայն անդնահատելի ծառայութիւններ մատուցած են իրենց որդեգրած հայրենիքին, այլ նաեւ իրենց առատաձեռն բարերարութիւններով նպաստած Հայութեան, Եգիպտոսի մէջ ու այլուր: Ցիշենք անոնց մէջ կեսարացի Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեանները, որոնք իրենց ողջ հարստութիւնը կտակեցին իրենց անունը յաւերժացնող կրթական փարոսին որ է Նիկոսիոյ (Կիպրոս) Կրթական Հաստատութիւնը: Անէ՛ծք անոր որ կը փորձէ անոր բոցը մարել: Այս ամէնը, ըսելու համար թէ անցեալին ի՛նչ մեծ վարկ վայելած է Եգիպտոսի հայ գաղութը թէ՛ Հայութեան, թէ՛ երկրին իշխանութիւններուն կողմէ:

Մեծ Եղեռնին յաջորդող Իզմիրի աղէտին եւ Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով, հազարաւոր Հայեր գացած են հաստատուիլ Եգիպտոս, իրենց աչխատասիրութեամբ ու ձեռներէցութեամբ ոչ միայն չուտով "մէջքերնին չտկած", այլեւ եռուն "ազգային կեանք" ստեղծած յոյլ մը վերապրող ազգային եւ մշակութային գործիչներու մականին տակ, որոնք այսօր կը հանդիսին Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ հայկական գերեզմանատուներուն մէջ: 1945ին հայ գաղութը կը գընահատուէր մօտ 40·000· 1946–47 տարիներուն անոնցմէ 5–6·000ը ներգաղթեցին Հայաստան: Սակայն եգիպտահայ գաղութին նօսրացման պատճառները հանդիսացան Նասէրի կիրարկած ազգայնացման պետականացումը եւ յաջորդական պատերազմներու հետեւանքները: Վերջին 4 տասնամեակներուն չարունակ արտագաղթը (դէպի Միացեալ Նահանգներ, Գանատա եւ Աւստրալիա դիւրաւորութեամբ) գաղութին թիւը իջեցուցած է հազիւ տասը հազարի: Ի հեճուկս այս ամէնուն, կանգուն կը պահուի "ազգային կեանքը", իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, ակումբներով ու համայնքային ամէն տեսակի հաստատութիւններով ու կազմակերպութիւններով: Նաեւ երկու օրաթերթերով. "Արեւ" եւ "Ցուսաբեր":

Ուրբաթ, Փետր. 4ի յետմիջօրէի ազատ մեր երեք-չորս ժամերէն օգտուելով, վարձակառքով մը կը փութանք Առաջնորդարան, որ կը գտնուի քաղաքին լայնագոյն պողոտաներէն Ռամսէսի վրայ, թիւ 179: Ընդարձակ հողի մը վրայ –արմատական-ներով զարդարուած– կը գտնուի ան, չարակից այլ չէնքերով, նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Առաջնորդանիստ եկեղեցին: Ուրախութեամբ կը դիտենք զայն արտաքուստ. զուտ հայկական ոճով կառուցուած քանակաղ թուականներուն Թորգոմ Աբգ. Գուշակեանի (յետագային Երուսաղէմի Պատրիարք) առաջնորդութեան չրջանին: Թերեւս հոյակապ ածականը քիչ է այս հիանալի կառոյցին համար. երբ ներս կը մտնենք մոմ վառելու եւ աղօթք մը մրմնջելու, հիացմամբ զգացումը կը կրկնապատկուի. առաջինը չափերու պատճառաւ, քանի եկեղեցին իր չորս չարք զուգահեռ նաւարանններով հանդիսա կրնայ երկու անգամ պարունակել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչացը եւ երեք անգամ ալ Փարիզի Սուրբ Յովհ.–Մկրտիչը. յետոյ ալ կառուցուածքով՝ չորս հեռաւոր սիւներու վրայ նստած վայրի ու սլացիկ գմբէթով: "Եկեղեցին հայկական ծննդավայրն է հոգւոյս": Բայց հոս, մարդիկ համեստութիւնն ունեցեր են –եւ տակաւին ալ ունին– զայն "մայր տաճար" չկոչելու...: Փողոցի դարպասին քով կրպակի մը մէջ հսկող արաբ պահակը կ'ընկերանայ մեզի մինչեւ Առաջնորդարան: Տէ՛ր Աստուած, Առաջնորդարա՞ն է սա, թէ ոչ՝ Պատրիարքարան, կամ Վեհարան...: Նախազգաւթիէն կը բարձրանայ երկուքի բաժնուող մեծաչուք սանդուխը որ ինծի Մարսէյլի քաղաքապետարանը կը յիշեցնէ: Պատերուն, սպիտակ մարմարէ տախտակներու վրայ բազմազան արձանագրութիւններ, բարերար նուիրատուներու անուններ, մուտքին Տիգրան Ապօ եւ Նուպար փաշաներուն կիսանդրիները: Վարի յարկը աջին հսկայ դահլիճն է տասնեակներով չուրջը շարուած ոսկեթաւիչ աթոռներով, պատերուն Առաջնորդներու, Պատրիարքներու, Կաթողիկոսներու մեծադիր լուսանկարներով կամ իւղանկարներով: Ձախին գեղեցիկ եւ ճոխ գրադարանը, զոր քիչ վերջ մեզի այցելել կու տան: Դռնապանին ընկերակցութեամբ կը բարձրանանք վեր. ճիշդ այդ պահուն Առաջնորդական տեղապահ Աչոտ Վրդ. Մնացականեան մինչեւ սանդուխին գլուխը հիւրեր կը ճամբէ: Կը յայտնենք մեր ինքնութիւնը, "Մարսէյլէն, Ֆրանսայէն հիւր կ'ընդունի՞ք" մը աւելցնելով: Զբօսաշրջիկին վրան-գլուխը թափթփած կ'ըլլայ, քիչիկ մը "փնթի", հետս փողկապ ալ չեմ տարած. հոգ չէ, մարդիկ մեզ կը հասկնան:

Ինչպէս միւս իսլամական երկիրներուն մէջ, հոս ալ Ուրբաթն է հանդիսաւոր օրը. դող կ'ըլլան բոլոր պետական սպասարկութիւնները, դպրոցները, խանութներուն չատերն ու միջազգային ընկերութիւնները: Այդ օրը կ'օգտագործեն նաեւ մեր վարչականները Առաջնորդարան գալով համայնքային գործերը տնօրինելու համար: Հոն են այդ պահուն Առաջնորդին գրասենեակը հաւաքուած: Հայր Սուրբը մեզմէ կը խնդրէ սպասման սրահը քիչիկ մը սպասել. իսկոյն ներս կու գայ երիտասարդ քարտուղարը ու "ի՞նչ կըրնանք ձեզի հրամցնել, թէ՞յ թէ սուրճ": Կ'առարկեմ թէ անպայման բա՞ն մը պէտք է խմել: Պատասխան. "անշուշտ, մեզի հիւր էք եկեր, ձեզի բանով մը պէտք է պատուենք": Արեւելք է: Չոգիս արեւելեան համեղ սուրճը ըմբոշխնած, Հայր Սուրբը կու գայ անձամբ մեզ իր գրասենեակը հրաւիրելու: Ընդարձակ, լաւ կահաւորուած առաջնորդավայել գրասենեակ մը. հոն են Քաղաքական ժողովի ատենապետ Պ. Պերճ Թերզեան, որ Հ.Բ.Ը.Միութեան Գահիրէի մասնաճիւղի ատենապետն է, եւ երկու երիտասարդ վարչականներ ("Ազգ. Սահմանադրութեան" տրամադրութեան համաձայն, հոն չկայ Թեմական խորհուրդ, այլ Քաղաքական ժողով): Ծանօթանալէ յետոյ երբ կ'ըսենք թէ այր ու կին տասնամեակներով մեր համեստ լուման բերած ենք Մարսէյլի հայ հանրային կեանքին, հաճելի խօսակցութեան մը կծիկը կը քակուի, հարցումներու երկուստեք հետաքրքրական տարափով: Առաջինը – քանի՞ Հայութիւն կայ Մարսէյլ: Ի՞նչ պատասխանել. հոս ալ կը կրկնեմ 35 տարիէ ի վեր բերնիս ծամոց, "Էզպէր" դարձած խօսքս, զոր ատենին ըսեր էի բանասեղծ Գէորգ Էմինին, երբ ան գինեճաշի մը առեն հարցուց. "Ասում են Մարսէյլում 30, 40 50·000 Հայութիւն կայ. ո՞րն է ճիշդը": – "Որը որ լինի, մի գերօն վերցրէք": Մեր խօսակիցները կարծէք չունէին կ'առնեն: Հայր Աչոտ կ'ըսէ. "Ուրեմն, դուք եւ մենք գրեթէ նոյնչափ ունենք": Գահիրէի Հայութիւնը գնահատուած է 5–6 հազար: Հայր Սուրբը Հայաստանցի է, էջմիածնի երիտասարդ միաբաններէն. երեք տարի է Եգիպտոս է, եւ Զաւէն Արք.ի մահէն յետոյ, կը վարէ Առաջնորդական տեղապահի պաշտօնը: Ֆիզիքապէս չատ նման է Կոմիտաս Վարդապետին. նոյն դէմքը, լայն ճակատը, մօրուքը. եթէ չեմ վիրաւորեր իր արժանապատուութիւնը, պիտի ըսեմ՝ կատարեալ նմանակը: Ծօսք կը բացուի Մարսէյլի անցեալի թեմական տագնապներուն, ներկայի հարցերուն մասին. եկեղեցիներու, դպրոցներու, Համազգային վարժարանի, հայախօսութեան, նոր սերունդին, մէկ խօսքով՝ այն ամէն ինչին որ կրնայ Հայը հետաքրքրել: Եւ երբ կ'ըսեմ որ երբեմն "Ցառաջ"ի սիւնակներուն մէջ ալ քանի մը տող կը մրոտեմ, թերթին վաստեղեակ ժողովականներէն մին կ'ըսէ. "Այսօր ան երկու կիներու մեծ չանքով լոյս կը տեսնէ իսկ վա՞ղը": Ո՛վ կրնայ պատասխանել այդ հարցումին: Պ. Թերզեան կը տեղեկացնէ թէ իրենք եգիպտահայ ողջ մամուլը ի սկզբանէ անտի, միւթրաֆիլմի քաչեր են, եւ օրինակ մըն ալ Հայաստանի Ազգային Մատենադարան ուղարկեր, այսպէսով զայն կորուստէ փըրկելով: Ո՛վ այդպիսի քայլ մը պիտի առնէ Փարիզի մէջ: Շատ բանի մէջ քանակը չէ կարեւորը, այլ որակը. ահա՛ թէ բուռ մը Եգիպտահայութիւնը ի՛նչ ըրեր է: Անկապ, սարէն-ձորը ցաւոտ բայց հաճելի խօսակցութիւնը կը տեւէ մօտ մէկ ժամ: Հարց կու տամ թէ արդեօք կարելի՞ է այցելել Վահան Թէքէեանի չիրիմը, եւ յարգանքի տուրք մը մատուցանել: Այդ փափաքս ալ կ'իրականանայ չնորհիւ Պ. Թերզեանի, որ ազնուօրէն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ մեզ հոն իր սեփական ինքնաշարժով առաջնորդելու: Երկիւ Վարդանանց էր. երեկոյեան աւանդական հերիսայով ընթրիք-հանդիսութիւն կազմակերպեր են, բազմամարդ. մեզ կը յանդիմանեն որ Գահիրէ հասածնուս պէս չենք հեռաձայնած: Կ'առարկեմ թէ երեկոյեան Շին կարելի՞ է հեռաձայնել Առաջնորդարան. դրասենեակները փակ կ'ըլլան: Հայր Սուրբը կը պատասխանէ թէ հոս ամէն ժամու կարելի է. "Կու գայինք ձեզ կ'առնէինք, մենք ձեզ կը վայելէինք, դուք ալ մեզ": Հազար ափսոս, այդպէս չեղաւ ու մենք աքանելի առիթ մը փախցուցինք Գահիրէի Հայութեան աւելի լայն խաւերուն հետ չփումի: Երբ հրաժեշտ կ'առնենք, Հայր Աչոտ գիս կը հրաւիրէ կիրակի օրեան պատարագին սպասարկելու:

Գահիրէի Հայութիւնը ունի երկու գերեզմանատուն. հինը քաղաքին հարաւակողմը զպտի թաղամասին մէջ: Նորը Հելիոպոլիս (յունարէն արեւի քաղաք) քաղաքին հիւսիս – արեւելքը: Այդ արդիական ընդարձակ թաղամասին մէջ որ մօտ է օդակայանին, կը բնակի Հայութեան մեծամասնութիւնը: Մօտ քսան վայրկեան տեւող ճանապարհին, աւելի մտերմիկ կը չարունակուի մեր խօսակցութիւնը Պ. Թերզեանի հետ: Եւ ահա Հայոց նոր «Ամենափրկիչ» գերեզմանատունը: Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ Հայաստանէ դուրս, ոտք կը դնեմ հայկական գերեզմանատան մը մէջ: Այնքան բարեկարգ, մաքուր. զեղեցիկ ածականը թերեւս անվայել է հոս, բայց աւոր հոմանիշ բան մը պէտք է գտնել: Եգիպտացի պահակը կ'աչխատի մէկ կողմը: Պրն. Թերզեան հրահանգեր է վարորդին որ առաջնորդարանի կառքով հոն երթայ սպասէ որ յետոյ մեզ պանդոկ հասցնէ: Կ'այցելենք գերեզմանատունը մէջտեղը զուտ հայկական ոճով Ամենափրկիչ մատուռն է, կառուցուած 1950ին, ուր տաղաւարներու մեռելոցի օրերը պատարագ կը մատուցուի: Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ ունինք նոյն չափի աղօթատեղիներ զորս «եկեղեցի» »կը կոչենք: Մատրան եղերքին թաղուած են թեմին հանդուցեալ երկարամեայ Առաջնորդները՝ Մամբրէ Արք. Սիրունեան եւ Զաւէն Արք. Զինեւեան, վարելուչ հիրմաքարերու տակ: Մատուռէն անդին, կեդրոնական ուղիին վրայ կը գտնուի Վահան Թէքէեանի գերեզմանը կիսանդրիով, քովը եւ եռեւը այլ մատուռականներ ու ազգային գործիչներ. Միհրան Տամատեան, Արշակ Ալպոյաճեան, Մինքայէլ Կիւրճեան, նկարիչ Աչոտ Զօրեան: Ուխտաւորի ջերմեռանդութեամբ պահ մը կը խոնարհինք, Հայր Մեր մը կ'արտասանենք: Կրկին չնորհակալութիւն յայտնելով հրաժեշտ կ'առնենք պրն. Թերզեանէն որ մեզի ստեղծեց այդ անմոռանալի պահը: Իրրեւ Ֆրանսահայ եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայ, ո՛րքան նուաստ կը զգամ ինքզինքս «ազգային այդքան փարթամութեան» առջեւ: Զգան թող մարդիկ, չտեսնեն մեր եկեղեցականներու դամբարանին վիճակը հոս, Սէն-Փիէրի գերեզմանատան մէջ. գեռնին

ՁԻՆԱԿԱՆ ԿՌՈՒԱՀԱՆՁՈՐԸ

ԱՄՆ-ու ու Եւրոպայի միջեւ Իրանէն, Միջին Արեւելքէն աւելի ծանրակչիռ յարդ անհամաձայնութիւնը պիտի ըլլայ Չինաստանի թղթածրարը: Այդ երկիրը Եւրոպական Միութեան համար «ռազմավարական գործընկեր» մըն է, հակառակ ԱՄՆ-ու հակադրութեան:

Այդ հակադրութեան պատճառներէն մէկը նախկին վարչապետ Ցաօ Ցիանկի համար ազգային յուշարկաւորութեան պայծառման էր, ան չնորհազրկուած ըլլալով 1989-ի ուսանողական ցոյցերն տուած նեցուկով: Ցետոյ, Ուաչինկթըն իրականութեան զինական ճարտարարուեստին բերած իրենց աչակցութեան պատճառով պարժած էր չինական եօթը ձեռնարկութիւններ, որոնցմէ մէկը երկրին զէնք վաճառող մեծագոյն հաստատութիւնն էր:

Նախկին վարչապետին չնորհազրկումը որ չարունակուեցաւ յետ մահու եւս, ցուցանիչ է որ երբ կուսակցութեան հեղինակութիւնն ու վարկը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան, Չինաստան կը յայտնուի նոյն համաչխարհային բռնատիրութիւնը: Եւ քնար կան կը նկատուի այդ ուղղութեամբ ԱՄՆ-ու մտահոգութիւնը, կիւրարկած պատիժը: Իսկ Եւրոպան չի բաժներ նոյն կեցուածքը: Մանաւանդ կը խորհի որ 1989էն ի վեր Չինաստանի կիւրարկուած զինադադարը այլեւս ժամանակավրէպ է ու պէտք է զայն վերջնել տարեվերջէն առաջ: Եւրոպացի դիւանագէտները ապահովութիւն կուտան որ զինադադարին ջնջումը պիտի չնչանակէ զէնքի, զինամթերքի վաճառք այդ երկրին: Արդէն Միութիւնը հակամարտութեան զէնքի վաճառքը աւելի խիստ պայմաններու ենթարկելու, ինչ որ պիտի սահմանափակէ զինական թէքնոլոժին որմէ Չինաստան կրնայ օգտուիլ:

Այս բոլորին քով, Չինաստան Իսրայէլի հետ առաջին երկիրներէն է որոնք արբանեակով համացանցի եւրոպական դրութեան - Կալիլէյի - մասնակցութեան տրամադրութիւն յայտնած են: Այլ խօսքով Չինաստան կ'ուզէ բնականոնացնել Արեւմուտքին հետ իր յարաբերութիւնները, ինչ որ յարիր չէ զինադադարի մը կիրարկումին:

Անչուշտ կան քաղաքական դէտեր որոնք ԱՄՆ-ու կեցուածքը կը փորձեն բացատրել մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդավարութեան ծամօնով: Մինչեւ իսկ Եւրոպական Միութեան կը վերագրեն իր հարկին այդ արժէքներէն հրաժարելու տրամադրութիւն. կ'ըսեն թէ Միութիւնը ԱՄՆ-էն աւելի դիւրութեամբ կրնայ մոռնալ զանոնք, երբ խնդրոյ առարկայ ըլլան իր գլխաւորաբար տնտեսական շահերը:

Մինչդեռ, բաւական յստակ է թէ ԱՄՆ ու առաջին մտահոգութիւնը այն է որ Չինաստանի կիւրարկուած զինադադարին ջնջումով կը խախտի Թայվանի հետ հաստատակեցութիւնը ու այս վերջինը, դէնէ տեսական գետնի վրայ, աւելի դիւրին որս կը դառնայ Փէքինի համար:

Ամէն պատ, Եւրոպացիները զինադադարը վերցնելով մերձեցումի քաղաքականութիւն մը կիրարկած կ'ըլլան. իսկ Եւրոպական Միութիւն - Չինաստան առանցք մը լուրջ պատճառներ կ'ունենայ մտահոգելու ԱՄՆ-ն, անոր դէմ մրցակից յայտնուելով. մինչդեռ այսօր այդ երկիրը կը վայելէ աչխարհի անմրցակից գերհզօրը մնացած ըլլալուն առաւելութիւնները:

ՔԱՂՀԱՆ

եօթը ծակը պիտի մտնենք ամօթէն:

Կիրակի բուն Բարեկենդան է, եկեղեցիին վարագոյրը արդէն փակ: Խմբական այցելութիւն մը զոհելով, առաւօտուն կանուխ կ'երթանք հոն, առաւօտեան ժամերգութիւնը լրիւ կը կատարուի: Այդ հսկայ եկեղեցիին մէջ, ձախու Աւետարանը եւ Հաւատամքը կը կարդամ բարձրախօսէն, ինչպէս որ քահանան կը կարդայ իր աղօթքները, լսելի լլլալու համար: Ներկայ բազմութիւնը ցաւօք մեծ չէ, մարդիկ կ'աչխատին: Դարձեալ մեզի կ'ընկերանան մինչեւ պանդոկ: Քանի մը ժամէն վերադարձ է անմոռանալի տպաւորութիւններով, գոհունակութեամբ որ քիչ մը բան ալ Եգիպտահայութենէն տեսանք: Նաեւ ափսոսանքով որ աւելի փախցուցինք անդիտութեամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ, Փետրուար 19

(Շար. 4 եւ վերջ)

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՋՆԵՐԸ՝ ԱԻՏՐԻԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՋ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԿԱՒՈՒՆ ԴԷՄՔ

Աբրահամովիչները, իբրեւ ազնուական, հողատէր ու հարուստ ընտանիք Աւստրիական կայսրութեան մէջ մեծ հեղինակութեան տիրացան եւ զինանշան ունենալու իրաւունք ստացան: Իրենց գլխաւոր կեդրոն Լվովէն անոնք տարածուեցան տարբեր շրջաններ եւ կալուածներ ձեռք ձգեցին Պուքովինայի եւ Փոքր Լեհաստանի մէջ:

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՋՆԵՐԸ՝ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ ԵՒ ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Աբրահամովիչներու ընտանիքը, Լեհաստանի Փրոսխոյ, Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ մէջեւ բաժանումէն ետք մեծ մասամբ Աւստրիական կայսրութեան սահմաններուն մէջ մնացած էր: Մինչեւ այդ ժամանակ անոնք գլխաւորաբար Լվովի մէջ կեդրոնացած էին, բայց այնուհետեւ տարածուեցան զէպի կայսրութեան տարբեր բնակավայրեր:

Պուքովինայի (ներկայ Ուկրանիոյ արեւմտեան եւ Ռումանիոյ հիւսիսարեւելեան շրջանները) Աւստրիոյ միացումէն ետք (1775ին), աւստրիական կառավարութիւնը հոն հայկական առեւտրական դաղութ հիմնելու ծրագիր մը հրապարակեց. ծրագիրը Իոսիֆ Բ. կայսեր անձնական հովանաւորութիւնը կը վայելէր: Այս հիմամբ ալ աւստրիական կառավարութիւնը քաջալերեց, որ Կալիցիայէն (որ նոյնպէս Աւստրիոյ միացուած էր) Հայեր Պուքովինա փոխադրուին:

Այդ ժամանակ ալ, 1780ական տարիներուն սկիզբը Աբրահամովիչ գերդաստանէն քանի մը հոգի Պուքովինա փոխադրեցան եւ գլխաւորաբար Զեռնովիցի եւ անոր շրջակայ գիւղերուն մէջ բնակութիւն հաստատեցին: Զեռնովից (ներկայ Ուկրանիոյ մէջ), Փրուտ գետի ալ ափին, բարձրադիր եւ բազմաթիւ բլուրներու վրայ տարածուած, Պուքովինայի քաղաքական, մշակութային եւ առեւտրական կեդրոնը դարձած էր:

Աբրահամովիչներ, չնորհիւ իրենց նիւթական ու տնտեսական լայն կարելիութիւններուն, սկսան գիւղեր ու կալուածներ գնել եւ մեծ հողատէրեր դարձան: Թովմաս, Աբրահամ, Խաչատուր եւ Յովսէփ Աբրահամովիչ եղբայրները գնեցին Հլիպոքա, Սթեչովան եւ Թովմերի գիւղերը· չորս եղբայրները նաեւ Փոքր Լեհաստանի մէջ Պոտվիսոքիէ կոչուած կալուածները գնեցին: Իսկ Դաւիթ Աբրահամովիչ, որ նոյնպէս ընդարձակ կալուածներ գնած էր Պուքովինայի մէջ, շրջանի ամէնէն մեծ եւ ազդեցիկ հողատէրերէն դարձաւ. ան Եաչի մէջ բնակութիւն հաստատեց, ուր 1816ին Հապսպուրկներու արքունիքէն ազնուականի կոչում ստացաւ:

Երբ այլեւս մեծ հողատէրեր եւ աւատապետներ դարձած էին, Հապսպուրկներու արքունիքը 1817ին բնիկութեան հաստատագիր եւ ժառանգական ազնուականութեան աստիճան չնորհեց Աբրահամովիչներու տոհմի անդամներուն: Այս հիմամբ, կայսրութեան բնիկ ազնուականութեան նման Աբրահամովիչներ իրաւունք ստացան տոհմական զինանշան ունենալու:

Այս ժամանակ կազմուած Աբրահամովիչներու զինանշանը կը ներկայացնէ կապոյտ երեսի վրայ արծաթի խարիսխ մը, տակը ոսկեզօծ արեւը իր ճառագայթներով: Իրրեւ լեհական ազնուականներ, անոնք ունէին նաեւ Աւադաժողովի կողմէ 1790ին Թովմաս Աբրահամովիչի տրուած Սլաք կոչուած կնքանշանը:

Նշենք, որ լեհական աւանդութեան եւ Հապսպուրկներու արքունիքէն հաստատուած դրութեան համաձայն ազնուական իւրաքանչիւր տոհմ կամ ազգանուն նոյնատեսակ զինանշան (կամ զինանշաններ) կրնար ունենալ. այսինքն տոհմի առանձին անդամներ տարբեր զինանշաններ կրելու իրաւունք չունէին:

Իրրեւ ազնուականներ Աբրահամովիչ տոհմի ներկայացուցիչներ ժթ. դարէն սկսեալ յաճախ իրենց ազգանունին սկիզբը ազնուականութիւն խորհրդանշող գերմաներէն «Ֆոն» նախադաս մասնիկը կը ցեն:

Իրենց կալուածները չահարկելու համար Աբրահամովիչներ ռութէն (ուկրանացի) եւ ռումէն գիւղացիներ կ'աշխատցնէին. կարգ մը հողեր ալ կապալով կուտային գիւղացիներուն:

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՋ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԻ ԳՈՐԾԻՉ

Աբրահամովիչներու տոհմէն քաղաքականօրէն ամէնէն հեղինակաւոր եւ պետական չափանիշով տիրական դէմքը դարձաւ Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ: Ծնած էր ան 30 Յունիս 1839ին, հօրենական կալուած կալիցիական (ներկայիս՝ Ուկրանիա) Թարկովիցա գիւղին մէջ: Ուսում ստանալու համար փոխադրուեցաւ Սթանիսլաւ (Սթանիսլավով կամ Իվանօ Ֆրանքովսք· ներկայ Ուկրանիոյ մէջ), ուր այդ ժամանակ հայ կաթոլիկ քանի ընտանիքներ կը բնակէին, խմբուած իրենց եկեղեցիին չուրջ:

Սթանիսլաւի մէջ դպրոցը աւարտելէն ետք մենկեցաւ արտասահման եւ Ֆրանսայի ու զերմանական համալսարաններու մէջ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալէ ետք 1863ին վերադարձաւ Աւստրիա:

Լվովի մէջ բնակութիւն հաստատելով Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ հրապարակագրական ասպարէզ նետուեցաւ եւ ընկերային աշխատակիցն «Կազեթա Նարոտովա», «Տցիէնիկ Պոլսքի» եւ «Ռոզնիք» պարբերականներուն, միաժամանակ ըզբաղելով հօրենական իր կալուածներու շահարկումով:

Իր հեղինակութեան եւ վայելած ժողովրդականութեան չնորհիւ 1869ին Կալիցիոյ Աւադաժողովին անդամ ընտրուեցաւ· պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ 1918: Միաժամանակ Լվովի վիճակային ժողովի անդամ եւ յետոյ ալ նոյն ժողովի նահագահ ընտրուեցաւ:

Գիւղատնտեսութեան ընկերութեան երկրորդ փոխ նախագահ նչանակուեցաւ 1872ին, իսկ 1874ին՝ առաջին փոխ նախագահ: Նոյն տարին ալ Լեհաստանի գաւառական ժողովի անդամ ընտրուեցաւ: Այս ժամանակ ան ստանձնեց «Ռոզնիք» գիւղատնտեսական ամսագիրի խմբագիրի պաշտօնը: Իսկ Փարիզի մէջ 1878ին կայացած համաչխարհային ցուցահանդէսին ներկայացուց Աւստրիան:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՊԻՆ

Ծեր վանեցին մահանում է: Տնեցիները պէտք է հեռագիր ուղարկեն Լոս Անճելըսում բնակուող ազգականներին: Երկար քննարկում են, թէ ինչպէս ձեւակերպեն, որ հնարաւորինս կարճ լինի: Վերջապէս գրում են. "Սերոբը՝ պըրծ":

Լոսից գալիս է պատասխանը. "Վա՛յ":

●

Ջրուցում են երկու վանեցի.

– Գիտե՞ս, Վարդան, կինս ամէն օր ինձանից փող է խնդրում: Անցած օրը հինգ հարիւր դրամ խնդրեց, երէկ՝ չորս հարիւր, այսօր՝ հազար:

– Ինչի՞ վրայ է ծախսում այդքան փողը:

– Չգիտեմ: Ես երբեք չեմ տալիս:

●

Մանկապարտէզում՝ ամանորեայ հանդէսի ժամանակ.

– Ձմեռ պապիկ, չնորհակալութիւն նուէրի համար:

– Չարժէ, բալիկ ջան:

– Ես էլ եմ կարծում, որ չարժէ, պարզապէս մայրիկս ասել է, որ չնորհակալութիւն յայտնեմ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԲԱՖՈՒԻ ԿԵՂԾ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Բաքուի մեծ կամ փոքր պատասխանատուները ամէն առիթի կը փորձեն մեղադրել Հայաստանն ու Արցախը: Վերջերս այդ նպատակով օգտագործած են ԻՆՆԷՍԿՕ-ի համաժողովը: Հոն պաշտպանի Մշակոյթի նախարարը յայտարարած է թէ Ղարաբաղի մէջ ու անոր ենթակայ շրջաններուն վրայ կ'աւերուին պատմական յուշարձանները: Ապա պնդած է թէ Հայերը մահմետական յուշարձանները կը հայացնեն:

ԼՂՀ Ճուշարձաններու պահպանութեան եւ ուսումնասիրութեան վարչութեան պետը Ս. Սարգսեան անդրադառնալով նման անհիմն մեղադրանքներու, ըսած է թէ պաշտպանի նախարարին ըսածը անհեթեթ է, քանի որ Շուշիի եղրամասի դամբարանները պիտի ուսումնասիրուին, սակայն ամենք ոչ մէկ առընչութիւն ունեին "պաշտպանական մշակոյթ"ին հետ, ըլլալով քանի մը հազարամեակներու պատմութեան տէր կոթողներ: Ղարաբաղի պաշտպանական "պատմական" յուշարձան կրնան նկատուիլ Շուշիի երեք մզկիթները որոնք պահպանուած են, ինչպէս Ո·ԷՍ·ՄԷ·Կ·ի փաստահաւաք խումբն ալ տեսած է:

***

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

"Նամականիշ" ընկերութիւնը որոշած է մինչեւ Ապրիլ հրապարակ հանել Ցեղասպանութեան 90ամեակին նուիրուած, կոտրած խաչքարով դրոշմաթուղթ եւ առաջին օրուան պահարան: Դրոշմաթուղթը 40 հազար տպաքանակ կ'ունենայ, պահարանը՝ 700:

Ծրագրուած է այս տարուան ընթացքին պատրաստել նաեւ Մարտիրոս Սարեանի 125ամեակին, Հրանդ Մաթեւոսեանի 70–ամեակին, Գէրերու դիւտի 1600ամեակին եւայլն. նուիրուած դրոշմաթուղթեր. անոնք կ'ունենան 25–30 հազար տպաքանակ:

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 – 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԶԱՐԱՇՈՒԿ ԳԻՇԵՐԸ

1915 Ապրիլ 11 չաբաթ, իրիկուան դէմ, Սարգիս էֆէնտի Գօչունեան խմբագիրներու սենեակ մտնելով ըսաւ.

– Տղաք, Դաշնակցականներ կը ձերբակալեն կոր եղեր...

– Ո՞վ ձերբակալած են, հարցուցինք:

– Տպարանատէր Արամ Շահէնը, գրավաճառ Ստեփան Քիւրքճեանը, Հրայրը, յետոյ ուրիշ մէկ քանիներ որոնց անունը չկրցայ իմանալ:

– Պատճառը ի՞նչ է արդեօք:

– Իբր թէ Գարեգին Փասարմաճեանը հինգ հարիւր ձիաւորներով Էրզրում մըտեր ու քաղաքին տիրեր է ու այս լուրը հոս հասնելուն՝ որոշեր են Դաշնակցականները ձերբակալել:

Լուրը այնքա՜ն անհաւատալի էր որ կարելորութիւն չտուինք: Իսկ գալով ձերբակալուածներուն ենթադրեցինք որ անհատական խնդրի մը համար տարուած են ոստիկանատուն:

Իրիկունը երբ մեկնեցայ խմբագրատունէն մէկ քանի բարեկամներուս հարցուցի թէ իմացա՞ծ էին այդ ձերբակալութիւնները:

– Ո՛չ, պատասխանեցին:

– Կ'երեւայ որ սխալ կամ սուտ լուր մըն է, մտածեցի ու ալ չզբաղեցայ անով:

Հետեւեալ առտու կանուխ մեկնեցայ տունէն ու դացի Տիկին Թէոդիկը տեսնալու որ մենէ ո՛չ շատ հեռու Օսման պէյի մօտերը կը բնակէր: Նոյն միջոցին իր ամուսինը նոր ձերբակալուած էր եւ յոյս ունէինք որ ազդեցիկ միջամտութեամբ մը պիտի կրնար օգնիկը ազատել ու ճիշտ այդ խնդրին համար կ'ուզէի տեսնել զինքը:

Տիկին Թէոդիկը գտայ շատ յուզուած վիճակի մը մէջ:

– Երէկ գիշեր մեծ սրտադող մը անցուցինք, ըսաւ:

– Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուցի:

– Կէս գիշերին եկան ձերբակալեցին Բարսեղ Շահպազը որ մեր վրայի աթարթըմանը կը բնակի... խեղճ կնոջը յուզումը մինչեւ հիմա չէ հանդարտած:

Ցիչեցի առջի իրիկուն Սարգիս էֆէնտիին հաղորդած լուրը եւ ըսի.

– Կ'երեւայ որ Դաշնակցականներուս դէմ հետապնդում մը կը կատարուի, որուն պատճառը յայտնի չէ, ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կարծեր որ խնդիրը մեծ կարեւորութիւն մը ունենայ: Այսօր հարկաւ կը հասկընանք իրողութիւնը:

Տիկին Թէոդիկին քովէն մեկնելով՝ գացի Թաքսիմ զերեզմանատան անկիւնի սրճարանը, ուր ամէն առտու սովորութիւն ըրած էր հանդիպիլ ու սուրճ մը խմել:

Հազիւ թէ սուրճը բերած էին՝ երբ ծանօթ մը մօտեցաւ լինդի եւ ցած ձայնով ըսաւ.

– Երէկ գիշեր Սարգիս Մինասեանը եւ Դանիէլ Վարուժանը ձերբակալեցին, ինչպէս նաեւ այս սրճարանին տէրը, կարծեմ հոս նստիլը չատ ապահով չէ...

Դուրս ելայ սրճարանէն բաւական մտատանջութեան մատնուած:

Կը խորհէի թէ ձերբակալուածները ամէնքն ալ Դաշնակցական ճանչցուած անձեր էին եւ եթէ հետապնդում մը կար, ուղղակի այդ կուսակցութեան դէմ էր, հետեւաբար, գոնէ ես անձնապէս վախնալու բան մը չունէի: Ասիկայ կը սրտապնդէր զիս, բայց մտատանջութիւնս չէր փարատեր բոլորովին:

Այսպէս հասայ մինչեւ Թաքսիմի հրապարակը ուր հանդիպեցայ Պ. Պետրոս Աւրունիի հօր:

– Երէկ գիշերուան ձերբակալութիւնները իմացա՞ր, հարցուց վշտահար դէմքով մը;

– Այո՛, պատասխանեցի, կ'երեւայ որ Դաշնակցականներուս դէմ բան մըն է:

– Ի՞նչ կ'լսես, գոչեց, Դաշնակցականի խնդիր չէ... Բիւզանդ Քէչեանն ալ բռնեցին տարին:

Պ. Աւրունի Ֆէրիտիէ փողոցը կը նստէր ու ղրացի էր «Բիւզանդիոն»ի խմբագրապետին:

Այս ձերբակալման լուրը տակնուվրայ ըրաւ իմ ենթադրութիւններս:

Բիւզանդ Քէչեան ձերբակալուա՜ծ... ուրեմն կուսակցական խնդիր չէր այս:

–Տօքթ. Թորգոմեանն ալ ձերբակալուած է, չարունակեց Պ. Աւրունի, ինչպէս նաեւ Տօքթ. Տաղաւարեանը եւ դեռ ուրիշներ ալ որոնց անունը չկրցայ տակաւին իմանալ:

– Բայց ի՞նչ է պատճառը...

– Մարդ չգիտեր:

– Ինչպէ՞ս միեւնոյն պատճառին համար կը ձերբակալուին Քէչեան, Տաղաւարեան, Թորգոմեան եւ Դաշնակցականները:

Ի գո՞ւր մխքս կը տրորէի այս առեղծուածը լուծելու համար:

– Լաւագոյն է, խորհեցայ, երթալ Տիրան Քելէկեանը տեսնել, անիկա թերեւս որոշ բան մը իմացած է:

Եւ ուղղուեցայ Ալիօն փողոց իր բնակարանը: Երբ սանդուխէն վեր կ'ելլէի՝ հանդիպեցայ Արթիւր էֆէնտի Մաղաքեանին որ վար կ'իջնէր:

(Շար. 7)

L'UNION ARMENIENNE DE SUISSE
organise le

6ème Tournoi Européen Intercommunautaire de Genève

Week-end de Pâques 25-28 mars

- **Basket-ball** féminin et masculin
- **Ping-pong** féminin et masculin
- **Volley-ball** mixte
- **Football** (indoor)
- **Backgammon**

Lieu et date : Hôtel CROWNE Plaza à Genève du 25 au 28 mars
Participants : Equipes européennes
Stade : Bout-du-Monde à Champel, Genève

— **Samedi 26 mars : Soirée Disco**
— **Dimanche 27 mars : Le Grand Bal de Clôture**

Renseignements et/ou Réservations auprès de :
— **Mme Huguette Gabrache +41-22.758.11.14**
— **M. Viken Vartzbed +41-79.217.49.24**

Plus d'information aussi sur
www.uasdirect.com et/ou www.armenian.ch

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS DE LA MAISON D'ARMENIE

Invité d'honneur
Monsieur ZAVEN YEGAVIAN

le dimanche 13 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille 75014 PARIS

Réservations ☎ 01 45 89 20 48
e-mail : aafmn@wanadoo.fr

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan 75014 PARIS

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars
à 20 heures 45

Commentées
par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
  Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vartenis)
- **ARTSAKH**
  Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
  Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
  Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien

— Entrée libre —
Renseignements pour la soirée :
☎ 04 91 50 15 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի կիրակիները.–
– կիրակի, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"ի կիրակին
– կիրակի, Մարտ 13,
"ԳԱԼԱՏԵԱՆ" կիրակին

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼ *ժամերգութիւն կը կատարուի:*

⁂

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ *խաղաղական եւ հանգըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–*
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆԳ· ԳԼԼՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԳ· ԹՈՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

⁂

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.–
Մարտ 6 Դատաւորի կիրակիին
Մարտ 13 Գալստեան կիրակիին
Իսկ կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16ին Տեառնընդառաջի նախաճաշակ, Անդաստան եւ Մոմավաճառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ՄԱՐՍԷԼ

ՄԻՋԻՆԴ

– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս· ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Սլոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԳ· ՏԻՏԻԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս· ԹԱԴԷՈՍ–ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թանթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԳ· ԹՈՇՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս· ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԻ ՔՀՆԳ· ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս· ԹՈՒՐԳՄԱՆԶԱՅ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

(Շար· Ա· էջէն)

արուի: Ընդդիմութիւնը, զօրքէն զատ, ապահովութեան եւ տեղեկատուութեան սպասարկութեանց ցանցերուն վերնայը կը պահանջէ, որոնք Սուրիոյ ապղեցութեան բուն խողովակներն են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ Մարտ 2ի նիստին, Ժ.–Փ. Ռաֆարէն հրաւիրեց ԻՒ.ԷՄ· ՓԷ· երեսփոխան Տիւիէ Ժիւլիան որ զօրաւոր ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց հետ, ձեռք ձգելու համար Ֆլորեան Օպընայի ապատ արձակումը: Շեչտած է թէ դիմած է Արտաքին Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնին որ կապ հաստատէ իրեն հետ: Հարկ է, կ'ըսէ Ռաֆարէն, հաւաքել բոլոր տեղեկութիւնները որպէսզի այնպէս ընենք որ Հանրապետութիւնը զոհէ մէկ ուղղութեամբ, մէկ հեղինակութեան ներքեւ, առանց ընդունելու որեւէ զուգահեռ դիւանագիտութիւն: Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի Ժիւլիայի, քանի ծանօթ է որ անոր ինքնագլուխ գործունէութիւնը Շէնոյի եւ Մալպրունոյի առեն (երկու պատասխանները) պատճառ կ'ըլլար որ կուսակցութենէն վտարուի, նոյնիսկ դատական հնարապնդումի առկ էր, ինչ որ ջնջուեցաւ: Այժմ, Ֆլ· Օպընայի կոչը պատճառ է որ կրկին հրապարակ իջնէ եւ նոյնիսկ գործակցութեան "հրաւիրուի": Լիպերասիոն որու թղթակիցն է Ֆլ· Օպընա դիմած է Ժիւլիայի, առաջարկելով որ հանդիսաւոր կոչ մը ընէ իր սիւնակներուն մէջ որպէսզի ազատ արձակեն լրագրողուհին: Ժիւլիա մերժած է, առարկելով որ Լիպերասիոնչն չէ որ կոչ կ'ընէ, այլ սկսած է չփոյի հաստատել արաբական կայանի մը հետ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ 24 ժամեան պործադուլ մը գործադրեց Մարտ 3ին, բայց խանգարումները, յապաղումները մանակի եղան: Ընդհանրապէս, մեծ գիծերու թէ արուեստանեներու կառախումբերը 60էն 70% համեմատութեամբ կը բանէին: Բողոքի պատճառները կը վերաբերէին սպասարկութեան որակին, ճչդապահութեան ասպարէզի երկայնքին, մինչ ցարդ երկարամեայ աշխատանքը աւելի կը գնահատուէր: Տընօրէնութիւնը կը խորհի որ երիտասարդներ կողմնակից են այս փոփոխութիւններուն:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ սպաննուած է դրամատէր՝ Էտուար Շթէյն, 50 տարեկան, նախկին փեսան Միչէլ Տաւիտ–Վէյլի, Լազար Ըրամատան տէրը: Սպանութիւնը գործուած է իր բնակարանին մէջ իսկ եւ դիակը գտնուած է քանի մը օր ետք: Պատճառները ծանօթ չեն:

ԶԻՋԻՆՈՑ ռուսամէտ նախագահը՝ Ա. Լուկաշենով, որ ընտրուած էր 2004 Օգոստոսին իր նախորդին՝ Կազիրովի սպանութենէն ետք, յայտարարած է Մոսկուայի մէջ, որ տեղական երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Հոկտեմբերին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 5
SAMEDI
5 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.150 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.150

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԱՀՈՒՏ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՒԷ

ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ ԴԵՐԸ ԿԵՆՍԱԿԱՆ Է

Լիբանանի նախագահին՝ Էմիլ Լահուտի դերը օրէ օր աւելի կը տկարանայ, մանաւանդ ընդդիմութեան այն պահանջէն ի վեր, որ կը վերաբերի Սուրիոյ նախագահին պաշտօնական յայտարարութեան իր զօրքերը եւ զաղանի սպասարկութիւնները քաշելու Լիբանանէն, նախքան որեւէ երկխօսութիւն:

Պաչար ալ-Ասատ ալ նեղ կացութեան մատնուած է, քանի ամէն կողմէ ճնշում մի տակ է եւ իրեն զօրակից չի գտներ: Ոչչի հրահանգէն եառ Լիբանանէն հեռանալու, հոս-հոն օգնութիւն կը փնտռէ: Դամասկոսի մէջ հանդիպելէ եառ Քաթարի իշխանապետին, Ռիատ գացած է ու տեսնուած պահաժառանդ իշխանին հետ որ նաեւ թելադրած է իրեն "զօրքերը քաշել Լիբանանէն որքան կարելի է չուտ եւ ժամանակացոյց մը յայտարարել այդ մասին": Գահիրէի մէջ ալ, Ասատքին արաբ նախարարներ ակնարկած են ՄԱԿ-ի միջնորդութեան, սուրիական զօրքերուն քաշուելուն առընչութեամբ: Մինաց որ Ռուսաստան իսկ, որ հին դինակիցն էր Սուրիոյ, յայտարարած է որ Դամասկոս "խոհեմութեամբ" քաշէ իր զօրքերը:

*
**

Լիբանանի ընդդիմութեան համար Հեզպոլլայի (Աստուծոյ կուսակցութիւնը) դերը ճակատագրական է: 128ի վրայ 12 երեսփոխան ունի եւ իր դիրքը կենսական է: Վալիտ Ճումպլաթ, որ գլուխն անցած է ընդդիմութեան Հարիրիի սպանութենէն ի վեր, բանագնաց մը ղրկած էր Հեզպոլլայի պարագլուխին, որպէսզի անոր հետ խորհրդակցութիւններ ունենայ: Տիւրզի ուրիշ երեսփոխան մըն ալ՝ Ղազի Արիտի, աւելի քան երեք ժամ խօսած է չէյխ Նասրալլահի հետ, նոյն մտահոգութեամբ: Հեզպոլլան ծնած է 1982ին, իսրայէլեան յարձակման առթիւ եւ զինուած է Սուրիոյ եւ Իրանի կողմէ, ուժերը համախմբելով իսրայէլեան բանակին դէմ պայքարին մէջ: Այլ խօսքով, չի կրնար կողմնակից ըլլալ սուրիական զօրքին քաշուելուն:

*
**

Լիբանանի մէջ մեծ ընդվզում կը տիրէ նաեւ Հարիրիի մահափորձին քննութեան առթիւ: Այդէն, բաւական վրդովում ըստեղծած էր դիակի մը յայտնաբերումը 16 օր ետք (մոռցուեր է վլատակներու մէջ...): Ապտէլ Համիտ Ղալայինի ընտանիքը սաստիկ բարկացած է իշխանութեանց դէմ: Հարազատները ստիպուեր են իրենք գտնել դիակը... ճանճերու ընորհիւ...: Ուրիշ գոհ մըն ալ գտնուեր է արարքէն 12 ժամ ետք, դրասեղեակին մէջ չնչահեղձ, որովհետեւ ուշ հասած են օգնութեան: Այս դրուագները փաստը կու տան որոշ անփութութեան մը եւ ընդդիմութիւնը կը գտնէ որ իշխանութիւնները դիտակցաբար կ'ուզեն հետքերը խառնակել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ յայտարարած է Մարտ 3ին, որ վճռած է գործադրել Գազայի զօրքին քաշուելու իր որոշումը այս ամառ, հակառակ իր կուսակցութեան բանաձեւին: Լիքուտը կ'ուզէր որ այդ որոշումը ժողովուրդին հանրաքուէին ենթարկուի եւ այդ բանաձեւը քուէարկուած էր լայն մեծամասնութեամբ, բայց պարտադիր չէր:

ՏԻՏԻԷ ԺԻՒԼԻԱՑԻ նոր հարց մը ծագեցաւ Մարտ 3ին, հակառակ անոր որ Ժ.-Փ. Ռաֆարէնի կողմէ նախորդ օրը ան կրկին բեմ հրաւիրուած էր Ֆլորանս Օպընայի ազատագրման համար: Նոյն Ժ.-Փ. Ռաֆարէնն է որ, յաջորդ օրը, այս անգամ Մաթիւնեոնէն քաղաքական դեկավարներու ժողովի մը աւարտին, բոլորովին տարբեր ձեւով արտայայտուեցաւ: Վարչապետը անճնապէս կոչ մը ըրաւ առեւանգողներուն, որ ուղղակի դիմեն Ֆրանսական "պաշտօնական սպասարկութեանց" տէ ֆաթօ բացառելով որեւէ զուգահեռ դիւանագիտութիւն: Ժ.-Փ. Ռաֆարէն ճշդած է որ որեւէ նոր, չօշափելի տարր չէ ունեցած որ թոյլ տայ արդիւնաւէտ լուծումի մը դիմելու: Աւելցուցած է որ երեսփոխանը կ'ուզէ բոլորովին անկախ ձեւով գործել իր խմբակցութիւններով, մինչ միայն Ֆրանսական պաշտօնական սպասարկութիւնները են որոնք լիազօրուած են անհրաժեշտ չափումները կատարելու: Ժիւլիա բան չի դիտեր, կ'ըսէ նախարարապետը, ոչ մէկ բանի կը ծառայէ: Այս նոր ընթացքը ըսել տուած է Ժիւլիայի որ հաւանաբար Ռաֆարէն միջոցներն ունի ազատ արձակելու Ֆլ. Օպընան: Ամէն պարագայի մէջ, չատ անբարարակուեցաւ, ինչ որ խիստ խմբագրականի մը առիթ տուած է Սերժ Ժիւլիի, Լիպերասիոնի մէջ (Մարտ 4): Թերթին տնօրէնը դիտել կու տայ որ Ռաֆա-

(Շար. ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՏ

ՃԱՐՄԱՆԵՓՐԵՍ,

(Մարտ 3/4)

ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ ՓՈՂՈՑ ՎԱՆԱՁՈՐ

Վանաձորի քաղաքապետարանի Մարտ 3ի նիստին որոշուած է քաղաքին փողոցներէն մէկը կոչել Հրանտ Մաթեւոսեանի անունով: Ինդրոյ առարկան թատերական փողոցին արեւելեան թեւն է:

*
**

ԵՐԱԽԱՅԻ ԴԻԱԿ ԳՏՆՈՒԱԾ

Վաղարշապատի մէջ հորս տարեկան երախայի դիակ մը գտնուած է Մարտ 2ին: Ստուգուած է որ երախան 2001ին ծնած Արթիւր Թամազեանն է: Ամբաւիրի դատախազութիւնը քրէական հետաքննութիւն բացած է:

*
**

ՆՈՐ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Մինչ Թուրքիա, Ազրբէյճան, նաեւ վերջերս Վրաստանի չրջանի ապահովութեան պատրուակով պարբերական կոչեր կ'ընեն որ Հայաստանի աթոմակայանը փակուի, նոր կայանի մը գաղափարը նիւթ ըրած է Ուժանիւթի նախարար Արմէն Մովսիսեան: Ան լրագրողներուն հետ հանդիպումի մը ըսած է թէ կ'ուսումնասիրուի թէ այդ գաղափարը ո՛րքանով կը համապատասխանէ երկրին ապագայ զարգացումներուն:

Ցետոյ նախարարը անդրադարձած է դրացի երկիրներուն յայտարարութիւններուն թէ Հայաստանը երկրաշարժի գօտիի մէջ կը գտնուի ու աթոմակայանը չի համապատասխաներ ապահովութեան պայմաններուն. բացատրած է թէ կայանը ՄԱԳԱՏԷ-ի հսկողութեան տակ է եւ վերջին տարիներուն երկրաշարժի եւ թէքնիք տեսակէտէ աւելի ապահով դարձած է:

*
**

ԱՐԱԳԱԾԻ ՇՈՒՐՋ ՇՈՒՐՋՊԱՐ

"Մխդ-Ապարան" հայրենակցական միութեան նախաձեռնութեամբ Մայիս 28ին, Ա. Հանրապետութեան հռչակման 87րդ տարեդարձին առթիւ 164 քմ. երկարութեամբ չուրջպարի մը կեդրոնը պիտի ըլլայ Արագած լեռը: Այդ երկարութեան մեծագոյն մասը կը ձգուի Արագածոտնի մարզին մէջ, ուստի հիմակուընէ սկսած են համակարգումի աշխատանքները: Շուրջպարին կը մասնակցին ձեռնարկութիւններ, հիմնարկներ, դպրոցականներ, կազմակերպութիւններ:

ԲԱԶՈՒԻ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մարտ 2ի երեկոյեան Բաքուի իր բնակարանին մուտքին սպաննուած է ընդդիմադիր "Մոնիթոր" թերթին հիմնադիրը եւ պետական խմբագիր էլմար Հիւսէյնովը, 38 տարեկան: Պատահարը կը նկատուի Ազրբէյճանի մէջ վերջին երկու տարուան ընթացքին, ի. Ալիեւի գործի գլուխ գալէն ի վեր մամուլի ազատութեան տըրուած հարուածներուն նորագոյնը: Թէեւ նախագահը իրաւապահ մարմիններէն պահանջած է անյապաղ գտնել մարդասպանները, ձերբակալել: Ան մեկնաբանելով ոճիրը, ըսած է թէ գործն է մարդոց որոնք չարժած են Ազրբէյճանի միջազգային հեղինակութեան վնասելու ձգտումով:

Միւս կողմէն, լրագրողին սպանութեան քանի մը ժամ առաջ "Առանց սահմանի լրագրողներ" կազմակերպութիւնը մըտահոգութիւն յայտնած է Ազրբէյճանի մէջ ընդդիմադիր լրագրողներու ենթարկուած բռնութիւններուն մասին: Փետր. 2ին "Մոնիթոր" թերթը որ երկրին ամէնէն ընդդիմադիրը կը համարուի, արդէն փաստը ունեցած էր այդ բռնութեան երբ զինուորականներ խոշտանգած էին իր թղթակիցներէն Ա. Հասանովը: Թերթը տակաւին երկու անգամ փակուած է, իսկ նոր սպաննուած գլխաւոր խմբագիրը 2001ին վեց ամիս բանտարկուած էր:

ԱՊՏԻՒՀԱՄԻՏԻ ԱՃՈՒՐԴԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆՆԵՐԸ

Լուրը քաղելով Թուրք մամուլին, Մարտ 3ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք թէ Մարտ 8ին Տրուոյի ատեարդի սրբահին մէջ Ապտիւլհամիտի ու աղջկան Այչէ Սուլթանին պատկանող իրեր պիտի վաճառուէին:

Ատեարդին fաթալոկը թերթատերով նըկատեցինք թէ "հայկականներ" ալ կան այդ իրերուն մէջ: Անոնցմէ են արքունի հայ լուսանկարիչ, ծանօթ Ապտուլլահ եղբայրներու գործ լուսանկարներ, ապա՝ իրենց, Պ. Քարկոփուլոյի եւ Ֆէլիւսի ստորագրութիւնը կրող պալատական դիմանկարներ, Ապտիւլհամիտի Պալեաններու ձեռակերտ Օրթագիւղի մզկիթը այցին լուսանկարը, Պէյլէրպէյի պալատը, եւայն.: Կայ Կ. Պոլսոյ Անկախներու առաջին ցուցադրութեան ներկայացուած գործերուն 24 էջնոց ալպոմը ուր տեղ գտած են նաեւ Գեղարուեստից վարժարանի ծանօթ դասախօս – քանդակագործ Օսկան Էֆէնտիի գործերը:

Հայկական անուններ կան տակաւին արքունի իրերու վրայ, ինչպէս՝ Այչէ սուլթանուհիին պոհարատուփին՝ "Մէզոն վարդան Պ. եւ Ժ. Զինկիւլի", կամ Ապտիւլհամիտի անուան սկզբնատառերով յախճապակիէ պնակին վրայ "Ա. Մաժակեան, Կ. Պոլիս" արձանագրութիւնը:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ ՈՍԿՈՒՆԻ

Յաւուվ իմացանք որ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, Փետր. 26ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ հրապարակագիր Տիգրան Ոսկունի, յետ անողոք հիւանդութեան (լեարդի քաղցկեղ):

Տիգրան Ոսկունի (բուն անունով Տիգրան Գուլումճեան) ծնած էր 1925ին Դամասկոս: Նախակրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Մխայեալ վարժարանին մէջ: 1945ին աւարտելով Դամասկոսի Ֆրանսական լիսէն, փոխադրուած է Պէյրութ, ուր, տարի մը ետք կոչուած է "Ազդակ" օրաթերթի խմբագրի պաշտօնին, զոր վարած է մինչեւ 1976, ևոյն տեսն գործօն մասնակցութիւն բերելով Լիբանահայ զաղութի կուսակցական, ազգային եւ մշակութային կեանքին: Հինգ տարի մաս կազմած է "Ազդակ-Շաբաթօրեակ"ի խմբագրութեան: Անձնապէս հրատարակած է Լիբանանի առաջին մարզական թերթը: 60ական թուականներուն մաս կազմած է "Բագին" գրական ամսագրի խմբագրութեան:

Այդ ժամանակաշրջանին, մասնաւորաբար Ֆրանսացի հեղինակներէ թարգմանած է քանիէ աւելի գրական գործեր, որոնք լոյս տեսած են առանձին հատորով եւ կամ Պէյրութի ձեմարանի "Ակօս" գրական ամսագրին, "Ազդարար" շաբաթաթերթին եւ "Ազդակ" օրաթերթին մէջ: Իր թարգմանութեամբ լոյս տեսած են Անտրէ Ժիտի "Հովուական համանուագը", Ալպէր Գամիւի "Անծանօթը", Ժան-Փօլ Սարթրի "Ազտոտ ձեռքերը", "Աբթիւր Քէօսլէրի "Խաւարը ցերեկին"ը, Անտրէ Մօրուայի "Կլիմաներ"ը եւ բազմաթիւ ուրիշ գրական երկեր:

1976ին, Լիբանանի դէպքերուն բերումով, ընտանեօք փոխադրուած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուելով Սան Ֆրանսիսքօ, չարունակած է հանրային եւ հրապարակագրական իր գործունէութիւնը:

1981էն ի վեր Տիգրան Ոսկունի քաղաքական խմբագիրն էր Լոս Անճելըսի "Նոր կեանք" շաբաթաթերթին: 1994ին լոյս ընծայած է "Բոցավառ մայրիներ" Լիբանանին նուիրուած յուշապատումը, իսկ 2003ին՝ "Հայրենի հորիզոն" Ա. եւ Բ. հատորները, որոնք կ'ամփոփէին հրապարակագրական իր վաստակին մեծ մասը:

Վերջին տարիներուն ամէն օր կը խմբագրեր "Հայրենի Հորիզոն" կայքէջը հայկական եւ միջազգային լուրերու ճոխ քաղուածքով մը:

Ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 2ին, Սան Ֆրանսիսքոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ապա մարմինը ամփոփուած է Սայփրէս Լօն գերեզմանատունը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (311) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

La Constitution européenne
Ch. MATOSSIAN

Անտիպ նամակ մը Ց. Օշականէն
Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ազնուականութիւն
եւ կայսերական իշխանութիւն
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Ուսանողի նամակներ
Ռ. ՍԵՒԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ՋՐՈՑՑ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Զրուցավար՝
ՄԵԼԱՆԻԱ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

Հ.- Վարդապետ, ի՞նչ փոփոխութիւն ամեն այցելութեան:

Պ.- Նիւթական եւ հոգեւոր իմաստով շատ մեծ փոփոխութիւններ:

Առնենք նիւթականը. *Թանձրացեալ նիւթի մասին է խօսքս: Եթէ անցեալին փոփոխութիւնները տարուէ տարի միայն կը զգացուէին, ներկայիս ամիսէ ամիս ակընյայտ է զիտարուեստականի մէջ յառաջդիմութիւն, ամէնէն աւելի սա զգալի է շինարարական մարզին մէջ: Երեւանը օրէ օր անճանաչելի կը դառնայ, նոյնիսկ մեզի համար որ ընդհ. չենք, բայց միշտ ունեցած ենք յենակէտեր... Կարապի լիճ, Մատենադարան, Աւ. Իսահակեանի ազգ. դրադարան եւլն...: Կարապները չքացեր են, Մատենադարանը անոեսանելի զարձած է ամերիկեան զանազան թոյներու (ծխախոտ) գովազդներու պատճառով - մին կը բացագանչէ. «Մենք ենք Դոկիոն», ուրիշ մը թէ «Մենք ենք Բեռլինը» եւ դեռ ուրիշ մը՝ «Մենք ենք Երեւանը»... առանց բացատրելու թէ ի՞նչ գործ ունին «Դոկիոն» կամ «Բեռլինը» մեր վողոցներուն մէջ... եւ հանրապետութեան երկրորդ զրադարանը, որ հակառակ իր հեռու տնօրէնութիւնին, զատապարտուած է ուշ կամ կանուխ նոր դրամատան մը աթոռը զառնալու, Բակունցի քնական տունը որուն քանդումը առեն մը կանգ առած էր, հիմա արդէն զարձած է 3-4 յարկանի շէնք ուր չուտով ամերիկեան միաւեռա. կաններու հաւաքատեղի մը կրնայ գործել, «սրճարան» անունի տակ... խե՛ղճ Բակունց: Եւ որպէսզի այս փոփոխութիւնները զանգուածներու ուշադրութիւնը չզրաւած, իրենց աւարտին հանին, շինութեանց վերաբերեալ վերջին նորոյթ գործիքներ եւ նիւթեր ներածուած են, հիմնականօրէն զրացի Թուրքիայէն, սովետականները անբաւարար եւ ժանգոտած ըլլալով նոր Հայերու ճաշակին համար... ապա սրճարաններու եւ ճաշարաններու վերաբերեալ յառաջդիմական սարքուրումներ որ յաճախ Արեւմուտքէն եկողներուս համար ալ նորութիւններ են, համակարգիչներու եւ տնային էլեկտրական գործիքներու մարզը, խանութներու ապրանքներու զանազանութիւնն ու բազմազանութիւնը... մէկ խօսքով այն ամէն ինչ որ արեւմտեան մշակոյթին խչրտանքը կը կազմէ, հասած է Երեւան, չտեսնուած արագութեամբ:

Հազիւար մարզին մէջ ալ փոփոխութիւնը նոյնքան արագ տեղի կ'ունենայ: *Եթէ տարի մը առաջ մեր երկրին հեռատեսիլի տասնէն աւելի կայանները «ռապիզ» կոչուած երգի ժամ մը կը տրամադրէին, նոյնքան հասարակ կատակներով, ներկայիս արդէն ժամ մը հազիւ թէ վերապահեն լուրջ հարցի մը, քանի 23 մնացեալ ժամերուն հարկ կը տեսնեն հասարականալու, առանց յատուկ պատրաստութեան պատանիներու յանձնած յայտագիրներով, որոնք չափի զգացում ունենալու համար դեռ շատ ջուր պէտք է խմեն, որպէսզի ժողովուրդը, այս անհամ քաղաքին մէջ որ Երեւանը զարձած է, օրն ի բուն նստի եւ մեր գործարարներուս «Գրուբներուս» զանազան մրճահարող գովազդները դիտէ, որոնց յաճախականութիւնը կարած անցած է աշխարհի բոլոր սրցանիշները...*

Հ.- Արեւելեա՞ն թէ արեւմտեան մշակոյթին կը պատկանիք:

Պ.- Ո՛չ մէկուն եւ ոչ միւսին: Միշտ զտնուած ենք երկուքին սահմաններուն վրայ եւ ստեղծած երրորդ մշակոյթ մը որ մերն է. Հայկականը:

-Այո՛, մենք ունինք իւրայատուկ մշակոյթ, որ մեզ կը զանազանէ բոլոր միւսներէն. ան հիմնականօրէն կերտուած է քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքով, Դ. զարուն, որ կրցած է, զրոց գիւտէն վերջ, փրկել նախ հեթանոսական Հայաստանի ժողովրդական բանահիւսութեան գոհարները, Վահագնի երգերու, Սաթենիկի եւ Արտաշէսի, Արա Գեղեցիկի եւ Շամիրամի, Հայկի եւ Բելի դիւցազներգութիւնները, ստեղծած է անհունօրէն աւելի ապրուած եւ հզօր նորերը՝ Նարեկացիի Ողբերգութեան Մատեանը, Շնորհալիի Ցիսուս Որդին եւ Ողբ Եդեսիոյն, Սասունցի Դաւիթ, Սամուէլ Անեցիի Հրեղէն կառքը եւ ուրիշներ...

Մեր մշակոյթը դրացիութիւն ըրած է Ասորեստանի, Հելլէններու, Պարթեւներու, Սասանեաններու, Հռոմէացիներու, հին աշխարհի բոլոր մեծ քաղաքակրթութիւններուն հետ եւ վերապրած, ընծաղած իր գիրերին եւ հաւատքին չնորհիւ եւ դարձած մշակոյթ. ինքնուրոյն մշակոյթ, հայկական մշակոյթ: Երկրադունտիս վրայ քանի՞ ազգ կրնայ նոյնքան հարուստ էջեր դրել իր անցեալին նուիրուած:

Հ.- Ուրեմն, ո՞ւր է մեր ինքնութիւնը:

Պ.- Հնագոյն ժողովուրդ մը որ փուլ չէ եկած իր բուրգերուն, կրկէսներուն, կուռքերուն աւերակներուն տակ. հիմնըւած չըլլալով բանակներու, լեգէոններու, աշխարհակալութիւններու եւ արշաւող ձիերու սմբակներու զօրութեամբ, կենդանի մնացած է գրերով իր հոգեկան հիմերով. իր լեզուն, իր հաւատքը եւ այս երկուքէն ծնած ինքնատիպ մշակոյթը որ ծիլեր արձակած է շատ ասպարէզներու մէջ -գրականութիւն, ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն, քանդակագործութիւն, փիլիսոփայութիւն, դիտութեան զանազան մարզեր-: Ահա՛, աղքատ բառերով ներկայացուած Հայուն ինքնութիւնը՝ Հաւատք - Լեզու - Մշակոյթ:

Հ.- Ուստի Եհովայի վկաներու գրանցումը սխալ մըն էր:

Պ.- Մեծ սխալ մըն է, չա՛տ մեծ: Ես զայն կը վերագրեմ տգիտութեան: Դարերով թշնամիին չըրածը մեր ներկայ իշխանութիւնները ըրին, ներմուծելով ցեղը մեր կազմին մէջ. ան օրէ օր կը փճացնէ մեր ինքնութիւնը: Տգիտութիւն նաեւ ժողովուրդը կազմող զանազան մտաւորական եւ նուազ մտաւորական խաւերուն, որոնց անկարագրելի թոյլ հակազդեցութիւնը, մոռցնել տուաւ պատահած աղէտը: Իշխանութիւնը եղած է Աղգին ինքնութեան հարազատութիւնը պահելու - պահպանելու: Ան երբեք իրաւունք չունի թոյլ տալու նման սխալներ...

Հ.- Բայց ո՞ւր կը մնայ կրօնական ազատութիւնը:

Պ.- Նախ եւ առաջ սա կրօնքի հետ կապ չունեցող հարց մըն է. ան կը հարուածէ իր արմատներէն Հայ Աղգին ինքնութիւնը որուն հիմը Առաքելական դաւանանքն է:

Եհովայի վկան, ինչպէս իսլամը կամ պուտիստը ազատ են իրենց կրօնքը ապրելու իրենց սենեակին մէջ, հոգիին մէջ, բայց ոչ մէկ կերպով կրնան երկրին քնակիչներուն զուռները զարնել, շրջանային կառքերը մտնել եւ քնակիչները բռնաբարել իրենց անսասնելի եւ զզուելի պընդումներով, թղթիկներով -սա արդէն "յարձակում" է պաշտօնական դաւանանական ասնդրութիւն ունեցող դարաւոր ժողովուրդի մը վրայ: Ոչ թէ զրանցել, այլ պէտք է նոյնիսկ բանտարկել հասարակաց խաղաղութիւնը խանգարող ամէն տարր եւ յատկապէս օտարամուտ կասկածելի նպատակներ հետապնդող Եհովայի միջատները... ինչպէս ըրաւ աշխարհի ամէնէն ազատամիտ Ֆրանսան: Այո՛, հանրապետական Ֆրանսան արգիլեց այս աղանդը իր հողին վրայ, որովհետեւ իր նպատակներուն անդորրութիւնը կը խանգարէր...:

Հ.- Արգելք մը չէ՞ հերոպական շուկայ մտնելու:

Պ.- Եւրոպական շուկան չի կրնար աղգի մը ինքնութեան խաթարումը պահանջել, մեր ինքնութիւնը մեր քրիստոնեայ Առաքելական հաւատքն է, մեր լեզուն է, մեր մշակոյթն է: Եւրոպան միշտ յարգանքով վարուած է իւրաքանչիւր անդամի ինքնութեան հետ. ինչո՞ւ պիտի չյարգէ մերը, որ Միութեան հնագոյնն է եւ կրնայ միասին հարստացնել զինք:

Հ.- Ինչպէ՞ս կը տեսնէք մեր մայրաքաղաքի ներկայ վիճակը:

Պ.- Մանրամասնութիւններու մէջ չեմ կրնար խորանալ. պիտի ջանամ տալ միայն վերլուծական տեսութիւն մը զոր ունէ ուշիմ այցելու կը տեսնէ:

Երեւան ամէն ինչ է: Երկրին մնացեալ բոլոր տարածութիւններով ո՛չ երեսփոխանները հետաքրքրուած են, ո՛չ նախարարները, ո՛չ ալ նախագահը: Ժողովուրդը եւ հարստութիւնները կեդրոնացած են Երեւանի մէջ. գիւղերը, աւանները եւ մնացեալ գաւառական կեդրոնները կ'ընտրեն իրենց գիւղապետերը, քաղաքապետերը, Երեւանը կը մնայ նախագահին սեփականութիւնը. ինք կը նշանակէ ուզած անձը եւ վար կ'առնէ ուզած պահուն, ոըովհետեւ Երեւան ոսկիի հանքի մը վրայ զտնուած է, քարիւղի փոխարէն ունի հող եւ իւրաքանչիւր քառ. մեթրը արժէ աւելի քան քարիւղի տակառները. Երեւանը իշխանութիւն կու տայ որովհետեւ դրամ կայ. դրամը կաշառքի դուռ կը բանայ. կը գնէ, կը ծախէ, մանկլաւիկներ կը խմբէ, տիտղոս կու տայ, տիտղոս կ'առնէ: Հիւրչալի իրականութիւն մըն է որ խմբակցութիւններու ծնունդ կու տայ: Երեւանը այս կարգավիճակով իշխանութիւնը թմրամոլութեան կ'առաջնորդէ, ոտնակոխել կու տայ սրբութիւն, աւանդութիւն, մշակոյթ, ժողովուրդի հանդէպ յարգանք...: Անկախութենէն ի վեր մէկ խաղավայր - պարտէզ չէ ստեղծուած մանուկներուն եւ նուազ մանուկներուն համար: Ընդհակառակն, եղածներէն շատեր քանդուած են, քաղաքացիին մայթը գրաւուած, բնակելի թաղամասերը երեսէ լքուած. փոքր բոլորակ կեդրոն մըն է Երեւանը, մնացեալը ժողովրդական ընդլարան է միայն. ինքզինքնիս չխաբենք:

Եթէ կ'ուզենք փրկել Երեւանը եւ նաեւ ողջ երկիրը, անհրաժեշտ է որ քաղաքապետը ըլլայ ժողովրդական ազատ քուէներով ընտրելի, ինչպէս վայել է քաղաքակիրթ երկրի մը:

Հ.- Իսկ մեր հեռատեսիլի կայաննե՞րը:

Պ.- Կը նմանին հոս գործածուած լեզուին, "պետական լեզուին" ... դեռ չեմ հանդիպած թէ ռուսական ալիքնե՞րն են որ երբեմն հայերէն ալ կը հաղորդեն, թէ հայկականներն են որ միշտ կամ գրեթէ... ռուսերէն կը հաղորդեն: Մօտաւորապէս սա է իմ տպաւորութիւնս քաղուած պարզ ժողովուրդին խօսակցութիւններէն:

Կայ հիմնական հարց մը, որ բարոյական է, զոր կարելի չէ չըլլանցնել. որեւէ հասարակաց ծառայութիւն եղած է ժողովուրդին համար. որեւէ իշխանութիւն գործի անցնելէ առաջ երկրամ կը կատարէ ծառայելու ժողովուրդին: Ամէն գերծարարութիւն սկիզբ կ'առնէ երբ գերեըը չըլլուին. քնազանցականօրէն մեր տըրամաբանութիւնը կ'ըսէ, եթէ դժգոհութիւն եւ համատարած գանգատ կայ, ուրեմն չըլլուած բան մը կայ. հարկ է ուշադիր ըլլալ:

Հ.- Մեր երիտասարդութիւնը ի՞նչ տպաւորութիւն կը թողու ձեր վրայ:

Պ.- Անցեալ Ապրիլի յոյցերուն կրկին Երեւան կը զտնուէի. տրամաբանէս աւելցուր հոն տեսայ տասնեակ հազարներով մէջին տարիքի քաղաքացիներ եւ պիւղացիներ որոնք յանուն իրենց վիճակին զարեփոխութեան փողոց իջած խաղաղ կը քալէին, գրեթէ երգելով, մինչ Երեւանի "պայծառ ուսանողութեան" մեծագոյն մասը նոյն փողոցներու պարտէզներու երկայնքին, սրճարաններուն մէջ բազմած, ծխախոտը ձեռքերնին, ոտք - ոտքի վրայ հանդիպեցուցած, եղանակի առջին գարնէնուրերը կը խմէին, արեւու ակնոցներու տակէն արդահատանքով նայելով քալող ամբոխներուն, կարծես ուրիշ մոլորակէ եկած ըլլային... եւ 1968ի Մայիսեան ուսանողական յոյցերուն քալեր եմ Փարիզի մէջ. հոն զգացած եմ երիտասարդութեան հզօրութիւնը որուն առջեւ նոյնիսկ տը Կոլի նման անձեր ժայռը փուլ եկաւ:

Մեր երիտասարդութիւնը անարիւն է. ընկերային հարցերու առջեւ պարզապէս անտարբեր: Տհաս է պիտի ըսէի. առայժմ պինք հետաքրքրողը միայն իր վճակին վերաբերեալ հարցերն են. երկրին ճակատագիրը պինք չի հետաքրքրեր. իր "ասպիրանտուրան", իր զինակոչութիւնը, իր թոշակը, իր զուարճութիւնը... յուսանք օր մը կը հասունայ: Անուրանալի է որ անհատապէս հրաշալի, կիրթ, կարող, լուրջ եւ տեսակցատեսիչ երիտասարդներ լեցուն են որ կշիռ չեն ներկայացներ ընկերային գետնի վրայ: Շատ հաւանաբար ճնշումներու ենթարկուելու վտանգ մը գոյութիւն ունի. անոր ձեւերը շատ նուրբ եւ այլարան են:

Ծօսքս չի վերաբերիր Մուսալիրնի "տեւ չապիկներու" կամ Հիթլէրի "էսէս"ներու նմանութեամբ վերջերս յայտնուած "բաղ" երիտասարդական կազմակերպութեան որուն երիտասարդութիւնը միայն տարիքային է, թուիչքը փախցուցած տպաւորութիւն ձգող ճամբորդներու կը նմանին, յաջորդ թուիչքին արդէն ծերացած կ'ըլլան:

Հ.- Ի՞նչ կարծիք ունիք Հայաստանի մէջ գործածուած մայրենի լեզուին մասին:

Պ.- Հիացմո՞նք եւ մի՛այն հիացմո՛նք: Հիացած եմ ձեր բացառիկ կարողութիւններուն վրայ եւ միշտ հարց տուած եմ սրտիս խորերէն թէ ի՞նչպէս յաջողած էք, Մայր Հողին վրայ ապրելով, այսքան հարուստ լեզուն որ Հայերէնն է, հասցնել ներկայ աղքատ, ողորմելի, քաոտած, մուրացկանի աստիճանի վիճակին որ թողած իր ամենահարուստ բառային պաշարը, ձեռք երկարէ օտարներու, ամենապարզ նախադասութիւններ կազմելու համար, ուրիշ առելցնելիք չունիմ. ձերինը ազգային լեզու չէ, այլ Երեւանի հայ գաղութին գործածած բարբառը:

Հ.- Իսկ մեր լրագիրնե՞րը...

Կարծես աղանդներու պաշտօնաթերթեր ըլլային. իւրաքանչիւրը իր "աղանդին" թմբուկը կը նուագէ. ակումբներու մէջ խօսուածը, օրուան պահանջին համաձայն, թերթերով հաղորդել մըն է թռուվանդակութենէ զուրկ, առանց գաղափարախօսութեան. փինկ - փոնկի գնդակ մըն է. օր մը դիմայն է, օր մը այս կողմ. անձնական վէճերու, բառախաղերու, լուտանքներու ազատ բեմ ու ոչինչ կայ բընակչութեան հարցերը վերլուծող, ընկերային վիճակը լուսաբանող: Շրջանները... պրոմութիւն չունին մեր հրապարակագիր կոչուածներուն համար. եւ առ հասարակ ժողովուրդը գոյութիւն չունի մեր թերթերուն մէջ... յայտարարութիւններու, հանդէսներու նկարագրութեան, պետական անձերու ճամբորդութիւններուն տեղեկատու եւ վերջ...:

- Արցախը մոռցաք:

- Ձմոռցայ. պարզապէս Արցախի մա-

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐԸ՝ ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԿԱՒՈՒՆ ԴԷՄՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւստրեա-Հունգարիոյ կայսրութեան խորհրդարանի անդամ ընտրուեցաւ 1875-ին եւ արդիւնաւէտ վերընտրուեցաւ յաջորդաբար քանի մը անգամ: 1893ին խորհրդարանի երկրորդ փոխ նախագահ ընտրուեցաւ, իսկ 1897ին՝ առաջին փոխ նախագահ: Երեսփոխանի իր հանդամանքը պահեց մինչեւ 1918, Աւստրեա-Հունգարիոյ կայսրութեան քայքայումը:

Իբրեւ երեսփոխան եւ պետական դէմք յաճախ Վիէննա այցելելով եւ որոշ ժամանակներ հոն ալ բնակութիւն հաստատելով Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր հետ անձնական կապ ու յարաբերութիւն եւ մերթ բարեկամութիւն հաստատեց: Կայսեր մօտիկ ու վստահելի խորհրդատուն՝ ան 1898ին կայսերական դաղտնի խորհրդական նշանակուեցաւ: Ան ազատ ելումուտ ունէր արքունի նիքէն ներս եւ իր հաղորդական բնաւորութեան չնորհիւ սիրելին էր կայսերական տան անդամներուն:

Իբրեւ վարձատրութիւն իր ծառայութիւններուն Ֆրանց Իոսէֆ կայսր Լէոփոլտի չքանչանով պատուեց զայն:

Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ 1907ին Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր կողմէ Կալիցիոյ հարաբերական նշանակուեցաւ. պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ 1909: Նաեւ կալուածավարիկ եւ Կալիցիոյ հողագործման ընկերութեան անդամ ընտրուեցաւ եւ յետոյ ալ նոյն ընկերութեան դեր - նախագահի պաշտօնը ստանձնեց:

Իբրեւ երեսփոխան, կայսերական խորհրդական, նախարար, յանձնախումբի նախագահ եւ այլն, Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ արդիւնաւէտ գործունէութիւն ունեցաւ: Հմուտ եւ կարող քաղաքագէտ՝ զանազան կարեւոր խնդիրներու վերաբերեալ բազմաթիւ տեղեկագիրներ պատրաստեց, իսկ երկրագործական, տնտեսական եւ մասնաւորաբար տուրքերու վերաբերեալ հարցերու մէջ գործօն դերակատարութիւն ունեցաւ, միշտ եւ ամէնուրեք պաշտպանելով ժողովուրդին եւ յատկապէս հասարակ խաւերուն չահերը:

Քաղաքական հեղինակաւոր դէմք եւ մեծ հողատէր, Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ բոլորին եւ յատկապէս հայ ու լեհ հայրենակիցներուն: Իր ամբողջ կալուածները եւ հարստութեան մեծ մասը կտակեց Լվովի մէջ հայ եւ լեհ աղքատ սերունդին յատուկ կրթական հաստատութեան մը շինութեան համար: Ան նաեւ հնութիւններու եւ արուեստներու սիրահար մըն էր եւ տէր էր պատմական արժէք ներկայացնող արուեստի հազուագիւտ նմուշներու: Այդ բոլորը ան ժառանգ ձգեց Քրակովի թանգարանին: Միաժամանակ ան ուսանողներու յատուկ թոշակներ սահմանեց, իսկ Լվովի հայոց աթոռանիստ եկեղեցու նորոգութեան համար ալ կարեւոր գումար մը կտակեց:

Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ մարդասիրական երախտաւորի գործունէութիւն ունեցաւ յատկապէս Առաջին Աշխարհամարտի տարիներուն (1914 - 1918): Կալիցիա կատաղի կռիւներու թատերաբեմի վերածուած էր: Աւստրիական բանակը եւ անոր կողքին կռուող լեհ կամաւորական զունդերը ծանր պարտութիւններ կրելով եւ ահաւոր կորուստներու ենթարկուելով՝ նահանջի ճամբան բռնած էին, իսկ ռուսական բանակը կը յառաջանար, աւերելով չէն բնակավայրերը: Կոզակներու անգթութիւններէն սարսափած ժողովուրդը խուճապահար կը փախչէր, երկրին խորերը՝ աւելի եւս անտանելի դարձնելով կացութիւնը: Սովը, անօթութիւնը, համաճարակները եւ համատարած թշուառութիւնը աւերներ կը գործէին: Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ նիւթական իր բոլոր կարելիութիւնները, քաղաքական իր կապերը եւ հեղինակութիւնը ի սպաս դնելով օգտակար ըլլալու համար ժողովուրդին եւ ամոքելու բոլորին ցաւերը անխտիր:

Պատերազմի աւարտին Աւստրեա-Հունգարիոյ կայսրութիւնը քայքայուեցաւ եւ կազմակերպուեցան առանձին պետութիւններ: Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ վերադարձաւ իր հայրենի Լվով քաղաքը, որ լեհական պետութեան սահմաններուն մէջ մնած էր: Իրբեւ մինչեւ այդ ժամանակ Կալիցիոյ Աւստրոհունգարիոյ անդամ, 1919ին ինքնաբերաբար վարչապետի լեհական Աւստրոհունգարիոյ անդամ ընտրուեցաւ: Մեռաւ 1926 Դեկտ. 24ին:

Կտակին համաձայն կալուածները եւ հարստութիւնը օգտագործուեցան Լվովի մէջ կրթական հաստատութեան մը շինութեան համար: Հոյակերտ դպրոցը դարձաւ կրթական մեծ օճախ: Իսկ Լվովի քաղաքապետութիւնը, յաւերժացնելու համար իր յիշատակը դպրոցին դրան վրայ տեղադրուած փողոցը վերանուանեց Աբրահամովիչներու փողոց:

ԱՊՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

"Ազդակ"

ՀԱՑԱՐԱՏԱՆՔ

ՃՊԻՏ

■

Նոր քահանան հարցնում է հաւատացեալ մի կնոջ, թէ ինչ կարծիքի է իր քրոջների մասին:

– Օ՛, տէր հայր, դրանք սքանչելի են: Կարելի է ասել, որ մինչ ձեր գալը մենք ոչինչ չգիտէինք մեղքի մասին:

●

Մի մարդ գալիս է բժշկի ու գանգատում վատ լսողութիւնից:

– Ծխո՞ւմ էք:

– Այո:

– Խմո՞ւմ էք:

– Այո:

– Կնամո՞ւ էք:

– Դէ...

– Պէտք է հրաժարուէք այդ ամէնից:

– Լա՞ւ լսելու համար: Երբե՛ք:

■

Մարդը գնում է հոգեբանի մօտ:

– Ես ինձ կնոջ հետ շատ վատ եմ պահում, ինձ թւում է, որ ես նրան չեմ սիրում, ինչպէ՞ս կարող եմ իմանալ, թէ սիրում եմ նրան:

– Ասացէք նրան, որ գնայ մօրը մօտ մի քանի շաբաթով:

– Ես ասացի, բայց նա ինձ ասաց, որ գնայ դժոխք:

– Ուրեմն սիրում էք նրան:

■

Ամուսինը կնոջ հետ գնում է հոգեբանի մօտ:

– Ես ինձ կնոջ հետ շատ վատ եմ պահում, ինձ թւում է, որ ես նրան չեմ սիրում, ինչպէ՞ս կարող եմ իմանալ, թէ սիրում եմ նրան:

– Ասացէք նրան, որ գնայ մօրը մօտ մի քանի շաբաթով:

– Ես ասացի, բայց նա ինձ ասաց, որ գնայ դժոխք:

– Ուրեմն սիրում էք նրան:

– Ո՞վ...

– Ծպտեալ ոստիկաններ:

Գալֆաեան յայտնեց թէ ձերբակալածներուն թիւը երեք հարիւրը անցած է:

Մինչեւ կէս գիշեր մնացի Պապիկեանի տունը, յետոյ ուղեցի տուն երթալ:

Պապիկեան չատ ստիպեց որ իրենց տունը անցնեմ գոնէ նոյն գիշերը: Հակառակ իր ստիպումներուն՝ ես յամառեցայ եւ գացի տունս պառկելու:

- Քանի որ բոլոր ծանօթներս ձերբակալեր են, թո՛ղ գիս ալ ձերբակալեն, կը մտածէի:

Առկէ գատ տակաւին չէինք գիտեր թէ գործը ո՞ւր պիտի յանգէր եւ ամէնուն գլխավորը այն էր որ կառավարութիւնը տուտ եւ անհեթեթ զրպարտութեան մը վրայ այդ ձերբակալութիւնները կատարած էր, թէ անշուշտ ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուէր ու ամէնքը պիտի արձակուէին:

Առտուն կանուխ մեկնեցայ տունէս ու չիտակ գացի Պէճիտեան տպարանը ուր կը գտնուէր բարեկամս Գրիգոր Նազարէթեան: Զեռագիրս կրկին ուրիշի մը ձեռքով ղրկեցի ժամանակի Ազդակ խմբագրատունը:

Սարգիս էֆ. կրկին լուր ղրկած էր ինծի որ եկած էին զարձեալ գիս փնտռելու եւ խորհուրդ տուած էր որ պահուըտիմ ապահով տեղ մը:

Մինչեւ իրիկուն տպարանին մէջ մնացի:

Ձերբակալութիւններուն մասին հետզհետէ նորանոր մանրամասնութիւններ կ'իմանայինք, երբեմն ալ չափազանցուած լուրեր:

Ազատամարտի խմբագրութիւնը խիստ հսկողութեան ենթարկուած էր: Բոլոր խմբագիրները, աշխատակիցները, պաշտօնէութիւնը ձերբակալուած էին: Ոստիկաններ խմբագրատան ներսը պահուած էին ու ներս մտնողը ձերբակալած:

Ամէն ներս մտնող ձերբակալեալի նոր անուններ կը հաղորդէր:

- Միքայէլ Շամտանճեանը, Կոմիտաս Վարդապետը, Տքդ. Ճէլալ, Տքդ. Մխքճեան, Տքդ. Պօղոսեան, Գասպար Ջերազ, Յակոբ Գորեան ձերբակալուած են...

Քիչ մը յետոյ ուրիշ մը կը հասնէր.

- Ֆէրիփիւղի Տէր Վարդան քահանան ալ ձերբակալեր են, ինչպէս նաեւ Պալաքեան վարդապետը, Յովնան վարդապետը, Հայկ Յօճասարեանը, Տքդ. Թօփճեանը:

Ցետոյ, դարձեալ նոր անուններ.

- Համբարձում Համբարձումեանը, Ատոմ Եարճանեանը, Շաւարշ Քրիստեանը, Տիգրան Չէօկիւրեանը, Մելքոն Կիւրճեանը, Շահրիկեանը, Արիատակէս Գասպարեանը, Գեղամ Բարսեղեանը, Ճանկիւլեանը...

Ու սարսափը կ'սկսէր տիրել ամէնուստ վրայ:

- Ռուստոմ Ռուստոմեանն ալ տարեր են, Լեւոն Լարենցն ալ, Ներսէս Զաքարեանն ալ, Ենովք Շահէնն ալ, Միհրդատ Հայկազն ալ...

Ոմանք լուր կը բերէին թէ ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին, ուրիշներ կ'ըսէին թէ դադրած էին: Ձերբակալեալներու թիւը որոշապէս գիտցող չի կար: Երկու հարիւրէն մինչեւ վեց հարիւր կը հաշուէին:

(Շար. 8)

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՁԱՐԱՇՈՒԿ ԳԻՇԵՐԸ

- Տիրանը վե՞րն է, հարցուցի:

- Տիրա՞նը ըսաւ զարմացած, լուր չունի՞ս...

- Ի՞նչ կայ որ...

- Երկկ գիշեր բռնեցին տարին:

Քելէկեանին ձերբակալութիւնը ա՛լ աւելի չվհատեց զիս:

- Քեզի ինչպէ՞ս չեն ձերբակալած, ըսաւ Արթիւր էֆ.

- Բայց ինչո՞ւ պիտի ձերբակալեն:

- Չեմ գիտեր, բայց քանի որ Տիրանը, Քէչէեանը, Տօքթ. Տաղաւարեանը եւ ուրիշներ ձերբակալած են, ձեզ ալ կրնան ձերբակալել:

- Ուրիշ ձերբակալուածներու անուններ ալ գիտե՞ս:

- Ո՛չ, հիմա Երրորդութեան եկեղեցին կ'երթամ կոր հասկնալու համար:

- Ուրեմն միասին երթանք:

Քառորդ մը ետքը եկեղեցին խորհրդատունն էինք: Հոն իմացայ նաեւ Արամ Անտոնեանի, Գրիգոր Թորոսեանի, Երուանդ Թօլայեանի, Զարդարեանի, Ալաժակի, Ակնունիի եւայլն ձերբակալութիւնը:

Ա՛լ կասկած չկար, եթէ ես չէի ձերբակալուած, պարզապէս դիպուածի արդիւնք էր: Թերեւս ոստիկանները տունս չէին գտած:

Բայց անշուշտ այսօր պիտի գտնէին:

Իրբեւ ապահովութեան միջոց որոշեցի խմբագրատուն չերթալ: Ցօղուածներս արդէն գրած էի եւ կրնայի մէկու մը հետ ղրկել: Բայց ո՞ւր երթալ ծածկուելու է:

- Փողոցը մի՛ պտտիր, ապահով տեղ մը պահուըտէ՛, խրատ տուին եկեղեցին գըտնելու ծանօթներս:

Դուրս ելայ չուարած, նոյնիսկ չուզեցի Շիտակ ճամբան երթալ: Փողոցին մէջ կրնային ձերբակալել զիս:

Թառլա Պաչիի կողմէն ուղղուեցայ Ֆէրիփիէ ու գացի Պ. Պետրոս Նշանեանի տունը: Մինչեւ կէս օր հոն մնացի:

Կէսօրին գացի ուրիշ բարեկամի մը Պ. Արշակ Պապիկեանի տունը եր Պ. Նշանեանի տանը դէմ կը գտնուէր:

Բարեկամ մը, Գրիգոր Գալֆաեան, եկաւ այցելութեան եւ նորանոր ձերբակալութիւններու լուրը հաղորդեց:

Ինք Պոլսոյ կողմը պիտի անցնէր: Ինծի որեցի իրմէ որ ձեռագիրս ժամանակի խմբագրատունը յանձնէ եւ միեւնոյն առեն հարցնէ թէ զիս փնտռող եղա՞ծ է:

Ուշ առեն եկաւ եւ ըսաւ.

– Աղէկ որ խմբագրատուն չես գացած. երկու անգամ քեզ հարցուցեր են:

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՕՎԱՆՆԻՍԵԱՆ

■

□

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

Թ Ե Կ Ն Ա Ծ Ո Ւ Ն Ե Ր
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ

Է Լ Զ Ա Ր Է Մ Ի Ն Չ
կամ
Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ի Ր Ա Հ Ա Ր
Կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 եւրօ։

(Շար. Ա. էջէն)

ըմնի դատապարտած "զուգահեռ դիւանագիտութիւնը" նման պարագաներու գործածուած է եւ արդիւնք տուած։ Կը խորհի որ ժիւլիա տեղեկութիւններ ունի քանի հին բարեկամ է պատասխան չրջանակներուն եւ չի կրնար չհաղորդել գիտցածը չօժանդակելու համար վտանգուած անձի մը։ Արդէն իր խմբագրականն ալ խորագրած է այդ ձեւով։ Ֆրանսայի մէջ կը չարունակուին Ֆլ. Օպընայի, իր առաջնորդին եւ փոխարէի ձուլիանա Սկրեմայի ի նպաստ զօրակցութեան հաւաքոյթները։

ԹՈՒՐԻՒԱՆ ցեղապաշտութեամբ ամբաստանուած է ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան մարդկային իրաւունքներու 2004ի տեղեկագրին մէջ։ Պատճառն այն է որ Աթաթիւրքի հոգեզաւակին հայ ըլլալու պնդումը Սպայկոյսին եւ Թրքական օդային հիմնարկին ցեղապաշտ հակազեցութեան թիրախ եղած է։ Արդարեւ, Սարիհա Կէօքչէնի հայութեան մասին ծագած վէճին Սպայկոյսը պատասխանած էր թէ նման լուրեր "ազգային զգայունները ու արժէքները կը վիրաւորեն, կը վարկաբեկեն"։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հոկտ՝
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին։
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով։ –

Մարտ 6	Դատաւորի	Կիրակիին
Մարտ 13	Գալստեան	Կիրակիին

***

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։ Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars à 20 heures 45

Commentées
par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

Saberatours Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire,
une **SOIREE CABARET**
animée par
MARTIN YORGANTZ
et son orchestre,
avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN**, à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.

Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN.**

Billeterie :

— **Mireille: 01. 39. 90. 63. 89**
— **Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73**
— **Méliné: 01. 39. 85. 00. 23**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ
Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼ *ժամերգութիւն կը կատարուի։*

***

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ *խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին։–*
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՑՐ ԿՀՆՑ. ԳԼԼԸՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ԿՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Մ Ա Ր Ս Ե Յ Լ

ՄԻՋԻՆԿ

– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Մխթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ԿՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թաֆթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ԿՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ԿՀՆՑ. ՀԱՑՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հարկթափառ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 6
DIMANCHE
6 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 311

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·151
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21·151

LA CONSTITUTION EUROPEENNE,

UNE LECTURE «INSPIREE»

par Chaké MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie
de la Communication

Qui aura lu le texte intégral de la Constitution européenne avant de répondre au referendum ? La constitution et l'adhésion de la Turquie sont-elles absolument sans rapport comme d'aucuns le prétendent pour inviter les méfiants à souscrire à la première ? L'on peut supposer qu'une partie de la population se contentera d'accepter sans regard critique la ligne prescrite par un parti, que d'autres voteront pour ou contre, par pure opinion et sans connaissance, que d'autres encore feront confiance aux divers résumés offerts par de multiples sites internet.

Après le flop grandiose de la manifestation à Bruxelles en décembre, où les Arméniens et sympathisants de la reconnaissance du génocide comme condition préalable à l'entrée de la Turquie dans l'Union étaient parqués dans une aire n'ayant d'autres connotation que celle, muséale, des antiquités égyptiennes et gréco-romaines, fiasco suivi par un dégât collatéral, celui d'un débat télévisé sur une chaîne flamande où un commerçant arménien, à titre privé, ne connaissant rien à la question et n'ayant aucun statut représentatif, aucune autorité de politologue ou de juriste, s'est pris, sans rien demander à personne, à parler pour les Arméniens de Belgique, donnant ainsi une image ridicule, honteuse et désastreuse de la communauté sinon même de son narcissisme. L'invité turc était, quant à lui, tout à fait à la hauteur du débat, préparé et coaché. A ce niveau, l'accident ne relève plus de l'anecdote, il montre que l'individualisme domine les Arméniens et les empêche de saisir les opportunités. Nous savons tous ce que coûtent quelques minutes de publicité à la télévision, l'occasion d'une émission sur une question aussi importante était à saisir et ne pouvait en aucun cas être laissée à l'appréciation d'une personne sans statut ni compétence. La question de la langue n'entre en rien dans l'affaire, il ne s'agit pas de savoir parler flamand mais de savoir si on a quelque chose à dire et le dire bien.

Qu'en est-il du texte de la Constitution, quelle approche philosophique peut-on en faire et que peut-on retirer de cette lecture lorsqu'on est européen et Arménien? Commençons par le «Préambule» dans lequel les Rois (Belgique, Espagne), les Reines (Danemark, Pays-Bas, Royaume-Uni), un Grand Duc (Luxembourg), des Présidents (Tchéquie, République Fédérale d'Allemagne, Estonie, Grèce, France, Italie, Chypre, Lituanie, Hongrie, Malte, Autriche, Pologne, Portugal, Slovénie, Slovaquie) et Présidentes (Irlande, Lettonie, Finlande) ainsi qu'un Gouvernement («Gouvernement du Royaume de Suède») désignent comme plénipotentiaires une série de ministres (deux ou trois par pays) qui vont décider de la suite, c'est-à-dire de la Constitution.

Cette désignation apparaît comme la conséquence d'une série d'actions ou de réactions qui ont entraîné ces Rois, Reines et Présidents à déléguer leur pouvoir. En effet, ils ont d'abord été «inspirés», «convaincus», «persuadés», «assurés», «résolus», «reconnaissants». Ils s'inspirent, dit le texte, des «héritages culturels, religieux et humanistes de l'Europe, à partir desquels se sont développées les valeurs universelles que constituent les droits inviolables et inaliénables de la personne humaine, ainsi que la liberté, la démocratie, l'égalité et l'Etat de droit». Telle est la première phrase du préambule, qui prête déjà à sourire, car au sens strict, la démocratie peut difficilement être représentée par des rois et des reines. La Suède, qui n'apparaît pas ici en la personne royale ni en aucune personne mais en tant que «Gouvernement du royaume de Suède» est la seule à démontrer l'esprit démocratique qui l'habite. Que reste-t-il, par ailleurs, de la notion de «démocratie», lorsqu'il semble aller de soi que les parlementaires bénéficient de «privilèges» (protocole, pp. 261 et suivantes) ?

On ne voit guère, à la lumière du préambule, comment l'hypothèse d'une entrée de la Turquie reste plausible. Les rois, reines et présidents sont «Convaincus» que l'Europe entend «œuvrer pour la paix, la justice et la solidarité dans le monde», ils sont «persuadés» (ce qui, du point de vue philosophique est le contraire de la conviction, laquelle se fait sur la démonstration alors que la persuasion résulte de l'art du rhéteur, du sophiste, du séducteur), ils sont persuadés, donc, que «les peuples d'Europe, tout en restant fiers de leur identité et de leur histoire nationale, sont résolus à dépasser leurs anciennes divisions» pour forger «un destin commun».L'entrée de la Turquie signifiera-t-elle que les «anciennes divisions» seront reconnues en vue de leur dépassement ou n'y aura-t-il rien à dépasser car rien n'aura été reconnu et que l'identité d'un européen d'origine arménienne ne pourra être que celle du pays d'Europe auquel il appartient? L'article I-2 devrait nous rassurer en définissant les valeurs de l'Union ouverte à «tous les Etats européens» qui les respectent. Parmi ces valeurs surgissent les «droits des personnes appartenant à des minorités» en ce que les valeurs «sont communes aux Etats membres dans une société caractérisée par le pluralisme, la non-discrimination, la tolérance, la justice, la solidarité et l'égalité entre les femmes et les hommes».

Mais qu'est-ce que l'Union? Elle découle, elle aussi, d'une «inspiration» produite par nous, les citoyens: article 1: «Inspirée par la volonté des citoyens et des Etats d'Europe de bâtir leur avenir en commun, la présente Constitution établit l'Union européenne, à laquelle les Etats membres attribuent des compétences pour atteindre leurs objectifs commune». Les citoyens n'auraient donc, avec la Constitution, que la traduction claire de leur «volonté» d'un avenir. Pourquoi alors demander aux citoyens ce qu'ils pensent du texte après coup puisque celui-ci traduit leur volonté mystérieusement visible?

Etant donné que (article I-3) l'Union offre à ses citoyens un espace de «liberté, de sécurité et de justice sans frontières intérieures» l'on reste en droit de se demander sur quelle base juridique elle proposera de réduire le flux migratoire en provenance de Turquie. Au reste, l'article I-4 et d'autres après lui, comme le II-105 ou le III-130, III-133, III-137, III-265 a, par exemple, insistent sur la libre circulation «des personnes, des services, marchandises et capitaux, ainsi que la liberté d'établissement» qui sont «garantis par l'Union et à l'intérieur de celle-ci». Mieux, l'article III-137 stipule que «les restrictions à la liberté d'établissement des ressortissants d'un Etat membre sur le territoire d'un autre Etat membre sont interdites». Pour ce qui nous concerne, le referendum sur la Constitution aurait dû avoir lieu avant les pourparlers avec la Turquie et non après l'acceptation de sa candidature à l'adhésion, laquelle, au regard du texte ne pourra pas se voir refuser l'entrée.

De fait, l'Union consacrée par le texte interdira aux Etats membres de gêner les projets qu'elle a prévus; ainsi (art. 1-5-2)«Les Etats membres facilitent l'accomplissement par l'Union de sa mission et s'abstiennent de toute mesure susceptible de mettre en péril la réalisation des objectifs de l'Union». Si l'entrée de la Turquie fait partie des objectifs de l'Union, aucun Etat membre ayant reconnu le Génocide arménien ne pourra entraver cet objectif en exigeant cette reconnaissance de la part de la Turquie, laquelle aura été montrée pendant des mois de propagande médiaique comme une puissance moderne, européenne et démocratique. Pour adhérer à l'Union, un pays doit répondre à des «critères d'éligibilité» énoncés dans l'article 1-58, c'est-à-dire reconnaître les valeurs démocratiques, dont le droit des minorités, telles qu'énoncées à l'article 1-2, suite à quoi cet «Etat européen» «adresse sa demande au Conseil» qui statue

> **«à l'unanimité après avoir consulté la Commission et après approbation du Parlement européen, qui se prononce à la majorité des membres qui le composent. Les conditions et les modalités de l'admission font l'objet d'un accord entre les Etats membres et l'Etat candidat. Cet accord est soumis par tous les Etats conractants à ratification, conformément à leurs règles constitutionnelles respectives».**

Nous avons vu que ni la question arménienne ni l'invasion de Chypre n'ont pu empêcher le «oui» massif et que, dès lors que ce «oui» est passé avant l'acceptation du texte de la Constitution, l'article 1-2 n'aura aucun sens par rapport à l'entrée de la Turquie dans l'Union et ne permettra par un rejet de sa demande d'adhésion en vertu d'une rétroactivité de ce même article 1-2.

Pour que la reconnaissance du génocide soit une condition préalable à l'entrée de la Turquie dans l'Union européenne et détienne une portée juridique, il aurait fallu que ce génocide n'ait pas eu lieu. En effet, nous devrions être au moins un million à nous réunir pour proposer un acte juridique en ce sens, comme le stipule l'article 1-47-4 :

> **«Des citoyens de l'Union, au nombre d'un million au moins, ressortissants d'un nombre significatif d'Etats membres, peuvent prendre l'initiative d'inviter la Commission, dans le cadre de ses attributions, à soumettre une proposiion appropriée sur des questions pour lesquelles ces citoyens considèrent qu'un acte juridique de l'Union est nécessaire aux fins de l'application de la Constitution. La loi européenne arrête les dispositions relatives aux procédures et conditions requises pour la présentation d'une telle initiative citoyenne, y compris le nombre minimum d'Etats membres dont les citoyens qui la présentent doivent provenir».**

En revanche, le nombre de citoyens européens d'origine turque ou à double nationalité et dispersés dans tous les pays de l'Union permettrait, pourquoi pas de proposer une abolition de toute référence au génocide dont le mot, pendant les négociations de Bruxelles, est demeuré tabou.

Une fois la Turquie entrée dans l'Europe se posent les questions des frontières dont celle avec l'Arménie. Deux visions opposées se dégagent du texte de la convention, soit (art. 1-57-1) le pays voisin mérite des relations «privilégiées en vue d'établir un espace de prospérité et de bon voisinage, fondé sur les valeurs de l'Union et caractérisé par des relations étroites et pacifiques reposant sur la coopération», soit, la relation s'avère conflictuelle et devient une question de sécurité de l'espace européen. Ainsi, ce n'est pas l'embargo imposé par la Turquie qui sera souligné mais la sécurité de ses frontières garantie par une «politique de sécurité et de défense commune» de l'Union et renforcée par l'appartenance à l'OTAN

(Suite Page 4)

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ՄԷՋ Է.-Թ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

2004 Դեկտեմբեր 11ին, Փարիզի Ուսուցչապետական Դպրոցի (Ecole Normale) Փոլ Զելան սրահին մէջ, Միհայէլ Նշանեան պաշտպանեց իր տոքթորական ատենախօսութիւնը, արդիւնք՝ վեց տարի աշխատանքի եւ ութ հարիւր էջի վրայ ներկայացուած պրպտումներու: Նիւթը՝ "Ազնուականութիւն եւ կայսերական իշխանութիւն Բիւզանդիոնի մէջ Է. դարէն մինչեւ Թ. դար": Քննիչ դատակազմին անդամներն էին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ծանօթ բիւզանդագէտներ, որոնց անուններն կու տանք ստորեւ լատիներէն, իրենց ակադեմական պատկանելիութեամբ հանդերձ՝

Jean-Claude CHEYNET (Paris IV), Jean-Pierre MAHE (EPHE), Marie-France AUZEPY (Paris VIII), Bernard FLUSIN (Paris IV) et John HALDON (Birmingham).

Միհայէլ Նշանեանի որդեգրած նիւթին յատկանիշը այն էր, որ տուեալ ժամանակաշրջանի վերաբերեալ գրաւոր նիւթերը սակաւաթիւ եւ յաճախ հակասական ըլլալով՝ հետզհետէ ստիպուած էր ապաւինելու տարբեր բնոյթի աղբիւրներու, վերակազմելու համար ազնուական գերդաստաններու պատմութիւնը եւ բիւզանդական աւագորեարի ներքին շրջափոխութիւնները: Ի հարկէ՝ Է. – Թ. դարերը պատկերամարտութեան շրջանին կը զուգադիպին ու յետագայի պատմիչները պատկերաբաններ փաղանգին տուեալները համակարգային կերպով խեղաթիւրած են, ինչ որ կը դժուարացնէ պատմական վերակազմութեան աշխատանքը: Այդ աշխատանքը կատարելու համար Միհայէլ Նշանեան երբեմն դիմած է յունականներէն զատ՝ օտար աղբիւրներու (հայկական եւ արաբական), բայց իր բուն արժանիքը եղած է մեծ գերդաստաններու մեզի հասած կնիքներուն լիարժէք օգտագործումը: Այդ ուղղութեամբ, բիւզանդական միջին դարերուն վերաբերող կենսագրական եռահատոր վեցհատորեայ բառարանը եւ ասոր մէջ թուարկուած կնիքները հաստատ նպաստ մատուցած են պրպտողին, բայց ասոնցմէ անդին՝ Նշանեան Թուրքիոյ բիւզանդական թանգարաններէն անձնական պրպտումով հաղած է կարգ մը նոր տուեալներ, որոնք իր աշխատասիրութիւնը դարձուցած են չափազանց հարուստ եւ ամբողջովին ինքնատիպ, լիովին վերանորոգելով այդ ժամանակաշրջանի մասին սովորական ըմբռնումները, կէտ մը որ բազմիցս շեշտուեցաւ դատակազմի անդամներուն կողմէ:

Ստորեւ կու տանք Միհայէլ Նշանեանի տեղւոյն վրայ կատարած զեկուցումին հայերէն թարգմանութիւնը, էջատակի ֆանի մը բացատրական ծանօթութիւններու յաւելումով:

Շատ կարճ շրջանի մը վրայ, 628 թուականէն մինչեւ 636, Արեւելքի Հռոմէական կայսրութիւնը ստիպուեցաւ իր նոր կացութեան յարմարիլ: 628էն առաջ միջազգային դերպետութեան միահեծան դիրք կը վայելէր: 636էն ետքը՝ դարձած էր իր տարածքաշրջանին սահմանափակուած պետութիւն մը, որ պլուխ պիտի ծռեր Խալիֆային գինուորական գերակայութեան առջեւ: Աշխարհաքաղաքական այս վերիվայրումներուն հետեւանքով՝ բիւզանդական ազնուականութեան ընկերային եւ հաստատութենական կառոյցները խոր փոփոխութիւններու պիտի ենթարկուէին: Ճարճակող ու բարդաւաճ երկրի մը աւազանին կը կազմէր ան 628էն առաջ: Մինչդեռ 636էն ետքը պիտի դառնար Խալիֆային դէմ դիմադրութիւնը գլխաւորող դասակարգ:

Բիւզանդական աւագանիին նուիրուած ուսումնասիրութեանս աչխարհագրական շրջավայրը Փոքր Ասիան է, որ այդ շրջանին՝ բուն կորիզն էր կայսրութեան: Ժամանակագրական սահմաններն են 602էն (Փոկաս կայսրի թագադրումէն) մինչեւ 843 (պատկերներու պաշտամունքին վերականգնումի թուականը): Է. – Թ. դարերու Բիւզանդիոնի պետական աւագանին հետազօտութիւններու տեղի չէ տուած ըսելհետեւ այդ "մթասպառ" նկատուած դարերուն դէմ յանդիման դրեթէ անյաղթահարելի դժուարութիւններու կը մատնուէին հետախուզողները: Ի հարկէ Է. – Թ. դարերու գրաւոր աղբիւրները անբաւարար են աւագանին ուսումնասիրելու համար, զանազան պատճառներով: Այդ աղբիւրները քիչ են թիւով, մխիթարական չեն, կախեալ են որդեգրուած դիրքաւորումէն (թագաւորական կամ վանական) եւ վերջապէս գաղափարախօսութեան մը կը ծառայեն ամէն բանէ առաջ: Զկայ աղբիւր մը որ ուղղակի եւ ամբողջական տեղեկութիւն տայ աւագանիին մասին, ինչպէս կը պատահի Ժ. դարուն համար: Ուրեմն անհրաժեշտ է ամէն մէկ աղբիւրի ենթարկել խորունկ քննութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ ստանալ ամբողջական պատկեր մը: Ասոր համար ալ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ոչ միայն աւագանիին կազմութիւնը, այլ նաեւ անոր ներքին կառոյցները, ինչպէս նաեւ անոր յարաբերութիւնները կայսրութեան հետ:

Աւագանիին ամենէն կարեւոր յատկանիշը՝ անոր մէջ ներկայացուած տարբեր ազգերու ներկայութիւնն է: Ասոնք կը կազմէին ոչ միայն ռազմական, այլ նաեւ քաղաքական ուժ մը, որ կարելի չէր անտեսել: Ասոնց ներկայութիւնը կը բացատրուի Բիւզանդիոնի պատմութեան մէջ տեղի ունեցած ազգային մեծ տեղաշարժերով: Ասոնք կը սկսին Ե. դարէն եւ կը շարունակուին մինչեւ Է. դարու վերջերը: Ասոնց մէջ կան ժամանակագրութիւնները, որոնք մայրաքաղաքին բարձր աւագանիին քաղաքական խաղերուն ու դրաւարկներուն վրայ լոյս կը սփռեն: Ճեմոյ կան Սրբոց Վարքերը, որոնք աղօտ ու անուղղակի կերպով միայն երեւան կը բերեն առաջնակարգ դէմքեր, բայց յաճախ օգտակար են երկրորդ կարգի կայսերական պաշտօնեաներու պարագային եւ ընդհանուր առմամբ՝ չհազրդուական կերպով կը լուսաբանեն ընկերութեան բաժանումները եւ այդ բաժանումներուն նկատմամբ հասարակական ըմբռնումները: Վերջապէս կան կնիքները, որոնցմէ կու գայ մեր ունեցած տեղեկութիւններուն մեծ հարիւրէն ութսունը: Ասոնք իրենց կարճառօտ արձանագրութիւններու լման չորութեամբ՝ չափազանց չհասկրդուական են ազնուականներու անուանկոչման կարգին ճեռք ձգելու, բայց նաեւ վարչական մարմիններուն մէջ գործադրուած տիտղոսաբաշխումները ուսումնասիրելու համար: 1972էն ի վեր կնիքներու լայնածաւալ հաւաքածոներ հրատարակուեցան, որոնց նշանակութիւնը մ՚ աւելի չեշտուեցաւ անունները բառդիրքին խմբագրութեամբ[1]: Այս նորայայտ աղբիւրներուն վրայ հիմնուելով եւ նոր ճեռք բերուած տուեալներուն համապատասխանող մեկնաբանական մեթոտներ գործադրելով, կ՚արժէր հետեւաբար է. – Թ. դարերու աւագանիին մասին աւանդական տեսակէտը:

Կայսերական մեծաւորներու երկու մեծ բաժանումները (քաղաքացիական եւ գինուորական) իրականութեան մէջ երեք աղբիւրներէ կը քաղեն իրենց պաշտօնէութիւնը: Առաջին հերթին կան գինուորական աւանդութիւն ունեցող գաւառի մեծ գերդաստանները: Երկրորդ՝ քաղաքացիական պաշտօններուն մէջ մասնագիտացած ներքինիները: Երրորդ՝ մայրաքաղաքի հռչակ վայելող ու ծերակուտական աւանդութեամբ ծանօթ գերդաստանները, որոնք կրնային գինուորական պաշտօններու վրայ ալ ծառայել, բայց առաւելաբար ներկայ էին քաղաքացիական եւ եկեղեցական պաշտօններուն վրայ: Իրողութիւն է, որ եկեղեցին եւ քաղաքացիական վարչութիւնը նուազ ենթակայ էին գինուորական աղէտներուն եւ մանաւանդ՝ արքունական արշաւներէն յառաջացող մարդկային ու ֆինանսական կորուստներուն: Ընդհակառակ ժամանակաշրջանը ի հարկէ՝ խլրտումներով լեցուն է, ներքին ու արտաքին ճակատներուն վրայ հաւասարապէս: Այնպէս որ մայրաքաղաքի աւագ գերդաստանները բնականաբար կը հեռանային կամ կը հեռացուէին վտանգայարոյց պաշտօններէն, մանաւորաբար Ը. դարուն, Յուստինիանոս Բ.ի, Լեւոն Գ.ի եւ Կոստանդին Ե.ի օրով:

Ցիշեալ կայսրերուն ձգտումն էր գինուրական բարձր նուիրապետութեան անդամները ընտրել գաւառական գերդաստաններէն սերած թեմական սպաներու շրջանակէն: Այդ սպաներու առաւելութիւններէն մէկը այն էր, որ պատերազմական փորձառութիւն ունէին, մանաւանդ՝ Անատոլուի եւ Հայաստանի սահմանային շրջաններուն մէջ: Միւս առաւելութիւնը այն էր, որ զերծ էին կայսերական իշխանութեան բարձրանալու իրաւատութենէն, հետեւաբար՝ իրենց աստիճանի բարձրացումը ամբողջութեամբ կը պարտէին կայսրի անձնական բարեացակամութեան: Ունինք այսպէս կայսրին եւ գինուորական բարձրադոյն պաշտօնէութեան միջեւ յարաբերութիւններու տեսակարար բնաշրջում մը, որուն հետեւանքով Ը. դարուն յայտնուած է գաւառական ազնուականութիւն մը, եզակի աւանդութիւններով: Պատմագէտի աչքին, այդ ընկերային խմբաւորումին հաստատումը կը թարգմանուի զինանուէկան մականուններու աստիճանական յայտնութեամբ, որոնց միջոցաւ գաւառական աւագանին արմատապէս կը զատորոշուէր մայրաքաղաքի ազնուականութենէն: Վերջինս, ծերակուտական աւանդութենէ սերած, հեռու կը մնար անուանակոչական այդ սովորութիւններէն:

Հետազօտութեանս երկրորդ առանցքը կը կոչուի "Ազնուականութիւնը կայսրին դէմ" ու կ՚ուսումնասիրէ ազնուական խմբակցութիւններու կողմէ կայսերական իշխանութեան հաստելու զանազան եղանակները, այս անգամ՝ տարժամանակային մօտեցումով: Ի հարկէ՝ գաւադրութիւնները եւ ապստամբութիւնները մենաշնորհեալ պահեր են, որոնց ընդմէջէն կարելի է աւագանիին շրջադիծերը պարզորոշել եւ զանազան խմբակիները յայտնաբերել: Նկատի առնուած ժամանակաշրջանին՝ այդ գաւադրութիւնները աւելի յաճախակի եղած են քան միւս շրջաններուն ու կը ցուցաբերեն պետական պաշտօնէութեան յատուկ ճգնաժամ մը: Աւագանին ցնցող այդ ճգնաժամին հետեւան եկած է նոր պաշտօնէութիւն մը եւ նոր տեսակի յարաբերութիւն մը ազնուականութեան ու կայսերական իշխանութեան միջեւ:

Աւագանիին ֆինանսական անանկացումը (արդիւնք՝ կայսրութեան նօտրացումին եւ արաբական արշաւներուն) կը զուգադիպի իր հարկէ՝ Պետութեան աղքատացումին հետ, ընկերային ու քաղաքական գետնի վրայ ունենալով վճռական հետեւանքներ: Պետութեան աղքատացումը սկսած էր Է. դարէն առաջ ու մ՚լ աւելի չեշտուեցաւ Է. դարուն, նախ՝ պարսկական, յետոյ՝ արաբական արշաւներուն պատճառով: Հետեւանքը այն եղաւ, որ պետական վարչութիւնը չէր կրնար առաջուան չափ բազմամարդ պաշտօնէութիւն մը գործածել, ինչ որ կայսերական բարձր պաշտօններուն չուրջ մրցակցութիւնը կը սաստկացնէր: Այդ մրցակցութիւնը կրնար յանգիլ ապստամբութեան եւ մինչեւ իսկ՝ քաղաքացիական պատերազմի:

Իշխանութեան անկայունութեան պատճառով կազմուած են այսպէս մրցակից խմբակիներ, գաւառական կամ հաստատութենական գործակցութիւններու հիման վրայ: Ամէնէն յայտնի գործակցութիւնները այդ առումով մէկ կողմէ՝ մայրաքաղաքի հին ազնուականութեան եւ միւս կողմէ՝ սահմանային թեմերու գինուորական աւանդութիւն ունեցող գերդաստաններու միջեւ հակադրութեամբ է որ կը յայտնուին: Այս երկու լայն խմբակիներէն ներուրիչ բաժանումներ զգալի են, նուիրապետական աստիճանաւորումին եւ գաւառական ծագումին համաձայն: Իշխանութեան ձգտող այս տեսական պայքարին ուժգնութիւնն է, որ աւելի յաճախակի եւ աւելի բուռն կը դարձնէ տապալումի փորձերը: Ամէն մէկ պետական հարուածի, տիրող դասակարգէն ներս տարբեր խմբակցութիւններ կը հետապնդեն իշխանութենէն: Այսպէս՝ հերակլիտեան, իսաւրիական եւ ամորիական կոչուած հարստութիւնները[3] աւագանիէն ներս տիրող խմբակցութիւններուն միջեւ իշխանութեան թափառմամբ տարբեր ու տեսակարար փորձերու կը համապատասխանեն: Օրինակ՝ հերակլիտեան հարստութիւնը փորձեց կորսուած նահանգներէն սկսող մայրաքաղաքի ծերակուտական գերդաստանները վերականգնել, ինչ որ յաջողեցաւ մասամբ միայն: Ասոնք կը հեռանային կամ կը հեռացուէին վտանգայարոյց պաշտօններէն, մանաւորաբար Ը. դարուն, Յուստինիանոս Բ.ի, Լեւոն Գ.ի եւ Կոստանդին Ե.ի օրով:

Ցիշեալ կայսրերուն ձգտումն էր գինուրական բարձր նուիրապետութեան անդամները ընտրել գաւառական գերդաստաններէն սերած թեմական սպաներու շրջանակէն: Այդ սպաներու առաւելութիւններէն մէկը այն էր, որ պատերազմական փորձառութիւն ունէին, մանաւանդ՝ Անատոլուի եւ Հայաստանի սահմանային շրջաններուն մէջ: Միւս առաւելութիւնը այն էր, որ զերծ էին կայսերական իշխանութեան բարձրանալու իրաւատութենէն, հետեւաբար՝ իրենց աստիճանի բարձրացումը ամբողջութեամբ կը պարտէին կայսրի անձնական բարեացակամութեան: Ունինք այսպէս կայսրին եւ գինուորական բարձրադոյն պաշտօնէութեան միջեւ յարաբերութիւններու տեսակարար բնաշրջում մը, որուն հետեւանքով Ը. դարուն յայտնուած է գաւառական ազնուականութիւն մը, եզակի աւանդութիւններով: Պատմագէտի աչքին, այդ ընկերային խմբաւորումին հաստատումը կը թարգմանուի զինանուէկան մականուններու աստիճանական յայտնութեամբ, որոնց միջոցաւ գաւառական աւագանին արմատապէս կը զատորոշուէր մայրաքաղաքի ազնուականութենէն: Վերջինս, ծերակուտական աւանդութենէ սերած, հեռու կը մնար անուանակոչական այդ սովորութիւններէն:

Հետազօտութեանս երկրորդ առանցքը կը կոչուի "Ազնուականութիւնը կայսրին դէմ" ու կ՚ուսումնասիրէ ազնուական խմբակցութիւններու կողմէ կայսերական իշխանութեան հաստելու զանազան եղանակները, այս անգամ՝ տարժամանակային մօտեցումով: Ի հարկէ՝ գաւադրութիւնները եւ ապստամբութիւնները մենաշնորհեալ պահեր են, որոնց ընդմէջէն կարելի է աւագանիին չրջադիծերը պարզորոշել եւ զանազան խմբակիները յայտնաբերել: Նկատի առնուած ժամանակաշրջանին՝ այդ գաւադրութիւնները աւելի յաճախակի եղած են քան միւս շրջաններուն ու կը ցուցաբերեն պետական պաշտօնէութեան յատուկ ճգնաժամ մը: Աւագանին ցնցող այդ ճգնաժամին հետեւան եկած է նոր պաշտօնէութիւն մը եւ նոր տեսակի յարաբերութիւն մը ազնուականութեան ու կայսերական իշխանութեան միջեւ:

Աւագանիին ֆինանսական անանկացումը (արդիւնք՝ կայսրութեան նօտրացումին եւ արաբական արշաւներուն) կը զուգադիպի իր հարկէ՝ Պետութեան աղքատացումին հետ, ընկերային ու քաղաքական գետնի վրայ ունենալով վճռական հետեւանքներ: Պետութեան աղքատացումը սկսած էր Է. դարէն առաջ ու մ՚լ աւելի չեշտուեցաւ Է. դարուն, նախ՝ պարսկական, յետոյ՝ արաբական արշաւներուն պատճառով: Հետեւանքը այն եղաւ, որ պետական վարչութիւնը չէր կրնար առաջուան չափ բազմամարդ պաշտօնէութիւն մը գործածել, ինչ որ կայսերական բարձր պաշտօններուն չուրջ մրցակցութիւնը կը սաստկացնէր: Այդ մրցակցութիւնը կրնար յանգիլ ապստամբութեան եւ մինչեւ իսկ՝ քաղաքացիական պատերազմի:

Իշխանութեան անկայունութեան պատճառով կազմուած են այսպէս մրցակից խմբակիներ, գաւառական կամ հաստատութենական գործակցութիւններու հիման վրայ: Ամէնէն յայտնի գործակցութիւնները այդ առումով մէկ կողմէ՝ մայրաքաղաքի հին ազնուականութեան եւ միւս կողմէ՝ սահմանային թեմերու գինուորական աւանդութիւն ունեցող գերդաստաններու միջեւ հակադրութեամբ է որ կը յայտնուին: Այս երկու լայն խմբակիներէն ներուրիչ բաժանումներ զգալի են, նուիրապետական աստիճանաւորումին եւ գաւառական ծագումին համաձայն: Իշխանութեան ձգտող այս տեսական պայքարին ուժգնութիւնն է, որ աւելի յաճախակի եւ աւելի բուռն կը դարձնէ տապալումի փորձերը: Ամէն մէկ պետական հարուածի, տիրող դասակարգէն ներս տարբեր խմբակցութիւններ կը հետապնդեն իշխանութենէն: Այսպէս՝ հերակլիտեան, իսաւրիական եւ ամորիական կոչուած հարստութիւնները[3] աւագանիէն ներս տիրող խմբակցութիւններուն միջեւ իշխանութեան թափառմամբ տարբեր ու տեսակարար փորձերու կը համապատասխանեն: Օրինակ՝ հերակլիտեան հարստութիւնը փորձեց կորսուած նահանգներէն սկսող մայրաքաղաքի ծերակուտական գեր-

---

[1] Ի. Ժերաքարիս, Ա. Սեյրիկ, Ն. Օիքոնոմիտես, Ժ. Նեսթորիդես, Վ. Լաուրենթ, Ֆ. Տյոլիաթիս, Ն. Օիքոնոմոս, Ն. Սվորոնոս, Ա. Քազդան, Ա. Քարայաննոփուլոս, Ա. Քաթսարոս, Ա. Սթրատոս, Ա. Սեյբթ, Ա. Ֆրանկոփան, Ա. Ֆրայսէ, Ա. Ֆրանկոփան, Ա. Ֆրայսէ, Ա. Ֆրանկոփան, Ա. Ֆրայսէ

ԱՆՏԻՊ ԱՆՄԵՌ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Ցաւօք Օշական ընդարձակ բդեշխցիներ թէեւ մասնակցեցան Ֆրանսայի ազատագրութեան պատերազմին, սակայն ոչ ոք գիտէ անոնց գերեզմանները, որոնք անծանօթ կը մնան ամբողջ աշխարհին համար: Ասոնց մասին ոչ մէկ յիշատակարան կամ տապանաքար կանգնուած է: Ասոնց մասին ոչ մէկ գիրք կամ յուշատետր հրատարակուած է: Ասոնց մասին ոչ մէկ թերթ կամ պարբերական խօսած է: Ասոնց մասին ոչ մէկ ձայնասփիւռ կամ հեռատեսիլ ծրագրած է: Ասոնց մասին ոչ մէկ ոեւէ մէկը գրած է:

Ասոնք անանուն հերոսներ են, որոնք ոչ միայն իրենց կեանքը զոհեցին հայրենիքի ազատութեան համար, այլեւ իրենց անունը

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ - 120

-ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ-

ԼՕԶԱՆ, 27 Մայիս 1909

Սեւ օրեր կ'ապրինք նորէն, սարսափի օրեր: Հեռագիրները ամէն ժամ նոր դոյժ մը կը բերեն: Ջա՛րդ. ու եթէ ջարդ չէ, հրդե՛հ. ու եթէ հրդեհ չէ, սո՛վ. ու ինչ որ ամէնէն սարսափելին է, համաճա՛րակ: Լրագիրները ամէն օր սուգի նոր գին մը կ'աւելցնեն. դեռ այս իրիկուն թերթերուն մէջ կը կարդայի նամակը ծանօթ զուիցերուհիի մը, Լիւսի Պօրէլի, որ երկար տարիներէ ի վեր նուիրուած է կիլիկիոյ հայ մանուկներուն դաստիարակութեան: Անձնուէր հերկէտուհին նկարագրելէ վերջ թէ ինչպէս մեռած ֆաղաքին մէջ, երբ դիակնային խաղաղութիւնը վերջապէս կը թուէր տիրել, եւ երբ ա՛լ կարմիր խաչը կը կազմակերպուէր վիրաւորեալները դարմանելու համար, յեղակա՛րծ, նոր եւ անօրինակ հրացանաձգութեան մը խուճապին մէջ, հրդեհեցին հայկական հոյակապ վարժարանը ուր հազարաւոր վիրաւորներ կային ապաստանա՛ծ...: Լ. Պօրէլ կը յարէ. "Կը բաւէ որ նոր դահլիճը կը հրամայէ թէ՝ մի՛ սպանէք այլեւս, բայց այրեցէք ամէն բան...":

Ամէն բա՛ն. ու ի՞նչ մնաց արդէն:

Երէկ խմբագրատան մը առջեւ խռնուած բազմութիւն մը դէպի հոն հրաւիրեց քայլերս: Լուսատիպ նոր հասած նկարներ էին. հազարաւոր թշուառներ ծովի ափին, անկողիններ եկեղեցիներու մէջ, ոտքեր, մարդու կտորներ, որովայնը պատռուած եւ դուրս հանուած երախայ մը իր մօրը դիակին վրայ, Միջերկրական ծովը դիակներով հարուստ, գետինները պառկած ծերուներ, որբուհիներ, թշուառներ...: Հայե՛ր, Հայե՛ր, Հայե՛ր...: Սիրտս պատառ-պատառ՝ այդ հետաքրքիր բազմութեան մէջ թշուառ ցեղի մը միա՛կ ներկայացուցիչը ըլլալուս՝ կը հեռանայի այդ արիւնի զայրացուցիչ ցուցադրութենէն, երբ փոքրիկ խօսակցութիւն մը կեցուց զիս: Երկու աղջիկներ էին, 7 եւ 8 տարեկան:

– Ի՞նչ են այդ պատկերները, – հարցուց փոքրը մեծին:

– Հայերը կը ջարդեն...:

– Ինչո՞ւ:

Մեծը կանգ առաւ չուարած: Ինք դիտէ՞ր ինչուն: Լսած էր միայն, օրօրոցէն ի վեր, դիչերները, թէ ծնողքը ինչե՛ր կը պատմէին Հայերուն վրայ: "Ինչո՞ւ": Շըւարած, քարացած, ապշած մտածեցի այդ մեծ ինչուն, այդ կարմիր ինչուն որ եօթը տարեկան անգէտ աղջնակի մը հոգիէն կը պոռթկար: Ցեղափոխական հսկայ այդ ինչուն իր բերնէն կը ժայթքէր այնքան քնական, որքան վճիտ ջուրը իր ակէն: Փոքրերո՛ւն մեծութիւնը...: Քանինե՛ր մեր մէջ, բոլո՛ր "տարեց"ները, "չնորհքով" մարդերը, ազդին "խելօք"ները, տակաւին չեն մտածած այդ նախնական հարցումին վրայ որ մանկական ուղեղը կը տանջէ: Ա՛խ, որովհետեւ այդ ինչուն հսկայ անկիւնաքարն է Ցեղափոխութեան, եւ որովհետեւ այդ բառին տակէն կրնան անհաճոյ բաներ դուրս դալ իրենց չահո՛ւն համար, ինչպէս կարիճներ՝ քարի մը տակէն...:

Այս չարաթ հելվէտեան քաղաքական հանդէսի մը մէջ, այս մասին դառն, չա՛տ դառն հեգնութիւն մը կար.

"Աստուած էշերը ստեղծեց անարդուելու համար, Հայերը՝ ջարդուելու...: Թուրքիոյ մէջ ռեժի՞մ պիտի փոխուի, Հայերու ջա՛րդ. Սուլթա՞նը պիտի գահակալէ, Հայերու ջա՛րդ. Շէրիա՞թ պիտի հաստատուի, Հայերու ջարդ: Բայց այս բոլորը այնքան տարօրինակ չէ մեզի համար, որքան այն յուսահատեցուցիչ «խելօքութիւն»ը որով Հայերը կ'ողջունեն այդ ջարդերը: Ե՞րբ այս ժողովուրդը պիտի սորվի մարդկօրէն կատղիլ...»:

Ու իրա՛ւ: Մարդկօրէն կատղի՛լ. այս տարրական առաքինութիւնը կը թուի ի տպառ հեռացած ըլլալ Հայուն սրտէն: Ու այս՝ ո՛չ միայն աստուածավախ եկեղեցականութեան, խնկամոլ ռամկութեան, տգէտ արհեստաւորութեան մէջ. այլ նո՛ւիսկ ու մա՛նաւանդ մեր մտաւորականութեան մէջ: Առէ՛ք մամուլը. հաւատացէք որ այս վերջին ամիսներու ընթացքին, եւրոպական մամուլը չա՛տ աւելի մօտէն չօչափեց Հայուն վէրքը քան պոլսահայ մամուլը: Բոլոր երկիրներու քաղաքական թերթերը միաձայն դատապարտեցան կոտորածներու թիւին վրայ՝ որ երեսուն հազարը կ'անցնի: "Միա՛յն Սիհաճ գետը երեք հազար հայ դիակներ թափեց Միջերկրական ծով", կը տեղեկագրեն Ֆրանսական մարտանաւերուն ըսպանները: Եւրոպացի վկաներ ամենահարկու իրողութիւններ կը պատմեն օրը օրին:

Սարսափահա՛ր, քարացա՛ծ, պոլսոյ հայ թերթերուն կը սպասենք, աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններու համար, կամ գոնէ հուժկո՛ւ բողոքի մը ընթերցումով ամբոխելու համար...: Թերթերը կու գան. յաւիտենական սկեպտի՛ցիզմը՝ որ կը յատկանչէ պոլսահայ մտաւորականութիւնը...: Մեր թերթերը դեռ կը չարունակեն խրենց անդամալոյծ կեանքը: Նոյնիսկ հանդէսներ կարգացինք ուր կիլիկիոյ ջարդերէն անմիջապէս առաջ՝ սիրային յայտատ ոտանաւորներ յանդըւած կային, "նչանածի" պատմուքիւններ, ու դեռ ինչե՛ր...: Մինչդեռ հայ ընդհանուր Մամուլը Սուգին սեւո՛վը պէտք էր պատուէր, կամ Արիւնի կարմիրովը պոռթկալ, եւ կամ –եթէ չէր կրնար ամէն բան ըսել– լռե՛ր...: Գոնէ սա՛ յուսահատեցուցիչ, ծայրայեղօրէն յոռետես, ջլատ, տրտում դամբանականները չէրէին: Անոնք որ մեռան, դիտակցօրէ՛ն, դիւցազնօրէ՛ն, անոնք ո՛չ արցունքի պէտք ունին, ո՛չ վարձու կեղծ լալկաններու, ո՛չ խրատի: Դամբանականները պէտք է կարդալ դամբանական խմբագրողներու դլխուն: Ժողովուրդները ինքնապահպանութեան, ցեղին չարունակութեա՛ն, ՊԱՅԾԱՐա՛ն բնազդը ունին: Մամուլը այսպիսի արհաւրալի չրջաններու մէջ պէտք չէ որ յոռետեսութեան, սուգի, անդարմանելի ցաւի մչուչի մը մէջ խաւարէ ժողովուրդին այդ բնազդը: Ֆաթալիզմը չէ՛ որ պիտի փրկէ ընկճուած ցեղերը. ահա՛ թէ ի՛նչ բան կը մոռնայ մեր մամուլը:

Օտար մամուլը –եւ մանաւորապէս զուիցերական օրաթերթերը– ամէն օր կ'արձանագրէ հայ կոտորածներուն համար եղած նուիրատուութեանց ցանկը: Ո՞ւր են մերինները: Այն հայ թերթերը որոնք այսինչ կամ այնինչ Մեծապատիւի մը մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ նուիրատուութեանց անհատնում ցանկեր կը չարէին, այն միեւնոյն թերթերը՝ հազարաւո՛ր Հայերու մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի՝ (բառի՛ն հեգնութիւնը...) պէտք չէ՞ր որ անվերջանալի նուէրներու չարքերով ներկայանային այս եօթն անգա՛մ նահատակած ժողովուրդին...: Գաւա՛ռը, սովա՛ծ, բազմաչարչար Գաւառը, իր յուման տուաւ :ե՞րբ պիտի դղրդի ինքնադիտակցութեան դգացումը մայրաքաղաքացիին հոգւոյն մէջ: ե՞րբ՝ զո՛ւթը:

Ու ե՞րբ, մանաւանդ, մարդկօրէ՛ն կատղիլը...:

LA CONSTITUTION EUROPEENNE,

UNE LECTURE «INSPIREE»

(Suite de la Première Page)

(art. 1-41-1 à 8). En outre, l'article III 265 c nous informe que l'Union «développe une politique visant... à mettre en place progressivement un système intégré de gestion des frontières extérieures» sans que soit donnée une définition de ce «système intégré».

Etant donnée sa position géopolitique, la Turquie bénéficiera d'une partie maximale des budgets, missions et activités de l'«Agence européenne de défense», tels qu'exposés aux articles III-309 à III-312 et pourra allègrement revendiquer l'application de l'article III 436 b :

> **«La Constitution ne fait pas obstacle aux règles suivantes... tout Etat membre peut prendre les mesures qu'il estime nécessaires à la protection des intérêêts essentiels de sa sécurité et qui se rapportent à la production ou au commerce d'armes, de munitions et de matériel de guerre; ces mesures ne doivent pas altérer les conditions de la concurrence dans le marché intérieur en ce qui concerne les produits non destinés à des fins spécifiquement militaires».**

La Constitution met en avant l'harmonisation de la justice dans l'Union, notamment par une «loi-cadre européenne» qui établit «des règles minimales relatives à la définition des infractions pénales et des sanctions dans «des domaines de criminalité particulièrement grave revêtant une dimension transfrontière résultant du caractère ou des incidences de ces infractions ou d'un besoin de les combattre sur des bases communes» (art. III 271-1). La liste des domaines de criminalités n'inclut pas le négationnisme par association d'individus ou par sites informatiques alors qu'elle inclut «la criminalité informatique». Pourra-t-on considérer les sites négationnistes (pléthoriques en ce qui concerne le génocide arménien) comme criminels?

Qu'en sera-t-il de l'enseignement de l'histoire? L'article II 280 mentionne au point 2 que «L'action de l'Union vise à encourager la coopération entre Etats membres et, si nécessaire, à appuyer et à compléter leur action dans les domaines suivants : a) l'amélioration de la connaissance et de la diffusion de la culture et de l'histoire des peuples européens». La Turquie apprendra-t-elle aux Etats membres que son histoire récente comporte un génocide ou enseignera-t-elle aux autres qu'il n'a pas eu lieu : Mieux encore, la Turquie ne pourra-t-elle censurer ou occulter toutes les archives (à supposer qu'elles n'ont pas déjà été détruites) et autres preuves du génocide en vertu de l'article III 436 a ? Celui-ci indique: «La Constitution ne fait pas obstacle aux règles suivantes: a) aucun Etat membre n'est tenu de fournir des renseignements dont il estimerait la divulgation contraire aux intérêts essentiels de sa sécurité». Impunément, les parlementaires turcs (qui seront une majorité) pourraient, pourquoi pas, tenir des propos négationnistes: «Les membres du Parlement européen ne peuvent être recherchés, détenus ou poursuivis en raison des opinions ou votes émis par eux dans l'exercice de leurs fonctions» (article 8 du «Protocole sur les privilèges et immunités de l'Union européenne»).

Pour ce qu'il en est de la liberté tout court, celle des citoyens, le texte de la Constitution ne s'y intéresse guère, lui préférant, de loin, la sécurité et la traque de la fraude. L'un des articles, le III 427, demeure assez troublant : «Pour l'accomplissement des tâches qui lui sont confiées, la Commission peut recueillir toutes les informations et procéder à toutes vérifications nécessaires, dans les limites et conditions prévues par un règlement ou décision européens adopé par le Conseil à la majorité simple». Etant donné que les tâches en question sont décidées par le Conseil ou la Commission, on voit mal quelles restrictions pourraient être apportées à la liberté absolue de la Comission qui n'est évidemment pas la même chose que la liberté des citoyens.

Ch. M.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ
ՄԱՐՏ 8
MARDI
8 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.152 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.152

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄ ԻՏԱԼՈՒՀԻ ՊԱՏԱՆԴԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ "ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐԸ" ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ԵՒ ՉԻՆՔՆ ԱԼ ՎԻՐԱՒՈՐԵՑԻՆ

Իտալուհի Ճուլիանա Սկրենայի ազատ արձակումը ողբերգական ելքի մը յանգեցաւ, Ուրբաթ, Մարտ 4ին: Ամէն ինչ ծոնակատարութիւն մը պիտի ըլլար, բայց ամերիկեան "բարեկամական կրակոցները" ինչպէս որակած են իրենք իսկ, ամէն բան փոխեցին:

Իլ Մանիֆէսթօյի աշխատակիցը ազատ կ'արձակուէր Ուրբաթ, ժամը 16ի չուրջ, ինչպէս կը հաղորդէր Քաթարի ալ-Ժեզիրա կայանը եւ կը հաստատուէր տեսերիզի մը սիւռոմով: Քանի մը ժամ ետք, ժամը 18.50ի չուրջ, ենթական, որուն կ'ընկերանային իտալական Սիմոի գաղտնի սպասարկութեանց երեք գործակալներ, տեղ կը գրաւէր կառքի մը մէջ, որ ճամբայ կ'ելլէր դէպի օդակայանը, ուր իրենց կը սպասէր իտալական զինուորական օդանաւ մը, յատկապէս ղրկուած կառավարութեան կողմէ: Կառուղիին վրայ է, երբ ամերիկացի զինուորներ կրակ կը բանային, չուրջ 300 – 400 փամփուշտներ արձակելով: Ճուլիանա Սկրենայի կողքին նստած գաղտնի սպասարկութեանց պետը՝ Նիքոլա Գալիփարի, որ ապահոված էր ազատ արձակումը, իր

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՁԱՆՁՆԱՆՔ ՍԱ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԸՍԱԾ Է Թ. ԷՕԶԱԼ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Թ. Էօզալ ԱՄՆ այցի մը ընթացքին Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Ն. Քանտէմիրի ըսած է. "Սա Ցեղասպանութեան հարցը սկսած է լուրջ ներգործութիւն պատճառել ինծի: Որպէս Թուրքիա, ասկէ լաւ պիտի չըլլա՞յ զայն ճանչնալ ու այս հարցը փակել":

Ն. Քանտէմիր ներկայիս հանգստեան կոչուած է, նոյն ատեն փոխ նախագահն է "Ուղիղ ճամբայ" կուսակցութեան: Ինք է "Հիւրրիյէթ"ի (Մարտ 7) տուած լուրին աղբիւրը: Լսելով Էօզալի հարցումը չըշմած է, մանաւանդ տեսնելով որ իրենց չուրջը գտնուողներն ալ լսած են ըսուածը. պատասխանած է. "Ինդրեմ, ասիկա հոս ոտքի վրայ կարգադրելի հարց չէ. պէտք է շատ լաւ մտածել եւ ուշադիր ըլլալ": Իրենց չուրջի լրագրողները նոյնքան զարմանքով մոխիկ ըրած են խօսակցութիւնը, իսկ Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարները անճըրկած, ելք փնտռած են ստեղծուած կացութեան: Ն. Քանտէմիր աւելցուցած է թէ Էօզալ սովորութիւն ունէր նման գաղափարներ առաջարկելու, որպէսզի այդ մասին յետոյ վիճարկում տեղի ունենայ: Իրենք համոզած են զինքը ու հրաժարեցուցած ճանաչումի գաղափարէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 4/5)

ՓՈՂՈՑԻ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐՈՒՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀ

Մոսկուայի մէջ Մարտ 3ին կրակ բացուած է «Մերսէդէս» ինքնաշարժի մը վրայ: Հայ գործարար երկու եղբայրներ՝ Վարդան եւ Ռոման Առաքելեան, 34 եւ 23 տարեկան, նաեւ կառքին երրորդ ճամբորդը մահացած են: Երկու հոգի ալ վիրաւորուած է: Կրակողները փախուստ տըւած են, հետաքննութիւն բացուած է:

*
**

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ 40 ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՉԿԱՑ

Կառավարութեան առընթեր գաղթի ու մաղթականներու վարչութեան պետ Գապիկ Եզանեան յայտարարած է թէ անհիմն են Թուրք մամուլին հաղորդած լուրերը թէ Թուրքիոյ մէջ 40 հազար Հայաստանի քաղաքացի կայ: Ան նման յայտարարութիւններ Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ Թուրքիոյ դիմած հնարքներէն նկատած է. նման ճամբաներով Անգարա կը ջանայ այն տպաւորութիւնը տալ թէ նոյնիսկ Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու բացակայութեան այդ երկրին քաղաքացիները առանց խոչընդոտի կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ: Գ. Եզանեան աւելցուցած է թէ նման յայտարարութիւններ իրեն կը յիշեցնեն Բաքուէն պարբերաբար կատարուածները որոնք կ'ըսեն թէ հոն 30 հազար Հայ կ'ապրի:

ՊԱՏԿԵՐ "ԵՒՐՈՊԱՅԻ" ԹՈՒՐՔԻԱՑԷՆ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐՆ ԱԼ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ

Ապրիլ 1ի ինքնատիպ կատակի համար անդամ դժուար էր այդքան հանճարեղ երեւակայութիւն ճարել: Սակայն լուրը լուրջ է ու տեղ գտած է Թուրք մամուլի Մարտ 5ի թիւերուն մէջ, երբեմն Ա. էջէն: "Աղուէսի պատերազմ" խորագրած էր "Հիւրրիյէթ", ըսելու համար թէ "Շրջապատի ու անտառներու նախարարութիւնը պատճառաբանելով որ Թուրքիոյ մխանական յատկանիշը խանգարող անուանումներ են, փոխած է անասուններու անունները, որոնց յատներէնին մէջ կային "Հայ, հայկական, Քիւրտիստան" բառերը:

Այսպէս, չէկ աղուէսը որուն դիտական անուանումն է "Վուլփէս վուլփէս Քուրտիստանիքա", վերածուած է "Վուլփէս վուլփէս"ի, "Օվիս Արմանիանա" կոչուած վայրի ոչխարը վերածուած է "Օվիս Օրիէն Անատոլիքուս"ի: Նախարարութիւնը բացատրութիւն մըն ալ տուած է անուանափոխութիւններուն, յայտնելով. "Տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ բուսական ու կենդանական աշխարհը ուսումնասիրող գիտնականները, ախտա՛ն որ իրենց նախապաշարումներով առաջնորդուած ու կենդանական, բուսական տեսակներուն այդ հակումներով անուն տուած են":

Նախարարութեան անօրէններէն Մուսթաֆա Եալընքըլըչ ըսած է. "Թուրքիա զանազան խաղերու թիրախ է: Այս անուններուն տրուած են այն համոզումը ընդհղծելու համար թէ այս վայրերուն մէջ Քիւրտեր, Հայեր կային: Մենք մեր յայտարարութեամբ ջանացինք արգելք ըլլալ այս մտադրութեան: Արդէն մեր գիտնականները գացած ու տուեալ շրջաններուն մէջ հարկաւոր հետազօտութիւնները ըրած են":

Նախարարը՝ Օսման Քէվիք, ինք եւս պաշտպանած է անուանափոխութիւնը, ըսելով. "Ոչ ոք մեզի կրնայ մարսել տալ գառնուկի մորթին փաթթուած գայլը": Ան ալ կրկնած է թէ օտար աղբիւրներու մէջ հայկական, քրտական անուններով անուանումներուն գործածութիւնը ծրագրուած. բան է, նպատակ ունի պատակտելու Թուրքիան: Օրինակ ալ տուած է Ա. Բարատի իրենց կողմէ Սղրըի վերածումը:

Չէ ըսուած թէ "Փրինչիւս արմէնիաքա"ն ալ Թուրքիոյ ամբողջականութեան սպառնալիք նկատո՞ւած է նոյն նախարարութեան կողմէ: Ամէն պարագայի, մեզք պիտի ըլլայ եթէ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ ոգի ի բուին պայքարողները յաջողին ու Եւրոպան ղրկուի ծիծաղի ան- սպառ նման հանքէ:

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՌԱԿ-Ի

Պոլսոյ Պատրիարքարանին դիւանը Մարտ 3 Թուականիր հետեւեալ պատասխանը հրապարակած է ՌԱԿ-ի անթուական չրջաբերականին, որով Մեսրոպ Պատրիարք բանակարկութեամբ կ'ամբաստանուէր, Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան դէմ դատի դիմած ըլլալուն համար ("Ցառաջ", Մարտ 2):

ՌԱԿ-Ի ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Նկատողութեան առնուած է ՌԱԿ-ի կեդրոնական Վարչութեան "Խօսքը", որ 26 Փետրուարին լոյս տեսաւ կուսակցութեան պատկանող մամլոյ օրկանները ուն մէջ: Կուսակցութեան վարչութեան նախագահ Խմայոնա Երուանդ Ազատեանի նոյնօրինակ պրուժիւնները, միչտ նոյն չնորհագուրկ ոճով, 1999ին ալ լոյս տեսած են կուսակից մամուլի էջերուն վրայ: ՌԱԿ-ի վարչութեան անհիմն զրպարտութիւններով առլցուն "Խօսքը" ամէն խմբակի բարոյական եւ գաղափարախօսական սնանկացման անվիճելի փաստն է եւ ամենեւին արժանի չէ պատասխանի: Գալով Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան եւ անոր հետ առընչուող ՌԱԿ-ի անդամներուն, յանուն հանդուրեալ մեծահոգի բարերար Կարապետ Մելտոնեանի եւ ի դիմաց երանաչնորհ Զաւէն Պատրիարքի եւ Մելգոնեան կրթօճախի աչխարհասփիւռ համակիրներուն՝ կ'ըսենք. "Տուր զհամար տնտեսութեան քո" (Ղուկ. ԺԶ.2):

ԴԻՒԱՆ ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Իսթանպուլ, Մարտ 3

*
**

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մեսրոպ Պատրիարք Մարտ 4ին ճաշի հիւրը եղած է Եւրոպական Միութեան անդամ երկիրներու Պոլսոյ հիւպատոսներուն: Զեխիոյ հիւպատոսին կազմակերպած ճաշին ներկայ եղած են 14 դիւանագէտներ: Մեսրոպ Սրբ. ճաշի ընթացքին պատասխանած է սեղանակիցներուն զանազան հարցումներուն, որոնք վերաբերած են Թուրքիոյ Հայերուն ընդհանուր թիւին, համայնքային կառոյցներուն, Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մասին ոչ-մահմետական փոքրամասնութիւններու կեցուածքին, Եղեռնի 90ամեակին, Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններու ապագային, Պոլսոյ հայ համայնքին Հայաստանի ու Սփիւռքի հետ կապերուն, եւլն.:

ԿԱՐՍԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՑԱԻՈ՞ՍԸ

Կարսի քաղաքապետը Ն. Ալիպէյօղլու 36 երկիրներու Թուրքիոյ դեսպանները հրաւիրած է այցելելու քաղաքը, ծանօթացընելու համար մերձակայքի քաղաքական, ընկերային եւ պըօսաչրջական ներուժը, հասկցնել թէ Կարսը կրնայ դառնալ «Կովկասի Տաւոսը»: Հրաւէրին ընդառաջած են Եւրոպայի միութեան յանձնաժողովի Թուրքիոյ բաժնին պատասխանատուն Քրէչմէր, Ֆինլանտիայէն Նոր Զելանտա, Մեքսիքայէն մինչեւ Աֆղանիստան բազմաթիւ երկիրներու դեսպաններու իրենց ընտանիքները: Քաղաքապետը ցոյց տուած է Կարսի տեսարժան վայրերը, ապա ճառ մը խօսած Առաքելոց եկեղեցիին մէջ որ մզկիթի վերածուած է. ըսած է թէ ներողութիւն կը խնդրէ պատմութենէն, հոն տարուած ծուռ քաղաքականութեանց համար:

Հիւրերը դիտած են Կարսի բերդը, պատմական թնակարանները, համտեսած պանիրն ու գինին: Այցելած են Անիի աւերակները ուր Մայր տաճարին մէջ ուն, կընդրուած են վրացական խումբի մը երգած եկեղեցական երգերը: Կ'երեւի հայկականը իւրացնելու վրացական ախորժակը հասած է մինչեւ Անի...

Կարսէն հիւրերը զացած են Արտահան, համտեսած Զըլտըր լիճին ձուկերը, դիտած ձիւնոտ համայնապատկերը, տեղական խաղեր, եւլն.: Քաղաքապետը հիւրընկալութեան աւարտին յայտնած է թէ դոհ է կազմակերպած հրաւէրէն ու կը հաւատայ որ կրցած է Կարսը հարկաւոր ձեւով ներկայացնել որպէսզի ան գառնայ հաչուեթեան ու խաղաղութեան կղզի մը:

ՀԱՑՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԺԵԼ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԲՈԼՈՐ ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱՑՈՒՄԸ

Ի.ԷՄ.ՓԷ.–ի Վօքլիւզի երեսփոխան՝ Թէյրի Մարեանի օրէնքի առաջարկ մը կատարած է որ կը ձգտի պատժել մարդկութեան դէմ ոճիրներու ժխտումը, ներառեալ Հայոց ցեղասպանութիւնը, զոր Թուրքիա կը մերժէ ճանչնալ: Ըստ Մարեանիի «այսօր, Ֆրանսայի մէջ, կարելի է անպատիժ կերպով ժխտել մարդկութեան դէմ բոլոր ոճիրները, որոնք կատարուած են Բ. աչխարհամարտէն դուրս; Երեսփոխանը կը յիշէ Փարիզի Պատժական Ատեանին Նոյեմբեր 15ի վճիռը որ «մերժեց պատժել 1915ի Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը» այն պատճառաբանութեամբ որ «այդ ոճիրը մաս չի կազմեր այն ոճիրներուն, որոնց ժխտումը կրնայ պատժուիլ»:

ԵՐԲ ՀԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՈՉԷ...

Հայկական լրատուիւնները գրեթէ ամբողջովին հրաշագործ տեղը գտած էին ռազմական տուին լուրը. ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան Ճ. Եվընա Սան Ֆրանսիսքոյի հայ համայնքի ներկայացուցիչներու հետ հանդիպումի մը յայտարարած էր թէ հայկական ցեղասպանութիւնը ցեղասպանութիւն է: Տեղեկութեան գլխաւոր աղբիւրը Ամերիկայի Հայ Դատի գրասենեակն էր որմէ արձագանգած էին «Արմէնփրէս»ը, Հայաստանեան ու սփիւռքեան մամուլը: Դեսպանը աւելցուցած ալ էր թէ նիւթը ուսումնասիրած էր փրոֆ. Ռ. Ցովհաննէսեանի աշխատութիւններով:

Դեսպանը անդրադարձած էր տասնամեակներէ ի վեր իր երկրին պաշտօնական անձնաւորութիւններուն այդ որակումը չգործածելու յամառութեան, ըսելով. «Ես կը հաւատամ որ իրերը իրենց անուններով պէտք է կոչել»: Սակայն անմիջապէս չարունակած. «Սակայն ԱՄՆ-ու պաշտօնական բաղաքականութիւնը տակաւին չէ փոխուած, որովհետեւ Թուրքիոյ պարագային ՕԹԱՆ-ի վաղեմի կապերը կան, յատկապէս ռազմական ոլորտի պատկանող»:

Հայկական հասցէներուն խանդավառութիւն պատճառող դեսպանին արտայայտութիւնը հետեւեալն էր. «Հայկական ցեղասպանութիւնը ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնն է». հաւաստած էր նաեւ թէ պատահած չըլլանին աշխարհ պատրաստ չէր հարկաւոր արձագանգը տալու ամոր, թէ այսօր իրենք կը պատրաստուին լաւ աշխատանք կատարելու այդ խնդրին ուղղութեամբ:

Ո՞վ չի գիտեր որ ցեղասպանութեան ԱՄՆ-ու կողմէ ճանաչումը դէպքերու ընթացքին մէջ անվերապահ անկիւնադարձ ապահովելու չափ կարեւոր է: Ամով վերջ կը գտնեն Թրքական ճակատումները, չեղեալ ճիգերը, մինչեւ իսկ ուրացումի կեցւածքը: Կամ հակառակ բեւեռէն դիտելով, ո՞վ չի գիտեր թէ Թուրքիոյ մինչեւ այսօրուան ընթացքը մեծապէս խարխլուած է իր մեծ եղբօր՝ Ուաշինկթընի եւ սերտ բարեկամ դաշնակից Իսրայէլի քաջալերութեան, զօրակցութեան վրայ:

Կարգալէ ետք Ճ. Եվընայի անակնկալ «խոստովանութիւնը», արդ՞ը է խանդավառութեամբ ընկալելու մեր վերաբերումը, թէ փոքր հետապնդութիւն մը կը բաւէ «զգայացունց»ին գաղտնիքը պարզելու: Իրականութեան մէջ գաղտնիք ալ չկայ տեղանին վրայ. դեսպանը իր խօսքերուն չարունակութեան մէջ կարծէք կը թելադրէ արդէն զգօն ըլլալ, երբ կ'ըսէ. «Թուրքիոյ հետ դժուար շրջան մը կ'ապրինք»:

Լռութեան մատնուածը ակռէ ետք լսելիքն է, աւելի ճիշդ՝ կռահելին, թէ «Այս դժուար շրջանը կը պարտադրէ քիչ մը աչքը վախցնել այդ երկրին, որպէսզի ինքնագլուխ գործելու ախորժակը չատ չմեծցնէ»: Թուրքիա հակառակ իր վայելած կարեւոր նեցուկին, մերժեց Ուաշինկթընի որպէս զինակից Իրաքի պրաւունմին մէջ դեր կատարել: Նոյնպէս, մերժեց այդ գործողութեան համար իր տարածքին ամերիկեան խարիսխները գործածել տալ: Այսօր քրտական ինքնավարութեան կ'առարկէ, պայմաններ կը ներկայացնէ: Բաներ որոնք հասկալի է, չեն կրնար մարսելի ըլլալ Ուաշինկթընի: Ու ակներեւ կերպով սկսած է փոքր դասերով փորձել կարգի հրաւիրել Անգարան: Նոյն մտադրութեամբ գրի առնուած չէ՞ր «Ուոլ սթրիթ» թերթին մէջ Ռ. Փոլոքի ազդարարութիւնը: Հոն առաջին լսուածը այն էր որ Թուրքիա ներկայի իշխանութեան գործի գլուխ գալէն ի վեր չեղած է ԱՄՆ-ու նկատմամբ աւանդական դիծէն: Եթէ չընդրդռդէ իր ընթացքը, կրնայ նորէն «հիւանդ մարդը» դառնալ: Մանաւանդ, նոյն լրագրողը չեշտերու համար Անգարայի ապերախտութիւնը, թուած էր իր երկրին "նուէր"ները. քարիւղատար, Եւրոպայի անդամակցութեան նեցուկ, Գոնկրէսին կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումի խոչընդոտում, Իօճալանի ձերբակալութեան օժանդակութիւն, եւլն.: Ու զրուցիւնը կ'աւարտէր ազդարարելով որ Թուրքիա վերաքննէ ԱՄՆ-ու հետ իր յարաբերութիւնները, որպէսզի չվերածուի Եւրոպային դուրս ձգուած, երրորդ կարգի լուսնանցքային երկրի մը:

Այս ակնոցով աւելի հասկնալի չէ՞ դեսպան Էվընայի «անակնկալ» բացախօսութեան զաղտնիքը: Մամուլին, լրագրողի մակարդակէն քաղաքական դէմքի աստիճանին բարձրացնել Անգարայի հասցէով ազդարարութիւնը: Ահաւասիկ թէ՛ կը հասկցնէ Թուրքերուն թէ ԱՄՆ-ը հետեւողական են հնազանդութեան իրենց պահանջին մէջ, թէ՛ կարելի զարգացումներու թեթեւամիտ սպառնալիքը կը նորոգէ: Է՛հ, եթէ առանց հետ Հայերուն ալ որոշ զոհողութիւն կը պատճառէ փոքր-մոքր յոյսեր ներշնչելով, աւելի՛ լաւ:

Բայց այնպէս կը թուի թէ ամերիկեան ակնոցով Հայերը «որոշ»ով չեն բաւականացած, զոհողութիւնը հասցուցած են խանդավառութեան, անոր պոչին ալ յոյսերու մեծակակ ծրար մը կապած: Ճիշդ «տանձ»ը «գանձ» հասկցողին փուքիկ-

ԱԴԱՄԱՆԴՆԵՐՈՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ՈՒ ՔԻՄՊԸՐԼԷԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ադամանդը բաղկացած ըլլալով լոկ բնածուխէ, երբ կ'այրի կը վերածուի մոխիրի: Այսուհանդերձ, գովազդը՝ չահագործելով անոր հրապուրիչ բացառիկ դեղեցկութիւնը, կրցած է հասարակութեան մտայնութեան մէջ պրոշմել զադափարը թէ ան յաւիտենական է: Այդպէսով ծնունդ առած է բարգաւաճ ու չահաբեր ճարտարարուեստ մը ինչպէս ցոյց կու տան հետեւեալ քանի մը թիւերը: Ադամանդներու տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի 8 միլիառ տոլարի: Քարերը մշակելու համար այդ գումարին մօտաւորապէս 7%ը ներկայացնող ծախքէ մը եառ, անոնք կ'արժեւորուին 2 միլիառ տոլարով, իսկ անոնցմով պատրաստուած 70 միլիոն զարդեղէնները սպառողական չուկային վրայ կը վաճառուին 55 միլիառ տոլարի:

"Ապօրինի" ադամանդները միշտ մաս կազմած են ադամանդներու պատմութեան: Անոնցմէ մէկ մասը զողցուած ադամանդներ են, իսկ միւսը՝ մաքսանենգուած: Այսպիսի երեւոյթի մը կը նպաստեն թէ՛ ադամանդին բնութիւնը, քանի որ չնչին ծաւալ ունեցող քար մը կրնայ դրամական բարձր արժէք ներկայացնել, միաժամանակ ըլլալով դիւրաւ թաքցնելի ու փոխադրելի, եւ թէ ադամանդներու ճարտարարուեստին գործելակերպը որ ծանօթ է իր անթափանցիկութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ:

Ընդհանրապէս ընդունուած է որ չրջաբերութեան մէջ եղող ադամանդներուն 20%ը ապօրինի են: Այս բանակին մէկ հլնդերորդը, զանազան մարդասիրական կազմակերպութիւններու կողմէ 1998էն մինչեւ 2002, նկատուեցաւ "արիւնի ադամանդներ":

90ական թուականներուն ու ներկայ դարուս առաջին տարիներուն քաղաքական պատերազմներ արիւնաթաթախ ըրին չարք մը աւրիկեան երկիրներ որոնց կարգին կը յիշուին Սիէրա Լէոնէն, Անկոլան եւ Գոնկոյի ժողովրդավար Հանրապետութիւնը ուր պատերազմները ժամանակակից պատմութեան ամենադաժանները եղան:

Այս երկիրներուն մէջ ապստամբ ուժերու կողմէ մղուած մարտերը օրինապէս ընտրուած իշխանութիւններուն դէմ, յատկանչուեցան ծայրայեղ վայրագութիւններով: Անոնք ո՛չ զաղափարական, ո՛չ կրօնական, ո՛չ ալ ցեղային դրդապատճառ ունէին: Ժողովուրդին մօտ խուճապ ստեղծելու նպատակով, տասնեակ հազարաւոր պատանիներ ու չափահասներ անդամահատուեցան, հարիւր հազարաւոր անձինք սպանուեցան, միլիոնաւոր ուրիշներ տեղափոխուեցան ու բազմաթիւ քաղաքներ քարուքանդ եղան: ՄԱԿ-ը չանաց երբեմն միջամտել խաղաղութիւն հաստատելու նպատակաւ, սակայն ոչ միայն չյաջողեցաւ, այլ նաեւ նպաստաւոր երբ կապոյտ սաղաւարտաւորներ պատանդ առնուեցան տէ՛ապընտամբներուն, թէ՛ անհատական հանքերը պաշտպանող վարձկաններուն կողմէ: Լրատուիւնները երբեմն արձագանգեցին Արեւմտեան Աւրիկէի պատերազմներուն, սակայն տարիներ չարունակ հասարակութիւնը անգիտացաւ անոնց պատճառաւ տեղի ունեցած մեծ ողբերգութիւնը ու ըմբոստներուն ադամանդի հանքերուն տիրանալու միտումը: Ասոնք կը բաղկանան ամառուտ կուսակումներէ (տէֆօ պլիւվիռնէր) որոնք տեղ գտած են գետերու յատակը, ինչպէս նաեւ անոնց ափերուն ու ընդարձակածաւալ հողամասերու վրայ: Այս ենթակուսակումներէն (տէֆօ սբկռնտէռ) ադամանդները կարելի է արտահանել միայն ձեռքի ուժով, բահով ու բրիչով: "Արիւնի ադամանդներ"ը զանազան երկիրներու մէջ չարք մը գործառնութեան նիւթ ըլլալէ եառ, գեղծարարներու կողմէ, վարժ ու չատ լաւ կազմակերպուած աշխարհածաւալ ցանցի մը միջոցաւ կը հասնէին միջազային գլխաւոր չուկաները: Անոնց վաճառքը թոյլ կու տար ձեռք բերելու արդիլուած առարկաներ որոնց կարգին նաեւ զէնքեր: Այս կերպով է որ կարելի կ'ըլլար տեւականացնել պատերազմական վիճակ մը ուր ո՛չ յաղթող կար, ոչ ալ պարտուող:

Երկարատեւ մարտերու ընթացքին, չատ մը գործարարներ նախընտրեցին անտեսել կասկածելի ծագում ունեցող քարերը:

Ադամանդներու ճարտարարուեստը իր կարգին նշմարեց որ չուկայ կը հասնէին ադամանդներ որոնց քանակը չատ աւելի բարձր էր նշուած երկիրներուն արտադրողական կարողութենէն: Իրօք, խընդրոյ առարկայ ադամանդները կու գային Սիէրա Լէոնէէն: Դրացի "բարեկամ" երկիրներու ու չարադործներու օժանդակութեամբ անոնք կը հասնէին ադամանդներու վաճառման գլխաւոր կեդրոնները ու խառնուելով օրինական ադամանդներուն հետ կը կորսնցնէին իրենց ինքնութեան հետքերը:

Այս վիճակէն բնականաբար անտեղեակ չէին կրնար ըլլալ ադամանդագործութեան ամենաբարձր առեւանները. բայց նախընտրեցին չարտայայտել իրենց զայրոյթը որպէսզի "արիւնի ադամանդներ"ուն պատճառաւ չտուժէր ճարտարարուեստը որ 120 տարուան ընթացքին յաջողած էր ձեւակերպել իրեն չատ յատուկ դործելակերպ մը:

Շրջանը անկայունացնող ու ժողովուրդները սպրատափ մատնող պատերազմական վիճակը առիթ տուաւ կլոպալ Ուիթնէսին ու չատ մը նման ուրիչ ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու 1999ի տարեվերջի տօներու նախօրեակին տեղեկացնելու թէ միջազգային կարծիքը լուսաբանելու նպատակաւ պատրաստ էին "արիւնի ադամանդներ"ուն մասին յայտարարութիւններ ընելու, ինչ որ մեծապէս մտահոգեց ադամանդի ճարտարարուեստը: Վերջինս տեսաւ ուրուագծուիլը երեւոյթի մը որ կը չիշեցնէր անցեալին փոկի ձագերու, կէտ ձուկերու, ինչպէս նաեւ մուշտակաւոր կենդանիներու ոչընչացման դէմ պայքարը որուն հետեւանքով հսկայական վնասներ կրեց պերճանքի ճարտարարուեստը:

Նամիպիան, Պոթսուանան ու Հարաւային Աւրիկէն որոնց տնտեսութիւնը մեծապէս կախեալ է ադամանդներու արտածումէն, մտահոգուած որ "արիւնի ադամանդներ"ու պոյոթիւնը կրնար միջազային տագնապ մը ստեղծել, 2000 տարուան Մայիսին կոչ ըրին պատասխանատու կազմակերպութիւններուն որպէսզի ճար գտնեն ատոր առաջքը առնելու համար:

Եղած առաջարկին իբր արդիւնք, նախնական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Հարաւային Աւրիկէի Քիմպըրլէ քաղաքին մէջ որուն անունը պիտի կրէին այդ եւ յաջորդ ժողովները, ինչպէս նաեւ 2002 Նոյեմբեր 5էն Ինթէրլագէնի (Զուիցերիա) մէջ ձեռք բերուած համաձայնութիւնը որ ծանօթ է իբր Քիմպըրլէի Դրուժիւն: Այս վերջինը որ ի զօրու դարձած է 2003 Յունուար 1էն սկսեալ, ստորագրեցին եւրոպական Միութիւնը եւ 36 երկիրներ ուրոնց կարգին նաեւ Հայաստանը:

Քիմպըրլէի Դրուժեան աշխատանքները նպատակ ունէին ազդու ու հաւաստի սկզբունքներով վերջ դնելու մահափիւռեւուրի մը ու պաշտպանել ադամանդի հարազատ ճարտարարուեստը: Անոնք ի վերջոյ յանգեցան չարք մը առաջարկներու, պետութիւններուն թողելով "անոնց կիրարկման վերահսկութիւնը:

Քիմպըրլէի Դրուժեան արդիւնքներուն կարելի է հասնիլ միայն փոխզիջումներով, քանի որ մասնակիցներուն չահերը բոլորովին կը տարբերէին իրարմէ: Արդարեւ, եթէ ճարտարարուեստը կը չահար փրկել ադամանդներու առեւտուրը, ոչ կառավարական կազմակերպութիւնները կը ձգտէին պաշտպանել մարդու իրաւունքները, իսկ պետութիւնները՝ իրենց տնտեսութիւնը զերծ պահել ռմբարկութիւններու ազդեցութենէն:

Այսպիսի պայմաններու տակ ձեռք բերուած համաձայնութիւն մը չէր կրնար անթերի ըլլալ: Այսուամենայնիւ, 2002 տարուան ընթացքին յաջորդաբար խաղաղութիւն հաստատուեցաւ Սիէրա Լէոնէի, Անկոլայի եւ Գոնկոյի ժողովրդավար Հանրապետութեան մէջ ու նոյն առիթով անհետացան "արիւնի ադամանդներ"ը, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մը կարելի է նկատել ադամանդի ճարտարարուեստին համար: Սակայն, որպէսզի երկրի մը մէջ յարատեւ խաղաղութիւնը, սէտք է որ միաժամանակ ըլլան ժողովրդավարութիւնը ու զարգացումը: Այս տուեալներուն միջեւ կապերը լաւագոյն կերպով կը նկարագրէ Պուէնոս Պուէթրոս-Ղալին երբ կ'ընդգծէ. – "Առանց խաղաղութեան կարելի չէ ձեռք բերել ո՛չ զարգացում, ո՛չ ալ ժողովրդավարութիւն: Առանց զարգացումի, ժողովրդավարութիւնը կը կորսընցնէ իր հիմքերը ու կը բազմանան ընդհարումները: Առանց ժողովրդավարութեան, տեւական զարգացում մը անկարելի է: Ու առանց զարգացումի, խաղաղութիւնը երկար չի կրնար տեւել":

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՒՂԼՈՒԵԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ԼՕՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11. – 17)

Առաջինէն 25 տարի ետք, Լոնտոնի մէջ փետր. 11ին բացուած է հայկական չարժանկարի Բ. փառատօնը: Առաջին ներկայացուածը եղած է Տիգրան Խզմալեանի "Պիեռլեկինօ կամ օդից թեթեւ" (2000) ժապաւէնը: Ցաջորդական օրերուն ցոյց տրուած են Կարինէ Թորոսեանի (Գանատա), Հինէր Սալէմի ("Վոտկա–լիմոն"), Ա. Եղոյեանի, Ա. Փէլէչեանի, Պարամանովի, Ց. Խաչատրեանի, Ս. Աւետիքեանի, Լ. Մինասեանի, Դոն Ասկարեանի ժապաւէնները:

Ժապաւէններուն զուգահեռ կազմակերպուած են լուսանկարներու, դիրքերու ցուցահանդէսներ:

Հետաքրքիր այցելուներու, դիտողներու բազմութիւններ հետեւած են բոլոր ցուցադրութիւններուն, ցուցահանդէսներուն:

Միլանոյի Հայ Կեանքէն

ՅԻՇԵԼՈՎ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԸ

Միլանոյի Հայ Տան վարչութեան և Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան համատեղ գործակցութեամբ «Յիշելով Արամայիս Սրապեանը» երեկոն տեղի ունեցաւ փետր. 20ին, Միլանոյի Հայ Տան մէջ։ Սրահը լեցուած էր Արամայիսի հարազատներով եւ բարեկամներով, ինչ անձնապէս չճանչցողներով, բայց իր գործերուն տեղեակ եղողներով։ Անոնցմով որոնք ոչ լսած եւ ոչ ալ կարդացած են իր մասին բայց ներկայ ըլլալով այս երեկոյին, լսելով իր մասին վկայողները, լսելով իր գործերը, լսելով ապրած կեանքն ու տառապանքը, լսելով անոր անզուգական լաւատեսութեամբ յաղթահարած դժուարութիւնները, ալիւր լմնայինն թէ ո՞վ էր Արամայիսը եւ թէ ինչո՞ւ համար կը յիշատակէր այսօր։

Արամայիս Սրապեան ծնած է Օրթաղիւղ - Թուրքիա 25 Հոկտեմբեր 1910ին։ 1915ի Հայոց ցեղասպանութեան ընթացքին, ընտանիքին հետ միասին Թուրքօսմանեան իշխանութիւններու կողմէ կ'աքսորուի Ամասիոյ ներքնագաւառները. ահաւոր ողբերգութենէն կը վերապրին Սրապեան եղբայրները՝ Ստեփան եւ Արամայիս, մինչդեռ անոնց ծնողները անվերադարձ գոհ կ'երթան մեծ աղէտին։

Այդ օրէն սկսեալ, եղեռնէն ճողոպրած երկու եղբայրները՝ առանձնութեան եւ չքաւորութեան դառն փորձառութիւն մը կ'ապրին։ Ապաստան կը գտնեն Կ. Պոլսոյ, Գորֆուի, Ֆիլեասոյի տ'Արթիքոյի (Իտալիա, Վենետիկի մօտ) եւ Միլանոյի որբանոցներուն մէջ։

1925 տարին անկիւնադարձային թուական մը կը հանդիսանայ երիտասարդ Արամայիսի բազմաչարչար կեանքին մէջ։ Նոյն շրջանին պատեհութիւնը կ'ունենայ յաճախելու Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու կողմէ ղեկավարուած կրթօճախ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը։

1929ին, յաջողութեամբ աւարտելով նոյն վարժարանը, չնորհիւ Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ յատկացուած կրթաթոշակի մը, կ'արձանագրուի Միլանոյի համալսարանի բժշկական եւ վիրաբուժական մասնաճիւղը, ուրկէ կը վկայուի 1935ին։ 1936ին, որպէս աշակերտ մուտք կը գործէ իտալական բանակի շարքերուն մէջ, ապա կը դառնայ բժիշկ ըսպայ 1936/38 տարիներուն։ 1939ին կը զօրակոչուի եւ որպէս բժիշկ-սպայ կը մասնակցի Ֆրանսայի, Ալպանիոյ, Մոնթենեգրոյի եւ Եուկոսլաւիոյ ռազմական գործողութիւններուն։ 1944ին ազատ կ'արձակուի բանակային ծառայութենէն։ Կը հաստատուի Միլանօ, ուր կը ստանձնէ ամտամնաբոյժի իր մասնագիտութիւնը։ 1945ին, Արամայիս Սրապեանի նախաձեռնութեամբ կը հիմնուի հայ մշակութային միութիւնը։ Իր գրական չափածոյ ստեղծագործութիւնները են. Հանդիպումներ Մուսայի հետ 1949, Ազոլոյէն Վենետիկ 1953. իսկ արձակ գործերն են՝ Զէնքի տակ 1956 եւ Ալպեան ռազմիկներուն հետ 1959։

Հեղինակին մահէն ետք լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ՝ Անտարտ երթ 1971 հատորը։

Արամայիս Սրապեան իր մահկանացուն կը կնքէ Միլանոյի մէջ, 12 Փետրուար 1969ին։

*
**

Բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Հայր Գրիգորիս Վրդ. Սէրէնեանը, հաղորդեց ներկաներուն օրուան խմաստը եւ այս յիշատակի երեկոյին անհրաժեշտութիւնը Արամայիսի մահուընէ 36 տարիներ ետք։ Այս առթիւ Մխիթարեան հայրերը յանձինս Հ. Գրիգորիսի եւ Հ. Վահանի պատրաստած էին շատ գեղեցիկ գրքոյկ մը, որ կը բովանդակէր Ներսէս Արք. Տէր Ներսէսեանի երկլեզու սրտի խօսքը, օրան յայտագիրը, բանաստեղծին կենսագրական գծերը եւ տասնեակ մը լուսապատկերներ որոնք կ'ընդգրկեն իր կեանքի տարբեր ժամանակամիջոցները Գորֆուի որբանոցէն մինչեւ ուսանողական տարիները Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ, երկու անդրաժան որբ եղբայրներու՝ Արամայիսի եւ Ստեփանի լուսանկարներէն մինչեւ զէնքի տակ եղած տարիներու նկարները եւ վերջապէս ամուսնացած եւ բժիշկ դարձած բանաստեղծին, իր սիրած ու միշտ հարազատ զգացած վանքի ու անոր ամառնային վայրերու լուսանկարները։

Հ. Վահան Վրդ. Օհանեան կարդաց Հայաստանի Կաթողիկէ Հայոց, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Առաջնորդ, Հայր Ներսէս Արք. Տէր Ներսէսեանի սրտի խօսքը, բանաստեղծ Արամայիս Սրբապեանի պայծառ յիշատակին։ Ստորեւ հատուածները այդ սրտի խօսքէն.

"Երիտասարդ տարիքին տակաւին նորընծայ վանական Ս. Ղազարի, ճանչցած ու մտերմացած եմ անցեալ դարու կէսերուն, Արամայիսին ու անոր երէց եղբօր՝ Ստեփանի հետ։ Անոնք Միլանոյի մեր սիրելի համայնքին պայծառ աստղերն էին, որոնք հետզհետէ դարձան անոր հզօր սիւները։

"Արամայիսը իր բժշկական մասնագիտութեան աւընթեր նուիրուած էր պրակտիկութեան... իր առաքնաբուժական աշխատասենեակը կը վերածուէր գրական դահլիճի... Արամայիս սքանչելիօրէն տիրապետած էր հայերէն լեզուի գանձարանին, բառերն ինքնին յաճախ ներշնչումի աղբիւր կը դառնային իր գրչին տակ։

"...Լոյս կը տեսնէին Արամայիսի բանաստեղծութիւններուն գոհար հատորները, հինաւուրց մուսաներու ներշնչումով յուզիչ, կանաչ դաշնիներու քուրմունքով օծուն։

"...Առաջին օրինակները անպատճառ լինէի սիւխի նուիրէր գոհունակութեամբ, մակագրելով սրտագեղ զգացումներ։ Շատ գեղեցիկ ալ գիր ունէր, Մխիթարեան դպրոցի գեղագրական հարազատ կնիքով։

"...Որպէս Միլանոյի մշակութային մխիթեան վարիչ նախագահ, գիտէր կազմակերպել հիանալի ձեռնարկներ, հայկական տան ջերմ մթնոլորտին մէջ. գրական դասախօսութիւններ, յիշատակի հանդէսներ, երաժշտական երեկոյթներ, հայագիտական ասուլիսներ, բարձրորակ ռեկոչումներ։ ...Թող Աստուած երկնքի մէջ լուսաւորէ հոգիները մեր սիրելի հանգուցեալներուն, որոնց յիշատակն յաւէտ օրհնեալ ըլլայ։ Ողջերուն ալ ուժ եւ կարողութիւն, մանաւանդ լինի նման 80-ամեանները, ապա նաեւ Մուրատ Ռափայէլեանի իմ շատ սիրելի աշակերտներուն եւ անոնց ընտանիքներուն։ Հինեւրու պայծառ օրինակով թող անոնք յաւէտ հայապահպանման հզօր սիւներն ըլլան, Սփիւռքի մէջ եւ ազգային գոյատեւման անձնուէր ու մշտառոյգ ազգակներ՝ մայր հայրենիքի մէջ"։

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի "Քալաց գէնքի յաղթութեան հետ" քայլերգով սկսաւ "Յիշելով Արամայիս Սրբապեանը" երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը։ Բանաստեղծին գերթուածներէն հատուածներ իտալերէնով արտասանեցին Մարիա Իլարիա Կրօսսօ "Զէնքի տակ" եւ "Մահ քաջորդւոյն", Շաքէ Բամպակեան-Գէորգեան "Դէպի վեր" եւ "Առ Աբմինէ", Մայտա Բամպակեան-Պերկամասքինի "Լռութիւն" եւ "Դիւթանք", Զինոյիա Զատիկեան "Մօրս հետ" եւ "Հովեր", իսկ Ժան Անսըրլեան արտասանեց հայերէն "Արաքս - Արքասի" եւ "Սարսուռ - Գերթուած"ը, եւ ապա իր թարգմանութեամբ անոնց իտալերէն տարբերակները։

Դաշնակի վրայ Անի Մարտիրոսեան նուագեց հատուածներ է. Պաղտասարեանի "Փրելիւտիօ", Կոմիտասի "Վաղարշապատի պարը", Ա. Ցարուքիւնեանի "Տրամադրութիւն" եւ Ա. Բաբաջանեանի "Էլէժիա"ն։

Ժան Անսըրլեան մեներգեց դաշնակի ընկերակցութեամբ "Սիրելի Ուսուցիչ"ը (խօսք Ա. Սահակեանի, երաժշտ. Ա. Հէքիմեանի) եւ "Արմարդի երազը" (խօսք Վ. Միրաքեանի եւ երաժշտ. Բ. Կանաչեանի)։

Գեղարուեստական բաժինը ընդմիջուեցաւ Հ. Գրիգորիսի իտալերէնով արտասանած խոկումով՝ "Արամայիս Սրապեան հասաւ տասը Մխիթարեանը 21րդ դարու սեմին"։ Ան մասնաւորեց Արամայիսի քերթողական արուեստի մէջ միատեղ ներդաշնակօրէն գոյութիւն ունեցող հոգեսիրութիւնը եւ իրականութիւնը որոնք երեւութապէս հակադիր ըմբռնողութիւններ են։ Ինչպէս նաեւ բանաստեղծին տառապանքը, նրբացած եւ հարստացած բնութեան գեղեցկութիւններուն հանդիպ ունեցած իր սէրին, որ կը վսեմանայ անոր քերթուածներուն մէջ։ Ան համարեցաւ զայն ի. դարու լաւագոյն բանաստեղծներէն մէկը, իր ոճով ու արդիական մտածելակերպով։

Հոծ բազմութեան մէջ կար նաեւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Իտալիոյ հոգեւոր հովիւ Հայր Առէն Աբգ. Շանէնեանը, որ իր փակման խօսքին մէջ խոստովանեցաւ, որ անձնապէս չճանչնալով հանգերձ Արամայիս Սրապեանը, ինքն եւ իր նման չատեր չնորհիւ այս յիշատակման երեկոյթին մօտէն ծանօթացան անոր մարդկային եւ բանաստեղծական արժէքներուն։ Շնորհաւորեց երեկոյթի կազմակերպիչները, մաղթելով անոնց յաջողութիւն։

Ցուզուած ու ազդուած, չնորհակալական խօսքերն ուղղեց ներկաներուն եւ կազմակերպողներուն, մեր բոլորին սիրելի Ամմինէն։ Ամուսնոյն յիշատակը բարձր պահելով ու անոր ազգային գործերը չարունակելով, տարիներէ ի վեր նուիրուած է համայնքին, անխոնջօրէն անոր ծառայելով։

Ապա եղաւ պարգեւատրութեան տուչութիւն, Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր Աբբահայր Հ. Եզիա Վրդ. Քիլաղպեանի կողմէ չնորհուած "Հայրական օրհնութեան եւ գնահատանքի գիր"ով եւ "Մխիթար Սեբաստացի" շքանշանով։

Հատուածները գնահատանքի գիրէն.

"Սոյն գիրով կը փոխանցենք Տիկին Արմինէ Սրապեանին եւ իր հարազատներուն «Մխիթար Սեբաստացի» շքանշանը, որպէս Միաբանութեան գնահատանքի անկեղծ արտայայտութիւնը նկատմամբ Արամայիս Սրապեանի պայծառ օրինակին եւ աննկուն վաստակին՝ ի սպաս Հայութեան եւ Մխիթարեան արժէքներուն։

"Արամայիս Սրապեանի ոգեկոչման նըւիրուած այս գեղեցիկ երեկոյին Մխիթարեան Միաբանութիւնը բարոյական արդար պարտք կը համարի գնահատանքի տուրք մատուցել ազգային գործիչ և հանգուցեալ դրագէտ Արամայիսին, ինչպէս նաեւ իր համայն ընտանիքին"։

Գնահատական գիրով ու շքանշանով պարգեւատրուեցաւ նաեւ Տիկին Ճինա Սրապեանը յանուն այն բոլոր նուիրատուութիւններուն աշակցութիւններուն, զոր ըծայած է Մխիթարեան Միաբանութեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն Ստեփանին, անոր մահուընէ վերջ, որպէս երախտագիտութիւն դէպի այն կրթօճախը, որ ընդունած է արհաւիրքէն ճողոպրած այս երկու որբ եղբայրները եւ տուած՝ սէր, գուրգուրանք եւ ուսում, դարձնելով զանոնք ընկերութենէն սիրուած եւ յարգելի անձնաւորութիւններ։

Երեկոյթը փակուեցաւ հիւրասիրութեամբ եւ չնորհաւորութեան կենացներով։

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Միլանօ

Յ.Գ.- "Յառաջ", այս առթիւ աւելորդ չի նկատեր յիշեցնել նաեւ որ Արամայիս Սրապեան, Շաւարշ Միսաքեանի հաջալերութեամբ եւ թելադրութեամբ, երիտասարդ տարիքէն կանոնաւոր աշխատակիցը եղած է "Յառաջ"ի, չափածոյ թէ արձակ էջերով եւ թղթակցութիւններով։

ԱՆԻՆԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՋԱՐԱՇՈՒԿ ԳԻՇԵՐԸ

Իրիկունը Գրիգոր Նազարէթեանի հետ Օրթաքէօյ իր տունը գացինք ու հոն մնացի։ Բայց այդ տեղն ալ շատ ապահով չէր, որովհետեւ հաւանական էր որ բարեկամս ալ գային ձերբակալելու։

Երեքշաբթի կանուխ միասին վերադարձանք Գալաթիա, Պէճխտեան տպարանը։

Այդ օրը լուրերը աւելի վրդովեցուցիչ էին։

Ձերբակալեալները առջի օր աքսորուած էին, բայց ո՞ւր. տ'չ ոք գիտէր։ Եւ այս գաղտնիքը տարտուռ կը պատճառէր ամէնուն։ Նոյնիսկ լսուեցաւ թէ իրենցմէ տասերկու հոգին բանտին մէջ կախուած էին, թէ ուրիշներ իրենց մահապատիժը պիտի կրէին աքսորի մէջ։ Ցոռետեաններ չէին վարաներ հաստատելու թէ՝ ամէնքը չոգենաւով Մարմարայի բացը տարուած ու ծով թափուած էին։

Նոյն օրը ժամանակ չէր հրատարակած ո'չ քրոնիկ եւ ո'չ ալ «Թաղտականին կը նիկը» թերթօնս։ Ինչ որ ցոյց կու տար թէ այլեւս վտանգաւոր մարդ մը դարձած էի։

Անհրաժեշտ էր ծածկուիլ ապահով տեղ մը։

Մտքս ինկաւ կարապետ Տիրհմճեանը, մտերիմ բարեկամ մը որ կը բնակէր գերմանական դեսպանատան հետեւ գտնուած տուն մը, Գալաթիոյ զառիվարին վրայ, թուրք թաղի մը մէջ։ Լաւագոյն թաքստոցն էր ատոր։ Նազարէթեան մարդ ղրկեց եւ տպարան թերել տուաւ Տիրհմճեանը որուն յայտնեցինք դիտաւորութիւնները։

Թէեւ վտանգաւոր բան մըն էր նոյն միջոցին ինծի պէտ մէկը իր տունը հիւրընկալել, այնուհանդերձ բարեկամս քնաւ չվարանեցաւ։

Նոյնպէս գոհ մնացի որ տունը ընտրած եմ իրրեւ թաքստոց։ Իրիկունը ուշ ատեն, միասին մեկնեցանք տպարանէն։

Նոյն օրը Սուլթան Րէշատ գահակալութեան եօթերորդ տարեդարձն էր եւ տաւորականէն աւելի ոգեւորութիւն մը կար Գալաթիոյ պողոտային վրայ։

Ձամբան հանդիպեցայ Յակոբ էֆ. Հաճեանի որ զարմացած մնաց զիս տեսնելով.

- Իմացայ որ դուն ալ ձերբակալուած ես, ըսաւ։

- Կը տեսնես որ սուտ է, պատասխանեցի։

- Շատ գոհ եմ, չատ գոհ, միայն թէ զգուշութիւն ըրէ։

-Բնականաբար։

Բարեկամս եւ ես կառք մը նետուեցանք եւ գացինք Գալաթաչ ուրկէ բարձրացանք իր տունը։

ԹԱՔՍՏԱՅԻՍ ՄԷՋ

Այդ հիմա բաւական ապահովութեան մէջ կը գտնուէի ու ամէն բոպէ ձերբակալուելու վախը չունէի։

Հետեւեալ օր թերթերը կը ծանուցանէին անգլիական զօրքին Տարտանէլ ցամաք ելլելը եւ միեւնոյն ժամանակ անոնց չբաջալր պարտութիւնը եւ փախուստը եւ այս առթիւ Սուլթանին Ղափուլթեան տիտղոս առնելը։

Երկու օր ետքը պատերազմական ատեանը տասը օրուան պայմանաժամ կու տար Հնչակեան Սպասկղիւլեանին եւ Տիւրպէքիրցի Վարազդատին Պոլսոյ պատերազմական ատեանին ներկայանալու «երկրին ներքին անզորրութիւնը խանգարել համարձակած ըլլալնուն համար»։

Տարտանելի մէջ Անգլիացիները հետզհետէ կը հաստատուէին ցամաքին վրայ, կառափի կռիւներ մղելով։ Մայիսի սկիզբը օրական հազարաւոր վիրաւորներ սկսան հասնիլ Պոլիս։

Ես բարեկամիս տանը մէջ փակուած, մինչեւ իրիկուն կը սպասէի իր գալուն որպէսզի նոր տեղեկութիւն մը, յուսատու լուր մը առնէի։

Բայց, ափսո՛ս, յուսատու ոչինչ կար։ Աքսորեալները քշուած էին Զանկըրը եւ Այաչ եւ յոյս չի կար թէ մօտ օրէն պիտի վերադառնան։ Շաբաթ եւ կիրակիին ետքը նոր ձերբակալութիւններ եղած էին, որոնց թիւը 50ի կը հասնէր։ Այս վերջիններուն մէջն էր նաեւ Պետրոս Նշանեան, որուն տունը անցուցած էի կիրակի առտու եւ որ հետեւեալ օրը, Պապը Ալիի ճամբուն վրայ գտնուած իր գրավաճառի խանութին մէջ բռնուած ու բանտարկուած էր։

Զիս անդամ մըն ալ եկած հարցուցած էին տունս եւ խմբագրատունը։

- Ձենք գիտեր ո՛ւր է, հաւատ օրէն ձերբակալուած ու դուրս ղրկուած է, պատասխանած էր մայրս, դուք պարտաւոր էք իր մասին ինծի տեղեկութիւն տալ։

Գաղտնի ոստիկանները հեռացած էին առանց ո եւ է խուզարկութիւն կատարելու տան մէջ։

(Շար. 9)

(Շար· Ա· էջէն)

մարմնով կը պաշտպանէր Ճ· Սկրենան, ու ստացած վամփռուչտէն տեղն ու տեղը կը մեռնէր, մինչ նախկին պատանդը կը վիրաւորուէր ուսէն եւ թոքէն: Ճ· Սկրենա կը փոխադրուէր ամերիկեան հիւանդանոցը, ուր վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուէր ու յաջորդ առաւու կը վերադառնար, քայքայուած, Հռոմ: Ջամփիանոյի օդակայանը գինք կը դիմաւորէին Ս· Պէրլուսքոնի եւ իր հարազատները: Աւելի ուշ կը հասնէր ուրիշ օդանաւ մը, ուր կը գտնուէր Գալիփարիի դիակը, վիրաւորուած միւս երկու Իտալացիներ կը մնային Պաղտատի հիւանդանոցը, քանի չէին կրնար փոխադրուիլ:

Նախորդ իրիկունն իսկ, Ս· Պէրլուսքոնի իր մօտ կանչած էր ամերիկացի դեսպանը, բացատրութիւններ պահանջելով: Պուշ, հեռաձայնով, աւանդական "սոռի"ն արտասանած էր, մինչ ամերիկեան ուժերը այլ բացատրութիւն մը գտած էին: Ըստ իրենց լուր չունէին այդ ազատագրումէն եւ կառքը անսովոր արագութեամբ կ'անցնէր, ուրեմն՝ կրակ բացած էին, որովհետեւ չէր կեցած չէք փօյնթին: Կը հաստատուէր սակայն թէ լուր ունէին եւ օդակայանին 700 մեթր մնացած էր մինչեւ նախորդ բոլոր ստուգումներէն անցած էր արդէն կառքը: Ճ· Սկրենայի կեանքի րնկերը, Հռոմի մէջ, առարկած էր որ, Ամերիկացիք գիտակցաբար կրակ բացած էին, սպաննելու համար խուսափելի վրագրողուհին, որ չատ բաներ կրնար պատմել: Այս վերջինն ալ յայտարարութիւններ ըրած էր մամուլին, նկարագրած դէպքին մանրամասնութիւնները: Խորապէս ցնցուած էր որ իր ազատութիւնը ապահովողը իր կեանքով ալ փրկած էր իրը: Ան նոյն անձն էր որ ապահոված էր նախկին երկու Սիմոններուն (իտալացի երկու պատանդները) ազատ արձակումը: Երկուշաբթի, Մարտ 7ին ազգային յուզարկաւորութիւն կը կատարուէր Ն· Գալիփարիի համար:

Այս անգամուան համար չէուկներ կային, ըստ որոնց մէկ միլիոն տոլարի փըրկապին մը վճարուած էր:

*
**

Ճ· Սկրենայի նոր յայտարարութիւններուն համաձայն, ամերիկեան յարձակումը կատարուած էր գիտակցաբար եւ այդ առընչութեամբ տուած է նաեւ մանրամասնութիւններ: Կառքին արագութիւնը հազիւ 40 քմ· եղած է ժամական:

*
**

2004ի գարնան, Նիւ-Եորք Թայմզ հր« րատարակած էր ցանկը այն հաստուցումներուն զոր ԱՄՆ կը վճարեն այն ընտանիքներուն, որոնք յանձնառու են դատական հետապնդում չկատարելու յանցաւոր պինտուրականներուն դէմ: Վճարումը, առաւելագոյն 1000 տոլարի կը հասնի (750 Եւրօ) եթէ ենթարկան վիրաւորուած է եւ 2500 տոլարի (1900 Եւրօ) մահուան պարագային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Պաշար էլ-Ասատ յայտարարեց Մարտ 5ին, որ Լիբանանէն պիտի քաշէ իր զօրքերը (14·000) առանց որոշ ժամանակացոյց մը ճչդելու: Պուշ եւ Ֆրանսա գոհ չեն եւ կ'ուզեն որ ժամ առաջ զօրքին ամբողջութիւնը հեռանայ: Մարտ 7ի լուրերուն համաձայն զօրքերուն նահանջը սկսած էր: Միւս կողմէ սակայն, Հեզպոլլան որ տուրիական զօրքին մնալուն կողմնակից է, ցոյցի մը հրաւիրած էր երկուշաբթի, Մարտ 7, ժամը 15ին, Նահատակներու հրապարակը: Ատոնց պետք չեչտած է որ դէմ են օտար միջամտութիւններու եւ թիւ 1559 բանաձեւին: Մարտ 7ի ցոյցը առաջինն է, կ'ըսէ, Լիբանան եւ այլուր, աւելցնելով թէ բողոքը ընդդիմութեան դէմ չէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը յայտարարեց Մարտ 4ին, որ Սահմանադրութեան հանրաքուէն պիտի կատարուի Մայիս 29ին: Արդէն իսկ սկսած են հաւաքոյթները ի նպաստ "այո"ի: Կիրակի, Մարտ 6ին, ԻԽ· ԷՄ· փէ· Ազգ· Խորհուրդը ձայներու 90,8%ով ընդառաջեց Սարքոզիի կոչին "այո"ի ի նպաստ: Սարքոզի վեց կէտերով բացատրած է թէ ինչո՛ւ հարկ է այո՛ պատասխանել, չեչտելով հանդերձ թէ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան, քանի ան որեւէ կոչում չունի Եւրոպայի մաս կազմելու: Կուսակցութեան մէջ, Տիւվիոն – Ֆնեան կը չարունակէ իր պայքարը "ո՛չ"ի ի նպաստ:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Կիրակի, Մարտ 6ին, կիները ցոյցի դիմած էին պահանջելով իրենց իրաւունքներու դործադրութիւնը եւ կառավարութեան հեռացումը, կիներու Օրուան (Մարտ 8) առթիւ: Քանի մը հարիւր ցուցարարներու հաւաքոյթը, որ արգիլուած էր, բուռն բնոյթ ստացած է· ոստիկանութիւնը բրտութեամբ վարուած է խոչտանգելով ցուցարար կիները եւ 63 հոգի ալ ձերբակալուած են:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, ընկերային գետնի վրայ բաւական ծանր չարաթ մը սկսաւ Մարտ 7ին: Ցաջորդ օրը ցոյցի կը դիմէին լիսէներու աշակերտները, իսկ 48 ժամ ետք, Մարտ 10ին, ընդհանուր ցոյցեր նախատեսուած էին: Այս երկրորդ ցոյցը կրնար նաեւ ձախողեցնել Փարիզի ընտրութիւնը 2012ի Ողիմպիականներուն համար, քանի այդ օրն է որ Միջազգային Կոմիտէին անդամները քննութեան կուգային:

ՊՐԻՆՕ ԿՈՂՆԻՇ, Ազգային ճակատի թիւր 2ը, հինգ տարուան համար արտաքսուած է Լիոն Գ· համալսարանէն, ուր կը դասաւանդէր իրաւագիտութիւն եւ ճափոնական քաղաքակրթութիւն: Անցեալ Հոկտեմբերին է որ Եւրոպական Սահմանադրութեան նուիրուած հանրաժողովի մը ընթացքին յայտարարած է թէ ինչ կը վերաբերի կազի սենեակներուն, կարելի չէ գիտնալ թէ մարդիկ ի՞նչպէս մեռան, վիճարկում պէտք է ըլլայ: Լիոն Գ· համալսարանը ցարդ նման քայլ չէր առած: Կոլնիչ յայտարարած է թէ ԳՐԻՖ-ը կ'ուզէր գինք պատժել եւ նախարարները խոստացած էին:

ՇԱԽԻՒ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱԽԻՒԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: Լ.Դ· օր Մեծի Պահոց· Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սուսկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:

Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշուեցաւ՝ Տօնական Հանդիսիւ Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեանց պաշտամամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի:

Փութանք՝ Հանդիսական Սուրբ Լուսաւորչի Շուներին:

ըլլ "ո՛չ"ի ի նպաստ:

ՊՈԼՍՈՑ *մէջ, Կիրակի, Մարտ 6ին, կիները ցոյցի դիմած էին պահանջելով իրենց իրաւունքներու գործադրութիւնը եւ կառավարութեան հեռացումը, կիներու Օրուան (Մարտ 8) առթիւ: Քանի մը հարիւր ցուցարարներու հաւաքոյթը, որ արգիլուած էր, բուռն բնոյթ ստացած է· ոստիկանութիւնը բրտութեամբ վարուած է խոչտանգելով ցուցարար կիները եւ 63 հոգի ալ ձերբակալուած են:*

ՖՐԱՆՍԱՑԻ *մէջ, ընկերային գետնի վրայ բաւական ծանր չարաթ մը սկսաւ Մարտ 7ին: Ցաջորդ օրը ցոյցի կը դիմէին լիսէներու աշակերտները, իսկ 48 ժամ ետք, Մարտ 10ին, ընդհանուր ցոյցեր նախատեսուած էին: Այս երկրորդ ցոյցը կրնար նաեւ ձախողեցնել Փարիզի ընտրութիւնը 2012ի Ողիմպիականներուն համար, քանի այդ օրն է որ Միջազգային Կոմիտէին անդամները քննութեան կուգային:*

ՊՐԻՆՕ ԿՈՂՆԻՇ, *Ազգային ճակատի թիւր 2ը, հինգ տարուան համար արտաքսուած է Լիոն Գ· համալսարանէն, ուր կը դասաւանդէր իրաւագիտութիւն եւ ճափոնական քաղաքակրթութիւն: Անցեալ Հոկտեմբերին է որ Եւրոպական Սահմանադրութեան նուիրուած հանրաժողովի մը ընթացքին յայտարարած է թէ ինչ կը վերաբերի կազի սենեակներուն, կարելի չէ գիտնալ թէ մարդիկ ի՞նչպէս մեռան, վիճարկում պէտք է ըլլայ: Լիոն Գ· համալսարանը ցարդ նման քայլ չէր առած: Կոլնիչ յայտարարած է թէ ԳՐԻՖ-ը կ'ուզէր գինք պատժել եւ նախարարները խոստացած էին:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

- > Directeurs diplômés BAFD
- > Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- > Infirmière
- > Econome
- > Intendant(e)
- > Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

Date à retenir

La Section «**Issahakian**» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

« B R A T S C H »

le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS DE LA MAISON D'ARMENIE

Invité d'honneur
Monsieur ZAVEN YEGAVIAN

le dimanche 13 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille 75014 PARIS

Réservations ☎ 01 45 89 20 48
e-mail : aafmn@wanadoo.fr

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan 75014 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ
Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ:

*
**

Հ Ա Կ Ո Ի Մ

ՄԵՐ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀԱԿՈՒԻՄԻ *խաղաղական եւ հանգըստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին·–*

– ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
Լ.Ս· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐՈՑՐ ՔՀՆՑ· ԳԼԼԸՃԵԱՆ
– ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
Լ.Ը· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ· ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Ա.Բեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հոկտեմբեր:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Ա.Բեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Ա.Բեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

Ա.Բեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով·–

Մարտ 13 Գալստեան Կիրակիին

*
**

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը վարուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս· ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Սխթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս· ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Ան֊թուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ· ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս· ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ· ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս· ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրաւո)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՉԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

ՔՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 9
MERCREDI
9 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շարաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·153
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21·153

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Մայիս 29-ի Զոյգ Ակնոցները

Ֆրանսայի օրակարգին ամէնէն հրատապ հարցին վերածուած է Եւրոպական Միութեան Սահմանադրութեան հանրաքուէն: Քաղաքական ոլորտին մէջ օր ըստ օրէ աւելի սուր բնոյթ կը ստանայ անոր դրական կամ ժխտական քուէարկելու վէճը: Քաղաքական դէմքեր իրարու կը յաջորդեն, իրենց ու իրենց պատկանած խմբաւորումին տեսակէտը պաշտպանող, անոր ի նպաստ քարոզչութեան ելոյթներով:

Ցաւակ է մէկ բան. բազմութիւնները չափազանց մեծ համամասնութեամբ ո՛չ կարդացած են խմբագրուածը որուն քուէարկելու հրաւիրուած են, ո՛չ ալ գլուխ ունին հետաքրքրուելու թէ անով, կամ առանց անոր ի՛նչ կ'ըլլայ Եւրոպայի վիճակը: Ուստի Սահմանադրութեան հանրաքուէին դրաւարկը չեղած է հունէն, դրեթէ ամբողջովին վերածուելով Թուրքիոյ անդամակցութեան վէճին: Կա՛ն անշուշտ քաղաքական դէմքեր որոնք իրենց ճառերուն նիւթ կ'ընեն Եւրոպայի վաղան համար անոր իմաստը, ուղղութիւնը: Թէ կեցուածքի տէրերուն չեչտածը հզօր Եւրոպայի մը հեռանկարն է որուն առաջին քարերէն պիտի ըլլայ Սահմանադրութիւնը: Ու այդ հզօրութիւնը հագի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ է Միութեան, ԱՄՆ-ու, Չինաստանի օրէ օր չեչտուող մեծութեան դիմաց: Այս համոզումով արտայայտուողները չեն մոռնար ըսելու, կրկնելու թէ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը եւ Սահմանադրութիւնը սըխալ է նոյն նժարին մէջ դնել: Արդէն կարեւոր մէկ տոկոսը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան:

Այս չեչտումը, հասկնալի է, կը միտի առաջքը առնելու երեւութական չփոթի մը. Թուրքիոյ անդամակցութեան հակադրութիւնը ու քաղաքական դասուն հանդէպ մերժողական կեցուածքը դործնապէս արտայայտելու առիթ դարձնել հանրաքուէն: Ու կը յանձնարարուի, կը հրահանգուի, կ'ահազանգուի չտարուիլ չփոթէն: Զանազանել չորը թացէն:

Ճիշդ է որ ուղղակի կերպով Սահմանադրութիւնը առընչակից չէ Թուրքիոյ անդամակցութեան: Սակայն, նոյնքան ճիշդ է որ այդ անդամակցութիւնը յետագայ անջատ խորհրդածութեան, հանրաքուէի նիւթ ընելու խայծը, երբ բանակցութեան սկիզբի թուական իսկ ճըշդուած է: Միութեան անդամները երբ չյաջողեցան, կամ չուզեցին մերժել այդ առաջին քայլը, կարելի՞ է մտածել որ ետ դառնան արդէն կտրուած ճամբայէն: Ու ի՞նչ կը մնայ փակելու, առնուազն ուշացնելու համար այդ անդամակցութիւնը, հանրաքուէին տրուելիք ժխտական պատասխանէն զատ: Ատով միայն Եւրոպան պարտաւոր կ'ըլլայ մէկդի ձգելու Թուրքիոյ հարցը ու վերատահմանելու ինքզինք:

Այս բուռն վէճին մէջ չատ հետաքրքրական է նախագահ Շիրաքի որոշած թըուականը հանրաքուէին համար: Ինք, դոնէ ելոյթներէն դատելով, կողմնակից է Թուրքիոյ անդամակցութեան: Բայց ընտրած թուականը ծայր աստիճան մարտավարական բնոյթ ունի որով կարելի է հանրաքուէին մօտեցնել եւրոպական ակնոցով, կամ թրքականով:

Առաջինը ցոյց պիտի տայ օսմանեան դերագոյն երազին իրականացումը. Հըռոմէական կայսրութեան վերջին պատուէն կուլ երթալը բիրտ ուժով աշխարհը նուաճելու Օսմանցիին ձգտումին: Այլ խօսքով՝ Արեւմուտքին լուրջ մէկ պարտութիւնը Թուրքիոյ նախահօր Օսմանցիին դէմ. անոր զոր Անգարա իր պապը կը նկատէ հպարտութեան ամէն առիթի. իսկ երբ օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ ցեղասպանութիւնը, կը ժխտէ որեւէ կապ:

Երկրորդը, թրքական ակնոցը, նոյն Անգարային հացին վրայ երկու մատ կարագ, մատ մըն ալ մեղր կը քսէ, նախադահին որոշած թուականին մէջ մատնանշելով Թուրքին (հոս բնաւ կարեւոր չէ Օսմանցի – Թուրքիացի զանազանութիւնը) արեւմտականացումը, տատայի կերպով: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ նախադահ Շիրաքի որոշումին ետին ո՛ր մէկ ակնոցը կայ:

1453 Մայիս 29ին Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի Պոլսոյ դրաւումով դարաշրջան բացող Եւրոպայի պատմութեա՞ն, թէ Բիւզանդիոնի այդ անկումով Թուրքերու արեւմտականացո՞ման:

Բայց, իրա՛ւ, Սահմանադրութեան հանրաքուէն ու Թուրքիոյ անդամակցութիւնը տարբեր բաներ էին...

Ա. Թ.

Ի՛ՆՉ Կ'ԱՐԺԷ ՕՐԷՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Եւրոպայի անդամակցութեան ճամբուն վրայ Թուրքիային ակնկալուած բարեփոխումներուն մէջ կարեւոր տեղ ունէր փոքրամասնութիւններու կալուածներուն նկատմամբ մինչեւ այսօր տարուած կամայական քաղաքականութիւնը: Ծանօթ է որ 1936ի յայտարարագիրները պատրուակ առնելով յաջորդական իշխանութիւնները դրաւած, իւրացուցած են փոքրամասնութիւններու պատկանող բազմաթիւ կալուածներ: Այդ պատճառով ալ ծանրօրէն տուժած են ուրիշներու կարգին հայկական վարժարանները, Ազգային Ս. Փըլկիչ հիւանդանոցը, եկեղեցիներ, եւլն.:

Այս մարզը Եւրոպայի թեկնածու Թուրքիոյ ցուցափեղկին գլխաւոր առարկաներէն եղաւ առաջին օրերէն: Հաւաստումներ եղան թէ "սխալ"ները պիտի սրբագրուին, օրէնքը պիտի բարեփոխուի: Գոնուեցան յուսացողներ որ 1936էն ետք համայնքապատկան հաստատութիւններէ խլուած կալուածները կը վերադարձուին, կամ գոնէ կը հատուցուին: Պարբերաբար յուսադրող լուրեր ալ տրուեցան այդ մասին: Սակայն քանի որ Թըրքական իշխանութիւնները չեն վհատիր իրենց "Ո՛չ մէկ բարեփոխում" որակելի քաղաքականութեան նորանոր օրինակները տալու, վազքփներուն առընչուած հարցերն ալ նոյնութեամբ կը մնան, կը պահուին, ինչպէս կը դրէր Պոլսոյ "Մարմարա"ն (Մարտ 7):

Հրապարակուած նոր օրէնքներու հիմնուելով, փոքրամասնութիւնները կը պահանջեն որ դրաւուած կալուածները վերադարձուին, կամ հատուցուին: "Բայց վազքփներու ընդհ. տնօրէն Եուսուֆ Պէյազըտ անցեալները պաշտօնապէս յայտարարեց որ 1936ով դրաւուած ապրանքներուն վերադարձումը անկարելի է: Ասոնցմէ ոմանք չեն կրնար վերադարձուիլ, որովհետեւ անոնք քանի մը անգամ ձեռք փոխած են: Ուրիշներ ալ այլեւս արձանագրուած են պետական դանձին: Այսպիսի կալուածները վերադարձնելու կամ անոնց մասին հատուցում վճարելու լուծումը տակնուվրայ կ'ընէ Թուրքիոյ իրաւական համակարգը եւ չատ բարդ խնդիրներ կը յառաջացնէ: Ուստի այս կալուածները պիտի չվերադարձուին":

Ինդրոյ առարկայ տնօրէնութեան վերայ Բարեփոխումները հետապնդող խմբակը փորձած է որոշ ճնշում բանեցնել, բացատրելով որ յամառութիւնը լրջօրէն կը վտանգէ Թուրքիոյ դիրքը, բայց ապարդիւն:

"Մարմարա" կը շարունակէ.

"Տակաւին քանի մը օր առաջ իշխանութիւնները արտօնեցին որ վաճառքի հանուի Պէյօղլուի մէջ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին բռնագրաւուած չատ թանկագին չէնքը: Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը իր փաստաբաններուն միջնորդութեամբ անմիջապէս դիմում կատարած էր որպէսզի այս չէնքին վաճառքը կանխուի մինչեւ այդ չէնքին համար բացուած պայքարին արարքը: Բայց Պէյօղլուի դատարանը Փետրուար 28ին վճիռ արձակեց այն մասին թէ կարելի չէր կեցնել վաճառքի դործողութիւնը, այս պատճառաւ ալ մերժեց Ս. Փրկիչ Ազգ. հիւանդանոցի Հոգարարձութեան դիմումը":

«ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՅԵՂԱՅԻՆ ՄԱՓՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԷՐ»

"ԱՔՍՈՐԻ ՀՐԱՄԱՆԸ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԸ ԹԻՐԱԽ ՈՒՆԷՐ

– 1915Ը ԱՐԵՒԵԼՔՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷՐ

– ԱՅՍՔԱՆՆ ԻՍԿ ՅԱՐԻՐ Է «ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԻՆ"

ԿԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԻԼ ՊԷՐՔԹԱՑ

Սապանճը համալսարանի դասախօս Հալիլ Պէրքթայ որ յաճախ մասնակցութիւն բերած է Հայկական Հարցին մասին գիտաժողովներու, հանդիպումներու, ծաւալուն հարցազրոյցով մը վերջնչեալ հաստատումները ըրած է "ՄիլլիյէԹ"ի (Մարտ 7): Լրագրող Տէրյա Սազակի հարցումներուն պատասխանելով անդրագարձած է Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին Օսմանեան ղեկավարութեան մտայնութիւնները, Հայերու տարագրութեան հրամանագրին պարագաները, անոր գործադրութեան կերպը, տրուած գաղտնի հրամանները, այսօրուան խուսափողական ճիգերը, Թալէաթի նշանաւոր հեռագիրը, Քիւրտերու ոլորէս գործիք ընդգրկումը, Թուրքիոյ Հանրապետութեան ներկայի համար կարելի ընդրանքը, զոհերու թիւը, Աթաթիւրքի պարագան, եւլն.:

Կ'անդրադառնանք մանրամասնօրէն:

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ

Գիտական ողիմպիականներու միջազգային կոմիտէն մտադիր է որ 2005ի աստղագիտական ողիմպիականը Հայաստան տեղի ունենայ: Եթէ մտադրութիւնը իրականանայ, 2008ինն ալ կրնայ Հայաստան տեղի ունենալ, քանի որ այդ տարի կը նշուի Վ. Համբարձումեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Բիւրականի աստղադիտարանին փոխտնօրէնը Հայկ Յարութիւնեան ըսած է թէ կոմիտէն պէտք է համոզուի որ Հայաստան կրնայ միջազգային մակարդակով ողիմպիական կազմակերպել: Սակայն հարցը հոն է որ վերջին 15 տարուան մէջ աստղադիտարանը որեւէ սարքաւորում չէ գնած: Հոն աշխատող գիտնականները թէեւ լուրջ եւ կարեւոր հետազոտութիւններ կ'ընեն, սակայն կրնան աւելին ընել եթէ նիւթական աջակցութիւն ըլլայ: Մեծ հարուած է նաեւ այն որ նոյնց թիւը նուազած է չորս անդամ, 300–էն իջնելով 75ի:

Աստղադիտարանը կը գործակցի Ցբրանասայի եւ Իտալացիներուն հետ: Այս ամառ կը սկսի նաեւ հայ-եւրոպական գործակցութիւնը: Ռուսական աստղադիտարանին հետ ալ պայմանագիր կնքըւած է:

Լուրջ հարց կայ դիտարանին մէկ մեթր տրամագիծով դիտակին վերաբերեալ: Այն Ի. դարու ամէնէն յայտնի դիտակներէն է որով քանի մը դիւտեր կատարուած են: Սակայն 15 տարիէ ի վեր արդէն չաշխատիր: Հարկ է նոր ընկալուչ ձեռք ձրդել, ինչ որ մեծ դումարի կը կարօտի: Եթէ այդ նպատակով նուիրատուութիւն ընդող ըլլայ, աստղադիտարանի տնօրէնութիւնը կը խոստանայ անոր անունով կնքել դիտակը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՇՏԱՆԳՈՒՄՆԵՐԸ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԾԻՐԱՆԸ

Կիրակնօրեայ խոշտանգումները Պոլիս եւ Անգարա պատահած են ճիշդ այն ատեն, երբ ժամանած էր եւրոպական պատուիրակութիւնը քննելու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան "յառաջդիմութիւնը" դէպի ժողովրդավարութիւն եւ մարդկային իրաւունքներու յարգանք...: Երբեակ պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Լիւքսանպուրկի Արտաքին նախարարը՝ Ժան Ասելպորն, Մեծն-Բրիտանիոյ եւրոպական հարցերու պատւիրակ – նախարարը՝ Տընի Մըք Շէյն եւ Ընդլայնումի եւրոպացի պատասխանատուն՝ Օլլի Ռեհն, որոնք չեն կրցած իրենց վրդովումը զսպել եւ լաւատեսութեամբ մաղթած են որ նման միջադէպեր չկրկնուին: Ֆիկարօ (Մարտ 8) չատ լայն տեղ կու տայ պատահած դէպքերուն, խոշտանգումներուն, եւրոպացիներու վրդովումին, նաեւ Հայաստանի ծիրանին: Կը յիշէ որ ծաղրանկարիչները կը հետապնդուին որովհետեւ ծաղրած են էրտողանը, կ'անդրադառնայ նաեւ ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան տարեկան տեղեկագրին ուր կը չեշտուի թէ· "Պետութիւնը եւ կառավարութիւնը կը չարունակեն սահմանափակել խօսքի ազատութիւնը": Թերթին երկու թղթակիցները ցանկը կը ներկայացնեն Թուրքիոյ մէջ գործուած անընդունելի արարքներուն, չարչարանքներուն եւլն., եւլն.: Մարդկային Իրա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՃԸՄՔՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 8)

ՀՂՓ

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Ա. Ղուկասեանի հրամանագրով, Ազգ· Ժողովի ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Ցունիս 19ին:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ

Եւրոպայի անդամակցութեան Թուրքիոյ ճամբուն վրայ այնպէս կը թուի որ կարծուածէն աւելի լուրջ խոչընդոտի հանդիպումով կը ներկայանայ հայկական ցեղասպանութեան խնդիրը: Կարեւորը այս պահուն այն չէ որ ո՛րն է ատոր բուն պատճառը: Հասկնալի է որ ո՛չ մեր գեղեցիկ աչքերուն, ոչ ալ «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի, «90 տարուան անարդարութեան» կաղապարներուն սիրոյն է որ Եւրոպան սեղան բերած է այդ թղթածրարը: Եթէ այդպէս ըլլար, մինչեւ հիմա քանի անգամ կարգադրուած պէտք է ըլլար հարցը, տասն անդամ ալ ոճիրը հաստուգուած:

Այսօր կարեւորը այն է որ Թուրքիա 90 տարուան իր ճապկումներուն, խուսափումներուն, ուրացումներուն, դրեթէ ամբողջական անգիտութեան առջեւ կը գտնէ ինքզինք: Ու արդարօրէն կը զարմանայ. ի՞նչ պատահած է որ 90 տարի թրքական օրօրներով մշիկ-մշիկ քնացող սա Եւրոպան այլեւս կը մերժէ քունը չարունակել. մանաւանդ հազար աչք ու ականջ կտրած, հաշիւ կը պահանջէ, պայմաններ կը պարտադրէ:

Հետաքրքրական պատկեր մը կը պարզէ այս «նորութեան» հակազդելու, զայն մարսելու, անզօրացնելու կոչուած երկիրը: Ցեղասպանութեան նիւթը հոն քանի մը մակարդակէ կազմուած ընկալումի ապահիճանաւորում մը ունի:

Կայ գլխաւոր հաստուածը որուն համար անհեթեթ քմայք է Եւրոպային պահանջը. «Ի՞նչ ցեղասպանութիւն, ինչ բան»: Քայլ մը անդին է «անո՛նք էին մեզ ջարդողը» վերադիրը: Ազգայնամոլ, յետադիմական, պահպանողական լայն շերտերու գիմող բազմանուն մամուլ մը կայ որուն գրեթէ ամէն թիւին մէջ կարելի է այս իմաստով էջ մը գտնել:

Կը յաջորդէ մատ մը աւելի «լուսամիտ» մօտեցումը. «ցեղասպանութիւն, կամ նման ծանրակշիռ վերագրումներ գրպանի մանրուք չեն, հարկ է լուրջ մօտեցում ցոյց տալ. պրպտել, փաստեր ուսումնասիրել, վկայութիւններ հետազօտել» կ'ըսեն անոր տէրերը: Հարցին մասին վճիռ մը հանգրուանը մինչեւ Օսմանեան դիւանները ժամավաճառութեան նիւթ այլ բանի չեն ծառայեր, չեն կրնար Եւրոպայի պահանջը բաւարարել: Հարկ է լրջանալ, ազդեցիկ ձեւ մը գտնել, թօթափելու համար երկրին համար ճակատագրական ըլլալ սպառնացող հարցը: Այս խմբակին ծանօթ օրինակն է լրագրող Մ. Ա. Պիրանտ որ ահազանգ հնչեցուց Թուրքիոյ կորնքուցեան ժամանակին, ապարթիւն ջանքերուն, անհեթեթ յամառութեան դէմ, չէչեռով կաղապարներէն դուրս դալու անյեռաճգելի պարտաւորութիւնը:

Եւ վերջապէս կայ թրքական ակնոցով «ծայրայեղական» մանրամասնութիւնը որ ընդհանուր առմամբ չանթերու, անկծքի թիրախ է, ինչպէս՝ վիպագիր Օ. Փամուքի թարմ օրինակը: Իրեն նմանները, որ-

«ԵՏ ԴԱՐՁ ՉԿԱՅ» ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱՇԻՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

ԽՄԲ.- Լարնաբայէն (Կիպրոս) պ. Հայկաշէն Ուզունեանէ հրատարակութեան համար ստացանք հետեւեալ յօդուածը, Մարտ 2ին: Ցիշենք որ Պ. Հայկաշէն Ուզունեան նախկին փոխ-նախագահը եղած է Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան կեդրոնական վաչխութեաց եւ նախկին նախագահը ՌԱԿ-ի:

*
**

Այո, այսպէս բարբառած է հայ ամբիկուհին, հայերէնի անտեղեակ, Եւրոպայի Մինչին-Ազեւելքի եւ Ասիոյ հայ գաղութներու կացութեան անլսմայ, Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան կրթական յանձնախումբի ամբողջատիրականատենապետուհին:

Հրեաներու Մովսէս մարգարէն լերան գագաթը բարձրացած, Աստուծոյ ձայնին անձնատուր, ժայռի վրայ հրեղէն գիրերով գրեց հրեայ ժողովուրդին համար պարտադիր տասնաբանեան: Հիմա ալ Մովսէս մարգարէի նման կրթականի մարդարէաչունչ առենապետուհին զայրացած կ'աղաղակէ «Ետ Դարձ Չկայ»:

Ահա թէ որոնց ձեռքը մնացած է Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան ապագան եւ ի՛նչ խիղճի տէր անձեր արհամարհելով ամբողջ հայ ժողովուրդին, Հայաստան աշխարհէն մինչեւ Իսլանտա, բոլոր դասակարգերուն ձայնը, բողոքը, ազգապահպանման ճիգերը, կ'աղաղակեն, «Ետ Դարձ Չկայ»:

Ինչո՞ւ պարոն Ալեք Մանուկեան համեստութիւնը բայց եւ իր անձը բարձրացնող վեհութիւնը ունեցաւ որոշում մը յետս կոչելու, անսալով իր ժողովուրդի ձայնին, հայ մտահոգ մարդոց թելադրանքին ու ոչ միայն չարունակեց բայ պահել Մելգոնեան կրթական հաստատութեան դռները հայ աշակերտներուն առջեւ, այլեւ համաձայն գտնուեցաւ կեդրոնական Վարչութեան իր գործակիցնեբուն, ամբողջովին վերակազմակերպելու հաստատութեան կենցաղային վիճակը, զայն մրցակից դարձնելու համար արդիական դիչերօթիկ վարժարաններու պայմաններուն: Այսօրուան կեդր. Վարչութեան անդամները կ'երեւի դոյդն անհատականութիւնը չունին կարենալ ոտքի ելլելով «Ոչ» ըսելու հրամայուած անտեղի, վնասակար ու նուիրական կտակի մը ոչընչացման: Որքան զարմանալի է որ տասնվեցէն մէկ անդամ իսկ չէ համաձայնած, իր ներքին խղճահարութիւնը յայտնել ու բոլորը լռելեայն ակամայ իրենց աստղագրութիւնը դրած են իրենց առջեւ դրուած թուղթի կտորի մը վրայ: Ինչպէս կարելի է որակել Հ.Բ.Ը.Միութեան կեդր. Վարչութեան այսկարմի անդամները: Ես անձնապէս խօսեցայ, «դուք ցեխի մէջ մատաք ժողովուրդին առջեւ, քանի ժողովուրդը խաբեցիք յայտնելով որ հակառակ էք տրուած որոշումին ու պիտի ընդդիմանաք»: Բայց դուք պարկեշտութիւնը եւ քաջութիւնը չունեցաք պահելու ձեր իրական որոշումը, որովհետեւ կը համատամ որ անկեղծ չէիք ձեր արտայայտութեան մէջ: Բայց չկրցաք երբ պահը ներկայացաւ, ձեր ներքին ձայնին անսալով «Ոչ» ըսել հրամայուած հրահանգին: Իսկ տակաւին քանի մը ուրիշներ, որոնք տասնեակներով ազգապահպանման լոգունգներով ժողովուրդին ներկայացած էին, անոնք ալ ճղճիմ վիճակի վերածուելով, չունեցան քաջութիւնը իրենց տասնամեակներու հաւատքին վրայ հաստատ մնալու:

Այսօր եթէ Պօղոս Նուպար Փաշան, Արշակ Գարակէօզեանը, Ալեք Մանուկեանը ողջ ըլլային, իրենց հանգստեան կոչուած աթոռներէն՝ լեզապատառ պիտի պոռային, «Ցո՞ Երթնա Բարեգործական, մեր տասնամեակներու ընթացքին չինած ազգային բերդերը, չէք կրնար, իրաւունք չունիք ձեր քմահաճոյքին համար կամ ձեր բարեկամները ուրախացնելու համար, քանդել, նիւթականի վերածել, փոչիացնել կամ Հեզի հաճելի ձեռնարկներուն յատկացնել: Կտակը եղած է ափիւռքի հայ զաւակներուն համար, դուք իրաւունք չունիք զայն փոխադրելու Հայաստան»:

Ո՞ւր են այսօր Հ.Բ.Ը.Միութեան չրջանակները, փառքի համար նստած են իրենց աթոռներուն վրայ: Ո՞ւր են Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան պատասխանատուները, որոնք տարիներով Հ.Բ.Ը.Մ.ը կենդանի պահելու, զարգացնելու, ժողովրդավարացնելու եւ հրըստացնելու համար այնքան մեծ դրամիչներ տուին ու իրենց ամբողջ մտաւոր տրամադրեցին Միութիւնը պաչտպանելու: Այսօր երեսուն արծաթով անոնք եւս գնուած են: Վերջապէս, ո՞ւր են մեր եկեղեցական եւ հայաստանեան պետական իչխանութիւնները որոնք պիչեր ցերեկ ազգապահպանում կը հոլովեն: Անոնց փափաքը միայն արտասահմանի ազգապահպանման կառոյցները քանդելով ածուղպի հանել ու արդիւնքը դէպի Հայաստան փոխադրել է:

Երբ արտասահմանը տկարանայ, ան ի՞նչպէս օգտակար պիտի ըլլայ Հայրենիքին: Հայրենի եկեղեցին ու պետականութիւնը բոլոր ստուգութիւններով, կը չանան միայն օգտուիլ արտասահմանի կարելիութիւններէն, չանան արտասահմանի գոյութեան արմատներուն վնասելու դինով իսկ:

Տակաւին Հ.Բ.Ը.Միութեան նախագահը ասդին անդին կը խօսի Միութեան կրթական ծրագիրներուն մասին: Ան կամ ըսածը չի հասկնար կամ իրեն թելադրուածը թութակի նման կը կրկնէ: Երբ Ուսումնարանի դպրոցը փակեց կեդր. Վարչութիւնը քանի մը տարիներ առաջ, երբ Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւնը 2005 Ցունիս 5ին փակելու որոչումը տրուած է, երբ կը փորձէ փակել Աթէնքի Միութեան Գալփաքեան վարժարանը, երբ տակաւին կը խօսուի Թորոնթոյի Դանիէլ Ծառուկեան վարժարանը փակելու մասին, երբ Սիտնիի Միութեան վարժարանը նիւթական պատճառներով փակուելու վտանգին առջեւ է, մինչ նոյն քաղաքին մէջ հայ կաթոլիկ եւ դաչնակցական վարժարանները կը յորդին աչակերտներով, երբ Վիէննայի ակումբի գնումը կեդրոնը կ'արտօնէ հեփատակ եղած նուիրատուութեան տրամադրութեան (դրամագլուխ Նիւ Եորք փոխադրուած), երբ ժամանակին փորձուեցաւ արդիւնել Մելգոնեանի մատնաճիչդին վերաբերեալ դատը եւ արդիւնքը ապահովելու փորձերը, երբ դարձեալ փորձուեցաւ արդիւնել Պուլկարիոյ մատնաճիչդերուն վերաբերեալ դատացումը, երբ ծախուեցան Պէյրութի Դարուհի – Ցակոբեան եւ Ցովակիմեան – Մանուկեան վարժարաններու չէնքերը եւ դանձուած դումարները Նիւ Եորք փոխադրուեցան, կը մերժուի այդ դումարներէն մաս մը տրամադրել Պէյրութի նոր վարժարանի չինութեան, որուն այնքան պահանջը ունի Պէյրութի Միութեան չրջանակը, երբ Ա.Կ.Պ.ԻՒ Նիւզը դադրեցաւ լոյս ընծայուելէ, երբ Փարիզի ԻՒ.Կ.Ա.Պ. Մակագինը չի հրատարակուիր այլեւս, երբ Ցուչարար – Միութիւնը որ ամսաթերթ էր, եռամսեայ հրատարակութեան վերածուեցաւ, ի՞նչ կը նչանակէ ազդին անդին բշաւել Միութեան մըչակուող կրթական ծրագրին մասին: Գործուող աւերին չուրջ գո՞վ համոզելու համար: Ու տակաւին հաստատել որ Համազգայինը, ի պատիւ իրեն, դպրոցներ կը բանայ ու ուսուցչական կազմեր կը ղրկէ Եւրոպա, Մինչին–Ազեւելք: Ի՞նչպէս բացատրել Միութեան դպրոցական ծրագիրներու պատրաստութիւնը: Հ.Բ.Ը.Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը հեղնէ՞ արդեօք իր անդամակցութիւնը:

Հարկ է հոս հարց տալ թէ ի՛նչ կ'ընէ կեդր. Վարչութեան անդամ եւ կեդր. Կրթական Յանձնախումբիատենապետուհի Գարոլ Աբրահամեանը: Ան ժամանակին կը վճարուէր հսկելու եւ վարժարաններու մակարդակը համակարգելու համար: Այժմ չեմ գիտեր թէ կը վճարուի՞, բայց որպէս կեդր. Կրթական Յանձնախումբի ատենապետուհի, միայն Հաստատութեան փակման որոչումին դէմ "ոչ ետդարձի" հրահանգ կ'արձակէ, երբ ինք պիտի ըլլար Հաստատութեան փակման դէմ ամենաբուռն պայքար տանողը:

Ժամանակին Հ.Բ.Ը.Միութեան քաղաքականութիւնն էր կեդր. վարչութիւնը կազմել ժողովուրդը կազմող բոլոր դասակարգերով, որպէսզի ժողովուրդը ամբողջ ներկայացուած ըլլայ կեդր. Վարչութեան մէջ ու կեդր. Վարչութիւնը կարենայ հեռեւիլ բոլոր ձգտումներուն ու պահանջքներուն: Այսպէս կեդր. Վարչութեան մէջ ներկայ կ'ըլլային եկեղեցական մը, մտաւորական մը, ուսուցչական ասպարէզէն անձնաւորութիւն մը, յաջողած գործարար մը, ազատ ասպարէզի ներկայացուցիչ մը, նոյնիսկ համեստ միութենական մը եւ այսպէս չարունակուար: Ու կեդր. Վարչութիւնը տեղեակ կը մնար ժողովուրդի բոլոր խաւերու տեսակէտներուն: Միութիւնը կը ստանար ժողովրդային ղէմադիծ:

Այս բոլորը անտեսուած են ու կեդր. Վարչութիւնը ինքզինք հիմնադրամի վերածած, կոտրակուած, կազմուած է մասամբ Միութեան ծննդեան մտահոգութիւններուն անտեղեակ եւ Միութեան տարիներու ապրումներուն ու Միութեան ոգիին անհաղորդ անձերէ, որոնք միշտ պատրաստ են հաճոյակատարութեամբ համաձայն ըլլալու ղեկավարութեան որոչումներուն: Ու այս որովհետեւ իրենց

պէս համոզումի տէր ու այդ համոզումը հրապարակաւ արտայայտելու չափ խիզախ, հաւանաբար երկու ձեռքի մատներուն վրայ կը համրուին Թուրքիոյ մէջ: Այնուհանդերձ, կայ հետաքրքրութիւնն ալ թէ որքա՛ն անկեղծ է այդ համոզումը կամ՝ զայն արտայայտելու մղումը ի՛նչ չափով կապուած է անկեղծութեան կեցուածքի մը: Ի վերջոյ, նոյնիսկ ի դին խիստ հսկողութեան անարդար գտնուելու, անկարելի չէ մտածել որ «Թուրքիոյ մէջ մէկ միլիոն Հայ բնաջնջուած է» ի նման յայտարարութիւն, ան ալ կատարուած աչխարհահռչակ դրողի մը կողմէ, ազատամտութեան, լայնախոհութեան ի՛նչ դրամագլուխ կրնայ նկատուիլ Թուրքիոյ հաշուոյն. հոգ չէ թէ նոյն դրողը դատելու, անկէ հաչիւ պահանջելու, մինչեւ իսկ զայն «լռեցնելու» որոշումները արդէն արեւուն եկած են առօք-փառօք:

Այս համայնապատկերին վրայ այլեւս միայն ծիծաղելի գլխուն կրնայ պատկանիլ Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահ Հալաչօղլուի յամառումը: Ան, ինչպէս կը հաղորդէր «Մարմարա» (Մարտ 3), Ազգային ժողովին Եւրոպական միութեան պատչաճեցման յանձնաժողովին ու միջազգային յանձնաժողովներու անդամներուն առջեւ տեղեկատուական ելոյթ մը ունեցած է, կրկնելով յանկերգը. «Օսմանեան դիւանները բաց են, բայց ո՛չ մէկ հայ պատմաբան մինչեւ այսօր դիմած է», իրենք նաեւ այլ երկիրներու դիւանները 50 հազար փաստաթուղթ քննած են ու որեւէ փաստ չեն գտած Հայերու ցեղասպանութեան մը: Ատոր փոխարէն կը ըսած են ապացոյցներ թէ Հայերը Անատոլուի մէջ անկախ պետութիւն կ'ուզէին հիմնել, Բրիտանիան ու Ֆրանսան ալ օժանդակութիւն խոստացած էին: Օսմանեան պետութիւնը կանխելու համար Հայերու թուրք գինուորներու վրայ յարձակումները, չուրջ կէս միլիոն հայ տեղահան ըրած է, անոնցմէ մօտ 6500 հոգի ըսպանուած են, ուրիչներ ալ սովէ, հիւանդութենէ մեռած, եւլն.: Գտնուեր են նոյնիսկ փաստաթուղթեր, ըստ որոնց 486 հազար Հայու համար առողջապահական եւ այլատեսակ օժանդակութիւններ եղած են...:

Հալաչօղլու յայտնած է թէ 15–20 էջնոց հրատարակութիւններ պիտի պատրաստեն, փաստելու համար թէ ցեղասպանութիւն չէ կատարուած: Հայ եւ թուրք պատմաբաններուն հետ Անգլիոյ, Ֆրանսայի նման երկիրներէ ալ պատմաբաններ միասնական յանձնախումբ մը կազմելով պէտք է քննարկեն բոլոր արխիւները, նեթրոռեալ ՀՅԴ-ի, ՍԴՀԿ-ի արխիւները. ասպէս երաչխիք տուած է որ նման յանձնաժողով անպայման պիտի հաստատէ թէ ցեղասպանութիւն չէ գործուած:

Ցստակ է որ դիւրին չէ Թուրքիոյ դարձը. լայն իրապէս, անկեղծօրէն, ի՛նչ կը սպասուի արդեօք Հալաչօղլուներու նման տիպարներու գործունէութենէն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԴՊԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆԱՐ

Հայոց Գերմանիոյ Առաջնորդութեան կողմէ, Առաջնորդին հրամանով, եւ Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի, Սայատ Սրկ. Պօյաճեանի, եւ Թեմական խորհուրդի անդամ Տոքթ. Սարգիս Ատամի մասնաւոր աշխատանքներու նախանձախնդրութեամբ փետրուար 25-27 Թուականներու միջեւ Գերմանիոյ Թօլլէնճ քաղաքի մօտ ՄԱՐԻԱԼԱՅ կոչուած Պենեդիկեանները Մայր վանքի մէջ կազմակերպուեցաւ, Եւրոպայի առաջին, Հայ Եկեղեցւոյ սպասարկողներու, դպիրներու, սարկաւագներու սեմինարը:

Սեմինարի ներկայ էին 36 մասնակից դպիրներ, սարկաւագներ, իրենց գլուխին ունենալով Առաջնորդ Գարեգին արք. Գերմանիոյ Հայոց Հոգեւորական դասը, եւ նաեւ Թեմական Խորհուրդի անդամները:

Սեմինարը բացուեցաւ Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի բարի գալուստի խօսքերով, ապա շարունակուեցաւ Տոքթ. Սարգիս Ատամի «Առաքեալներէն մինչեւ այսօր, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան ակնարկ մը» անուն նիւթով բանախօսութեամբ եւ մտքերու փոխանակութեամբ:

Ցաջորդ օր, Սեմինարը շարունակեց «Հայ եկեղեցւոյ տուրք խորհուրդներ» նիւթով, հետեւեալ բանախօսութիւններու շարքով, Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի «Հայ եկեղեցւոյ մէջ մկրտութիւն», Օշական Վրդ. Կիւլկիւլեանի եւ Հայրապետ Քհնյ. Մարտիկեանի «Ամուսնութիւն եւ Պսակ», Գարեգին Աբեղայ Ցարութիւնեանի «Սուրբ Պատարագի խորհուրդը» զեկուցումներով եւ մտքի փոխանակումներով: Սեմինարը կը սկսէր առաւօտեան «Աբեւագալ»ի, իսկ իրիկունը կը փակուէր «Հոգեւամ»ի հանդիսաւոր արարողութիւնով, բոլորին մասնակցութեամբ:

27 Փետրուար կիրակի, յետ միջօրէին սեմինարը հասաւ իր աւարտին, Թօլլէնճ քաղաքի մօտ Նոյվիտի հայ համայնքի մէջ տեղի ունեցած Պատարագով եւ սիրոյ սեղանով: Այս առիթով Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը հրատարակեց Հայազգաց Քհնյ. Մարտիկեանի «Հայ եկեղեցւոյ խորհուրդներ», եւ Տոքթ. Սարգիս Ատամի «Առաքեալներէն մինչեւ այսօր, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան ակնարկ մը» անուններով երկու գրքոյկներ: Սեմինարի իրականացման իրենց արտաթոխ նիւթական հովանաւորութիւնը բերին Տոքթ. Սուրին Պօղոսեան եւ Տոքթ. Մարիա Վայս Պօղոսեան եւ պր. Սարգիս Եաբէնճ:

Պատմանոցներու եւ հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ, նախանձախնդրութեամբ նախատեսուած է սեմինարներու շարունակականութիւնը:

Տոքթ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՏԱՄ
Գերմանիա

բազկերակը չէ զարկած տասնամեակներ ազգային տագնապներու հեւ ի հեւ հետապնդումներով:

Այս առիթիւ կ'արժէ նաեւ ճանչնալ պատրան նախագահը: Ան ազատ ասպարէզով փաստաբան է: Հ.Բ.Ը.Մ Իւթիւնը 80ական Թուականներուն ունեցաւ Ցակոբ Տիրան Թօփալեանի աւելի քան 13 միլիոն տոլարի հասնող կտակը: Ցակոբ Թօփալեան որպէս խեղացի եւ ուշիմ մարդ, իր հարստութիւնը բաժնած ու զետեղած էր չորս տարբեր երկիրներու մէջ, Հարաւային Ափրիկէ, Զուիցերիա, Մլայզեալ Նահանգներ եւ Սէյշէլ կղզիները (Անգլիա): Ու ամէն երկրի մէջ պատրաստած ու ձգած էր կտակներ: Հ.Բ.Ը.Մը իւրաքանչիւր երկրի մէջ փաստաբաններ առաւ կտակներուն գործադրութիւնը ապահովելու համար: Պարոն նախագահը այն առեն կեդր. Վարչութեան պարզ անդամ, ի պաշտօնէ Նիւ Եորքի իր գրասենեակէն կը հետաձմնէր Միութեան փաստաբաններուն, խորհրդակցելու անոնց հետ եւ անոնցմէ իմանալու համար կտակներուն գործադրութեան յառաջացումը: Իր ճամբորդութիւններու ընթացքին ալ կը հանդիպէր մեր փաստաբաններուն, դարձեալ խորհրդակցելու համար անոնց հետ: Կային Ցակոբ Թօփալեանի ժառանգորդները որոնց հետ պարոն նախագահը հանդիպումներ ունեցաւ ժառանգական հարցերը կարգադրելու համար: կար նաեւ Սաատէ անուն տիկինը, որ Ցակոբ Թօփալեանի բարեկամուհին էր եւ տեղեակ էր Ցակոբ Թօփալեանի բոլոր գործունէութեան ու կտակներու մանրամասնութեանց: Պարոն նախագահը հանդիպումներ կ'ունենար տիկին Սաատէին հետ, կտակներուն շուրջ ծանօթութիւններ քաղելու համար:

Պարոն նախագահը որպէս անդամ կեդր. Վարչութեան եւ որպէս ղեկավարներէն մին Հ.Բ.Ը.Մ Իւթեան, ի պաշտօնէ ակընկալելի էր որ նիւթական ակնկալութիւն չունենար Միութեան չահերուն ի նպաստ տարած աշխատանքին համար: Բայց ան վերոյիշեալ աշխատանքներուն համար Ուիթման Էնտ Ռէնըմ փաստաբանական ընկերութեան անունով, որուն բաժնեկից ընկերներէն մէկն էր, Միութենէն գանձեց 146·162,61 ամերիկեան տոլար: Անշուշտ այս գումարը Ուիթման Էնտ Ռէնըմի մօտ իր անունին վարկ եղաւ, ընկերութեան կողմէ համապատասխան չահը իրեն փոխանցուելու համար:

Այս եւ այլ աշխատանքներու շուրջ իմ դժգոհութիւններս յայտնող նամակ մը ղրեցի նախագահուհի տիկին Լուիզ Սիմոն Մանուկեանին, 1994 Նոյեմբեր 15ին: Այն առեն իսկ կը նախատեսէի Միութեան այս օրերուն մատնուած վիճակը: Այդ նամակիս մէջ վերլուծած ու գնահատումը ըրած էի Միութիւնը լճացումի առաջնորդող պատճառներուն:

Անցեալին կեդր. Վարչութիւնը իր կազմին մէջ ունեցած է շատ ականաւոր փաստաբաններ, ինչպէս Ուիլըըմ Կրեկորի, Ցակոբ Տէրտէրեան, Տիգրան Սըմսարեան, Ա. Ֆէյնէր: Անոնք շատ կարեւոր աշխատանքներ կատարած են Միութեան համար, բայց իրենցմէ ոչ մէկը իր կամ իր ընկերութեան անունով Միութենէն որեւէ վճարում ստացած է: Այդ աշխատանքները Միութեան ի նպաստ իրենց պարտականութիւնը նկատած են:

Այսօր մէկ բան կը մնայ Հ.Բ.Ը.Միութեան կեդր. Վարչութեան. համեստօրէն անդրադառնալ տրուած սխալ որոշումին Մելգոնեանը փակելու եւ քաջութիւնը ունենալ վերակազմակերպուած վերաբանալու Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւնը բազմահարիւր հայ պատանիներու առջեւ, ստեղծելով նիւթական միջոցներ որոնք արդելք չըլլան այդ ուսանողներու դէպի Մելգոնեան հոսքին: Միութեան նախագահները միշտ կրկնած են, նիւթական պատճառներով տեւէ հայ ուսանող պէտք չէ զրկուի հայ դպրոց յաճախելէ: Պէտք չէ դատապարտել Միութեան նախագահներուն կողմէ հայ ուսանողի նկատմամբ ճղռուած քաղաքականութեան:

Կարելի չէ որ ամբողջ հայութիւնը, Հայաստան աշխարհէն մինչեւ հեռաւոր Իսլանտա սխալ ըլլայ ու Նիւ Եորք նստած, հայութենէ խզուած քանի մը անձեր ճիշդ ըլլան հայ պատանիի ուսումնական պատրաստութեան շուրջ որոշումներ տալու:

Ի զուր կեդր. Վարչութիւնը պիւտճէի, աշակերտութեան թիւի, մակարդակի անճիշդ տուեալներով կը փորձէ համոզել ժողովուրդը Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակումը բացատրելու, երբ այդ բոլորը լիք տարիներ առաջ ծրագրած ու պատրաստած էր: Ի զուր կեդր. Վարչութիւնը բարերարներուն եւ ժողովուրդին տրամադրած միջոցներէն հսկայական գումարներ կը ծախսէ մամուլի, փաստաբաններու եւ զանազան այլ միջոցներու իր սխալ, տգեղանաս որոշումը արդարացնելու համար:

Օրինակ մը տալու համար անդամ մը եւս կրկնեմ: Մելգոնեան կալուածին վրայ Մելգոնեանցիներու եւ Ցանճնախումբին միջոցաւ կառուցուած եկամտաբեր չէնքին եկամուտներուն Հաստատութեան յատկացումը, որ չուրջ երեք հարիւր հազար կիպրական ոսկի պէտք է ըլլայ այսօրուան կիպրական վարձակալական քաղաքականութեամբ, իր կողմէ Հաստատութեան բացը գոցելու եղած յատկացում կը նկատէ ու այդ գումարի յաւերժումով կը ներկայացնէ Հաստատութեան իրական պիւտճէի բացը: Որքան ծիծաղելի ու անտրամաբանական հաստատում: Ի՞նչպէս բացատրել նման ծիծաղելի մօտեցում մը:

Կը խօսուի այժմ Մելգոնեան Սանուց Միութիւններու կողմէ Հ.Բ.Ը.Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու որոշումին դէմ դատական գործունէութեան դիմերուն շուրջ: Որքա՞ն օգտակար եւ պատուաբեր պիտի ըլլայ Միութեան համար նման վիճակի մը մէջ գտնուիլ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ անցեալ եւ ապագայ բարերարներու հակազդեցութիւնը նման կացութեան մը առջեւ:

Այսքան անհանդուրժողութիւն, այսքան արհամարհանք ժողովրդային ընդվզումին դէմ, ընդհարումը ժողովուրդին ու Միութեան միջեւ դատարաններ պիտի հասցնեն Միութիւնը: Կեդր. Վարչութիւնը կրնայ չատ դիւրութեամբ չրջել անհաճոյ, վնասակար ու անպատուաբեր այս վիճակը, յետս կոչելով Հաստատութեան փակման իր որոշումը, ժողովուրդի ձայնին անսացած ըլլալու դովելի վարքով: Այդ է որ կը սպասեն Միութեան տակաւին հաւատարիմները: Անգամուան մը համար գոնէ կ'ակնկալենք որ կեդր. Վարչութեան տասնվեցերը դիտեն անսալ ժողովուրդի ձայնին ու վերաչահիլ անոր վստահութիւնը: Այլապէս իրենց յետագայ կեանքը թունալից զղջումներու չարունակութիւն մը պիտի ըլլայ:

Հ. ՈՒ.

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՒՔՍՈՑԻՍ ՄԷՋ

Մինչեւ ե՞րբ ծածկուած պիտի մնայ այսպէս:

Փրկութեան միակ յոյս մը ունէի. այն էր Անգլիացիներուն նեղուցէն անցնիլ ու Պոլիս մտնելը:

Թերթերուն պաշտօնական զեկոյցները բնականաբար այս յուսոյս չէին քաջալերեր:

Հարեւանտաբար Կարապետ աղան, ամէն իրիկուն, անպաշտօն լուրեր կը բերէր.

- Անգլիական մարտանաւերը նեղուցէն ներս մտեր են, Զանաք Գալէն ռմբակոծեր են, այնինչ ամրութիւնը գրաւեր են... Եւ իբրեւ եզրակացութիւն՝

- Շաբաթը չանցած՝ անպատճառ ներս կը մտնեն:

Սպասելով այդ երանելի օրուան, տենեակիս մէջ փակուած, մինչեւ իրիկուն ընթերցանութեամբ կ'անցընէի: Հարեւանտաբար տուներնիս բարձրահայեաց էր ու տենեակիս պատուհանէն ամբողջ Վոսփորը կը պարզուէր աչքիս առջեւ: Ցաճախ կը տեսնէի կէօպէնը եւ Պրէսլաւը որոնք դէպի Սեւ Ծով կ'ներթային ու կը վերադառնային: Երբեմն ալ Պէօյիւք Տէրէի կողմէն թնդանօթի ձայներ կը լսէինք, ռուսական յարձակումներու արդիւնք:

Երկու անդամ բաւական սրտատրոփ կրեցի այս թաքստոցիս մէջ:

Առաջին անգամ իրկուն մըն էր երբ տան պարտէզին դուռը զարկին եւ ահաւ թաղին մըտիթարը, ոստիկան մը եւ ուրիշ անձ մը ներս մտան:

Կարծեցի թէ զիս փնտռելու եկած են:

Հարեւանտաբար ո՛չ: Պարզապէս եկած էին տունը խուզարկելու, արդիլուած զէնք փնտռելու համար:

Խուզարկութիւնը ժխտական արդիւնք տուաւ եւ մարդիկը մեկնեցան առանց իմ վրաս ուշադրութիւն դարձնելու:

Երկրորդ անգամ կէս գիշերին մօտ էր երբ կրկին տան պարտէզին դուռը ափ առին:

Ես իսկոյն արթնցայ եւ լսեցի որ «դուռը բաց» կը պոռային:

Կարապետ աղա պատուհանէն կը հարցնէր, թէ ո՛վ էին եւ ինչ կ'ուզէին:

- Դուռը բաց, կը պոռային վարչէն քանի մը ձայներ:

Զիս տանելու եկած են, մտածեցի, անկողինէս ելայ եւ սկսայ հապճեպով վրաս հագուիլ:

Իմացած էի որ մէկ քանի հոգի, իրենց գիշերազգեստով ձերբակալած էին եւ չէի ուզեր այդ անհաճոյ վիճակին մէջ երթալ բանտ:

Այդ միջոցին Կարապետ աղա կը յամառէր դուռը չբանալու, մինչ միւսները կը շարունակէին դուռը բախել՝ զայն խորտակելու ատիճան:

- Բայց ո՞վ կը փնտռէք, կը հարցնէր Կարապետ աղա պատուհանէն:

Վերջապէս հասանեցան խօսելու եւ խնդիրը լուսաբանուեցաւ:

Մեր բնակած տունը Թրքական քօնաք մըն էր երկու բաժինով, հարեմլիք եւ սէլամլըք, որոնք մասնաւոր դուռներ ունէին: Հարեմլիքի կողմը կը բնակէինք մենք իսկ սէլամլըքը վարձած են եղեր Թուրք անթարոյ կիներ: Թաղեցիներուն բողոքին վրայ, այդ կիները քանի մը օր առաջ վտարուեր են տունէն ու տան դուռն ալ կնքուեր է:

Այժմ այդ պարոնները, առանց լուր ունենալու այդ տեղահանութենէն, եկեր են իրենց բարեկամուհիները տեսնելու եւ զուր տեղ սէլամլըքի դուռը զարնելէ վերջ եկած էին մեր տան դուռը ափ առնելու, կարծելով որ միւս տան բնակիչները հոն փոխադրուած են:

Վերջապէս իրենց սխալմունքը հասկցան ու հեռացան զայրոյթ, իրենց հետ տանելով նաեւ մեր քունը, որովհետեւ թէ՛ եւ թէ Կարապետ աղան եւ թէ բոլոր տներէք յարուցուած աղմուկէն սարսափահար եղած էինք եւ այլեւս մինչեւ առաւու չկրցանք քնանալ:

Մայիսի սկիզբները Տարտանէլէն հասնող Թուրք վիրաւոր զինուորներու թիւը օրական 10-15 հազարի կը հասնէր. Բոլոր հիւանդանոցները, հանրային չէնքերը, դպրոցները, մեծ բնակարանները վիրաւորներով խճողուած էին: Պոլսոյ Թուրքերը կը սկսէին խռովուիլ եւ կառավարութիւնը ի զուր Թերթերու միջոցաւ կը ջանար հանդարտեցնել հանրային յուզումը:

Նոյն միջոցին էր որ Թերթերը «Թանինի»էն արտատպել սկսան «Քաղաքական կատակերգութիւն մը» վերնագրով Թերթուռնաձեւ գրութիւն մը, տեսակ մը մանուածապատ պատմութիւն որուն մէջ իրար խառնուած էին Սպասահէտտին իշխան, Շէրիֆի վեզա, Սաատք պէյ, Կիամիւլճինէլլի Իսմայիլ, Լօրտ Քիչնէր, Վէնիզէլօս, Ցունաց նախորդ դեսպան Բանաս, Ազգիւացի ծովակալ մը, Սպասահկիւլեան Փարամազ, Վարդգաս եւ այլն:

Զհասկցուեցաւ Թէ այս առասպելը յեղիւրելու մէջ ի՞նչ չահ ունէր կառավարութիւնը: Խնդիրը այն էր որ «Թանին» յանկարծ դադրեցուց այդ հեքեաթին չարունակութիւնը եւ մէյ մըն ալ ատոր խօսքը չեղաւ:

Ինչ որ յետոյն կ'երեւար, սա էր Թէ կառավարութիւնը կը ջանար Հայերը ամէն տեսակ դաւադրութիւններու մէջ խառնել:

Նոյն օրերը, այսինքն Մայիս 12/25ին Իտալիա եւս պատերազմ կը հրատարակէր Աւստրիոյ դէմ եւ կու գար միանալ Համաձայնականներուն:

Իտալիոյ այս ձեւով մասնակցութիւնը աւ՛լ այն հաւատքը ներշնչեց մեզի Թէ՛ Համաձայնութեան վերջնական յաղթանակը մօտալուտ էր:

(Շար. 10)

Ս· ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑ

ՄԷԿ ԺԱՄ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները կատարելագործութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մեկնաբանութեամբ։

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L' A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

***

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES
ET FOLKLORIQUES
Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner
la danse tous les jeudis :
de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements,
tous les jours sauf le mardi :
☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi
de 11h à 17h
contact : **D a n y**

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars
à 20 heures 45

Commentées
par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie
et en Artsakh
* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ
Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիւղերացիներու եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ *ժամերգութիւն կը կատարուի։*

***

Հ Ա Տ Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀԱՏԿՈՒՄԻ *խաղաղական եւ հանգրստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–*

– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԾ· ԳԼԼԸՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԾ· ԹԱՇՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆԿ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս· ԹԱԴԷՈՍ–ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԾ· ԹԱՇՃԵԱՆ
– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս· ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆԾ· ՀԱՑՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս· ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար· Ա· էջէն)

ւանց Հիմնարկին նախագահը՝ եաւուզ Իօնէն կը յայտարարէ "Դեռ այսօր չարչարանքի պարագաներ կան, կանխամըտածուած եւ տարածուած են"։ Վերջին ամիսներուն, 925 պարագայ եղած է չարչարանքի, 918 հոգի խնամքի դիմած են տատիկանութեան ձեռքէն ազատելէ ետք։ Վերջերս, Անատոլուի հարաւ – արեւելեան չրջանը, 11 պարագաներ կան մարդոց, որոնք առանց դատ – դատաստանի սպանուած են։ Մարդկային Իրաւանց պաշտպան միութեան նախագահն ալ՝ Եուսուֆ Աթալաս կը յիչէ բառերու եզրաբանութեան փոփոխութիւնները եւ օրինակ կու տայ արմենիֆուսը (լառուս արմենիֆում և փրուննուս արմենիֆում) որոնք իրենց անունը փոխած են այլեւս (տե՛ս "Յառաջ", Մարտ 8)։

Կը թուի որ Թուրքիոյ որոշ չրջանակներ այլեւս համակերպած են այլ հաւատնականութեան մը, որ Եւրոպական Միութեան պիտի չանդամակցին։ Կատարութիւնը մեծ է Ֆրանսայի հաղէպ, որու Դամոկղէսի սուրը կը սպառնայ...։

Ա· կիւլ Չինաստան այցելութեան մը առթիւ, սպառնական ոճով ըսած է· – "Եւրոպան անհրաժեշտ չէ Թուրքիոյ"։ Ինչ կը վերաբերի Կիպրակի օրուան բիրտ խոչտանգումներուն, կիւլ խոստացած է քննութիւն բանալ։

***

Մարտ 6ի դէպքերուն առթիւ Ֆելիվ փեմեղէք եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան ընդդիմադիր երեսփոխաններու խումբը դիմած են Միութեան, որպէսզի ընդհատէ բանակցութեան գործընթացը։ "Ինչպէ՞ս, կ'ըսէ երեսփոխանը (ԻԻ· ԷՄ· ՓԷ·) կարելի է երեւակայել Թուրքիոյ մուտքը, երբ ոստիկանութիւնը բացառիկ բրտութեամբ կը խոչտանգէ կիներ, որոնք ցոյց մը կ'ընեն Պոլիս, Կիներու միջազգային Օրուան առթիւ"։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ հազարաւոր անձեր իրենց յարգանքը եւ յուզումը արտայայտեցին Նիքոլա Գալիփարիի, ազգային յուշարձատրութեան առթիւ, Մարտ 7ին։ Բոլորը կը կրկնէին թէ Գալիփարի երկու անդամ ազատած էր Ճ· Սկրեանն, նախ պատանդը փրկած էր, ապա՝ իր կեանքով անոր կեանքը։ Ամերիկացիք "անհետեր" որակած են այն հաստատումը ըստ որուն ամերիկեան ուժերը պիտակցաբար կրակ բացած են, ծուղակ մը չէր։ Բայց, այլեւս հաստատ է որ ամերիկեան "պավիւռ"ները կը բազմանան։ Նոյն օրը, Մարտ 4ին, բազմազգեան ուժերու անդամ պուլկար զինուոր մըն ալ սպանուած է Ամերիկացիներու "բարեկամական կրակոցներ"էն (ֆրէնտլի ֆայըր)։ Ըստ "Իրաք Պոտի Գաունթ" ոչ–կառավարական կազմակերպութեան, 2003 Մարտ 19–էն ի վեր, այսինքն պատերազմի սկիզբէն, ամերիկեան այդ սխալ կրակոցներէն 18 հազար հոգի –ոչ զինուորական– սպաննուած են։ Ամէնէն դիպուկ օրինակն էր լրագրողներու պանդոկին (Պաղեստինի պանդոկ) ռմբակոծութիւնը։ Ճ· Սկրեանի հարցազրոյց մը տուած է Լիպերասիոնի (Մարտ 8), նախորդ օրն ալ պատասխանած է Մոնտի երեք հարցումներուն։ Կը հաստատէ որ առեւանգողները ըսած էին իրեն որ Ամերիկացիք չեն ուզեր որ ողջ դուրս ելլէ իրաքէն։ Ինք կատակ կարծած է, բայց յետագային հաստատուած է։ Իրեն համար, ամէն ինչ կանոնաւոր էր, կառքը արագ չէր երթար եւ յանկարծ ամէն ինչ փոխուած է։ Համոզուած է որ սխալի մը արդիւնք չէր։

ՊԷՅՐՈՒԹի Նահատակներու հրապարակին վրայ, Մարտ 7ին, հաւաքուած էին 150էն 200 հազար հոգի, բացատրելու համար՝ "Սուրիա, դո՛ւրս"։ Ճաչերը օրուան կը մնար Հեզպոլլայի սուրիամէտ ցոյցը։ Լահուտ եւ ալ–Ասատ յայտարարած են որ սուրիական ուժերը պիտի քաշուին, բայց կը թուի որ Լիբանանէն հեռացում մը չէ, այլ՝ տեղափոխում մը։ Այլ խօսքով, սուրիական ուժերը մասամբ հեռացած են Պէյրութի չրջակայքէն եւ անցած Պեքաայի չրջանը։ Ինչ կը վերաբերի Հեզպոլլային, իր դիրքը մոահոգիչ չի նկատուիր։ Սամիր Ֆրանճիէի համար, Հեզպոլլայի զինուորականներու հարցը ներքին հարց է, զոր Լիբանանցիք իրենք կրնան կարգադրել։ Լիբանանցիք, տիւրզի կամ քրիստոնեայ, համոզուած են որ Հեզպոլլան միայն քաղաքական լիբանանեան զօրաւոր կուսակցութիւն մը

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հոկում։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով·–

Մարտ 13 Գալստեան Կիրակիին

***

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն Է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարդապետը քարչեալ՝ Տօնական Համդիսիս եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
P a r i s

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES

De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

***

COURS
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

CHAVILLE

A l'occasion de la publication de son 2ème album consacré aux Arméniens et intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE

Venez nombreux
— Entrée libre –

ՇԱԻԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱԻԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12։ ԼԴ· օր Մեծի Պահոց· Տօն Է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սուսկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն։

Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) Սուրբ Պատարագը քարչեալ՝ Տօնական Համդիսիս Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի։

Փութանք՝ Հանդիսական Սուրբ Լուսաւորչի Շունչին։

կ'ուզէ ըլլալ։

"ԷՔՍՓՐԷՍ" չաբաթաթերթը երեան հանեց որ հինգ ծանօթ անձնաւորութիւններու տուրքերու թղթածրարները անհետացած են։ Ինդրոյ առարկայ անձերն են՝ Հ· Կէմար, Լ· Ժոսփէն, Լ· Ֆապիթա, Գլօտ Շերաք եւ Գ· Հէնեբրէ։ Թղթածրարները կը պտնուէին Փարիզի Զ· Թաղամասի Սէն–Սիւլփիսի հրապարակին տուրքերու սպասարկութեանց արխիւներուն մէջ։ Անհետացման լուրը հաղորդուած է փետրուար 4ին իսկ Հ· Կէմարի (այն ատեն Տնտեսութեան նախարար) եւ պատճառ եղած էր վարչական ներքին քննութեան մը։ Այժմ, նոր նախարարը՝ Թ· Պրեթոն դատական հետապնդումի դիմած է։ Թղթածրարներուն մէջ կային 2003ի եկամուտներու յայտարարութիւնները։ Անհետացումը մասնաւորաբար խորհրդաւոր է քանի անոնք կը պտնուէին ապահով արկղերու մէջ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 10
JEUDI
10 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.154

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21.154

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ ՏՈՒԱՀՈՐԻՉ ՅՈՅԶԸ

Մարտ 8ին, քանի մը հարիւր հազարի հասած է Հեզպոլլայի կազմակերպած սուրիահէտ ցոյցին մասնակիցներուն թիւը, ըստ որմանց մինչեւ մէկ միլիոն կը նըկատուէր համախմբուած բազմութիւնը Պէյրութի Նահատակաց հրապարակը:

Պատառները, բոլորն ալ, կա՛մ կը պանծացնէին Սուրիան եւ իր ներկայութիւնը Լիբանան կա՛մ կը բողոքէին ամերիկեան եւ նախագահ Շիրաքի միջամըտութիւններուն դէմ: Բազմութիւնը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէր "Սուրիոյ, քոյր երկիր, որ թոյլ տուաւ մեր երկրին վերաշինութիւնը՛":

Ըստ երեւոյթին, Հեզպոլլան ուզեց ցոյց տալ իր ուժը եւ ժողովրդականութիւնը ընդդիմութեան դէմ: Շարժումին ղեկավարը՝ Չէյխ Նասրալլահ հրահանգած էր որ խլամապաշտ կուսակցութեան ոչ մէկ դրօշակ ըլլայ եւ հրահանգը գործադրուած էր, կը ծածանէին միայն լիբանանեան դրօշակներ: Պահ մը, ան կը յայտնուէր պատչգամէ մը ու խօսքն ուղղելով ընդդիմութեան կ'ըսէր. – "Կը սխալիք կարծելով որ Լիբանանի իշխանութիւնը կրնաք փոխել ձեր ցոյցերով, մեխիաներով եւ արտասահմանէն եկած օգնութիւններով: Լիբանանը կը կառուցուի միայն Լիբանանցիներու համախմբումով: Ոչ ոք պէտք է յաւակնի իր ճշմարտութիւնը պարտադրել միւսին" ու կը շարունակէր Շիրաքի հասցէին. – "Դուն որ Լիբանանի բարեկամն ես, հրաժարէ 1559էն: Արեւմտեան ձեւի ժողովրդավարութիւնը մեծամասնութեան օրէնքն է: Հարիւր հազարաւոր այս անձերը գոնէ կը տեսնես, բոլորն ալ սուրիացի գործակալնե՞ր են", ու կ'անցնէր Ամերիկացիներուն, ապա՝ Իսրայէլի. – "Պատակոտմի ձեր մասը հեռացուցէք Լիբանանէն: Ձեր դեսպանատունը մտէք: Ինչ որ ձեռք չձգեցիք պատերազմով (Իսրայէլի), ձեռք չէք ձգեր քաղաքականութեամբ":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒՆԵՐՆ ՈՒ ՅՈՑՑԵՐԸ դադար չունին: Մարտ 8ին, դպրոցականները կրկին փողոց իջած էին, քաղքելու համար Ֆիլոն օրէնքին դէմ: Թալանողներ ալ խառնուած են ցուցարարներուն եւ ամէն ինչ աւելի չուտ վերջ դառած է Փարիզի մէջ: Ամբողջ երկրին մէջ (150 քաղաք) 165 հազար կը նկատուի ցուցարարներու թիւը (9000 Փարիզ): 1000ի մօտ թալանողներ բաւական վնաս բերած են ցուցափեղկեր ջարդուփշուր ընելով, յարձակումներ գործելով եւ սարսափ տարածելով: Ցաջորդ օրը, ցոյցի կարգը եկած էր հետազօտողներուն, բայց ամէնէն սեւ օրը Հինգշաբթի, Մարտ 10ն էր: Սկզբունքով, հանրային բոլոր սպասարկութիւնները գործադուլի եւ ցոյցի կը դիմէին: Ամէնէն աւելի փոխադրական միջոցները կրնային խանգարել երթեւեկը: Կը նախատեսուէր որ հազիւ 30% համեմատութեամբ կրնան բանիլ օթօպուսները, մեթրօն եւ կառախումբերը: Այս չարժումը տեղի կ'ունենայ այն օրը, երբ Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն փարիզ կը գտնուի քննելու համար մայրաքաղաքին կարելիութիւնները 2012ի Ողիմպիականին համար: Բանթողներու բողոքը կը վերաբերի 35 ժամերու դրութեան բարեփոխման եւ աշխատավարձերու:

ՋԻՋԻՆԻՈՑ անկախապաշտ նախագահը՝ Աւստրալիոյ վարչապետը եւ ձՀՓ-ի կուսակցապետ Տէնիզ Պայքալ Մարտ 8ին Հայկական Հարցին մասին մէկուկէս ժամեան հանդիպումէ մը ետք, Թուրք մամուլին որակումով՝ "պատմական որոշում"ի մը յանգած են: Ընդդիմադիր կուսակցապետը մեկնելով այն գաղափարէն թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ լուրջ հարցեր պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ, առաջարկած է միջազգային նախաձեռնութեան մը դիմել: Այդ ուղղութեամբ ալ ծրագիր մը ներկայացուցած է:

Այդ ծրագրին առաջին քայլը պիտի ըլլայ դիմել Բրիտանիոյ Խորհրդարանին ու ապահովել փաստը թէ "Կապոյտ դիրք"ը դիւանագիտական քարոզչութեան նպատակով գրի առնուած է ու կարելի չէ գայն որպէս վաւերական փաստաթուղթ նկատի առնել: Մօտեցումը կը մեկնի այն համոզումէն որ Ցեղասպանութեան պըլտումներուն լրջագոյն կռուանը այդ դիրքն է:

"Կապոյտ դիրք"ը Ճ. Պրայսի ու Ս. Թոյնպիի հատորն է ուր պատմուած են Հայերու կոտորածները, տեղահանութիւնը, Թուրքերու վայրագութիւնները, տեղ տրուած է ականատեսներու վկայութիւններուն: Թուրքիոյ իշխանութիւն – ընդդիմութիւն մխրանութիւնը թիրախ առած է այդ գործը որուն անզօրացումով կը հաւատայ թէ պիտի փրկուի Ցեղասպանութեան հարցը դիմադրաւելէ:

Էրտողան եւ Պայքալ իրենց հանդիպումէն եւս մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած են. "Թուրքիա իր իշխանութեամբ ու ընդդիմութեամբ պատրաստ է Հայկական Հարցին մէջ պատմական իրողութեան հետ հաչուեյարդարի": "Կապոյտ դիրք"ին "իրականութիւնը" ամբողջ աշխարհին յայտարարելէ եւս, սեղան պիտի բերուի Թրքական դիւանագիտութեան վրայ պրպտումի հրաւէրը, պնդումներու ատերբուն ունեցած դիւաններն ալ բանալու մարտահրաւէրը, ապա անշուշտ հայ եւ թուրք պատմաբաններու ԻՒՆԻՔՕ-ի հովանաւորութեան տակ տանելիք աշխատանքը, եւլն., եւլն.: Այս բոլորը, որպէսզի "ոչ ոք համաձայնի պատերազմական պայմաններու մէջ ապրուած կարգ մը դէպքեր ամբողջ ազգիմը վերագրել":

Ասլան Մասխադով սպանուած է Մարտ 8ին, ըստ ռուսական յատուկ ուժերու պետին: Ռուսերը յարձակում մը գործած էին Տոլսթոյ – Եուրտ գիւղին վրայ, ուր Մասխադով թաքստոց մը ապաստանած էր, տունի մը նկուքեւ: Ռուսերուն համար, Մասխադով ահաբեկիչ ղեկավար մըն էր 1999էն ի վեր, երբ ծայր կուտար Չէչէնիոյ Բ. պատերազմը: Զափարոր անձ մը կը նկատուէր, որ խաղաղութիւն կ'ուզէ: Ռուսերուն համար, իր գլխաւոր յանցանքն էր յաղթած ըլլալ Ա. պատերազմին (1994 – 96), երբ նաեւ ապստակոյտի պետ էր:

ԻՏԱԼԻԱ. "Ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն" կը պահանջէ Ուաշինկթընէն Ն. Գալիփարիի մահուան եղերական պայմաններուն չուրջ եւ չի զոհանար ցարդ տրուած բացատրութիւններով: Իրաքի մէջ, ոճրափորձերը կը չարունակուին եւ Մարտ 8ին մեռելներու թիւը 30 էր, նեռառեալ 15 գլխատուած դիակներ:

ՏԻՏԻԿ ԺԻԼԻԱ. Ինքզինք առկախեց Իւ. ԷՄ. Փէ.ի խորհրդարանական յանձնախումբէն, վերջին միջադէպին պատճառաւ: Ան, որու անունը բաւական դեր խաղաց Իրաքի պատանդներու կապակցութեամբ, Մարտ 8ին յայտարարած է իտալական հեռատեսիլէն, որ Ֆլորանս Օպլընայի ազատագրման վերաբերող բանակցութիւնները լուծումի մը յանգած կ'ըլլային, եթէ ան Ռաֆարէնի աղջիկը եղած ըլլար:

ՄԱՅԱՄԻԻ (ԱՄՆ) փաստ պիչ փոսթ օրաթերթը երեւան հանած է Մարտ 8ին, համացանցի իր կայքէջին վրայ, ամերիկացի պինուտրներու գործած բիրտ վերաբերումը եւ չարչարանքները Պաղտատի մօտ: "Ռամատիի խելագարութիւնը" խորագրին տակ, կը ներկայացուին 16 անհանդուրժելի տեսարաններ 124րդ զօրաբաժնին վերաբերող: Զինուորական քննութիւնը յայտնած է որ պինուորականները պիտի չմբաստանուին, որովհետեւ "գործած են անպատեհ ձեւով, բայց ոճրագործներ չեն": Բոլոր տեսարանները անընդունելի վայրագութիւն մը ցոյց կուտան ամերիկացի պինուորներու կողմէ, որոնք ազատութիւն եւ ժողովրդավարութիւն տարին Իրաք...:

ՊՈՒՇ եւոյթ մը ունեցած է Մարտ 8ին եւ բոլորովին անտեսելով սուրիամէտ հարիւր հազարաւոր տարբերու ցոյցը Պէյրութի մէջ, կրկին Պուշ ըսած է Սուրիոյ որ իր բոլոր ուժերը քաշէ Լիբանանէն: Կրկնած է որ "ժողովրդավարութիւնը ինքզինքը պիտի պարտադրէ ամէն տեղ": Լիբանանէն եռք, արաբական աշխարհի բոլոր դուռները պիտի բախէ ու այդ առընչութեամբ չեչոը դրած է Իրանի վրայ, մաղթելով որ Իրանի ժողովուրդն ալ օր մը ազատ ապրի: Այդ ձեւով սկսած էր Իրաքի հարցն ալ:

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆ

Թուրքիոյ վարչապետը եւ ձՀՓ-ի կուսակցապետ Տէնիզ Պայքալ Մարտ 8ին Հայկական Հարցին մասին մէկուկէս ժամեան հանդիպումէ մը ետք, Թուրք մամուլին որակումով՝ "պատմական որոշում"ի մը յանգած են: Ընդդիմադիր կուսակցապետը մեկնելով այն գաղափարէն թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ լուրջ հարցեր պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ, առաջարկած է միջազգային նախաձեռնութեան մը դիմել: Այդ ուղղութեամբ ալ ծրագիր մը ներկայացուցած է:

Այդ ծրագրին առաջին քայլը պիտի ըլլայ դիմել Բրիտանիոյ Խորհրդարանին ու ապահովել փաստը թէ "Կապոյտ դիրք"ը դիւանագիտական քարոզչութեան նպատակով գրի առնուած է ու կարելի չէ գայն որպէս վաւերական փաստաթուղթ նկատի առնել: Մօտեցումը կը մեկնի այն համոզումէն որ Ցեղասպանութեան պլըտումներուն լրջագոյն կռուանը այդ դիրքն է:

"Կապոյտ դիրք"ը Ճ. Պրայսի ու Ս. Թոյնպիի հատորն է ուր պատմուած են Հայերու կոտորածները, տեղահանութիւնը, Թուրքերու վայրագութիւնները, տեղ տրուած է ականատեսներու վկայութիւններուն: Թուրքիոյ իշխանութիւն – ընդդիմութիւն մխրանութիւնը թիրախ առած է այդ գործը որուն անզօրացումով կը հաւատայ թէ պիտի փրկուի Ցեղասպանութեան հարցը դիմադրաւելէ:

Էրտողան եւ Պայքալ իրենց հանդիպումէն եւս մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած են. "Թուրքիա իր իշխանութեամբ ու ընդդիմութեամբ պատրաստ է Հայկական Հարցին մէջ պատմական իրողութեան հետ հաչուեյարդարի": "Կապոյտ դիրք"ին "իրականութիւնը" ամբողջ աշխարհին յայտարարելէ եւս, սեղան պիտի բերուի Թրքական դիւանագիտութեան վրայ պրպտումի հրաւէրը, պնդումներու ատերբուն ունեցած դիւաններն ալ բանալու մարտահրաւէրը, ապա անշուշտ հայ եւ թուրք պատմաբաններու ԻՒՆԻՔՕ-ի հովանաւորութեան տակ տանելիք աշխատանքը, եւլն., եւլն.: Այս բոլորը, որպէսզի "ոչ ոք համաձայնի պատերազմական պայմաններու մէջ ապրուած կարգ մը դէպքեր ամբողջ ազգիմը վերագրել":

Ասլան Մասխադով սպանուած է Մարտ 8ին, ըստ ռուսական յատուկ ուժերու պետին: Ռուսերը յարձակում մը գործած էին Տոլսթոյ – Եուրտ գիւղին վրայ, ուր Մասխադով թաքստոց մը ապաստանած էր, տունի մը նկուքեւ: Ռուսերուն համար, Մասխադով ահաբեկիչ ղեկավար մըն էր 1999էն ի վեր, երբ ծայր կուտար Չէչէնիոյ Բ. պատերազմը: Զափարոր անձ մը կը նկատուէր, որ խաղաղութիւն կ'ուզէ: Ռուսերուն համար, իր գլխաւոր յանցանքն էր յաղթած ըլլալ Ա. պատերազմին (1994 – 96), երբ նաեւ ապստակոյտի պետ էր:

ԻՏԱԼԻԱ. "Ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն" կը պահանջէ Ուաշինկթընէն Ն. Գալիփարիի մահուան եղերական պայմաններուն չուրջ եւ չի զոհանար ցարդ տրուած բացատրութիւններով: Իրաքի մէջ, ոճրափորձերը կը չարունակուին եւ Մարտ 8ին մեռելներու թիւը 30 էր, նեռառեալ 15 գլխատուած դիակներ:

ՏԻՏԻԿ ԺԻԼԻԱ. Ինքզինք առկախեց Իւ. ԷՄ. Փէ.ի խորհրդարանական յանձնախումբէն, վերջին միջադէպին պատճառաւ: Ան, որու անունը բաւական դեր խաղաց Իրաքի պատանդներու կապակցութեամբ, Մարտ 8ին յայտարարած է իտալական հեռատեսիլէն, որ Ֆլորանս Օպլընայի ազատագրման վերաբերող բանակցութիւնները լուծումի մը յանգած կ'ըլլային, եթէ ան Ռաֆարէնի աղջիկը եղած ըլլար:

ՄԱՅԱՄԻԻ (ԱՄՆ) փաստ պիչ փոսթ օրաթերթը երեւան հանած է Մարտ 8ին, համացանցի իր կայքէջին վրայ, ամերիկացի պինուտրներու գործած բիրտ վերաբերումը եւ չարչարանքները Պաղտատի մօտ: "Ռամատիի խելագարութիւնը" խորագրին տակ, կը ներկայացուին 16 անհանդուրժելի տեսարաններ 124րդ զօրաբաժնին վերաբերող: Զինուորական քննութիւնը յայտնած է որ պինուորականները պիտի չմբաստանուին, որովհետեւ "գործած են անպատեհ ձեւով, բայց ոճրագործներ չեն": Բոլոր տեսարանները անընդունելի վայրագութիւն մը ցոյց կուտան ամերիկացի պինուտրներու կողմէ, որոնք ազատութիւն եւ ժողովրդավարութիւն տարին Իրաք...:

«ԵՒՐՈՊԱՑԻ» ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ ՀԱՄԱՑՆՔԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼ

Մեր երէկուան թիւով տեղեկացուցած էինք որ մինչ փըրեւ թէ եւրոպական չափանիշները կ'իւրացուին Թուրքիոյ մէջ, փոքրամասնութեան կալուածներուն վերաբերող աւանդական ընթացքին մէջ դործնական ոչ մէկ սրբագրութիւն կ'ըլլար. ատոր նոր ապացոյցն էր Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին պատկանող չէնքի մը ապօրինի վաճառքը Վագըֆներու տնօրէնութեան կողմէ որ առ ոչինչ համարած էր օրէնքին տրամադրութիւնը:

Մարտ 9ի "Ռաթիքալ"ը լայն տեղ տրուած էր նոյն հարցին, մանրամասնօրէն մերկացնելով ապօրինի այդ վաճառքին փուլերը:

Իմայիլ Սայմազ առաջին տողերէն կ'ընդգծէր թէ հակառակ եւրոպական Միութեան ճնշումին ու հայ համայնքին չէնքին վերատիրանալու դիմումներուն, համայնքապատկան չէնքը փուճով ծախուեցաւ:

Ինչպէս այլ առարկայ չէնքը 1952ին կտակուած է հիւանդանոցին: Որպէս այդ ալ արձանագրուած է Վագըֆներու տնօրէնութեան մօտ: 1992ին Եմմտական նախարարութիւնը դատարան դիմելով պնդած է թէ 1974ին հրապարակուած օրէնքով այդ չէնքը չի կրնար համայնքին պատկանիլ. ծանօթ է որ նչուած օրէնքը կ'արգիլէ համայնքներու կալուածի տիրացումը 1936էն ետք, երբ հիմնուած է Վագըֆներու տնօրէնութիւնը: Արդէն նոյն օրէնքին հիմով է որ համայնքային հաստատութիւններուն այդ թուականէն ետք կտակուած, կամ անոնց կողմէ գընուած կալուածները մէկ-մէկ խլուեցան պետութեան կողմէ:

Նչուած պարագային հետաքրքրական կողմը այն է որ հիւանդանոցին կալուածին վերատացումին դատը վեց տարի տեւած ու աւարտած է 1998ին, կալուածէն նախկին տիրոջ վերադարձուելուն վճիռով: Վագըֆներու տնօրէնութիւնը վերաքննութիւն պահանջած է, վճռաբեկ ատեանը նկատի չէ առած առարկութիւնը ու վճիռը վաւերացուցած: Արդիւնք չէ տուած Վագըֆներու երկրորդ դիմումն ալ ու 1999ին կալուածը այդ տնօրէնութենէն առնուած է "նախկին տիրոջ"ը վերադարձուելուն համար: Սակայն, չէնքը կտակուած ըլլալով, տէրը, կամ ժառանգորդներ չեն գտնուած ու չէնքը անցած է պետական դանձատան:

Ներկայիս թէ՛ Վագըֆներու տնօրէնութիւնը, թէ՛ հիւանդանոցը դիմած են Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին, իրաքանչիւրը իրաւունք պահելով նոյն կալուածէն:

Ծագումնածագիրը հիմնուելով "Ակօս"ի տնօրէն Հրանդ Տինքի տուեալին, կ'ըսէ թէ նման ճակատագրի ենթարկուած է պատմական 41 կալուած իւրացուած է պետութեան կողմէ: Կը յիշէ նաեւ Թուրքիոյ յոյն համայնքին նման թղթածրարները, կատարուած նոյն անարդարութիւնը:

Ծագումնածը կ'աւարտի Անդարայի Քաղաքական գիտութիւններու համալսարանին դասախօսներէն փրոֆ. Պասքըն Օրանի (հեղինակը Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու կարգավիճակը բարեփոխելու տեղեկագրին) տողերով.

"Պետութեան մէջ կայ թուրք – իսլամ մտայնութեամբ կառոյց մը: Ան «կալուած չեւիֆ վերադարձներ» կը յայտարարէ: Խնդրոյ առարկան պետութեան կողմէ ապօրինի ճամբաներով գրաւուած, ապա երրորդ անձերու վաճառուած կալուածներն են: Պետութեան գրաւածները պարտաւոր էք վերադարձնելու, երրորդ անձերուն ալ հատուցում վճարելու:

Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը պետութենէն առած զօրութեամբ կը մարմնաւորէ թուրք իսլամ մտայնութիւնը: Սակայն այս պետութեան համար տեղին է «ապօրինի» որակումը գործածել: Այս մէկը ապօրինի պետութիւն է: Այս կառոյցը իր ուժը կը ֆաղէ Սեւրի դաշնագիրին պատճառած հալածախտէն: Փոքրամասնութիւնները ժողովրդավարութեան փորձաքարն են":

ԱՄՆ-ՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ Ջ.ՊՈՒՇԻՆ

ԱՄՆ-ու հայկական կարեւոր կազմակերպութիւնները Մարտ 2 Թուականիր նամակով մը դիմած են նախագահ Պուշի, որպէսզի "ցեղասպանութիւն" կոչէ Օսմանեան կայսրութեան վերջին տարիներուն Հայերու ենթարկուած դժբախտութիւնը: Ամերիկայի Հայկական Համագումարին հոգաբարձուներու խորհուրդին նախագահը Հ. Յովնանեան ըսած է թէ այսօր աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է մխանալ, հանդէս գալ մխաճայն, կարենալ ապահովելու համար ԱՄՆ-ու կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան վերջնական ճանաչումը: Համագումարը նամակ մըն ալ յղած է Գոնկրէսի Հայկական հարցերու զօրակից խոսքերէն անդամներէն Ֆ. Փալոնի եւ Ճ. Նոլէնպէրկիին, խնդրելով որ չարունակեն ճշմարտութեան հաստատման ուղղութեամբ իրենց ջանքերը: Հրաւէր մըն ալ ուղղած է Համագումարին անդամներուն, համակիրներուն որ մասնակցին ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումին արշաւին:

Ծագումնածագիրը հիմնուելով "Ակօս"ի տնօրէն Հրանդ Տինքի տուեալին, կ'ըսէ թէ նման ճակատագրի ենթարկուած է պատմական 41 կալուած իւրացուած է պետութեան կողմէ: Կը յիշէ նաեւ Թուրքիոյ յոյն համայնքին նման թղթածրարները, կատարուած նոյն անարդարութիւնը:

Ծագումնածը կ'աւարտի Անդարայի Քաղաքական գիտութիւններու համալսարանին դասախօսներէն փրոֆ. Պասքըն Օրանի (հեղինակը Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու կարգավիճակը բարեփոխելու տեղեկագրին) տողերով.

"Պետութեան մէջ կայ թուրք – իսլամ մտայնութեամբ կառոյց մը: Ան «կալուած չեւիֆ վերադարձներ» կը յայտարարէ: Խնդրոյ առարկան պետութեան կողմէ ապօրինի ճամբաներով գրաւուած, ապա երրորդ անձերու վաճառուած կալուածներն են: Պետութեան գրաւածները պարտաւոր էք վերադարձնելու, երրորդ անձերուն ալ հատուցում վճարելու:

Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը պետութենէն առած զօրութեամբ կը մարմնաւորէ թուրք իսլամ մտայնութիւնը: Սակայն այս պետութեան համար տեղին է «ապօրինի» որակումը գործածել: Այս մէկը ապօրինի պետութիւն է: Այս կառոյցը իր ուժը կը ֆաղէ Սեւրի դաշնագիրին պատճառած հալածախտէն: Փոքրամասնութիւնները ժողովրդավարութեան փորձաքարն են":

ՍՎԵԴԼԱՆԱ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏ ԴԱՇՆԱԿԱՐՈՒՀԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Մի ազգային համբաւի հասած, Հայաստանի փայլուն հոյլին մաս կազմող դաշնակահարուհի Սվեդլանան այն քիչերէն է, որուն հայրենասիրութեան ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւններէն մին, դէթ մեզի համար, այն իրողութիւնն է որ ջերմեռանդօրէն կապուած կը մնայ Հայաստանի նուիրեալ արուեստագէտներու փաղանգին: Իրաւ է որ ճշմարիտ մենակատար արուեստագէտը պէտք է արտասահման այցելէ, իր բարձրորակ արուեստը ցոյց տալու համար, սակայն ցանկալի է որ պորտակապով միացած մնայ Մայր Հայրենիքին, այսինքն՝ բնակավայրը մնայ Հայաստանը:

Այսուհանդերձ գոյութիւն ունին կարգ մը հիմնական արդարանալի պատճառներ, որոնք կրնան չնպաստել այս բաղձանքներուն:

Ըսենք որ Սփիւռքը չունի իսկական միաւորում՝ այսինքն համերգներու կազմակերպչական մարմին մը, որ ընդարձակ քարոզչութեան մը ձեռնարկութիւնը ստանձնէ, չիմաններ ստեղծելով, մէկ խօսքով՝ հովանաւորող ներկայացուցիչ մը, "Էմփրէսարիօ" մը... պայմանաւ որ իր կարգին ներքին անհատականութիւն ըլլայ հայ հասարակութեան...

Ի յաւելուածն այս բոլորին, Երեւանի "Ջուարթնոց" օդակայանը տակաւին չէ ունեցած միջազգային օրինակարգ, մեծապէս դիւրամատչելի գարձնելու համար եւ արագօրէն ապահովելու արուեստագէտներու երթն ու գարձը:

Հայաստան համեմատաբար իր բնակչութեան թիւին, կը մնայ ամէնէն հարուստներէն մին, թէ՛ իր թիւով եւ թէ՛ իր որակով, իսկական ճաշակներու առատութեան երկիր: Սակայն դժբախտաբար օփերա գոյութիւն ունի միայն Երեւանի եւ Գիւմրիի մէջ: Այս վերջինը՝ սաղմնային վիճակի մէջ: Նման հաստատում կարելի է ընել նուագող արուեստագէտներուն համար:

Վերոյիշեալ ազգակները կրնան արուեստագէտները մղել արտասահման մնակնելու եւ հոն մնալով, չանալ իրենք զիրենք ծանօթացնելու երաժշտական աշխարհին:

Դաշնակահարուհի Սվեդլանա Նաւասարդեան իր ամբողջ կեանքը նուիրած է երաժշտական ասպարէզին: Կանխահաս տաղանդին ծաղկումը կը պարտի իր ընտանիքին մտաւորական եւ արուեստասէր մթնոլորտին: Հայրը՝ հմուտ պատմաբան, մայրը՝ թուաբանապէտ, երգչուհի եւ արուեստասէր, վճռական դեր մը խաղացին անոր ասպարէզի ընտրութեան եւ մեծ արուեստագիտուհի հանդիսանալուն մէջ:

Դաշնակի առաջին դասեր՝ հինգ տարեկանին, իննին՝ առաջին մենահամերգը Պախի գժուարին ստեղծագործութիւններու յայտագրով, տասներկուսը տարեկանին դասինակիր՝ իր առաջին մրցոյթին եւ որուն պիտի յաջորդէ մշտական վերելք: Եւ վերջապէս, 1989ի սկիզբը նուագավար Երեւանի սենեկային նուագախումբին:

Ս. Նաւասարդեան ինքնատիպ մեկնաբանութիւններով արժանացած է հիացումի եւ գնահատանքի, երաժշտասէրներու, քննադատներու, ղեկավարներու կողմէ: Նոր զգայնութեամբ, անթերի թէքնիքով, ստեղնաշարի հրաշալի հպումներով ի յայտ կը բերէ հզօր արուեստագիտուհիի խառնուածք: Այդ յատկանիշները բանալին են անոր յաջողութիւններուն եւ միջազգային ճանաչումին: Այս առիթով ըսենք թէ Սիրանիի փառատօնին մասնակցութեան առթիւ միջազգային մամուլը գինք անուանած է "Հայ մեծ դաշնակահարուհին": Ու այս գնահատականը միակը չէ, մէկն է հարուստ չարքի մը:

Սվեդլանան չարունակելու համար հրաւիրած է ուսուցիչներուն աւանդութիւնը, ուսուցչապետ է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին դաշնակի բաժինին: Այլ խօսքով, մեկնաբանող արուեստագէտին գուգահեռ՝ մանկավարժական իր գիտելիքները կը փոխանցէ նոր սերունդին: Աւիկա ընելով, կը փոխանցէ նաեւ իր երաժշտութեան գաղտնիքներն ու գանձերը, ոչ միայն երեւանեան, այլեւ միջազգային երաժշտանոցներու ուսանողութեան:

ՆՈՒԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱԻԱՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

(ԵԹԷ ԿԱՆ ԱՆԿԵՂԾՕՐԷՆ)

Եւրոպայի անդամակցութեան համար Թուրքիային ակնկալուածները կարելի է ամփոփել «բարեփոխում»ի ընդհանուր գլխուն տակ: Մարդկային իրաւունքներու յարգանքն ալ, ցեղասպանութեան ճանաչումն ալ, ժողովրդավարութեան զարգացումի հանգրուաններն ալ ու մինչեւ պահանջներու յետինը այդ ընդհանուրը բաղկացնող մանրիկներ են: Այս առումներով բարեփոխուած Թուրքիա մը միայն արժանի պիտի նկատուի Եւրոպայի անդամութեան բանարարելով որոշող մեծերու չուկայական, տնտեսական, մկկ խօսքով՝ նիւթականին կապուած բուն սպասումները:

Հարցը տակէ անդին է որ կը ճիւղաւորուի. այսօր, անդամակցութեան բանակցութիւններու սկիզբը որոշուած թուականին քանի մը ամիս մնացած, խնդրայարոյց այդ անդամակցութեան կողմնակիցները ամէն անկիւնէ Թրքական բարեփոխում նշոյլներ կը ճարեն ու բարձրաձայն կը յայտարարեն այդ մասին: Այդ երեւոյթին ալ գլխաւոր դերակատարներէն է հայկական ցեղասպանութիւնը որուն մասին Թրքական լրատուիւններու հրապարակումներուն, վիճարկումներուն, զրոյցներուն բազմազանութիւնը բարեփոխուած լրջագոյն ազդակներէն կը նկատուի նոյն կողմնակիցներէն, յաճախ առանց այդ բոլորին միջուկին ուշադիր մօտեցում մի մը: Կայ անչուշտ Թովմասներու զանգուածն ալ որ փորձառութեամբ, հեռատեսութեամբ կը յամառի միջուկն ու կեղեւը զանազանել, պնդելու համար թէ փոփոխութիւնները մակերեսին պատկանող են, որեւէ առընչութիւն չունին հարցերու խորքին հետ: Ուստի վիճելի անդամակցութիւնը արդարացնող ոչինչ կայ: Այս զանգուածը որպէս ըսածին փաստ, յաճախ ցոյց կուտայ այն անջրպետը որ կայ Թուրք սակաւաթիւ լուսամիտ տարրերու եւ պաշտօնական դէմքերու կեցուածքներուն, արտայայտութիւններուն միջեւ:

Հետաքրքրական է հաստատել որ այս ճիւղաւորումը, առաւել կամ նուազ չեշտուած բնոյթով, նկատելի է թէ՛ զուտ Թրքական, թէ՛ հայկական, թէ՛ եւրոպական հանրային կարծիքներուն մէջ: Նոյնն է տարուող վէճերուն պարագան:

Ընդհանուր միջին մը առնելով հարկ է ըսել որ Թուրքիա բաւական բան ըրած է բարեփոխուածի տպաւորութիւն տալու համար եւ քիչ չէ այդ տպաւորութիւնը իւրացուցածներու թիւը: Արդէն մակերեսայինի թագաւորութեան այս դարուն, աւելի դիւրին է երեւութականով տարուիլ, անով բաւարարուիլ քան՝ գլուխ յոգնեցնել, պրպտել, ժամանակ յատկացնել, թափանցելու համար միջուկին: Ու այս տեսանկիւնէն, Անգարա ոչ արհամարհելի կարելիութիւն ունի իր սայլը առաջ քշելու:

Այսուհանդերձ, երբեմն անակնկալ պարագաներ կը յայտնուին. անոնք կը զօրեն երկար ջանքերով, տքնանքով, հազարումէկ կարկատանով չինուած կեղեւը բուռ դրիչի մը մէկ հարուածով փշուր-փշուր ընելու եւ հրապարակին վրայ ձգելու մերկ, սարսուռ պատճառող իրականութիւնը:

Այս է պարագան «բանաստեղծութեան» Թրքերէն փոքր հատորի մը (108 էջ) · ան լոյս տեսած է 1998ին, Թուրքիոյ կրթական նախարարութեան հրատարակչական ներին «Գիտական եւ մշակութային գործեր»ու շարքէն, կը կրէ 995 թիւը· կը պատկանի «Թրքական գրականութեան» բաժնին: Խորագիրն է «Այս ճամբուն վրայ», հեղինակը՝ Եուսուս Չէյրէք: Հինգ հազար տպաքանակով լոյս տեսած է նոյն նախարարութեան տպարանէն, Պոլիս:

Ծանօթացման այս տողերուն պէտք է աւելցնել որ Ե· Չէյրէք 1956ին ծնած է, Սրտահանի մէկ գիւղին մէջ, գրականութեան ուսուցիչ է, «զբաղած է նաեւ գիտական ուսումնասիրութիւններով ալ» ինչպէս կ'ըսէ էմին Ալփէր ստորագրուած նախաբանը: Հեղինակին տողերէն յայտնի կ'ըլլայ որ Ջաւախքի շրջանէն տասնիւնեան օրով Միջին Ասիա տարագրուած Թուրքերու Աճար ցեղին կը պատկանի: Ցաւախն նիւթ ըրած է աքսորեալի դաժան ճակատագիրը, դառնութիւնը: Ուսուցչական պաշտօն վարած է Գերմանիոյ Թրքական շրջանակներուն մէջ ալ, 1988-1994:

Թէ ինչ առնչութիւն կայ Թուրքիոյ բարեփոխումին հաւատալ-չհաւատալու նիւթին ու գեղջուկ ուսուցչի մը ոտանաւորներու այս հատորին միջեւ, հանգամանօրէն կը բացատրուի «Հայը» խորագրուած երկու էջերուն ընթերցումով: Այդ ոտանաւորը ձօնուած է «Ղարաբաղի զոհերուն», գրուած է 1993ին, հրատարակուած «Կրօնական պարբերական»ին մէջ:

Ութ տունոց գրութենէն բառացի Թարգմանութեամբ, կուտամ միայն չորս տուն, քանի որ այդքանն ալ լիուլի կը բաւէ ըմբռնած հասկնալու: Միայն բառացի Թարգմանութեամբ, ո՛չ անոր համար որ դժուար է կապկել յանգաւոր ու ամէնէն նախնական աստիճանի անոր լեզուն ու չափաբերութիւնը, այլ՝ որովհետեւ ստորակէտ մը աւելի ժամանակ յատկացնել Թոյնի նման հանքի, մեղք գործելու համազօր է:

Ահա՛ այդ տուները.

«Նման ևուաստացում չէ տեսած
աշխարհ,
Բարայրի դարէն մեզի հասած Հայ,
Գրիչ չի տոկար որակներդ թուելու,
Ո՛ր կողմէն ալ դիտուիս, օձ ես դուն
Հայ,
...
Աշխարհը դիտող, Հայը կատղեր է,
Վկայ պատմութիւնը սեփ-սեւ գրեր է,
Հաւասար մը չկայ իր կատաղութեան,
Մոսկոփէն ալ ցած, ստորին Հայուն:
...
Մեծ ապերախտին փլչի՛ն թագն ու գահ,
Դրօշներ պարզուին, սուիններ կապուին,
Արաս գետին մէջ թող ջուրը թափուի
Սրտերու ահ ու դող պատճառող Հայը:

Քեզ հայրենիք չէ Երեւան աշխարհը,
Թուրքին կը սպասէ չքնաղ Սեւանը,
Եուենուս հազար գրէ նենգութիւնները,
Ճահիճէ ճահիճ նետուող այդ Հայուն»:

Զկարծուի որ Չէյրէքի Թոյնին միակ հասցէն Հայը, հայութիւնն են: Արեւմուտքը, քրիստոնեայ աշխարհն ալ առած են իրենց բաժինը: «Պոսնիոյ անմեղ զոհերուն» ձօնուած կտորին մէջ եկեղեցին արժանացած է "կռանոց" որակումին, իսկ Արեւմուտքը "թազէի կը վերածուի երբ խաչակիրի արիւն հոսի, աղաւնի կը դառնայ մեր արեան դիմաց". բարեբախտաբար "Աշխարհը ծանօթ է այս տգեղ դէմքին"...

Գիրքին պարունակութեան հաչիւը փակելու համար վերջին քառատող մըն ալ վերջին կտորէն որ յորդորակ – մաղթանք մըն է ուղղուած՝ հեղինակին զաւակներուն.

..."Թեռուտ ճամբաներ ձեր ետին մնան,
Յորդ ողողեցէ՛ք յորձանքի նման,
Միմիայն սիրով դուք պենուեցէք,
Ոխ ու ատելութեան դէմ պայքար տուէ՛ք":

Մի՛ հարցնէք թէ մարդ արիւնի, Թոյնի այդքան էջերու գեղումէն ետք, ի՛նչպէս կրնայ յորդորել որ իր զաւակները "միմիայն սիրով պենուին"...

Հատորին անհասկնալին այլ տեղ է: Հոն ուր համակեցութիւն կը տանին Եւրոպայի մտայնութեան, չափանիշներուն հետ քայլ պահելու Թրքական ջանքերը եւ նոյն պետութեան կրթական նախարարութեան ընտրութիւնը որով կը հրատարակուի նման ընթերցումի դիրք, կը ղրկուի վարժարաններու աշակերտութեան: Կայ անչուշտ հեղինակին "գրականութեան ուսուցիչ"ի հանգամանքն ու Վոսփորի, կամ կղզիներու չոգենաւին մէջ չաքարեղէն ծախողներուն երգած քառեակներուն մակարդակին համակեցումի երեւոյթն ալ· սակայն որո՛ւ հոգ: Եթէ Թուրքիոյ կրթական նախարարութեան չափանիշով երկրորդը առաջինին համար բաւարար որակ է, մենք կամ Եւրոպան չէ որ պիտի առարկէ:

Նոյնպէս, հարց պիտի չըլլար եթէ Չէյրէք կամ ուրիշ մը իր ծախքով հրատարակած ըլլար ոտանաւորներու նման հատոր: Մեր մէջ չկա՞ն քով-քովի բառ չբերը բանաստեղծել կարծողներ:

Սակայն, այս մէկը կը ցոլացնէ պետութեան մօտեցումը, արժեւորումը՝ Հայ ըսուածին, Եւրոպացիին, "խաչակիրին", "կռատան"... քանի որ ո՛չ գիրքին հրատարակութեան մասին թերագրական գրողը, ո՛չ ձեւաւորողը, ոչ չարողը, ո՛չ սրբագրողը, ոչ նախաբաններու զոյգ հեղինակները անհանգիստ եղած, առարկած են:

Կրնար կարծուիլ որ գիրքը վրէպի մը, անխոհեմութեան մը պրոտւղն է ու պէտք է նկատուի բացառութիւն, լուսանցքային եւլն.: Նոյնինքն Թուրք մամուլէն կու գայ հերքումը: "Պիրկիւն" թերթին մէջ (փետր· 6) ձան Կազալճը "Այս ի՞նչ տեսակի յանճնարարութիւն է" խորագիրով անդրադարձած է Չէյրէքի Թոյնի տոպրակին. ու կ'ըսէ· "Երջանի մը երբ Հայկական ցեղասպանութեան պնդումները «առարկայական» մօտեցումով ձեռք առնելու պահանջներ կը ներկայացուին, կրթական նախարարութիւնը կը շարունակէ վաճառքը Հայերը ծանրօրէն նախատող հատորին: ...Միեւնոյն, նոյնիսկ կրթական նախարարը Հ· Զէլիճ խոստացած էր որ դասագիրքերէն ու ընթերցումի օժանդակ հատորներէն ցեղասպան արտայայտութիւնները պիտի հանուէին":

Լրագրողը անջատ անկիւնի մը մէջ կու տայ նաեւ "Հայը" խորագրուած ոտանաւորին ամբողջութիւնը, որպէս "հատորին նախատինքներէն օրինակներ":

Զայրացնելէ ուրիշ բանի կը ծառայէ՞ նման հրատարակութիւն: Անշո՛ւշտ: Ինչպէս յուշեց նախաճաշկի "բախտ"ին արժանացած գրչեղբայր մը, Չէյրէք հրաշալի փաստաթուղթ մը երկարած է, անդիտակցաբար, ամէն անոնց որոնք Թուրքիայէն կու գան ու ապաստանեալի կարգավիճակ կը խնդրեն Ֆրանսական իշխանութիւններէն: Ուրկէ՞ աւելի լաւ փաստ գտել Թուրքիոյ մէջ պետական հոգածութեամբ փայփայուած հայկականատելութեան:

Մնացածը, ամուր կանգուն մըն է չափելու համար Թուրքիոյ արձանագրած քա – րե – փո – խու – մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

Livres reçus

MOI, CONSTANCE PRINCESSE D'ANTIOCHE
Roman

MARINA DEDEYAN

Ed. Stock, 2005

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐՑԱԽ

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՏԻՐԱՊԵՏԱԾ ԳՐԱԳԷՏԸ

Էլֆրիտէ Ելինէքի Նոպէլեան մրցանակը անակնկալ էր։ 57 տարեկան այս դրագիտուհին գերմանախօս աշխարհին մէջ ծանօթ է այնպիսի գործերով, որոնք կը դատապարտեն կիներու դէմ սեռային բռնութիւնը, Աւստրիոյ մէջ ճնշումի քաղաքականութիւնը եւ Եւրոպայի աջ թեւի ծայրայեղականութիւնը։

Ենթադրութիւններ կային, թէ 2004ի մրցանակը կրնար չնորհուիլ կնոջ մը։ Սակայն Ելինէքի անունը չէր նշուած համանական թեկնածուներու շարքին։ Ան առաջին աւստրիացի դրագէտն է, որ կ'արժանանայ այս մրցանակին։ 1901ին մրցանակին հաստատումէն ի վեր ան միայն տասներորդ կինն մրցանակակիրն է։ Վերջինը ափրիկեցի – ամերիկացի Թոնի Մօրիսընն էր՝ 1996ին։

Այլ դիտանկիւնների՝ Ելինէքը կարելի է տեղադրել աւելի ծանօթ չրջապիծի մը մէջ։ Ան վերջին տասնամեակին եօթներորդ եւրոպացի մրցանակակիրն է։ Վերջին տարիներուն Նոպէլեան գրականութեան մրցանակին արժանացած այլ գրագէտներու պէս՝ ան իր գրականութիւնը օգտագործած է իբրեւ քաղաքական արտայայտութեան միջոց։

Շուէտական Ակադեմիային յայտարարութիւնը կը փառաբանէ Ելինէքի "վէպերուն ու թատերգութիւններուն մէջ մարդկային ձայներու եւ անոնց հակադարձումներուն երաժշտական հոսքը", ինչպէս նաեւ՝ "լեզուական արտասովոր խանդավառութիւնը, որ ի յայտ կը բերէ ընկերութեան տկարութիւններուն անհեթեթութիւնն ու բռնութեամբ ենթարկելու ուժը"։

Շուէտական Ակադեմիային ընդհանուր քարտուղարը Ելինէքը գովաբանած է իբրեւ "այն սակաւաթիւ դրագէտներէն մէկը, որ կը տիրապետէ զանգուածային մշակոյթի, ժապաւէններու, քարոզչութեան, սոփ օփերայի, չարժուն գծանկարի եւ ժամանցի ամբողջ ճարտարարուեստին խորհրդանիշներուն ու միթերուն"։

Ելինէքի գլխաւոր նիւթերէն մէկը կիներու անկարողութիւնն է "լիովին ծաղկելու այնպիսի աշխարհի մը մէջ, ուր անոնք ճանչցուած են նախատիպարներով", կ'ըսէ Ակադեմիային յայտարարութիւնը։

Շուէտական ձայնասփիւռին հետ վիճնային իր բնակարանին հարցազրոյցի մը առիթով Ելինէք ըսած է, թէ մրցանակը "անակնկալ էր եւ մեծ պատիւ մը", սակայն նաեւ "աւելի յուսահատութիւն կը ներչնչէր, քան՝ ուրախութիւն", որովհետեւ "զինք պիտի վերածէր բանի մը, որ երբեք պիտի չուզէր ըլլար. այսինքն՝ հանրային դէմք մը"։

Ան մտահոգութիւն յայտնած է, թէ Նոպէլեան մրցանակը կրնար բեռ մը դառնալ. "Եթէ տեսնեմ, որ անտանելի կացութիւն պիտի ստեղծուի, պիտի ըսթիպուիմ հեռանալ, սակայն չեմ ուզեր, որովհետեւ կը սիրեմ այստեղ ապրիլ", ըսած է ան։ Ցառաջիկայ օրերու անոր ծրագիրները յստակ են. "անհետանալ"։

Սակայն ան նաեւ ըսած է, թէ չատ հիանդ է Դեկտեմբերին Սթոքհոլմ երթալու եւ իր մրցանակը ստանալու համար։ "Մտովին ի վիճակի չեմ դիմակալելու այդ մէկը։ Ընկերային վախ կը տառապիմ եւ չեմ կրնար բազմութիւններու դիմաց կանգնիլ. Անչուշտ խօսք մը պիտի գրեմ մրցանակը ստանալուս առիթով"։

Ամբաղիր մը ըսած է, թէ Ելինէք "անդուէ վերաբերում կը ցուցաբերէ իր բնաբաններուն եւ իր անձին նկատմամբ"։

Լուսարձակներէն հեռու մնալու իր ամբողջ ճիգով հանդերձ, Ելինէք հանրային դէմք է Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ, չնորհիւ իր վէպերուն, թատերգութիւններուն եւ Աւստրիոյ աջ թեւի ազատութիւն կուսակցութեան դէմ իր յանդուգն ընդդիմութեամբ։ Անոր գրականութիւնը կ'ընդգրկէ բանաստեղծութիւն, օփերայի եւ ժապաւէնի բնագիրներ եւ յաճախ տոգորուած է մարդկային վիճակին նկատմամբ խոր յոռետեսութեամբ։

Ելինէք իր թատերգութիւններուն ներկայացումը արդիլեց Աւստրիոյ մէջ, երբ Ազատութիւն կուսակցութիւնը կառավարութեան մաս կազմեց 2000ին։ Գաղթականներ ընդունելու դէմ պայքարող այս կուսակցութիւնը հրապարակեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ Ելինէքը կ'մբաստանէր "Աւստրիան ցեխի մէջ քաշկրտելու" կեցուածքով։

Աւստրիոյ նախագահ Հայնց Ֆիշըը յայտարարեց, թէ Նոպէլեան մրցանակը յաղթանակ մըն էր "ընդհանրապէս աւտրիական գրականութեան համար", սակայն Ելինէք անմիջապէս հակադարձեց ըսելով. "Ցոյս չունիմ, որ ասիկա որեւէ նշանակութիւն պիտի ունենայ իմ երկրիս համար։ Ես բոլորովին հեռու եմ ներկայ կառավարութենէն"։

Գերմանախօս աշխարհէն դուրս նուազ ծանօթ է Ելինէք, թէեւ անոր կարգ մը գործերը թարգմանուած են անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ չուէտերէնի։ Անոր ամէնէն աւելի ճանչցուած չորս վէպերը՝ "Տը փիանօ թիչըր", "Ուոնտրփուլ, ուոնտրփուլ թայմզ", "Լասթ" եւ "Ուիմէն էզ լավըրզ", հրատարակուած են անգլերէնով։

"Հրաչալի է այս մրցանակը, որովհետեւ ան մեծ գրագէտ է, – կ'ըսէ Ելինէքի վէպերուն անգլերէն հրատարակիչը։ – Ան չատ վիճելի դաղափարներ կ'արտայայտէ եւ կնոջական իրաւունքներու պաշտպան մըն է։ Նաեւ չատ նորարար է՝ բովանդակութեան եւ կառոյցի առումով։ Շատ արկածախնդիր է, թատերական է եւ բանաստեղծ, եւ միչտ խենթ ու հրաչալի ձեւերու մէջ կը հիւսէ իր վէպերը"։

Աւստրիայի բեմադիր Մայքըլ Հանեքէ Ֆրանսերէն ժապաւէնի մը վերածած է Ելինէքի ամէնէն մոռայլ վէպերէն "Տը Փիանօ Թիչըր"ը, որ ինքնակենսագրական բնոյթ ունի եւ անոր ամէնէն աւելի ծանօթ գործն է։ Ժապաւէնին մէջ Իզաբել Հիւպէր կը մարմնաւորէ երաժշտութեան ուսուցիչի մը՝ էրիքայի տիպարը, որ կը չանայ խոյս տալ իր մօր ճնշումներէն եւ նահապետական թարքերով յատկանչուած կարծր ընկերութենէն՝ սեռային վայրագ քմայքներու գոհացում տալով։ Ժապաւէնը նոյնքան ցնցիչ էր, որքան վէպը։ Քննադատ մը ժապաւէնը նկարագրած էր իբրեւ "Շուպէրթի, անգամահատումի եւ պոռնկագրութեան" խառնուրդ մը։ Ֆըրանքֆուրթի դիրքերու տօնավաճառին մասնակցող հրատարակիչ մը կ'ըսէ, թէ Ելինէքի գրականութիւնը կը ցուցաբերէ "մեծ քաջութիւն եւ ահաւոր վայրագութիւն"։

Ելինէքի ճչացող ոճը կրնայ չյարմարիլ բոլորին ճաշակին։ Անոր քննադատները կ'ըսեն, թէ ան կը գործածէ հայհոյանքով լեցուն, սրբապիղծ եւ գռեհիկ լեզու մը եւ սեռային անբնական վիճակներ կը նկարագրէ չատ բացայայտ պատկերներով։

"Նիւ–Եորք Թայմզ"ի մէջ 1988ին հրատարակուած այս վէպին մէկ գրախօսականը կը գրէր Ելինէքի "անզիջող տեսլականին" մասին։ "Սակայն յաճախ էրիքայի բիրտ երեւակայութիւնները դիտումնաւոր կերպով ներհակ կը թուին. կարծէք՝ անոնք նկարագրուած են պարզապէս ընթերցողը ցնցելու միտումով։ Վիէննական կեանքի մշայլ ընդերքներուն մէջ անոր անխոնջ կեդրոնացումը նոյնքան արուեստական է եւ չինծու։ Ասիկա վէպ մըն է, որ աւելի կ'ընկճէ, քան թէ՝ իրապէս կը խռովէ"։

Ելինէք ծնած է 1946 Հոկտեմբեր 20ին, Աւստրիա։ Անոր հայրը ծագումով չեխ Հրեայ էր, իսկ մայրը՝ Աւստրիացի։ Սկիզբը կը թուէր, թէ ան երաժշտական ասպարէզ պիտի ընտրէր՝ վիէննայի երաժշտանոցին մէջ երաժշտական յօրինում ուսանելէ ետք։ Ան միաժամանակ թատրոնի եւ արուեստի պատմութեան դասընթացքներու հետեւած է վիէննայի համալսարանին մէջ։ 1971ին երաժշտանոցէն շրջանաւարտ եղած է իբրեւ երգէոն նըւագող։ Սակայն 1967ին արդէն հրատարակած էր բանաստեղծութիւններու իր առաջին ժողովածուն։ Անմիջապէս ետք սկսած է գրել երեւակայական պատմութիւններ։

Իբրեւ վիպագիր՝ Ելինէք գերմանական գրական աշխարհին մէջ ծանօթ դէմք դարձած է 1975ին՝ "Ուիմէն էզ Լավըրզ" վէպով, որուն մէջ երկու կին բարեկամուհիներ կը ճամբորդեն դէպի Ալպեան զբօսավայր մը։ Անոնք կը փնտռեն խեղաւ տղամարդ մը եւ անապատելի արդիւնքներու կը հասնին։ Այս գործին յաջորդած է "Ուոնտրփուլ, Ուոնտրփուլ Թայմզ" վէպը՝ 1980ին, եւ "Տը Փիանօ Թիչըր"ը՝ 1983ին։ Շուէտական Ակադեմիան կ'ըսէ թէ անոնք կը պատկերեն անդութ աշխարհ մը, ուր ընթերցողը դէմ յանդիման կու գայ բռտութեամբ եւ անճնականութեամբ, որսորդի եւ որսի յարաբերութեամբ յատկանչուած վարչակարգի մը, որմէ փրկուելու յոյսերը չնչին են"։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Միասնական հաղորդագրութենէ մը կը տեղեկանանք թէ Մարտ 4–5ին էջմիածնի մէջ "Հայ եկեղեցիին վերանորոգումի հրամայականը" թեմայով ժողով մը գումարուած է, երկու կաթողիկոսութիւններուն պատուիրակութիւններուն մասնակցութեամբ։

Էջմիածնական պատուիրակութիւնը կազմուած է Խաժակ Սրբ. Պարսամեանէ (արեւնապետ), Միքայէլ Եպիսկ. Ասլանեանէ (առենադպիր), Ռաֆայէլ Պապայեանէ եւ ձեչմա Գալուստեանէ։ Կիլիկիոյ պատուիրակութիւնը՝ Օշական Սրբ. Զուլոյեանէ (առենապետ), Նարեկ Եպիսկ. Ալեմէզեանէ (առենադպիր), Երուանդ Փամպուքեանէ եւ Արսէն Դանիլեանէ։

Օրակարգը որոշուած է հետեւեալ կէտերով.

ա – Հայ Եկեղեցւոյ կանոնական վիճակը, եկեղեցաբանական, վարչական եւ կանոնագրային տեսանկիւնէ,

բ – Քրիստոնէական եւ հայեցի դաստիարակութիւն, աւետարանչական առաքելութիւն,

գ – Միասնական եւ արարողական կեանք,

դ – Հոգեւորականներու պատրաստութիւն եւ վանական կեանքի վերաչխուժացում,

ե – Միջեկեղեցական եւ միջկրօնական յարաբերութիւններ,

զ – Արդի ընկերային եւ բարոյական հարցերու նկատմամբ կեցուածքներ,

է – Եկեղեցի – Պետութիւն, Եկեղեցի – ընկերային կառոյցներ փոխյարաբերութիւնները,

ը – Հայ ժողովուրդին իրաւունքներուն համար"։

Գերմաներէնով 1989ին լոյս տեսած "Լասթ" վէպին մասին Ակադեմիան ըսած է, թէ Ելինէք "թոյլ կու տայ, որ իր ընկերային վերլուծումները ուռճանան եւ վերածուին քաղաքակրթութեան ուղղուած արմատական քննադատութեան՝ կիներու դէմ ի գործ դրուած սեռային բռնութիւնը նկարագրելով իբրեւ մեր մշակոյթին հիմնական կաղապարը"։

Այսուհանդերձ բազմաթիւ դիրքերու եւ թատերգութիւններու մէջ Ելինէք նաեւ իր քննադատութեան թիրախը դարձուցած է Աւստրիան, որ կը մերժէ դիմագրաւել նացիական իր անցեալը։ 1975ին հրատարակուած իր "Տը Զիլտրըն աֆ տը Տէտ" վէպին մէջ ան իր ծննդավայրը կը նկարագրէ, Ակադեմիային բառերով, իբրեւ "մահուան ոլորտը"։ 1980ին ան Աւստրիան հռչակած է "ոճրագործ երկիր մը"։

"Ուոնտրփուլ, Ուոնտրփուլ Թայմզ" վէպը կ'արծարծէ այս հարցը։ Անոր մէջ նախկին նացի պինուոր մը իր կնոջ կը պարտադրէ պոռնկագրական պատկերներ նկարուիլ։

"Հայրս միչտ կը մտածէ իր սպաննած մարդոց մռայլ կմախքներուն մասին։ Լեհաստանի ջինջ ու սպիտակ ձիւնը արիւնոտեցաւ եւ աղտոտեցաւ։ Սակայն դարձեալ կը ձիւնէ եւ կը ձիւնէ, եւ այլեւս ոչ մէկ հետք կը կրէ այստեղ անհետացող մարդոցմէ", կը գրէ ան վէպին մէջ։

Իր "Պամպիլենտ" թատերգութեան մէջ Ելինէք կը քննադատէ նաեւ Իրաքի դէմ Միացեալ Նահանգներու մղած պատերազմը։

Ելինէք Թշնամիներ չահած է Աւստրիոյ մէջ սեռային եւ մարդկային յարաբերութիւններու զգացումէ զուրկ իր նկարագրութիւններով, ինչպէս նաեւ՝ քաղաքական իր յախուռն կեցուածքներով։ Այսուհանդերձ նոյն պատճառներով ան յարգանքի արժանացած է իբրեւ կնոջական իրաւունքներու պաշտպան՝ անվախ դրաւագիր մը, որ յանդուգն կերպով կը գործածէ իր լեզուն։

"Ելինէք բարոյական եւ քաղաքական բացարձակ ուղղամտութեամբ յատկանչուած անձ մըն է", կ'ըսէ Պէրլինի մէջ աւնոր հրատարակիչը։

Համացանցի ճամբորդական կայք մը՝ aboutAustria.org Ելինէքը կը նկարագրէ իբրեւ "առակին մէջ յիչուած Պելլէպպալի տիպարը, որ չարաչահութեան զոհ կ'երթայ իր քննադատական տեսակէտերուն համար, մանաւանդ՝ Աւստրիոյ մէջ"։ Սակայն անիկա կ'ընդունի, թէ Ելինէք երկրին ամէնէն ազդեցիկ դրագէտներէն է։

(Համադրարար)

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ԼՂՀ

ԵԼԻՇԷի ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Կառավարութեան նիստերու դահլիճին մէջ Մարտ 5ին տեղի ունեցած է Ելչէէի ամէնամեայ մրցանակաբաչխութիւնը։ Գրականութեան արձակի մրցանակին արժանացած է արձակագիր, հրապարակախօս Մաքսիմ Ցովհաննիսեանի "Հարար, հարար" պատմուածքի չարքը։ Բանաստեղծութեան մրցանակը տրուած է երիտասարդ Տաթեւիկ Սողոմոնեանի "Ես աստղ եմ" եւ "Անբացակայ հայեացք" չարքերուն, նաեւ "Կէս ժամանակ" հատորին հեղինակ Ցովհ. Գրիգորեանին։

Պատմութեան մրցանակը ստացած է արցախագէտ Սամուէլ Կարապետեան "Հիւսիսային Արցախ" գիրքով։ Գիտութեան մրցանակը տրուած է Լեւոն Ցարութիւնեանի "Նչխարներ Արցախի բանահիւսութեան" եւ Մհեր Ցարութիւնեանի "Արցախեան պատերազմը և պաչտպանութեան բանակի մարտական ուղին 1991–94" աչխատութիւններուն։ Թատերական մրցանակին տիրացած է Ստեփանակերտի Վ. Փափազեան թատրոնի դերասան Սամուէլ Վիրաբեան, կերպարուեստի մրցանակին՝ քանդակագործ Ռոպէր Սակարեան։ Մամուլի մարզին պարգեւատրուած են Լէոնիկ Մարտիրոսեան, Արիս Գրիգորեան։ Երաժչտութեան մրցանակին արժանի նկատուած է "Վարանդա" երգչախումբի ղեկավարը Զաքար Քէչիչեան։

***

Հետապնդում,

Թ – Արհեստագիտական արդի միջոցներու օգտագործում։

Տիկին Ֆլոր Միսաքեան,
Պարոն Մարք Բարսեղեան,
Տիկիններ՝ Մարկրիթ Բարսեղեան եւ Նիքոլ Նաւարօ,
Տիկին Ռուսէ,
Ընտանեկան համայն պարագաներն ու բարեկամները
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց պաւակին, եղբօր, քեռորդիին, ազգականին ու ընկերոջ՝

ՓԱԹՐԻՓ-ՇԱՌԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Փրատէ (Վառի նահանգ) 49 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 11, ժամը 14·30ին Ավֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին 4 rue Komitas։

Madame Flore Missakian, *sa mère*

Monsieur Marc Parsekian, *son frère*

Mesdames Marguerite Parsekian et Nicole Navarro, *ses sœurs*

Madame Rousset, *sa tante*

Ses neveux et nièces et ses nombreux amis

ont la douleur de faire part du décès de

Patrick Charles PARSEKIAN

survenu au Pradet, dans le Var, à l'âge de 49 ans.

La cérémonie religieuse aura lieu à l'église apostolique arménienne Saint Paul et Saint Pierre d'Alfortville, 4 rue Komitas, le Vendredi 11 mars à 14 heures 30.

ՇԱԽԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱԽԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12։ ԼԴ· օր Մեծի Պահոց· Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սոսկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն։

Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) *Սուրբ Սեղանին վարադոյրը քաշելէ՝ Տօնական Հանդիսիս Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամունք՝ պատարագ պիտի մատուցուի։*

Փութանք՝ հանդիսական Սուրբ Լուսաւորչի Շունչին։

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars à 20 heures 45

Commentées
par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

CHAVILLE

A l'occasion de la publication de son 2ème album consacré aux Arméniens et intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE

Venez nombreux
— Entrée libre —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլի Պոլսահայերու Հայրենակցական եւ Մշակութային Միութեան անդամուհիները 50 Եւրօ կը նուիրեն "Ցարաս"ին Նատիա Վայիգեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները։ –

Մարսէլ Աչըքեան 50 Եւրօ, Տիկին Լիլիան Առաքելեան 20, Տէր եւ Տիկին Արման Ջուհաճեան 50, Տիկին Արեգնազ Պուրէ 150, Տիկին Սոֆի Պայիքեան 100, Տիկին Մարիամ Թորոսն 50, Պ· Միհրան Դանիէլեան 100, Տիկին Մոնիք Փանոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 150, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 300, Պ· Ալպէր Տէրտէրեան 300, Տիկին Մ· Ասատուրեան 30, Պ· Հրայր Ասատուրեան 30, Պ· Ժան–Մարք Թոքատլեան 20, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ եւ Վալերի Ապտալեան 500, Պ· Ռոժէ–Անդրէ Գալեան 20, Պ· Ժակ Գասապեան 100, Պ· Օլիվիէ Տըլանտր 100, Տէր եւ Տիկին Կի Մակնու 45, Պ· Կարապետ Միքայէլեան 20, Տիկին Գլօտին Անթէյլ–Անգուեան 70, Օր· Ֆրանսին Գազանճեան 15,24, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կայծակեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գուլումճեան 80, Տէր եւ Տիկին Ժան – Միշէլ Անդրէասեան 40, Տէր եւ Տիկին Արման Սանուսեան 150, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 80, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պուրմայեան 250, Տիկին Աննա Գափիկեան 100, Տիկին Նուարդ Պոյաճեան 23, Տիկին Ժանին Գարայեան 100, Օր· Արմէնուհի Գրիգորեան 75, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 60, Օր· Մատլէն Իւթիւճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պամամճեան 30։

(Շար·)

Ս· Մ Ե Ս Ր Ո Պ
Մ Շ Ա Կ Ո Ւ Թ Ա Յ Ի Ն Կ Ե Դ Ր Ո Ն

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն – Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մեկնաբանութեամբ։

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

**Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian» Paris

COURS DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES

De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

*
**

COURS DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE

La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում։

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ԻՆ։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

*
**

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով· –

Մարտ 13 Գալստեան Կիրակիին

*
**

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարդապետը բաց։ Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարդապետը կը փակուի։

Օրուան պատարագիչը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE DU LIVRE
« L'ARMENIE »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre –

*
**

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES ET FOLKLORIQUES
Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner la danse tous les jeudis :
de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements, tous les jours sauf le mardi :
☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi
de 11h à 17h
contact : **Dany**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 11
VENDREDI
11 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 ֆրօ — Վեցամսեայ : 135 ֆրօ
Արտասահման : Տար· 300 ֆրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 ֆրօ (Շարաթական առաքում) — Հատը : 1,20 ֆրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·155 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21·155

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Այս տարուան Մեծ Պահոց ուխտագնացութեան առաջին կայանն էր Մուսա Լեռան Վաքըֆգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին։ Մեսրոպ Պատրիարք Շաբաթ, Մարտ 5ի առաւօտը երբ իր հետեւորդներուն հետ հասաւ Վաքըֆգիւղ, Ս. Աստուածածին եկեղեցին ու պատկերը բերնէ բերան լեցուած էին Պոլսէն, Անգարայէն, Խարբերդէն, Մերսինէն, Առանայէն, Իսկենտէրունէն, Անտիոքէն եւ Զէյթունիէն եկած ուխտաւոր ժողովուրդի եւ վաքըֆգիւղցիներու խուռներամ բազմութեամբ։ Կատարուեցաւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ արեւադալ։ Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ կէտիկփաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ Զուարթնոց երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գէորգ Զաղըչուպուքճուի։

Մեսրոպ Արք. քարոզեց "Ցոյց ինձ ճանապարհ յոր գնացից ,զի առ քեզ, Տէր, համբարձի զանձն իմ" (Սաղմոս 142·8) բնաբանով եւ խօսեցաւ ուխտագնացութեան հոգեւոր կեանքի հետ ունեցած առնչութեան մասին։

Պատրիարքը ըսաւ· "Ամէն ոք ճանապարհ մը կ'ընթանայ եւ կը կարծէ թէ ամենակատարեալ ճանապարհը իրն է։ Սակայն մէկ ճանապարհ միայն կայ, որ դէպի կեանք կը տանի· այդ Տիրոջ ճանապարհն է։ Մարդ երբեմն կրնայ լինքզինք խաբել եւ իր կամքով ընտրած ճանապարհը կրնայ ընդունիլ որպէս Տիրոջ ճանապարհ։ Այս խաբկանքէն փրկուելու համար պէտք է դիմենք մեր հաւատքին ուղեցոյցին՝ Աստուածաշունչ Մատեանին։ Երբ կարդանք Աստուծոյ խօսքը ոչ միայն մեզի կը յայտնուի Տիրոջ կամքը այլ նաեւ հաղորդ կը դառնանք քաղցր եւ ուղիղ կեանքի սկզբունքներուն որոնք հաճելի են Աստուծոյ։ Քրիստոս ըսաւ· «Ես եմ ճանապարհը, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը» (Յովհ· 14·6)։ Մեր Փրկիչը Ս. Աւետարանին մէջ Իր անձը կը ներկայացնէ որպէս փրկութեան ճանապարհ։ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, 1600 տարիներ առաջ, Հայոց գիրերը գտաւ, որպէսզի մեր ժողովուրդը իր լեզուով հաղորդ դառնար Երկնաւոր Հօր կամքին եւ գտնէր ու մնար փրկութեան ճանապարհին մէջ"։

Պատրիարքը իր քարոզը չարունակեց ընդգծելով, որ Վաքըֆգիւղի եկեղեցին ընծայուած է Ս. Կոյս Աստուածածնին։ Անդրադարձաւ Ս. Տիրամօր յորդորին՝ "Որ ինչ ասիցէ ձեզ՝ արասջիք" (Յովհ· 2·5)։ Այս խօսքը քանդակուած էր եկեղեցւոյ խորանի կամարին վրայ։ Նորին Ամենապատուութիւնը ըսաւ· "Աստուածամօր այս խօսքը կոչ մը՝ մինչեւ իսկ կտակ մըն է բոլոր հաւատացեալներուն։ Մարդիկ իրենց հոգիներու փրկութեան կ'արժանանան երբ կը հաւատան, կը խոստովանին ու կեանքի կը վերածեն Տէր Յիսուս Քրիստոսի խօսքերը"։

Յատուկ արարողութեան, Պատրիարքը մէկտեղուեցաւ գիւղի մանուկներուն հետ, անոնց հետ կարճ զրոյցներ ունեցաւ եւ նուէրներ բաշխեց։

Գիւղապետ Պերճ Գարթունեանին եւ եկեղեցւոյ խորհուրդի անդամներուն հետ ալ զրուցելէ ետք, Պատրիարքը միւս հոգեբոյականներուն հետ անցաւ Զէվլիկ, ուր աւելի քան 300 ուխտաւորներ բոլորած էին պահքի սեղաններու չուրջ Կարպիս Քուչեանի "Ալմիրա" ճաշարանին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԱՌԵՐԵՍՈՒՄԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ

1915ի նոյեմբով Թուրքիոյ վարչապետին ու ընդդիմութեան պարապուխնեբչն Տ. Պայքալի ուղղած պատմութեան հետ առերեսումի առաջարկին Հայաստանէն ժխտական պատասխան տրուած է, ինչպէս կը տեղեկացնէր "Հիւրրիյէթ" (Մարտ 10)։

Պատասխանը կը պատկանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի որ "Մէտիամաքս" գործակալութեան յայտարարած է· "Մենք այս նիւթին նկատմամբ մեր տեսակէտը բազմաթիւ անգամներ արտայայտեցինք։ Պատմութիւնն ու պատմաբանները երկար ատենէ ի վեր ըսած են իրենց ըսելիքը։ Հիմա կարեւորը այն է որ Թուրքիա ի'ր կեցուածքը ցոյց տայ։ Պատմաբանները հոս գործ չունին այլեւս"։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9/10)

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՊԸ ԹԻՖԼԻՍԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

Թուրքիա որոշած է ասկէ ետք Հայաստանի առընչուած բոլոր գործողութիւնները կատարել Թիֆլիսի իր դեսպանատան միջոցով։ Մինչեւ այսօր այդ նպատակով կը գործածուէր Մոսկուայի Թրքական դեսպանատունը։ Թուրք մամուլը մեկնաբանելով փոփոխութիւնը, կը գրէ թէ Անգարա Հայաստանեան գործերը Մոսկուայի դեսպանատան միջոցով կատարելով կը յուսար որ Ռուսաստան Հայաստանի վրայ ճնշում կը բանեցնէ որպէսզի Երեւանի ղեկավարութիւնը կարդ մը քայլեր առնէ Անգարայի հետ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու համար։ Սակայն նախագահ Պուտինի ու Արտաքին գործերու փոխ նախարար Ալ. Սալթանովի Անգարա այցերուն այդ ակնկալութիւնը անոնց փոխանցուելով հանդերձ, արդիւնք ստացուած չէ։ Աստղ վրայ Անգարա որոշած է Հայաստանի գործերը յանձնել Թիֆլիսի իր դեսպանատան։

*
**

ԼՂՀ

ՆԵՐԹԱՓԱՆՑԵԼՈՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁ

Մարտ 7ին ԼՂՀ – Ադրբեջան զինեալ ուժերու սահմանադիծին հիւսիս – արեւելեան հատուածէն, Մարտակերտի Սէյսուլանի մօտ, ադրբեջանական հետախոյզ խումբ մը փորձած է ներթափանցել ու անցնիլ զարթաղեան բանակին թիկունքը։ Փորձը կանխուած է, փոխադարձ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած։ Հայկական կողմէն կորուստ չկայ։

ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը չրջանին կացութիւնը ապակայունացնելու նպատակ նչմարած է կատարածին մէջ, զգուշացնելով որ ԼՂՀ ապահովութեան սպառնացող ամէն գործողութիւն այսուհետեւ եւս վճռական կերպով կը կասեցուի։

ՅԱՆՑԱԻՈՐ ՄԻՇՏ ԾԵԾԸ ՈՒՏՈՂՆ Է...

Եւրոպական Միութիւնը խստիւ հակազդած է Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլի Եւրոպական Միութեան Ցանճնաժողովի Թուրքիոյ պատասխանատու Քրէչմէրի մասին ըսածներուն։ Այս վերջինը Թուրքիա այցելելէ ետք յայտարարած էր թէ Անգարա Դեկտ. 17էն ետք ընդարմացումի փուլի մը մէջ մտած էր եւրոպական չափանիշները իւրացնելու ճամբուն վրայ։ Ա. Կիւլ պատասխանած էր "Ի՞նչ, ես որպէս Արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ պատասխա՞ն պէտք է տամ իրեն։ Քրէչմէրն ալ ո՞վ է եղեր"։

Միութեան երկու կարեւոր խմբակները քրիստոնեայ դեմոկրատներն ու ընկերվարականները Մարտ 8ին չատ խիստ պատասխան մը տուած են Կիւլի հարցակատնին, ըսելով որ Անգարա պէտք չէ մոռնայ որ ներկայիս կը գտնուի Եւրոպական Միութեան Ցանճնաժողովին հակակշռին տակ եւ Քրէչմէր այդ Ցանճնաժողովին ներկայացուցիչն է։

"Մարմարա" լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ Միութիւնը չատ վրդոված է կիներու ցոյցին ընթացքին ոստիկաններու բիրտ վերաբերումէն։ Պոլսոյ կուսակալը ցաւ յայտնած է կիներու խոչտանգումին, սակայն նոյն ատեն արդարացուցած է ոստիկանութիւնը, պնդելով որ "ցուցարարները ամէն բան ըրած էին, որպէսզի ոստիկանները ծեծէին զիրենք"...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔԱՐԱՄԷ ԿՐՆԱՑ ՅԱՋՈՐԴԵԼ ՔԱՐԱՄԷԻ

Մարտ 9ին, նախագահ Էմիլ Լահուտի խորհրդակցութիւնները խորհրդարանականներու հետ այն եզրակացութեան յանգեցան որ հրաժարեալ վարչապետը Օմար Քարամէ ամէնէն յարմարն է յաջորդելու համար... Քարամէի։ 127 երեսփոխանի վրայ այս լուծումը 69 երեսփոխանի հաւանութեան արժանացաւ։ Ենթական կընար մերժել, եթէ ուզէր։

Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, եւրոպական չրջապտոյտ մը ձեռնարկած է եւ Վալիտ Ճումպլաթ, ողբացեալ Հարիրիի անձնական օդանաւով Պրիւսէլ հասած է Մարտ 9ին։ Ինք կ'ուզէ հեռու մնալ Միացեալ Նահանգներէն եւ կոչ ըրած է Եւրոպայի։ Ան ճչդած է որ չին քաղաքագօրքերու ապազինումը (թիւ 1559 բանաձեւն ալ կը պահանջէր) իրենց առաջնահերթ հարցը չէ։ Հեզպոլլան անխուսափելի մէկ դերակատարն է լիբանանեան քաղաքական կեանքին, օրինաւոր է Լիբանանի մէջ, թոյլ տուաւ որ Իսրայէլ քաշուի երկրին հարաւէն, պէտք է խօսիլ իրեն հետ եւ չինները միացնել ժողովրդավար գործընթացին։ Ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ Եւրոպա բարեացակամ ըլլայ Հեզպոլլայի նկատմամբ։ Ճումպլաթ ամբողջովին կողմնակից չէ թիւ 1559 բանաձեւին, կառչած կը մնայ Թայէֆի համաձայնագրին որ վերջ դրաւ Լիբանանի պատերազմին (1975 – 90)։ Եւրոպացիք պատրաստ են ընդառաջելու ընդդիմութեան պատճառաբանութիւններուն, մանաւանդ Հեզպոլլայի նկատմամբ, հակառակ ԱՄՆ-ու եւ Իսրայէլի ճնշումին։ Պրիւսէլ չուզեր "Աստուծոյ կուսակցութիւնը" ահաբեկիչ կազմակերպութիւններու ցանկին մէջ դնել։

Ներկայիս, ընդդիմութիւնը կը սպասէ նաեւ Քարամէի նոր կառավարութենէն որ փոխանցման չրջանը ապահովէ չէզոքութեամբ, անկախութեամբ։

Եւրոպայի դիրքը յստակ է, չուզեր ԱՄՆ-ու պէս, փոխել Սուրիոյ վարչակարգը այլ գոհանալ միայն Լիբանանի դերիչխանութեամբ։

ՊՈԼՍՈՑ ՅՈՑՑԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կիներու Օրուան նչումին համար Մարտ 6ին Պոլսոյ մէջ կազմակերպուած կիներու ցոյցին ոստիկանութեան բիրտ միջամտութիւնը կրնայ խոչընդոտել Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները։ Եւրոպացի դիւանագէտները որ տեղւոյն վրայ դտնուած էին տեղեկագիր մը պատրաստելու համար եւրոպական չափանիշները իւրացնելու Թուրքիոյ ընթացքին մասին, ուղղակի զարհուրած են տեսնելով կատարուածը։ Իրենց վերադարձին ետք անմնացմէ Ժ. Ասելպորն (Լիւքսանպուրկի Արտաքին գործերու նախարար) ըսած է թէ բարեչրջումները Խորհրդարանին մէջ որոշել ու քուէարկել բաւական չէ։ Պէտք է գործնականին, կիրարկումին փաստը տրուի բոլոր մարզերուն մէջ։ Այս ուղղութեամբ Թուրքիա չատ երկար ճամբայ ունի կտրելիք տակաւին։

Եւրոպական Խորհրդարանէն դերմանացի երեսփոխան է։ Պրոք ալ յայտարարած է թէ Մարտ 6ի ցոյցին Թուրք ոստիկանութեան ընթացքը պատճառ է որ Խորհրդարանը խնդրականացնէ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու համար որոշուած Հոկտեմբեր 3ի թուականը։

Բնապահպանութեան կուսակցութեան երեսփոխաններէն Անկելիքա Պէր ալ ըսած է· "Թուրքիոյ տրուած թուականը երաշխիք մը չէ ցուցարարները խոչտանգելու, փոքրամասնութիւնները ճնշումի տակ պահելու ազատութեան"։ Աւելցուցած է թէ Թուրքիա չի յարդեր իր խոստումները ու տեղւոյն վրայ մը նչմարելի է մարդկային ու փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու յարդանքին մէջ։

Նման կեցուածքներ պատճառ եղած են որ Եւրոպական Խորհրդարանը Թուրքիոյ դէմ չորս կէտերէ բաղկացած պարսատիր մը օրակարգի բերէ։ Անով կը պահարակուի Թուրք ոստիկանութեան բիրտ ընթացքը, Խորհրդարանը ամենակարճ ժամանակի մէջ աւելի լայն տեղեկութիւն կը պահանջէ երեւոյթին մասին, նոյն ատեն գոհունակութիւն կը յայտնէ կիներու իրաւունքներուն ալ վերաբերող վերջին բարեփոխումներուն, սակայն կիներու ուղղուած բարքերու հիմով ոճիրներէն ու բռնութեան արտայայտութիւններէն անհանգստութիւն կը զգայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՍԽԱԴՈՎԻ սպանութենէն ետք, Մոսկուայի վախն այն է որ Չէչէնիոյ հակամարտութիւնը ծաւալի եւ աւելի վտանգաւոր դառնայ։ Ծանօթ է որ Մասխադով միակ չափաւոր չէչէն ղեկավարն էր եւ ներկայիս բեմը կը մնայ ամէնէն արմատական պատերազմիկին՝ Շամիլ Բասայեւի, որ Մարտ 9ին "Ձիհատ" յայտարարած է համայանսի կայքէջով։ Յայտարարած է նաեւ իր յաջորդին անունը՝ "Շէյխ Ասլաուլ Խալիմ", ցարդ անծանօթ անձ մը։ Ձիւղ է որ Պուտին խոհեմ էր եւ "յաղթանակ" չբացագանչեց եւ բսաւ պարզապէս· "Դեռ չատ բան կայ ընելիք"։ Գարնանկի Հիմնարկէն Ա. Մալաշենկո դիտել կու տայ որ "Պուտին խոտը կտրեց ոտքերուն տակ, բոլոր անոնց որոնք կը ջանային քաղաքական լուծում մը պըտնել հակամարտութեան"։ Ֆիկառօ հար-

(Շար·ը Դ· եջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ-ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ՇԻՐԱԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ, ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ԶՐՈՑՑ ԼԱՐԻՍԱ ԵԳԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Սպիտակի երկրաշարժին անհամար զոհերուն, հաշմանդամներուն, կորուստներուն ու վնասակներուն խուճապին մէջ մեզմէ ո՞վ մտածեց Շիրակի Թանգարանին ճակատագրին մասին: Աւելի քան կէս դարու, այն կեդրոնին ուր կը պահուէր մեր ո՛վ, ի՛նչ ըլլալուն, ունեցածին մասին վաւերական տեղեկութիւններու, վաստերու կարեւոր պաշար մը: Երբ մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ մարած էին հազարաւոր կեանքեր, չէն ոստաններ քարուքանդ եղած, տրո՛ւն միտքէն կ'անցնէր Թանգարանով մտահոգուիլ:

Այսուհանդերձ, գտնուեցաւ այն անձը որուն ոչ միայն միտքէն անցաւ, այլեւ անմիջապէս կարելիին ձեռնարկեց վերջնական կորուստէ, թալանէ փրկելու համար Թանգարանին իրերը: Մինչեւ այսօր ալ կը պահէ, կը պահպանէ գանոնք, կը դուրգուրայ անոնց վրայ, ապաւելով այն երջանիկ օրուան երբ պիտի վերաշինուի Շիրակի Երկրագիտական Թանգարանը:

Այդ անձը կը կոչուի Լարիսա Եգանեան: Բանասէր է ու հնագիտութեան տոքթ.: Ծնած է Աչոցք, մշեցի ծնողքէ:

Բարեկամուհիի մը հրաւէրով փարիզ գտնուած համրուած օրերէն կէսօր մը յատկացուց Թանգարանին ու նաեւ Շիրակի շրջանին մէջ կատարուած պեղումներու մասին զրոյցի մը:

Նախ ամփոփ ծանօթացումը այդ Թանգարանին, անոր տնօրէն Համազասպ Խաչատեանի որ սերտ գործակից է Լ. Եգանեանի, պատրաստած տեղեկատուութենէն.

Թանգարանը հիմնուած է 1930ին: Անցնող տասնամեակներուն հոն կուտակուած են տասնեակ հազարաւոր իրեր որոնցմէ չատերը եզակի արժէքի տէր են: Այդ իրերը ամփոփուած են զանազան բաժիններու մէջ հնագիտական, հնաբանական, մարդաբանական, ազգագրական, դրամագիտական, դեղարուեստական ստեղծագործութիւններու, եւլն.:

Հակառակ խախուտ կացութեան, Թանգարանին մէջ գիտական կարեւոր աշխատանք կը կատարուի: Անոնց մէկ ճիւղը կը կազմեն պեղումները: 1998էն ետք պատրաստուած է Շիրակի 20 նորագոյն հնագիտական կոթողներուն, անոնցմէ գտնուած նիւթերու պատկերազարդ քա. թալոգ մը. ներկայիս Ֆրանսայի Գիտական հետազօտութիւններու ազգային կեդրոնին հետ աշխատանք կը տարուի, կազմակերպուած են Շիրակի պատմամշակութային հարստութեան նուիրուած գիտաժողովներ որոնք երկու տարին անգամ մը տեղի կ'ունենան Գիւմրիի մէջ: Կը կազմակերպուին նաեւ ցուցահանդէսներ:

Թանգարանը 1990էն ի վեր ուղղակի կապի մէջ է Նանթի երկու թանգարաններու հետ: Այդ կապին չնորհիւ էր 1996ի «Հին Հայաստանի գանձերը» ցուցահանդէսը:

Այսօր երկրաշարժէն վնասուած ու մասամբ միայն նորոգուած Թանգարանի փոքրիկ չէնքը որպէս պատսպարան միայն կը գործածուի հազարաւոր նմոյշներուն համար ու հանրութիւնը զրկուած է զանոնք դիտելու կարելիութենէն: Անհրաժեշտութիւն մըն է նոր չէնքի մը կառուցումը որ աւելի նպատակայարմար եւ մանաւանդ աւելի մեծ պիտի ըլլայ, քան՝ վնասուածին նորոգումը:

*
**

Լարիսա Եգանեան երիտասարդ, կեանսայորդ, հակառակ աղէտին յոյսն ու աշխատելու ուժականութիւնը պահած, ուրիշներու ալ փոխանցող կին մըն է: Զրոյցին առաջին պահէն զգալի կ'ըլլայ որ Թանգարանը իրեն համար ապրումներու ամբողջութիւն է, կեանքի նպատակ. ընտանիքի պէս բան մը: Տպաւորութիւնը խօսքերով չէ որ կը ստեղծուի. այլ կը բխի արտայայտութեան սրտագին չեշտէն, տեղ-տեղ անզսպելի յուզումի փոքր պոռթկումներէ, սահելու չհարմարձակող արցունքի հազիւ նշմարելի չիթէ մը:

Շիրակի երկրագիտական Թանգարանը որուն հետ կապը կուգայ «Ցուշարձանները պահպանութեան գործակալութեան Ախտալայի եւ Շիրակի տարածքային բաժնի պետ»ի իր հանդամանքէն, ոչ մէկ գաղտնիք ունի իրեն համար: Իր տան առարկաներուն թուումը ընդոգի մը հանգրտութեամբ կը խօսի հոն ամփոփուած պատմական իրերուն մասին. տակորներ (կենդանիներու, ինչպէս ռնգեղջիւր, մամութ), քրածոյացած ծառեր, Շիրակի տարբեր հնավայրերէն - Շիրակաւան, Գիւմրի, Մարմաշէն, Բենիամին, Հայկաձոր, Սեպասար, Աղուորիկ, եւլն.. գտնուած վաղ պրոնզէ շրջանէն մինչեւ ուշ անտիկ երկարող իրեր, Գիւմրիի կենցաղը ցոլացնող առարկաներ. արհեստաւորական գործիքներ, զրոյզ, կարպետ, զօտիներ, զգեստներ, ձեռագործներ: Ինչ կը վերաբերի զգեստներուն, Գիւմրիի բնակչութիւնը չառաւիղները ըլլալով 1828ի Թիւրքմէնչայի համաձայնագրով հոն հաստատուած 450 հազարանոց զանգուածին, պահպանուածները Խարբի Հայքի ազգային տարազին նմոյշներ են:

Կան անշուշտ գնումներու միջոցով հաւաքուած ցուցանմոյշներ. մանաւանդ որ խորհրդային օրերուն Թանգարանը այդ նպատակով որոշակի պիւտճէ կը ստանար:

Հարուստ է դրամագիտական բաժինը. ունին յունական, հռոմէական, պարթեւական, աքեմենեան դրամներ, բնականաբար խորհրդային դրամներու մեծ հաւաքածոյ:

Անջատ բաժին մը կը կազմեն լուսանկարները: Ընտանեկանները ժ-թ. դարէն են: Մշեցիներու հինգուցած Ոսկեհասկ գիւղէն որ 1970ական թուականներէն ուղեցած է Անդրանիկի արձան, Թանգարանը գնած է դորգ մը, կարաս մը: 1828ին գաղթողները իրենց հետ բերած են էրզրումի եկեղեցիին խաչը. կառուցած են Ծօթը վէրքի եկեղեցին, բայց խաչը փոքր համարուելով փոխադրուած է Թանգարան:

Թանգարանին համար ներկայիս կը պահուի 18 հոգինոց անձնակազմ մը. պահակներ, վերանորոգող, պատմագէտ, թարգման (անգլերէն ու ֆրանսերէնի համակագրութեան համար): Ամէն կարելին կ'ըլլայ, կ'ընեն, ինչպէս կ'ըսէ, փաստը տալու համար որ «Մենք միայն բրինձի օգնութեան ժողովուրդ չենք, ունենք մշակոյթ»:

Երկրաշարժին օրուան յիշատակումը մեր զրոյցին ցաւագնող կէտն է: Անկէ մինչ այդ Թանգարանը փոխադրուած է պահեստի չէնք մը, նորը չինելու մտադրութեամբ: 1988ի Դեկտ. 7ի օրը ինք երեսանէն ճամբայ ելած է դէպի Գիւմրի: Թալինի մօտերն են երբ աղէտը կը պատահի: Հասնելով Գիւմրի առաջին նշմարածը այն կ'ըլլայ որ քաղաքին բարձրադարկ չէնքերը իրենց տեղը չկան: Ուղղակի Թանգարան կը շտապէ, անցնելով փլատակներուն, հողի ու քարի կոյտերու վերայէն: Երբ ներս կը մտնեն, կը տեսնեն որ հնագիտական իրերը փշուր-փշուր եղած են: Հոն կը մնայ որպէսզի գոնէ փրկուածները հաւաքէ: Ապրդարեւ, մարդիկ կուգան, բայց ոչ թէ գողնալու, այլ հոն աշխատանելու: Կը դիմէ քաղաքապետին որ օգնութիւն տայ ու թալանի առաջքը առնուի: Քաղաքապետը, այդ պայմաններուն մէջ երբ հարազատներ կորնցուցած բազմութիւն մը թափած է գլխուն, որուն հազարամէկ խնդրանքին պէտք է դարման ճարէ, կը վռնտէ զինքը: Ցետոյ այլ կարգադրութեամբ մը ռուս զինուորներ կը տրամադրուին Թանգարանին պահպանութեան համար: Այդ օրէն կիսաւեր չէնքը երկու տարի թէ՛ աշխատավայր, թէ՛ բնակավայր կ'ըլլայ իրեն:

«Մենք եղեռնէն վերապրածների նման ենք, ցաւը երբեք չես մոռնար» կ'ըսէ Լարիսան, չանալով արգիլել ձայնին թըրթռտուքը:

Ցետոյ մինչեւ Ապրիլ կը վերանորոգեն կոտրտած նմոյշները, քիչ-քիչ աշխատողները իրենց ապաստանութենէն կուգան: Կ'ելլեն շրջելու ամբողջ Շիրակը. կը գտնեն Բենիամինը եւ 14 այլ հնավայր:

Շիրակի Թանգարանը իրերու պատսպարան է առանց ջերմութեան մակարդակի պահպանումի, ինչ որ, հասկնալի է, կը վնասէ որոշ ցուցանմոյշներու. քարը, կաւը չեն ազդուիր, բայց գորգը, պրոնզը, կարպետները ի՞նչպէս տոկան կլիմայական խստութեան պայմաններուն որոնք Շիրակինն են: «Երբեմն մտածում եմ որ ի զուր տեղ ենք պեղում. իրերը աւելի ապահով են հողի մէջ» կ'ըսէ ճարահատ խօսակիցս: Ապա կ'աւելցնէ թէ Ք.ա. 4.5 հազար դարերէ հասած ուլունքներ կան որոնց նիւթը ապակիի մածուկ է, չունի ապակիին տոկունութիւնը:

«Թանգարանի կապը խզուել է սերունդների հետ». որպէսզի վերահաստատուի, անհրաժեշտ է լուծել չէնքի հարցը: Երկրաշարժէն ասդին աւելի քան 16 տարի անցած է արդէն: Պետութիւնը հասկնալի է, չէ՞, չունի նոր չէնքի ծրագիր: Իրենք ծրագիր մը ներկայացուցած են ԻԻՆԷՓՕ-ին: Հաւանութիւնը տրուած է, կը մնայ պիւտճէին ճարել, կամ պիւտճէն տրամադրելու նուիրատու:

Թանգարանը ունի իր կայքէջն ալ որ օժանդակութիւններու չնորհիւ կարելի եղած է հաստատել. ան կը պատմէ անոթեւան Թանգարանին, անոր հարստութեան, հարցերու մասին: Հասցէն է.

www.shirakmuseum.am

Լ. Եգանեանի հետ զրոյցին պեղումներու մասը ձգելով յաջորդ թիւին, փակենք կճուճին մանրավէպով: Դաշտի աշխատանքներու ընթացքին Շիրակցի մը ժգ. դարու պարսկական դրամներով լեցուն կճուճ մը կը գտնէ: Մարդը ի վիճակի չէ զայն նուիրելու Թանգարանին, Թանգարանն ալ զուրկ է գնելու միջոցէն: Օր մը փարիզեան շրջանէն հայուհի մը (ի. փէշտմալճեան) ժառանգութեան գումար մը կը յատկացնէ իրենց ու այդ գումարով կճուճը կը գնեն: Երկինքէն ոչ մէկ խնձոր կ'իյնայ...

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ռ. ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ ՄԻԹԵՐԱՆԸ

Բաղդատմամբ իր անցեալի բեմադրութիւններուն, անսովոր ֆիլմ մըն է զոր պատրաստած է Ռոպէր Կէտիկեան «Le promeneur du Champ de Mars»ով, որ քանի մը շաբաթ է կը ներկայացուի Ֆրանսայի մէջ։

Ոչքան ալ մաշած ըլլան ածականները մեր ժամանցած բառամթերքին մէջ, անվարան կրնանք փառաւոր որակել այս ֆիլմը, որ անկասկած, ֆիլմ է մը աւելի զրոյցէ մը աւելի լրագրողին հետ, մեծ նախօսութիւն մըն է, ուր կը ներկայացուի Ֆր. Միթերանը, իր ուրոյն մտածումներով, միտքերով, տեսակէտներով։

Խաղաւած Ժորժ – Մարք Պէնամուի "Վերջին Միթերանը" հատորէն, Ռ. Կէտիկեան յաջողած է ներկայացնել նախկին նախագահը ամենայն հարազատութեամբ։ Ճիշդ է որ ֆիլմը չատ բան կը պարտի այն անզուգական դերակատարին, որու անունն է Միշէլ Պուքէ։ Անզուգական, անոր համար նաեւ որ ֆիլմը չէր ըլլար ինչ որ է, եթէ ուրիշ այլ դերասան ստանձնած ըլլար Միթերանի դերը։ Ֆիզիքական նմանութիւնն իսկ իր դերն ունի, այն աստիճան, որ երբեմն այն տպաւորութիւնը կը ծագի որ Ֆր. Միթերանն է որ կը խաղայ։ Հաւատարիմ կեցցէ՛ կարելի է ըսել թէ՛ Կէտիկեանի եւ թէ Մ. Պուքէի, որոնք յաջողած են նման ֆիլմ մը իրագործել։ Հարկ է նշել նաեւ որ Միթերանի խօսակից լրագրողն ալ՝ Ժաքիլ Լէսփէր, կրցած է նոյն մակարդակին վրայ մնալ, առանց խանգարելու խաղարկութեան բարձր մակարդակը։

Տեսնելէ ետք ֆիլմը, հարցում մը կը ծագի։ Ի՞նչ է պատճառը, որ Միթերանի կարգ մը "մտերիմներ" անտեղի արհամարհանքով մը կը դիմաւորեն ֆիլմը, ձերժելով իսկ զայն տեսնել, ինչ որ բաւական յանդուգն մօտեցում մըն է։ Ի՞նչ բան կրնար զիրենք խրտչեցնել։ Կարելի է մանաւանդ չհետեւ, որ նոյնիսկ անոնք որոնք մեծ յարգանք մը կրնային չունենալ Միթերանի նկատմամբ, չեն կըրնար համակրութիւն մը չզգալ հանդէպ անձի մը, որ անկախ տեղի կամ անտեղի բոլոր քննադատութիւններէն, կը մարմնաւորէ պետական անձի մը անուրանալի կերպարը։

Հարկ է անպայման տեսնել այս ֆիլմը, որ կէտիկեանէն անդին, պատիւ կը բերէ ֆրանսական չարժանկարին։

Ա. Մ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹի Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի սրահին մէջ, փետրուար 11ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկին, սկսած է Հայոց Պատմութեան նուիրուած դասախօսութիւններու չարքը (ընդհանուր թիւը 8 է)։ Հիմնարկին տնօրէնը Երուանդ Փամպուքեան բացատրած է դասախօսութիւններու այս չարքին նպատակը։ Այս առաջին դասախօսութեան նիւթը եղած է. – "Իսրայէլ Օրի եւ հայ ազատագրական չարժման սկզբնաւորումը" զոր ներկայացուցած է Կարօ Յովհաննէսեան։ Պատմական ակնարկէ մը ետք, դասախօսը կեդրոնացած է Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսին նախաձեռնութեամբ էջմիածնի մէջ կայացած գաղտնի ժողովին, որ հիմնականօրէն կը ծրագրէր քաղաքական աշխատանք տանիլ Եւրոպայի մէջ։ Կ. Յովհաննէսեան այնուհետեւ խօսած է Օրլի Եւրոպա ուղեւորութեան մասին, ուր ան Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայութեան մտած է, ծանօթացած Լուտովիկոս ԺԴ. թագաւորին եւ հմտացած զինուորական արուեստին։ Ֆրանսայէն անցած է Պֆալիա, ուր գործակցած է Յովհաննէս – Վիլհելմ իշխանին հետ եւ անոր պարզած՝ Հայաստանի ազատագրութեան ծրագիրը։ Վերադարձած է Ղարաբաղ, որմէ ետք տեղի ունեցած է Անգեղակոթի գաղտնի ժողովը։ Ապա, Իսրայէլ Օրլի մեկնած է Մոսկուա ուր չարունակած է Հայաստանի ազատագրութեան իր գործունէութիւնը։ Դասախօսութեան աւարտին տեղի ունեցած է հարցում–պատասխանի բաժին մը։

***

ՊՈՒՐՃ–ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր–Մելքոնեան սրահին մէջ, փետր. 11ին, տեղի ունեցած է Արարատին նուիրուած ճեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ.Մ.Ը.Մ.Միութեան Շրջանային Վարչութեան։ Բացման խօսքը արտասանած է Միշէլ Տիքիտրոգեան։ Ան դիտել տուած է որ Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակին նուիրուած այս ճեռնարկին նպատակն է Հայութիւնը եւ եբրիտասարդութիւնը յատկապէս հաղորդակից դարձնել հայկական պատմական արժէքներուն։ Ապա, ներկայացուցած է Մխոաք Քէլէչեանը, որ իր աշխատանքներուն ընդմէջէն վերջին չրջանին Լիբանահայութեան եւ Սուրիահայութեան առիթ ընծայած է վաւերելու հայկական արժէքները։ Մեծ ու Փոքր Մասիսները, իրենց խորհրդաւորութեամբ, ներկայացած են Մ. Քէլէչեանի սահիկներուն միջոցաւ եւ իր տուած բացատրութիւններով։ Օդանաւներու մէջ գտնուողներու, Արարատը մագլցողներու եւ ՆԱՍԱ–ի առնուած լուսանկարներու ընդմէջէն Արարատը պարզուած է ամենայն կենդանութեամբ։ Ձեռնարկը փակուած է "Ցառաջ Նահատակ"ով։

***

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ Աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ, փետրուար 10ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Մերճաւոր – Սրեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան Լիբանանի հայ աւետարանական համայնքի ժողովին (ՄԱՀԱԵՄ)։ Բացման խօսքը արտասանած է ժողովին առենապետը՝ Հրայր Ճէպէճեան, ապա փոխ առենապետ Հայկազ Եարտըմեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ "Ազգակ"ի խմբագիր Հրաչ Վարժապետեանը։ Դասախօսը, որուն նիւթն էր "Հայկական Հարցը՝ այսօր", սկիզբը անդրադարձած է Հայկական Հարցին հոլովոյթին՝ Սան Սթեֆանոյի դաշնագրէն (1878) մինչեւ մեր օրերը, ընդգծելով անկիւնադարձային թուականները, իւրաքանչիւրին մասին տալով տուեալները։ Ան նաեւ սահմանած է Հայկական Հարց եւ Հայ Դատ եզրայանդումներուն "տարբերութիւնը", ապա ընդգծած է Հայ Դատի ներկայ հանգրուանը, առաւելաբար խօսելով հայ – թրքական յարաբերութիւններուն մասին։ Աւարտին, տեղի ունեցած է հարցում–պատասխանի բաժին մը։

***

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնի Պարոնեան սրահին մէջ, փետրուար 3ին, կազմակերպութեամբ ՀՕՄի տեղւոյն Շուշի մասնաճիւղին եւ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնը։ Բացման խօսքը արտասանած է Պայծառ Աւետիքեան, որմէ ետք Մանան Ապրաքեան եւ Պայծառ Աւետիքեան ներկայացուցած են «Նորհուրդ Վարդանանց»ը եւ «Հայու Հոգին», որոնց յաջորդած են զպրաց դասին վարդանանց նուիրուած երգերը։ Ձեռնարկը աւարտած է Շուշի մասնաճիւղի առենապետուհի Մարալ Յովսէփեանի փակման խօսքով։

***

ՊԷՅՐՈՒԹի Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» կեդրոնի «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, փետրուար 11ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան գեղարուեստական ընթերցումի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է՝ «բանաստեղծները կը կարդան» խորագրով։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած են երէց թէ երիտասարդ ութ բանաստեղծներ։ Հանդիսավար Արմէն Ապտալեան, իր ներածականէն ետք, հրաւիրած է զրոյցները եւ յաջորդաբար բեմ բարձրացած են Լեւոն Աբրահեան, Քամիլլա, Խաչիկ Մուրատեան, Մարալ Փանոսեան, Խաչիկ Տէտէեան, Սագօ Աբեան, Սոնիա Քիլէճեան եւ Յակոբ Մանուկեան կարդացած են իրենց ստեղծագործութիւնները։

***

ՎՈՒՏՍԱՅՏի (ԱՄՆ) Հայ կեդրոնին մէջ, փետր. 25ին, յոթելինեական հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Թիրայր Աթթարեանի, անոր 90րդ տարեդարձին առթիւ։ Կազմակերպիչներն էին Թէքէեան Մշակութային Միութեան Մեծն Նիւ–Եորքի եւ Համազգայինի Նիւ–Եորքի մասնաճիւղերը։ Գրադէտ եւ թարգմանիչ Թիրայր Աթթարեանի չնորհիւ է որ երկու մշակութային միութիւնները զործակցած են։ Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի վարչութեան ատենապետուհի՝ Արմինէ Մինասեան, իսկ յայտագիրը վարած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչ՝ Զարմինէ Պօղոսեան։ Առաջին խօսք առնողը եղած է ՌԱԿ-ի եւ ԹՄՄ-ի ծանօթ դէմքերէն՝ Յակոբ Վարդիվառեան, որու նախաձեռնութեամբ իրականացած էր այս հանդիսութիւնը։ Ան ներկայացուցած է յոբելեարին կեանքն ու հանրային գործունէութիւնը։ Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, խօսք առած է Յակոբ Պալեան (Փարիզէն) "Բագին"ի խմբագիր, որ ծանրացածէ Թ. Աթթարեանի գրականութեան վրայ։ Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Արիս Սեւակ, Վեհանուշ Թէքեան եւ Հրանտ Մարգարեան։ Վերջին խօսքը առած է Թիրայր Աթթարեան, որ յուզումով չնորհակալութիւն յայտնած է։

***

ՖԻՔՍի (Ցունաստան) Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրբարհին մէջ փետրուար 3ին տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնը։ Բացման խօսքով հանդէս եկած է Կարօ Ղեւոնդեան, որ անդրադարձած է Վարդանանց ոգիի խորհուրդին։ Օրուան խօսքը փոխանցած է հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Ռաֆայէլ Քհնյ. Շէֆիքեան, որ խօսած է 448 թուականէն մինչեւ 451 ժամանակաշրջանին մասին, անդրադառնալով հայ ժողովուրդին իրավիճակին, Հայաստանի, իր ղեկավարներուն, եկեղեցականներուն եւ դէմքերու հոլովոյթին, որոնք պատճառ եղած են 451ի Աւարայրի Վարդանանց ճակատամարտին։ Խօսած է նաեւ Մեծ Եղեռնի զրպապատճառներուն մասին։ Անդրադարձած է Արցախի հերոսամարտին եւ Սփիւռքի ցոյցերուն, որպէսզի Արցախ իր անկախութեան տիրանայ։ Շեչտած է մանաւանդ 2005 տարուան զուգադիպող Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակի կարեւորութիւնը հայ ազգի միասնականութեան՝ Հայրենիքի եւ ազգի նպատակները իրականացնելու առաջադրանքով։ Աւարտին, խօսքն ուղղելով ներկաներուն, ըսած է. – "Ան որ դիտէ ու կը կարդայ իր պատմութիւնը, ան որ կը սորվի իր մայր լեզուն ու կը խօսի զայն, չի մեռնիր"։ Տեղի ունեցած է գեղարուեստական բաժին մը։

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՔՍՈՑԻՍ ՄԷՋ

Քանի մը օր ետքը, իրիկուն մը, կարապետ աղա ներս մտաւ զուարթ դէմքով մը։

- Քեզի աղէկ լուր մը կը բերեմ, ըսաւ։

- Ի՞նչ է տեսնենք, հարցուցի կասկածոտ դէմքով մը։

- Աքսորուածները դառնալ սկսան։

Այս լուրը այնքան անակնկալ էր որ չուզեցի հաւատալ։

- Կատակ կ'ընես ըսի։

- Չէ՛, պնդեց, լրջօրէն կը խօսիմ։

- Ո՞վ են վերադարձողները։

- Ուղիը տասը հոգի են, միւսներն ալ կամաց կամաց պիտի գան եղեր։

- Բայց որո՞նք են եկողները։

- Բիւզանդ Քէչեան, Տօքթ. Թորգոմեան, կոմիտաս վարդապետ, Կավոշ, Տօքթ. Ճէլալ, Հայկ Յօճասարեան եւայլն։

Այս լուրը, բնականաբար, չափազանց ուրախացուց զիս։

Ցաւոնի էր որ կացութիւնը մեղմացած էր, մանաւանդ որ նոր ձերբակալութիւններ չէին եղած օրերէ ի վեր։

Կ'ենթադրէի թէ Հայերու հանդէպ քաղաքականութեան այս փոփոխութիւնը արդիւնքն էր Տարտանէլի անգլիական յարձակումներուն եւ Իտալիոյ պատերազմի մտնելու որոշման։

Այլեւս տանը մէջ փակուած չմնայի։ Սկսայ դուրս ելլել, մինչեւ գիսպաթաշ ծովեզերքը երթալ, փոքրիկ պտոյտներ կատարել։ Նոյնիսկ անգամ մը մինչեւ Գուրու Չէչմէ գացի թրամվայով ամբողջ օրը անցուցի Յովհաննէս Շահնազարի հետ եւ իրիկունը վերադարձայ տեղս։

Թրամվայի տոմսակավաճառը որ հայ մըն էր, ճանչցաւ զիս եւ զարմացած մնաց։

- Դո՞ւք ալ նոր եկաք, հարցուց։

- Ուրկէ՞...

- Աքսորէն։

- Բայց ես աքսորուած չէի։

- Ինչպէ՞ս, ձեզ ալ միւսներուն հետ չբերե՞ցին։

- Չէ, պնդեցի, զիս չաքսորեցին, միայն թէ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էի, դուրս չէի եղեր կոր։

Ցետոյ իմացայ որ, առ տոմսավաճառին պէս ուրիշ շատեր կը կարծեն եղեր որ ես ալ աքսորուած եմ։

Մէկ երկու օր ետքը մեկնեցայ Թաքատա-

ցէս։ Գացի Բիւզանդ Քէչեանը եւ կավոշը տեսնալու եւ տեղեկութիւն ուզելու մեր բարեկամներուն մասին։

Քէչեան շատ ցնցուած էր իր կրած յուզումներէն։

- Մանաւանդ մինչեւ չոգեկառք մտնելնիս շատ սարսափ կրեցինք, ըսաւ. կը կարծէինք թէ մեզ ծովը պիտի թաւիեն կամ հրացանի բռնեն։ Մեզի հանդէպ ձեռք առնուած ոստիկանական հսկողութիւնը մանաւանդ տօսկում ազդեց մեզի։ Գիշեր ատեն Սառայ Պուռնուի պարտէզը եւ հոնկէ չոգենաւ փոխադրուեցանք սուլինաւոր զինուորներու չարքի մը մէջէն։

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Թէեւ հիմա տունս վերադարձած էի ուր պիտ հարցնող չի կար, այսուհանդերձ տակաւին խմբագրատուն չէի երթար ու չէի աշխատակցեր ժամանակի։

- Թո՛ղ քիչ մը ատեն անցնի, տեսնենք ի՛նչ կ'ըլլայ, ըսած էր Սարգիս Էֆէնտի։

Նոյն միջոցներուն պոլսոյ կացութիւնը շատ ժխնդակ էր։ Մէկ կողմէ ապրուստը օրէ օր կը սղէր, միւս կողմէ պինուորագրութիւնը Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած էր ամէնուն գլխէն։ Պատերազմը կը չարունակուէր առանց մօտալուտ վերջաւորութեան մը յոյսին։

Օր մըն ալ, Մայիս 20 (Հ.Տ) թերթերու մէջ հրատարակուած տեսանք հետեւեալ օրէնքը.

Յօդ. 1.- Պատերազմի պահուն՝ բանակի, զօրաբանակի եւ զօրաբաժնի հրամանատարները կրնան դիւղերու կամ քաղաքներու ժողովուրդը զատ զատ կամ խմբովին ուրիչ վայրեր ղրկել եւ բնակեցնել պինուորական անհրաժեշտութեանց բերումով եւ կամ երբ զգան անոնց լրտեսութիւնն ու դաւաճանութիւնը։

Երկու յօդուածէ բաղկացած այս կարճ օրէնքը մէկ ու կէս միլիոն Հայու մահուան վճիռն էր։

(Շար. 11)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec
KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation
de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome
du Vatican et inaugurée
par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
  Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թանթուան)
  Քարոզիչ՝
  ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
  Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Լու)
  Քարոզիչ՝
  ՎԱՉԻ ՔՀՆՑ. ՀԱՑՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
  Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրաաօ)
  Քարոզիչ՝
  ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ցաղրոյց մըն ալ հրատարակած է (Մարտ 10) Մասխադովի նախկին բանբերին (1995 – 98), ապա Փարիզ ապաստանած Մայրբեկ Վաչակայեւի հետ, բան որուն դիմադրութիւնը աւելի ծայրայեղ պիտի դառնայ: Կրեմլին չատ աւելի մեծ դժուարութիւններու պիտի բախի:

ՖՐԱՆՍԱՆ դրեթէ ամբողջութեամբ անդամալոյծ էր Մարտ 10ին, Հինգշաբթի օր, մինչ Փարիզ կը գտնուէր Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն որ խորհրդակցական ժողովներով Ֆրանսայի պատասխանատու կոմիտէին հետ եւ զանազան այցելութիւններով մրցումներու ընդգծած վայրերը, պիտի քննէին Փարիզի թեկնածութեան պարագան: Փարիզի մէջ երկաթուղին ամէնէն աւելի անդամալոյծ էր մեծ գիծերու վրայ, մեթրոն հազիւ 10% համեմատութեամբ կը բանէր, օթօպուսները աւելի կանոնաւոր էին: Կէսօրէ ետք, կարգը եկած էր ցոյցերուն: Գլխաւոր պահանջը կը մնար դբնելու կարողութեան բարձրացումը:

"ՈՋ"ի ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ընկերվարականները, գլխաւորութեամբ Անրի Էմմանուէլլիի, կը պահանջեն որ իրենց ալ ժամանակ տրուի, ինչպէս "այո"ի կողմնակիցները, պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտը: Ա. Էմմանուէլլի դիմումի մը կատարած է Պեսութեան Խորհուրդին մօտ, որպէսզի "ժողովրդավար հաւասարութիւնը յարգուի": Լանտի երեսփոխանը կ'ուզէ որ Ընկերվարականներուն տրամադրուած պաշտօնական ընտրապայքարի ժամանակը երկուքի բաժնուի:

ՏԻՏԻԷ ԺԻՒԼԻԱ հանդիսաւոր կոչ մը ըրած է Ֆլորանս Օպընայի առեւանգուածին հեղինակներուն, որ որքան կարելի է չուտ, ազատ արձակեն լրագրողուհին: Յատուկ վեկոյցով մը, երեսփոխանը կը յիշեցնէ որ Ֆլ. Օպընայի կոչին օրն իսկ, հեռատեսիլէն յայտնած է որ տրամադիր է անմիջապէս պատասխանատուներու դիմումին ընդառաջելու եւ փոխանակութեան առնելու կարողութեան բարձրացումը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան առթիւ շնորհակալութեամբ ընդունած է հետեւեալ նուէրները. –

Պ. Ներսէս Տիւրման 150 Եւրօ, Տէր և Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան 20, Պ. Ռոժէ – Անտոն Քազեան 20, Տէր եւ Տիկին Ռուպէր Ժոնաք 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Միք Գոլար 100, Տիկին Ալիս Գոլար 25, Տիկին Ալիս Ֆիրէնկիւլեան 50, Տէր և Տիկին Թիւրայր Գեղամեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Աթթուխ Ֆիչճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Սէմէրճեան 80, Տէր եւ Տիկին Խտուար Տէր Ճակոբեան 30, Տիկին Վրէժ Տէմիրճեան 100, Տիկին Անի Սվուատ 100, Տիկին Ալիս Մոսկոֆեան 60, Պ. Արիստակէս Պալեան 30, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազատիկեան 38, Տէր եւ Տիկին Լէպրէսպիճեան 20, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թիւեաքեան 100, Պ. Անտրէ Եաիքարապետեան 150, Տէր եւ Տիկին Շառլ Թաշեան 30, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կիւրատէր 50, Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան 20, Տէր եւ Տիկին Վ. Յովհաննէսեան 50, Տիկին Անի Փաստրմաճեան 30, Պ. Շառլ Մարտինեան 15:

(Շար.)

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L'ARMENIE »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

***

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES
ET FOLKLORIQUES
Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner
la danse tous les jeudis :

de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements,
tous les jours sauf le mardi :

☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi
de 11h à 17h
contact : **Dany**

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑ

ՄԷԿ ԺԱՄ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները կ'երգուին ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԼԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance
SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0809 K 84976

Ա ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ,
պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Դիշէրթային եւ Առաւօտեան Ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի:

***

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵՆ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգըստեան Ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

– ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ԻՆ:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Մարտ 13 Գալստեան Կիրակին

***

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարդոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CHAVILLE

A l'occasion de la publication de son 2ème album consacré aux Arméniens et intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE
Venez nombreux
— Entrée libre —

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻԻՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: ԼԴ· օր Մեծի Պահոց Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սոսկալի Զարչարանացն եւ Մտից ի Վիրապն:

Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշուելէ՝ Տօնական Հանդիսին Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեանց պաշտամունքը պատարագ պիտի մատուցուի:

Փութանք՝ Հանդիսական Սուրբ Լուսաւորչի Շուքին:

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԵԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·156 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21·156

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՎԻՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՂՁԱԻԱՆՋԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հայց· Եկեղեցիին Վիրահայերու Թեմը Մարտ 8 Թուակիը հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է թէ հայկական կոթողնե-րու դէմ վրացական քանդիչ գործունէ-ութիւնը կը չարունակուի· հիմա ալ քան-դած են Կախէթի Ջրջանին Գրեմի հայկա-կան եկեղեցիին խաչքարերը: Յայտարա-րած են նաեւ թէ նոյն եկեղեցին կ'օծուի վրացական ծէսով: Կախէթի երկրամա-սին նախկին այդ մայրաքաղաքը Ժէ· դարու կիսուն ունէր հայկական 15 եկե-ղեցի: Ներկայիս հայկական եկեղեցական համալիրը փակ է այցելուներու, "կը վերանորոգուի": Վրացական մենաստան մը հաստատուած է ներքը: "Կրօնաւորները մեղուաբուծութեամբ եւ հայկական մշա-կութային ժառանգութեան ոչնչացումով կը զբաղին" կը գրէր "Ազգ" (Մարտ 10): Իսկ թեմը հարց կու տայ թէ ե՛րբ վերջ կը գտնէ մղձաւանջը որ վերջին տասնամ-եակներուն տարածուած է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11)

ԼՂՏ

ՆԵՐԹԱՓԱՆՑՈՒՄԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁ

Մարտ 7ի անյաջող փորձէն ետք աղըբ-բեջանական ստորաբաժանումներ Մարտ 9ին կրկին ջանացած են իրենց դիրքերը մօտեցնել հայկականներուն: Միջադէպը տեղի ունեցած է նոյն վայրին մէջ, Մար-տակերտի Սէկյուլեան գիւղին մօտ: Փո-խադարձ հրացանաձգութեան ընթացքին երկու կողմն ալ կորուստ տուած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE POINT»

(10 mars)

LE REVELATEUR TURC

Այս խորագրին տակ յօդուած մը լոյս տեսած է չաբաթաթերթին վերջին թիւին մէջ, ուր կ'ակնարկուի նաեւ Հայոց Ցե-ղասպանութեան եւ Անիի:

Ժերոմ Գորտըլիէ կը գրէ ի մէջ այլոց·– "Ա· Աշխարհամարտի նախօրեակին, Պո-լիս երկու երրորդով քրիստոնեայ բնակիչ ունէր –Յոյն եւ Հայ– մէկ երրորդ մահ-մետականի դիմաց: Հայերը երկու միլիոն էին ժթ· դարու վերջաւորութեան· 1,5 միլիոնը բնաջնջուեցաւ 1915ի ցեղասպա-նութեան ընթացքին: Այսօր, առաքելական Հայերը 40–50 հազարէն աւելի չեն: 100 հազար օրթոտոքս Սուրիացի հաստատ-ուած էին Օսմանեան կայսրութեան մէջ, իրենց չառաւիղները 15 հազարէն աւելի չեն:

Ընկերաբան Սեպաստիէն որ Գուրթուա "Մոռցուած ցեղասպանութիւն՝ Արեւել-քի քրիստոնեաները, վերջին Ասորիները" գիրքին հեղինակը, կը բացատրէ·– "Քա-նի մը տարի առաջ, դիպուածով, տեսայ կարսի մէջ, երկրին արեւելքը, հայկա-կան հին եկեղեցիի մը այլափոխումը՝ մզկիթի վերածուելով: Տեսայ մարդիկ որոնք կը փորէին քարին մէջ ե· դարու արուեստի այս ստեղծագործութիւնը, զայն դէպի Մեքքէ ուղղելով…":

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՄՕՏ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՅՈՒՅԱՐԱՐ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱՐ ՄԸ ՊԵՏՔ Է ԴՆՆԷ

Մարտ 10ին, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, գուցարարներու թիւը 570 հազարէն մէկ միլիոն կը նկատուէր, ինչ որ շատ աւելի է քան նախորդ ցոյցերը: Միայն Փարիզի մէջ, 150 հազար գուցարարներ տողանցեցին Փորթ տ'Իթալիէն Նասիոն, ծանօթ լողանգներով՝ "Տիւթրէյլ, Տիւ-րէյլ, բարբաճո՛ւր աշխատավարձերը" (Տիւթրէյլ Հանրային Պաշտօնավարու-թեան նախարարն է), "տէյ փոնեոն" (դրամ) եւլն. եւլն.: Աւելի քան 35 ժամե-րու դրութեան փոփոխութիւնը, գուցա-րարները կը պահանջէին աշխատավարձի յաւելում: Կառավարութիւնը ճար մը կը փնտռէ, ինչ որ բաւական դժուար է, երբ երկրին պարտքը բոլոր մրցանիշները կոտրած է հասնելով աւելի քան հազար միլիառ Եւրոյի: Փարիզէն զատ, գուցա-րարներու թիւ չատ մեծ էր նաեւ Թուլուզ եւ Մարսէյլ, բոլորն ալ կը պատկանէին հանրային պաշտօնավարութեան, բայց կային նաեւ ոչ պետական ձեռնարկու-թիւններու աշխատաւորներ: Խօսքէն ա-ւելի գործ է զոր կը պահանջեն բոլորը եւ կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է: Պիւտճէի նախարարը՝ Ժ.-Ֆ· Գուիէ հեղնանքով ըսած է "աշխատա-վարձի կրճատել մը պիտի չբլլայ" (1968 Մայիսի դէպքերէն ետք, ուր որ կրճ-տնելի հանդիսման առեն զբաղի յաւե-լումներ չնորհուեցաւ) պատասխանելով Սթրօս-Քահնի պահանջին, ու աւելցնե-լով· – "Տամինիք Սթրօս-Քահն դեռ 68 Մայիս է": Կառավարութիւնը չի կրնար յաւելումներ նախատեսել պաշտօնատար-ներու մարզին մէջ եւ աւելի կը խորհի ոչ պետական մարզին: Ամէն պարագա-յի մէջ, մթնոլորտը մտահոգիչ է: Դժգոհ-ները կ'առարկեն, օրինակ, թղթատարի մարզին մէջ: Մրցումէ մը ետք, գործի ճիւղին մէջ, աշխատաւոր մը 1080 Եւրօ կը չահի: Տպարանի գործաւոր մը (Լիլ) վստահ է որ դիւրութեամբ կրնայ աշխա-տանքը կորնչցնել: Ընդհանուր ձեւով տագնապ մը անկարելի չի նկատուիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ մէջ (Իրաքի հիւսիսը) չիի-ներու դէմ անձնասպանական ռմբափորձ մը գործուած է Մարտ 10ին, որու հետե-ւանքով 50 մեռեալ կայ եւ 81 վիրաւոր: Արարքը գործուած է չիի ղեկավարի մը՝ Մոքթատա Սատրի յուղարկաւորութեան առեն: Ռմբափորձին տէր եղած էր Ալ-Զարքաուիի Ալ-Քաիտայի իրաքեան ճիւ-ղը: Քաղաքական գետնի վրայ, չիի եւ քիւրտ խմբակները նախնական համաձայ-նութեան եկած են գործադիր մարմնի մը կազմութեան համար: Համաձայնու-թիւն գոյացած է ժաաֆարիի չուրջ որ-պէս վարչապետ եւ Թալապանիի որպէս նախագահ: Ազգ· Ժողովի նիստը տեղի կ'ունենայ Մարտ 16ին:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկած է Մարտ 10ին, ուր մինչեւ 2006 Յունուար 1 պայմանաժամ կը տըր-ւի Ռուսաստանի որ պարպէ Վրաստանի իր զինուորական կայանները: Այդ թը-ւականէն ետք "ապօրինի" պիտի նկատ-ուին: Հասարակաց յայտարարութեան մը մէջ, Պուիս ստորագրուած 1999ին, Ռու-սաստանի եւ Վրաստանի կողմէ, Օ·ԷՍ· Մէ·Ը·ի հովանաւորութեան ներքեւ, Մոս-կուա յանձն առած էր պարպել իր չորս կայաններէն երկուքը (մնչ որ եղած է) եւ ժամանակացոյց մը ներկայացնել միւս երկուքին համար:

ԱՍԼԱՆ ՄԱՍԽԱԴՈՎի (սպանուած չէ-չէնն նախագահը) սպանութենէն ետք Չէ-չէնները դիմած են Արեւմուտքի ղե-կավարներուն որպէսզի միջամտեն Պու-տինի մօտ եւ Մասխադովի մարմինը յանձնուի իր ընտանիքին: Ռուսաստանի փոխ դատախազը յայտարարած էր Մարտ 9ին, որ "ըստ ահաբեկչութեան դէմ օ-րէնսդրութեան" Մասխադով կը թաղուի անանուն գերեզմանի մը մէջ, գաղտնի վայր մը: Այս որոշումին դէմ առարկած է նաեւ ռուս ծանօթ փաստաբանը՝ Ռեզ-նիկ որ "իրաւական պետութեան մը կա-նոններուն անյարիր" կը գտնէ նման կար-գադրութիւն մը: Չէչէններու համար "այս ապտակը երկրորդ մահը" կը նկատուի ի-րենց ղեկավարին: Անոնց նոր ղեկավարն է Ասլաուլ Խարիմ Սայիդուլայեւ, որ հեղինակը կը նկատուի Բեսլանի պա-տանդներուն (300 մեռեալ): Ասլաուլ Խարիմ 35 տարեկան է եւ հաւանական կը նկատուի որ կրօնական դաստիարակու-թիւն ստացած ըլլայ, որովհետեւ չարիա-յի "մասնագէտ" մը կը նկատուի: Մաս-խադով չարիան ներմուծած էր Չէչէնիա, երբ 1997ին նախագահ ընտրուած էր:

ՃԷՔ ԼԱՔ, ընկերվարական հեղինա-կատար դէմքը եւ հանրաքուէի ոգեղու-թեամբ կուսակցութեան բանբերը, դի-մում կատարած է որպէսզի Ընկերվա-րական կուսակցութեան անունով միակ արտայայտուողները ըլլան անոնք որոնք ընտրապայքար կը տանին "այո"ի ի նը-պաստ: Աւելցուցած է· – "Չենք ընդունիր որ մեր չարքայիններու քուէն այլ ճամ-բայ բռնէ": ՍԷ·ԷՍ·Ը·ի (Լաատեսողա-կան Հսկողութեան Մարմին) նախա-գահը՝ Տ· Պօտիս յայտարարած էր որ ամէն կուսակցութիւն, ինք կ'որոշէ իր ժամանակին բաշխումը:

ՍՈՒՐԻԱ "իր մարդը" պարտադրած է Լիբանանի կառավարութեան գլուխը յան-ձին Օմար Քարամէի, ինչ որ ապտակ մը կը նկատուի ընդդիմութեան համար, որ իր գոհունակութիւնը չէր ծածկած անոր հրաժարման առեն: Ընդդիմութեան ան-դամներէն մէկը՝ Ճեպրան Թուէնի "ան-պատկառութեան գագաթնակէտը" նկա-տած է եղածը ("Ան-Նահար"ի խմբագրա-պետն է): Հեզպոլլայի հսկայ ցոյցը Մարտ 8ին, թոյլ տուաւ Քարամէի որ յայտարա-րէ թէ կը վերադառնայ "Խորհրդարանին եւ փողոցին մեծամասնութեամբ":

ՄԱՏՐԻՏ եւ ամբողջ Սպանիան Մարտ 11ին կ'ոգեկոչէր ահաւոր ռմբափորձին տարելիցը եւ այն ժամուն (7·40) երբ 10 ռումբեր կը պայթէին Ատոչա կայարանը (Մատրիտի մօտ) բոլոր զանգակները կը ղօղանջէին: Ահաբեկչական արարքը 191 հոգիի մահուան պատճառ եղած էր, 1900 վիրաւորներ կային եւ ատոնցմէ աւելի քան 100ը դեռ հիւանդանոցը կը մնան: Ժա-մը 12ին ալ բոլոր Սպանացիները հրա-ւիրուած էին հինգ վայրկեան լռութիւն պահելու եւ նոյն պահուն Խուան Գարլոս թագաւորը եւ խումբ մը անձնաւորու-թիւններ իրենց յարգանքի պատգը կը մատուցանէին Ռեթիրօ պարտէզին "Բա-ցականերու պուրակ"ին առջեւ: Այս ո-ղեկոչման նախօրեակին, Սպանիոյ իսլա-մական Ցանձնախումբը ֆաթվա մը հրա-պարակած էր ալ-Քաիտայի ղեկավար Ու-սամա Պէն Լատէնի դէմ, զայն "Իսլամէն դուրս" հռչակելով, նաեւ բոլոր անոնք որոնք կը յաւակնին արդարացնել ահա-բեկչութիւնը հիմնուելով Գուրանին վը-րայ: Նախորդ օրը վերջ գտած էր ա-հաբեկչութեան նուիրուած միջազգային ժողով մը, որու մասնակցած էին 22 պե-

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊՆԴՈՒՄԻՆ

Թուրքիա որոշած է "ըմբօրէն" հակազ-դել 1915ի պատասխանատուութիւնը ըն-դունելու կոչերուն որոնք աւելի եւս աչ-խուժացած են Եւրոպայի անդամակցու-թեան ու 90ամեակին առթիւ: Երկրին Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին ընդհ· քարտուղարութիւնը նիւթականը (65 հազար տոլար) պիտի հայթայթեն միջազգային գիտաժողովի մը որուն նիւթը պիտի ըլլայ "1915 – 1916 Ցեղաս-պանութիւն, Իրաւագիտութիւն, Հոգե-բանութիւն եւ Պատմութիւն": Ձեռնար-կին համակարգումը պիտի ստանձնէ "Եւրասիական հետազօտութիւններու կեդ-րոն"ին հայկական պրպտումներու հիմ-նարկը: Գիտահաւաքը տեղի պիտի ու-նենայ Անգարայի մէջ, Մայիս 28–29ին:

"Միլիյէթ" (Մարտ 11) լուրը տալով կ'ըսէ թէ արդէն որոշուած է մասնակից-ներու հարուստ ցանկ մը ուր կան Պոլի-սէն հայկական անուններ ալ· աշխատանք կը տարուի երեք հայ հետազօտող մաս-նագէտի ալ մասնակցութիւնը ապահո-վելու:

Գիտաժողովին զեկուցումով մասնակ-ցելիք դէմքերու ցանկը ի մէջի այլոց, ու-նի հետեւեալ անունները·

Նախկին դեսպան Կինտուիզ Աքըն, լրա-գրող Մուրատ Պելկէ, Մէթէ Թունչայ, Մորաէհայ Քրէմխինցէր, եաիր Օրոն, Ռի-չըրտ Յովհաննէսեան, Թիւրքքայա Աթա-էօվ, Եուսուֆ Հալաչօղլու, Ժիլ Վայն-չթայն, Սթանֆորտ Շոու, Պասքըն Օրան: Ցանկին պոլսոյ գաղութէն մասնակից-ներն են Հրանդ Տինք, Էթիէն Մահչուփ-եան եւ ընկերաբան Արուս Եումուլ:

*
**

Ազգ· Ժողովի Արտաքին հարցերու յանձնախումբը առաջարկած է որ Ցե-ղասպանութեան պնդումները ուսումնա-սիրելու կոչուած "անկախ վազքի" մը հիմնուի: Ան պիտի բաղկանայ միայն դիտնականներէ, պիտի ուսումնասիրէ թրքական ու այլ երկիրներու դիւանները ու լոյսին բերէ պնդումները: Ապա աշ-խատութեան եզրակացութիւնը պիտի յղ-ուի ամբողջ աշխարհի Խորհրդարաննե-րուն: Յանձնախումբին բոլոր անդամնե-րը համաձայն գտնուած են առաջարկին:

ԴԻՄՈՒՄ ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ

Ցեղասպանութեան պնդումները անգօ-րացնելու համար Թուրքիոյ Ազգ· Ժողո-վին կողմէ երեք էջնոց նամակ մըն ալ պիտի ղրկուի Մեծն Բրիտանիոյ Խոր-հրդարանին: Այդ նամակը պատրաստ-ած է նախկին դեսպան, երեսփոխան Շ· Էլէքթաղի եւ Արտաքին գործերու նա-խարարութեան կողմէ: Հոն ըսուած է· "Բրիտանական կառավարութիւնը որոշած էր 144 հոգի դատել բրիտանական ատեա-նին առջեւ: Սակայն դատարանը բոլոր դիւանները մաղելէ ետք Հայերու կոտո-րածի մը մասին ոչ մէկ ապացոյց և ակա-նատես կրցաւ գտնել ու ազատ արձակեց աճոսրեալները":

*
**

Ազգ· Ժողովի Արտաքին հարցերու յանձնախումբը առաջարկած է որ Ցե-ղասպանութեան պնդումները ուսումնա-սիրելու կոչուած "անկախ վազքի" մը հիմնուի: Ան պիտի բաղկանայ միայն դիտնականներէ, պիտի ուսումնասիրէ թրքական ու այլ երկիրներու դիւանները ու լոյսին բերէ պնդումները: Ապա աշ-խատութեան եզրակացութիւնը պիտի յղ-ուի ամբողջ աշխարհի Խորհրդարաննե-րուն: Յանձնախումբին բոլոր անդամնե-րը համաձայն գտնուած են առաջարկին:

տական թէ կառավարական դեկավարներ եւ 200 մասնագէտ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը Կիներու Օր-ւան ցոյցերին պատահածներուն Արեւ-մուտքէն գտած ժխտական արձագանգին պատճառով ամբաստանած է երկրին լը-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՆԻԻԹՈՎ ՋՐՈՅՑ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ըսինք, Շիրակի երկրագիտական թանգարանին հոգածու պահպան Լարիսա Եգանեանի եւ անօրէն Համազասպ Մաչատրեանի գործունէութիւնը ունի նոյնքան հետաքրքրական ու կարեւոր երկրորդ բաժին մըն ալ որ կը վերաբերի Շիրակի հնավայրի մէջ կատարուած պեղումներուն: Այդ հնավայրերուն առաջինը Բենիամինն է, երկրորդը Հայկաձորը:

Նախ Բենիամինի մասին. ան բնակավայր է ու դամբարանադաշտ. կը պատկանի Զ.ա.Զ.–Ք.ե.Դ. դարերուն: Պեղումներով բացուած են պալատական համալիրը, դամբարանադաշտը: Պեղումները տեղի կ'ունենան Ֆրանսացիներու մասնակցութեամբ: Այս վերջինները հետաքրքրուած են, քանի որ նոյն շրջանի Ա-քեմենեան յուշարձան չատ չկայ պեղումի սրամադրելի, մեծ մասը Թուրքիա մնացած ըլլալով: Երբ կ'ըսուի «Ֆրանսական մասնակցութիւն», պէտք է հասկնալ մասնագիտականին հետ նիւթականն ալ: Ֆրանսական կողմը կը վճարէ բանուորներու աշխատավարձը, նաեւ կը հայթայթէ երթուղարձի անհրաժեշտ վառելանիւթը: Իրենց՝ Լարիսային ու Համազասպին աշխատանքը կ'ամփոփուի «սիրայօժար»ի դիմաց տակ:

Պալատական համալիրէն բացուած է սիմնազարդ դահլիճը (Ք.ա. Բ. Ա. դարեր). անկէ յայտնուած են կարգ մը հետաքրքրական տեղեկութիւններ. օրինակ, այն որ մինչ այդ յունական ճարտարապետութենէն կարծուած ոճեր տեսնուած է որ հոն գործածուած են արդէն: Հոնկէ գտնուած են ոսկորներ, դրամներ, զարդեղէններ, ապակեայ եւ մետաղեայ իրեր, անօթներ, կրաքարէ սրինգ մը, եւլն:

60 հեկտար տարածութեամբ հնավայրը Շիրակի աւելի քան երկու հազարամեակ առաջուան կեանքին մասին հարուստ վկայութիւն կը տրամադրէ: Օրինակ, հոնկէ գտնուած է մարդկային գանկի ոսկոր մը. դիտուած է որ գանկի վիրաբուժութեան ենթարկուած մէկուն կը պատկանի. նաեւ Ֆրանկախտէ վարակուած: Տեսնուած է որ գանկը որոշ ձեւազեղծումի ենթարկուած է: Հետեւութիւնը այն է որ թէեւ Հայաստանի մէջ ստրկութիւն չէ եղած, բայց գտնուած են ստրուկներ որոնց թերեւս պարտադրուած ձիսախոզ մը պատճառն է գանկի դիտարկուած ձեւազեղծումին:

Բենիամինի պալատական համալիրը քարէ հիմերու վրայ կառուցուած է: Կը գտնուի բլուրի մը վրայ, ուստի պաշտպանութիւնը դժուար է: Առաջին տարուան պեղումներէն յայտնաբերուած է Արտաշէսեան շրջանի հայաստանեան սահմանաքար մը: Նախ կարծած են որ գոհաստեղն է. ապա գտած են յաւելեալ մաս մըն ալ որով փաստուած է որ գտածոն կը համապատասխանէ Խորենացիի յիշած սահմանաքարերուն: Անոնք պէտք է նաեւ արձանագրութիւն ունենան, բայց այդ ուղղութեամբ տակաւին բան գտնուած չէ: Լ. Եգանեան կը յուսայ որ պեղումներու յաջորդական փուլերէն մէկը այդ պակասն ալ լրացնելու առիթ կ'ըլլայ: Ամէն պարագայի եզակի յուշարձան է, արժանի միջազգային հետաքրքրութեան:

Հայկաձորը պեղումներու բ. շրջանակ մըն է: Հոն եւս քարէ դարէն ուշ միջնադարու պատկանող բնակավայրեր եւ դամբարանադաշտեր գտնուած են: Հոս ամէնէն հետաքրքրականը Հոռոմոսի վանական համալիրին (ներկայիս Թուրքիա) դիմացը գտնուող քարանձաւային բնակավայրն է. իրենք համոզուած են որ ան Անի մայրաքաղաքին մաս կազմող արուարձան եղած է:

Լարիսան կ'ըսէ որ այդ գօտին սահմանային, հետեւաբար զինուորական ըլլալով, 1917ին երբ Ն. Մառ Անիի պեղումները ատարեց, ոչ ոք զինքը Հայկաձոր տարաւ: Ինք պաշտօնին չնորհիւ կարելիութիւն ունեցած է այդ տեղերը երթալու եւ գտած է Անիի արուարձանը: Կը խորհի տասնամեակներու մեր կարօտին մասին որ միջոցը գտնողը կը տանի սահմանային այդ գօտին, հոնկէ Անիի աւերակները դիտելու յաճախ արցունքոտ աչքերով: Կը խորհի նաեւ որ պէտք է վերջ գտնէ յուզումով օրօրուելու, «ախ–վա՛խի ընկնելու ու կը ձեռնարկէ պեղումներու: Կը համոզուինք միջնադարեան քարանձաւներէն զատ անտիկ բնակավայրերու, դամբարանադաշտի, զոհասեղաններու:

Բացած են երկկարկանի քարանձաւները որոնք որպէս բնակարան ծառայած են Անիի արուարձանաբնակներուն. ունին թոնրատուն, մառուռ, աղօթատեղի:

Հայկաձորի 2003ի եւ 2004ի պեղումներուն տեղեկագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ հնավայրը 2000-2001 թուականներուն զբաղեցնելէ ետք չուրջ երկու տարուան աշխատանքով որ կատարուած է Մխիթարեան ուխտէն Ներսէս արք. Տէր Ներսէսեանի նիւթական օժանդակութեամբ, հաւաքուած ու մշակուած են բազմազան նիւթեր: Սակայն հասկնալի է որ նման ծաւալով աշխատանք պետական պիւտճէի միջոցներու կը կարօտի, իսկ այդ միջոցները մեծ չեն:

Այսուհանդերձ, 2003ին Հայկաձորի տարբեր հատուածներուն մէջ կատարուած են պեղումներ, չնորհիւ ֆրանսահայ զոյգի մը տրամադրած միջոցներուն (Ծուլիսէն Սեպտեմբեր): Պեղումներու խումբը սերտ գործակցութիւն պահած է Գիտութեան ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկին, պատմութեան և մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան գործակալութեան, թանգարաններու հետ:

Ցաղորդ տարի եւս աշխատանքը չարունակուած է քարանձաւներու շրջանակին մէջ, նոյն ֆրանսահայ զոյգին օժանդակութեան չնորհիւ: Գտածոներուն հիմնական նիւթը կազմած է խեցեղէնը (Ժ.–ԺԴ. դարերուն պատկանող). կան կաւէ (ծխամորճ), քարէ (սրաքար, ծանրոց), մետաղէ (աշխատանքի գործիքներ, դաներ, պայտեր, դանակներ), պրոնզէ (մատանի), ոսկորէ առարկաներ: Նաեւ բնականաբար դրամներ: Հայկաձորի պեղումներով փաստուած է որ խնդրոյ առարկայ քարանձաւները Ը.–Թ. դարերէն բնակելի եղած են ու կեանքը հոն չարունակուած է մինչեւ ԺԷ.–ԺԸ. դարեր:

Շատ ամփոփ եւ բնաւ ոչ մասնագիտականի մեր զրոյցէն ալ յայտնի կ'ըլլայ որ պատմութեան չատ հարուստ նիւթ կայ պեղելի Շիրակի գօտիին մէջ: Սակայն կայ նաեւ այն իրողութիւնը թէ պեղելը ինքնանպատակ գործունէութիւն չէ. պէտք չէ ըլլայ: Պահելու վայրի, ուսումնասիրութեան պայմաններու քիչ-չատ ծանօթ կացութեան մէջ, այնքան ալ իմաստ չունի հողին տակ գտրերով լաւ վիճակի մէջ պահուած հնութիւնները միայն պարզ հետաքրքրութեան համար հանել: Պէտք է ապահովուին ուսումնասիրութեան, հարկաւոր ձեւով պահելու պայմանները: Ցետոյ, ինչպէս կ'ըսէ Լարիսան, հանուած նիւթը պէտք է «մարսել»: Վրան աշխատիլ, կոլոզել պարփակած գաղտնիքը, հրատարակել, որպէսզի նիւթը մտնէ գիտական շրջանառութեան մէջ: Ցետոյ կայ նաեւ տարուէ տարի, տասնամեակէ տասնամեակ զարգացող թէքնիք միջոցներու պարագան: Պէտք է գործէ բաժանումը նկատի ունենալ ու բաժին ձգել յետագայ սերունդներուն ալ:

Այսքանին տեղեկանալէ ետք, հետաքրքրական կը թուի գիտնալ թէ ինչ է գումարը ստացուած օժանդակութեան որով կարելի կ'ըլլայ 2-3 ամիս պեղել, վճարելով գործաւորներու խումբի մը օրապահիկը: Լարիսան կ'ըսէ որ Ֆրանսայէն կատարուած աջակցութիւնը 3-4 հազար տոլարի չափ է: Պարզ է որ աւելի լայն միջոցներ կը թոյլատրեն ուսումնասիրող աւելի մեծ թիւով հնագէտ աշխատացնել:

«Սփիւռքէն կատարուած նիւթական ուրիշ աջակցութիւն չկա՞յ». «կա՛յ, կը պատասխանէ խօսակիցս. անցեալ ամառ Դպրոցասէրի մէկ դասարանին աշակերտները իրենց միջեւ հանգանակած են 260 եւրօ եւ իրենց ուսուցչուհիին Անահիտ Սարգիսեանի միջոցով ղրկած Շիրակի պեղումներուն»:

Դրամական փոքր աջակցութիւն մը որ սակայն հաւատքի մեծ չերտ մը կը թեւադրէ վաղը Շիրակի երկրագիտական թանգարանին նոր չէնքին կառուցումին սպասելի մասնակցութեան առումով: Նշանագրնն է մաղթել որ չատ չուշանայ այդ հանդրուանը. որովհետեւ, իւ վերջոյ նուիրումը, գոհողութիւնն ալ սահման պէտք է ունենան. մանաւանդ հատուցին գոնէ նուազագոյն ճանաչումով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՑ ՄԵԾ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆՆԵՐ

ԱՏՈԼՖ, ԵՒԳԻՆԷՈՍ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐՈՒ ՏՈՀՄԸ՝ ՄԻՆՉԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

Աբրահամովիչները, իբրեւ Աւստրիական կայսրութեան ժառանգական ազնուականներ եւ աւատապետներ, մեծ հեղինակութեան տիրացած էին, տալով պետական չափանիշով ղեկավար դէմքեր եւ տարբեր մարզերու մէջ վայլած անուանի գործիչներ: Ա. Աչխարհամարտէն եւ Աւստրեա-Հունգարիոյ կայսրութեան քայքայումէն ետք անոնք մեծ մասամբ Լեհաստանի սահմաններուն մէջ մնացին, իսկ Բ. Աչխարհամարտէն եւ Արեւելեան Լեհաստանի Խորհրդային Միութեան կցումէն ետք Աբրահամովիչներ կորսընցուցին իրենց հեղինակութիւնը, հարստութիւնները ու կալուածները եւ շատեր անցան Լեհաստան ու այլ երկիրներ: Սակայն չատուիղները, տարբեր երկիրներու մէջ տարածուած՝ պահած են իրենց դոյութիւնը:

ԿԱՏԱԿԵՐԳԱԿԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՏՈԼՖ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Լվովի մէջ կեդրոնացած Աբրահամովիչ դերդաստանի անուանի դէմքերէն դարձաւ Ատոլֆ Աբրահամովիչ: Ան ծնած էր 1849 Նոյեմբեր 7ին, Լվով եւ մօր կողմէ կը պատկանէր Անտոխեւիչներու անուանի դերդաստանին. ընտանիքը հարուստ էր ու հողատէր: Անոնք ընդարձակ կալուածներ ունէին Զերնովիցի եւ Նորոտենտայի շրջաններուն մէջ:

Ծննդավայրի մէջ ուսում ստանալէն ետք Ատոլֆ Աբրահամովիչ 1860ական տարիներուն նետուեցաւ թատերական ասպարէզ եւ բեմի վրայ կարեւոր դերեր ստանձնեց, երախտարժան դերակատարութիւն ունենալով լեհ կատակերգակ թատրոնի զարգացման մէջ: Գրական գործունէութեան սկսաւ սկիզբը իրբեւ կատակերգակ եւ իր ստեղծագործութիւններէն առաջինն անգամ 1880 Մարտ 23ին ներկայացուց "Երկու զբաճիչ" կատակերգութիւնը: Այնուհետեւ գրեց ուրիշ կատակերգութիւններ եւ զաւեչտներ՝ "Ծաքուցում", "Ո՛վ երկինք, աճիկա խեճք է՛", "Գողը տահ ու դողի մէջ", "Երիկ մը բախեճուքեան համար", "Փոքորիկէն ետք", "Պաշիպոզուբ", "Զուրկեւիչ եւ Զուրկեւիչ" եւ այլն, որոնք լեհ դասական կատակերգութեան ամէնէն նշանակալից երկերէն են եւ ներմաներէնի ու չեխերէնի թարգմանուած են:

Իր սուր դատողութեամբ եւ խորաթափանց միտքով Ատոլֆ Աբրահամովիչ թափանցած էր մարդկային հոգեբանութեան թաքուն ծալքերուն, եւ կրցաւ զանոնք դրսեւորել կատակերգութիւններու եւ զաւեչտի ընդմէջէն: Ան Լվովի հանրային կեանքին մէջ մեծ հեղինակութիւն դարձաւ, ժողովուրդի սիրոյն ու յարգանքին արժանանալով:

Աբրահամովիչ հիւանդանալով ձգեց Լվովը եւ կազդուրուելու համար սկիզբը փոխադրուեցաւ Զերնովից եւ յետոյ հոնկէ ալ Նորոտենտայի մօտակայքը գտնուող իր կալուածները, ուր սակայն չատ չանցած մահացաւ 1899 Օգոստոս 16ին:

ԻՐԱԻԱԳԷՏ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ ԵՒԳԻՆԷՈՍ ՓՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Աբրահամովիչներու տոհմէն քաղաքական ազդեցիկ դէմք դարձաւ Եւգինէոս Փոն Աբրահամովիչ: Ան ծնած էր 1851ին, Պուքովինայի Հլիպուվ կոչուած կալուածին մէջ:

Ուսում ստանալու համար ընտանիքին հետ փոխադրուեցաւ Զերնովիցէ, ուր այդ ժամանակ հայ կաթողիկէ վարժարան ընտանիքներ կը բնակէին: Դպրոցը աւարտելէն ետք, բարձրագոյն ուսման համար մեկնեցաւ Լվով, ուր մտաւ համալսարան եւ վկայուեցաւ իբրեւ իրաւագէտ:

Աւստրեա-Հունգարիոյ 1891ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն խորհրդարանի անդամ ընտրուեցաւ եւ այնուհետեւ վերընտրուեցաւ քանի մը անգամ. երեսփոխանի իր հանգամանքը պահեց մինչեւ մահ: Խորհրդարանին մէջ ան կը ներկայացնէր Կալիցիոյ երկրագործներու դասակարգը. միաժամանակ նաեւ խորհրդարանական յանձնախումբերու մէջ պատասխանատու պաշտօններ ստանձնեց:

Հմուտ գերմաներէնի եւ իրաւագէտ, նաեւ՝ առաջնակարգ ատենաբան ու հռետոր, խորհրդարանին մէջ ան օրէնքի ու քաղաքական կացութեան վերաբերեալ վերլուծումներ կը կատարէր, մեծ հետաքրքրութիւն ու չահադրդռութիւն արթընցնելով արծարծուած հարցերու մասին:

Նոյն ժամանակ խորհրդարանի անդամ եւ իրեն ազգական Դաւիթ Փոն Աբրահամովիչի նման Եւգինէոս Աբրահամովիչ եւս մօտիկ կապեր ունէր Հապսպուրկներու արքունիքին հետ, պետական բարձր շրջանակներու բացարձակ վստահութիւնը կը վայելէր եւ մօտիկ բարեկամութիւն ունէր Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր հետ:

Աւստրեա-Հունգարիոյ քաղաքական կեանքին մէջ ան պահպանողական հակումներ ունէր եւ ընդհանրապէս դէմ էր արմատական վերափոխումներուն: Անխախտ հաւատք ունէր Աւստրիական կայսրութեան ամբողջականութեան եւ անոր բաղկացուցիչ ժողովուրդներու համագործակցութեան, ինչպէս նաեւ կայսերական գահի անսասանութեան նկատմամբ: Նաեւ սերտ կապեր ունէր կայսրութեան բաղկացուցիչ ժողովուրդներու ներկայացուցիչներուն, յատկապէս՝ Լեհերուն եւ Չեխերուն ու Սլովաքներուն հետ:

Իբրեւ գնահատանք իր երկարամեայ ծառայութեանց ու հաւատարմութեան՝ ան կայսերական Բարձրագոյն Աւեանի խորհրդական նշանակուեցաւ. պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ մահ:

Եւգինէոս Փոն Աբրահամովիչ մահացաւ 1905 Յունուար 5ին, Սթրիյ քաղաքին մէջ:

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՓՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Խաչատուր Փոն Աբրահամովիչ, կամ օտար շրջանակներու մէջ ծանօթ՝ Քրիստոֆ Փոն Աբրահամովիչ անունով, ծնած էր Պուքովինայի Շերէչ գիւղի հօրենական իր կալուածներուն մէջ: Ընտանիքը Լվովէն Զերնովից փոխադրուած էր եւ սե-

փականատէրն էր Զիրէչի ընդարձակ դաշտավայրերուն:

Խաչատուր Փոն Աբրահամովիչ քաւչական ասպարէզ նետուեցաւ առաջին անգամ իբրեւ Պուքովինայի գաւառական ժողովի (լանտթակ) անդամ, ներկայացնելով Հոզատէր գասակարգը: Նոյն ժամանակ լանտթակին անդամ էին նաեւ Կայետան Ստեփանովիչ եւ Քազիմիր Պոկտանովիչ հայ կալուածատէրերը, որոնք ընդհանրապէս սերտ գործակիցներ էին:

Աբրահամովիչներու տոհմը Աւստրեա-Հունգարիոյ կայսրութեան կազմէն ներս արդէն քաղաքական մեծ հեղինակութեան տիրացած էր եւ երեք ներկայացուցիչ ունէր պետութեան կազմէն ներս յանձին Դաւիթ, Եւգինէոս եւ Խաչատուր Աբրահամովիչի:

Ֆրանց Իոսէֆ կայսր 1880 Սեպտեմբերին այցելեց Զերնովից եւ ներկայ եղաւ հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պատարագին. այդ օրերէն սկսեալ մօտիկ յարաբերութիւն հաստատեցաւ Խաչատուր Փոն Աբրահամովիչի եւ կայսեր միջեւ: Կայսրը, նկատի ունենալով անոր հեղինակութիւնը՝ իբրեւ Զերնովիցի եւ ամբողջ Պուքովինայի ամէնէն ազդեցիկ դէմքերէն՝ ասպետութեան տիտղոս տուաւ անոր:

Ասպետ Խաչատուր Փոն Աբրահամովիչ կարեւոր դերակատարութիւն ունէր ազգային կեանքէն ներս եւ լեհահայկական քաղաքական ուղղութեան կը պատկանէր: Պահպանողական՝ ինչպէս առհասարակ իր տոհմին ներկայացուցիչները եւ առհասարակ բոլոր Լեհահայերը, ան Աւստրեա-Հունգարիոյ քաղաքական կեանքին ներս մօտիկ էր լեհ եւ ռութէն (ուկրանացի) քաղաքական դէմքերուն, մէկտեղ անխոնջ կերպով պաշպանելով Պուքովինայի Ռութէններուն շահերն ու իրաւունքները. այդ պատճառով ալ ան յաճախ հակադրուած էր Ռումէններուն:

Օսմանեան կայսրութեան մէջ համիտեան 1894 – 1896ի կոտորածներուն Աբրահամովիչ յարմար նկատեց լռութիւն պահել եւ դուրսէն չատ աղմուկ չբարձրացնել ու միջամտութիւններ չկատարել, աւելի եւս չդրդռելու համար սուլթանը: Քայլ մը, որ առնին մեղադրուեցաւ հայկական շրջանակներու կողմէ:

Առաջին Աշխարհամարտի բռնկումէն ետք, երբ կալիցիա եւ Պուքովինա կատաղի կռիւներու թատերաբեմ դարձած էին, Խաչատուր Փոն Աբրահամովիչ Ռումանիոյ սահմանագլուխին մօտ գտնուող հայերուն նման անցան Լեհաստանի Զերնովիցէն հեռացաւ եւ Վիէննայի մօտակայքը գտնուող Հիւթինկ քաղաքը հաստատուեցաւ, ուր մահացաւ 1916 Յունիս 20ին:

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐԸ՝ ՏԱՐԲԵՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Աբրահամովիչները, ազնուականներ ու աւատապետներ, գլխաւորաբար Լվովի եւ Զերնովիցի մէջ կեդրոնացած էին. Պուքովինայի մէջ ունէին Հլիպոքա, Սթեչուվան, Թուլբիօ Զիրէչ եւ Թարկովիցա գիւղերու ընդարձակ կալուածները, փոքր Լեհաստանի մէջ՝ Պոտվիսոքիէ կալուածը եւ այլն:

Լվովի մէջ անոնք քաղաքին աւանդական ընտանիքներէն կը նկատուէին եւ զանազան թաղամասերու մէջ կեդրոնացած ճիւղաւորումներ ունէին: Իսկ Զերնովիցի մէջ անոնք Հայկական փողոցին (Արմէնիէրկասէ) չուրջ կեդրոնացած էին, ուր կը գտնուէր 1875ին կառուցուած հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Իրենց կալուածները չհարկելու համար Աբրահամովիչներ ընդհանրապէս զանոնք կապալով կու տային մանաւանդ մարդոց, որոնք կը չահագործէին գիւղերուն ռուսմէն եւ ռութէն գիւղացիները: Նշենք, որ անոնց կալուածներուն մէկ մասը ժամանակի ընթացքին անցաւ այլ կալուածատէրերու ձեռքը:

Առաջին Աշխարհամարտի աւարտին, 1918ի վերջաւորութեան Լվովն ու ամբողջ Կալիցիան Լեհաստանի պետութեան սահմաններուն մէջ մտան, իսկ Պուքովինան միացուեցաւ Ռումանիոյ: Այնուհետեւ սկսաւ Պուքովինայի ռումանացման քաղաքականութիւնը եւ Աբրահամովիչները, իբրեւ Լեհահայեր, կորնցուցին իրենց հեղինակութիւնը եւ կալուածներուն մեծ մասը:

Բ. Աշխարհամարտի աւարտին Արեւելեան Լեհաստան եւ հիւսիսային Պուքովինա միացուեցան Խորհրդային Միութեան, որմէ ետք Պուքովինայէն հեռացան Աբրահամովիչներու վերջին չառաւիղները: Լվովի մէջ մնացած Աբրահամովիչները եւս կորնցուցին իրենց աւանդական հեղինակութիւնը. անոնցմէ ոմանք մնացին, ոմանք ալ չրջանի Լեհերուն եւ Լեհաստանի հանրապետութեան սահմանները: Աւելի նոր ժամանակներուն տոհմի ներկայացուցիչներէն յիշենք տոքթ. Ցակոբ Աբրահամովիչը (ծնած՝ 1914ին, Պուքովինայի Փոցորիթա աւանը):

Ներկայիս Աբրահամովիչ ազգանունը կրող բազմաթիւ ընտանիքներ կան Լեհաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

"Ա զ դ ա կ"

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Գաղա տ'Իթալիա համերգասրահին մէջ, փետրուար 26ին, տեղի ունեցած է Սիրվարդ Գարամանուկեան երգերուն մեկնաբանութեան նուիրուած համերգ մը: Շուրջ 30 երգեր հրամցուած են, որոնք կը ներկայացնէին հեղինակին «Սիրոյ Ցուչեր» անուն մոր ալպոմին կէսը: Համերգին մասնակցած են նաեւ հայաստանէն հրաւիրուած երեք երգիչներ: Դաշնակի ընկերակցութեամբ իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Շահան Արծրունի: Վերջաւորութեան բեմ հրաւիրուած է Սիրվարդ Գարամանուկեան որ արժանացած է ջերմ ծափահարութիւններու:

Այն, իր երջանկութենէն բաժին հանած է Շահան Արծրունիի եւ իրեն եղած պատիւը ուզած է բաժնել նաեւ սրահը գտնուղ այն գրողներուն հետ (Վարդ Շիկահեր, Իպնա Սարըասլան, Զահրատ, Ռ. Հատտէճեան) որոնց գործերը հիմը կազմած են երգուած երգերուն:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ փետր. 28ին, տեղի ունեցած է "Փաթիլ" մանկապատանեկան թատերախումբի ներկայացումը: Տիկին Սօսի Ճնտոյեան-Այվազի բեմադրութեամբ ներկայացուած են «այս աշխարհը կը բաւէ մեր բոլորին» (հայերէն թարգմանութեամբ), "Մոյլ մկնիկը՝ Թենի", մեծ գբնահատանքի արժանանալով:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՏՈԼՈՐԷՕ ԶՕՀՐԱՊ ԼԻՓՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

JP MORGAN CHASE BANK, TRUSTEE

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէօ Զօհրապ Լիփման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ՝

ա. վարդապետական աւարտաճառներ հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Ցաւելուածական տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել.–

LIEBMANN FUND — PUBLICATIONS
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Այն տեսն սակայն չարիքին այս մեծութիւնը չկրցանք ըմբռնել: Թէեւ զգացինք որ տեղահանութեան սպառնալիքը Հայերուն դէմ ուղղուած էր, սակայն կ'ենթադրէինք թէ մխիթարեան Կովկասեան սահմանագլուխի Հայերուն համար էր:

Եթէ չեմ սխալիր, այդ տեսնները էր որ պատահած էին Վանի դէպքերը: Հայ պետութիւններու հետապնդումը, Իշխանին ու Վռամեանի սպանութիւնները եւ ուրիշ կարգ մը խժդժութիւններ որոնք դեռ պարզուած եւ լմընցուած չէին Հայերը:

Մեզ կողմէ Կովկասի Հայութիւնը, իբրեւ յառաջապահ ռուս բանակին, արդէն իսկ կ'արշաւէր Էրզրումի ու Վանի սահմաններէն ներս: Լուրերը թէեւ խեղաթիւրուած, չափազանցուած կամ հատուկտոր, կը հասնէին մինչեւ Պոլիս:

Կը պատմուէր թէ Թալէաթ Հայ մէպուներուն, մասնաւորաբար Զօհրապին ու Վարդգէսին ըսած է.

- Մինչեւ հիմա, մենք, Կովկասի սահմաններուն վրայ, ռուս թշնամիներու հետ կռիւ չունեցանք, միայն Հայերու հետ է որ կը կռուինք:

Նոյնպէս կը պատմուէր թէ՛ Ռուսիոյ հետ պատերազմի յայտարարութենէն ետք, Թալէաթ Վարդգէսի ըսած է.

- Հիմա Հայերը ցոյց պիտի տան ինքնին եւ պիտի յայտնեն թէ ճշմարտապէս կապուած են մեզի հետ:

- Ինչ կերպով, հարցուցած է Էրզրումի հայ մէպուսը:

- Զէթէներու խումբեր կազմելով ու մեր բանակին օժանդակելով:

- Բայց, առարկած է Վարդգէս, ինչպէս կրնանք չէթէական խումբեր կազմել, քանի որ բոլոր երիտասարդները իրենց զինուոր բանակին մէջ կը գտնուին եւ բացը մնացած էրիկմարդոց քովերը զէնք չկայ... գոնէ մեզի զէնք ու ձի հայթայթեցէ՛ք, թերեւս այն ատեն կրնանք բան մը ընել:

Այս խուսափողական պատասխանը չէ գոհացուցած Թալէաթը որ կրկին ամբաստանած է Հայերը իբրեւ Ռուսիոյ համակիր:

Ցայտնի է որ Վան առաջին անգամ Հայերու կողմէ գրաւուելէ ետքը, զարձեալ թուրք բանակը գրաւեց զայն:

Ճիշդ այդ միջոցին՝ Ջաւէն Պարտիրեան կ'այցելէ պատերազմական նախարար Էնվէր փաշան:

- Աղէկ լուր մը ունիմ ձեզի հաղորդելիք, կ'ըսէ նախարարը Վանի վերագրաւեցինք:

- Շատ ուրախ եմ, կը պատասխանէ Պարտիրեան:

- Միայն թէ, կը շարունակէ նախարարը, մէկ թուրք մը չգտանք քաղաքին մէջ:

- Շատ կը ցաւիմ, կ'աւելցնէ Պարտիրեան:

Իսկ բոլոր այս պատմութիւնները որոնք քիչ շատ խեղաթիւրուած վիճակի մէջ կը հասնէին մինչեւ մեր ականջներուն, ընդհանուր մատաղնջութիւնը աւելցնելու կը ծառայէին միայն:

Ա՛լ տարակոյս չկար թէ կառավարութիւնը թշնամական աչքով կը նայէր Հայերուն, թէ վստահութիւնը բացարձակօրէն վերցուցած էր անոնց վրայէն եւ թէ առիթը կը փնտռէր կամ կը ջանար ըստեղծել զանոնք չախչախելու համար:

Կ. Պոլսոյ մէջ սարսափը այնչա՛փ տարածուած էր որ շատ մը ունեւոր Հայ ընտանիքներ մէկիկ մէկիկ կը մեկնէին դէպի Եւրոպա, որովհետեւ այդ միջոցին Հայերուն համար Եւրոպա երթալը արգիլուած չէր, մանաւանդ կիներուն եւ զինուորական տարիք չունեցողներուն համար:

Իսկ զինուորական տարիք ունեցողներուն վիճակը տակավին էր: Թմբկահարները, ամէն օր եւ ամէն գիշեր, իրենց թմբուկներուն ահուդող ազդող ձայնը կը հնչեցնէին զինուորական ծառայութեան հրաւիրելով մինչեւ 45 տարեկանները: Նոյնիսկ պէտէլ տուողները կրկին կը կանչուէին եւ նոր կանչուածները պէտք տալով ալ չէին կրնար իրենց օձիքը ազատել: Երիտասարդներ, Հայ, Յոյն, Հրեայ եւ Թուրք, տուներուն մէջ փակուած կը մնային: Ուրիշներ այլեւայլ զարտուղի միջոցներու կը դիմէին խուսափելու համար սպառնացող վտանգէն:

Այդ միջոցներուն լատագրյունը համարած էր կաշառել զինուորական բժիշկները: Ամէն ոք առանց բացառութեան կաշառակեր էր, միայն թէ առով ալ չկրնար առաջքը չէր առնուեր բոլորովին: Բժիշկը, ո՛եւէ պատրուակով, քանի մը ամսուան արտօնութիւն միայն կուտար: Ցետոյ դժուարութիւնը նորէն կ'սկսէր:

Կեանքը անտանելի դարձած էր գրեթէ:

Ընտանիքի հայր մը տունէն դուրս կ'ելլէր նպարավաճառէն հարիւր տիրէմ ձէթ առնելու համար ու ալ չէր գտնար իր գտաւկներուն քով: Քանի մը օր ետքը կ'իմանային որ խեղճը փողոցին մէջ իբրեւ զինուոր ձերբակալուած ու անմիջապէս ղրկուած էր Տարտանէլ, Զօրլու կամ Իզմիր եթէ ոչ աւելի հեռուն:

Շատ երիտասարդներ հիւանդ ձեւանալու կամ ճշմարտապէս հիւանդանալու համար միջոցներու կը դիմէին որպէսզի ազատին զինուորական ծառայութենէն:

Կը ճանչնամ մէկը որ օրերով ծոմ պահեց ու ոտքի վրայ կայնելու ակնարող վիճակի մէջ ներկայացաւ բժշկական քննութեան: Մէկ քանիներ նաւկիլէի ազտուջուրը խմեցին՝ երեսնուն դոյնը դեղնեցնելու համար: Անոնք որ սրտի հիւանդութիւնը, ալպիմին կամ յօդացաւ ունէին, ինքզինքնին երջանիկ կը համարէին:

Զինուոր երթալու մղձաւանջը՝ տարագրութեան սարսափը, ուսեասիրներու սպանութեան մտահոգութիւնը, ապագային անըստուգութիւնը միացած՝ բոլորովին կը դառնացնէին ամէնուն կեանքը:

Մեծ փողոցներու եռուզեռը, ոգեւորութիւնը գրեթէ դադրած էր բոլորովին:

Ընդծովեաններու յարձակումէն վախնալով՝ Վոսփորի մէջ խարսխած չոգենաւները բերուած էին Ոսկեղջիւր: Եւ Վոսփորը կարծես իր զարդերէն մերկացած, լերկ ու ամայի, տխուր տպաւորութիւն մը կը գործէր:

Կամուրջի անցուդարձը զգալապէս նուազած էր, ա՛լ երիտասարդ գրեթէ չէր տեսնուեր բնաւ. կա՛մ զինուոր գացած էին կամ տուներու մէջ պահուըտած:

Փողոցներուն մէջ ամէն քայլափոխի կը հանդիպէիք վիրաւոր սպաներու, թեւերնին կամ գլուխնին պատառած, կամ անթամացուպով կաղն ի կաղ քալելու դատապարտուած: Ամէնքն ալ Տարտանէլէն կու գային, հարիւրներով հազարներով:

Կ. Պոլսոյ առաջին տարեդարձին օրը վերակայ իմ աշխատակցութիւնս ժամանակին: Ըստ մամուլի նորագոյն օրէնքին՝ թերթի արտօնատէրները երբ նոր խմբագիր մը ունենային կամ նախկին խմբագիր մը ատեն մը հեռանալէ ետքը կրկին առնուէր թերթին մէջ, պէտք էր որ իմաց տային մամլոյ վերատեսչութեան:

Ըստ այս օրէնքին, Սարգիս էֆէնտի հարկ համարեց դիմել մամլոյ տեսուչ Հիքմէթ պէյին:

- Մեր խմբագիրը, Երուանդ Օտեան, որ հիւանդութեան պատճառաւ քանի մը ամիսէ ի վեր դադրած էր գրելէ, հիմա առողջացած է ու նորէն իր պաշտօնը պիտի չարունակէ եթէ արգելք չկայ, ըսած է Սարգիս էֆէնտի:

- Ո եւ է արգելք չկայ, անշուշտ կրնայ չարունակել իր գործը, պատասխանած է տեսուչը:

(Շար. 12)

Juliette et Alain Marembert
Thierry et Françoise Marembert
Vanessa, Victor
ont la douleur de vous faire part du décès de

Madame Gabriel HARENTZ
née Arménouhie Lola TAHMAZIAN

survenu à l'âge de 89 ans.

La cérémonie religieuse sera célébrée le mardi 15 mars à 14 heures 30 en l'église arménienne St. Jean-Baptiste, 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris.

192 rue Armand Silvestre
92400 Courbevoie

(Շար. Ա. էջէն)

թասփիւռները: Թ. Էրտողան ըսած է. "Մեր լրասփիւռները Թուրքիան մատնեցին Եւրոպայի": Թուրքիոյ լրագրողներու միութեան նախագահը խոտիւ հակազդած է ամբաստանութեան, իր կարծիքին լրագրողներուն հասցէին անիրաւութեամբ ամբաստանելով վարչապետը: Միութեան նախագահը էրինչ ըսած է. "Իր հրամանին ենթակայ ապահովութեան ուժերը պաշտպանելու ձգտումով էրտողան անիրաւ գտնուած է լրագրողներու հանդէպ որոնց համար շատ կարեւոր է իրենց անկախութիւնը":

ՊԱՊԸ դիմում մը ըրած է Ճունաստանի որպէսզի իրաւական կարգավիճակ մը շնորհէ կաթոլիկէ իր եկեղեցիին, ճշդելու համար կանոնները այդ փոքրամասնութեան կրօնքին յարաբերութիւններուն յոյն Պետութեան հետ:

ԴԱՍՊԱՐՈՎ, ճառարկի ախոյեանը, յայտարարած է թէ վերջ կու տայ իր այդ ասպարէզին եւ որոշած է այլեւս զիրի ծառայել եւ իր երկրին՝ Թուրաստանի:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Հայ կին մը երախայ կամ տարեց անձ խնամելու գործ կը փնտռէ:

Հեռաձայնել. – 01 ·39· 94· 57· 19:

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿԱՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՄԱԿԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

*
**

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17–ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլչին Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վրէժ Նեթէլեանէ 100 Եւրօ եւ Տէր եւ Տիկին Քրիս Նեթէլեանէ 300 Եւրօ, վարդգէս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à
RENCONTRE
avec
KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ ՊԱՀՔի ընթացքին, ՋՈՐԵԲՇԱԲԹի երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ խաղաղական եւ հանգըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

– ՋՈՐԵԲՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՐՈՒՆԻԿ ԿԱՆԾ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւապալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:
ՋՈՐԵԲՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւապալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւապալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45–ին:

ՄԱՐՍԷԼ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՋՈՐԵԲՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ԿԱՆԾ. ՀԱՅԲԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L' A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes
Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

Saberatours Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien

Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration

Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 **1190€***
- *Avion Vols Directs*
- *Hôtel ★★★★*
- *Pension Complète*
- *Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep*

* Hors Taxes d'aéroport.

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01.42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com
Studio Vicken

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

Թ Ե Կ Ն Ա Ծ Ո Ւ Ն Ե Ր
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ

Է Լ Ջ Ա Ր Է Ս Ի Ն Ջ
կամ
Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ի Ր Ա Հ Ա Ր
կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՝ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

ECOLE
BIHEBDOMADAIRE
SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L' ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

Մ Ե Ծ Ե Ղ Ե Ռ Ն Ի Ա Յ Ժ Է Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Բ Ա Ց Ա Տ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն
— *Վ Ի Ճ Ա Ր Կ Ո Ւ Մ* —

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)

— Parking assuré —

ՈՐՔՓՇԱՒԹԻ
ՄԱՐՏ 15
MARDI
15 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.157 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.157

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՌԱՖԱՐԷՆ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Փողոցին զանգուածային ցոյցերը եւ Սահմանադրութեան մերձաւոր հանրաքուէն պատճառ եղան որ Ժ.-Փ. Ռաֆարէն փորձէ ելք մը գտնել եւ բանակցութիւններ առաջարկել, եթէ նոյնիսկ միտք չունի չափ տեղի տալու, բայց ստիպուած է "բան մը ընել"...:

Ի տես ժի-ի վրայ է, որ նախարարապետը յայտարարեց (Մարտ 13) որ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին պաշտօնատարներուն հետ, 2005ի եւ 2006ի համար: Վարչապետը, սակայն, ոչ մէկ թիւ տուած է հաւանական յատկացումներուն համար: Ցայտնած է նաեւ թէ Ուրբաթ օրուան օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ նաեւ ոչ պետական մարզը: Ռաֆարէն չի բացառեր նաեւ ՍՄԻԻՖ-ի (Նուազագոյն աշխատավարձ) վերարժեւորում մը Ցուլիս 1էն առաջ:

Ցստակ է որ ցոյցերէն զատ, կառավարութիւնը եւ մանաւանդ Շիրաք չատ մտահոգ են Սահմանադրութեան հանրաքուէին համար, քանի օր օր "ո՛չ"ի կողմնակիցներու համեմատութիւնը կը բարձրանայ: Մնաց որ, հանրաքուէին ո՛չը կրնայ պարզապէս ո՛չ մը ըլլալ Շիրաքի եւ այդ է դլխաւոր մտահոգութիւնը:

*
**

Ժ.-Փ. Ռաֆարէն Մարտ 14ին Իսրայէլ մեկնեցաւ եռօրեայ այցելութեան մը համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐԺ ԺԻՒԼԻ, Լիպերասիոնի տնօրէնը, եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց (Մարտ 12 – 14) Պաղտատ, որպէսզի տեղւոյն վրայ տեսակցութիւններ ունենայ Իրաքցի թէ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններու հետ, մօտէն ուսումնասիրելու համար իր աշխատակցութիւնին եւ անոր առաջնորդին ազատ արձակումը: Ս. Ժիւլի կոչ ըրաւ Մարտ 13ին, որպէսզի առեւանդողները կապ հաստատեն Ֆրանսայի դեսպանատան հետ: Ֆրանսայի մէջ, ուրեմն բոլոր քաղաքները, Մարտ 12ին չեմոլախառնբերով իրենց զօրակցութիւնը արտայայտեցին, մինչ Ռաֆարէն ալ լաւատես կը թուէր: Ֆլորանս Օպընա եւ Հիւսէյն առեւանդուած են Ցունուար 5էն ի վեր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պատգուխներէն՝ Անրի Էմմանուէլլի անտեղի յայտարարութիւն մը ունեցած է Մարտ 11ին եւ յաջորդ օրն ալ դղջում յայտնած, Ֆր. Հոլանտի խիստ դատապարտումէն ետք: Ա. Էմմանուէլլի, որ "ո՛չ"ի կողմնակից է Սահմանադրութեան համար, ըսած էր թէ "այո"ի կողմնակիցները կը նմանին անոնց որոնք "ամբողջական իրաւասութիւններ քէյարկած են Լաւալի 1940–ին": Հոլանտի համար, Էմմանուէլլիի արտայայտութիւնը անընդունելի սխալ մըն է: Այս վերջինն ալ խոստովանած է որ ցոյց տալու համար որ կուսակցութիւն մը անխախտական չէ, պատմական երկու օրինակ տուած է, կը ցաւի, բայց չի խորհիր, կը դիտակցի որ կը նախընտրեն այսպիսի հարցերու մասին վիճարկում ունենալ քան Սահմանադրութեան մասին խօսիլ:

ՆԻՕԻԻ (Փարիզեան արուարձան) ԵՒրեպոհանական մասնակի ընտրութեան, Մարտ 13ին, առաջին շրջանին իսկ, Նիքոլա Սարքոզիի ընտրութեան յաղթանակը մեծամասնութեամբ, 70,74%ով: Ի.Մ.Փ.Ի նախագահը, որ այլեւս նախագահ չէ, կը վերագտէ իր աճողը:

ՓԱՐԻԶԻ Պատժական 16րդ տեսչութիւնը առջեւ, Մարտ 10ին բացուեցաւ գործիքացի Շառլ Փիէրլիի դատավարութիւնը: Իրեն հետ կը դատուին 21 մեղադրեալներ, որոնց կարգին անկախապաշտներու պետ Ժան-Կի Թալամոնի: Ամբաստանուած են դրամական գնդծումներու համար, որ լայնօրէն նպաստած է ահաբեկչական գործին:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ նախկին նախարարապետը՝ Ռամուշ Հարատինաժ դատական հետապնդումի տակ է 37 ամբաստանութիւններու համար (պատերազմական ոճիր, մարդկութեան դէմ ոճիր, հալածանք, ըսպանութիւն, բռնաբարումներ սերպ, ռոմ եւ ալպանացի բնակչութեան դէմ): Այս է ամբաստանութեանց չարքը զոր հրապարակած է Պատժական Միջազգային Դատարանը: Վարչապետ նշանակուած էր Դեկտեմբերին եւ հրաժարած էր Մարտ 8ին: Գլխաւոր եւ կարեւորագոյն պարագլուխն էր Քոսովոյի ազատագրութեան բանակին, ալպանական կեռիլլային ոգի դէմ դրաւ Միլոսեւիչի ուժերուն:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետը Պ. Տելանօյէ կ'ուզէ սահմանափակել կառքերու երթեւեկը Փարիզի կեդրոնը եւ կը նախատեսէ մինչեւ 2012 փակել Փարիզի կեդրոնը (4 թաղամաս) կառքերուն: Որոշումը կրնայ տրուիլ 2006ի վերջ:

ՄՈՆՓԱՐՆԱՍԻ երկնաքերը, բարձրագոյնը Եւրոպայի, վտանգաւոր է, կը գրէր Թուռնալ տիւ Տիմանշ (Մարտ 13) որովհետեւ 59ի վրայ չորս յարկեր եւ հատատրակաց բաժանմունքներ դատուած են "3րդ մակարդակի վրայ" ամէնէն վտանգաւորը, ամիանթի ներկայութեան պատճառով: Թէեւ կ'ըսուի թէ անմիջական գեանդի վրայ, հոն աշխատողներուն համար (5000) վտանգ չկայ բայց եւ այնպէս մը կը փնտռուի: Հիմնական մաքրագործումը երեք տարի կրնայ տեւել եւ քանի մը միլիոն եւրօ արժել:

ՋԷՋԷն կեռիլլայի ղեկավար մը՝ կանուչ Մանսարով սպանուած է ըստ ռուսամէտ էչէնի իշխանութիւններուն: Գրոզնիի "էմիր"ը կը նկատուէր, որ կը վարէր կեռիլլայի գործողութիւնները: Իր նախորդը՝ Եունադի Տուբչայեւ սպանուած էր ամիս մը առաջ:

ԼԻԲԱՆԱՆ բաւական չփոթ կացութեան մը մասնուած է, քանի սուրիամէտ տարբերը (Հեզպոլլա, Ամալ) և ընդդիմութիւնը ցոյցերու մրցակցութեան մը ձեռնարկած են: Երկրին հարաւը Հեզպոլլան կը կազմակերպէ ցոյցերը, ընդդիմութիւնն ալ Մարտ 14ի առաւօտէն հաւաքուած էր Նահատակաց հրապարակը: Միւս կողմէ, Սուրիա սկսած է իր զօրքը քաշել:

ՊԱՊԸ Վատիկան վերադարձաւ, ուր իր յարկաբաժինը օժտուած էր բժշկական բոլոր յարմարութիւններով: Ցուհ.-Պօղոս Բ. սկսած է նոյնիսկ խօսիլ, քայց իր ժամանակացոյցը այլեւս ծանրաբեռնուած պիտի չըլլայ:

ԷՄՄԱՆՒԷԼԼ ՊԷԼԼ, Ֆրանսական չարժանկարի ծանօթ արուեստագիտուհին մերժած է որպէս հրաւիրեալ մասնակցիլ Պոլոյ Ֆիլմի փառատօնին. ան ըսած է թէ կը մերժէ երթալ երկիր մը ուր կիմնը ոտիկանութեան կողմէ կը խոչտանգուի:

ԻՐԱՔի մէջ, քիւրտ ղեկավարները բանակցութիւնները կ'ուզեն այն նախնական համաձայնագրին որ գոյացած էր իրենց եւ շիիներու միջեւ (տե՛ս "Ցառաջ", Մարտ 12/13). մինչ քիւրտ արարքները կը շարունակուին եւ 24 մեռեալ կար Մարտ 12/13ի չաբաթավերջին:

ՀԵՊՐՈՆի համալսարանի գամփռին վրայ, բախտաւոր պատահած են Ցահմադի եւ իսլամապաշտ Համասի կողմնակիցներուն միջեւ, որոնց հետեւանքով 8 հոգի վիրաւորուած է: Բախտաւոր պատճառը կը նկատուի ուսանողներու ներկայացուցչական խորհուրդի ընտրութիւնը: Միւս կողմէ, Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ հանդիպում մը տեղի կ'ունենար Մարտ 14ին, նախարարական մակարդակի վրայ: Համասը կ'ուզէ նաեւ մասնակցիլ Ցուլիսի ընտրութիւններուն:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԵԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՔԱՄՀԻ՝ «ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ, ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Է»

Թուրքիոյ գործի հրապարակին ծանօթ անուններէն Ժաք Քամհի եւս տնտեսական պարբերականի մը տուած հարցազրոյցին տեսակէտ յայտնած է Հայկական Ցեղասպանութեան մասին, ըսելով որ կատարուածը ողբերգութիւն է միայն:

Հրեայ գործարարը ըսած է թէ հայկական պնդումները պինդն ալ չատ կը հետաքրքրէն թէ՛ որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի, թէ որպէս Հրեայ: Կը թուէ իր եւ իր բարեկամներուն արտասահմանի ձեռնարկները ի նպաստ Թուրքիոյ, Կիպրական հարցին կամ Ցեղասպանութեան պընդումներուն առընչութեամբ: Այդ առիթով ինք եւս կը կրկնէ թէ Հայերուն եւ Հրեաներուն պարագաները չատ տարբեր են. Հայերը անկախ պետականութեան պայքար կը մղէին, իսկ Հրեաները Գերմանիոյ մէջ նման քաղաքական նպատակ չունէին: Աւրդէն ցեղասպանութիւն բառն ալ յարիր է Հրեաներու Ողջակէզին եւ ոչ Հայերու դէմ գործուածին:

Ժ. Քամհի ըսածներուն կ'աւելցնէ թէ ռուսական դիւանները փաստեր ունի հայկական պնդումներուն դէմ: Ինք չատ ցաւ կը զգայ Հայերու ապրած ողբերգութեան համար, բայց որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի Հրեայ, չի կրնար հանդուրժել որ Թուրքիա նման ամբաստանութիւններով ազատաւորուի, միւս կողմէն Հայկական Հարցն ալ նմանցուի իր հրեայ ցեղակիցներուն դէմ գործուած ցեղասպանութեան:

Հրեայ գործարարը ոչ միայն Հայերուն, Թուրք վիպագիր Օ. Փամուքի ալ հաշիւը մաքրած է նոյն հարցազրոյցին. պինդը դասած է այն մարդոց չարքին որոնք սեւին ճերմակ, ճերմակին ալ սեւ կ'ըսեն: Այլ հարց որ նման պնդումներու համար հարկ է մարդ պատմաբան ըլլայ եւ Փամուք չէ: "Մարմարա" (Մարտ 12) ազդարարչին կ'աւելցնէ. "Քամհի կը մոռնայ թէ ինք ալ պատմաբան չէ":

Գործարարը համոզուած է թէ Հայկ. Ցեղասպանութեան հարցը դեռ երկար կը չարունակուի, քանի որ կարգ մը լոպիներ հայկական հաստատութիւններէ կարեւոր դոնարներ կը ստանան: Այս կացութիւնը Հրէական Սփիւռքին ալ հարցն է եղեր, որովհետեւ ան ալ չատ վրդոված է հայկական պնդումներէն: Այս պատճառով Իսրայէլ ու Հրէական աշխարհը կը զբաղին հայկական պնդումներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՑԱԾ

Մարտ 12ին երկօրեայ այցով Երեւան գացած է Վրաստանի նոր նշանակուած վարչապետը Զուրաբ Նողաիդելի: Ան հանդիպումներ ունեցած է վարչապետ Ա. Մարգարեանի, նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի հետ. այցելած է Ծիծեռնակաբերդի Եղեռնի զոհերուն յուշահամալիրը: Հանդիպումներուն գլխաւոր նիւթերը եղած են ապրանքներու փոխադրութիւնը, ուժանիւթի փոխանցումը, գործակցութեան հարցերը: Նողաիդելիի արտասահմանեան առաջին այցն էր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 12/14)

ՅՈՅՑ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՄԷՋ

Վրաստանի հարաւային շրջանի Ախալքալաքի բնակիչ Հայերը Մարտ 13ին ցոյց կազմակերպած են ռուսական զինուորական կայաններու փակումի հաւանականութեան դէմ: Կազմակերպիչները եղած են "Վիրք" կուսակցութիւնը եւ "Մեր Ջաւախք" ընկերութիւնը, ըստ որոնց ցուցարարներու թիւը ութ հազար եղած է, մինչ ոստիկանութիւնը բազմութիւնը նկատած է 1500 հոգի:

Ելոյթ ունեցողները ըսած են թէ ռուսական կայաններու փակումը պէտք մը կ'ըլլայ տեղի հայ բնակչութեան համար որուն կեանքին մէջ կենսական դեր ունին կայանները. անոնց փակումով այդ մարդիկը առանց աշխատանքի, հետեւաբար առանց եկամուտի կը մնան: Հանրահաւաքին մասնակիցները դիմում մը յղած են նախագահ Սահակաշվիլիի, պահանջելով որ կայանները փակէ միայն իրենց աշխատատեղի ապահովելէ ետք: Վրաստանի նախագահի Ջաւախքի ներկայացուցիչը ըսած է որ կը լուծուին բնակիչներուն ընկերային բոլոր հարցերը, բայց աւելցուցած նաեւ որ ոչ մէկ ցոյց կրնայ խոչընդոտել փակումի որոշումը:

*
**

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Մարտ 13ին առաւօտ կանուխ Հայաստան – Ադրբեջան սահմանային գօտիին մէջ, վարդենիսէն 25 քմ. հարաւ, 4 ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը արձանագրուած է: Ցետցմանները զգացուած են Սողք, Տրեմակ, Ազատ, Նորաբակ գիւղերուն մէջ: Կան անկարեւոր վնասներ:

ՄԻՍՍ ԵՒՐՈՊԱ 2՝ ՀԱՑԱՍՏԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 12ին, Փարիզի Փալէ տէ Սփորի մէջ տեղի ունեցաւ Միսս Եւրոպայի ընտրութիւնը: Դատավարին մաս կը կազմէր Շառլ Ազնաւուր: Կը մասնակցէին 36 երկիրներու թեկնածուները, որոնց կարգին՝ "Միսս Արմենիա": Առաջին զոյգ մը կատարուած էր արդէն եւ այդ զոյգին եռք կը ներկայանային 12 օրիորդներ միայն, 11րդը՝ Թուրքիան էր, 12րդը՝ Հայաստան:

Նախքան վերջնական ընտրութիւնը, նոր զոյգ մը եռք, ընտրած էին հինգ մըցակիցներ, որոնք կը ներկայացնէին՝ Սլովաքիան, Հայաստանը, Գերմանիան, Ֆրանսան եւ Անգլիան: Վերջնական ընտրութենէն եռք, Միսս Եւրոպա կ'ընտրուէր՝ Գերմանիա եւ երկրորդ կը հանդիսանար Հայաստան, յանձին Լուսինէ Թումասեանի:

ԲԱՑ ԿԱՊՈՅՏԻՆ ԵՏԵՒ

Արագ կը սահի գրիչը, մէկ երեսը դարձածած թուղթին եռեւի սպիտակ մակերեսին վրայ... Արագ կը հոսի մելանը ու կ'արձանագրէ բոլոր բառերը, տեղեկութիւնները, զգացումները, որոնք կը ցայտեն տատամսելով, փոքր խմբագրատան չորս բաց կապոյտ պատերուն մէջ...

Չորս բաց կապոյտ պատերուն մէջ, չորս կին ենք նստած։ Ինձի վիճակած փոքր սեղանին եռեւ նստած, սեղանին վրայ դիզուած գիրքերով կերտուած պատնէշին եռեւ, ինքնապաշտպանուած, լրտեսի մը նման գաղտագողի, մէկ աչքով, այն ալ պոչով, դիզուած գիրքերուն ծերպերէն կը գնեմ հզօր խմբագրուհին՝ չորս կիներուս մէջ տ՛է միայն ամէնէն տարեցը, այլեւ ամէնէն ուժեղը, մի քանի թիզ անդին, լա՛յն ու երկա՛ր դրասեղանին եռեւ բազմած... Ուրտեղէ՞ն իջած է իրեն այս ուժը հզօր... Եռեւը՝ դլխուն վրայ, բաց կապոյտ պատէն կախուած, հիմնադիր խմբագիր հօր փարթամ իւղանկարէ՞ն, թէ լա՛յն ու երկա՛ր գրասեղանէն... Ի՞նքն է եղած արժանին... Իրե՛ն է յանձնուած թուր կեծակին, խաչ պատերազմին... Գիրքերուն դէզերուն եռեւ, մտորումներուս մէջ կծկուած, միւս աչքովս ալ, համայած կը հետեւիմ, դիմացի անկիւնի փոքր սեղանին վրայ արագ արագ սահող ու պատմութեան դէպքերը արագ արագ արձանագրող գրիչին... Չորդ աչքերս, մէկը դէպի ալ, միւսը դէպի ձախ, կը նկարեն հիացած, զոյդ խմբագրուհիները՝ տարիներու ընթացքին պողպատ դարձած, մինչ ականջներուս մէջ հետզհետէ կը բարձրանայ, կողքի տպարանէն հասնող, իւղոտ, կապարի տաչոցներով ծածկուած մեքենաներուն հնամենի աղմուկը երկաթեայ...

Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Հնագէտ է պատմող բարեկամուհիս, սահող գրիչին դիմաց, կապոյտ պատին տակ կողմնակի նստած... Գիմբրեցի՝ հնագէտ։ Միասին եկած ենք խմբագրատուն, անձայն քայլերով, խոստովանելու այստեղ՝ ճկուն ու ճարտար գրիչին, տարիներո՛ւ անխոնջ աշխատանք մը կատարուած այնտեղ՝ հողին բա՛ց կապոյտ երկինքին տակ, հողին պատմութեան փոշիներուն տակ... Կը պատմէ՛ հնագէտ բարեկամուհիս մերթ յուզումով, մերթ վարանումով, Գիմբրեցիի հնչիւններով, Մչեցիի ժպիտով...

Բաց կապոյտ երկինքին տակ
պեղումնե՛ր բազմատեսակ...
Հազարամեակնե՛ր թաղուած
հազարամեայ մշակոյթի
կտորներ,
բեկորներ,
Աւրարտեան սահմանաքարեր,
դամբարաններ,
քարանձաւներ,
բնակավայրեր...

Բաց կապոյտ երկինքին տակ
այնտե՛ղ
լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛չտ հասատքով
պեղումնե՛ր բազմատեսակ...
Հազարամեակներու մասունքնե՛ր,
փշուրնե՛ր,
վաղեմի պատմութեան վկանե՛ր...

Եւ սակայն կրկի՛ն կը ծածկուի պեղած հազարամեայ պարծանքը յայտնաբերուած... Կը ծածկուի նո՛յն հողով, կրկին ննջերու այնտեղ, հանգի՛ստ ու խաղաղ, մոայլ իրականութենէն հեռո՛ւ, պատմութեան փոշոտ չերտերուն տակ, մինչեւ հասնի ճիշդ ժամանակը կրկին դուրս գալու, շնչելու ազատ, բաց կապոյտ երկինքին տակ, պահպանուելու, ցուցադրուելու, արժեւորուելու...

Իսկ հիմա այստեղ նստած, կ'արձանագրէ խմբագրատան ճկուն ու ճարտար գրիչը արագ արագ, լուռ աշխատանքը՝ այնտեղ կատարուած ու ծածկուած...

Պիտի չարունի
արձանագրուած հնչիւնները
մէկիկ մէկիկ,
հատիկ հատիկ,
դիր դիրի քով,
բառ բառի քով,
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր...
Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Պիտի կազմեն
նախադասութիւն,
պարբերութիւն,
եւ մշակոյթի պատմութիւն,
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր...
Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Մինչե՛ւ չարունի
ու կազմուին
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր,
հի՛ն ազգայ պատմութիւն
եւ համբերութի՛ւն...
Շատը կ'երթա՛յ,
եւ տակաւին
չա՛տը կը մնայ...
Աստուա՛ծ վկայ...
Ութսուն տարիներէ ի վեր
իւրաքանչիւր օր,
ամէ՛ն օր,
կը հալի կապարը,
կը ճուլուի կաղապարը,
հետը անշուշտ
մի՛չտ պայքարը.
իսկ փամփո՛ւչտը
կապարէ դիրը,
պողպատէ խօսքը...
Կը վորագրուի
պատմութիւնը,
հազիւ բերելով
ծայրը ծայրին,
վերջապէս թաթխելով մելանին,
յանձնելով թուղթին,
միչտ սկսելու կրկին
արեւածագին
եւ սիրելու ապրիլն ու անդրին,
ճօթը ճուլթը
Հայոց Աչխարհին եւ Սփիւռքին...
Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Եւ այսպէս
մեքենաներուն ու պատմութեան
չլռող աղմուկը,
ութ տասնամեակներէ ի վեր,
կը մենամարտի՛ ճակատը բաց,
սուրացող ու սլացող
նոր ժամանակներուն
հսկա՛յ սլաքներուն դիմաց...
Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Եւ այս անհատասար,
ո՛չ յուսահատ,
անվե՛րջ պայքարը
այստեղ
չորս կապոյտ պատերուն մէջ,
մի՛չտ հատատքով,
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով...
Թը՛խկ չըխկ,
Քըրը՛խկ չըխկ չըխկ...

Կը մեծնա՛յ
ութսուն տարիներէ ի վեր
չլռող ճգնող աղմուկը ականջներուս մէջ...
իսկ աչքերուս առջեւ կը փռուի,
անխոնջ լո՛ւռ աշխատանքը,
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛չտ հատատքով,
այնտե՛ղ կատարուած,
նաեւ
չյուսահատող պայքարը
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛չտ հատատքով,
այստե՛ղ հռչակուած...

Ականջներէս ու աչքերէս, կը ներխուժեն սանձարձակ ձայներ, կանչեր, տեսարաններ, ուժ, հատատք, յամառ աշխատանք, երբ անչո՛ւշտ, կը հասունանայ ու կը պայթի չորսիս համար սպասուածը... Մե՛ծ աղէտը... Երկրաշա՛րժը...

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

(985-1058)

ԿԵԱՆՔԸ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ծ.Գ. Այս գրութեան աղբիւր ծառայած են գլխաւորաբար Փրոֆ. Տոքթ. Լ.Գ. Խաչերեանի 1987ին Լոս Անճըլըս լոյս տեսած համանուն գիրքը, ինչպէս նաեւ Հայկական Համառօտ Հանրագիտարանը եւ «Պատմութիւն Հայ Գրականութեան» գործը (լոյս տեսած Վենետիկ-Ս. Ղազար Մխիթարեան տպարան)։

Վասակ Հոլոմի որդի Գրիգոր Պահլաւունին որ մատենագրութեան ծանօթ է նաեւ որպէս Գրիգոր Բիւնեցի կամ Գրիգոր Մագիստրոս անուններով, հայ ժողովրդի պատմութեան տարեգրութեան մէջ 10րդ դարէն պատմական բեմ բարձրացած ականաւոր Պահլաւունի տոհմէն էր։ Ան իր բազմազան ձիրքերով մեր պատմութեան վորոյիչեալ շրջանին ամենակարեւոր անձնաւորութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ։

Իբրեւ ռազմավար՝ հայրենիքի պաշտպանութեան մատոյցներով,

Իբրեւ պետական գործիչ՝ Անիի Բագրատունեաց հարստութեան վերականգնման եւ յարատեւման անպիղծ ճիգերով, հայ-բիւզանդական բարդ յարաբերութեանց համահարթման դիւանագիտական նրբամիտ ձգտումներով, մանաւանդ ազգային ինքնութեան հաստատման եւ «ազգային ոգի»ի թեւածման անչէջ ոգորումներով,

Իբրեւ գաղափարախօս՝ ազգային չահերու եւ հայրենիքի միասնութեան եւ համախմբման եռանդուն եւ բոցաշունչ արտայայտիչ,

Իբրեւ դպրութեան եւ մշակոյթի տեսաբան՝ վարդապետական բարձրագոյն կրթութեան դասընթացքներու եւ ուսումնադիտական նիւթերու ծրագրաւորողն ու անոնց կազմակերպիչը, իր բազմամեայ ուսուչցապետական հանգամանքով, նամանաւանդ հելլենիստական քաղաքակրթութեան իմացութեան իր «համայնագիտական» հեղինակութեամբ,

Իբրեւ գիտնական, թարգմանիչ եւ մատենագիր՝ իմացախոհական հարուստ բովանդակութիւն ունեցող գանձարանային իր «Նամականի»ով, հնագոյն չարք մը լուններէ ու մատենագրութիւններէ կատարած ընտիր թարգմանութիւններով։

Իր «Մեկնութիւն Քերականի» գործը հարիւրամեակներ չարունակ որպէս դասագիրք գործածուած է վանքերու, վարդապետարաններու, ճեմարաններու եւ համալսարաններու մէջ։

Գրիգոր Պահլաւունի ծնած է 985-990 թուականներու միջեւ, Բագրատունեաց մայրաքաղաքը՝ Անի։ Մանկութիւնը անցուցած եւ նախնական դաստիարակութիւնը ստացած է նախ Պահլաւունիներու ապարանքին մէջ։ Իր մանկութեան յուչերուն մէջ, ըստ իր «Նամականի»ին ան իր հօրեղբօր՝ Վահրամ Պահլաւունիին իրեն հանդէպ տածած սիրոյ եւ փաղաքչանքներու մասին կը խօսի։ Իր երախտիքը այնքան մեծ եղած է Վահրամ սպարապետին հանդէպ որ ամոր մահուան առիթիւ կը յայտնէ. Հայոց սպարապետին քալածներուն համար պէտք է սգայիւն ոչ թէ լալկան կանայք այլ ինքը Գ. Պահլաւունին պէտք է «արտօսր կաթեցուցանէր» հայրական գութ ցուցաբերողի հանդէպ՝ «բանական իմաստասիրական երգով» որպէս «պարտքի հատուցման որդիական հարազատութեամբ միշտ զինքը սիրած ըլլալուն եւ ռազմագիտութիւն ջամբելուն» համար։

Գ. Մագիստրոս իր հայրը կը կորսնցնէ երբ ինքը 30-32 տարեկան էր, իսկ մայրը մօտաւորապէս 50-52։ Մօրը մասին դժբախտաբար տեղեկութիւններ չենք հասած։ Քոյր մը ունեցած է Սեդա անունով։ Պահլաւունի բազմատաւակ հայր եղած է. ունեցած է ութ զաւակներ՝ չորսը մանչ, չորսը աղջիկ։ Եղած է արժանաւոր ծնող եւ բոլորանուէր հայր։

Մագիստրոսի «Նամականի»ի քննութենէն կը պարզուի թէ, իր վայելուն ուսումը կը պարտի Անի մայրաքաղաքի ուսումնագիտական կեդրոններուն։ Իսկ հասուն տարիքին՝ Բիւզանդիոնի դիտութեան եւ լուսաւորութեան բարձրագոյն հաստատութիւններուն, Պոլսոյ ճեմարաններուն եւ վաճառներուն։ Մագիստրոսի կրթութիւնը կը բնորոշուի երեք ուղղութիւններով. ա.. ռազմական արուեստի, բ.. աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան եւ գ.. անթիւ գիտութիւններու գծով։ Այդ իսկ պատճառով Գ. Մագիստրոս աչքի կը զարնէ իբրեւ ականաւոր զօրավար իշխան ու պետական գործիչ, որ ճանաչուած գտած է մինչեւ իսկ Բիւզանդական կայսրութեան կողմէ՝ ստանալով «մագիստրոս», «կիւրաւնդ» եւ «դուկ» պատուանունները, ինչպէս նաեւ իբրեւ հռչակաւոր իմաստասէր, աստուածաբան, դպրութեան տեսաբան եւ քերական մեկնիչ։ Բնութագրական է ան՝ երբ առիթով մը իր մասին «Նամականի»ին մէջ ան կը գրէ, «Եթէ ձկնորսացն եմ աշակերտ, սակայն ոչ եմ անտեղեակ Աբեննացւոյն ստորոգութեանց եւ հելլենական հանճարոյ...» այսինքն՝ թէեւ ձկնորսներու (փոխաբերական իմաստով՝ քրիստոնէութեան) աշակերտ եմ եղած, սակայն անտեղեակ չեմ միւսժամանակ աթենացիներու տրամաբանական ուսմունքին (ստորոգութեանց) եւ հելլենական հանճարին...։ Գ. Պահլաւունիի ուսումին բնութագիրը տուած է նաեւ իր ծոռը՝ մեծահամբաւ Ներսէս Շնորհալին։ Այս վերջինը կը հաստատէ, որ Գ. Պահլաւունի հանրածանօթ եղած է իբրեւ տեսաբան իմաստասէր, հոմերական տաղաչափութեան, դաղտնիքներուն հմուտ քանաստեղծ, հելլենիստական գիտութեան ներհուն հարագիտարանային մտածող որ կը ճախրէ աստուածաբանութեան բարձրագոյն ոլորտներուն մէջ։

Գ. Պահլաւունին յաճախ ընդմտնելիութիւններու եւ պատիւներու արժանացած է Բիւզանդիոնի կայսեր կողմէն՝ իր նուաճած ուսումնագիտական, նաեւ ռազմագիտական, վարչական եւ դիւանագիտական անուրանալի հեղինակութեան պատճառով։ Ինչպէ՞ս պատմել Շիրակին մասին, Գիմբրիին մասին, առանց անդրադառնալու այս մասին... Մե՛ծ երկրաչարժը... Կը փլի՛ Գիմբրիին բաց կապոյտ երկինքը, կը հոսի չոայլաբար ցաւը... Կը թաւիլ յանկարծ աչքերուս դիմաց, ծեփուած բաց կապոյտը խմբագրատան չորս պատերէն վար, եւ ի յայտ կու գայ տմոյն ցաւը, մորմո՛քը, կսկի՛ծը, ութ տասնամեակներէ ի վեր այնտեղ չերտ չերտ կուտակուած...

Կը փլի՛ Գիմբրիի երկինքը, կը թաւի՛, թաւթաւի՛ խմբագրատան բաց կապոյտը... Հնագէտ բարեկամուհիս աչքէն կը հոսի բիւրեղ արցունքի կաթիլի մը մէջ ամփոփուած ծով ցաւը... Գիտէ կաթիլը իր սովորական ճամբան, ու միայնակ կը ծորի այտէն ցած...

Հազար ու մէկ ցաւով եւ կսկիծով, մեծ երկրաչարժին պատճառած անվերականգնելի աղէտով, տակաւի՛ն կը չարունակեն փրկել յամառօրէն, հազարամեայ մշակոյթին կտորները, բեկորները, լերկ ու մերկ, որբացած ու անտէր բազուկներով...

Կաթիլ մը արցունքով հեղեղուած, աւելի՛ փոքրացած խմբագրատան ծով յուզերուն մէջ կը խեղդուի՛մ... կը գրկեմ հնագէտ բարեկամուհիս ու ծանր քայլերով, դուրս կու գանք խմբագրատունէն, մեր ետին ձգելով երկու հզօր խմբագրուհիները խաչ պատերազմին կապած, թուր կեծակին բռնած, հի՛ն ժամանակներով, նո՛ր ժամանակներուն դիմաց, խիզախաբար այստե՛ղ եւ այնտե՛ղ, տակաւին երկա՛ր պայքար հռչակած...

Փարիզի մայթերով կը քալենք դէպի Ցառաջ, ինք դէպի Գիմբրի, իսկ ես դէպի բաց կապոյտը մեր ճակատագրին...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Հիւր խմբագրատան

ռով: Յետագայ ժամանակներուն, արդէն 1240 թուականին, Ն. Շնորհալիի վարքագիրը քահանան Հանդամանօրէն կ'ուրուագծէ անոր դիմանկարը: Ըստ վերոյիշեալ վարքագրին, Գ. Պահլաւունին բիւզանդական դիւանականներու հետ բազմիցս սուր բանավէճերու մէջ մտնելով բացայայտած է իմաստասէրի մտաւոր իր վիթխարի կարողութիւնը՝ ինչպէս դաւանաբանական. եկեղեցական նոյնպէս եւ փիլիսոփայական հարցերու մէջ՝ «խոհական դարձբանաձգքներով» եւ դիտելիքներով «հզօր» եւ «անմրցելի» ըլլալով, պարտութեան կը մատնէր բիւզանդացի եւ այլազգի իմաստասէրները եւ գիտունները: Գ. Պահլաւունի օժտուած էր գիտնականի մը համար առանձնակարգ նշանակութիւն ունեցող բարեմասնութեամբ մը. ան պիտէր բացի մայրենի լեզուէն, վեց օտար լեզուներ, եբրայերէն, յունարէն, պարսկերէն, արաբերէն, լատիներէն եւ վրացերէն բոլորն ալ վկայուած մատենագրական փաստերով:

Պահլաւունի ուսումնասիրութեան մէջ չատ կարեւոր տեղ կը բռնէ ժողովրդական բանահիւսութիւնը՝ առասպելաբանութիւնը, դիցաբանութիւնը, առակաբանութիւնը, առածաբանութիւնը եւլն.: Հարկ է նշել մէւս կողմէ որ Ն. Շնորհալիի վարքագիրը կը բացայայտէ Գ. Պահլաւունիի անձնաւորութեան մէջ միաճուլումը մէւս ժամանակ թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ հոգեւոր իշխանութեանց լիազօրութեան. «ոչ միայն մարմնական իշխանութեամբ հովւէր զաշխարհ ամենայն որ ընդ իշխանութեամբ նորա էին, այլեւ հոգեւորապէս կարգաւորէր զամենեսեան, ըստ հաճոյիցն Աստուծոյ»:

ՌԱԶՄԱ - ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ. Պահլաւունիի պատմութեան բեմ բարձրանալը կը զուգադիպի Բագրատունեաց Հայոց թագաւորութեան մայրամուտին, այլ խօսքով՝ դէպքերով եւ իրադարձութիւններով յագեցած ճգնաժամային վերջին կէս դարու ժամանակամիջոցին: Բագրատունեաց Հայաստանի ներքին եւ միջազգային իրադրութիւնը ամբողջական կերպով ուրուագծելու համար հարկ է արձանագրել նաեւ հետեւեալ իրավիճակը. երկու աշխարհակալ պետութիւններ՝ Արաբական Խալիֆայութիւն ու Բիւզանդիոնը իրենց ամբողջ զինական ուժգնութեամբ երկարատեւ եւ հիւծող անընդմէջ ռազմական ընդհարումներու մէջ կը գտնուէին՝ բացարձակ գերիշխանութեան հաստատելու վճռականութեամբ Կովկասի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ: Բիւզանդական տիրապետութիւնը կը նկրտէր փոխարինել Արաբական Խալիֆայութեան չուրջ երկու հարիւրամեայ տիրապետութիւնը այս երկրամասին մէջ, երբ առաջինը իր հզօրութեան զագաթնակէտին կը գտնուէր: Մինչդեռ Արաբական Խալիֆայութիւնը մէջցեղային եւ միջատատական երկպառակումներու եւ ընդհարումներու պատճառաւ ներքին քայքայում կ'ապրէր, կը հիւծէր եւ ուժասպառ կը դառնար:

Ահա քաղաքական այս բարդ իրադրութեան մթնոլորտին մէ՛ջ ծաւալեցաւ Գ. Պահլաւունիի գործունէութիւնը իբրեւ Անի-Շիրակի թագաւորութեան պետական-վարչական ականաւոր գործիչ եւ մշակութային-գիտական կեանքի կազմակերպիչ եւ խթանիչ:

Պատմագրաղան աղբիւրներու մէջ Գ. Պահլաւունիի մասին առաջին յիշատակութիւնը կ'աղերսուի 1021 թուականին քրտական ասպատակող ցեղի մը՝ Դելումներու ներխուժման առընչութեամբ Վասակ Հոլոմի (Պահլաւունիի հօր) եւ Գ. Պահլաւունիի կազմակերպած դիմադրութեան: Ըստ Ուռհայեցիի Վասակ Հոլոմը 500 հեծելազօրով զինեալ ընդառաջ կ'երթայ թշնամիին եւ Քղնիի պաշտպանութիւնը կը յանձնէ իր որդւոյն Գ. Պահլաւունիին: Յաղթանակով կասեցնելէ յետոյ ներխուժող Դելումները, Վասակ Հոլոմ դժբախտաբար գոհ կ'ըլլայ տգէտ գիւղացիի մը յարձակման երբ այս վերջինը, քունի ընթացքին քարով կը հարուածէ իր իշխանին, թշնամի կարծելով զայն: Այդ իսկ պատճառով Վասակ Հոլոմ չաճախ կը յիշատակուի իբրեւ «մարտիրոս» կամ «նահատակ»:

Այս ողբերգական մահէն յետոյ, Գ. Պահլաւունի տէրը կը դառնայ իր հօրը բաւական ընդարձակ տիրոյթներուն որոնք կ'ընդգրկէին Նիգ գաւառէն մինչեւ Գեղամայ լիճը եւ Ազատ գետի հովիտները: Գ. Պահլաւունիի իբրեւ պետական-ռազմական գործիչի յիշեցումը պատմագրական աղբիւրներու համաձայն, աղերսուած է Անիի Բագրատունեաց թագաւորութեան ամենաճգնաժամային պահերուն ծաւալած դէպքերու: Այսպէս, 1040ին կը վախճանի Յովհաննէս Սմբատ արքայի թագաժառանգ եղբայրներէն Աշոտ Ե.ը որ աչքառու էր իր զինուորական եւ ռազմավարական հմտութեամբ, իր զօրաքանակի վարժեցմամբ, կարգապահութեամբ, արիութեամբ եւ մարտունակութեամբ: Աշոտ Ե.ի մահը խիստ բացասաբար ազդեց Հայոց բանակի ընդհանուր բարոյականի վրայ՝ կարգապահութեան անկումով կազմալուծելով եւ երկրի պաշտպանութեան նկատմամբ անտարբերութեան կործանարար հետեւանքներով: Այս դէպքէն տարի մը յետոյ յաջորդեց Անի-Շիրակի թագաւոր Յովհաննէս Սմբատի մահը որ ողբերգական կերպով սրեց կացութիւնը. Բիւզանդիոն հանդէս եկաւ իբրեւ «պահանջատէր» Անի-Շիրակի տարածքին, 1022ին Տրապիզոն ստորագրուած տխրահռչակ «Կտակ»ի համաձայն, Անիի Բագրատունեաց թագաւորութիւնը վերջ տալու սեւեռուն դիտաւորութեամբ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՒ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻԷԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ՑԱՏՈՒԿ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ ԿԸ ՊԱՏՈՒԻՆ ՓՐՈՖ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆԸ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ. – Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Մարտ 5 – 8, Ֆիլատելֆիոյ մէջ տեղի ունեցաւ Հրէական Ողջակէզի միջազգային գիտաժողովը: Աշխարհի զանազան անկիւններէն, ներառեալ Ճապոնիա, Ինտոնեզիա եւ Թուրքիա, բազմահարիւր համալսարանական դասախօսներ հաւաքուած էին տեղւոյն կաթողիկէ համալսարանին մէջ, մտքերու փոխանակում կատարելու համար: Ներկայացուած գիտական զեկուցումները կը չօշափէին, զրեթէ ամբողջութեամբ, նացիներու կիրարկած ցեղասպանական ոճիրին զանազան տարաւեակները, փուլերը եւ միջոցները: Այս կապակցութեամբ, Հայկական Ցեղասպանութիւնն ալ չատ կը չեշտէր իբրեւ նախընթաց եւ տիպար նմոյշ՝ ցեղասպանական բնոյթ կրող ոճիրի մը:

Սակայն գիտաժողովին կիզակէտը հանդիսացաւ այն ճաշը, որու ընթացքին նշուեցաւ Հայկական Ցեղասպանութեան 90ամեակը եւ այդ ցեղասպանութեան գիտական ուսումնասիրութեան համար մեծ վաստակ չհաց փրոֆ. Վահագն Տատրեանի մեծարումը: Բազմաթիւ գիտնականներ հայ ակադեմականին ներբողը հիւսեցին իբրեւ ահաւիրայ ցեղասպանագէտ եւ հեղինակ՝ չարք մը գիրքերու եւ ստուար թիւով մասնագիտական յօդուածներու: Ամերիկացի փրոֆ. Հուպէրթ Լօուք իր ներածականին մէջ չեչտեց նաեւ այն կէտը, որ Տատրեան ցեղասպանագիտութիւնը գիտական բարձր մակարդակի մը հասցուց եւ այդպէսով այդ բնագաւառին գիտական կարմատուրման յառաջընթացին մեծապէս նպաստեց: Ցատուկ ելոյթ ունեցաւ նաեւ փրոֆ. Փիթըր Պալաքեան, որ նոյնպէս Տատրեանի արժանիքները վեր հանելով դրուատեց գինքը: Ցետոյ յորելեարը պարգեւատրուեցաւ գեղազարդ եւ չրջանակեալ նչանաւոտակով մը ուր հետեւեալ արձանագրութիւնը կար՝

"Ողջակիզման մասնագէտներու տարեկան այս գիտաժողովի մասնակիցները, ոգեկոչելով Հայկական Ցեղասպանութեան 90ամեակը, այսու կը պատուեն փրոֆ. Վահագն Տատրեանը առ ի գնահատանք իր երկարամեայ նուաճումներուն":

Ասկէ հինգ տարի առաջ նոյն գիտաժողովի մասնակիցներէն 126 ակնառու փրոֆիլէօրներ, ներառեալ Նոպէլեան մրցանակակիր Էլի Վիզել, Աուշվիցի վերապրողներէն, ինչպէս եւ առաջնակարգ ուրիչ հրեայ մասնագէտներ, ստորագրեցին Ցայտարարութիւն մը, ուր ի միջի այլոց կ'ըսուէր թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը պատմական անժխտելի իրականութիւն մըն է եւ Թուրքիա պէտք է հաշտուի իր պատմութեան այս մռայլ իրականութեան հետ եւ ի վերջոյ ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը. միայն այս ձեւով Թուրքիա կրնայ զարդանալ դէպի ժողովրդավար բարձրունքներ:

Այս յայտարարութիւնը ամբողջութեամբ լոյս տեսաւ Նիւ Եորք Թայմզ, ձէրուզէլըմ Փոսթ եւ ուրիչ կարգ մը ամերիկեան թերթերու մէջ եւ տակաւին մինչեւ այսօր ան կը գործածուի իբրեւ աղաղակող փաստ, որ Հրէական Ողջակէզի մասնագէտներու ճնչիչ մեծամասնութիւնը ոչ միայն կը ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը, այլեւ կոչ կ'ընէ Թուրքիոյ ղեկավարներուն որ նոյնը ընեն:

Զօրեան Հիմնարկը հպարտ է յայտարարելու որ 1999ին տեղի ունեցած այս գիտաժողովին երեք գլխաւոր առեներէն մէկը Փրոֆ. Տատրեանն էր: Միւս երկուքը՝ Էլի Վիզել եւ Երուսաղէմի Հրէական Համալսարանի տեսուչ եւ Փրոֆ. Եհուտա Պաուէրն էին: Քալալերւով իր ելոյթին գտած ընդունելութենէն, գիտաժողովին վարիչները յանդուգն գաղափարը յղանալով անմիջապէս չարադրեցին կարճ եւ ամփոփ յայտարարութիւն մը եւ երկու ժամուան մէջ հաւաքեցին այդ 126 ստորագրութիւնները: Սա՝ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի անյողդողդ պայքարի մնայուն յենակէտներէն մին մնալու կոչուած անգնահատելի փաստաթուղթ մըն է:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 – 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Պաշտօնական անձի մը կողմէ այս հաստատումը բաւական ապահովութիւն ներչընչեց ինծի եւ կարծեցի թէ ա՛լ վտանգը հեռացած էր ինծի համար:

«Ժամանակ»ի մէջ վերսկսայ գրել փոքրիկ խմբագրական մը: Պոլսոյ առումին նուիրուած, որուն մէջ դրուատիքը կ'ընէի Թալէաթ Սուլթանի Մէհմէտի ու անոր յաղթութիւններուն, «որոնց բարեացակամ տրամադրութեան չնորհիւն էր որ կրցած էինք գարերու ընթացքին հետզհետէ յառաջդիմել ու բարգաւաճիլ»:

Հետեւեալ օրը կը վերսկսէի ընդհատած թերթօնս «Թագաւորին Կնիկը», որ անսպասելի պիտի մնար:

Նոյն առեներէն էր երբ առտու մը, թաքսիի կողմէ եկած միջոցիս, մայրին վրայ, դէմս ելաւ Ոսկան էֆէնտի Մարտիկեանը:

Լաւ էի որ պաշտօնէն հրաժարած էր ու կը պատրաստուէր Եւրոպա մեկնելու. իմացած էի որ նախարարութեան մէջ իր բռնած ընթացքով դժգոհութիւն եւ կասկած հրաւիրած էր իր վրայ:

Այս պայմաններու մէջ մտածելի որ թերեւս հաճոյ չթուի իրեն ինծի պէս քիչ չատ վտանգաւոր մէկու մը հետ հանդիպումը եւ քովէն անցայ առանց բարեւելու անծանօթի մը պէս:

Ոսկան էֆէնտի զիս կեցուց:

- Ինչո՞ւ կ'անցնիս առանց բարեւելու, հարցուց.

- Մտածեցի որ թերեւս ատպէս լաւագոյն կ'ըլլար, պատասխանեցի:

- Մէթէ երկու Հայ, փողոցին մէջ, իրար չպիպի՞ կրնան բարեւել առկէ եռքը:

- Չեմ գիտեր...

- Ո՞ւր կ'երթաս:

- Ամբաղրատուն:

- Եթէ ժամանակ ունիս միասին եկուր հետս, քիչ մը խօսակցինք:

- Ամենայն սիրով, եթէ ձեզի նեղութիւն չեմ պատճառեր:

Եւետ դարձայ իրեն հետ դէպի Թաքսիմ:

Բնական է որ մեր խօսակցութիւնը դարձաւ օրուան կացութեան եւ մանաւորաբար մեր վիճակին չուրջը:

- Այս մարդոց նպատակն է, ըսաւ Ոսկան Մարտիկեան, մեզ մտաւորապէս եւ նիւթապէս բնաջինջ ընել: Առաջինը ըրին աքսորելով Պոլսոյ բոլոր ծանօթ մտաւորականները...

- Աքսորելը բնաջինջ ընել չէ, ընդմիջեցի:

- Այո՛, եթէ աքսորէ վերադառնալու հաւանականութիւնը ըլլայ, չարունակեց Ոսկան Մարտիկեան տխրօրէն պլուխը չարժելով:

- Մէկ մասը վերադարձաւ:

- Այնչան մէկ մասը եւ ճչմարիտ ըսե՛մ. մինչեւ հիմա զարմացած եմ թէ ի՛նչպէս վերադարձան ատոնք:

Ցետոյ, խօսքը իմ վրաս թերելով՝ չարունակեց.

- Բարեբախտաբար դուն աժան ազատեցար:

- Այո՛, դիպուածին չնորհիւ, բայց կարծէ՞ք որ այլեւս վտանգ չսպառնար ինծի:

- Չէ՛, մտաւորականներու դէմ հալածանքը դադրեցաւ. հիմա կարգը եկաւ առեւտրականներուն, վաճառականներուն ... Հայերու հարստութիւնը պիտի առնեն ձեռքերնէն: Չեմ գիտեր թէ ասոր համար ի՛նչ միջոցներ պիտի գործածեն, բայց սա գիտեմ որ այս մարդիկը ամէն բանի ընելու կարող են... ամէն բան, կը հասկնա՞ս:

Եւ այդ բառերը սոսկալի նշանակութիւն մը կ'առնէին նոյն միջոցին Ոսկան էֆէնտիի բերնին մէջ:

Քանի մը օր ետքը Թղթատարութեան նախկին նախարարը կը մեկնէր Պոլսէն:

Յունիս 21ի առտուն լսեցինք թէ՝ քանի Հնչակեաններ կախաղան հանուեր են: Այս լուրը նոր սարսափ մը սփռեց ամբողջ Պոլսոյ Հայութեան մէջ:

Այս նահատակներուն մահու պատիժը հետեւեալ կերպով կը ծանուցանէր Պոլսոյ կեդրոնական հրամանատարութիւնը.

«Պատերազմական Ատեանի առջեւ ի ներկայութեան տեղի ունեցած դատավարութեամբ հաստատուած ըլլալով որ անկախ եւ ինքնօրէն Հայաստան մը կազմելու համար եղեռնափորձեր կազմակերպած, օտարները օսմ. կառավարութեան դէմ գրգռելու եղանակով ձեռնարկած են կայսր. երկրամասներէն մաս մը օսմ. կառավարութենէն անջատելու եւ այս նպատակով օտար երկիրներու զանազան կողմերը զաղտնի եւ յայտնի համաժողովներ գումարելով մէկտեղ հրատարակութիւններ, գրգռութիւններ եւ թղթակցութիւններ ըրած են, պատժ. քաղաքային օրինէնքին 09դր մօդուածին յաւերժատեւական մասին համաձայն Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան հետեւեալ անձերը.

«Փարամազ, Վառնացի Յակոբ Գազազեան, Մինաս, Սմբատ, Վահան Պօյաճեան, Տօքթ. Պէննէ, Արմենակ, կօչկակար Աբրահամ Արամ Աչըզպաչեան, բժշկական վարժարանի ուսանող Հրանդ, Շապին Դարահիսարցի Գարեգին, ոսկերիչ Պողոս, Յակոբ Պասմաճեան, Թոմաս Թոմասեան, կօչկակար Երեմիա, Մկրտիչ Երէցեան, զինուորական ուսանող Գեղամ Վանիկեան, ուսուցիչ Երուանդ Թօփուզեան. արձագործ Գառնիկ»:

Կախաղանի պատիժը տեղի ունեցած էր չատ պաղտնի կերպով եւ արշալոյսին առաջ: Վերջին վայրկեանին միայն Մայր եկեղեցիէն ափ յափոյ քահանայ մը տարած էին մահապարտներուն քով:

Այն քահանան, տէր Գալուստ իր վերադարձին, Թաղական խորհուրդին մէջ պատմած էր եղելութիւնը Սարգիս էֆէնտիի ու Թաղական խորհուրդի ուրիշ անդամներուն:

Տ. Գալուստի պատմածներուն համեմատ, բոլոր դատապարտեալներն ալ մեծ քաջութեամբ բարձրացած են կախաղան: Փարամազ եւ Տքթ. Պէննէ կախաղանին վրայէն խօսք ուղղած են ներկաներուն. առաջինը յայտարարած է թէ հազիւ 2-3 յոգնաւորները կամ իրենց մէջ, որոնց մէկն ալ ինքն է, բայց միւս մնայորդները բոլորն ալ անմեղ են այն ամբաստանութիւններէն՝ որոնց համար մահուան պատիժի ենթարկուած են:

(Շար. 13)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991
et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990
et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991
et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ECOLE
BIHEBDOMADAIRE
SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L' ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՑԺԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ
--- ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ ---

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)

— Parking assuré —

ԿԱՊՈՒՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian» Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE DU LIVRE
« L' A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes
Mardi 15 Mars à 20 heures
— Entrée libre —

auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **V O Y A G E E N A R M E N I E**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
A ï d a : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
M a ï d a : 01 46 38 28 47

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է: Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւանգեղաւ յԵրուսաղէմ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ե. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ
Դռնբացէ՝ ժամը 16ին:

***

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ք. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋՈՒԲԱԲԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄՈՒՐՍԷՃԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԻՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ Ք. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ուղեկցութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ—ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաչագրական եւ Հանգըստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ Հետեւեալ ժամանակացոյցին.-*

- ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳՍՐՈՒԹԻԻՆ Ք.ՀԶՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

***

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19: Նա. օր Մեծի Պահոց: Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Աւուրհանդէս ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանդիստ՝ ժամը 11·45-ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à
RENCONTRE
avec
K A Z A N —
KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 16
MERCREDI
16 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋԱԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՅԱՌԱՋԱԴ ՕՐԱԹԵՐԹԻ Տարի 21·158 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21·158

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՅՈՒՅԱՐԱՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՄ

Ի պատասխան Հեզպոլլայի հսկայ ցոյցին անցեալ չաբաթ, Մարտ 14ին, ընդդիմութիւնը նոր ցոյց մը ըրաւ, որու մասնակցած են մէկ միլիոն հոգի, բոլոր հոսանքներէն եւ յարանուանութիւններէն: Անգամ մը եւս պահանջուած է ճշմարտութիւնը Հարիրիի սպանութեան վերաբերեալ եւ նախագահ Լահուտի ու ապահովութեան իր ղեկավարներուն մեկնումը: Ցուցարարները եկած էին ամէն կողմէ, հին, սիւննի, քրիստոնեայ եւ տիւրզի շրջաններէն, ինչ որ առաջին անգամ պատահած է երեսուն տարիէ ի վեր, երբ սուրիական զօրքը տեղաւորուած էր Պեքաայի շրջանը: Ցատկանշական է նաեւ որ Մարտ 8ի Հեզպոլլայի ցոյցը ակնկալուածէն տարբեր արդիւնք տուաւ, այլ խօսքով աւելի ամրացուց Լիբանանցիները: Ընդդիմութեան գլխաւոր ոգեմբէտ՝ Սամիր Ճրանճիէ հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ կացութիւնը, նմանցնելով կոփամարտի մրցումի մը.– "Նախ, ծանր հարուած մը ստացանք՝ Հարիրիի սպանութիւնը: Պատասխանեցինք ցոյցեր կազմակերպելով եւ Քարամէն հրաժարեցնելով: Նոր հարուած մը ստացանք Հեզպոլլայի ցոյցով եւ Քարամէի վերադարձով: Անոր ալ պատասխանեցինք այս անվերջանալի ցոյցով": Բոլորը նոյն լաւատեսութիւնը չունին. Վ. Ճումպլաթ, օրինակ, չի հաւատար որ սուրիական զօրքը Լիբանանէն հեռանայ ընտրութիւններէն առաջ: Եւ հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ ոչինչ կը փոխուի եւ ընտրութիւնները ազատ չեն ըլլար, քանի սուրիական բանակը միշտ Պեքաա կը մնայ եւ Դամասկոս ալ հետեւէն կը ղեկավարէ իր մարդիկը:

Շատեր կան որոնք մեծ յոյսեր դրած են արտաահմանի վրայ: ՍՓՏ Պատրիարքը, որ գլխաւոր դէմքն է քրիստոնեայ ընդդիմութեան, Ուաշինկթըն գացած է եւ Պուշի հետ պիտի տեսնուի, ուրիշներ իրենց յոյսը դրած են Շիրաքի վրայ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ նախագահը՝ Խոսէ Մանուէլ Պարոզօ յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 14ին, որ շատ խռոված է Ֆրանսայի "այո"ի կողմնակիցները: Արդարեւ, Պարոզօ կ'ըսէ թէ պիտի չհրաժարի ծագումի երկրի սկզբունքէն, այլ խօսքով այն որոշումը որ ի զօրու է Պրիւքսէլեան ուղեցոյցին մէջ: Այս սկզբունքը թոյլ կու տայ ոեւէ մէկուն որ Եւրոպական Միութեան մէկ գործէ իր երկրին օրէնքը գործադրելով: Ֆրանսա դէմ է, նաեւ Գերմանիա եւ Պելժիա:

ՖԻԼԻՓ ՏԸ ՎԻԼԻԷ Մարտ 16ին կը ձեռնարկէ "ո՛չ"ի իր ընտրապայքարին, իր հանրապետական ոգեմբէտ՝ "Ոչ մը՝ փրկելու համար Եւրոպան": Ֆիկարոյի տրուած հարցազրոյցին մէջ (Մարտ 15) անդամ մը եւս կը կրկնէ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ իր կեցուածքը: Այդ տեսակէտը գլխաւորներէն մէկը կը նկատէ "ո՛չ"ի իր արշաւին: Եթէ "այո"ն յաղթէ, կ'ըսէ, բանակցութիւնները կը սկսին Հոկտ. 3ին եւ եռգարձ չկայ, բայց եթէ "ոչ"ը յաղթէ, բանակցութիւնները անմիջապէս կ'առկախուին: Ֆրանսացիք լաւ հասկցած են որ "ոչ"ը միակ միջոցն է արդելք հանդիսանալու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան: "Ամբողջ ընտրապայքարին ընթացքին, ցոյց պիտի տամ Թուրքիոյ վարչապետին մէկ նկարը, 2004 Հոկտ. 29ին, որ կը նկարկալացնէ Երուսղէմը որ կը ստորագրէ Եւրոպական Սահմանադրութիւնը, Շիրաքէն անմիջապէս ետք, նոյն գրիչով, նոյն մելանով, ի՞նչպէս "այո"ի կողմնակիցները պիտի կրնան ըսել որ կապ չկայ Եւրոպական Սահմանադրութեան եւ Թուրքիոյ մտելուն": Ֆ. տը Վիլիէ դեռ կ'աւելցնէ.– "Կը ձգեմ որ Պայրու գործէ Գոհնս–Պէնտիքի հետ եւ Շիրաքին կը թողում ընտրապայքարին իր ղեկավարին ընտրութիւնը՝ Հոլլանտ": Մէկ ԻԻ.ԷՄ.ՓԼ. եւ մէկ ԻԻ.ՏԷ.ԷՖ. (Ժ. Ռիվիէր եւ Ժան–Քրիսթոֆ Լակարա) կը պնդեն որ "Թրքական հարցը իմպրին կեդրոնն է":

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սահմանադրական Ատեանը ջնջած է օտարներու կալուածատիրութեան կարելիութիւնը: Տրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ "օրինական երաշխիքներն ու սահմանափակումները բաւարար չեն": Ջնջուած օրէնքը 30 հեկտարէն աւելի տարածքով կալուածներուն վաճառքին համար հարկաւոր կը նկատէր Նախարարներու Խորհուրդին արտօնութիւնը: Եթէ կառավարութիւնը նոր կարդադրութեան չդիմէ, օտար անձեր եւ ընկերութիւնները պիտի չկարենան կալուած դնել Թուրքիոյ: Օրէնքին ջրնջումը պիտի չվերաբերի նախապէս գնուածներուն:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ մէջ, Մարտ 15ին, բացումը կը կատարուէր Եաս Վաշէմ նոր թանգարանին, որու ներկայ կ'ըլլար Ժ.–Փ. Ռաֆարէն յանուն Ֆրանսայի: Ընդհանուր պատասխանատուն կը բացատրէ որ սրբանկարներ չէին ուզեր, այլ՝ անուններ: Ներկայացնել առարկայական պատում մը, ճշմարտութիւնը առանց որեւէ ուրիշ բանի: "Ամէն մարդ անուն մը ունի", այս է Մեմորիալին լայթմոթիւը: Այս նոր թանգարանը սահմանուած է երրորդ, չորրորդ սերունդին: Կը փոխարինէ նախորդը. արժած է 71 միլիոն Եւրօ: Գումարը ապահովուած է անհատական նուէրներով: Մեմորիալին անունը առնուած է Եսայի Մարգարէի մէկ տունէն. – "Տանս մէջ անուն մը պիտի տամ" (Եաս Վաշէմ):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ աշակերտները անգամ մը եւս փողոց կ'իջնէին Մարտ 15ին, Երեքշաբթի օր, անգամ մը եւս պահանջելով որ ամբողջովին ջնջուի Ֆիլոն օրէնքը: Փարիզի ցոյցը նախատեսուած էր Ռեփիւպլիքէն Նասիոն եւ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, որպէսզի թալանողներ աւեր չգործեն, ինչպէս անցեալ անգամ: Նոյն ժամերուն Մերակոյտը կը քննէր օրէնքը:

ՌՈՒՄԵՐԸ օդը հանած են, Մարտ 14ին, այն տունը ուր ապաստանած էր Մասխադով: Թաքստոցը կը գտնուէր Գրոզնիի հիւսիսը եւ պայթումը այնքան զօրաւոր եղած է որ շրջակայքի չէնքերն ալ վնասուած են:

ԻՆՍԷՆ (Վիճակագրութեան Ազգ. Հիմնարկ) հրապարակած է աշխատավարձերու քննութիւն մը, ուրկէ կը պարզուի որ գնելու կարողութիւնը 0,3%ի նահանջ մը արձանագրած է: Ոչ պետական եւ կէս պետական մարզին մէջ, ամբողջ օրը աշխատողի մը աշխատավարձը հաշուած է, միջին հաշուով 2377 եւրոյի, որմէ գանձուած գանազան հարկերը կը հասցնեն որ աշխատաւորը կը գանձէ միայն 1811 եւրօ:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան կոմիտէին տարեկան տեղեկագրին համաձայն 56 լրագրողներ սպանուած են 2004–ին իրենց արհեստին բերմամբ: Բանտարկուած լրագրողներու թիւն ալ 122 է, որոնց 42ը Չինաստան, 23ը Գուպա, 17 Էրիթրէ եւ 11 Պիրմանիա: Ամէնէն վտանգաւոր երկիրն է Իրաք, ուր 23 լրագրողներ եւ մամուլի 16 աշխատաւորներ սպանուած են անցեալ տարի:

ՏԱՐՖՈՒՐԻ մէջ, վերջին 18 ամիսներուն մեռեալներու թիւը 180 հազարի հասած է ըստ ՄԱԿ-ի քարտուղարին, որ մարդասիրական հարցերով կը զբաղի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՑԱՑՏԱԳԻՐ ՄԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ

"Մարմարա" (Մարտ 14) արձագանգ կ'ընէր Մարտ 12ի երեկոյեան հեռատեսիլի "Ֆլաշ Թի Վի" կայանէն սփռուած յայտագրի մը որ նիւթ առած էր ցեղասպանութիւնը: Յայտագրին պատասխանատուն ներկայացուցիչ մը խնդրած ըլլալով հանդերձ պատրիարքարանէն, պատասխանած էին թէ այդ նիւթի մասնագէտ չունին: Հրաւիրուած էր Հայ ծողոպական եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը Գրիգոր Աղապաթօղլուն որ անցեալին դատական հետապնդումի ենթարկուած, բանտարկուած էր հայկական նիւթով յանդուգն արտայայտութիւններուն համար:

Նշուած յայտագրին ալ ան ամենայն պատրիւնտութեամբ ըսած է թէ հայկական ցեղասպանութեան պնդումները հիմնաւոր են, թէ ամբողջ Անատոլուի Թուրքերը գիտեն այդ իրողութիւնը: Աւելցուցած է թէ ինք պատմաբան չէ, կը խօսի որպէս կրօնաւոր եւ պարտաւոր է խօսիլ միայն ճշմարտութեան մասին: "Այսօր հարիւրաւոր Թուրքեր ձեր դէմը կրնան գալ ըսելու համար որ իրենց մեծ մայրը, կամ մեծ հայրը Հայ էր" ըսած է ան:

Երբ տեսած է որ իր խօսքերուն թերահաւատներ կան, հետագրգռական դադահեռ մը ըրած է ներկային հետ, օրինակ տալով այսօր փոքրամասնութիւններու կալուածները թիւրախ առնող անիրաւութիւնն ու կեղեքումները: Ապա ըսած է. "Եթէ ներկայի պայմաններով այս բոլորը կ'ըլլան, ո՛վ գիտէ ինչեր կատարուեցան այդ շրջանին": Ամբողջ կատարածին մէկ մեղաւորը նկատած է Իթթիհատականները:

Անոր համարձակ խօսքերը այնքան ցընցած են յայտագրին պատասխանատուն որ չէ կրցած արդիլել ձախորդ հետեւեալ արտայայտութիւնը. "Մենք գրաւուած ձեր ստացուածքը վերադարձնենք ձեզի, բայց դուք կրնա՞ք վերադարձնել ԱՍԱԼԱ–յի ըսպանուած թուրք դիւանագէտներուն կեանքը": Գ. Աղապաթօղլու պնդած է թէ Թուրքիոյ Հայերը ոչ մէկ կապ ունեցած են ԱՍԱԼԱ–յի հետ: Իսկ մասնակից պատմաբան Մ. Սարայ ինքն իր հակակշիռը կորսնցնելով հարց տուած է. "Ուրկէ գըտած բերիք այս մարդը":

Յայտագիրը առիթ տուած է ունկնդիրներու հակադրեցութիւններուն ալ. երբ էրզրումէն մէկը խօսած է հոն բացուած Թուրքերու հաւաքական գերեզմաններուն մասին, Գ. Աղապաթօղլու հարց տրուած է թէ ի՛նչպէս վստահ կարելի է ըլլալ որ ամոնք Հայերու ոսկորներ չէին:

Ծայրը աստիճան լարուած մթնոլորտը մասամբ խաղաղած է "Ակօս"ի խմբագիր Հրանդ Տինքի միջամտութեամբ: Ան նախ չեշտած է ԱՍԱԼԱ–յի յիշատակութեան անպատեհութիւնը, ապա ծանրացած է Հայաստանի հետ երկխօսութեան կարեւորութեան վրայ: Պաշտպանած է սահմանը բանալու, քաղաքական կապ հաստատելու եւ երրորդ կողմերը հարցէն դուրս հանելու ողջամիտ տեսակէտը: Պատմաբան Սարայ անոր ալ ջղայնացած է պնդելով որ Թուրքիա չի կրնար քաղաքական կապ հաստատել ցեղասպանութեան քարոզիչ երկրի մը հետ որ նաեւ Ադրբեջանի հողերը գրաւած կը պահէ:

Մթնոլորտը կրկին էլեկտրականացած է երբ Գ. Աղապաթօղլու պատասխանած է իր մեծ հայրը Հայերու կողմէ սպանուած զօրավարի մը հետաձայնին, ըսելով որ իր մեծ մայրն ալ Թուրքերը խեղդամահ ըրած էին: Ակռէ եւ եղ ան չեշտած է թէ երկու ժողովուրդները իրարու հետ հարց չունէին, նոյնիսկ շատ Թուրքեր մարդասիրաբար վերաբերեցան Հայերու: Իսկ երբ հեռաձայնող զօրավար մը ըսած է թէ իր բազմաթիւ բարեկամներուն ընտանիքները դուրսբերուցած են հայ որբերու վրայ, Աղապաթօղլու չնորհակալութիւն յայտնած, ապա հարց տուած է թէ ինչո՛ւ հայ որբեր գոյութիւն ունեցած են:

"Մարմարա" տեղեկատուութիւնը կ'ամփոփէր գրելով. "Առտուան ժամը երեքին կանավէնը կը շարունակուէր նոյն մրթնոլորտին մէջ":

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻՅՕԱՀՄԱՆԱԳԻՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ա.

«ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՅԵՂԱՅԻՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ Է» Կ'ԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԻԼ ՊԷՐՔԹԱՅ

Հալիլ Պէրքթայ Համալսարանի ընկերային գիտութեան եւ արուեստներու դասախօս է։ Ծնած է 1947ին։ Վկայուած է ամերիկեան, բրիտանական համալսարաններէ։ Քանիցս մասնակցութիւն բերած է հայկական ցեղասպանութեան մասին հանդիպումներու, բանավէճերու։ Իր համոզումները, երկյղները ընդհանուր առմամբ հակադիր են Թրքական պաշտօնական թեզին։

«Միլիյէթ»ի (Մարտ 7) լրագրողներէն Տ. Սազաքի իրեն հետ կատարած հարցազրոյցին («Ծառայ» Մարտ 8) ալ բաւական մանրամասնութեամբ պարզած էր տեսակէտները։

Հայերու տարագրութեան հրամանը թուն արձակողը ըստ իրեն Թալէաթն է։ ան չատ աւելի կարեւոր դէմք է քան Էնվէրը։ Իթթիհատականներու ուղեղն է ան որ կը նմանի Նափոլէոնի ոստիկանապետ Ֆուշէին։ Իրեն համար ամէն բանէ դերիվեր է պետութեան շահը։ Կը յաջողի Հայերուն դէմ համոզել Էնվէրն ու Ճէմալը։ Հայերուն մեծագոյն սխալը կ'ըլլայ լուրջի չառնել կատարուածը։

«Տարագրութեան հրահանգը թիրախ առած էր կայսրութեան բոլոր հայ բաղաքացիները, միմիայն այն պատճառով որ հայ էին։ Այսինքն, տարագրութեան օրէնքը չէր ըսեր թէ պիտի պարպուի Արեւելեան Անատոլուն։ Ո՛չ։ 1915-ը չէր սահմանափակուած Արեւելեան Անատոլուի պատերազմական շրջանակով։ Այդ օրէնքը ինքնին ցեղային մաբրագործում է» կ'ըսէ Պէրքթայ։

Ապա կը բացատրէ նոյն օրէնքին կիրարկումի ձեւը։ «Կիրարկումը եղած է պետութեան օրինաւոր միջոցներով, ուղղակի ներքին գործերու նախարարութենէն ղրկուած հրահանգներով որոնց մէջ ըսուած է։ "Անմիջապէս հաւաքեցէք ձեր շրջանի Հայերը։ Զանոնք պիտի ղրկէք հարաւ-արեւելք, անկէ Սուրիա, Իրաք, հոն պիտի բնակին"։ Հարցը չէր վերաբերեր միայն Արեւելեան Անատոլուի։ Նիկիայէն, Իզմիրէն, Զորլուէն մարդիկ տարագրուած են պարզապէս որովհետեւ հայ էին։ Այսօր "սպանելու" ազդակը բացառած, այսքանն իսկ կ'արդարացնէ "ցեղասպանութիւն" յղացքը»։

Պէրքթայ հարցին «մութ կէտ»ը կը կոչէ պաշտօնապէս արձակուածներուն դուրսահան, երկրորդ մակարդակի գաղտնի հրահանգներու գոյութիւնը։ Անոնց հեղինակը իթթիհատականներու զինուորական գաղտնի թեւն է։ Եադուալ Ճէմիլ, Պահաուտին Շաքիր, Տոքթ. Ռէշիտ, եւլն.։ Այս մարդիկը մաս կը կազմեն Ցաւուկ կազմակերպութեան։

Լրագրողը հարց կու տայ թէ ինչո՛ւ Թուրքիոյ մէջ «միւս»ին պատմութիւնը դրելու գործը կը կատարուի գրեթէ միմիայն Թրքական աղբիւրներով։ Պատասխանը կը մէջբերէ պաշտօնական տեսակէտը։ «Հայերը դժբախտաբար սովէն մահացան»։ Սակայն Հայերու դէմ ի՞նչ պատերազմ կար, հարց կու տայ Պէրքթայ։ առաջին կոտորածները նախանշան էին, հասկցնող որ տեղական բնակչութեան մէջ ամէնէն դէշ տարրը՝ Հայերը, այլեւս կրնայ որոշել։

Լսածին որպէս փաստ, նիւթ կ'ընէ ներքին գործերու նախարար Թալէաթի 1915 Ցունիս 29 - Ցուլիս 12 թուակիր հեռագիրը, ղրկուած Տիյարպէքիրի կուսակալին։ Հոն ըսուած է թէ լուր առացած են որ քաղաքէն տարագրուած Հայերէն եւ քրիստոնեայ միւս քաղաքացիներէն ոմանք գիշերները քաղաքէն դուրս կը հանուին ու կը սպաննուին եւ թէ վախ կայ որ չրջանի մահմետականները հաւաքական կոտորածով բնաջնջեն բոլոր քրիստոնեանները։ Ու Թալէաթ կը հրահանգէ կուսակալին. «Հայերու կիրակուելիքը երբեմ չկիրարկել միւս Քրիստոնեաներուն»։ Պէրքթայ ուշադրութեան կը յանձնէ այն կէտը որ Թալէաթ բացայայտ կերպով չէ ըսած թէ ի՛նչ բանի կ'ակնարկէ «Հայերու կիրարկուելիք»ով. տարագրութեա՞ն, թէ կոտորածի։

«Այլ կերպով կարելի չէ՞ Թալէաթի հեռագիրին ընթերցումը» հարց կու տայ Սազաք։ Զրուցակիցը կը չեշտէ թէ ան չէ հրահանգած բոլոր կոտորածներուն անյապաղ վերջ տալ։ Սակայն Տիյարպէքիրի կուսակալին կը հասկցնէ թէ պէտք չէ դպչիլ միւս քրիստոնեաներուն, բայց Հայերուն հետ վարուիլ իրենց գիտցածին պէս։ Պաշտօնական թեզը կ'ըսէ թէ տարապիր Հայերուն պաշտպանող ուժեր ընկերացած էին։

«Եթէ հակառակ զինուորական պաշտպանութեան յարձակումներ գործուած են, այդ բախումներուն մասին տեղեկութիւնները ո՞ւր են» հարց կու տայ Պէրքթայ, պահանջելով որ պաշտօնական թեզին բաներերները (Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու, հայկական տեղանին նախագահը Հ. Էօզտէմիր) այդ պնդումին վերաբերեալ փաստաթուղթեր ցոյց տան։

Անջատ գլուխներով տրուած են յաջորդ քանի մը հարցումները։ Առաջինը կը վերաբերի այսօրուան. ի՞նչ կարելի է ընել այսօր այս հարցին մասին։ Ըստ Պէրքթայի Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը կարելի չէ 1915ի պատահարներուն պատասխանատու նկատել։ Թուրք վարչապետը, կամ արտաքին գործերու նախարարը կրնան ըսել հետեւեալը. «Բոլոր ազգ-պետութիւններուն կազմաւորման շրջանը մութ ու ցասալի էջեր ունի։ Իթթիհատի դեկավարութիւնը օսմանեան ժողովուրդին մէկ մասին դէմ տարագրութեան որոշում տրուած ու անոր կիրարկումը աւարտած է բանի մը հարիւր հազար հոգիի մահով։ Պատմական այս պատահարին առընչութեամբ ցաւ կը զգանք։ Սակայն մնացեալը միայն պատմաբաններու անկախ վիճարկումին ու սերունդներու այս իրականութեան հետ հաշտութեան արդիւնքը կրնայ ըլլալ»։

Ինչ կը հաւատայ որ հարցը ՄԱԿ-ին տանելու առաջարկը, այն վստահութեամբ որ հոն կը փաստուի ցեղասպանութեան չգոյութիւնը, ամբողջովին օրական սպառնալիք է։

Զրոյցին նիւթ կ'ընէ այլ Քիւրտերու պարագան ալ, ինչո՞ւ միայն Հայերը տարագրուած են։ Պէրքթայ կը բացատրէ որ այդ չրջանին տակաւին խնդրոյ առարկայ չէ քրտական ազգայնականութիւնը։ Անատոլուի միակ ու մեծագոյն քրիստոնեայ բնակչութիւնը Հայերն են։ Անոնց կէսը կ'ապրի Արեւելեան Անատոլուի մէջ։ Հայկական ազգայնականութիւնը, հզդունլուրջ հարց ստեղծած են։ Օսմանցին հայկական խլրտումներու դէմ Քիւրտերը կը գործածէ։ Մանաթ են Համիտիէ լոկատները։ իր կողմը առած է քրտական ցեղախումբերն ալ։ Ատոր չնորհիւ ատեն եղաւ որ պնդումներ առաջ քչուեցան թէ սպանողները Քիւրտերն էին։ «Քիւրտերը են. թակայ էին Օսմանցիին հրամանին»։

Վերջին երկու հաւաստումները կը վերաբերին «Հայերու մեղքեր»ուն եւ Աթաթիւրքի։ Պէրքթայ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ պաշտօնական չրջանակները մինչ կը պընդեն թէ Հայերն ալ ոտնձգութիւններ գործակցելով կանացած են իրենց չրջանները մաքրագործել թուրք-մահմետական գիւղերէն, լայնօրէն կը չափազանցեն, ըսելով որ Հայերը 500 հազար թուրք մահմետական սպաննած են։ Նման բան չկայ։

Գալով Աթաթիւրքի, ան մասնակից չէ հայասպինդ հոլովոյթին, ինչպէս կը պնդէ Պէրքթայ։ Էնվէրի հետ բնաւ բարեկամ չէր, նոյնիսկ կը մարմնաւորէր Իթթիհատի ընդդիմադիր թեւը։ Թերեւս նոյնիսկ մտածած էին զինքը մէջտեղէն վերցնել։ Ան մեծ բծախնդրութիւն ցոյց տուած է, որպէսզի ազգային անկախութեան պայքարին վրայ չինայ 1915ի հայկական ոդբերգութեան սուտերը։ Մինակ զեկուցում մը, ելոյթ մը իսկ չունի ուր արդարացուցած ըլլայ Հայերու տարագրութիւնն ու անոնց կիրարկուած չարչարանքը։

***

Ընդհանուր առմամբ հետաքրքրական է կարդալ այսքան ծանրակչիռ ու վիճայարոյց խնդրի մը մասին թուրք փրոֆէսէօրի մը թուրքիոյ մէջ լսածները թուրք մամուլին։ Կարելի է ըսել թէ նոյնիսկ տպաւորիչ են անոր չատ մը իրականութիւններ մատնանչող պատասխանները, բացատրութիւնները։

Սակայն արդէօք մակերեսէն քիչ մը անդին գացող ընթերցում մը ու մանաւանդ մէկ-երկու զուգահեռներ, 1915ի իրականութեան հետ թրքական ներկայի պաշտօնական մօտեցումներուն մասին բաներ մըն ալ չեմն ըսեր։

Այդ փորձն ալ յաջորդով։

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՆ

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

(985-1058)

ԿԵԱՆՔԸ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Միքայէլ կայսրը, Լատիվերտցիի հաղորդումներուն համաձայն, ստեղծուած չփոթի վիճակէն օգտուելով եւ մայրաքաղաք Անիի յանձնման "կտակ"ը հմմք ընդունելով՝ չորս արշաւանքներ կը կազմակերպէ (վերջինը արդէն 1045ին, երբ ամբողջովին գրաւուած էր Անին), բայց հանդիպելով անհաղթելիութեան հերոսական եւ անյողդողդ դիմադրութեան, ամէն անգամ պարտութեան կը մատնուի, վիրաւոր գաղանի նման նահանջելով։ Ուռհայեցին կ'ակնարկէ երկու արշաւանքներու միայն, բայց անեցիներու պաշտպանութեան չատ արժէքաւոր մանրամասնութիւններով։ Ըստ իրեն, 1041 թուականին Բիւզանդիոն 100 հազարնոց բանակով կը յարձակի մայրաքաղաք Անիի վրայ։ Այդ ահեղ զօրաբանակի դէմ մարտավարութիւնը կը կազմակերպէ փորձուած եւ համբաւ ձեռք բերած 80ամեայ Ծերունի սպարապետ՝ Վահրամ Պահլաւունին։ Ներկատի ունենալով Թուային – կազմակերպչական անհաւասար ուժերը, Հայոց սպարապետը կ'որոշէ ընդունիլ, ոչ թէ բաց ճակատով գրոհ տալ թշնամիին լեզիոնական վիթխարի զօրաբանակին դէմ, այլ իր 30 հազարնոց կորիւններով կը չրջանցէ եւ գաղտնի չարժելով մայրաքաղաքի արեւմտեան մասէն՝ Ծաղկոցաձորի դարպասէն անակնկալի կը բերէ Բիւզանդացիները եւ յարձակում կը գործէ "կայծակնաբար" կոտորելով ոտքը եւ մնացածն ալ փախուստի մատնելով։ Իսկ Ասողեան գետը ըստ պատմաբանի նկարագրականին՝ "ի յարիւն դարձաւ"։ Բոլոր հիմքերը գոյութիւն ունին ենթադրելու որ, Հայ ժողովուրդի համար ճակատագրական այս նախաձեռնութիւններուն ու մարտավարութիւններուն իր գործօն եւ վճռական մասնակցութիւնը ունեցած է նաեւ Հայոց սպարապետի մեծանուն եղբօրորդին՝ Գրիգոր Պահլաւունին։

*Բիւզանդական արշաւանքները կարծես դեռ քիչ էին Անի մայրաքաղաքին մէջ, գլուխ բարձրացուց Բագրատունեաց գահի խնամակալ Վեստ Սարգիսը, որ ուրիչ մէկը չէր եթէ ոչ Գ. Պահլաւունիի փեսան, իր դուստրին ամուսինը, Անիի արքունիքի ամենաազդեցիկ երիտասարդներէն մէկը, որ գրաւած էր արքունիքի հարբուտութիւնները եւ միջնաբերդին մէջ ամրացած, յաւակնելով Անի – Շիրակի թագաւորութեան, իր կազմակերպած պետական հարուածով։ Սակայն, Գ. Պահլաւունին, սկիզբէն իւ վեր, վճռական պահուն, կանգնեցաւ ազգային չահերու ու ազգային պետականութեան պաշտպանութեան դիրքերուն վրայ, ընդդիմանալով մինչեւ իսկ իր փեսային ոտնձգութիւններուն, անմիջական զէնքի ուժով առ ոչինչ դարձնելով անոր ազգակործան նկրտումները։ Հոս չատ կարեւոր է նշել այն պնդումները որոնց համաձայն, պետական – հասարակական պատնէշ կազմող Գ. Պահլաւունիի քաղաքական կողմնորոշումը վիճելի համարուած է, ինչպէս նաեւ Անի – Շիրակի թագաւորութեան փոթորկայոյզ իրադարձութիւններու զարգացման մէջ անոր ստանձնած դերը։ Ընդհակառակն, անդերազանցապէս որակուած է որպէս բիւզանդասէր հոսանքի քաղաքական պարագլուխը եւ որպէս այդպիսին սոսկ ժխտական դեր կատարած, նոյնիսկ "հակահայրենասէր" ուժերու քաղաքական առաջնորդը նկատուած է, հետեւաբար՝ Բագրատունեաց Հայոց թագաւորութեան կործանման պատասխանատուներէն մէկը։ Ծանրակչիռ այս մեղադրանքին դէմ, բանն այն է որ Գ. Պահլաւունիի "Նամականի"ի քննութիւնը եւ պատմամատենագրական առանձին ծանրակչիռ փաստերու համադրումն ու վերլուծումը բոլորովին նոր լոյս կը սփռեն պատմական այս բարդ անձնաւորութեան քաղաքական հայեացքներուն ու դիրքորոշման ճշգրտման առումով եւ վճռականօրէն կը հերքեն նման պնդումները։ Այս ուղղութեամբ կը բաւէ նշել իր որդւոյն Վահրամին (յետագային Գրիգոր Բ. Վկայասէր) ուղղուած յորդորը ուր որպէս պատգամ կ'րած է. "որքան ալ բիւզանդական գաղափարներով ու դիւտութիւններով զինուած ըլլաս, հայրենականին ու ազգայինն աչքիդ առջեւ ամուր պիտի կառչիս, որ բոլոր նուէրը ծառայես քո ազգի գլխութեանը, հայ մշակոյթի հարստացմանը, որու կողքին Թարգմանական – մատենագրական ամբողջ գործունէութեամբ անչէջ պահելով քո իսկ պապի՝ Սահակ Պարթեւի լուսաւորած իմացական ջահը, այն է՝ հայերէնագիտութեան անթեղուած մշտանորոգ ճրագը"։

Գ. Մագիստրոս Պահլաւունիի "Նամականի"ին խոր ուսումնասիրութիւնը երեւան հանած է անոր կեանքի ուղեգոյց դարձուցած մարդկային հետեւեալ արժէքները. իր մտահոգութեանց գերագոյնը ոչ թէ անձնական անդրադարձն է այլ համազգայինը, այս վերջինը երբեմն բարձրացնելով մինչեւ համամարդկայինի։ Բարոյական առաջնակարգ արժէքներէն գլխաւորը՝ մարդու անբաժան վարքն ու ողջախոհութիւնն է։ Այս ուղղութեամբ իր կարեւորագոյն պահանջը "հեզութիւնն ու համեստութիւնն" է։ Ոչ նուազ կարեւոր է նաեւ մարդու "ներքին յուզաչխարհի հարստութիւնը, անոր ուղղութիւնը եւ մարդասիրութիւնը"։

Ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ տարած յաղթանակներէն յետոյ երկրի վէրքերու բուժման, վերակառուցման, ամրապնդման համեմատաբար խաղաղ տարիներ յաջորդեցին, սակայն դժբախտաբար չատ կարճ տեւողութեամբ։ 1042 – 43ին Գ. Պահլաւունի հակառակ Վեստ Սարգիսի, իր հօրեղբայրներուն կ'աջակցի Գագիկ Բ.ը գահ բարձրացնե-

լու համար: Սակայն չուտով այս վերջինը Սարդիսի ազդեցութեան կ'ենթարկուի հալածելով Գ. Պահլաւունին: Մեծ իշխանին եւ հազիւ 18ամեայ երիտասարդ նոր օծեալ Գագիկ Բ.ի յարաբերութիւնները 180 աստիճան չրջուելով կը սկսին սրուիլ եւ բորբոքիլ, չուտով յանգելով առերեսութեան եւ բացայայտ թշնամանքի: Այս առընչութեամբ չատ արժէքաւոր վկայութիւններ պահպանուած են Գ. Պահլաւունիի "Նամականի"ին մէջ որոնք լոյս կը սփռեն այդ փոխյարաբերութեանց բնոյթին եւ տարողութեան վերաբերեալ:

Ի դէպ, Գ. Պահլաւունիի դէմ ատելավառ հետապնդումներն ու հալածանքները այնպիսի այլանդակ ու բարբարոսական հնարքներ գործադրելով առաջ մղուած էին հակառակորդ պալատականներու կողմէ որ Մեծ իշխանը այլեւս զրկուած էր "իմաստութեամբ" իրազարծութեանց զարգացման ելքը կանխատեսելու կարողութենէն եւ ապաւինած էր Աստուծոյ օգնութեան: Վերջապէս ան թողուց Բջնին եւ քաչուեցաւ Տարօն՝ Մամիկոնեաններուն քով:

Իր ճաշակած բոլոր դառնութիւններն ու տառապանքները ան դեռ առ ոչինչ կը համարէր այն բանի համեմատութեամբ որ սպիտուած է նաեւ "տարապիր" ըլլալ հայրենիքէն եւ զրկուիլ հայրենական դամբարանը հանգչելու օրինական իրաւունքէն:

Այսուհանդերձ, պահ մը Հայոց արքան կը զղջայ իր ըրածներուն, թէեւ ուշացումով, եւ Երեւանի առաջնորդ Սարգիս վարդապետի միջոցաւ, այս վերջինը նշանակելով իբրեւ միջնորդ – հաշտարար, նամակ մը կը ստանայ Գ. Պահլաւունին: Այս վերջինին պատասխանը բաւական նշանակալից է. "Ստացայ զբ գրութիւնը, որով կը յայտնես թէ պիս կարօտցեր ես տեսնելու եւ եկեր հասեր մինչեր Ամբերտ, մանկամիտ արքայի կողմէն յատկապէս ուղարկուած ըլլալով: Մանուկ բսելով՝ անոր հոգին կը բարբառէ, յանձին Քեզ՝ իմաստունի միջոցով. վա՛յ քեզ քաղաք, որ զբ թագաւորը մանուկ է. այդ խօսքդ արդէն հեթիք է":

Գագիկ Թագաւորը Գ. Պահլաւունիի հետ հաշտուելէ վերջ 1045ին Կ. Պոլիս կ'երթայ Անի քաղաքին խնդրով: Գ. Պահլաւունի եւս կը վուխայ մայրաքաղաք՝ թագաւորին օգնելու մտադրութեամբ բայց անօգուտ կը մնայ իր միջամտութիւնը: Այս չրջանին է որ ան կը ծանօթանայ Բիւզանդիոնի մէջ հազարապետի գիտունները: Տեսնելով որ Անին գրեթէ կորսուած է, ինքն ալ կը թողու կայսերական իր սեփականութիւնները ու փոխարէն կը ստանայ զանազան քաղաքներ եւ պիւղեր Միջագետքի մէջ: 1047ին կ'ուղեւորուի իր նոր երկիրները, բդեշխութիւն (օտար կառավարութեան ներկայացուցիչ) ընելու համար. սոյն չըրջանին է որ կը պայքարի Թոնդրակեցիներու ազանդին դէմ, անարիւն՝ բայց բուռն պատերազմ մը մղելով:

Գ.Պահլաւունին մանաւանդ իր կեանքին վերջին տարիներուն իր սրտին աւելի մօտիկ զգացած է ուսումը և գիտութիւնը, այս վակ պատճառով ուզած է թողուլ երկիրներու կառավարութեան հոգը, բայց չէ կրցած մինչեւ 1054՝ Մոնոմախի* մահը: Գ. Պահլաւունիի կեանքին վերջին տարիներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ կը պակսին: Մահացած է 1058ին: Ցայսմաւուրքի մէջ անոր վերջնական մատնանշուած է Դարոյնք (այժմու Հասանքալէ) վայրը:

Գ. ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ԻԲՐԵՒ ՇԻՆԱՐԱՐ, ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ԵՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ

Իր չինարարական գործունէութեան կարեւորագոյններէն են Բջնիի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, կէչառիսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ Հաւուց Թաղի Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցին: Իր հիմնադրած ճեմարանին մէջ (որ հաւանաբար իրեն հետ Հայաստանի դանագան գաւառները չրջագայած է) ան դասաւանդած է ճարտասանութիւն, փիլիսոփայութիւն, քերականութիւն, մաթեմատիկ, եւլն.: Պաշտպանած է կրթութեան վերաբերեալ ազատամիտ եւ լուսաւոր գաղափարներ, է. դարէն յետոյ մոռացութեան մատնուած աշխարհիկ գիտութեանց հանդէպ հետաքրքրութիւնը վերակենդանացուցած է: Ան համոզուած էր որ կրթութիւնը սկսելով Աստուածաչունչի ընթերցանութեամբ, պէտք է այնուհետեւ ուսումնասիրել դիցաբանութիւն, սերտել "հմերական եւ պղատոնական" երկերէն գեղեցիկ յօդուածներ: Այս բոլորը կը նախապատրաստեն "եօթը ազատ արուեստներ"ու ուսումնասիրութեան, որու առաջին փուլին՝ երբեակ գիտութեանց՝ քերականութիւն – ճարտասանութիւն – տրամաբանութիւն որոնց կը յաջորդեն ճշդրիտ գիտութեանց քառեակը. թուաբանութիւն – երկրաչափութիւն – աստղագիտութիւն եւ երաժշտութիւն: Վերջինները մաթեմատիկի բաղկացուցիչ մասը կը կազմեն որ բնագիտութենէն, բնազանցութիւն – մեթաֆիզիք – անցնելու անհրաժեշտ աստիճանն է:

Գ. Պահլաւունի Մագիստրոսը միջնադարեան Հայաստանի միակ աշխարհական փիլիսոփան էր: Անոր աշխարհահայեացքը եւ գիտական հետաքրքրութիւնները արտայայտուած են իր բազմաթիւ նամականիներուն՝ "Թուղթեր"ու (հրատ. 1910)

ՋՐԻ ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ ՏԱՒՆԱՄԵԱԿԸ

1995ին չուէտական չուկային վրայ տեղ գրաւեց ձրի օրաթերթը ու մինչեւ այսօր զաղափարը ընդօրինակուած է բազմաթիւ երկիրներու կողմէ: Անով ապացոյցն ալ արուած է թէ կարելի է չատ դրամ չահիլ, փոռոցին մէջ ձրի օրաթերթ բաժնելով: Այդ օրաթերթը որ հանրածանօթ "Մեթրօ"ն է, չուէտական լրատուփուճ աշխարհին ամէնէն աւելի արտածուած ապրանքն է:

Անոր նախաձեռնողը Փէլ Անտէրսըն ձրի օրաթերթի գաղափարը յղացած է 1970ական տարիներէն: Այդ դաղափարը կը նախատեսէր օրուան լուրերուն հիմնականը տրամադրել ընթերցողին որ չուրջ քառորդ ժամէն պիտի աւարտէր ընթերցումը: Ուստի "Մեթրօ"ն պէտք է ըլլար մեծամասնութիւնը հետաքրքրող նիւթերու խտացում մը. նիւթեր որոնք առաւօտեան սովորական թերթի մը էջերը պիտի լեցնէին:

Շուէտ "Մեթրօ"էն առաջ ալ ունէր ձրի թերթեր. բայց անոնք չաբաթաթերթեր եւ ամսաթերթեր էին, սահմանափակ ընթերցողներով: Կայքին օրինակ թերթեր որոնք լոյս կը տեսնէին արհեստի մը յատուկ լեզուին գործածութեամբ: "Մեթրօ"ին ցրտւմի կերպը որ մեծ տարածում ապահոված է անոր, նաեւ չահաբեր է: Արդէն չուէտական թերթերուն մեծ մասը բաժանորդագրութիւններէն ստացածը կը ծախսէ թերթը ցրուելու գործին: Շահը կը կազմէ ծանուցումներու եկամուտը:

"Մեթրօ"ին պարագային չչմեցնող եբեւոյթ է արտասահմանի մէջ արձանագրած յաջողութիւնը: Ընթերցողները ցրտւմի գործը կ'ընեն իրենք իրենց երբ կը ծռին գետնէն թերթը առնելու եւ վճարելու հարկ չունին: Ցետոյ, խմբագրութիւնը ապացոյցը տուած է որ պարտադիրը չէ մեծ կազմ պահել օրաթերթ հրատարակելու համար:

Այդ կէտը որոշ չափով փոխանցիկ եղած է չուէտական ուրիշ խմբագրութիւններու համար ալ: Լրագրողներու Շուէտի միութեան նախագահուհին որոշ դժգոհութեամբ անդրադարձած է երեւոյթին, ափսոսալով որ թերթերու վարչութիւնները այլեւս առաջնային տեղ կու տան դրամականին, քան՝ թերթին պարունակութեան: Մինչդեռ, ըստ է ան լրագրողի գործը ստեղծագործական է եւ ոչ միաներուն նման ճարտարարուեստական:

ՔԱՂՀԱՆ

1995ին չուէտական չուկային վրայ տեղ գրաւեց ձրի օրաթերթը ու մինչեւ այսօր զաղափարը ընդօրինակուած է բազմաթիւ երկիրներու կողմէ: Անով ապացոյցն ալ արուած է թէ կարելի է չատ դրամ չահիլ, փոռոցին մէջ ձրի օրաթերթ բաժնելով: Այդ օրաթերթը որ հանրածանօթ "Մեթրօ"ն է, չուէտական լրատուփուճ աշխարհին ամէնէն աւելի արտածուած ապրանքն է:

Անոր նախաձեռնողը Փէլ Անտէրսըն ձրի օրաթերթի գաղափարը յղացած է 1970ական տարիներէն: Այդ դաղափարը կը նախատեսէր օրուան լուրերուն հիմնականը տրամադրել ընթերցողին որ չուրջ քառորդ ժամէն պիտի աւարտէր ընթերցումը: Ուստի "Մեթրօ"ն պէտք է ըլլար մեծամասնութիւնը հետաքրքրող նիւթերու խտացում մը. նիւթեր որոնք առաւօտեան սովորական թերթի մը էջերը պիտի լեցնէին:

Շուէտ "Մեթրօ"էն առաջ ալ ունէր ձրի թերթեր. բայց անոնք չաբաթաթերթեր եւ ամսաթերթեր էին, սահմանափակ ընթերցողներով: Կայքին օրինակ թերթեր որոնք լոյս կը տեսնէին արհեստի մը յատուկ լեզուին գործածութեամբ: "Մեթրօ"ին ցրտւմի կերպը որ մեծ տարածում ապահոված է անոր, նաեւ չահաբեր է: Արդէն չուէտական թերթերուն մեծ մասը բաժանորդագրութիւններէն ստացածը կը ծախսէ թերթը ցրուելու գործին: Շահը կը կազմէ ծանուցումներու եկամուտը:

"Մեթրօ"ին պարագային չչմեցնող երեւոյթ է արտասահմանի մէջ արձանագրած յաջողութիւնը: Ընթերցողները ցրտւմի գործը կ'ընեն իրենք իրենց երբ կը ծռին գետնէն թերթը առնելու եւ վճարելու հարկ չունին: Ցետոյ, խմբագրութիւնը ապացոյցը տուած է որ պարտադիրը չէ մեծ կազմ պահել օրաթերթ հրատարակելու համար:

Այդ կէտը որոշ չափով փոխանցիկ եղած է չուէտական ուրիշ խմբագրութիւններու համար ալ: Լրագրողներու Շուէտի միութեան նախագահուհին որոշ դժգոհութեամբ անդրադարձած է երեւոյթին, ափսոսալով որ թերթերու վարչութիւնները այլեւս առաջնային տեղ կու տան դրամականին, քան՝ թերթին պարունակութեան: Մինչդեռ, ըստ է ան լրագրողի գործը ստեղծագործական է եւ ոչ միաներուն նման ճարտարարուեստական:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆԻՕԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Իսկ Տքդ. Պէննէք, ի մէջ այլոց յայտարարած է որ նոյն օրը մեծ հրդեհ մը Պոլսոյ մէկ մասը մոխիր պիտի դարձնէ եւ թէ այդ հրդեհին դոհ պիտի երթան միմիայն թուրքերը ի պատիժ անիրաւ դատապարտութեան: Տքդ. Պէննէքի բերնին մէջ երազատեսի այս մարգարէութիւնը չատ բնական էր, որովհետեւ խէ՛դճ նահատակ բերժիկը չատ կը զբաղէր հոգեւոյսութեամբ, ինքնաթելադրութեամբ ու այս կարգի գաղտնի գիտութիւններով:

Տ. Գալուստ քահանայի կողմէ կրկնըրած ու բերնէ բերան տարածուած այս մարգարէութիւնը նոյն առտու իսկ չատերու կողմէ լսուած էր:

Ցերեկը, ազգական Արտաւան Հովեանը տեսնելու համար Հանրային պարտքի վարչութեան գացած էր ու հոն, ընդարձակ պարտէզին մէջ կը շրջէինք խօսակցելով, երբ, յանկարծ, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց թանձր մուխ մը որ Գալաթիոյ կողմէն դէպի երկինք կը բարձրանար:

Հրդեհ կար...

Արտաւանին հաղորդեցի նոյն առտուն, արշալոյսին, կախազան ելլող տքդ. Պէննէքի մարգարէութիւնը:

Ուրիշներ ալ եկած էին կրակը դիտելու: Սաստիկ հով մը կը փչէր նոյն միջոցին ու ծուխը հետզհետէ կը ծաւալէր:

Եկայ խմբագրատունը ուր մնացի մինչեւ ուշ առեն: Լուր առինք թէ հրդեհը ծագած էր Ֆիրուզ աղա Թրքական թաղէն ու երթալով կը ճարակէր, մանաւանդ որ հովն ալ հետզհետէ կը սաստկանար:

Ու այսպէս հրդեհը չարունակուեցաւ 24-25 ժամ, տասը հազար տուներ մոխիր դարձնելով: Հետեւեալ օր ամբողջ թաքսիմի հրապարակը, զօրանոցի բակը Այազ փաշայի պողոտան որ ընթակայ փողոցները լեցուած էին հրկիզեալներու թափուր թեամբ դրեթէ ամէնքն ալ, առանց բացառութեան, թուրքեր, որոնք չատ քիչ բան մը կրցած էին ազատել կրակին ճիրաններէն:

- Պէննէքին մարգարէութիւնը կատարուեցաւ, կ'ըսէին Հայերը:

Եւ այս աղէտը կարծես վախարինութիւն մը եղաւ առջի օրուան կախազանի պատժին:

Կառավարութիւնը որ նոյնպէս տեղեակ էր նահատակ տօքթորին արտասանած վերջին խօսքերուն, սա ձեւով ահռելի հրդեհին լուրը դրել տուաւ թերթերուն մէջ.

«Երէկ, կէս օրին, հրդեհ ծագեցաւ Բերա, Ֆիրուզ աղա Քարիւղէր Եօղուշու Հասան աղա պաղնչեսի անկիւնը գտնուող տուներէն եւ եղած վնասքերու ընտրհիւ առաջքն առնուեցաւ»:

Ցունիսի վերջերը չէնքերու նշանատախտակներու մասին կայսերական իրատէ մը կը հրամայէր թ միջի այլոց, «թշնամի տէրութեանց լեզուներուն գործածութիւնը արգիլուած է ներկայ որոշմնագրին հրատարակութեան թուականէն ետք եւ պատերազմին տեւողութեան միջոցին վաճառատունը, մթերանոցներու եւ խանութներու, պատերուն, տուներուն, ապակեվեղկերուն ու դրան եզերքներուն վրայ նորէն դրուելիք գիրերուն եւ նշանատախտակներուն համար: Միայն թէ գործածութիւնը արտօնուած լեզուներուն համար լատինական տառեր գործածել կարելի է»:

Այս իրատէին համեմատ բոլոր փրանսերէն վերտառութիւնները վերցան Բերայէ, Գալաթիոյ եւ Պոլսոյ վաճառատուններուն վրայէն, Բերայի մեծ փողոցը, քանի մը օրուան մէջ փոխեց իր դիմագիծը եւ այդ մեծ փոփոխութիւնը որ մեծ նշանակութիւն մը չունէր ու ցոյց կու տար միայն Իթթիհատականներուն նեղմըտութիւնը, դառն տպաւորութիւն մը գործեց ամէնուս վրայ:

Թուրքերը, մանաւանդ կառավարութիւնը դէպի անհաչտ տեւողութիւն կը դիմէր եւ ասոր համար ամէն առիթ կը չանար գործածելու: Փրանսերէն արձանագրութիւններու դէմ խաչակրութիւնը այս դրութեան մէկ արտայայտութիւնն էր:

Ամէն օր, կարծես մէյմէկ քիչ մեր ազատութենէն կը կապուէր:

Հրապարակային տեղեր չէինք համարձակեր ազատօրէն արտայայտուիլ, նոյնիսկ Հայերէ ստիպուած էինք զգուշանալ:

Ֆաֆիխները գործի վրայ էին ու կը լսէինք ձերբակալութիւններ Հայերու, Յոյներու կամ Թուրքերու, որոնք անխտիր հեմութիւն գործած էին Թուամվարին կամ չոգենաւին մէջ քննադատել Էնվէրը կամ Թալէաթը կամ Գերմանիոյ Քայզէրը:

Իրիկուններըը, քանի մը բարեկամներ ամայի սրճարան մը կը փնտռէինք հաւաքելու եւ խօսակցելու համար եւ եթէ երբէք նոր ու անծանօթ դէմք մը զարմերէնը նայէր, իսկոյն պատրուակ մը կը փնտռէինք հեռանալու: Այդքան երկիւղը տիրած էր սրտերնուս մէջ:

Այս սրտմաչուք օրերուն էւ երբոր, առտու մը, թերթերուն մէջ կարդացինք սա Պարմանաժամը, Պոլսոյ պատերազմական ատեանի նախագահութենէն.

«Պոլսոյ պատերազմական ատեանը դատելու համար տասը օրուան պայմանաժամուած է փախստական վիճակի մէջ գտնուող Պօղոս Նուպար փաչայէ որ ներկայանայ»:

«Ցիչեալը ամբաստանուած է թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ անկախ Հայաստան մը կազմելու նպատակով պատերազմէն օգտուելով երբեակ Համաձայնութեան տէրութեանց հետ կը գործակցի, թէ էջմիածնի Կաթողիկոսին կարգադրութեամբն ու թելադրութեամբը Հայերէն նուիրահաւաքութիւն կ'ընէ եւ հաւաքած դրամներով կովկասի մէջ ռուս բանակին համար արձանագրելով հանդերձ օսմ. կառավարութեան դէմ ապստամբող Հայոց ներթնապէս եւ ուրիշ եղանակով եւ նոյն նպատակին համար օժանդակութիւններ կ'ընէ, թէ Ամերիկա հրատարակուող Ազգակ եւ երիտասարդ Հայաստան թերթերուն մէջ բովանդակ Հայ ազգին ուղղուած եւ զայն յեղափոխութեան դրդելու համար կոչեր հրատարակած է, ինչպէս նաեւ Պալքանեան պատերազմէն ետք գրացած եւ օսմ. կառավարութեան տրկարութիւնը յառաջ բերող նախորդ կացութենէն օգտուելով՝ Արեւելեան նահանգներու խնդրին մէջ Հայ քմխիթէներուն առաջնորդ հանդիսանալով բովանդակ Հայ ազգին պատուիրակի հանդամանք առնելով օտար հակակշռի ներքեւ կէս անկախ Հայաստանի մը կազմութեան համար Երբեակ Համաձայնութեան մայրաքաղաքներուն մէջ օսմ. կառավարութեան անյապաղ ձեռնարկներ ըրած է:

(Շար. 14)

(*) Բիւզադիոյ կայսր Կոստանդիւս Մոնոմախ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Պատարագ՝ *ժամը 11ին:*
Զլխենիի օրհնութիւն եւ թափօր:
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

*
**

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՁԱՆ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը:
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրութեու համար.–
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

ՀԱՄԱՍԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՁԱՆ

կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

*
**

François-Joël THIOLLIER

Recital Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN

Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30

salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes

Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec
KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Ա. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ
ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵՆ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–
– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ· Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՔՀՆՑ· ԹՈՇՃԵԱՆ

*
**

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19: ԽԱ. օր Մեծի Պահոց:
Ցիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005
> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՄԻ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՕՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ

ԷՒ ԶԱՐԷՄ ԻՆՁ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է: Ցիշատակ Գալատեաց Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւաքականաւ յերուսաղէմ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
կը պատարագէ՝
ԹԻՒՄԲՐ Ծ· ՎԱՐԴ· ԹՈՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·45ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋՈՒԲԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄՈՒՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին:*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս· ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ· ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս· ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրաւո)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին
ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑ
ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:
Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 17
JEUDI
17 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. ; 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·159 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21·159

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՇԻՐԱՔ "անընդունելի" որակած է Պոլքնչթայն ուղեցոյցը, որու պատճառաւ նոր սուր բանավէճ մը ծագած է Եւրոպական Ցանճնախումբին եւ կարգ մը երկիրներու (Ֆրանսա, Գերմանիա, Պելժիա) միջեւ: Պարոգօ կը պաշտպանէ այդ կարգադրութիւնը, թէեւ խոստացած կ'ըլլայ Շիրաքի որ Ցանճնախումբը կրկին պիտի քննէ: Մթնոլորտը մահոգիչ է Ֆրանսայի համար, ուր "ոչ"ը կը յառաջդիմէ եւ Մայիս 29ն ալ կը մօտենայ:

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը՝ Ս. Պէրլուսքոնի յայտարարած է հեռատեսիլէն, Մարտ 15ին, որ Իտալիա պիտի քաշէ իր զօրքը Իրաքէն, Սեպտեմբերէն սկսեալ: Այս փոփոխութեան պատճառը հանրային կարծիքն է, ինչպէս ինք ալ խոստովանած է: Իտալիա 3200 զինուոր ունի, ԱՄՆ-էն ետք զինուորական չորրորդ ուժն է:

ՊԷՐԼԻՆի Թուրքերէն խմբակ մը Թալթի սպանութեան վայրը հաւաքուած ու սեւ ծաղկեպսակ մը գետեղած է անոր մահուան 84ամեակին առթիւ: Թրքական Միութեան նախագահը ելոյթին մէջ ըսած է թէ ցեղասպանութեան վիճարկումին ու ամբողջ իրականութեան լոյսին բերուելուն իրենք ալ կողմնակից են, որպէսզի "Հայկական անհմին ցեղասպանութեան տեղը գրաւեն իրականութիւնները ու ամբողջ աշխարհը տեղեկանայ անոնց": Ոգեկոչումի արարողութիւն մըն ալ կատարուած է Պոլսոյ անոր դամբարանին վրայ, "Բանուորական կուսակցութեան" կազմակերպութեամբ:

ՓԱՐԻԶի Ազգային Ժողովի չէնքին եւ եւ, Մարտ 15ին, շուրջ 2500 Լիբանանցիներ լիբանանեան եւ ֆրանսական դրօշակներով ցոյց մը ըրած են "ազատ Լիբանանի մը համար, անմիջապէս" քայլ պահելով Պէյրութի ընդդիմութեան ցոյցին հետ: Կը պահանջէին նաեւ Հարիրիի սպանութեան մասին ճշմարտութիւնը: Մասնակցած են ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր, ինչպէս Ֆր. Պայրու, Սարքոզի, Հոլանտ, Մամէռ եւլն., եւլն.: Ժողովուրդը նոյն լոզունգները կը բացագանչէր՝ "Ասատ՝ մարդասպան", "Ասատ, խերդ անիծուած է, Լիբանանը փողոց իջած է", եւլն., եւլն.:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պաշտօնազրկած են երեք ոստիկաններ, իբրեւ հետեւանք Իրենց բռտութեան Մարտ 6ի միջադէպերուն ատեն, երբ ցուցարար կիներ կը խոշտանգէին Պոլսոյ մէջ: Ուժի գործածութիւնը անհամեմատ նկատուած է: Դէպքերը պատահած են ճիշդ այն օրը, երբ Եւրոպական Միութեան պատուիրակութիւն մը եկած էր Թուրքիա ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ կարողութիւնը յարմարելու Եւրոպական կանոններուն: Միւս կողմէ, Թուրքիա դատապարտուած է Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Առեանին կողմէ, որովհետեւ չէ յարգած հինգ Թուրքերու արտայայտութեան ազատութիւնը: Այնոնք յայտարարութիւն մը ստորագրած էին որ կը քննադատէր Անգարայի քաղաքականութիւնը Քիւրտերու նկատմամբ:

ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ աշակերտներու Մարտ 15ի ցոյցը նոյն ծաւալը չունեցաւ եւ բոլոր քաղաքներու մէջ, մասնակցողներու թիւը նուազ էր, ընդհանուր ձեւով հազիւ 50 հազար:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի եատ վաչէմ յուշահամալիրի բացման արարողութեան (Մարտ 15) Ֆրանսայի վարչապետը անգամ մը եւս Ֆրանսայի զօրակցութիւնը խոստացած է խաղաղութեան գործընթացին: Ինչ կը վերաբերի Շոային, չեշտած է որ Ֆրանսա իր պատասխանատուութիւնը ունի Հրեաներու տարագրութեան մէջ: Ֆրանսայի պարագային, տեղահանուած Հրեաներու երեք քառորդը փրկուած էր: Նաեւ պետական քաղաքականութիւնը բաւական սուր քննադատութեան թիրախ է Թրքական լրատուականներուն մէջ: Այդ քննադատութիւնները նոր թափ ստացան վերջերս, Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին պատկանող չէնքի մը իւրացումով ու վաճառքով:

Քննադատութեան էջերու մէջ ուշադրաւ էր թուրք մամուլի ծանօթ լրագրող Էթիէն Մահչուպեանի "Կաղէթէմ" կայքէջին վրայ գետեղուած դրութիւնը որ խորհրդիրովն իսկ հարց կու տայ. "Պետութեան ինքնութիւնը էթիհատական՞ է": Առաջին տողէն կ'ընէ հետեւեալ հաստատումը. "Պատմական իրողութիւններու դէմ շատ տկուն թեզ մը չէ այն ըմբռնումը թէ հանրապետութիւնը խզում մըն է իթթիհատական աւանդութենէն":

Այս տեսակէտը ան կը հիմնէ յատկապէս վազքիներու վարչութեան եւ դատական բարձրագոյն իշխանութեան ընթացքին վրայ: Այդ երկուքին չնորհիւ գործադրուած է էթթիհատական մայր քաղաքականութիւնը որուն նպատակն էր ընկերութիւնը միատարրել Թրքական ինքնութեան հատարակ յայտարարով ու քաղաքացիութենէն զերիվեր դասել "գերիչխան ազգ"ի ըմբռնումը: Ատով, մէկ կողմէն ցոյց տրուեցաւ իրմէ թէ հաւասար եւ արդիական քաղաքացիութեան ինքնութիւն մը, միւս կողմէն՝ յառաջ մղուեցաւ քաղաքականութիւն մը որ ոչ մահմետականներու թիւը նուազեցնելու եւ անոնց սեռացուածքը իւրացնելու նպատակը կը հետապնդէր. իսկ այդ նպատակներուն իրագործումին կը նպաստէր կանոնաւոր կիրարկում մը որուն զօրավիգ էր օրէնսդրութիւնը:

Է. Մահչուպեան կը գրէ թէ այսօր ալ "արդիական" հանրապետութիւն մը կարենալ ըլլալու գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն է ոչ մահմետականներու քաղաքականութիւնը: "Թուրքիա կը չարունակէ ինքզինք մատնացոյց ընել ամբողջ աշխարհին, չնորհիւ էթթիհատական նոյն մրտայնութեան տէր հիմնարկութիւններու":

Որպէս օրինակ յիշելէ եաք Ս. Փրկիչի չէնքին իւրացումը, լրագրողը կը մատնանշէ այլ կէտ մըն ալ. "պետութիւնը այս կարգի դատերն ու վաճառքները կը կիրարկէ միայն այն կալուածներուն որոնք ժառանգորդ չունին: Այլ խօսքով՝ ընդհանուրին կիրարկուող օրէնքի ըմբռնում մը չկայ: Կայ միայն պետութիւն մը որ լծուած է գրաւելի կալուածներու որսին: Մտայնութիւն մը որ անպատեհ կը նկատէ ոչ մահմետականներու պատկանող կալուածները վազքիներէն առնել ու ոչ մահմետականներու տալ, զանոնք կը պահէ վազքիներու պատկանելիութեան տակ, ապա առաջին առիթին կ'իւրացնէ: Իթթիհատականութիւնն ալ այս էր արդէն ու տակաւին մեծ փոփոխութեան ենթարկուած չէ":

ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ փոքրամասնութեան վազքիներուն պատկանող կալուածներուն տիրանալու պետական քաղաքականութիւնը բաւական սուր քննադատութեան թիրախ է Թրքական լրատուականներուն մէկջ: Այդ քննադատութիւնները նոր թափ ստացան վերջերս, Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին պատկանող չէնքի մը իւրացումով ու վաճառքով:

Քննադատութեան էջերու մէջ ուշադրաւ էր թուրք մամուլի ծանօթ լրագրող Էթիէն Մահչուպեանի "Կաղէթէմ" կայքէջին վրայ գետեղուած դրութիւնը որ խորհրդիրովն իսկ հարց կու տայ. "Պետութեան ինքնութիւնը էթթիհատական՞ է": Առաջին տողէն կ'ընէ հետեւեալ հաստատումը. "Պատմական իրողութիւններու դէմ շատ տկուն թեզ մը չէ այն ըմբռնումը թէ հանրապետութիւնը խզում մըն է իթթիհատական աւանդութենէն":

Այս տեսակէտը ան կը հիմնէ յատկապէս վազքիներու վարչութեան եւ դատական բարձրագոյն իշխանութեան ընթացքին վրայ: Այդ երկուքին չնորհիւ գործադրուած է էթթիհատական մայր քաղաքականութիւնը որուն նպատակն էր ընկերութիւնը միատարրել Թրքական ինքնութեան հատարակ յայտարարով ու քաղաքացիութենէն զերիվեր դասել "գերիչխան ազգ"ի ըմբռնումը: Ատով, մէկ կողմէն ցոյց տրուեցաւ իրմէ թէ հաւասար եւ արդիական քաղաքացիութեան ինքնութիւն մը, միւս կողմէն՝ յառաջ մղուեցաւ քաղաքականութիւն մը որ ոչ մահմետականներու թիւը նուազեցնելու եւ անոնց սեռացուածքը իւրացնելու նպատակը կը հետապնդէր. իսկ այդ նպատակներուն իրագործումին կը նպաստէր կանոնաւոր կիրարկում մը որուն զօրավիգ էր օրէնսդրութիւնը:

Է. Մահչուպեան կը գրէ թէ այսօր ալ "արդիական" հանրապետութիւն մը կարենալ ըլլալու գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն է ոչ մահմետականներու քաղաքականութիւնը: "Թուրքիա կը չարունակէ ինքզինք մատնացոյց ընել ամբողջ աշխարհին, չնորհիւ էթթիհատական նոյն մրտայնութեան տէր հիմնարկութիւններու":

Որպէս օրինակ յիշելէ եաք Ս. Փրկիչի չէնքին իւրացումը, լրագրողը կը մատնանշէ այլ կէտ մըն ալ. "պետութիւնը այս կարգի դատերն ու վաճառքները կը կիրարկէ միայն այն կալուածներուն որոնք ժառանգորդ չունին: Այլ խօսքով՝ ընդհանուրին կիրարկուող օրէնքի ըմբռնում մը չկայ: Կայ միայն պետութիւն մը որ լծուած է գրաւելի կալուածներու որսին: Մտայնութիւն մը որ անպատեհ կը նկատէ ոչ մահմետականներու պատկանող կալուածները վազքիներէն առնել ու ոչ մահմետականներու տալ, զանոնք կը պահէ վազքիներու պատկանելիութեան տակ, ապա առաջին առիթին կ'իւրացնէ: Իթթիհատականութիւնն ալ այս էր արդէն ու տակաւին մեծ փոփոխութեան ենթարկուած չէ":

ԿՐՕՆԱՓՈԽ ԹՈՒՐՔԻԷ ԹԷ «ԹՈՒՐՔ»ԵՐՈՒ ԵՏԴԱՐՁԸ

Թրքական թերթերու մէջ պարբերաբար կը գրուի թէ Թուրքիա, յատկապէս երիտասարդները, քրիստոնէութիւնը կ'ընդունին: Աղջայնական ճակատի թերթեր առիթը չեն փախցներ երեւոյթին մէջ միսիոնարական գործունէութեան մը դերը նշմարելու, եւլն.: "Ջաման" թերթը (Մարտ 15) անդրադառնալով այս կարգի կրօնափոխութեան, հետաքրքրական բացատրութիւն մը կու տար. "Վերջին 88 տարուան ընթացքին մահմետականութենէն քրիստոնէութեան անցնող չուրջ երկու հազար հոգին, ստուգուած է որ գրեթէ ամբողջութեամբ նախկին Հայեր, Ասորիներ, Յոյներ, Հրեաներ եղած են":

Տեղեկութեան աղբիւրը "Աքսիոն" պարբերականն է. անոր լուրին համաձայն. "Տարիներով թրքական աւուռով ու որպէս մահմետական ապրած հարիւրաւոր ֆաղաֆացիներ վերջին տարիներուն սկըսած են վերադառնալ իրենց նախկին կրօնքին ու աւուններուն":

Հետաքրքրական է ըսուածը, բայց առաւել հետաքրքրականը յաւելեալ մանրամասնութիւններն են կրօնափոխներուն մասին. անոնց մէջ կան զինուորականներու, քաղաքական դէմքերու, ակադեմական – դիտնականներու պարագաներ ալ: "Որոշ շրջանակներու ֆաղաֆական պատճառաբանութիւններով, կամ անձնական շահերով խեղաթիւրուած «ֆրիստոնեայ դարձած Թուրքեր»ու հարցին մէջ վճռական խօսքը կը պատկանի ինֆորմեթեան տոմարներուն, բան որ մէկու մը ազգային պատկանելիութիւնը միայն բան մը սերունդի վերաբերեալ արձանագրութիւններուն հետեւողական ֆնութեամբ կարելի կ'ըլլայ ճշդել: Կրնայ պատահիլ որ այսօր թուրք – մահմետականի անուններով ներկայացողի մը մեծ մայրերն ու մեծ հայրերը տարբեր ազգութեան մը պատկանին" կը գրէ "Աքսիոն":

Կրօնափոխութեան այս երեւոյթին գլխաւոր վայրերը կ'ըլլան Պոլիսը, ապա Տիյարպէքիրը, Ատըեամանը, Սիվասը, Մալաթիան: Թերթը անուններով յիշած է քրիստոնէութեան վերադարձողները ալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 16)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՑԹԸ ՄԱԿ-Ի ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Մարտ 15ին ելոյթ ունեցած է ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւունքներու յանձնաժողովին 61րդ նստաշրջանին: Ըսելէ եաք թէ մարդկային իրաւունքները Հայերու մօտ շատ նուրբ լարեր կ'արձագանգեն, ըսած է թէ մենք անցեալ դարու մեծ մասը այդ իրաւունքներուն անտեսումով գոյութիւն պահած վարչակարգի մը տակ ապրեցանք, անոր նախորդող շրջանին ալ դարու առաջին ցեղասպանութեան զոհը ըլլալով. իսկ դարավերջին մեզի վիճակեցաւ պայքարիլ Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն իրաւունքներուն վերատիրանալու համար:

Ցետոյ անդրադառնալով պատմական բանավէճի Թուրքիոյ կողմէ հնչող կոչերուն, նախարարը ըսած է. "Պատրաստ ենք երկխօսութեան, բայց անոր երկու տեսակները պէտք չէ չփոթել. մէկը բանավէճ է պատմութեան մասին, միւսը՝ քաղաքական քննարկում: Թրքական իշխանութիւնների կողմից հնչող կոչերը՝ պատմական բանավէճ սկսելու, պարզապէս մէկից են ճշմարտութեան ու միմիանց հետ հաշտուելու գործընթացը յետաձգելու":

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղին, Վ. Օսկանեան ցաւ յայտնած է որ աշխարհը լուռ կը դիտէ իշխանութիւններու բռնութեան զոհերը, չեչտելով Ղարաբաղի համար ինքնորոշման հակացողութեան էական ու օրինական բնոյթը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(16 mars)

GERARD CHALIAND :

«2005, année décisive pour l'Irak»

Ժերար Շալեան, զոր Ֆիկարօ կը ներկայացնէ որպէս մասնագէտ քաղաքական, ռազմավիտական եւ հակամարտութեանց հարցերու, մէկ ամիս Իրաք անցուցած է (քրտական շրջան եւ Քէրքիւք) եւ վերադարձին հարցազրոյց մը տուած է թերթին:

Ժ. Շալեանի համար ինչ որ յստակ է, այն է որ այլեւս երեք սխալները երկիրը կրնան կառավարել գերազահութեամբ, ինչ որ ամերիկեան քաղաքականութեան դրական կողմը կը նկատէ, եթէ նոյնիսկ չատ մը վերապահութիւններ կան պատերազմին մասին եւ զայն մղելու ձեւին: Իշխանութեան գլուխն են Քիւրտերը եւ Շիիները հեռանկարներով որ միշտ իրարու չեն համապատասխաներ: Բայց եւ այնպէս 2005ը վճռական տարի է Իրաքի համար: Պիտի ճշդէ, անորոշ ժամանակի համար, թէ հաւասարակշռութիւնը թէ հակառակը պիտի տիրապետէ: Շիիներու վրայ Իրանի ճնշումը կայ եւ կը խորհին որ հարկ եղածին չափ չեն ներկայացուած եւ աւելիին կը կարօտին: Քիւրտերն ալ փափաքներ ունին: Անկախութիւն չեն ուզեր, քանի դիտակից են որ քաղաքական անձնասպանութիւն մը կ'ըլլայ: Բայց, դաշնակցութիւն մը կ'ուզեն, ուր իրենց ինքնավարութիւնը ծաւալուն ըլլայ եւ ամէն բանէ առաջ Քէրքիւքը կ'ուզեն: Ս. Հիւսէյն 200 հազար Քիւրտ արտաքսած էր քաղաքէն, տեղը չիի Արաբներ դնելով: Քիւրտերը կրցան ձեռք ձգել որ արտաքսուած Քիւրտերը քուէի իրաւունք ունենան: Ինչ որ փափուկ կացութիւն մըն է Իրաքի մէջ, այն է որ կախում ունի նաեւ երեք դրացի երկիրներէ՝ Սուրիա, Իրան, Թուրքիա, եւ թէ՛ն ալ անուղղակի ձեւով ներկայ են խաղատախտակին վրայ: Պատերազմի սկիզբին իսկ Սուրիա, Իրանի հետ, Պուշի գլխաւոր թիրախներէն էր: Սուրիա տակաւ օղակ մըն է, Հարիրիի սպանութեան անորոշ կողմէն, բայց ոչինչ պարզ է Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական եւ կրօնական աշխարհին մէջ: Իրանը կը մնայ գլխաւոր հակառակորդը եւ դիւրին չէ գլուխ եկլել:

Հարցազրոյցի վերջաւորութեան, Ժ. Շալեան կը գտնէ որ որեւէ քաղաքականութիւն կը դատուի իր արդիւնքներէն եւ Պուշի քաղաքականութիւնը որոշ ետանդ մը ստեղծած է: Այնուամենայնիւ, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, եթէ նոյնիսկ դեռ ոչինչ վճռական է, իրաքեան արտասահմանութիւնը եւ Սիւննիներու դերազահութիւնը վերջ գտած է:

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԳԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԳԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ

Բ.

«ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ» ԸՍՏ ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ

Պոլսոյ «Ակօս» չաբաթաթերթին մէջ մնայուն անկիւն մը ունի պատմաբան-ընկերաբան Թ. Աքչամ: Իրմէ վերապահումներով հրատարակուած, մեկնաբանութիւններու նրբերանգներով պահ մը մէկդի ձգելով պէտք է ըսել թէ ան առաջինանձը եղաւ անդրադարձնելու որ Հայկական Հարցին նիւթով հետաքրքրական փոփոխութիւն կայ Թուրքիոյ մէջ: Այդ փոփոխութիւնը առաջին ակնարկով կը վերաբերէր արտայայտութեան որոշ ազատութեան մը. այլեւս կ'ըսուէին բաներ որոնց մասին երազելն իսկ կարելի չէր 10-15 տարի առաջ: Այս հաստատումը կը վերաբերի առաջին ակնարկով՝ մակերեսին եւ ո՛չ խորքի խմորումներու: Թուրք մտաւորական մըն էր Աքչամ որ առանց կամաւոր բառասխալի կարծիք կը յայտնէր 1915ի մասին, բացատրութիւն կը բերէր, ճեւով մը ընդգծելով ալ Թուրքին պատասխանատուութիւնը:

Այսքանը արդէն լայնօրէն բաւարար էր Թուրքին միայն նուաստացում, արհամարհանք տեսած մեր քաղմութիւններուն զգացական լարը թրթռացնելու: Ու եղաւ չրջան մը երբ Թուրք մտաւորականը անցնելով հայաչատ զաղութներու մէկ ոտանէն միւսը, այդ թրթռացումը հաստուածականի կարելի առաւելագոյն աստիճանին: Ծափ, արցունք, մեծարանք անհաչիւ առատաձեռնութեամբ ուղղուեցան անոր որ կարծէք ետ կը բերէր մեր մէկուկէս միլիոնն ու խլուած երկիրը: Մեր իրականութեան դիտական ոլորտին հեղինակաւոր անուններէն իսկ գտնուեցան արցունք-վարարանութեան յորձանքին յանձնուողներ, մինչ իրենց դէմքը, վաստակը կը պահանջէր զգացականը բացատած մօտեցում մը ունենալ Աքչամով պարզուած երեւոյթին: Այսօր, քանի մը տարի ետք, արցունքները ցամքած, թաչկինակները ծալուած են ու աւելի սթափ նկատառում մը դիտելի է այս չրջանակին մէջ:

Թ. Աքչամ կը չարունակէ հայկական հարցի նիւթով գրել, ելոյթ ունենալ, հրատարակախօսութիւն ընել: Մանաւանդ որ Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան ընթացքը նոր զեմին բացած է այդ մարզին մէջ, ցեղասպանութիւնը վերածուած ըլլալով Անգարան նեղը ձգելու, անոր բաներ պարտադրելու, մինչեւ իսկ հանրութեան համար ոչ փափաքելի, անդամակցութիւնը խոչընդոտելու թանկագին գործիքի: «Ակօս»ի գրութիւնները ալ մեծ մասով այդ կալուածին կը պատկանին:

Փետրուարի թիւերով լոյս տեսած չարքով մը ան նիւթ ըրաւ «Հատուցումի հարցը»: Շարքին երրորդ գրութիւնը (Փետր. 18) յատկացուած էր 1915ի կատուած հատուցումի խնդրին: Պէտք է նշել որ Թ. Աքչամի այդ մասին գրելը առանձին երեւոյթ չէր: Հատուցումի մարզը, անչուչտ շատ տեսականօրէն, պարբերաբար տեղ կը գտնէ Թրքական լրատուական մէջ, գտնէ փաստը տալով որ մարքերու մէջ տեղ մը ունեցող բան է. եթէ նոյնիսկ մեծ մասով ըսուածը, գրուածը այդ հեռանկարը ջնջելու, նման բան արմատապէս անտեղի ներկայացնելու միտումով է:

Թ. Աքչամի Փետրուար 18ի գրութիւնը կը տարբերի այդ ընդհանուրէն: Հատուցումի խնդիր մը կայ դիմադրաւելի, բայց ո՛չ անչուչտ մեր տեսակէտին հետ նոյնացող: Մի չրջին ճամբայ մը գտնելու չանքի պէս բան մը կը մատնէ գրութիւնը. կամ հարցը սեղան բերելու, փուչերը եւ ուռկորները, անմարսելիները մաքրելէ, զատելէ եառ:

Առաջին տողէն կը պարզուի մօտեցումին բնոյթը. «Հատուցումի խնդիրը միչտ մեծ չափով կ'ընկալուի որպէս դրամական հարց: Աւիկա ճիշդ չէ» կը գրէ ան: Զի ժխտեր նիւթականին կարեւորութիւնը, սակայն կ'աւելցնէ բարոյականին տարածքը որպէս անոթալի վնասները զարմանելու միջոց: Նոյնիսկ բարոյականին ազդակ մը կը նկատէ նիւթականը. ան տուժող կողմին կ'ըսէ. «կը հասկնամ կորուստըդ ու ցաւըդ, աւոնց բաժնեկից եմ»:

Այս նախաբանէն ետք, 1915ի հատուցումին մասին նիւթականէն աւելի առաջնային նկատելով բարոյական արժէքով նախաձեռնութիւններ, կը թուէ անոնց մէկ քանին.

«Անատոլուի հայկական մշակութային թողօնին պահպանութիւնն ու վերանորոգումը. օրինակ կը տրուի Անին: Հարկ է այդ կոթողներուն ճարտարապետներուն, վայրերուն հայկական հարազատ անուններ դործածել, ցոյց տալ թէ Հայերը ներդրում ունեցած են Անատոլուի մշակոյթին: Առով կը կանխուի նաեւ հետքերը ջնջելու արարքը, հայկական մշակոյթին եւ կեանքին որոնց ամէնէն կարեւոր պըտուղները կը գտնուին Անատոլուի հողերուն վրայ:

բ. Երկրորդ կէտին արդէն կը միջամտէ «խորհրդանչական»ը: Աքչամ կ'ըսէ թէ չատ կարեւոր է տեղահանութեան օրերուն երկրէն մեկնելու պարտաւորուած Հայերուն խորհրդանչական քայլով մը վերադարձնել Թուրքիա բնակութեան իրաւունքը եւ զանոնք իրենց նախկին քաղաքներուն պատուակալ քաղաքացիները հրաւիրել: Այս մէկն ալ կարելի է նկատել հատուցումի քաղաքականութեան մէկ մասնիկը:

Այս մասը մը մեղմը անմիջապէս կը կապուի երկիւսութեան հեռանկարին: Գլխաւորն է կողմերուն միջեւ վստահութեան ստեղծումը որպէսզի ուղղակի երկիւսութիւնը կարելի ըլլայ: Ատոր համար պէտք է հեռու մնալ վոխադարձաբար դիմացինին հարկաւոր քայլերը յուզող ոճէ մը: Որովհետեւ լուծումի եւ հաչտութեան փորձերը ցոյց տուած են որ դիմացի կողմին ընելիքը յուչելու ոճը չատ սխալ հետեւանք կու տայ:

Աքչամ հետեւեալ պարբերութեամբ աւելի կը յստակացնէ այս միտքը որ յայտնի է թէ լսելիքներուն մէջ կարեւորագոյն տեղ կը գրաւէ. «Պէտք է ընդունիլ որ ըստ պատմական շեչտով՝ "ցեղասպանութիւն բառը մի՛ գործածէք", կամ «նախ ցեղասպանութիւնը ընդունեցէք, այլապէս հաշտութիւն կարելի չըլլար»ի նման պայմանաւորումներ նոր անլուծութիւններու կ'առաջնորդեն: Կողմերը նաեւ պէտք է կարենան դիմացինը ընդունիլ ինչպէս որ է»:

Որպէս վերջին կէտ, Աքչամ կ'անդրադառնայ կողմերուն փոխադարձ սահմանումի համար գործածած լեզուին: Կ'ըսէ թէ կարեւոր է վերացական ու ժամանակավրէպ յղացքներ չգործածել: Հակառակ պարագային կրնայ ճակատումը տեւել: Ըսածը կը տարածէ նոյնիսկ «Հայ» եւ «Թուրք» եզրերուն վրայ, զգուչացնելով անոնց ժխտական չեչտաւորումով գործածութեան դէմ:

Գրութիւնը կ'եզրափակուի հետեւեալ տողերով. «Խնդրոյ առարկան հարց մը չէ որուն մէկ կողմը Հայերը, միւս կողմը Թուրքերը կան: Ընդհակառակն. կայ հարց մը որուն մէկ կողմը կը գտնուին թախտումի ու հարցի հետամուտ Հայերն ու Թուրքերը, իսկ միւս կողմը՝ անցեալին առերեսումով վազը կերտելու տրամադիր Հայերն ու Թուրքերը»:

Պէտք է խոստովանիլ որ զարմանալի պիտի չըլլայ տեսնել Հայեր որոնք պիտի բաւարարուին, քանի մը կաթիլ արցունք ալ թափեն Անիի ներողութեան դաղափարին, կամ իրենց պապերուն ծննդավայրին պատուակալ քաղաքացին ըլլալու հեռանկարով: Ճիշդ ինչպէս այն Թուլիկները որոնք Թուրք մտաւորականին ոտքերն ու ձեռքերը համբուրած էին, լսելով որ «Թուրքերը ձեզ չարդեցին» կ'ըսէր: Անչուչտ այդ մարդիկը ո՛չ գիտեն, ոչ ալ հաւանաբար կ'ուզեն գիտնալ թէ Վանի մէջ պահպակ մը բացած ամերիկահայը ի՛նչ հալածանքներու ենթարկուեցաւ, կամ Անիի մուտքին կանգնած ծանօթացման ցուցատախտակը Հայու անուն իսկ չի յիչեր, աւերումներուն ժառանգութիւն հռչակելով խաչերով, եկեղեցիներով ոտատանը:

Հետաքրքրական է տեսնել որ հատուցումի հարցին մասին ալ արտայայտուելու Աքչամի «յանդգնութիւնը» ինչպէ՛ս չէ կրցած չրջանցել օրինաչափութիւնը: Քանի մը տարի առաջ Անատոլուի հայկական կոթողները նորոգելու, Սփիւռքի տարագիր Հայերու չառաւիղներուն անոնց այցի երթալու, իրենց կարօտը առնելու առիթ տալու գրեթէ նոյն առաջարկները ըրած էր նաեւ «Հայ եւ Թուրք գործի մարդոց միութեան» Թուրք նախագահը Ֆ. Սոյար: Աւելորդ է նոյնիսկ անդրադառնալ թէ հայկական զգացապաչտութեան, խորհրդանչականներէ տարուելու տկարութեան, բարակը չփնտռելու գործնապաչտութեան մասին որքա՛ն ճիշդ տուեալներ ունի թուրքական կողմը:

Արդեօք այլեւս ժամանակը հասած չէ՞ որ նոր բաներ աւելնան այդ տուեալներուն վրայ. քիչ մը ընկալեալէն տարբերող, մակերեսէն մատ մը վար պահուածով ալ հետաքրքրուղ կեցուածքներու մասին, նոյնիսկ երբ Թրքական, կամ անկէ փոխառնուած ակնոցներ զտնունք մտամարզանք, քմայք, կամ մտասեւեռում թարգմանեն:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

– Պատրիարք Հայր, Մելգոնեան կրթահամալիրի շուրջ Պոլսահայոց Պատրիարքարանի եւ ՀԲԸՄ վէճը յուզում է ողջ հայութիւնը: Մենք երախտապարտ կը լինենք, եթէ հնարաւոր գտնէք պատասխանել մեր հարցերին՝ Պատրիարքարանի դիրքորոշումը հանրութեանը ճշգրիտ ներկայացնելու համար: Խնդրում ենք համառօտ ներկայացնել խնդրոյ նախապատմութիւնը:

– *Ամփոփեմ. Կարապետ Մելգոնեան 1921ին Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան կը փոխանցէ 400,000 եգիպտական փաունտ արժողութեամբ նուիրատուութիւն, որ այդ ժամանակ 3,5 միլիոն ԱՄՆ տոլար է: Երանաչնորհ Զաւէն Պատր. Տէր Եղիայեան սոյն նուիրատուութեան եկամուտով 1924ին Կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ դպրոց մը եւ որբանոց մը կը հիմնէ եւ զայն կը կոչէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն: 1925ին, Զաւէն Պատրիարք Կիպրոսի համալիրն ու Մելգոնեան կտակին գումարը ամբողջութեամբ կը փոխանցէ ՀԲԸՄ-ութեան: Այստեղ պէտք է անդրադառնալ որ ՀԲԸՄ ամէն ինչ կը ստանայ Պոլսոյ Պատրիարքութենէն: 1926ին, դատարանի միջոցով համաձայնագիր մը կը ստորագրուի Կարապետ Մելգոնեանի, Զաւէն Պատրիարքի եւ ՀԲԸՄ-ութեան միջեւ: Համաձայնագրին համաձայն, ՀԲԸՄ պէտք է բաց պահէ ու մատակարարէ Մելգոնեան կրթարանը, ամէն տարի երուսաղէմի Պատրիարքութեան 1·000, իսկ Պոլսոյ Պատրիարքութեան 1·500 եգիպտական փաունտ վճարէ, Աղեքսանդրիոյ Հայոց համար մանկապարտէզ մը բանայ: 2004ին, սակայն, ՀՄԸՄ-ութիւնը յայտարարեց, որ որոշած է փակել Մելգոնեան կրթարանը, որ ներկայիս Եւրոպական Միութեան մէջ գործող 12 տարուան միակ հայ դպրոցն է: Հայ մամլոյ էջերէն ցաւով հետեւեցայ այս մասին հրատարակուած թերու ու դէմ կարծիքներուն: Իսկ 1926ի համաձայնագրի պաչտօնական պատճէնը ես առաջին անգամ տեսայ 2004 Դեկտ. 26ին: Այլեւս յստակ էր, որ Զաւէն Պատրիարքի օրինական յաջորդները իրաւասու էին միջամտելու կացութեան: Ուստի Ցունուար ամսուան մէջ Գալիֆորնիայի բարձրագոյնատեանին մօտ դատ բացինք ՀԲԸՄ-ութեան դէմ, որպէսզի յետս կոչուի Մելգոնեանը փակելու որոշումը:*

– *Ի՞նչպէս էք գնահատում ՀԲԸՄ յայտարարութիւնը Մելգոնեան կրթարանի փոխարէն նման մի հաստատութիւն Հայաստանում հիմնելու մտադրութեան մասին:*

– *Ի՞նչ կը նչանակէ "նման" մը հաստատութիւն: Եւրոպական Միութեան սահմանները դործող միակ հայկական լիկէոնը ի՞նչպէս կարելի է փոխադրել Հայաստանի մէջ բացուելիք նոր դպրոցով մը: Հայաստան նոր դպրոց մը բանալ, ըսենք թէ տա առաւելն, այդ ալ բաւական չափազանցուած թիւերով՝ 2–3 միլիոն ԱՄՆ տոլար կ'արժէր: ՀԲԸ Միութեան վերնախաւը դիւրաւ կրնայ այդպիսի դպրոց մը կառուցել Հայաստանի մէջ, ատոր համար անհրաժեչտ չէ Եւրոպայի մէջ դպրոց մը եւս փակել: Մարդ յակամայս կը մտածէ. Մելգոնեան կրթարանի տարածքն ու չէնքերը եթէ ծախուին, ըստ Կիպրահայերու, աւելի քան 120 միլիոն ԱՄՆ տոլար պիտի չահի ՀԲԸՄ-ութիւնը: Կայ նաեւ Մելգոնեան կտակի փոնը, որ մանուկներու համաճարն, եթէ ողջամտութեամբ կառավարուած ըլլար, այսօր ոչ նուազ քան 20 միլիոն ԱՄՆ տոլարի հասած պէտք է ըլլար: Այս գումարներով ի՞նչ պիտի չինեն: Մեր ժողովուրդը իրաւունք ունի պիտանելու: Կարապետ Մելգոնեան ազգասէր մարդ եղած է, իր հարստութիւնը Պատրիարքարանիս միջոցով իր ազգի զաւակներուն կտակած է: Ուստի Աւետարանի խօսքով, այսօր բոլորս ալ իրաւունք ունինք ըսելու ՀԲԸՄ-ին "Տո՛ւր գհաչիւ տնտեսութեան քո՛":*

– *Կարելի՞ է եզրակացնել, որ Պատրիարքարանի առաջնային նպատակը ո՛չ այնքան բարերար Մելգոնեանցիների կտակով Պատրիարքարանին հատանելիք միջոցներուն ստացումն է, որքան Մելգոնեան հաստատութեան պահպանումը:*

– *Բնականաբար: Արդէն իսկ ամէն տարի որոշ յատկացում մը ստացած է Պատրիարքարանը: 2004ին, թիւերը անպիտ չեմ պիտեր, բայց կարծեմ 1·600 Ամն տոլարի պէս գումար մը ստացած ենք: Ինչ մը աւելի կամ պակաս մեր տարեկան պիւտճէին մէջ մեծ բան չի փոխեր: Կարեւորը սա է: Ամէն բարեպատակ հաստատութեան պէս ՀԲԸՄ-ութիւնը եւս մեր ժողովուրդին հաչուետուութիւն պէտք է ներկայացնէ: 1920ական թուականներու 3,5 միլիոն ԱՄՆ տոլարը ի՞նչ եղաւ: Այսօր Մելգոնեան կտակին մէջ ի՞նչ գումար մնացած է: Տեղեակ պահեն ազգը:*

– *Ձեր հասցէին հրապարակուած քննադատական դիտողութիւններում, ի թիս այլոց, կար ամբաստանանք, որ Դուք չէք փորձել գործը հարթել ՀԲԸՄ-ի հետ բանակցելով՝ նախքան դատական գործ յարուցելը: Կը խնդրենք մեկնաբանել այս կէտը:*

– *Միայն քննադատական դիտողութիւններով եթէ բաւարարուէին գոհ կը մնայինք: 1999ի կաթողիկոսութեան ընտրութիւններէն առաջ ալ, երբ կարծեցին որ այսօր առաջնորդական աթոռներ զբաղեցնող որոշ եկեղեցականներու առաջարկներն ընդունելով թեկնածութիւնս պիտի յայտարարէի, հայ մամլոյ էջերուն վրայ վարձկան դրիչներու միջոցով սկսան զրպարտչական մեղադրանքներով եւ հայհոյալից արտայայտութիւններով զեխ արձակել իմ վրայ եւ անուանարկել զիս: Այդպէս ըրին նաեւ միւս հաւանական թեկնածուներու հասցէին: Զար եւ բարոյազուրկ մարդիկ այսպիսի միջոցներու կը դիմեն միայն երբ կը վախնան, որ իրենց չահերը վտանգուած են: Այսօր եւս, Մելգոնեան կտակի հարցով մի՛ եւ նոյն չրջանակները մի՛ եւ նոյն ոլորտը մի-*

«ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՈՒԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՁԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 13ին, Փարիզի Եանց Գլէօպի մէջ, Մարի Նուպար Ուսանողական Տան Բարեկամները կազմակերպած էին տարեկան իրենց ասանդական ճաշը, ջերմ եւ համակրելի մթնոլորտի մը մէջ: Օրուան պատուոյ հիւրն էր Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան հայկական ճիւղին տնօրէնն եւ Ուսանողական Տան նախկին տնօրէն Զաւէն Եկաւեան:

Ճաշի աւարտին խօսք առաւ Տիկին Գիւթիպեան, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց այս բազմանդամ հաւաքոյթին համար (մօտ 100 հոգի եւ մերժուածներ ալ եղած էին) եւ չնորհակալութիւն յայտնեց իրենց ներկայութեան համար, նախ պատուոյ հիւրին՝ Զաւէն Եկաւեանին, ինչպէս նաեւ հին եւ նոր անօրէնուհիներուն՝ տիկին Տօնապետեանի եւ Տիկին Գեւոնեանի: Հակիրճ պատմականը ըրաւ կազմակերպութեան, որ այս վերջին երեսուն տարիներուն հարիւրաւոր ուսանողներու, եկած աշխարհին չորս ծագերէն, օժանդակած է: Այսոնք յաջող ասպարէզներ ընդգրկած են բոլոր մարզերու մէջ եւ բոլորն ալ լաւ յիշատակներ պահած են: Ներկայիս ալ 45ի վրայ 16 թոշակառուներ կան: Կազմակերպութիւնը կ'օժանդակէ տոմսին բարձրացման եւ կը յուսայ չարունակել դեռ երկար տարիներ: Տիկին Գիւթիպեան ողջունեց պատուոյ հիւրին՝ Զաւէն Եկաւեանի ներկայութիւնը, յիշեց որ ան 14 տարի անօրէնը եղած է Մարի Նուպար Ուսանողական Տան, տեսած է իրենց կազմակերպութեան ծնունդը, ապա, 1985ին անցած է Լիզպոն դեկավարելու Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին հայկական ճիւղը, թուելով նաեւ Զաւէն Եկաւեանի աշխատանքները, հրատարակած գործերը եւ այն բազմաթիւ չքանչանները որոնց արժանացած է:

Զաւէն Եկաւեան արտայայտուեցաւ հայերէն եւ սկիզբէն անդրադարձաւ փարիզէն իր մեկնումին, ասկէ քսան տարի առաջ: Մեծ ուրախութիւն է, ըսաւ, իրեն համար հոս գտնուիլ եւ չնորհակալութիւն յայտնեց հիւրասիրող Միութեան, բոլոր նախկին սաներուն ցրուած՝ աշխարհի ամէն կողմերը, որովհետեւ, ա-ւելցուց, հպարտ եմ ձեզմով, ուր որ երթամ բաւարարութիւն կը զգամ ձեզի հանդիպելով, կը զգամ ազգանուէր գործունէութիւնը որուն լծուած էք: Գովքը հիւսեց "Բարեկամներու Միութեան", որ նիւթապէս նաեւ բարոյապէս կ'օժանդակէ, չեշտելով թէ տոր ոչ թէ 30րդ, այլ՝ 33րդ տարեդարձն է քանի հիմը դրուած է 1972 Հոկտեմբերին: Պէտք չէ մոռնալ, ըսաւ, այն տերունդը որ հասցուց այս տերունդը: Միայն դրամ տալը չէ հարցը, այլ կայ տալու ձեւը: Անդրադարձաւ նաեւ մամուլի անհրաժեշտութեան, դպրոցի կողքին, ու ողջունեց Տիկին Ա. Ասլանեանի ներկայութիւնը, քանի Սամուէլեան դրատունը, ըսաւ, դրատուն է, խանութէ աւելի, մշակութային կեդրոն մըն է:

Ապա առաւ Ուսանողական Տան ներկայ անօրէնուհին Տիկին Ծովինար Գեւոնեան, որ Տունը կը վարէ երեք տարիէ ի վեր: Այս տարի 45 ուսանողներ կան Տան մէջ, որ սակայն աւելին ալ կրնայ ընդունիլ: Ներկայիս 7 ազգութիւններ կը ներկայացնեն, առաւելագոյնը Հայաստանէն են, թէեւ այս տարի անոնց թիւն ալ նուազած է, որովհետեւ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ նուազ թիւով թոյլտուութիւններ տրամադրած է: Անդրադարձաւ չէնքին մէջ կատարուած բոլոր նորոգութիւններուն. չէնքը բարելաւուած է, կայ նոյնիսկ դաֆէթերիա մը, ու հրաւիրեց ներկաները որ այցելեն եւ տեսնեն կատարուած աշխատանքը: Կան նաեւ ծրագիրներ՝ չարունակել այդ ուղղութեամբ, գտնել նաեւ գործընկերութիւններ: Շնորհաւորեց "Բարեկամներու Միութիւնը", որ այդ աշխատանքը կը տանի, չնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին եւ Բարեգործականին:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ նախկին տնօրէնուհի փրոֆ. Ա. Տօնապետեան: Անդրադառնալէ եւք այն բազմաթիւ խոչընդոտներուն որոնք յաղթահարուած էին, ծանրացաւ առաւելաբար ԻՆԱՎԲՕ-ի վրայ, չեշտելով թէ Հայաստանէն եւք արտասահմանի հայագիտական ամէնէն ամբողջական կեդրոնն է: Հոն ալ հարկ է աւելի ուսանող ունենալ (այժմ՝ 50):

Ընդմիջում մը եղաւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտի մը մնջախաղով եւ հատարուած աշխատանքը: Կան նաեւ ծրագիրներ՝ չարունակել այդ ուղղութեամբ, գտնել նաեւ գործընկերութիւններ: Շնորհաւորեց "Բարեկամներու Միութիւնը", որ այդ աշխատանքը կը տանի, չնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին եւ Բարեգործականին:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ նախկին տնօրէնուհի փրոֆ. Ա. Տօնապետեան: Անդրադառնալէ եւք այն բազմաթիւ խոչընդոտներուն որոնք յաղթահարուած էին, ծանրացաւ առաւելաբար ԻՆԱՎԲՕ-ի վրայ, չեշտելով թէ Հայաստանէն եւք արտասահմանի հայագիտական ամէնէն ամբողջական կեդրոնն է: Հոն ալ հարկ է աւելի ուսանող ունենալ (այժմ՝ 50):

Ընդմիջում մը եղաւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտի մը մնջախաղով եւ հատարուած աշխատանքը: Կան նաեւ ծրագիրներ՝ չարունակել այդ ուղղութեամբ, գտնել նաեւ գործընկերութիւններ: Շնորհաւորեց "Բարեկամներու Միութիւնը", որ այդ աշխատանքը կը տանի, չնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին եւ Բարեգործականին:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ նախկին տնօրէնուհի փրոֆ. Ա. Տօնապետեան: Անդրադառնալէ եւք այն բազմաթիւ խոչընդոտներուն որոնք յաղթահարուած էին, ծանրացաւ առաւելաբար ԻՆԱՎԲՕ-ի վրայ, չեշտելով թէ Հայաստանէն եւք արտասահմանի հայագիտական ամէնէն ամբողջական կեդրոնն է: Հոն ալ հարկ է աւելի ուսանող ունենալ (այժմ՝ 50):

Ընդմիջում մը եղաւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտի մը մնջախաղով եւ հատարուած աշխատանքը: Կան նաեւ ծրագիրներ՝ չարունակել այդ ուղղութեամբ, գտնել նաեւ գործընկերութիւններ: Շնորհաւորեց "Բարեկամներու Միութիւնը", որ այդ աշխատանքը կը տանի, չնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին եւ Բարեգործականին:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ նախկին տնօրէնուհի փրոֆ. Ա. Տօնապետեան: Անդրադառնալէ եւք այն բազմաթիւ խոչընդոտներուն որոնք յաղթահարուած էին, ծանրացաւ առաւելաբար ԻՆԱՎԲՕ-ի վրայ, չեշտելով թէ Հայաստանէն եւք արտասահմանի հայագիտական ամէնէն ամբողջական կեդրոնն է: Հոն ալ հարկ է աւելի ուսանող ունենալ (այժմ՝ 50):

Ընդմիջում մը եղաւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտի մը մնջախաղով եւ հատ-

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՎԷՆՍԱՆ ՏՅԷՆՏԻ "ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ"Ի ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վէնսան Տ'Էնտի "Սէնֆոնի Իթալիէն"ի համաչխարհային առաջին ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Երեւան Ապրիլ 8ին, "Մաչատրեան" սրահին մէջ, մեկնաբանութեամբ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիկ նուագախումբին:

Ալեքսանդր Սիրանոսեան կը տեղեկացնէ որ դէպքը պատմական, մշակութային եւ քաղաքական բնոյթ ունի: Նախ, որովհետեւ յայտնաբերուած է Համանուագ մը, որու մասին հեղինակը երկարօրէն խօսած է իր օրագրին մէջ եւ նամակագրութեան: Ապա, որովհետեւ, համանուագը պիտի օժանդակէ հարստացնելու Թ. դարու Ֆրանսական երաժշտութիւնը: Հուսկ՝ որովհետեւ անոր մեկնաբանութիւնը Հայաստանի մէջ, տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարիէն քանի մը ամիս առաջ (2006): Ասկէ առթիւ, Վէնսան տ'Էնտիի ժառանգորդները եւ Ֆրանսայի անձնուրոյթիւններ կը նախատեսեն Հայաստան երթալ:

Վէնսան տ'Էնտի (1851 – 1931) որպէս աշակերտ ունեցած է Պ.Պ. Գալֆայեանը եւ Ասրա Պարթեւեանը: Ծանչցած է Մարկրիթ Բագրատեանը: 1916, Ապրիլ 9ին, Սորպոնի մեծ ամփիթեատրոնին մէջ, վարած է Սքոլա Գանթորումի երգչախումբը, Կոմիտասի գործերու յայտագրով:

ԵԻԻՄԷԼԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱ՞Ք

Ան պուպրիկ մըն է, կլոկլոր դէմքով ու աչքերով, հակառակ որ «ծնողքը» ճաւոնացի է: Այդ երկրին մէջ որ աշխարհի ամէնէն քիչ երախայ ու ամէնէն աւելի տարեց ունեցողն է, պուպրիկի գործատուն մը ԵԻՄԷլի պաղպաղակը յղացած է մենակեաց տարեցներուն համար: 61 եւ րոյի գնելով զայն անունք ընկերակից մը կ'ունենան որ կը խօսի, կը հարցնէ, կ'երգէ: «Երազ» նշանակող անուամբ այդ պուպրիկը 37 սմ. հասակ ունի. կրնայ մինչեւ 1200 նախադասութիւն արտասանել: կարելի է նաեւ ծրագրաւորել զայն որպէսզի քնանայ ու արթննայ իր տիրոջը հետ: «Բարի լո՛յս» կ'ըսէ աչքերը բանալով, իրիկուններն ալ «Քուն ունի՛մ ,պիչեր բարի» մը կը մրմնջէ: Բայց երբ տեսնէ թէ իր տէրը բաւարար չափով չի քնանար, կամ չի խաղար իրեն հետ, կը սաստէ զայն:

ԵԻՄԷլի գաղափարը յղացողներէն մէկը ըսած է թէ պուպրիկը կը փոխարինէ ընտանի կենդանիները: Արդէն սկսած է վնասել անոնց չուկային: Զարմանալի չէ երեւոյթը, քանի որ շատ տարեցներ ո-րոնք առանձին կ'ապրին, կը վախնան իրենց եաին կենդանի մը ձգելով մեռնելէ:

Երեք ամիսէն կարճ ժամանակի մէջ ձախոնի մէջ ութ հազար ԵԻՄԷլ ծախուած է: Երկրին մէջ տարուէ տարի կ'աւելնայ տարեց մարդոց համեմատութիւնը ու աւելի քան 23 հազար է թիւը դարու մը, կամ աւելի տարիք ունեցողներուն: Աւանդապահ այրէ ժողովուրդին բարքերը կը պահանջեն որ ընտանիքի մը անդրանիկ զաւակը ծնողքին հետ ապրի, արդելք ըլլալու համար անոնց առանձնութեան. բայց վերջին չորս տարիներ անհետացան նման բարքեր անհետացան ճամբան բռնած են:

Ձախոնական բանիչներու (լոժիսիէլ) ընկերութիւն մըն ալ Դեկտեմբերին տարեցներուն համար մարդամէքենայ մը հրապարակ հանած է: ԵԻՄԷլէն աւելի կատարելագործուած ապրանք է ան. կ'արժէ 4145 եւրօ: Կրնայ հինգ տարեկան երախայի մը մակարդակով խօսակցութիւն ունենալ:

ՔՈՅԹԸ ՉԱՐՈՒՆԱԿՈՒԵՑԱՒ

Քոյթը չարունակուեցաւ միշտ նոյն ջերմ մթնոլորտին մէջ:

Հարկ է ընդհատել նուիրեալ կիներու այս արդիւնաւէտ աշխատանքը, կիներ որոնք կը գործեն լուռ ու մունջ եւ կը տանին օգտաշատ գործունէութիւն մը հայ ուսանողներու ի նպաստ:

Ա. Մ.

Միութեան հետ համաձայնութեան հասնելու:

– Մենք արդէն, պատասխանելով գալիֆորնիական միջնորդներու, երկու ամիս առաջ պատրաստակամութիւն յայտնեցինք ՀԲԸՄեան պատուիրակութիւն մը ընդունելու Պոլսոյ մէջ: Ուստի ՌԱԿ-ի տզեղ յայտարարութիւնը եւ մամլոյ միջոցաւ եղած այլ յարձակումներու նպատակը դժուար է հասկնալ: Մի գուցէ կը խորհին, որ "ծեծելէ" յետոյ բանակցիլը աւելի չահաւէտ կ'ըլլայ իրենց համար: Կը սխալին:

Զրոյցը վարեց՝
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԼՈՑՆԵՐուն կը դիմեն, որովհետեւ բարոյականի եւ զաղափարախօսութեան տեսակէտէն ահաւասիկ անհակացած են: Մե՞ղք: Գալով բանակցութեան խնդրին: Զաւէն Պատրիարքի այսօրուան յաջորդը Մելգոնեան կտակի երաշխաւորն է: ՀԲԸ Միութիւնը մինչեւ օրս ինչո՞ւ չէ դիմած Պատրիարքարան: Որովհետեւ բանակցել չուզեր: Պէտք չէ մոռնալ, որ ՀԲԸՄ Միութեան ուղղուած նամակ եւ քննադատութիւններուն ոչ մէկ պատասխան որուած է մինչեւ օրս: Այլ խօսքով, ամբաստանութիւնը պէտք է չրջել եւ ուղղել ՀԲԸՄ Միութեան:

– Տեսնո՞ւմ էք Դուք այսօր հեռաձիկար դատական գործից խուսափելու եւ ՀԲԸ

«ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ»

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

«Այն պարագային երբ յիշեալը արուած պայմանաժամին չներկայանար, բատ պատժական դատավարութեան օրէնքին յատուկ տրամադրութեանց, ի բացակայութեան, դատավարութիւն տեղի պիտի ունենայ, յիշեալի կալուածներն ու գոյքերը դրաման տակ պիտի առնուին եւ պիտի գրուի քաղաքական իրաւունքներէ, աստիճանէ ու պատուանշանէ եւ այս պատճառաւ իրաւունք պիտի չունենայ դատ վարելու: Գիտցողները պարտաւոր են յիշեալին ո՛ւր պտնուիլը իմացնել, իսկ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաները զինքը ձերբակալել»:

Այս պաշտօնական յայտարարութիւնը մանաւանդ վրդովեցուցիչ էր ինծի համար, որովհետեւ հրապարակին վրայ ունէի պատկերազարդ գրքոյկ մը Պօղոս Նուպարի կենսագրականին ու իր ազգային գործունէութեան նուիրուած: Ակէզատ, ուրիչ աւելի ընդարձակ գիրք մըն ալ պատրաստած էի «Հայկական խնդիրը եւ Պօղոս փաշա Նուպար» տիպդոսով, որ տակաւին հրապարակ եկած չէր բարեբախտաբար եւ որ կը պտնուէր հրատարակիչ Ստեփան Քիւրքճեանի մթերանոցը: Այս երկրորդ գրքին մէջ, իրրեւ յատաջաբան, կը գտնուէր Պօղոս փաշային ինծի ուղղած մէկ ընդարձակ նամակը:

Բոլոր ատոնք ներկայ պարագաներուն մէջ մէկմէկ փորձանքներ էին ինծի համար:

Աւելին կար: Ստեփան Քիւրքճեան Ապրիլ 11ի գիշերը ձերբակալուած ու Աչաչ աքսորուած էր: Մթերանոցին տէրը, որ առնելիք ունէիզեր իրմէ, կնքած էր մթերանոցին դուռը, այնպէս որ կարելի չէր երթալ նորակազմ գիրքերը ջնջել կամ գոնէ Պօղոս փաշայի նամակը պարունակող մասը անհետացնել:

Ցունիսի մէջ արդէն տեղահանութիւնը սկսած էր, մանաւանդ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, լուրերը հետզհետէ հեռու, բայց չատ տարտամ կերպով կը հասնէին մեզի, ահ ու սարսափ ազդելով ամէնուս: Տակաւին չէինք գիտեր թէ ի՛նչ համեմատութեամբ տեղի կ'ունենար այդ ոճրագործ արարքը, բայց արդէն իսկ կը լսէր Տէր-Զօրի չարաշուք անունը, իբրեւ Հայերու աքսորավայր:

Սրտատրոփ կը սպասէինք Տարտանէլի կռիւներու ելքին, կը զգայինք թէ նեղուցին բացումը եւ Համաձայնական նաւատորմիղը մուտքը մեզ պիտի ազատէին ըսպառնացող վտանգէն եւ թէ տակէ ուրիշ յոյս չէր մնացած մեզի:

Բայց ափսո՛ս որ վճռական գործողութիւն մը չէր ըլլար, թէեւ միշտ յոյս ունէինք թէ քիչ օրէն պիտի տեսնէինք ազատարար զրահաւորները:

Օր մըն ալ լուր տարածուեցաւ թէ թշնամի ընդծովեանները երեւցած են Մարմարայի մէջ:

Արդարեւ մէկ քանի չոգենաւեր կորան անոնց չնորհիւ եւ մեծ յուզում տիրեց Պոլսոյ մէջ,

Կղզիները, Գատըգիւղ եւ Վոսփոր երթեւեկող չոգենաւերը զգուշական միջոցներ ձեռք առին: Վերնայարկը զրուած էին չատ ազատարար գօտիներ, որպէսզի վտանգի պահուն ճամբորդները գործածեն զանոնք: Սպաներուն եւ պինուորներուն արգիլուած էր չոգենաւերուն վերնայարկը նստիլ, որովհետեւ ընդծովեաներէն կրնային նշմարուիլ:

Օր մըն ալ, Ղալաթիա, մեծ խուճապ մը տիրեց. մէկ վայրկեանի մէջ խանութները գոցուեցան, ամէն մարդ սկսաւ փախչիլ...: Քիչ յետոյ իմացանք որ ընդծովեայ մը երեւցած էր քարափներուն մօտ եւ երկու նաւեր ընկղմած:

Նոյն միջոցին քարափին մօտ մեծ փոխադրանաւ մը կեցած էր պինուորներով լեցուն, որոնք Տարտանէլ պիտի երթային: Ընդծովեային երեւումը սարսափեցուցած էր թուրք պինուորները, որոնք կը մերժէին չոգենաւով մեկնիլ եւ հակառակ սպաներու արգելքին՝ ինքզինքին քարափ կը նետէին ու կը փորձէին փախչիլ: Ի վերջոյ զօրագունդ մը եկաւ ու չոգենաւը պաշարեց եւ հազիւ կարելի եղաւ անկարգութեան առաջքը առնել:

Ընդծովեաները ընկղմեցին նաեւ Հայտար փաշայի նաւամատոյցը գտնուող երկու չոգենաւեր, ինչպէս նաեւ Մարմարայի մէջ չատ մը բեռնաբարձ առագաստանաւեր:

Յուլիսի վերջերը լսեցինք Աբիկ Մուսահեճեանի ձերբակալութիւնը, բանտարկութիւնը եւ քանի մը օր եաքն ալ աքսորութիւնը, նոյն միջոցին ձերբակալուեցան նաեւ մէկ քանի ծանօթ վաճառականներ Գարեգին Ադամեան, Կ. Ֆէրպէկեան, Լեւոն Աճէմեան, որոնք Մուսահեճեանի հետ աքսոր գացին:

Յետոյ լսեցինք Յակոբ Տէր Յակոբեանի ձերբակալութիւնը եւ աքսորը:

Ո՛ւր կը դրկուէին բոլոր ատոնք, ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց վիճակը:

Չարաչուք գոյցներ արդէն ծայր տալ սկսած էին: Չարդի, կախաղանի խօսքեր կը լսուէին:

Չօհրապ եւ Վարդգէս ալ միասին քշուած էին եւ օրերէ ի վեր լուր չկար իրենցմէ:

Օր մըն ալ իմացանք որ երկուքն ալ ըսպանուած էին:

Չօհրապի մահը պաշտօնապէս իմացուցած էր Թալէաթ՝ անոր կնոջ:

«Յաւելով կ'իմացնեմ որ ձեր ամուսինը Ուրֆայի մէջ սրտի հիւանդութենէ մեռած է» հեռաձայնելով:

Բոլոր այս ձերբակալութիւնները, աքսորները, սպանութիւնները ահ ու սարսափի մատնած էին Պոլսոյ Հայերը:

Ամէն առտու իրարու կը հարցնէինք.

– Արդեօք այսօր կարգը որո՞ւնն է աքսորուելու:

Կամուրջին վրայ յաճախ կը հանդիպէինք խումբ խումբ Հայերու որոնք ոստիկաններու հսկողութեան ներքեւ կը տարուէին Հայտար Փաշայի չոգենաւը, հոնկէ չոգեկառք դրուելու եւ Իզմիթ ու աւելի հեռուները քշուելու համար:

(Շար. 15)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ ԹՂԹԻԷՆ – Տ�էր եւ Տիկին Հայկազ Աստուրեան 70 Եւրօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉի Փարիզի "Ա. Թաղէոսեան" մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 14·30ին, սովորական վայրը: Օրակարգին՝ պատգամաւորի ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիները ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

François-Joël THIOLLIER

Recital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19: ԽՍ. օր Մեծի Պահոց: Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի:

*
**

ԱԻԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 16·30ին:*

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՈՆ

ԱԻԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 16ին:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Պատարագ՝ *ժամը 11ին:*
Չիթենիի օրհնութիւն եւ թափօր:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

*
**

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը:
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրուելու համար.–
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à
RENCONTRE
avec
KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է: Յիշատակ Գալստեան Փրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւանական յերուսաղէմ:
Սկիզբը ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԽՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 16·30ին:*

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Սկիզբը ժամերգութեան՝ *ժամը 10ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 11ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 17ին:*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·45ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆԾ. ՀԼՌԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին:*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ *ժամը 17ին:*

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԵԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին
ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԵՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները կատարեն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:
Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ

ԷԼ ՋԱՐԷՄ ԻՆՁ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84970

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 18
VENDREDI
18 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շարաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·160 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21·160

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

Ս. պէրլուսկոնի 24 ժամ ետք (Մարտ 16) փոփոխութիւն մը բերած է իր նախորդ օրուան յայտարարութեան, ինչ կը վերաբերի Իրաքէն իտալական զօրքերը քաշելու Սեպտեմբերին: Հեռատեսիլէն ըրած այս յայտարարութիւնը "սրբագրած է" ըսելով որ որեւէ թուական չէ ճշդուած եւ այս կէտը կախում ունի միւս երկիրներու որոշումներէն:

Լիբանանի Հեզպոլլան մերժած է վինաթաի ըլլալ: Ղեկավարը՝ Հասան Նասրալլահ յայտարարած է որ իր չարժուածը վինուած կը մնայ "ցորչափ Լիբանան ապառնիքի տակ ըլլայ Իսրայէլի կողմէ": Այս ձեւով մերժած է Պուշի հրաւէրը: Կոչ ըրած է նաեւ ընդդիմութեան որ երկխօսութեան նստի, վտանգաւոր կացութեան մը առաջքն առնելու համար:

Լիբանանի Շահիտի դպրոցական ընկերութեան սուր բանավէճերու պատճառ եղած է եւ բազմաթիւ լիսէներ մերժած են վինաքը ընդունիլ: Պաղեստինեան Իշխանութեան ներկայացուցիչը, որու կ'ընկերանան Մռնտ Տիփլոմաթիի խմբագիրը եւ իսրայէլեան խաղաղապաշտ կազմակերպութեան մէկ անդամուհին, ընկերութեան մէկ անդամուհին, ընկերային մը կը կատարէ լիսէներու մէջ դասախոսութիւն-վիճարկումներ կատարելու համար: կարգ մը դպրոցներ կը մերժեն զինք ընդունիլ յանուն չէզոքութեան, ինչպէս պատահած է Նանսիի մէկ արուարձանը եւ այլուր: Նոյնը տեղի ունեցած է Քսը-Մարսէյլ, ուր ընկերային տեսուչը մերժած է նոյն սկզբունքին համար: Նանսիի ոչ պետական վարժարանի տեսուչը, ընդհակառակն, ընդունած է երրեակը եւ այցելութիւնը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է 80 աշակերտներու մօտ: Սկզբունքով կողմնակալ միջամտութիւնները արգիլուած են դպրոցներու մէջ եւ Լ. Շահիտի մէկ բացատրութիւնը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած: Բացատրելու համար պաղեստինցի մանուկներու վիճակը կամ ինթիֆատայի պարագան, ան ըսած է որ հակամարտութիւնը "քաղաքական պայքար մըն է նման Ալժերիոյ ազատագրութեան ազգային պայքարին":

Վենետիկի Արքեպիսկոպոսը՝ ծխրանատար Անճելօ Սքոլա հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի, ուր բոլորովին չընդդիմանար Թուրքիոյ անդամակցութեան որովհետեւ, կ'ըսէ.– "որպէս քրիստոնեայ, չեմ կրնար մոռնալ որ Թուրքիան, նաեւ Պոլիսն է եւ Արեւելքի էքիմէնիք պատրիարքութիւնը: Օրթոտոքս եղբայրներս կ'ուզեն որ Թուրքիա մուտք գործէ Եւրոպա: Ուրեմն, ինծի համար, այդ հարցը ճակատամէ կարեւոր հարց մը կը դառնայ": Ան հարցումին որ կը վերաբերի Թուրքիոյ մուտքին իր նպաստաւոր դիրքին, կը պատասխանէ.– "Ամէն բան կախում ունի այն բանէն, որ ի՞նչպէս Արեւմտեան Եւրոպա, գալիք տարիներուն, կրնայ իր ընկերութիւններուն ծոցը առնել արդէն ներկայ 15 միլիոն մահմետական մշակոյթի անձեր: Հոդ է հարցը, ոչ այլ տեղ: Ո՛չ մեզ ոչինչ կը պաշտպանէ: Պաշտպանողական դիրքը, յաճախ ծնած վախէն, չի նպաստեր: ...Եւրոպայի նուիրուած չատ յաջող դիրքի մը մէջ, փիլիսոփայ Ռեմի Պրակ չատ լաւ կը բացատրէ, որ Եւրոպա ծնած է հռոմէական մտքէն եւ քրիստոնէութենէն, որոնք կրցան յետքայլ մը ընել ընդունելու համար ինչ որ դուրսէն կու գայ":

Թուրքիոյ մէջ, Մայն Քամփֆի յաջող վաճառքին առթիւ թղթակցութիւն մը լոյս տեսած է Ֆիկարոյի մէջ (Մարտ 17) ուր թղթակիցը կ'արձագանդէ Ահմէտ Իւտուկուի տեսակէտին: Ան կ'ըսէ որ "այս միջոցին հակաեւրոպական և հակամերիկեան հոսանք մը կայ Թուրքիոյ մէջ, որ կը նպաստէ նման հատորի մը վաճառքին": Այլ վաճառքներն ալ կեդրոնացած են ազգայնական արտայայտութեան մը պատճառաւ: "Մեռադի փոթորիկ" վէպը որ ԱՄՆ-ու կողմէ ղրդուած պատերազմ մը կը նկարագրէ, երբ Ամերիկացիք Թուրքիոյ վրայ կը յարձակին, 100 հազար օրինակ ծախուած է: Հեղինակներէն մէկը՝ Պուրաք Թուրնա, նախկին լրագրող, մասնագէտ պաշտպանութեան հարցերու, չի ծածկեր իր ընդդիմութիւնը ԱՄՆ-ու միջազգային քաղաքականութեան: Ֆիկարոյի թղթակիցը Մարի-Միշել Մարթինէ, վերոնշեալ կէտին հակառակ պատկերին ալ կ'անդրադառնայ, յիշելով Օրհան Փամուքի պարագան (որու գործերը թարգմանաբար լոյս կը տեսնեն Ֆրանսա, Կալիմարի կողմէ): Ան, կը գրէ, լուռն կերպով խնդրայարոյց եղաւ անցեալ ամիս երբ հարցազրոյց մը տալով գերմանական պարբերականի մը, ոգեկոչեց 1915ի Հայոց Ցեղասպանութիւնը, արտայայտութիւններով որոնք, ոմանց համար դէմ էին Թրքական ազգային զբաղումին:

Ֆրանսայի տուրքերու բաժանմունքի պաշտօնեայ մը խոստովանած է որ ինք է պատասխանատուն եկամուտներու անհետացած յայտարարութիւններուն: Վախէն չէ համարձակեր սկիզբէն իսկ յայտնել իր մեղքը զոր գործեր է "անուշադրութեամբ": Ծանօթ է որ Սէն-Սիւլփիսի արխիւներէն կորսուած էին կէմարի, Գլօտ Շերաքի, Ֆալիիւսի, Ժոսփէնի, Գլ. Չէնեըրէի եւ Պատէնթէրի յայտարարութիւնները...:

Մարսէյլի մէջ, թղթատարի գործադուլը կը շարունակուի Մարտ 1էն ի վեր: Աւելի քան վեց միլիոն նամակներ կը սպասեն որ ցրտումը վերսկսի: Ջոման 49 կեդրոններու վրայ 31 կեդրոն գործադուլի մէջ են:

Թուրք վիպագիր Օ. Փամուք Հայկական Ցեղասպանութեան մասին յայտարարութիւններէն ետք այնքան մեծաթիւ սպառնալիքներ ստացած է որ ընդած է Գերմանիոյ հինգ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած հանդիպումները: Գերմանացի հրատարակիչը ըսած է թէ վիպագիրը տխուր է ընդումի որոշումին պատճառով, բայց չի փափաքիր աւելի հրահրել կացութիւնը: Օ. Փամուքի ուղղուած քննադատութիւնները միմչեւ իսկ պընդած էին որ ան Նոպէլեան մրցանակին արժանանալու նպատակով նման դրդռիչ արտայայտութիւններ ունեցած էր:

Իսրայէլ ապահովութեան սահմանափակ հակակշիռ մը յանձնած է Պաղեստինցիներուն Երիքովի վր այ (Այսբրտրդանան), ուր պէտ կան իսրայէլացի զինուորներ: Մինչեւ չորս շաբաթ, Իսրայէլացիք պէտք է բոլորովին հեռանան քաղաքէն: Իրականին մէջ, իսրայէլացի զինուորները, ներկայիս, պէտք է ձգեն որ Պաղեստինցիք ազատօրէն անցնին երիքովէն եւ միայն ելքը հակակշռեն, բայց ճիշդ հակառակն է որ կը պատահի, երկար ժամեր հերթի կը սպասեն մուտքին եւ ելքը դիւրին է:

Թրքական Ցեղասպանութեան մասին յայտարարութիւններէն ետք այնքան մեծաթիւ սպառնալիքներ ստացած է որ ընդած է Գերմանիոյ հինգ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած հանդիպումները: Գերմանացի հրատարակիչը ըսած է թէ վիպագիրը տխուր է ընդումի որոշումին պատճառով, բայց չի փափաքիր աւելի հրահրել կացութիւնը: Օ. Փամուքի ուղղուած քննադատութիւնները միմչեւ իսկ պընդած էին որ ան Նոպէլեան մրցանակին արժանանալու նպատակով նման դրդռիչ արտայայտութիւններ ունեցած էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀԱՑԱԾ

«ՀԱՖ»Ի ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ՄԱՀԱՑԱԾ

Մարտ 14ին 45 տարեկանին մահացած է "ՀԱՖ"ի (Հայաստանի Ազգային Բանակ) հրամանատար, փոխ գնդապետ Ռազմիկ Վասիլեան: Ծնած էր 1960ին, Նժդեհի գաղափարները իւրացուցած, ան Ղարաբաղի հարցին ու ազգային ազատագրական պայքարի ծրագիրը իրականացնելու միակ միջոց կը նկատէր աշխարհազօրի, ապա ազգային բանակի անյապաղ ստեղծումը: Ռ. Վասիլեան հիմնելէ ետք "ՀԱՖ"ը, Պաշտպանութեան նախարարութեան կառոյցներուն մէջ ծառայած է հայրենիքի պաշտպանութեան գործին: Թաղումի արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 17ին, մարմինը կ'ամփոփուէր Եռաբլուրի պանթէոնին մէջ:

*
**

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանը Ա. Դրիւկով իր պաշտօնավարութեան աւարտին հրաժեշտի համդիպում ունեցած է Բրիւսով լեզուագիտական համալսարանի դասախօսներուն եւ ուսանողներուն հետ: Շեշտելով հայ եւ ռուս ժողովուրդներուն մերձեցումի նոր կարելիութիւնները, ան ըսած է.– "Այն ճամբան զոր երկու ժողովուրդները կտրած են միասին, երաշխիք է որ Ռուսաստան ապագային եւս կը շարունակէ նեցուկ ըլլալ Հայաստանի": Ապա գոհունակութեամբ անդրադարձած է հայեւռուս աշխոյժ յարաբերութիւններուն, յիշելով Հայաստանի մէջ կազմակերպուած Ռուսաստանի տարին (2005), Ռուսաստանի մէջ գալ տարի կազմակերպուելիք Հայաստանի տարին, ռուսերէնի ուսուցումին Հայաստանի մէջ տրուած կարեւոր տեղը, միջանձնական մրցաշարքերը, եւլն.:

*
**

ՇԱՀՈՒՄԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ

Մարդկային Իրաւունքներու Եւրոպական Ատեանը պիտի քննէ "Շահումեան – Գետաչէն" հայբենակցական միութեան Ադրբեջանի դէմ բացած դատը: Լուրը հաղորդած է Մարդկային Իրաւունքներու պաշտպան Լարիսա Ալավերդեան: Ան յիշեցուցած է որ յատկապէս 1992ին ադրբեջանական իշխանութիւններու որոշումով Շահումեանի հայաբնակ քանի դիւղերու բնակիչները տեղահանուած են, զրկուած իրենց բնակարաններէն եւ ընտացուածքէն, տասնեակ հոգիներ ալ ըսպանուած են:

*
**

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԹԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Գարեգին Բ. եւ Արամ Ա. Կաթողիկոսներուն նախաձեռնութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը կը մշակէ այն քայլերը որոնց չուրջ յառաջիկային քանակցութիւն կը տարուի էջմիածնի Մայր Աթոռի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւններուն միջեւ ծագած տարակարծութիւնները կարգաւորելու եւ վերամիաւորման ուղղութեամբ: Տեղեկացնելով այդ մասին, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըսած է թէ անցեալ դարուն ծնունդ առած ու 1956ին իրենց գագաթնակէտին հասած տարակարծութիւնները պատճառ եղած են որոշ թեմերու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անցնելուն: Այսօրուան աշխատանքները նպատակ ունին ստեղծելու պայմանները ուր Հայ եկեղեցին կարենայ միասնական ձեւով ծառայել հայ ժողովուրդին:

*
**

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ ՍՐԲԱՑՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Մայր Աթոռին կողմէ ստեղծուած է յատուկ յանձնախումբ մը որ աշխատանք կը տանի Ցեղասպանութեան զոհերը հայ եկեղեցիի ուսրբերուն չարքին դասելու:

Երիտասարդներու հետ Մարտ 16ին հանդիպումին Գարեգին Բ. յայտնած է թէ Ցեղասպանութեան 90ամեակին առթիւ ոգեկոչումի արարողութիւններ կը կատարուին նաեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին նախաձեռնութեամբ: Խորհուրդը 1964ին արդէն ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը, պահանջելով որ Թուրքիա ընդունի զայն եւ հատուցանէ:

*
**

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄՆ-ՈՒ ՄԷՋ

ԱՄՆ-ու զանազան քաղաքներուն մէջ ձերբակալուած է զէնքի մաքսանենգութեան խմբակ մը որուն պարապլուխը յայտնուած է 26 տարեկան Արթիւր Սողոմոնեան: Իմբակին անդամներուն հետաձայնութիւններուն ունկնդրութենէն երեւան ելած է որ արդիական զէնք կը դնեն Ռուսաստանէն, Վրաստանէն, Ուկրանիայէն: Այդ անդամներուն մէջ կան երեքմն ապօրինի կերպով ԱՄՆ բնակող Հայաստանի, Վրաստանի, Ռուսաստանի, Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու եւ Հարաւափրիկեան Հանրապետութեան քաղաքացիներ:

18 հոգի ամբաստանուած է արդիական զինամթերք մը ապօրինի կերպով ԱՄՆ մտցնելու յանցանքով: Կատարուածին մասին տեղեկացուցած է "Նիւ Եորք Թայմզ"ը. ըսած է թէ զէնք հայթայթողներու հետ խօսելու ընթացքին Ա. Սողոմոնեան պնդած է թէ ինք յոյս ունի Ջէյէնիայէն զէնք ստանալու: Ձերբակալուածները յայտնած են մինչ այդ գընդացիրներ, ինքնաձիգներ վաճառել Միացեալ Նահանգներու մէջ: Մանհաթընի դատախազը անկարելի չէ նկատած նոր ձերբակալութիւններ, նաեւ ԱՄՆ-էն դուրս:

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻ ՕԱՀՄԱՆԱԴԻՏԻՆ ՎՐԱՅ

Գ.

ՊԷՐՔԹԱՅ-ԱՔՉԱՄ ՋՈՒԳԱՀԵՌԷ ՄԸ ԹԵԼԱԴՐՈՒԱԾԸ

Թ. Աքչամի ու Հ. Պէրքթայի նման թերքեական պաշտօնական տեսակէտին այլախոհ, ուստի անկեղծ նկատուած (Հայերու լայն մեծամասնութեան մը կողմէ) դէմքերու նկատմամբ վերապահութիւնը ներկայի պայմաններուն մէջ աւելորդ բծախնդրութիւն է, թէ որոշ իրականութիւններ տեսնելու եւ զգուշաւորութեան դիրքէ մը չարժելու նախընտրութիւն:

Հասկնալի է որ կայ հանրային տարածուն կարծիք մը որ աւելորդ, թերեւս նաեւ անտեղի բծախնդրութիւն կը տեսնէ վերապահութիւնը: Եւ չատ բան կայ այդ կարծիքին հիմ ծառայելու: Երբ կայ տասնամեակներու թերքեական անայլեւայլ ուրացումը, փոխադարձ մեղադրանքը, «Հայ» բառին մէջ ամփոփուած արհամարհանքն ու թշնամանքը, այդ ենթախորքին վրայ զրեթէ բնական է որ այլախոհի, հետեւաբար մեծարանքի, երբեմն մինչեւ իսկ երախտագիտութեան զգացումներ արտայայտուին Աքչամի, Պէրքթայի նմաններուն: Ճեմոյ, այնքա՛ն վարժուած ենք իրաւազրկումի, անարգարութեան ամէնէն մօտիկ թիրախը ըլլալու ամէնն առեղծուածը դրական ամէնէն փոքր չեղումն ալ դիւրութեամբ մէկդի ձգել կուտայ սթափութեան մեր բնազդը: Բան մը որ արդէն մեծ ծանրութիւն չունի մեր իրականութեան մէջ:

Այս բոլորով հանդերձ, առնուազն հետաքրքրական փորձ է բանալ վերապահութեան թղթածրարը, տեսնելու համար թէ այդ տեսանկիւնէն ի՛նչ կու տայ «այլախոհ»ներու բաածն ու գրածը: Ատիկա ը՛նելու համար պէտք է առնուազն երկու իրականութիւն աչքի առջեւ ունենալ. առաջինը, այն է որ Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը ո՛ր թեւին ալ պատկանի, հասկցած է որ տասնամեակներու ժխտումի, ուրացումի քաղաքականութիւնը այլեւս մնայուն կացած է: Կարեւոր չէ թէ ի՛նչ ազդակներ մեծագոյն դերը ունեցան այդ գիտակցութեան մէջ: Էականը այն է որ Թուրքիա մըտած է գրեթէ անդառնալի ճամբու մը մէջ ուր ա՛լ չեն զօրեր «մենք չէինք, անոնք էին» պնդումները: Երկրորդ իրականութիւնը, նոյնքան ակնյայտ, այն է որ Թուրքիա կ՚ուզէ միանգամընդմիշտ փրկուիլ 1915ի կապանքէն, որքա՛ն ալ պաշտօնական կեցուածքին մէջ չատ բան փոխուած չըլլայ: Ըսուածին գլխաւոր ապացոյցն է վերջին տարիներուն լրատուիներուն տրուած «ազատութիւնը» որով հայկական ցեղասպանութիւնը գրեթէ ամէնօրեայ նիւթի վերածուած է:

Սակայն 1915ի կապանքէն փրկութիւնը ամէնէն դժուար գործերէն մէկը կը համդիսանայ Թրքական պետութեան համար: Ինչպէս ըսուեցաւ, գրուեցաւ արդէն, այդ փրկութիւնը կրնայ պետութեան հիմերը ցնցող ազդակ ըլլալ: Վազըֆներու վարչութեան կապուած հայապատկան միջոցքանի մը տասնեակ կալուածի հարցով երբ կը յայտարարուի թէ անոնց համարժէքին վերադարձը անդիմադրելի ըլլալու չափ ծանրակչիռ խնդիր կը ստեղծէ, կարելի է երեւակայել ցեղասպանութեան մը պատասխանատուութիւնը առանձնելուն դժուարութիւնը:

Նկատի առած հարցին վերջնական լուծումին չատ ծանր պարտադրանքներն ու այդ բեռը անոնցմէ խուսափելով թօթափելու Թրքական ձգտումը, դժուար չէ բացատրել ցեղասպանութեան նիւթին վերջին տարիներու լայն հրապարակայնացումը: Ատոր մէջ կայ թէ՛ հարցը սովորականացնելու, կերպով մը թապուի բերնոյթը մէկդի ձգելու, թէ՛ հայկական բազկերակը քննելու նպատակը: Առաջինը Թրքական իշխանութիւններէն կուտայ խօսքի, մտածումի ազատութեան չատագովի պատկերը. երկրորդը զանազան փորձերով կ՚ուզէ տեսնել թէ ո՛ր հանդրուանին կրնայ ընդունելի ըլլալ: Վաղը-

տուկ բառեր կամ ասացուածքներ ալ ըս« տեղծուած են, ինչպէս՝ փափախ, Ա.Ծ.Բ. (Ննամէ – Ծանօթ – Բարեկամ) եւլն.:

Իսկ Լիբանանի մէջ ուսաթան կառավարական եւ ոչ-կառավարական դրասենեակներէ ներս գործ յաջողցնելու ամենազօր բանալին է, եթէ մանաւանդ զուգորդուած ըլլայ նիւթականով: Քաղաքային տարրական իրաւունքներուն մաս կազմող ամէնէն սովորական գործն իսկ, առանց ուսաթայի չի վերջանար: Գործերու այս ընթացքին հանդէպ մարդոց դիրքորոշումը պիտենք երկու դասակարգի կը բաժնէ՝ անպարկեշտ այդ գործելակերպին ակամայ տեղի տուողները, եւ դիւրաւ յարմարողները: Դիւրաւ յարմարողները, հակադրուելով առաջին դասակարգի մարդոց, իրենց սեփական շահին ու հանդիստին համար ոտնակոխ կ'ընեն արդարութիւն, իրաւունք եւ օրէնք, ժամադակերով կաշառքի եւ ուսաթայի մթնոլորտի զարգացման: Այդպիսիները ուր ալ ապրին դիւրաւ կ'ընդօրինակեն տեղւոյն բարքերուն այդ յոռի կողմերը որոնք արդէն իսկ կը յարմարին իրենց նկարագրին:

Օրինակ, Արեւելքէն Ամերիկա նոր գաղթած մէկը երբ իր բարեկամին դրասենեակը կը հանդիպի, արմանք-զարմանքով կը տեսնէ որ բարեկամը քովի սենեակէն իր սուրճը բերելով հանդիստ կը խմէ, առանց իրեն ալ առաջարկելու: Եւ երբ ապշահար բարեկամը դիտել կու տայ անոր արարքը, նախկին արեւելքցին կը ջանայ արդարանալ. – "Այստեղ այսպէս է բարեկամս. ամէն մարդ coin-ը մեքենային մէկ կը խոթէ եւ իր սուրճը կ'առնէ": Պարզ է որ յարմարած է նոր մէյնավայրին, իրեն յարմարող մասը ընդօրինակելով:

Զուրաճաալիքի կարգ անցած էր Պէյրութէն փարիզ այցի գացած հարուստ նպարավաճառի մը պատմութիւնը: Փարիզէն վերադարձին, լսած հին սովորութեան, իր բարեկամը դիմացը նստեցուցած, ան յատուկ գոհունակութեամբ կը պատմէ փարիզեան իր արկածախնդրութիւնները՝ այդ մէյոդին իրրարու եռեւէ սիկառէթ վառելով եւ տուփը դրպանը տահեցնելով: Փարիզ այցելած ընկերոջ այս նոր վարուելակերպէն այլայլած բարեկամը երբ դիտել կու տայ անոր այս նոր վարմունքը, ան կը ջանայ արդարանալ ըսելով թէ "փարիզ այսպէս կ'ընեն": Փարիզէն ընդօրինակելի չատ երեւոյթներու մէջէն նպարավաճառը ընտրած էր իր նկարագրին յարմարողը:

Մարդ արարածին յարմարելու կարողութիւնը համապարփակ է: Ստեղծուած կեանքի նոր պայմանները երբ նոր ապրելակերպ կը պարտադրեն, կամայ-ակամայ, ան նորին ալ կը յարմարի, եթէ նոյնիսկ հաճելի չէ առիկա իրեն: Վերապրելու բնազդը զինք յարմարելու կը մղէ: Այս հանգամանքը կարեւոր է բացատրել խառն ամուսնութիւններու հիմնական պատճառը: Հայ տարրը իր ապրած օտար միջավայրերուն դիւրին համակերպելու եւ իր մարդկային ու քաղաքացիականի իրաւունքներուն առաւելագոյն չափով տէր կանգնելու համար խառն ամուսնութիւններու դիմել ստիպուեցաւ յաճախ: Խառն ամուսնութիւններու տոկոսը աւելի բարձր է այն երկիրներուն մէջ, ուր անբնական, անօրինական կամ պատերազմական վիճակ կը տիրէ: Այս իրականութեամբ կը բացատրուի, օրինակի համար, Լիբանանի պատերազմին ընթացքին հայ երիտասարդութեան յատկապէս իգական սեռին խառն ամուսնութիւններու տոկոսին բարձրանալը: Սակայն բարձր մշակոյթի տէր ու մեծ ժողովուրդներու զաւակներուն հետ կնքուած խառն ամուսնութիւնները կարելի չէ միայն յարմարելու թնազդով բացատրել: Այս պարագային ձուլումն է հիմնական պատճառը, սակայն մանրակրկիտ քննութեան մը պարագային, պիտի տեսնուի թէ ձուլումն ալ որոշ չափով յարմարելու ձգտումին հետեւանքն է:

Կեանքի պայմաններուն առընթեր կլիման ու միջավայրն ալ, իրենց կարգին, ապրելակերպ տնօրինող ազդակներ են, որոնց չյարմարողը չի կրնար վերապրիլ: Ոտարոսիկ Ափրիկեցին չի կրնար բեւեռային շրջաններու ցուրտին մէջ ապրիլ, առանց յատուկ զգեստաւորումով եւ իրեն յատուկ այլ զգուշաւորութիւններով յարմարելու այդ ցուրտ կլիմային: Կամ, բեւեռային ձերմակ արջը, որքան ալ տոկուն կենդանի ըլլայ, չի կրնար ապրիլ ափրիկեան տաք կլիմային տակ, ինչպէս առիւծը՝ բեւեռային ցուրտ կլիմային մէջ, եթէ իրենց համար ստեղծուած չեն յատուկ պայմաններ որոնց յարմարելով միայն կրնան վերապրիլ: Պարագան նոյնն է բուսական աշխարհին համար:

Ակնյայտ է որ յարմարողականութիւնը գոյութիւն պահպանելու ամէնէն զօրաւոր զէնքն է, սակայն չերաշխաւորեր պահպանուողին որակին ու տեսակին չարունակականութիւնը: Կլիման եւ այլ պայմաններ յառաջ կը բերեն տեսակի փոփոխութիւն կամ նոր տեսակներ: Այս երեւոյթով կը բացատրուի դարերու ընթացքին միլիոնաւոր Հայերու ձուլուած աշխարհի զանազան ժողովուրդներուն մէջ:

Ցարմարողականութեան ծնունդն են նաեւ այն կիսահայերը, որոնց համար ազգ, հայրենիք ու լեզու անկարեւոր բաներ են իրենց անիմաստ կեանքին մէջ:

Հ. Ն.

Մ ո ն ր է ա լ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԼԻՃՐՈՒԹԻ ազգ. Լ. եւ Ս. Ճակոբեան դըլէժին մէջ, կը չարունակուի Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի անօրինութեան, նախաձեռնած ու կազմակերպած հայագիտական դասախոսութիւններու չաբաթական չարքը: Երկրորդ դասախօսութիւնը (Առաջինը նուիրուած էր Իսրայէլ Օրիի, տես՝ «Յառաջ» Մարտ 11) տեղի ունեցած է փետրուար 18ին: Դասախօսը եղած է Վիգէն Ասատեան, նիւթը ունենալով՝ «Դաւիթ Բէկ եւ մարտական աւանդներու վերականգնում»ը: Ան, սկիզբը պարզած է 18րդ դարու քաղաքական պայմանները Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն՝ Պարսկաստանի, Օսմանեան կայսրութեան եւ Ռուսաստանի մէջ: Խօսելով Դաւիթ Բէկ չարժումին մասին, նշած է որ Դաւիթ Բէկ 1722-1725 մաքրած է Սիւնիքը պոչուտր ցեղախումբերէ, Պարսկական վարչակազմէ, դէմ դրած է դաշնակցային ուժերուն եւ օսմանցիներուն. ստեղծած է անկախ իշխանութիւն եւ սկսած է գործակցիլ միւս անկախ իշխանութեան՝ Ղարաբաղի հետ: Դասախօսը լրացնօրէն անդրադարձած է Հալիձորի ճակատամարտին, իբրեւ պատմութեան մէջ Հայերու մղած յաղթանակներէն ամէնէն փայլունը Օսմանեան բանակին դէմ: Դաւիթ Բէկի միջոցաւ հայութիւնը փորձած է առաջին անգամ ըլլալով՝ ղէնքի միջոցով իր անկախութեան տիրանալ: Փետրուար 25ին, ներկայացուած է դասախօսական չարքին երրորդը: Յովիկ Պերթիզեանի նիւթը եղած է «Ռուսական ազդեցութիւնը Անդրկովկասի մէջ 19րդ դարու սկիզբը»: Այդ ժամանակաշրջանին իրարու հակամարտ պետութիւններ Հայաստանի տիրապետած են, մեկնելով իրենց շահերը հետապնդելու քաղաքականութենէն: Պարսկաստան եւ Թուրքիա ձեռք դրած են Հայաստանի առեւելեան եւ արեւմտեան տարածքներուն վրայ: 1828-1829 եւ աւելի ուշ կատարուած գործողութիւնները երեւան հանած են հայ քաջարի ժողովուրդին մարտունակութիւնը, հաւատարմութիւնը՝ ցարական Ռուսաստանի, որ չէ ունեցած սակայն յուսադրիչ հետեւանքներ:

⁂

ՍԵԼԱՆԻԿի «Վ.Վ. Տէր-Զաքարեան» սրբատիպ մէջ, փետրուար 20ին, հանդիսաւոր ճաշ մը տեղի ունեցած է, որու նպատակն էր իրարու մօտ բերել տեղւոյն մէջ գործող բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները եւ 25 տարեկանը բոլորող երիտասարդ - երիտասարդուհիները: Հիւրընկալութիւնը ապահոված են «28-40» խմբակի անդամները: Շուրջ 130 հոգիի ներկայութեան թաղականութեան ատենապետը՝ Վարդգէս Գումնատքճեան բացումը կատարած է եւ անդրադարձած հանդիպումին անհրաժեշտութեան, եւ նպատակին: Խօսք առած է Սելանիկի հոգեւոր հովիւը Մակար աբգ. Աշգարեան: Նշած է որ հանդիպումը խնդութեամբ վերամիացման, վերահաստատման ու վերյիշեցման պահ մըն է: Ան չէշտը դրած է հայ ընտանիքին եւ անոր ունեցած էական եւ այժմէական դերին վրայ ներկայ ընկերութեան մէջ, յիշելով հիմնական երեք նպատակներ.. ա) իրարու ծառայել, բ) իրար զօտեպնդել, գ) իրար ամրողջացնել իբրեւ մէկ մարմնի անդամներ: Ապա, խօսք առած է թաղականութեան ատենապետիր Սեպուհ Գասապարեան, որ պարզած է գաղութին իրավիճակը եւ նրկայացուցած է գործող իւրաքանչիւր միութիւն իր ունեցած, բերած եւ կատարած աշխատանքներով, որոնք բոլորն ալ կը ծառայեն՝ հայապահպանութեան: Ճաշէն «28-40» խմբակին, Պետրոս Հալաճեան ներկայացուցած է խմբակին յառաջացման նպատակն ու ապագային ծրագիրները:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, փետր. 27ին, կատարուած է գանատահայ սուրբանօ Իշպէկէ Պայրագտարեանի չքանչանի տուչութիւնը: Կրօնական արարողութեան նախագահած է թեմին առաջնորդը՝ Բագրատ Եպիսկ. Գալստանեան: Երգեցողութեան մասնակցած է սուրբանօն: Ապա, Զարեհ Ա. Քհնյ. կարգացած է հայրապետական կոնդակը: Բագրատ Եպիսկ. ալ, յանուն Գարեգին Բ.ի, Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ չքանչանով պարգեւատրած է Իշպէկէ Պայրագտարեանը:

Ասկէ անկէ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Սառուի Արաբիայէն, Քուէյթէն, Քաթարէն, Արաբական իշխանապետութիւններէն հաղարաւորներ ներկայ գտնուած են գեղեցկութեան մրցումին որ կազմակերպուած է արաբական անապատին մէջ: Ժիւրին ոչ մէկ գեղեցկուհի թագադրած է, ընտրութիւնը վերաբերած ըլլալով Արաբիոյ գեղեցկադոյն ուղտին...

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Ասոնք ընդհանրապէս գաւառացի ամուրիներ էին, ծեր, երիտասարդ, պատանի, գործի եւ զբաղումի տէր անձեր, որոնք յանկարծ, իրենց խանութին մէջ կամ համբան ձերբակալուած ու առանց հարցաքննութեան բանտը նետուած էին ու հիմա կը տարուէին մօրթուելու:

Այդ անձկութեան օրերուն չէի կրնար երկար ժամանակ մնալ, ընթերցում մը կամ լուրջ աշխատութիւն մը ընել: Հպիտու չարաթը քանի մը անգամ խմբագրատուն կը հանդիպէի թերթօնիս ձեռագիրը տալու համար ու կը հեռանայի նորանոր ձերբակալութիւններու լուրեր իմանալէ ետքը:

Օր մը Արտաչէս Գալփաքճեան ըսաւ ինծի.

– Կ'ուզե՞ս որ քեզի բարեկամական խորհուրդ մը տամ:

– Տո՛ւր տեսնենք:

– Սա մօրուդը ածիլել տուր:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ սրածայր մօրուքը ուշադրութիւն կը գրաւէ:

– Իրաւունք ունիս, ըսի ու իսկոյն գացի մօրուքս ածիլել տալու:

Երբ վերադարձայ, Գալփաքճեան ըսաւ.

– Ա'լ մի վախնար, ապահով կրնաս պտտիլ:

Եւ սակայն բարեկամս կը սխալէր: Մօրուքս ածիլել տալէ քանի մը օր ետքը՝ ես ալ պիտի ձերբակալուէի:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Օգոստոս 25 երեքշաբթի իրիկուն՝ Այ – Սոէֆանս՝ մօրեղբօրս այցելութեան գացի ու հետեւեալ առտուն եկայ Մաքրի գիւղ հօրաքոյրս Եւփիմէ Օտեանը տեսնելու: Կարծես բնազդական գրգիռ մը կար ներսս որ զիս կը մղէր երթալ ազգականներս տեսնելու:

Ցետոյ երբ Սիրքէճի հասայ, Խմբագրատուն երթալէ առաջ, ըստ սովորութեան հանդիպեցայ Նշան Պապիկեան գըրատուն:

– Արշակ Ալպոյաճեանը ձերբակալեր են այս առտու, ըսաւ Պետրոս Նշանեան զիս տեսնելուն պէս:

Թէեւ այս տեսակ լուրերու վարժուած՝ այսու հանդերձ ցնցում մը ունեցայ:

– Կարգը ինծի կուգայ կոր կարծեմ, ըսի խնդալով, արդէն զարմանալի է որ մինչեւ հիմա զիս չբռնեցին:

– Քեզի մոռցած ըլլալու են:

– Բայց մը օր պիտի յիշեն:

Գրատունէն գացի խմբագրատուն ձեռագիրս տալու:

Ամէն օրուան անձկութիւնը կը տիրէր հոն:

Իզմիթի, Պարտիզակի, Ատա Բազարի տեղահանութեան լուրերը հասած էին իրենց խուժդուժ մանրամասնութիւններով: Ոմանք կար թէ Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան պիտի ըլլային:

Բոլոր այս լուրերը իրենց ահաւոր ծանրութեամբը կը ճնշէին մեզի: Հեռացայ խմբագրատունէն ու գացի մինչեւ Պէչիկթաշ, նաւամատոյցի սրճարանը ուր մըներս մինչեւ իրիկուն: Կը նախընտրէի առանձին մնալ քան թէ բարեկամներու հետ տեսակցիլ, որովհետեւ դիտէի որ հաճոյալի խօսք մը չպիտի լսէի իրենցմէ:

Իրիկունը սակայն, Բերայի մէջ մէկ քանի բարեկամներու հետ սրճարանի մը անկիւնը ժամանակ անցուցի եւ բաւական ուշ էր երբ Շիշլիի մեր տունը եկայ:

Հպիտու թէ կերակուրս աւարտած էի՝ ննջասենեակս մտայ ու հանուեցայ անկողնին մտնելու համար:

Ճիշդ նոյն րոպէին զանգակը հնչեցուցին:

Սպասուհին բացաւ դուռը:

– Երուանդ էֆ. Օտեանը հո՞ս է, հարցուց անծանօթ ձայն մը:

– Հոս է, պատասխանեց սպասուհին:

– Վայրկեան մը կ'ուզենք զինքը տեսնել:

Սենեակէս այս խօսքերը կը լսէի. կէս հանուած՝ դուռը բացի, ըսի.

– Ի՞նչ կ'ուզէք:

– Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք:

– Այո՛:

Մարդը որ մինչեւ այդ ատեն դ րան մէջ կեցած էր, ներս մտաւ: Ուրիշ մը հետեւեցաւ իրեն:

– Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուցի:

– Կը ներէք, ըսաւ առաջին խօսողը, քօմիսէր էֆէնտին ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

Հասկցա՛յ...

– Հիմա՞...

– Այո՛, հիմա անմիջապէս:

– Ո՞ւր պիտի երթանք:

– Հո՛ս, Փոնկալթիի քարաքօլը, Հարպիէի մօտ, պատասխանեց մարդը:

– Լա՛ւ, հագուիմ ու երթանք:

– Պէտք չի կայ հագուելու, բաւ ծրպտըրեալ ոստիկանը. մէկ վայրկեանի համար է, բան մը պիտի հարցնէ պարզապէս:

– Այո՛, բայց ասանկ դուրս չեմ կրնար ելլել:

– Ինչպէս որ կ'ուզէք, միայն թէ չուտ երթանք, կը սպասէ կոր... վայրկեանի մը համար է:

Աճապարանքով հագուեցայ ու մեկնեցանք, մինչ խե՛ղճ մայրս, եղելութիւնը կռահելով կ'ուզէր անպատճառ ընկերանալ ինծի՝ «զաւակս ո՞ւր կը տանիք կոր» դոչելով: Հազիւ կարողացայ զինքը հանդարտեցնել, հաւաստելով որ անմիջապէս պիտի վերադառնայի: Բարեբախտաբար գիս տանելու եկող երկու դաղտնի ոստիկաններն ալ նոյնը կը կրկնէին:

– Հանըմ էֆէնտի, հիմա պիտի դայ...

Փողոցին մէջ երկու ոստիկաններէն մին սկսաւ հայերէնի խօսիլ հետս:

– Կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէ, հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ինծի:

– Ի՞նչ է խնդիրը, հարցուցի:

– Կարծեմ տեղեկութիւն մը պիտի հարցընեն քենէ. հինգ վայրկեանէն տուն կը վերադառնաս:

– Ի՞նչ տեղեկութիւն...

– Չեմ գիտեր, բայց կարեւորութիւն տալիք բան մը չէ:

(Շար. 16)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.

Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

***

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19: ԽԱ. օր Մեծի Պահոց: Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին կիրակահուտի ժամերգութիւն կը կատարուի:

***

ԱԻԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՄՆ

ԱԻԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱՔՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Զիթենիի օրհնութիւն եւ թափօր:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ողջոյն՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաչարուն՝ ժամը 21ին:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին:

***

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը:
Մասնակցութիւն 15 եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 եւրօ:
Ամրագրութեան համար՝
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի "Ա. Թադէոսեան" մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 14·30ին, սովորական վայրը: Օրակարգին՝ պատգամաւորի ընտրութիւն: Իւրաքանչիւր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՕՎԱՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Ձաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ

ԷԼ ԶԱՐԷՍ ԻՆՁ ԿԱՄ ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է: Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւաճական յերուսաղէմ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:30ին:
Կը պատարագէ՝
ՅԻՒՍԻՔ Ծ·ՎՐԴ·ԹՈՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱԱՅՈՒԱԾԱԾՆԻ ԻՄ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16·30ին:

ՇԱՒԻՒ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 12ին:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 10ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

Ս· ԳՕՂՏԱ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ Վ.ՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84970

Fondation Léa et Napoléon Bullukian
Subventions 2005

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

ENVOYER UN DOSSIER AVANT LE 20 MAI 2005

Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
2, rue Professeur Pierre Marion — 69410 CHAMPAGNE au MONT D'OR

Chaque dossier doit impérativement comporter un RIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet sera refusé.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ECOLE
BIHEBDOMADAIRE
SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L'ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՅԺԸԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԹԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ
--- ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ ---

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)
— Parking assuré —

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·161 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21·161

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԶԻՋՈՒՄ ՉԿԱՅ ԽՐՈՒԱԹԻՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԱՋԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Մարտ 16ին, Եւրոպական Միութեան 25 Արտաքին Նախարարները, ցնոր տնօրինութիւն յետաձգած են Թրուաթիոյ հետ բանակցութիւններու ձեռնարկել, այն պատճառաբանութեամբ որ Զաղրէպի դատարանին հետ անբաւարար է կոթովինա հարցին կապակցութեամբ:

Այս ընթացքը ապտակ մը կը նկատուի Թրուաթիոյ իշխանութիւններուն համար եւ կը նուազեցնէ Գառլա տէլ Փոնթէի հեղինակութիւնը Եւրոպայի մօտ: Դատարանը երեք անգամ դատապարտած էր Թրուաթիոյ կրաւորական դիրքը զօր· կոթովինայի հետապնդման մէջ· զօրավարը 2001ին ի վեր փախստական պաշտօնեայի մը կ'է:

Եւրոպացիներուն այս ընթացքը (բանակցութիւնները պէտք է սկսէին Մարտ 17ին) լուրջ ազդարարութիւն մըն է Թուրքիոյ եւ Պալքաններուն: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը չեշտած է որ ցնորած այս որոշումը ազդարարութիւն մըն է թէկնածուփոլոր երկիրներուն սկսելով Թուրքիայէն: "Կը փաստէ, ըսած է Մ· Պարնիէ, որ կարելի չէ Եւրոպական Միութիւն մտնել, որովհետեւ դուռը բաց է, այլ որովհետեւ մտնելու կամք կայ: Անոնց համար, որոնք կ'ուզեն մտնել, միջին ճամբայ չկայ": Ֆրանսայի դիւանապետ մը ճշդած է որ այս ազդարարութիւնը ուղղուած է գլխաւորաբար Թուրքիոյ, որու հարկ է յիշեցնել որ պարտի լրացնել պահանջուած բոլոր պայմանները նախքան մտնելու մասին մտածելը: Պարնիէ ալ աւելցուցած է.– "Թուրքիոյ համար դեռ ժամանակ կայ":

Ֆինլանտայի նախարարին համաբ, ցանցեր կան որոնք կը պաշտպանեն զօր· կոթովինան եւ կը գործեն համայնավար նախկին երկիրներու մէջ, գործակցաբար կազմակերպուած ոճիրի չէզնիոյ հետ: Այս պատճառով պէտք է լսել Պուկարեշտ եւ Ռումանիա, ու նաեւ՝ Թուրքիա:

Թրուաթիոյ վարչապետը իր յուսախաբութիւնը յայտնած է, կրկնելով թէ իր կառավարութիւնը գործակցած է պատժական Ատեանին հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՔՈՒԿԻՆ

Վերջին հարցախոյզին (Մարտ 17) համաձայն, առաջին անգամ ըլլալով ո՛չը կը յաղթէ 51%ով եւ միայն 49%՝ "այո"ի ի նպաստ: Հարցախոյզը կատարած է Սի· Էս· Ա· – Օփինիոն եւ լոյս տեսած է փարիզիէն օրաթերթի Մարտ 18ի թիւին մէջ: 802 հոգի հարցաքննուած են հեռաձայնով:

Վէ· Պոլտին փարիզ հասաւ Մարտ 18ին եւ նոյն օրը հանդիպում կ'ունենար Շիրաքի, Շրէօտէրի եւ Ջափաթերոյի հետ: Հակառակ անոր որ Տիւրքի յուսահանդէսի պատասխ հիւրն է ռուսական դրականութիւնը, Պուտին պիտի չհյդեէ յուսահանդէսը: Չէչնիոյ վերջին դէպքերը եւ Մասխադովի սպանութիւնը պատճառ էն որ Ֆրանսական կարդ մը շրջանակներ դէմ ըլլան Պուտինի այս այցելութեան Էլիզէ, յուսալով հանդերձ որ Շիրաք կը խօսի Պուտինի այդ մասին: Երեք եւրոպացիները կ'ուզեն սակայն համոզել Պուտինը որ իրենց

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՅՈՒՑԸ

Մարտ 16ին Մելգոնեանի աշակերտները նոր յոյց մը ըրած են դպրոցը փակելու ՀԲԸՄ Խորհուրդին դէմ: Անոնք հաւաքուած են հիմնադիր Մելգոնեան եղբայրներու կիսանդրիներուն չուրջ "Մի՛ լքեք մեզ" վանկարկելով ու անդամ մը եւս պահանջելով որ ՀԲԸՄ Խորհուրդը վարչական կազմը վերաքննութեան ենթարկէ յատուկ դպրոցական տարեշրջանին վարժարանը փակելու որոշումը:

Ռ· ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Մարտ 12/13ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք որ Թուրքերը Մայիս 28/29ին Անդարայի մէջ յեղասպանութեան նիւթով գիտաժողով մը կը կազմակերպեն· որուան էր մասնակիցներու ցանկ մը որուն մէջ պոլսահայ երեք հոգիէ զատ, կար փրոֆ· Ռիչըրտ Յովհաննիսեանի անունը, որպէս Հայ:

Ուզեցինք ստուգել այդ մասնակցութիւնը ու դիմեցինք նոյնինքն փրոֆ· Յովհաննիսեանի որմէ ստացանք հետեւեալ պատասխանը·

"Ո՛չ հրաւէր ստացած եմ, ո՛չ ալ միտք ունիմ ժխտողականներու հաւաքին մասնակցելու":

Եթէ պէտք ունեցող կայ, յաւելեալ փաստ մը Թրքական ընթացքին···

նպատակը չէ նուազեցնել Ռուսաստանը, ոչ ալ տկարացնել: Կ'ուզեն հաւատալ Պուտինի բարեկորգիչի դերին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ ազգայնական եւ հակարեւմտեան ելոյթներու տարածումը կը քաջալերուի Կրեմլինի կողմէ: Ուկրանիոյ յեղափոխութիւնը (2004 Նոյեմբեր) աւելի զարկ տուած է այդ տրամադրութեան: Ռիա – Նովոսթի գործակալութեան մէկ վերլուծողը, որ Կրեմլինի հակակշռին տակ է, գրած է շաբաթու մէջ որ Ուկրանիոյ արեւմտամէտ հակումները ձախողութեան դատապարտուած են: "Այսօրուան Ուկրանիան, կը գրէ, երէկուան Ռուսաստանն է, ելլինէ Ռուսաստանը: Սկիզբը՝ նոյն խանգաւառութիւնը, նոյն վիպապաշտութիւնը, հուսկ նոյն կոյր հաւատքը Արեւմուտքի օժանդակութեան հանդէպ: Միայն ժամանակը կրնայ դարմանել այդ ցաւերը: Ռուսաստանը, ինք, դարմանած է":

ԱՆԱՏՈԼԻ ԶՈՒԲԱՑԻՍ, Ռուսաստանի էլեկտրականութեան հանրայնին մենաշնորհի տնօրէնը մահափորձէ մը ազատած է Մարտ 17ին, երբ Մոսկուայի իր գրասենեակը կ'ներթար: Ռումբեր պայթած են իր ճամբուն վրայ: Ելլցինի նախկին վարչապետը յայտարարած է թէ դիտէր թէ ո՛վ է հեղինակը: Թիւնապահնեը կրցած են հակազդել· մարդասպանները յաջողած են խոյս տալ:

ՓԱՐԻԶ ժամանած է Մարտ 17ին, Աւստրիոյ վարչապետը Վոլֆկանկ Շիւսէլ: Նախորդ օր, հարցազրոյց մը տուած է Մոնտ, ուր Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցին մասին կ'ըսէ.– "Միշտ կողմնակից եղած եմ յատուկ ընկերակցութեան մը լուծումին: 2004 Դեկտեմբերին, միակն էի պրիւքսէլ, Եւրոպական Խորհուրդին մէջ: Պէտք է նկատի առնուի":

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, Շրէօտէր համաձայնութեան եկաւ պահպանողական ընդդիմութեան հետ, պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ, որ բոլոր մըրցանիշները կոտրած է: Ներկայիս աւելի քան հինգ միլիոն գործազուրկ կայ երկ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մաքս 17/18)

«ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ ՉԿԱՑ» Կ'ԸՍԷ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Օ·ԷՍ·Սէ·Լ·ի Մինսկի դեսպանութեան խումբը մնայուն խորհուրդին ներկայացուցած է հայկական հակակշռին ենթակայ շրջաններու մէջ կատարած քննութեան մասին տեղեկագիրը: Ծանօթ է որ Ադրբեջան մշտ կը պնդէր թէ Ղարաբաղի շրջակայ այդ տարածքներուն մէջ վերաբնակեցուած են կանոնաւոր քաղաքականութիւն կը տարուէր, թէ կային մինչեւ 300 հազար վերաբնակներ, եւլն·:

Դեսպանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ· "Ընդհանուր առմամբ վերաբնակեցումը չատ սահմանափակ է": Հաշուուած է որ Քելբաջարի մէջ մօտ 1500, Աղդամ՝ 800 – 1000, Ֆիզուլի՝ 10, Ջեբրայիլ՝ 100, Ջանգելան 700–1000, Ղուսարի՝ ալ 1000–1500 հոգինոց բնակչութիւն կայ· իսկ Լաչինի մէջ 8000 հոգի մխայն: "Տուեալները չեն առաջնորդած այն եզրակացութեան որ նման վերաբնակեցում Հայաստանի կառավարութեան ծրագրուած քաղաքականութեան արդիւնք է":

Այդ շրջանները ապաստանած բնակիչները հիմնականին մէջ Ադրբեջանի տարբեր վայրերէն տեղահանուածներ են, մասնաւորաբար Շահումեանէն, Գետաշէնէն որոնք ներկայիս Ադրբեջանի հըսկողութեան տակ են· այդ մարզերէն նաեւ Բաքուէն ու Սումգայիթէն են:

Ամէն պարագայի տեղեկագրով լսած է թէ հակամարտութեան հետեւանքով կային 400 հազար հայ գաղթականներ, իսկ աննշան թիւ կը ներկայացնեն վերաբնակները, յատկապէս երբ Լաչինն ալ նկատի չառնուի: Իսկ վերաբնակներուն մեծ մասը փափաք յայտնած է դադրած շրջանը վերադառնալու· բայց այդ շրջանները ներկայիս Բաքուի հըսկողութեան տակ են ու Հայերու տուները դրաւուած են: ՄԱԿ-ի Տնտեսական եւ ընկերային հարցերու խորհուրդը մտահոգութիւն յայտնած է փոքրամասնութիւններու ստացուածքին դրամական:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը տեղեկացուցած է որ դիմում եղած է Մինսկի խորհուրդին որ դէպերու նման խումբ մըն ալ ղրկուի Ադրբեջանի գրաւած հայկական շրջանները, տեղեկացնելու համար հոն տիրող վիճակին մասին:

***

ՉԻՆԲի ՀԱՐՑՈՎ ՆՈՐ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.Մ.Ն-ու մէջ դինամիթերի մաքսանենգ խմբակի մը ձերբակալութեան հարցով հետախուզութիւն կատարուած է Հայաստանի մէջ ալ· ապացոյց չկայ որ Հայաստանէն ալ դէնք ու դինամիթերք հանուած եւ փոխադրուած է Ա.Մ.Ն: Խմբակին պարագլուխը՝ Հայաստանի քաղաքացի Արթիւր Սողոմոնեան 2001ին ի վեր կը հետախուզուէր Հայաստանի մէջ, դինուորական ծառայութենէն փախուստ տուած ըլլալով: Ա.Մ.Ն-ու մէջ ձերբակալուած է անոր եղբայրն ալ:

ԼՂՀ

ԴԷՏԵՐՈՒ ՆՈՐ ՓՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի քարտուղարը տեղեկացուցած է թէ Մարտ 17ին Օ· ԷՍ· Սէ· Ը·ի դէտերու խումբ մը Ղարաբաղ – Ադրբեջան չփման գիծին վրայ քննարկումներու ձեռնարկած է, Մարտ 7ին եւ 9ին տեղի ունեցած բախումներուն պատճառով: Տեղւոյն վրայ ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան ներկայացուցիչները պէտերուն ցոյց տուած են ադրբեջանական ուժերուն կողմէ բացուած կրակին փաստերը, իրենց պահակակէտերը զարբաղեան բանակին դիրքերուն մօտեցնելու անոնց գործողութիւններուն արդիւնքները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃՇԴՈՒՄԸ

Թուրք մամուլի անունները (Ռատիքալ, Հիւրրիյէթ, եւլն·) Մարտ 16ին յայտնի դոհունակութեամբ ըրած էին թէ Հայաստանի Եւրոպական Միութեան դեսպան Վիքէն Զիտէճեան ուշագրաւ յայտարարութիւն մը ըրած է Ցեղասպանութեան սլնդումներուն նկատմամբ· ըստ նոյն աղբիւրին, Հայաստանի դեսպանը անցեալ չաբաթ Եւրոպայի Խորհրդարանին ու Հայաստանի գործակցութեան յանձնախումբին մէկ նիստին յայտնած էր· "Ցեղասպանութիւնը հայ Սփիւռքին ստեղծած մէկ հարցն է": Անոր կը վերագրուէին նաեւ "Անկասկած երիտթուրքերը ցեղասպանութիւն մը գործած են, սակայն ներկայի Թուրքիան ու թուրք ժողովուրդը այսօր կարելի չէ ատոր պատասխանատու նկատել: Ճանաչումին հետագայ եմ, որովհետեւ Ցեղասպանութիւնը Հայաստանի ապահովութեան տեսակէտէն կարեւոր է: Այս նիւթը միշտ տեղ պիտի ունենայ մեր արտաքին հաղաքականութեան մէջ· սակայն ատիկա ճախապայման չէ Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւններուն համար" խօսքերը:

Յաջորդ օրն ալ նոյն աղբիւրները կ'ըէ էին թէ Վ· Զիտէճեանի վերոնշեալ արտայայտութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթընցուցած է Թուրքիոյ Ազգ· Ժողովին մէջ: Արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահը Մ· Տիւլկէր մեկնաբանելով Հայաստանի դեսպանին վերագրուած խօսքերը, ըսած է թէ "շատ կարեւոր եւ յանդուգն արտայայտութիւններ են": Փափաք յայտնած է Վ· Զիտէճեանին հանդիպելու երբ Պրիւսէլ երթայ:

Ընդդիմութեան կուսակցութիւն ՃՀՓ-ի փոխ նախագահը Օ· Իօմյէն աւելի զգուշաւոր գտնուած է ըսելով որ եթէ դեսպանին խօսքերը Հայաստանի Ցեղասպանութեան քաղաքականութեան մէջ փոփոխութեան մը արդիւնք են, նման արտայայտութիւն կ'ուզեն լսել Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կամ Արտաքին գործերու նախարարին բերնէն:

Երբ դիմեցինք Պրիւսէլի դեսպանատունը յուսահատութիւն խնդրելով Պարոն Վ· Զիտէճեանէն, ան ըսաւ թէ Թրքական լրատուէմիները ամբողջովին խեղաթիւրած են իր խօսքերը, գլխիվայր շրջելով զանոնք: Ըսաւ նաեւ թէ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ նիւթին մասին:

Այդ յայտարարութիւնը որ կատարուած է նոյն նախարարութեան մամուլի քարտուղար Համլէթ Գասպարեանի կողմէ, կ'ըսէ· "Ցեղասպանութեան հարցի կապակցութեամբ դեսպան Զիտէճեանը սովորաբար օգտագործում է «Սփիւռքն ինքը ստեղծուել է Ցեղասպանութեան հետեւանքով» արտայայտութիւնը: Կարծում եմ, որ թուրքական մամուլն այս օրերին բարոզչական նպատակներով փորձում է հերքական ազգամ մոլորութեան մէջ գցել միջազգային հանրութեանը, թէ իբր Հայոց Ցեղասպանութեան հարցում հակասութիւն գոյութիւն ունի Հայաստանի եւ Սփիւռքի մօտեցումների միջեւ: Դա թուրքական մշուշած հնարք է՝ նախատեսած անտեղեակների համար":

ՋՐՈՅՑ

Գ. ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԻՆ ՄԱՍԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԶԱԻԷՆ ԵԿԱՒԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ.- Մօտ կէս դարու անցեալի տէր է Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկին հայկական բաժինը, այս հաւգրուանը գործունէութեան յատուկ թելադրանք մը ունի՞ ձեզի:

Պ.- Այո՛. Հիմնարկը չուտով, 2006ին, կը տօնէ իր յիսնամեակը: Մեր բաժանումն ալ սկսած է վերաքաղը ընել այդ տասնամեակներու գործունէութեան: Մըբագիրը ունինք մեր դիւանները քննութեամբ գրքոյկ մը հրատարակելու: Այդ գործը կը յանձնուի ծանօթ մտաւորական մը:

Հ.- կարելի՞ է ամփոփ պատկեր մը տալ առաջին այս յիսնամեակին տարուած աշխատանքին:

Պ.- Այս շրջանին, առաջին ակնարկով մը պէտք է ըսել թէ հիմնարկը օժանդակած է Սփիւռքի աւելի քան 250 կրթօճախներուն, նպաստած է աւելի քան 300 հազար աշակերտութեան: Ասոնց չնորհիւ այսօր ունի բառերու 30 հազարնոց բանակ մը որոնք իրենց բարձրագոյն ուսումին ընթացքին վայելած են կիւլպէնկեան հիմնարկի աջակցութիւնը:

Հ.- Կրթականէ՞ն զատ:

Պ.- Նպաստ տրուած է 600է աւելի հայագիտական նիւթով մենագրութեան. ասիկա, առանց հաշուելու «Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ արմէնիէն»ի վերահրատարակութեան կնքահայրութիւնը, «Հանդէս ամսօրեայ»ի, «Բազմավէպ»ի, «Հայկական հանրագիտարան»ի հրատարակութիւնները:

Հ.- Վերադառնալով դպրոցի մարզին...

Պ.- Մեր բաժինին հիմնական ուղղութիւնը, կեանքի նպատակը, ի սկզբանէ, եղած է օժանդակել հայկական դպրոցին, մանկապարտէզէն մինչեւ համալսարան: Ի զուր չէ որ մեր բաժինը կը կոչուի «Հայ համայնքներու բաժանում»: Այլ խօսքով՝ մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է եւ կը մնայ, ձեռք երկարել Սփիւռքին: Բացի Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակով Մայր Աթոռին վերանորոգութեան յատկացուած գումարէն, 1964էն այսօր հիմնարկը տարեկան պիւտճէին 1/6ը յատկացուցած է Հայաստանի դպրոցներուն օժանդակութեան. ասիկա ներկայի արժէքով մօտ 80 միլիոն տոլարի չափ կ'ընէ:

Հ.- Իսկ Սփիւռքի՞ն տրուածը:

Պ.- Ցիսոն տարուան ընթացքին Սփիւռքի կատարուած օժանդակութիւնը, ներկայ գնողական արժէքով, 200 միլիոն տոլարի կը հասնի:

Ըստ մեր հաշիւներուն, 1972ին Սփիւռքի մէջ կային մօտ 250 ամէնօրեայ վարժարաններ որոնք նպաստ ստացած են Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկէն: Այս թիւերուն մէջ առնուած չեն խորհրդային ոլորտի երկիրները:

Հ.- Այսօր ի՞նչ է այդ թիւը:

Պ.- Այսօր ներառեալ Ռումանիան եւ Պուլկարիան, ամէնօրեայ 144 դպրոց ունինք Սփիւռքի մէջ. մանկապարտէզհանրակրթարան - միջնակարգ - երկրորդական: Ասոնք կը խմբեն 38 հազար աշակերտ: Կատարուած հաշիւները ցոյց կու տան որ հիմնարկիս տրամադրած օժանդակութիւնը այս հաստատութիւններուն տարեկան պիւտճէին 20-30%ը կը ներկայացնէ: Կ'օժանդակենք էջմիածնի, Անթիլիասի, Երուսաղէմի ժառանգաւորացներուն, իւրաքանչիւր վանքի մէջ 27 աշակերտի կրթաթոշակ յատկացնելով:

Հ.- Միայն դպրոցներուն պիւտճէնեը՞ն ուղղուած է կրթականին տրուած աջակցութիւնը:

Պ.- Ոչ: Վերջին տարիներուն կարեւոր մտահոգութիւն մը եղած է նեցուկ կանգնել մեր մանկավարժներուն: Վերջին երեք տարին մանկավարժական կրթաթոշակ կը յատկացնենք Միջին Արեւելքի մանկավարժներուն, յատուկ նպաստներով: Այդ նպաստները նպատակ ունին քաջալերելու անոնց ստեղծագործութիւնները: Գաղտնիք չէ որ մեծ կարիք կայ հայերէնի դասագիրքերու, մանկական գրականութեան հատորներու:

Այս շրջանակին մէջ անցեալ տարի հրատարակեցինք ՌՈՄ խտասալիկ մը, Հալէպի մէջ, տարածելու համար այբուբենը կաթքէջերու միջոցով: Կը յուսանք երկրորդը հրապարակ հանել Սեպտեմբերին, երրորդն ալ՝ 2006ին: Երկրորդը յատկացուած պիտի ըլլայ ձեւարանութեան, երրորդը՝ չարահիւսութեան: Ասոնք հայախօս աշակերտներուն համար են:

Հ.- Իսկ ոչ հայախօսնե՞րը:

Պ.- Օտարախօս մանուկներու համար 2006էն պիտի սկսինք հայերէնի ուսուցումի որոշ ձեռնարկներ հրատարակել:

Հ.- Դժուարութիւններ, մտահոգութիւններ ալ ունի՞ք, կ'ենթադրեմ:

Պ.- Ներկայի հիմնական դժուարութիւնը կու գայ անկէ որ մեր պիւտճէին վերջին տասը տարուան ընթացքին 40%ով նուազած է: Իսկ մեծագոյն մտահոգութիւնը կը վերաբերի Միջին Արեւելքի մեր դպրոցներուն կրթական մարզին: Ըստ հաւաստի աղբիւրներու, յառաջիկայ երկու տարուան ընթացքին տասը վարժարան պիտի փակուի: Մեզի կը մնայ միջոցներու բաշխումի նոր եղանակ որդեգրել: Հարկ է օժանդակել նախ ամէնէն նեղ պայմաններու տէր դպրոցներուն որոնք եկամտաբերութիւն են: Ու դադրեցնել օժանդակութիւնը միւթեւնական բնոյթ ունեցողներուն: Հիմնականը Պոլիս (18 վրժ.) ապա Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս, Յորդանան, Երուսաղէմ, Յունաստան, Քուէյթ ըլլալու են ուր կը գործեն չուրջ հարիւր հայկական վարժարաններ:

Հոս կ'ուզեմ չեշտել որ գործակցութեան ամէնէն կանոնաւոր, ամէնէն մաքուր ըմբռնումը ունեցողը Պոլսոյ Գաղութն է: Կ'աշխատին եւրոպական մտայնութեամբ: Մեր ներկայացուցիչը հոն, Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցին վարչութիւնն է:

Հ.- Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկը բաւականի լայն մասնակցութիւն ունի հրատարակչական գործին ալ:

Պ.- Այո՛: Այս շրջանակին մէջ կարեւոր նպատակ մը եղաւ հայաստանեան ձեռնարկներու օժանդակութիւնը, քանի որ համակարգի փոփոխութեան պատճառով պետութիւնը այլեւս ի վիճակի չէ առաջին պէս օգնելու հայագիտական հրատարակութիւններու: Ուստի տեղին նկատեցինք ամէնէն մեծածախքերուն հոգը ստանձնել:

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկը 60%ը կը հոգայ Երեւանի պետական համալսարանի տպարանին պիւտճէին:

Ջերմ յարաբերութիւններ ունինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին հետ: Ատիկա նպաստած է որ Աթոռին Գ. Կիւլպէնկեան տպարանը հայագիտական աւելի քան 75 հատորներ լոյս ընծայէ: Ասոնց կարեւորագոյնը կը նկատեմ "Մատենադիրք Հայոց"ը որ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի գիտնականներուն լուրջ օգնական է:

Քրիստոնէութեան 1700ամեակին ու Գիրերու պիտճին 1600ամեակին նուիրուած չարքի մը ձեռնարկած ենք. աւելի քան 15 ծաւալուն հատորով (ամէն մէկը 2000-2500 էջ) ծրագրուած է հրատարակել ԵՒ-ԺԴ. դարու ամբողջ հայ պատմութիւնը:

Շարքին պատրաստութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած է Հայաստանէն Մերուժան Կարապետեան: Պիտճէն 300 հազար տոլար է: Կը նախատեսենք մինչեւ 2009 ամբողջ շարքը աւարտել: Այդ ձեռնարկը պիտի նպաստէ նաեւ արդի Հայկազեան բառարանի մը կազմութեան:

Հիմնարկս նաեւ նպաստած է "Տեղանունները բառարան"ին երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ հատորներուն հրատարակութեան: Հինգ հատորնոց առաջնակարգ գործ է. հեղինակներէն մին՝ մեր՝ Յովհաննէս Բարսեղեանը (85 տարեկան) ողջ է: Նպաստեցինք երջանիկ Գէորգեան հայերէնի մնջերէնի բառարանին հրատարակութեան որ թէքէեան մրցանակի արժանացաւ:

Հ.- Ուրի՞շ:

Պ.- Մեր օժանդակութեան մէջ երրորդ ենթախումբ մը կը կազմէ արուեստի զարգացման տրուած նեցուկը. երաժիշտներու, քանդակագործներու, նկարիչներու: Մեծ բան չէ, բայց որոշ օժանդակութիւն մը կ'ընենք ի գնահատում իրենց վաստակին:

Հ.- Շատ ալ առիթ չենք ունեցած լսելու այս բոլորին մասին:

Պ.- Մեր բնաբանն է "Լուռ եւ լուրջ" եւ միշտ հաւատարիմ կը մնանք անոր:

***

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկի Լիզպոնի հայկական բաժինը ունի եօթը հոգինոց անձնակազմ: Զորսը Հայ են, մէկը Ֆրանսացի, երկուքն ալ Փորթուկալցի: Հիմնադրութեան ընդհանուր ժողովին մէջ պիւտճէի առումով հայկական բաժինը երրորդ տեղը կը գրաւէ: Տարեկան 3,5 - 4 միլիոն տոլար կը նշանակէ ատիկա:

Հայկական բաժնին տեսուչն է Միքայէլ Եսայեան որ Լոնտոն կ'ապրի. թոգուհին խորհրդականն է: Ինչ է տը կ'ապահովէ Գ. Կիւլպէնկեանի կտակով հայկական բաժնին մէջ իր գերդաստանէն ուղղակի շահառուի մը ներկայութիւնը պահանջող տրամադրութեան գործադրութիւնը:

"Գանի մը խօսք ալ ձեր անձին մասին" դիմումս անպատասխան կը մնայ, "ինչ պէտք կայ" նշանակող դէմքի արտայայտութեամբ մը:

Ցատնապէս "Լուռ եւ լուրջ"ը խորապէս որդեգրուած է:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՇԹԱՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Վերջերս «Ակօս» արձագանգ հանդիսացաւ սրտախօսիկ իրաղարձութեան մը, ուրկէ կը տեղեկանայինք որ խումբ մը Դպրեվանքի սաներ Ֆրանսայի Նիս քաղաքին մէջ մէկտեղուեր էին՝ հարազատի մը սիրով շրջապատելու եւ ողջունելու համար իրենց վաստակաշատ ուսուցիչը՝ Պրն. Վահան Աճէմեանը, միասնաբար վերապրելու համար հին, երանելի օրերը՝ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նուիրական ու հարազատ երդիքին տակ:

Ցուզիչ էր հետեւիլ տրուած մանրամասնութիւններուն՝ մանաւանդ իւրաքանչիւրին հոգիին ալեկոծումով ու սրտին տրոփով, որովհետեւ անոնք արբիօրէն տարբեր են իւրաքանչիւր Դպրեվանքցիի սրտին ու հոգիին ներքին ծալքերը, որովհետեւ անմոռանալ ամէն մէկը կու գար քնաչխարհի գերազանցապէս հարազատ հողերէն՝ իր հետ բերելով բազմաչարչար ժողովուրդի մը կոյս մնացած բարքերն ու սովորութիւնները, գանոնք Դպրեվանքի սրբազան քուրային մէջ պարպելով հոն վերստին ձեւաւորելու համար հայու հարազատ ոգին ու նկարագիրը՝ Երջանկայիշատակ Գարեգին Նժդեհեան սրբատիպար չունէին տակ:

Կ'արժէր իսկապէս ըլլալ այդ օրերուն աչխարհի տարբեր շրջաններէն ու երկիրներէն ժամանած ու մէկտեղուած Դպրեվանքցիներուն մէջեւ, որոնք տարիներ առաջ Անատոլուի խորերէն եկած և իրարմով մեծ ու նոր ընտանիք մը կազմած էին լուսաւոր ապագայ մը կերտելու եւ իւրաքանչիւրը իր նոր բոյնն ու ընտանիքը կազմելու համար: Մենք տակաւին չատ դժնաւուր մանրամասնութիւններ չստացանք այդ պատմական մէկտեղումին մասնակցողներու բերնէն ու գրչէն հաղորդուած, ինչ որ սակայն վստահ ենք թէ բացառապէս հետաքրքրական պիտի ըլլար՝ երբեմնի բազմաբնութեան Անատոլուի ապրումներու լեզուով եւ վստահ ենք որ առաջին առթիւ անոնք թուղթին պիտի յանձնեն յուշամատեանի մը ձեւով, որովհետեւ այնքան ալ դժուար չէ երեւակայել տարիներ վերջ Նիսի մէջ իրականացած հարազատներու այս հանդիպումը, երբ ամէն մէկը արդէն իսկ առաջին քարերը դետեղած էր իր նոր կեանքին եւ ընտանեկան բոյնին համար:

Մենք կը յիշենք Դպրեվանքի հիմնադրութեան առաջին տարիները եւ այդ ուղղութեամբ տարուած համազգային աչխատանքները:

Այսօր Ս. Խաչ Լիսէի պոյաձիճակը բոլորովին տարբեր է սկզբնական տարիներէն: Շրջանաւարտ Դպրեվանքցիներն ալ աչխարհի չորս ծագերուն՝ իրենց կուրծքին պատուաբեր դրոշմը ունին Դպրեվանքցիութեան, իբրեւ գիտնական, մտաւորական, առեւտրական, ուսուցիչ կամ գործարար: Ան, զրեթէ իր սեփական մէջոցներով իրեն համար արժանաւոր տեղը բացած է ընկերութեան մէջ եւ արդար թիկունքով պարտադրած ինքզինք՝ իրաւացիօրէն, ինչպէս արդար հպարտութեամբ մըն ալ հետեւեցանք այդ օրերուն հաղորդուած լուրերէն՝ իմանալով որ եւ. Էկկուան Դպրեվանքցին ուրտեղերը հաւաբ է իր սեփական ջանքերով ու միջոցներով՝ Աւստրալիայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներն ու Գանատա:

Եւ այդ առողջ ու կենսունակ ծառին նոր ընձիւղներուն կը հանդիպինք ամէն օր աչխարհի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ: Վերջերս ալ հայ պարբերական մամուլին մէջ մեծ հպարտութեամբ կարդացինք, որ խումբ մը նախկին Դպրեվանքցիներ Գանատայի մէջ հիմներ են կրթաթոշակ մը իրենց սիրելի ուսուցչներէն ողբացեալ Գեղամ Քերովբեանի յիշատակին: Այս է ահա Դպրեվանքցիի ոգին՝ այս նուիրական յարկէն հազարաւոր մղոններ հեռու, երբ կարծէք թէ տակաւին երկիւ էր Պոլսահայ Տիկիններ եւ Օրիորդներ հարազատ զգացումներով կը շրջապատէին գաւառէն ժամանող իրենց եղբայրները, նաեւ Մայրենի Լեզուին առաջին բառերը սորվեցնելով անոնց շրթներուն՝ չատերը իրենց ձեռքով սուրբ Միւռոնով օծելէ վերջ:

Ո՛Վ ՄԱՐՄՆԱՒՈՐԷ ՀԱՅԸ

Թուրքիոյ տեղական ոտներուն մաս կը կազմէ քաղաքներու, գաւառներու "թըղնամիչն ազատագրում"ի նչումները: Այսպէս կը նչուին Կարսի, Էրզրումի, Եւնի, Հայերէնի, Իզմիրի Ցոյներէն ազատագրումի օրերը: Այդ նչումները կ'ըլլան չատ "ինքնատիպ" բեմադրութեամբ: Քանի մը գիւղացի կը գտնուի միշտ որոնք կը մարմնաւորեն Ցոյնը, Հայը՝ թշնամին, իսկ Թուրք քաջարի զինուորները կը յարձակին անոնց վրայ, ղեմանելով պինդ:

"Հայ" մարմնաւորելու չօժար մարդ գտնելու դժուարութիւնը քաղաքապետը մղած է բեմադրութեան չափ ինքնատիպ դիւտի մը. "Երանի՛ թէ Օրհան Փամուքը գար ու ինք ստանձնէր այդ դերը, քանի որ Հայ պաշտպանելու դերին մէջ մտր Է՛ ըսած է Թէյմուրօղլու:

բացած է ընկերութեան մէջ եւ արդար թիկունքով պարտադրած ինքզինք՝ իրաւացիօրէն, ինչպէս արդար հպարտութեամբ մըն ալ հետեւեցանք այդ օրերուն հաղորդուած լուրերէն՝ իմանալով որ եւ. Էկկուան Դպրեվանքցին ուրտեղերը հաւաբ է իր սեփական ջանքերով ու միջոցներով՝ Աւստրալիայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներն ու Գանատա:

Եւ այդ առողջ ու կենսունակ ծառին նոր ընձիւղներուն կը հանդիպինք ամէն օր աչխարհի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ: Վերջերս ալ հայ պարբերական մամուլին մէջ մեծ հպարտութեամբ կարդացինք, որ խումբ մը նախկին Դպրեվանքցիներ Գանատայի մէջ հիմներ են կրթաթոշակ մը իրենց սիրելի ուսուցչներէն ողբացեալ Գեղամ Քերովբեանի յիշատակին: Այս է ահա Դպրեվանքցիի ոգին՝ այս նուիրական յարկէն հազարաւոր մղոններ հեռու, երբ կարծէք թէ տակաւին երկիւ էր Պոլսահայ Տիկիններ եւ Օրիորդներ հարազատ զգացումներով կը շրջապատէին գաւառէն ժամանող իրենց եղբայրները, նաեւ Մայրենի Լեզուին առաջին բառերը սորվեցնելով անոնց շրթներուն՝ չատերը իրենց ձեռքով սուրբ Միւռոնով օծելէ վերջ:

Պ.- Մեր բնաբանն է "Լուռ եւ լուրջ" եւ միշտ հաւատարիմ կը մնանք անոր:

***

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկի Լիզպոնի հայկական բաժինը ունի եօթը հոգինոց անձնակազմ: Զորսը Հայ են, մէկը Ֆրանսացի, երկուքն ալ Փորթուկալցի: Հիմնադրութեան ընդհանուր ժողովին մէջ պիւտճէի առումով հայկական բաժինը երրորդ տեղը կը գրաւէ: Տարեկան 3,5 - 4 միլիոն տոլար կը նշանակէ ատիկա:

Հայկական բաժնին տեսուչն է Միքայէլ Եսայեան որ Լոնտոն կ'ապրի. թոգուհին խորհրդականն է: Ինչ է տը կ'ապահովէ Գ. Կիւլպէնկեանի կտակով հայկական բաժնին մէջ իր գերդաստանէն ուղղակի շահառուի մը ներկայութիւնը պահանջող տրամադրութեան գործադրութիւնը:

"Գանի մը խօսք ալ ձեր անձին մասին" դիմումս անպատասխան կը մնայ, "ինչ պէտք կայ" նշանակող դէմքի արտայայտութեամբ մը:

Ցատնապէս "Լուռ եւ լուրջ"ը խորապէս որդեգրուած է:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՒ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

"ՀՈՐԻԶՈՆ" ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆԻ 15ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Փաստաինայի "Սիվիք" հանդիսասրահին մէջ, փետրուար 27ին տեղի ունեցած է "Հորիզոն" հեռատեսիլի 24ժամեայ կայանի 15ամեակին նուիրուած համերգը: Երկու ժամուան յայտագիրը վարած են Արշալոյս Դարբինեան եւ Մանուկ Սէրայտարեան: Բացումը կատարուած է "Ո՛վ Հայոց աչխարհ" օրհներգով, զոր ներկայացուցած է "Զուարթնոց" պարախումբը: Երաժիշտ Սրա Գէորգեանի ղեկավարած նուագախումբին ընկերակցութեամբ եւ ժողովրդական, սիրային, ճազի, աչուղական եւ ազգագրական երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած են Արմէն Մովսիսեան, Արմէն Հայորդի, Արսէն Գրիգորեան, Ռիմա Կարապետեան, Ցովհաննէս Շահբազեան, Նունէ Բաղալեան, Ֆլորա Մարտիրոսեան եւ Ալէքսան Կարապետեան: Օրուան անակնկալը եղած է ամերիկացի պարիթոն երգիչ Տէնիել Տէքըրի ելոյթը: Ան հանդէս եկած է Սրա Գէորգեանի ծանօթ "Մուշ" եւ "Ատանա" երաժշտական գործերու (անդլերէն բառերը իրեն են) մեկնաբանութեամբ: Փակման խօսքը արտասանած է "Հորիզոն"ի տնօրէնուհին՝ Պիանքա Մանուկեան:

*
**

"ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԼԱՅՖ"Ի ՑԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈՐՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Փաստաինայի մէջ, փետր. 28ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, "Նիւ Եորք Լայֆ" ապահովագրական ընկերութեան ներկայացուցիչը կատարած է Գալիֆորնիոյ հայկական 4 կազմակերպութիւններու բաժին ինկած յատկացումները: Ներկայ եղած են Եղեռնի ժառանգորդներու դատի պաշտպան փաստաբանները, հայ եւ օտար մամուլի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներ, հայ եւ օտար հիւրեր: Ասուլիսին բացումը կատարելով իրաւաբան Պըրայան Քապթիք, անդրադարձած է Հայկական Ցեղասպանութեան եւ Հոլոքոսթի ճանաչման կարեւորութեան, ինչպէս նաեւ (անգլերէն) Մարթին Մարութեան, որմէ ետք Հ.Օ.Մ.Ը, Հայ Կըրթական Հիմնադրութեան եւ զոյգ Առաջնորդարանի ներկայացուցիչները ստացած են՝ իւրաքանչիւրը 333.333 տոլարի չէքերը: Երախտագիտութեան խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան:

*
**

ՈՍԿՐԱԾՈՒԻՑ ՏՈՒԶՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԽԻՒԻ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, փետր. 28ին տեղի ունեցած է ոսկրածուծի հայկական արխիւի նոր կեդրոնին բացումը, մօտ երեք հարիւր հիւրերու ներկայութեամբ: Կեդրոնը տրամադրուած է տոքթ. Այտա Շիրինեան–Գալուստեանի կողմէ եւ կոչուած է Մարիանա Գազարեանի անունով: Կեդրոնը կը դառնայ վայր մը ժողովներու եւ ընտանիքներու հետ խորհրդակցութեան: Խօսք առնելով արխիւի հիմնադիր – տնօրէն տոքթ. Ֆրիտա Ճորճեան, չնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց, որոնք նեցուկ կը կանգնին տարուած աչխատանքին, որուն նպատակն է արեան հիւանդութիւններէ տառապող հայորդիներուն կեանքը փրկել, յարմար ոսկրածուծ գտնելով:

ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԱՐԴԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ

Ամերիկեան բանակը աչխատանք կը տանի նոր տեսակի պինտուր մը պատրաստելու, պինտուր մը որ ո՛չ կ'անօթեւնայ, ոչ կը վախնայ, ոչ հրամանները կը մոռնայ: Այս պինտուրը չատ աւելի հիմնական գործ կը տեսնէ, քան՝ սովորականը:

Նոր տեսակի պինտուրը մարդամեքենայ մը պիտի ըլլայ: Իմ. զարու պատերազմին լաւագոյն կռուողը: Ծրագրին պատասխանատուները վստահ են որ ան պիտի տեսնէ, մտածէ ու չարժման անցնի հետզհետէ աւելի մարդ արարածին նըմանութեամբ: Առաջին օրինակները հեռավար մեքենաներ պիտի ըլլան, յետոյ աստիճանապար պիտի զարգանան, զանազան ձեւեր ստանալով. պիտի աւելնայ անոնց մտաւոր կարողութիւնն ալ:

Երեսուն տարիէ ի վեր Փէնթակոնը մարտիկ մարդամեքենաներու երազը կը փայփայէ: Լաւատեղեակներու կարծիքով տակաւին նոյնքան մը ժամանակ պէտք է, որպէսզի երազը իրականանայ: Գաղափարը յղացողները կ'երեւակային մարդկային, կամ թուչնային երեւոյթով մեքենաներ: Անոնցմէ ակնկալուածը պինամթերքի փոխադրութիւն է, տեղեկութիւն հաւաքել, չէնքեր խուզարկել, գանուած օդը հանել:

Հարցը իրաւական կողմ մըն ալ ունի: Ի՞նչ պիտի պատահի օր մը երբ մարդամեքենայ մը դպրոցական հանրակառք մը ջախջախէ, փոխանակ անոր մօտը կայացնած հրասյլի մը: Այդ տեսակէտէն, անհրաժեշտ է անսասան հաւատք ունենալ թէքնոլոժիի ոլորտին, մահացու կարողութեամբ կարենալ անվարան օժտելու համար մեքենան: Այսօր տակաւին այդ կոյր հաւատքին մասին խօսելու համար կանուխ կը նկատուի:

Կայ ծրագրին նիւթական երեսակն ալ. այսօր Փէնթակոնը իր պինտուրներուն 653 միլիառ տոլար վճարումի աղբիւր պէտք է գտնէ, որպէս անոնց հանգստեան թոշակը: Մինչդեռ մարդամեքենաներ ունենալով այդ պիւտճէն գոնէ կը թեթեւնայ: Ըստ հաչիւներու, պինտուր մը բանակ առնուելէն մինչեւ մահը 4 միլիոն տոլարի չափ կ'արժէ ու այդ գինը օրէ օր կ'աւելնայ. իսկ մարդամեքենան անկէ տասնապատիկ նուազ պիտի արժէ:

2004ին մարդամեքենաներու չինութեան աչխատանքներու չրջանակին մէջ կատարուած փորձ մը չատ ալ քաջալերական արդիւնք չէ տուած: 15 փորձական մեքենաներ մղուած են անապատային գօտիի մը մէջ 230 քմ.նոց մրցումի մը, կազմակերպուած Փէնթակոնին կողմէ: Նպատակը եղած է տեսնել թէ այդ մեքենանները կըրնա՞ն արկածեալ գեանի մը վրայ յառաջանալ: Զորս ժամ ետք տեսած են որ բոլոր մեքենաներն ալ խանգարուած մնացած են ճամբան, լաւագոյնը միայն 12 քմ. յառաջանալէ ետք: Այդ արդիւնքը մըղած է հարց տարու թէ ռազմական մարդամեքենաներ արտադրելու յոյսերը իրա՞պաչտ են իսկապէս:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՈՍԿԵՍԻՐՏ» ԹԻԶԷԼԸ

"Ոսկեսիրտ" կը կոչեն Թիզէլ Զօպանեանը որ հիմնադիրն է "Մոզական պատառները" ընկերակցութեան, ինչպէս կը գրէր Հայուհիին յատկացուցած էին մէջ "Ա նու Փարի" չաբաթաթերթը (Մարտ 14/20):

Երախաներու տատապանքին նկատմամբ իր դիւրազգած խառնուածքը զինքը առաջնորդած է ծանուցումի գործը ձգելու եւ այդ երախաներուն համար աչխատելու: Ներկայիս կազմած ընկերակցութիւնը հիւանդանոցներու մէջ ֆիլմերու ցուցադրութիւններ կը կազմակերպէ: Կ'այցելեն նաեւ հաչմանդամ երախաներու հաստատութիւններ, մանկաբուժական կեդրոններ:

Կ'ըսէ թէ ֆիլմի մը ցուցադրութիւնը ցաւէն, տատապանքէն խուսափելու փակզիծ մը կ'ըլլայ հիւանդ մանուկներուն համար:

Ժ. Զօպանեանի մեծագոյն հարցն է նիւթականի աղբիւրներ գտնել, կարենալ չարունակելու համար սկսած գործունէութիւնը:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Ինքնաբերաբար լսուած այդ խօսքերը զիս հանդարտեցուցին եւ ճչմարտապէս պահ մը հաւատացի որ քիչ յետոյ ետ պիտի դառնամ:

Հասանք քարաքօղ ուր զիս առաջնորդեցին քմխէրին քով:

Շէք երիտասարդ մըն էր:

Երկու ծպտեալ ոստիկանները զիս ներկայացուցին:

-Երուանդ էֆ. Օտեան:

-Հրամմեցէք, ըսաւ քմխէրը, իր մօտ դրուած թիկնաթոռը ցոյց տալով:

Զիս բերողները բարեւեցին ու անհետացան:

- Կը ծխէ՞ք...

Եւ սիկառէթի տուփը երկարեց ինծի: Մեքենաբար հատ մը առի ու վառեցի:

-Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց:

- Այո՛, ես եմ, պատասխանեցի:

– Ժամանակ լրագրի խմբագիր:

-Այո՛

- Շատ աղէկ:

Եւ քմխէրը տեղանին վրայ դրուած դանգակիկը հնչեցուց:

Իօլիս մը ներս մտաւ:

- էֆէնտին տարէք, ըսաւ քմխէրը զիս ցոյց տալով:

- Հրամմեցէ՛ք, ըսաւ իօլիսը:

Ոտքի ելայ:

– Մնաք բարով:

- Երթաք բարով:

Երկմտութեան մէջ էի: Ազա՞տ պիտի թողուն զիս: Շատ յոյս չունէի: Եթէ քմխէրը գոնէ պզտիկ հարցաքննութիւն մը ըրած ըլլար, կրնայի ենթադրել որ թող պիտի տան զիս: Բայց անոնցէն զատ բան չէր հարցուցած: Հաւանական էր որ ուրիշ տեղ մը պիտի հարցափորձէին զիս:

Երբ իօլիսին հետ փողոց ելանք ըսի.

- Ո՞ւր պիտի երթանք հիմա:

- Պոլիս, պատասխանեց:

- Պոլի՞ս, բայց ինչպէ՞ս...

- Ինչպէս որ կ'ուզէք, կառքով, թրամվայով կամ ոտքով:

Գրպանս հազիւ երեսուն ղրչ.ի չափ դրամ ունէի, այնպէս որ կառքի պերճանքը չէի կրնար ընծայել ինծի:

- Թրամվայով երթանք, առաջարկեցի:

- Ինչպէս որ կը հրամայէք, ըսաւ իօլիսը քաղաքավարութեամբ:

– Թրամվայը սակայն մինչեւ Թիւնէլ կ'երթայ եւ ո՛չ աւելի հեռուն:

Երբ մտանք կառքին մէջ, իօլիսը ըսաւ.

- Դուք առաջ անցէ՛ք ու առանձին նստեցէք. ես դուրսը կը կենամ, որպէս զի հոս գտնուողները չկարծեն որ իօլիսի ընկերակցութեամբ կ'երթաք կոր:

- Շատ աղէկ:

Այս փափկանկատութիւնը բաւական տարօրինակ թուեցաւ ինծի:

Թիւնէլէն մինչեւ Ղալաթիա, Եիւքսէք Քալտըրըմի ճամբով հետիոտն իջանք:

Տեսայ որ տակաւին բաւական տեղ ունէինք քալելու:

- Կառք մը չե՞ս կրնար վարձել, ըսի իօլիսին, մինչեւ 15 ղրչ. կը վճարեմ:

- Տուր դրամը:

- Ահաւասիկ:

Եւ երեք քառորդ մէճիտիէ դրի ձեռքը:

Իօլիսը կառք մը կանչեց, զիս նստեցուց, ինքն ալ քովս բազմեցաւ, ու կառապանին դառնալով հրամայեց.

– Քշէ՛:

– Ո՞ւր:

– Պոլիս, իօլիս միւտիրիէթի, քըսմը սիասի:

– Արդեօք զիս վա՞ր պիտի դնեն, հարցուցի իօլիսին երբ կառքը ճամբաս ելաւ:

– Չեմ կարծեր, պատասխանեց, թերեւս հարցաքննութիւն մը ընեն ու թող տան:

– Քօմիսէր էֆէնտին բան մը չհարցուց ինծի:

– Կ'երեւայ որ ձեզ ուղղակի միւտիրիէթէն ուզած են:

Քանի վայրկեան եաքը հասած էինք տեղերնիս:

Իօլիսը զիս առաջնորդեց քմխէրի մը քով, անոր յանձնելով նաեւ պահարանով թուղթ մը: Ցետոյ՝ բարեւեց եւ հեռացաւ:

– Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց քմխէրը:

– Այո՛:

– Ժամանակ թերթի խմբագիր:

– Այո՛:

– Շատ աղէկ:

Ու զանգակիկը հնչեցուց:

Իօլիս մը ներկայացաւ:

– էֆէնտին նէզարէթ տա՛ր, հրամայեց:

– Հրամմեցէ՛ք, ըսաւ իօլիսը, ինծի դանալով:

– Մնաք բարով:

– Երթաք բարով:

Հետեւեցայ իօլիսին որ զիս տարաւ դրան մը առջեւ, դուռը բանալիով բացաւ, զիս ներս մտցուց եւ դուռը կրկին կղպեց:

Բանտարկուած էի:

Շուրջս նայեցայ:

Մեծկակ սրահ մըն էր ելեքտրականի լոյսով լուսաւորուած: Տասներկու մաքուր մահճակալներ կային, վեցը դէտինը եւ վեցը վերը, օդին մէջ, ճամբորդի չոգենաւերու «քապինաներուն» մէջ գտնուած մահճակալներուն ձեւով: Տախտակամածը մոմլաթով ծածկուած էր: Սրահին ճակատը երկու ծորակներով աւազան մը կար լուացուելու համար: Մէկ քանի աթոռներ հոս ու հոն: Վերջապէս չատ շըրնորհքով բանտ մըն էր:

Աթոռի մը վրայ նստայ եւ զննութիւնս չարունակեցի: Երկու անկողին պարապ էին, իսկ միւսներուն մէջ բանտարկեալներ կը քնանային:

Կէս գիշերին մօտ էր երբոր զիս ներս մտցուցին ու ամէն ոք խոր քունի մէջ էր:

Սկսայ գիտել քնացողները, յուսալով որ թերեւս ծանօթ դէմքի մը կը հանդիպիմ:

Վերի անկողիններէն մէկուն մէջ նշմարեցի մէկը որ կը նմանէր Արշակ Ալպոյաճեանին:

Լսած էի որ մեր բարեկամը նոյն առաւօտուն ձերբակալուած էր: Կասկած չի կար թէ ինքն էր քնացողը:

Ոտքի ելայ, մօտեցայ իրեն ու կամաց մը մչտեցի՝ «Արշա՛կ» գոչելով:

Զարթնցաւ: Աւելի ուժով մչտեցի կրկին անունը տալով:

Այս անգամ ընդոստ տեղէն ցատկեց ու անկողնին մէջ նստաւ.

– Ի՞նչ կայ, գոչելով թրքերէն լեզուով:

Իսկոյն նշմարեցի թէ սխալած էի, մարդը Արշակ Ալպոյաճեանը չէր:

– Կը ներէք, կմկմացի, ձեզ ուրիշի մը նմանցուցի:

– Ալլա՛հ, Ալլա՛հ, գոչեց մարդը, զիս դող ու սարսափի մատնեցիր:

– Կը ներէք, կրկնեցի:

– Ձե՞ս գիտեր որ հոս ընդհանրապէս գիշերուան այս ժամերուն կուգան հարցաքննութեան համար պատերազմական առեան տանելու...

– Չէի գիտեր, ես դեռ հիմա եկայ հոս, քիչ մը կարճատես եմ, այդ պատճառաւ տեղի ունեցաւ թիւրիմացութիւնը:

(Շար. 17)

(Շար. Ա. Էջէն)

րին մէջ։ Մարտ 17ին, Շրէօտէր եւ Ֆրէյէր մէկ կողմը եւ դիմացն ալ Անժելա Մերքէլ եւ Խամունա Շթոյպէր համաձայնեցան տուրքերու վերաբերեալ երեք միջոցներու չուրջ։ Ամէնէն զգայացունց միջոցն է 25%էն 19%ի իջեցնել ընկերութիւններու պարտադիր տուրքի սակը, մինա երկու միջոցները աւելի բարդ են։

ՌԸՆԷ ԺԻՐՈՄ, մարզպանը, Մարտ 17ին Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հայր Գառէի աթոռին 32ի վրայ 28 ձայնով։ Երկար տարիներ դատաւանդած է Նիւ Եորքի համալսարանը, Պուֆֆալօ եւ Սթանֆորտ։ 50 տարի է կը ջանայ փաստել որ Աւետարանները մարդուն տեսարանութիւնն էին նախքան Աստուծոյ տեսարանութիւնը ըլլալը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ուսուցում՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին։

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին։

*
**

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՁԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դոնբասէքը։
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ։
Արձանագրուելու համար.–
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à DeirEzzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

*
**

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՁԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԳ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Ուսուցում՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԳ. ԳՐԼՐՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՒԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22·
Յիշատակ Տասը Կուսանաց
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցում՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱԽԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցում՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 19ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ընթերցուածք՝
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԱԳԱՅԻ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՏՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրիք՝ ժամը 11ին,
Ուսուցում՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Ս. ԳՕՂՈՍ-ՓԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցում՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ուսուցում՝ ժամը 16ին,
Կարգ Զարչարանաց՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԼՈՒՐՍԷՃԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ուսուցում՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990
— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՈՐԲԱԹՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 22
MARDI
22 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.162 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.162

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԴԱՏԸ ՑԵՏԱՋԳՈՒԱԾ

Մելգոնեանի կայքէջը կը տեղեկացնէ թէ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մուրատեանի կողմէ ՀԲԸՄ-ի Թաֆեանի կղզիէ ՀԲԸՄ-ի դէմ բացուած դատը վերջին պահուն յետաձգուած է, առանց բացատրութեան : Դատին առաջին նիստը տեղի պէտք է ունենար Մարտ 15ի առաւօտուն : Լուրին ապրիլը կ'ըսէ թէ նոր թուականը անմիջապէս պիտի ծանուցուի երբ յայտնի ըլլայ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՏ

ՀԱԿԱՀԱՐԷՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Մարտ 19ին աւարտած է "Հայ Արիական Միաբանութեան" առաջնորդ Արմէն Աւետիսեանի դէմ հակահարէութեան ամբաստանութեամբ հրեայ համայնքի ղեկավար Ռիմա Վարժապետեանի բացած դատը : Որպէս վկայ ունկնդրուած լրագրողներ՝ Անոնա Իսրայէլեան, Արծրուն Պէսպանեան, Աւետիս Բաբաջանեան ալ հիմնաւորած են ամբաստանութիւնը : Իսկ Ռ. Վարժապետեանի ամբաստանութիւնը այն եղած է որ ենթական ունեցած է հրապարակային արտայայտութիւններ որոնք ժխտական անդրադարձ ունեցած են Հայաստան ապրող Հրեաներու վրայ, վախ եւ անվստահութիւն արթնցնելով անոնց մօտ :

Ա. Աւետիսեան յայտարարած է թէ կը մերժէ ամբաստանութիւնը. ըրածը հայութիւնն ու ամբողջ աշխարհը զգուշացնել եղած է Հրեաններու ստեղծած սիոնիզմի աշխարհակալ գաղափարախօսութեան վտանգին դէմ : Լրջօրէն չէ հետեւած իր մտքերուն մամուլի մէջ ազատօրէն յոյս տեսնելուն երեւոյթին, ինչ որ թիւրիմացութիւններու պատճառ եղած է :

Իր պաշտպան փաստաբանին ելոյթէն ետք ամբաստանեալը դատարանէն ազատ արձակուած է, երկու տարի ոստիկանութեան հսկողութեան տակ մնալու պարտադրանքով :

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Հայաստանի հրեայ համայնքը դիմած է ամբողջ աշխարհի հրէական կազմակերպութիւններուն որ ճանչնան Հայկական Ցեղասպանութիւնը : Դիմումի կոչին մէջ ըսուած է թէ Օսմանեան պետութեան կողմէ 1,5 միլիոն Հայերու բնաջնջումը տանտիրակներով անտեսուեցաւ, չըդատապարտուեցաւ մարդկութեան կողմէ : Թերեւս այդ անտեսումը նոյնիսկ ճամբայ հարթեց Հրեաներու Ողջակիզին : Մարտ 15ին հրապարակուած կոչով ըսուած է : "Ցեղասպանութեան գոհերուն յիշատակութեան օրուան՝ Ապրիլ 24ի նախօրեակին կը խնդրենք խոնարհիլ 1,5 միլիոն գոհերու յիշատակին առջեւ" :

ՔՐՄՔՆՓՐԻՍ,

(Մարտ 19/21)

ՕԴԱՆԱՅ ՊԱՑԹԵՑՆԵԼՈՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Մոսկուայի Շերեմետեւօ օդակայանին մէջ հայ ուղեւոր մը ձերբակալուած է, օդանաւը պայթեցնելու սպառնալիք ըրած ըլլալով : Ուղեւորը ներկայիս Աւստրալիա կ'ապրի ու առած է Սիամէ – Թոքիօ – Մոսկուա – Երեւան թռիչքը : Գինով վիճակի մէջ փորձած է խուժել օդաչունեթուն խցիկը : Զերբակալուած է ու հոգեբուժարան քննութեան ղրկուած :

*
**

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Նաղազահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 19ի հրամանագրով Արտաքին գործերու փոխ նախարար Թաթուլ Մարգարեան ԱՄՆ-ու նոր դեսպան նշանակուած է : Ան կը յաջորդէ Արման Կիրակոսեանին :

Թ. Մարգարեան ծնած է 1964ին Կապանի մէջ. տնտեսագէտ է, վկայուած նաեւ Ուաշինկթընէն որպէս միջազգային յարաբերութիւններու մագիստրոս : 1994–էն ի վեր զանազան պաշտօններ վարած է Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ :

*
**

ՇԵՇ, ՇԵՇԿԸՒՈՒՔ ՇԱԼԿԱՑԻ ՄԷՋ

Վրաստանի Ծալկայի չէմպիոնին Աւրալօ Փիւրը Աճարիայէն գաղթած ընտանիքներ երբ կողոպուտի նպատակով յարձակում գործած են տեղացի Ցոյներու տուներուն վրայ, բնիկ Հայերն ու Ցոյները հաշուեյարդարի դիմած են մեղաւորներուն դէմ : Արդիւնքը այն եղած է որ 15 հոգի վիրաւորուած է ու Ներքին գործերու նախարարութեան յատուկ ուժեր հասած են, խաղաղեցնելու համար կացութիւնը : Քանի մը հոգի ձերբակալուած է :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ՔԱՅԼԵՐ

Թուրքիոյ Աւրաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ լրագրողի մը պատասխանելով ըսած է թէ Հայկական Հարցին ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ որոշուած է վճռական քայլեր ձեռնարկել : Առաջինին համար Ազգային Ապահովութեան Ակադեմիային հետ "մտածադէտ"ներէ բաղկացած յանձնաժողով մը պիտի կազմուի որուն պիտի չմասնակցին Թ. Աջեմի, կամ Հ. Պէրքթայի նման Ցեղասպանութեան ճանաչումին կողմնակից դէմքեր : Այդ յանձնախումբը պիտի ձեռնարկէ "ամէնէն կարեւոր բայ"ին որ "Երեւան հաճելի է Սփիւռքին ու Հայաստանի միջեւ կարծիքի տարբերութիւնը" : Այլ խօսքով՝ կարգ մը ժեսթեր պիտի կատարուին Հայաստանի նկատմամբ, ինչպէս այդ երկրին հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ձերբազատել Ադրբեջանի ճնշումներէն : Թուրքիա պիտի չարունակէ հետամուտ ըլլալ Ղարաբաղի հարցին արդար լուծումի մը համար աշխատելու, սակայն թոյլ պիտի չտայ որ Ադրբեջան կապէ իր ձեռքերը : Ա. Կիւլ չէ պատասխանած այն հարցումին թէ ըստածը կը նշանակէ՞ բանալ Հայաստանի սահմանը : "Մարմարա" (Մարտ 19) տեղին դուռած էր յիշեցնել թէ ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան փոխ նախարարը ըսած էր. "Եթէ Թուրքիա կ'ուզէ Գոնկրէսին դէմ նախագահ Պուշի դիրքը զօրացնել, պէտք է բանայ Հայաստանի սահմանը" :

*
**

Ա. Կիւլի նախագահութեամբ դումարած է նաեւ (Մարտ 18) "Անհիմն ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պայքարի խորհուրդ"ը, Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարութեան մէջ : Ցեղասպանութեան 90–ամեակին առթիւ Թուրքիոյ լսնձնածալ ձեռնարկները ամփոփուած են, ծրագրի հետեւեալ կէտերով. Օ. Փամուքի նման մտաւորականներու ամբաստանութիւնները խթան պէտք է ըլլան իրականութիւնը ամբողջ աշխարհին յայտարարելու Թուրքիոյ կամքին, թանդարան մը պիտի հիմնուի ցուցադրելու համար Օսմանցիներու եւ Թուրքերու լսյնախոհութիւնը, պէտք է արժեւորել Հայաստանի մեղմ ընթացքը, պէտք է գործի ձեռնարկել ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի նման հայկական Սփիւռքին ազդեցիկ երկիրներուն մէջ դասագիրքերէն հանել տալու համար այն էջերը ուր Թուրքիան ցեղասպանութեամբ կ'ամբաստանուի :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"Ո'Չ"Ը կը յառաջդիմէ եւ Մարտ 21ին Ֆիկառոյի հրատարակած հարցախոյզին արդիւնքին համաձայն հասած է 52%ի : ԻՓՍՈՍ–ի այս հարցախոյզը Ֆիկառոյի համար ցոյց կու տայ որ "այո"ի կողմնակիցներու համեմատութիւնը լքած է 48%ի եւ կը փաստէ որ Եւրոպական Սահմանադրութեան հանրաքուէն կրնայ Շիրաքի ակնկալած արդիւնքը չտալ : Մանրամասնութեան մէջ, կը տեսնուի որ խորհրդարանական ձախին մօտ "ոչ"ը 55% համեմատութիւն կ'արձանագրէ եւ 45% կը մնայ "այո"ի ի նպաստ : Կորհրդարանական աջին մօտ "այո"ն 67%ի կը հասնի եւ 33%ը "ոչ"ի կողմնակից է, մինչ երկու չաթաթ առաջ համեմատութիւնները տարբեր էին՝ 72% "այո"ի համար եւ 28% "ոչ"ի : Ըստ ԻՓՍՈՍ–ի տնօրէնին, տնտեսական եւ ընկերային կացութիւնը, ժողովրդավարութիւն չունեցող իշխանութիւն մը եւ անորոշ Եւրոպա մը իրենց անդրադարձը ունեցած են : Ամէնէն աւելի մտահոգ է Ֆր. Հոլանտա :

Պէզրոնիթի հիւսիսային արուարձանին մէջ՝ Ժոէյտէ, ռումբ մը պայթած է թաղարդ կառքի մը մէջ Մարտ 18էն 19ի գիշերը, որու հետեւանքով 11 վիրաւորներ կային : Առաջին մտահոգիչ արարքն է Հարիրիի սպանութենէն (Փետր. 14) ի վեր : Նիւթական վնասները մեծ են : Ոճրափորձը պատահած է սուրիական զօրքին առաջին քաշուելէն 48 ժամ ետք : Այս առաջին հանդրուանին 4000էն 5000 զինուոր հեռացած են, դեռ 10 հազարի մօտ կայ Պեքաայի հովիտը : Ընդհանուր կարծիքն այն է որ ոճրափորձը Սուրիացիներու դործն է : Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, ան մերժած է նախագահ Լահուտի երկխօսութեան առաջարկը, քանի զինքը գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէ ստեղծուած քաղաքական տագնապին : Ոճրափորձին վայրը փութացած է Հարիրիի զոյգը՝ Պահիա Հարիրի եւ անմիջապէս չէզոքացուած համակիրներով : Ըսած է թէ պէտք չէ վախնալ, ոճրափորձին հեղինակները պիտի չյաջողին դիրենք ահաբեկել : Իրեն համար եղադարձ չկայ եւ լոզունգն ալ չի փոխուիր՝ "Գերիշխանութիւն, ազատութիւն, անկախութիւն" : Հարիրիի զոյգը ինքզինք պարտադրած է որպէս բնական ժառանգորդը, մինչ սպանուած նախկին վարչապետին զաւակները նախընտրած են հեռու մնալ քաղաքական կեանքէն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ նախկին պատասխանատուն՝ Ֆրից Պոլքընհթայն կը դատապարտէ Ֆրանսական "կարճատեսութիւնը" եւ "օտարատեացութիւնը" իր անունը կրող կարգադրութեանց համար : Հոլանտային կը զարմանայ նաեւ որ հրահանգը այդքան կապուած է իր անունին, որու գերմանական ծագումին վրայ կը ծանրանայ Ֆրանսա : Իրեն համար բացարձակ անհեթեթութիւն է մտածել թէ այդ կարգադրութիւնը ընկերային իրարանցում պիտի ստեղծէ : Որոշած է փարիզ գալ եւ հարցազրոյցներ տալ : Ծանօթ է որ գլխաւոր կէտը կը վերաբերի "ծագումի երկրին" սկզբունքին, այլ խօսքով, բոլոր աշխատաւորները Եւրոպական Միութեան մէջ, պիտի վայելեն իրենց հպատակութեան երկրին օրէնքները : Այս ըստկրղբունքին դէմ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Մարտ 19ին, Պրիւսէլի մէջ : Հաւաքուած էին Ֆրանսացի, պելճիացի, Հոլանտացի, գերմանացի եւ իտալացի ցուցարարներ :

ՖՐԱՆՍԱՕՏՍՈՒԹԵԱՆ միջազգային օրը տեղի ունեցաւ Մարտ 20ին հինգ տարբեր քաղաքներու վրայ, նաեւ կարգ մը անգլիախօս երկիրներու մէջ (Գանատա, Աւստրալիա...) : Բազմաթիւ վայրերու մէջ տօնակատարութեան բոյթ կ'առնէ եւ կը տեսէ չարաթներ : Երկու մեծ բացականեր կան որոնք մաս չեն կազմեր Ֆրանսախօսութեան Միջազգային կազմակերպութեան՝ Իսրայէլ եւ Ալժերիա : Առաջինին կ'ընդդիմանայ Լիբանան եւ արդէն դիմում ալ չէ ըրած : Երկրորդը չէ ուզած անդամակցիլ պաղեստինցիութեան չարունակութիւն մը տեսնելով այդ անդամակցութեան մէջ : Դէպի անդամակցութիւն հինգ նոր երկիրներ առաջին հանդրուանը անցած են եւ դարձած են "դէտ" : Ասոնք են Հայաստան, Խրուաթիա, Աւստրիա, Վրաստան եւ Հունգարիա : Ծունատուան եւ Անտորա Բ. հանդրուանը անցած են "ընկերակից անդամ" դառնալով :

ՊՈԼՍՈՑ համալսարանին տեսուչը յայտնած է թէ աշխատանքի ձեռնարկած են "Միջազգային հայկական հիմնարկ" մը հիմնելու համար : Ան պիտի ընդգրկուի Գրականութեան Ֆաքիւլթէի մէջ. նպատակը պիտի ըլլայ "աքսոր"ի իսկութիւնը լուսաբանել, դիտական ճշմարիտ տուեալներ, փաստեր մէջտեղ դնելով : Կ'ուզեն որ ամէն բան բացայայտ կերպով տեղ գտնէ դիտական ոլորտին մէջ, ամէն մարդ տեղեկանայ Հայկական Հարցին փակուածքեան : "Լուրջ ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ. կը յուսամ որ Թուրքիան պիտի հանդուրժէ" ըսած է տեսուչը :

"ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԱՆԻՒԹ 21ՐԴ ԴԱՐՒՆ" խորագիրն է միջազգային նախաբարեկան ժողովի մը որ տեղի կ'ունենար Փարիզ Մարտ 21 եւ 22ին, մասնակցութեամբ չուրջ վաթսուն երկիրներու ներկայացուցիչներուն : Այս առընչութեամբ Ֆիկառոյի տնտեսական յատկացածը (Մարտ 21) հարցազրոյց մը հրատարակած է Ճարտարարուեստի Պատուիրակ նախարար՝ Փաթրիք Տէվէճեանի հետ, որու համար՝ "հիւլէական ուժանիւթը անխուսափելի է" :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ազգային խորհուրդը ժողով դումարած էր Մարտ 21ին : Օրակարգը նուիրուած էր կուսակցութեան ծրագրին, 2007ի համար, զոր պատրաստած են Մարթին Օպըլ, Տոմինիք Սրթօս-Քահն եւ Ճէք Լանկ : Այս վերջինը կ'ուզէր որ "ոչ"ի յառաջդիմութիւնը իրարանցում չստեղծէ եւ կը կրկնէր "հանդարտութիւն, հանդարտութիւն" : Հոլանտ խիստ է սակայն եւ նախատեսած է "որոշումներ տալ", եթէ "ոչ"ը տարածուի չորքերուն մէջ : Առկախումներ կամ արտաքսումներ անկարելի չեն :

ՃԱՓՈՆԻ հարուածը երկրաշարժ մը պատահած է Մարտ 20ին, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար եւ 400 վիրաւորներ : Ուժգնութիւնը 7 եղած է Ռիխթէրի վրայ եւ մեծ սարսափ ստեղծած է :

ԻՐԱՔի մէջ, Մարտ 19 – 20 չաթաթավերջին զանազան ոճրափորձերու հետեւանքով 45 մեռեալ կար որոնց երեքը՝ Մոսուլի մէջ : Ասոնցմէ մէկը քաղաքին կաշառակերութեան դէմ պայքարին զեկավարն էր՝ զօր. Վալիտ Քաշմուլա : Միւս կողմէ, Իրաքի մէկ նահանգին 10 պահակները առեւանգուած են, բայց նահանգը չէր առեւանգուած : Ամերիկեան բանակն ալ յայտարարած է որ Պաղտատի արուարձանը 24 ժամուան ապահնուած է :

ՔԱԹԱՐի մէջ ալ, առաջին անգամ ըլ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Հ.Յ.Դ. ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԷՆ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

- 1859 - 1905 -

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծնած է 18/31 Հոկտեմբեր 1859ին, Գողթան գաւառի Վերին Ագուլիսի մէջ:

1880ին, կ'աւարտէ ճեմարանը ու կ'արժանանայ ոսկեայ մետալի:

Իր ծննդավայրի ծխական դպրոցին մէջ չորս տարի (1880-84) իբրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ: Նոյն ժամանակաշրջանին, Քրիստափորի հետ կը պաշտօնավարէր Է. Ալինեանին (Աշչատուր Մալումեան):

1884ին կը վերադառնայ Թիֆլիս՝ ուսումը կատարելագործելու նպատակով: Գոյութիւն ունեցող «Մխուքիւն Հայրենասիրաց» խմբակցութիւնը քայքայուած վիճակ մը կը պարզէր: Կը յաջողի վերստին համախմբել անտէր անդամներէն, ոմանք ուսչեցի քանի մը բանուորներ: Այս վերջիններուն կը սորվեցնէ լեզու եւ ընդհանուր նախնական գիտելիքներ: Իսկ կիրակի օրերը, անոնց հետ կը զբաղի գիտավարժութեամբ:

Միաժամանակ՝ կը տրամադրուի ուսանողական երէց խումբերուն, որոնց կը դասաւանդէ ընկերաբանական զանազան նիւթեր: Կը հետաքրքրուի նաեւ հայ կեանքով: Այս ծիրին մէջ, այցելութիւններ կու տայ Րաֆֆիին եւ «Մշակ»ի խմբագիր՝ Գրիգոր Արծրունիին:

1884-85ին, ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Մելիք Բէգլարեանի մանկատար միջնակարգ վարժարանին մէջ:

1885ին, ցարական բռնակալութիւնը կը փակէ Կովկասի 400 հայ դպրոցները: Կեդրոնական իշխանութեան այս քաղաքականութեան հետեւանքով՝ 20 000 հայ աշակերտ եւ 2000 ուսուցիչ փողոց կը դրուին: Հայ դպրոցներու առաջին այս փակման առիթով, ամբողջ Կովկասի մէջ կը ցրուէին բողոքի երկու կամ երեք թռուցիկ: Անոնք պատրաստուած էին ուսուցիչներու կողմէ, որոնց կարգին՝ Գրիգոր Միրզոյեան եւ Քրիստափոր Միքայէլեան:

1885ի աշնան, Քրիստափոր կ'անցնի Մոսկուա՝ կիսատ ձգած ուսումը շարունակելու համար:

Մոսկուայի մէջ, Քրիստափոր՝ իբրեւ ազատ ունկնդիր՝ մէկուկէս տարի կը հետեւի Պետրովսկի Գիւղատնտեսական ճեմարանի դասընթացքներուն: Քաղաքտնտեսութիւնը, վիճակագրութիւնը եւ ընդհանրապէս գիտութիւնները իր նախընտրած նիւթերն էին:

Ազատ ժամերուն, կը տրամադրուի ընթերցանութեան: Յատկապէ՛ս կը կարդայ գիտական եւ մտեսական հարցեր: Ուսանողական տարիներուն կ'ուսումնասիրէ կարլ Մարքսի «Կապիտալը» խորագրով աշխատասիրութիւնը:

Մոսկուայի մէջ եւս, կը մասնակցի ուսանողական շարժումներուն եւ անոնց աշխատանքներուն:

Մոսկուա կը մնայ մինչեւ 1887ի ամառը: Ապա, կը վերադառնայ Թիֆլիս՝ այնտեղ մնալու նպատակով:

Թիֆլիս հասնելէ ետք, մէկ տարի Քրիստափոր կը դասաւանդէ Հայոց ծխական դպրոցը: 1888-ին, ծագումով լեհ ուս յեղափոխական Վաւրուսեւիչի կնոջ՝ Եգինիա Կոնստանտինովայի եւ Քրատա, փորի միջեւ կը զարգանայ համակրանքի փոխադարձ զգացում մը, որ շուտով կը փոխուի սիրոյ:

1890ի ամառը, Քրիստափոր կ'ամուսնանայ Եգինիային հետ՝ առանց որեւէ ծիսակատարութեան:

1889ին, դեռ Թիֆլիս գտնուած ատեն, անհրաժեշտութիւնը կը զգացուէր մշակելու կազմակերպական կանոնագիր մը: Ծիր ու ցան ուժերը հարկ էր միացնել: Պատմական նշանակութիւն ունեցող այդ գործը կ'իրականանայ առաւելաբար Քրիստափորի ջանքերով:

1890ի ամրան, երկար խորհրդակցութիւններէ եւ ժողովներէ ետք, կը հիմնադրուի Հայ Ցեղափոխականների Դաշնակցութիւնը:

Հիմնադիր ժողովը, որուն կը մասնակցէր նաեւ Ս.Դ.Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Ռուբէն Յանսպատ, կ'առաջացնէ իր առաջին կեդրոնը: Այս մարմինին մաս կը կազմեն Քրիստափոր Միքայէլեան, Սիմոն Զաւարեան, Աբրահամ Դաւթակեան, բժիշկ Լորիս Մելիքեան եւ Լեւոն Սարգսեան:

1891ին կը հրատարակուի «Դրօշակ»ի առաջին թիւը: Նոյն տարուան գարնան, կը ձերբակալուի Քրիստափոր ու երկու ամիս կը բանտարկուի Մեհեբի բանտը (Թիֆլիս): Ապա կ'աքսորուի Քիշինեւ (Բեսարաբիա), ուր իր կինոջ հետ կը մնայ 1891-92ի ձմեռը՝ Լէովսկի փոզոցին մէջ գտնուող փոքրիկ սենեակի մը մէջ: Այդտեղ է, որ կ'ունենայ իր միակ որդին՝ Ռուբէնը:

Աքսորավայրէն Թիֆլիս վերադառնալէ ետք, 1894ին, իբրեւ սրբագրիչ կ'աշխատի «Նովոյէ Օբոզրենիէ» (կամ՝ Նովոյէ Ապրազրենիէ) ռուսերէն թերթին:

24 Հոկտեմբեր 1895ին կը ձերբակալուի Բաքուի մէջ եւ երկու օր ետք, կը ղրկուի տեղւոյն բանտը:

Վեց ամիս կը մնայ Բաքուի բանտը: Քրիստափոր ազատ կ'արձակուի, ըստ Բաքուի ոստիկանական վարչութեան ներկայացուցիչի եւ դատախազի օգնականի 23 Մարտ 1896 թուակիր որոշումնագիրին: Կը պահանջուէր 2000 ռուբլի երաշխաւորագին, որ կը տրուի՝ պայմանաւ որ չհեռանայ Թիֆլիսէն:

Հ.Ց.Դաշնակցութեան Բ. Ընդհանուր ժողովը կը գումարուի 1898ին (Թիֆլիս): Քրիստափոր կ'առաջարկէ Բիւրոն բաժնել երկուքի՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան, եւ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը օժտել բիւրոյական տարրով:

Ժողովին կը խօսի մօտաւորապէս չորս ժամ: Ի չարս այլոց, կ'անդրադառնայ ղրամ ապահովելու ձեւերուն: Այս առընչութեամբ, ան կը նշէ, թէ ղրամը հեշտօրէն կու գայ եթէ կուսակցականները իսկապէս գործ ցուցաբերեն, որովհետեւ գործը կը հրահրէ եւ կը խանդավառէ զանգուածները: Դրամը կրնայ անբարոյականացնել չարքերը՝ առանց հիմնական գործին, ինչպէս նաեւ խաթարել յեղափոխութեան մաքուր նկարագիրը: Բարոյական մաքրութիւնը տուեալ կուսակցութեան մը գոյութեան հիմքն է:

Բ. Ընդհանուր ժողովը կ'ընդունի Հայ Դատի արտաքսահմանեան քարոզչութիւնը եւ Եւրոպայի հանրային կարծիքը պատրաստելու գծով Քրիստափորի ներկայացուցած ծրագիրը:

Ժողովի աւարտէն անմիջապէս ետք, Քրիստափոր կը մեկնի Ժնեւ եւ կը սառնանայ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը: Թերթին շուրջ կը համախմբէ երիտասարդ ուժեր՝ Է. Ալինեանի, Ա. Ահարոնեան (Ղարիպ), Սիմոնեթօ, Մ. Վարանդեան, Յովհան Դաւթեան, Սարգիս Մինասեան (Ռամ Աչոտ) եւ ուրիշներ:

Քրիստափոր ձգած է հրապարակագրական չատ քիչ ժառանգ: «Դրօշակ»ի մէջ լոյս տեսած իր գրութիւնները, բացի խմբագրականներէն եւ «Դրօշակ»ի հրատարակութեան 10-ամեակին առիթով իր յօդուածէն, հաւաքուած են «Ցեղափոխական մտքերը» խորագիրով գրքոյկին մէջ:

ա. «Ամբոխային տրամաբանութիւնը» լոյս կը տեսնէ «Դրօշակ»ի 1899ի 5, 6, 8 եւ 1900-ի 2, 3 եւ 4 համարներուն մէջ:

բ. «Պատմական չարիք»ը՝ 1900-ի թիւ 6-ին մէջ:

գ. «Մխուքիւն Թուրքերի հետ»ը՝ 1900ի թիւ 8ին մէջ:

դ. «Հայ-քրտական յարաբերութիւնները» վերնագիրով գրութիւնը՝ 1901ի 4 եւ 5 համարներուն մէջ:

ե. «Կովկասահայ տազնապը» վերտառութեամբ գրութիւնը՝ 1903ի թիւ 7ին մէջ:

Ասոնցմէ անկախ, Քրիստափորի գրիչին կը պատկանին հետեւեալները.

«Դրօշակ»ի առաջին, երկրորդ եւ երրորդ խմբագրականները (1891, թիւ 1, 2, եւ 3), ինչպէս նաեւ՝ «Այբ ու բեն» խորագրով յօդուածաշարքի առաջին երկուքը՝ Ս. Զաւարեանի հետ միասին (1893, Նոյեմբեր թիւ 5 եւ 1894 Յունուար թիւ 6): Իսկ Հ.Ց.Դաշնակցութեան տասնամեակին նուիրուած իր գրութիւնը (1901ի բացառիկին համար):

Կրկին «Դրօշակ»ի մէջ լոյս տեսած են «1898-1899» վերտառութեամբ յաջորդական երկու գրութիւնները (1899ի թիւ 1 եւ թիւ 2) եւ «Մոլորեցնողները» խորագրով յօդուածը (1900ի թիւ 7):

1899-ին, Քրիստափորի ջանքերով եւ հատանգաւոր ներով հայերու անունով կը կազմակերպուի Լահէյի Խաղաղութեան Վեհաժողովին դիմումը: Երկուքուկէս տարի Ժընեւ իր կեցութեան ընթացքին, Քրիստափոր կը զբաղի նաեւ հայ ուսանողութեան գործերով եւ կը մասնակցի անոնց ժողովներուն:

Ասոնց առիթեր, Քրիստափոր կ'ուզէ Եւրոպայի դիւանագիտութիւնը ապահովել՝ ի նպաստ Հայ Դատին: Ասոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ տեղեակ պահել Եւրոպայի հանրային կարծիքը Հայկական Հարցէն: Այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար՝ իրեն աջակից կ'ընտրէ բժիշկ Լորիս Մելիքեանը եւ յատկապէ՛ս Փրանսացի մտաւորական հրապարակագիր Փիեռ Քիյառը:

«Փրօ Արմենիա»ի գծով, Քրիստափոր Մ. Վարանդեանին հետ կը մեկնի Փարիզ:

1901ին, Ֆիլիպէի մէջ գումարած իր նիստին մէջ Դաշնակցութեան Կամքը ներկայացնող Մարմինը կ'որոշէ, ի չարս այլ որոշումներու եւ նախապատրաստական աշխատանքներու, բռնի դրամահաւաք կատարել հայ մեծահարուստներէն: Դրամահաւաքի աշխատանքները կը գանգաղէին. անդին ծրագիրները եւ որոշումները կը մնային խօսքերու սահմաններուն մէջ, պարզապէս որովհետեւ նիւթականը չկար: 1904ին, Ժընեւէն Կովկաս կու գայ Քրիստափոր՝ Ժընեւ թողնելով իր կինն ու զաւակը: Քրիստափոր կ'անցնի դրամահաւաքի ձեռնարկին գլուխը եւ գայն կ'անուանէ «Փոթորիկ»: Զախող առաջին փորձէն ետք (Ժամհարեանի պարագան), Քրիստափոր չի յուսահատիր, այլ կը շարունակէ գործը եւ կը յաջողի հասոքել չօչափելի գումար մը:

1904ի Յունուարին, տեղի կ'ունենայ Հ.Ց.Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր ժողովը (Սոֆիա): Սոյն ժողովին, Քրիստափոր կը յաջնայ Սուլթան Համիտը ահաբեկելու միտքը: Ժողովը կ'ընդունի վտանգաւոր այս առաջարկը: Քրիստափոր պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ստանձնելու մահափորձի ձեռնարկը: Հակառակ ժողովական քննկերներու թախանձանքներուն, որպէսզի ետ կենայ իր մտադրութենէն, Քրիստափոր կը մնայ անդրդուելի:

Սուլթան Համիտի մահափորձի ձեռնարկը յանձնուած էր Վիշապի Պատասխանատու մարմինին:

Քրիստափոր կը ձեռնարկէ մեծ զարի նախապատրաստական աշխատանքներուն: Յուլիս 1904ին, Քրիստափոր վերջին անգամ ըլլալով կը տեսնէ իր կինն ու մանչը՝ Ռուբէնը:

Քրիստափորի անմիջական գործակիցներն են՝ Արմենակ Ստամբոլցեան (Եղուարդ) Քեհեաեան, Քրիսը (Քէհեաեան), Ռուբինան, բժիշկ Սայեանը, պէտ հիւթացի անիշխանական Թորիսը, դեռատի Սոֆի Ռիպոլը, Կէս յունածին Սիլվիս Ռիչէի եւ ուրիշներ:

Քրիստափորի նահատակութիւնը տեղի կ'ունենայ 4/18 Մարտ 1905ին, երբ Վառամ Չապուհի հետ (Վառամ կամ Եդուարդ) Պուկարիոյ մայրաքաղաք՝ Սոֆիայի մօտակայ բարձունքներէն մէկուն՝ Վիտոշի լանջին կը փորձէր Սուլթանի մահափորձին համար պատրաստած ռումբի օրինակ-նմոյշը: Դրօշակ, իր 1905ի Ապրիլի թիւով, կը դուժէր Քրիստափորի մահը, նշելով, որ մահը տեղի ունեցած է Մարտ 4ին:

TRIBUNE LIBRE

UNE ARMENIE SANS ARMENIENS ?

REFLEXIONS SUR LA DEPOPULATION DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

DANIEL TACVORIAN

La dépopulation de l'Arménie est la résultante de choix politiques et économiques, dont la mise en œuvre correspond à une politique de renoncement à la souveraineté nationale, de contrôle du peuple arménien au moyen de la centralisation du pouvoir économique, confié aux rênes d'une oligarchie choisie et soumise à certains membres du pouvoir exécutif.

Les causes de l'émigration massive de l'élite et de la classe moyenne urbanisée à partir de 1993, sont dues principalement au démantèlement de l'outil industriel, à la faillite des banques qui a causé l'appauvrissement des patrimoines financiers des particuliers, aux mécanismes économiques internes mis en place, au manque de confiance des investisseurs dans le système économique, ainsi qu'à un environnement d'assassinats politiques ayant pour corollaire la restriction de la liberté d'expression de la société et des médias. Cette émigration s'est accompagnée d'une politique de délivrance de visas émis par les pays occidentaux et par la facilité de circulation dans les pays de la C.E.I. [1].

Les causes de l'exode urbain

L'objectif du démantèlement de l'outil industriel était de saper les bases de l'ancien régime et d'éviter le retour au pouvoir des communistes. Les actions des sociétés d'Etat ont été distribuées au public, mais du fait du déficit énergétique —fermeture sur décision politique de la centrale nucléaire de Médzamor— et des carences en approvisionnements, la valeur comptable des sociétés s'est effondrée. Les «grandes familles» se sont organisées pour racheter à valeur nulle les biens d'Etat. Ces mêmes familles ont vendu pour plusieusrs dizaines de millions de dollars l'outil industriel, et ont laissé l'Arménie en état de friche industrielle. La vente de l'outil industriel et le non rachat de nouveaux équipements, par ceux-là mêmes qui ont participé à ces opérations, ont accéléré l'émigation massive de la classe moyenne et aisée. Ceux qui n'avaient plus la moindre chance de trouver un emploi étaient les ingénieurs, les chercheurs et la main d'œuvre qualifiée.

En parallèle, dans les années 1994-1996, s'est greffée la banqueroute financière des banques de dépôts des particuliers à qui n'était pas laissé la liberté de retirer leurs liquidités. Ceux-ci n'ont pas pu les convertir soit en biens matériels ou en dollars lorsque le taux de change leur était encore favorable. L'inflation galopante, les taux d'intérêts annuels alléchants des banques, appelaient à une collecte des fonds privés plus importante. La dévaluation de la monnaie a fait que beaucoup ont été remboursés en monnaie de singe. La banqueroute frauduleuse des banques a spolié le peuple de ses ressources financières et aggravé sa situation d'existence, sans que les responsables soient jugés et les préjudices réparés.

C'est le système d'entrée douanière des marchandises et de commercialisation qui est à l'origine du système de centralisation du pouvoir économique entre les mains d'une dizaine de familles et par conséquent du pouvoir exécutif. Leurs positions dominantes, sur le marché, ne peuvent être maintnues que par la fraude fiscale, douanière et réglementaire en toute impunités judiciaires. Si ces clans ne respectent pas leur allégeance au pouvoir en place et ne concourent pas à la rétribution des services rendus aux représentants de la Haute Fonction Publique pour faciliter leurs affaires, leurs situations deviennent insoutenables. Ce système multiplie les obstacles administratifs et financiers aux nouveaux entrepreneurs

par le fait même qu'en respectant les lois et le paiement des taxes correspondantes, l'investisseur est de facto non concurrentiel et éliminé du marché.

Cette organisation clanique et féodale, qui a été mise en place par le Pouvoir Exécutif, dès les premières années de l'indépendance, supplante de facto, la prééminence de l'Etat de Droit.

Du fait que ces familles captent tous les profits par des moyens non légaux, leurs positions fragiles au sein du système, ne les rendent pas confiants dans le réinvestissement des profits réalisés et placent ceux-ci dans des comptes à l'étranger. Les 700 à 900 millions de dollars annuels qu'envoient les travailleurs émigrés arméniens, les fonds de la diaspora, ainsi que ceux des institutions financières internationales qui s'y rajoutent, ne sont donc pas réinvestis dans l'économie arménienne, d'une manière récurrente. C'est une hémorragie financière grave qui se répercute sur les moyens de l'Etat, à la hauteur du manque des ambitions et de vision pour le pays. Il faut dire aussi que les familles d'Arménie qui ont fait fortune en Russie et dont on peut compter leur fortune en millions ou milliards de dollars américains et qui souhaitent investir dans le pays, ne le font pas soit par peur d'être rackettés par la police qui les menace d'extorsion de fonds par la création de montages de dossiers pénaux contre eux, soit par la proposition qui leur est faite d'accueillir un associé **influent** à hauteur de 50% du capital sans que celui-ci investisse le moindre argent. Ce sont les raisons pour lesquelles, l'investissement en Arménie est freiné et les conséquences, sur l'emploi, désastreuses. La diaspora mondiale reste la clé centrale du développement et le levier de puissance de l'Arménie.

Un nouveau phénomène se développe depuis peu. La nouvelle jeunssse formée dans les universités est impatiente de participer à la société de consommation et ne se satisfait pas d'une situation économique et politique bloquées où seules les connivences du système prévalent. Leurs seuls désirs de partir à l'étranger constituent le principal danger encouru par l'Arménie, d'une hémorragie grave des forces vives de la nation et d'une perte de richesses cruciales pour son développement économique que la diaspora ne pourra pas combler ni à court ni à moyen terme.

Les assassinats et la répression politique, l'intégration des mafieux dans les corps de police ou de l'armée en 1994/95, ontdonné au pouvoir tous les ressorts de la maîtrise intérieure du pays et scellé une chape de plomb sur le peuple arménien. Les députés de l'opposition qui gênent le pouvoir, les opposants qui se présentent à l'investiture populaire et qui ne veulent pas se retirer des listes électorales, ainsi qu'une partie des officiers de l'armée qui ont remporté des batailles sur le front du Karabagh, furent systématiquement assassinés, ou les membres de leurs familles pour les politiciens par la police politique. Le plus gênant aura été Monte Melkonian. La mise sous contrôle des médias et notamment de la chaîne A1+, marque un raidissement du régime sur les libertés fondamentales de la société. L'opposition, les penseurs et l'élite de l'Arménie ont été décimés pour une génération et c'est ce que vit aujourd'hui l'Arménie. Le régime ne craint plus sa population qu'il a sous contrôle mais sa diaspora occidentale qui reste à mettre dans le rang.

L'exode rural

La paysannerie avait eu les faveurs du pouvoir lors des premières années de l'indépendance, mais après les années noires de 92-94, le pouvoir a décidé de la mettre aussi dans le rang afin de mieux la contrôler. L'exode des populations des régions rurales et de la paysannerie qui s'est développé à partir de 1996 et qui perdure aujourd'hui, est un constat catastrophique des campagnes. L'exercice de la précarité et de la tutelle des paysans repose sur un mécanisme simple : Le paysan est contraint, de vendre à un prix bradé de 50 à 70%, au notable du coin, sa production qui est elle-même revendue deux à trois fois plus chère. Les revenus du paysan sont à peine suffisants pour couvrir ses frais de production, et l'extorsion qu'il subit est un préjudice important pour le développement de ses conditions de vie et de travail et ne peut concourir à participer à l'enrichissement du budget de l'Etat par le paiement des taxes adéquates. Les enfants ne voient aucune perspective de développement, aucune alternative à la pauvreté et au racket et préfèrent émigrer. Cet exode nouveau des campagnes n'est pas la conséquence de l'industrialisation de la société et de son développement, mais la conséquence d'une situation économique précaire rendue artificielle par les mécanismes de non liberté commerciale.

La domination économique des campagnes aura pour conséquences le rachat des parcelles des terres des paysans, nos gardiens pacifiques de ce bout d'Arménie, par des notabes locaux qui constituent des grands domaines fonciers. C'est l'annonce de la mise en place d'un servage des paysans qui deviendront, de fait, des ouvriers agricoles dociles dont les bulletins de vote seront conformes aux desiderata de la nouvelle «Nomenklatura». La dépopulation de l'Arménie et notamment de ses campagne est en antinomie totale avec les objectifs de repopulation de l'Artsakh et des objectifs stratégiques de défense du pays et ne vient pas garantir la pérennité de la République du Haut-Karabagh qui ne pourra plus se prévaloir du principe d'autodétermination par le nombre, et fera de la fatalité de la situation, un argument acceptable pour la diaspora, pour asseoir son autorité.

Questions

- Comment l'Arménie serait-elle en position de défendre la République d'Artsakh quand ces grands équilibres démographiques, économiques et politiques ne jouent pas en sa faveur ?
- Quel est le rôle des dirigeants de la République d'Arménie lorsque 80% du secteur énergétique ne sont plus sous le contrôle de l'Etat arménien et que l'endettement croissant auprès des organismes financiers interntionaux s'élève à plus de 1 milliard de dollar US ?
- Doit-on parier sur l'incompétence, l'immaturité et l'absence de consience nationale de la classe dirigeante politique arménienne quant à pouvoir jeter les bases d'une politique nationale ou simplement d'une politique d'abandon de souveraineté nationale ?
- L'Arménie pourra-t-elle jouer le rôle d'un état tampon pour assurer son existence face aux formidables défis géostratégiques qui se profilent à l'horizon ou est-elle devant une menace d'anéantissement et doit par conséquent reconsidérer, sous un nouveau jour, sa stratégie de politique étrangère intimement liée à sa situation économique et démographique ?
- La perte d'une opposition constructive et d'une élite pensante, la constitution de grands domaines fonciers entre les mains de ceux qui dominent la vie économique du pays, ne va-t-elle pas fragiliser le peu d'espoir qu'ont les citoyens d'Arménie envers leurs représentants et favoriser une rupture démocratique profonde, néfaste à l'Arménie tant sur le plan de sa sécurité que de la défense de ses positions sur la scène internationale ?
- Est-ce que la défense de l'Artsakh reste l'objectif prioritaire de la République d'Arménie au vu de ces constats?
- Quelles sont les actions engagées par le gouvernement pour enrayer une future émigration[2] de 800 000 personnes, et a-t-elle les moyens de la mettre en œuvre sans la diaspora ?

Quels sont les remèdes à envisager ?

- Renforcement et promotion du rôle de la femme dans les institutions politiques et la société civile.
- La liberté et la pluralité de la presse et des médias, tributaires des annonceurs (ceux qui font partie du sérail politico-économique), par la création et la mise en place de financements indépendants.
- Mise en place des outils modernes de contrôle de l'Etat sur son Administration et lui assurer des ressources financières en adéquation avec la réalité économique ainsi que par la prise de contrôle des secteurs économiques stratégiques.
- Union et intégration de la diaspora, remplacement à la tête des équipes dirigeantes afin d'installer un climat de confiance.
- Favoriser l'investissement économique, planifier le développemet.
- Etablir dans le temps, les conditions optimales de retour pour tous les Arméniens.
- Refonte de la Constitution pour garantir un équilibre des pouvoirs exécutifs, législatifs et judiciaires et faire vivre l'Etat de Droit.

Rôle de la Diaspora

Au vu de ces éléments, il devient évident que la mise à l'écart de la diaspora arménienne, et plus partciulièrement celle issue de l'Occident (Union Européenne et Amérique du Nord), dans la gestion des affaires du pays, devient plus que gênante pour la défense d'objectifs qui n'ont rien à voir avec une politique souveraine et indépendante. C'est pourqoui Il est temps pour la diaspora de trouver des solutions pacifiques pour renverser le courant de veloppement démocratique, de la pérennité de l'Etat arménien, de son développement démocratique, de la prrservation des intérêts de la Nation, et de la défense de la liberté de destin de tous les enfants, seule option valable pour son peuple et sa diaspora. La diaspora doit détenir un rôle plus central dans la vie démocratique et économique du pays. Il est grand temps que la diaspora investisse le champ politique dans l'espace de la République d'Arménie, fasse partager sa vision d'une Arménie apaisée, libre et puissante et jette les bases des grandes lignes politiques et économiques en accord avec son peuple et la démocratie vivante.

Oui, la détresse est grande dans notre peuple et chez nos paysans.

Non, le 21 septembre 1991 ne vient pas couronner la date de la nouvelle indépendance de l'Arménie, mais uniquement la désoviétisation du régime. Nous sommes loin d'un foyer national et d'une espérance qui font défaut à notre peuple.

L'heure est à la vérité crue/cruelle.

Tsavet danem (arménien oriental) — Dzove nedem (arménien occidental).

D. T.

1) *Communauté des Etats Indépendants.*

2) *août 2004, dépêche armenews, Ministère des Affaires sociales d'Arménie.*

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵԻ ԱՔՍՈՐ

Վերջապէս մէջադէպը փակուեցաւ եւ վերադարձայ աթոռոս վրայ նստելու։ Թէեւ պարապ անկողին մը կար, բայց ես քունն չունէի։

Վայրկեան մը եաքը զլուխ մը բարձրացաւ գետնի անկողիններէն մէկէն.

- Ծօ՛, Օտեա՛ն, զո՞ւն ես ըսաւ ձայն մը։

- Ա՛յո՛, զո՞ւն ով ես։

- Զճանչցա՞ր... տօքթ. Քիլըճեան։

Եւ վերմակը մէկ կողմ նետուելով, ելաւ անկողինէն, քովս եկաւ ու համբուրուեցանք։

Բանտին մէջ ծանօթ դէմքի մը հանդիպելը երանութիւն մըն է։

- Ինչո՞ւ ձերբակալեցին քեզ։

- Չեմ գիտեր, պատասխանեցի։

- Տունդ խուզարկութիւն կատարեցի՞ն։

- Ինաւ երբէք։

- Վախնալու բան մը չունիս, ըսաւ տօքթորը. դուն տ'է Հնչակեան ես, տ'է Դաշնակցական, տ'եւէ կուսակցութեան չես պատկանիր հոպ մի' ըներ։

- Իսկ դո՞ւն, հարցուցի։

- Իմ կացութիւնս քիչ մը ծանր է, ես իբրեւ Դաշնակցական բերուած եմ հոս։

Եւ Տօքթոր Քիլըճեան պատմեց թէ՝ պատերազմի սկիզբը, իբրեւ զինուորական բժիշկ եւ հարիւրապետի աստիճանով կը զրկուի Պանորմա, հիւանդանոցի՝ բժշկապետի պաշտօնով եւ բաւական երկար ժամանակ հոն մնալէ եաքը օր մըն ալ զինքը կը ձերբակալեն կը բերեն Պոլիս ու կը բանտարկեն իբրեւ Դաշնակցական։

- Մէկ երկու անգամ հարցաքննեցին, չարուն ակեց, խոստովանեցայ թէ ժամանակին, Սամաթիոյ Դաշնակցական մասնաճիւղին անդամակցած եմ, բայց ըսի որ յետոյ քաչուած եմ, ինչ որ իրականութիւնն է... հետս թէեւ չատ քաղաքավար կերպով կը վարուին կոր, բայց ազատելու չատ յոյս չունիմ...

- Իսկ Արշակ Ալպոյաճեա՞նը. լսեցինք որ այս առտու ձերբակալուեր է. հոս չբերի՞ն։

- Ա՛յո՛, առտուն հոս բերին, բայց կէս օրէն յետոյ ազատ արձակեցին։

- Ինչպէ՞ս...

- Կարծեմ Պարիարքարանէն մէջամտեցին։ Գոմէր էֆ. Շիրինեանը եկաւ եւ ազատեց։

Ա՛յս տեղեկութիւնը զիս սրտապնդեց։

Ուրեմն, մտածեցի, կարելի է ձերբակալուիլ, բանտարկուիլ ու յետոյ ազատիլ։

Տօքթորին հետ բաւական տեւակցելէ եաքը, որոշեցի քիչ մը քնանալ եւ անգամ մը որ անկողին մտայ, աչքերս գոցուեցան եւ մինչեւ լոյս հանգիստ ննջեցի։

Հետեւեալ օր ծանօթացայ բանտակից ընկերներուս։

Մէջերնիս կար յոյն վարդապետ մը Աղեքսանտր անուն, որ Պատրիարքարանի դիւանապետն է եղեր։ Ցետոյ, իր երկու ընկերները, յոյն դեղագործ մը եւ վարժապետ մը։ Ա՛յս երեքը ամբաստանուած էին իբրեւ միջնորդ Շէրիֆ փաչայի ու անոր Պոլսոյ պաղտիարակիցներուն։ Իբրեւ թէ Փարիզէն գրուած նամակներ այս անձերուն ձեռքով կը հասնին եղեր իրենց հասցէներուն։

Չորս ամիսէ ի վեր բանտարկուած էին եւ իրենց խնդիրը տակաւին չէր լուսաբանուած, բայց կ'երեւար որ ամբաստանութիւնը բոլորովին անհիմն չէր։

Կար նաեւ պարսիկ երիտասարդ մը, արհեստով լուսանկարիչ, որ Թրքուհիի մը լուսանկարը հանելու ճիւրը գործած էր։

Ցետոյ ոչխոտ հօճա մը իբրեւ լիթիւմֆական ամբաստանուած։

Այն ատեն զոր Արպօյաճեանը կարծած էի՝ թուրք նաւապետ մըն էր որ գինովցած ու գիչեր առեչ աղմուկ յարուցած էր վողոցին մէջ։

Կար նաեւ թուրք ուսուցիչ մը որ քոմիսէր մը նախատած ու անոր գրասենեակին ապակին կոտրած էր։

Թէեւ չարաբերութենէ զրկուած էինք եւ դուրսէն ո'չ ոքի հետ կրնայինք տեսնուիլ, այսուհանդերձ մեր կացութիւնը անտանելի չէր։

Առտուն կանուխ սուրճ, կաթ, տալէպ, թէյ, սիմիթ ինչ որ ուզէինք կը գտնէինք մեր տրամադրութեան տակ։ Լրագրավաճառները մինչեւ բանտին դուռը կու գային եւ ուզած թերթերնիս կը գնէինք։ Կերակուրի համար ալ ազատ էինք մեր ընտրած ճառները մինչեւ բանտին դուռը կու գային Ոմանք, ինչպէս վարժապետը եւ դեղագործը, իրենց տունէն կը ստանային կերակուրնին։ Կառավարութիւնն ալ օրական 300 տիրմ հաց կու տար մեզի։

Քովս հագիս մէկ քանի գրուչ մնացած էր։ Բարեբախտաբար բարեկամս Տօքթ. Քիլըճեան իր քսակը տրամադրեց ինծի։

Կը կարծէի որ անմիջապէս զիս հարցաքննութեան պիտի տանէին ու մտովի կը պատրաստէի պաշտպանողական։ Միայն թէ չէի գիտեր թէ ի՛նչ յանցանքով ամբաստանուած եմ։ Եթէ իրբեւ կուսակցական զիս բռնած էին՝ չատ գիւրին էր անմեղութիւնս հաստատել։ Սակայն ուրիշ վախ մը ունէի, թերեւս զիս ձերբակալած էին իբրեւ Պօղոս Նուպարի կենսագիրը, այդ պարագային կրնայի դժուարութեան հանդիպիլ։

(Շար. 18)

SPI - LEN

FABRICANT DE TRICOTS (HOMMES & FEMMES)

3 rue du bois
92140 Clamart
FRANCE

Tél 01 46 30 35 21 Fax 01 46 30 24 33 Email : SPILENN@aol.com

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ .– Տիկին Հրանոյշ Գազազեան–Թերզեան եւ Ա.րաքսի Գազազեան 250 եւ–ro :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱԶ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Առաւօտեան՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 21ին :

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին :

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին :

HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՉԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13են սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ :
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

François-Joël THIOLLIER

Recital de Piano

«LE TOUR DU MONDE
DE LA MUSIQUE
EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN

Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes

Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.

Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

(Շար· Ա· էջէն)

լալով ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 19ին, երբ եգիպտացի քամիքազ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբը անգլիական դպրոցի մը առջեւ (Տոհա) : Ոճրափորձը գործուած է քանի մը ամսուան լռութենէ ետք եւ 48 ժամ յետոյ Ալ–Քահտայի վերագրուած Թռուցիկի մը ցրումէն :

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ մէջ մթնոլորտը չատ լարուած է եւ բախումներ պատահած են երկրին հարաւը : Ըստ ընդդիմութեան 4 մեռեալ կայ բայց ըստ ռուսական լրատուիւնեերուն մեռեալներու թիւը 10 է : Ցուցարարները կրակի տուած են Ժալալապատի ոստիկանատունը եւ գրաւած են շրջանի կառավարիչին գրասենեակները : Փետրուար – Մարտի ընտրութիւններէն ետք է որ դժգոհութիւնը ծաւալած է : Ընդդիմութիւնը կը մեղադրէ իշխանու–

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN
OUVERT A TOUS LES ENFANTS
DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

թիւնը որ խարդախութիւններ եղած են քուէարկութեան մէջ : Ժալալապատէն դատ, հոս այլ շրջաններ ալ "ժողովուրդին հակակշռին տակ են" ըսած է ընդդիմութեան "Հայրենիքը" կուսակցութեան պատգաւորը :

ԱԴՐԲԵՋԱՆի նախագահը 114 բանտարկեալներու ներում չնորհած է Մարտ 20–ին : Ասոնց կէսը քաղաքական բանտարկեալներ էին ըստ Եւրոպայի Խորհուրդի ցանկին : Ագատ արձակուածներու մէջ է նաեւ Պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Ռահիմ Հաքիեւ, որ դատապարտուեցաւ ամբաստանութեամբ դատարարտուած էր 1995ին :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա· ԿՀՆՑ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Առաւօտեան՝ ժամը 16ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 19·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղմանն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին :
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ԿՀՆՑ· ԳԼԼԸՃԵԱՆ

Ս· ՄԱՐՈՒԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՆ ԽՈՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Առաւօտեան՝ ժամը 17ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 19·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղմանն
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

ՇԱԽԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Առաւօտեան՝ ժամը 16·30ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 19ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՐՄԱՒԱՒԻՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրիք՝ ժամը 11ին,
Առաւօտեան՝ ժամը 17ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 20ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին :

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Առաւօտեան՝ ժամը 16·30ին,
Իրաւարտում՝ ժամը 20ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին :
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Առաւօտեան՝ ժամը 16ին,
Կարգ Զարչարանաց՝ ժամը 19·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԼՈՒՐՈՒԷՋԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Առաւօտեան՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաչարմանաց՝ ժամը 19·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ
ՔԱՐԵԿՈՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՏ 23
MERCREDI
23 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·163
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21·163

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ՈՋ"Ի ՑԱՌԱԶԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ Սահմանադրութեան հանրաքուէին, բաւական իրարանցում ստեղծած է եւ չատեր կ'ուզեն որ Շիրաք արտայայտուի եւ պաշտպանէ "այո"ի դատը: Ընկերվարականները մանաւանդ, խուճապի մատնուած են եւ Հոլանդա չուարած է, բացատական արդիւնք մը վտանգաւոր է իրեն համար: Մարտ 21ին, ձէք Լանկ զօրակցութեան յանձնախումբ մը ներկայացուց, որու կը նախագահէ Ժագ Տըլոր: Անդամներուն մէջ են Ֆիլիփ Սուլէրս, Ժան Լաքութիւռ, Ռոպէր Հոսէյն, Ժոսփէնի կինը, Փիէր Արտիթի, Էմանիւէլ Պէար, Պ.-Հ. Լեւի եւլն., եւլն.: Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխն ալ՝ Մ.-Ժ. Պիւֆէ կոչ ըրած է ընկերվարականներուն, տրպէսզի դիմադրեն եւ հեռանան ալ-ձախ համաձայնութենէն: Կը կարծուի որ Շիրաք չուտով կ'արտայայտուի: Այդ առընչութեամբ, իրեն կը յիշեցնեն որ Միթերան արտայայտուած էր Մաաստրիխթի առեն: Պրիւսէլ ալ դժգոհ է Շիրաքէն որ չէ կրցած ժողովուրդը համոզել: Մինչ այդ, Փարիզ եւ Պէրլին կրցան, Մարտ 21ին, աւելի ճկուն դարձնել "Կայունութեան Ուխտը", որ կը վերաբերէր 3%ի պարտադրութեան, անդամ պետութեանց համար: Եթէ բացը այդ սահմանը անցնի պատիժները չատ խիստ պիտի չըլլան:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Խորհրդարանը քուէարկած է մամուլի նոր օրէնք մը որ ընդհանուր դժգոհութեան աղբիւր է, անընդունելի նկատուած սահմանափակումներով, պատիժներու հետ: Եւրոպայի Մարդկային Իրաւունքներու ատեանին թուրք դատաւորը Ռ. Թիւրմէն անդամ խստիւ քննադատած է օրէնքը որ Ապրիլ 1ին կ'իրարկուի: Ան ըսած է թէ մամուլի ազատութիւնը սահմանափակելու կոչուած նման օրէնք անյարիր է Եւրոպական ատեանին որ չատ բծախնդիր է այս կարգածին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ պատժական 11րդ ատեանին առջեւ Մարտ 21ին դացուած է այն դատը, որ մկրտուած է "Իլ տը Ֆրանսի խարդախուած հանրային չուկաներու դատը": 47 հոգի կը դատուի, որոնց մէջ չորս նախկին նախարարներ: Հարցը կը վերաբերի կուսակցութիւններու գանձած դումարներուն մեծ ձեռնարկութիւններէ, չնորհելու համար հանրային չինուածքներ, ինչպէս լիսէները, դպրոցներ, եւլն.: Ներգրաւուած չորս կուսակցութիւններն ալ գանազան դումարներ գանձած են: Գլխաւոր դէմքն է Միշէլ Ռուսլէնը որ Շիրաքի դրասենեակին նախկին տնօրէնն է եւ ցարդ լուռ կը մնայ: Բաժնուած գումարներն է 30 միլիոն եւրօ եւ գանձումներ ըրած են էֆ. փէ. էմ.ը եւ փէ. էմ.ը (այսօր՝ ԻԽ. ԷՄ. փէ.), Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Համայնավար կուսակցութիւնը: "Բաչխումի համաձայնագիրը մը գոյացած է 1990ի սկիզբն իսկ չորս կուսակցութիւններուն միջեւ: Սկզբունքը այն էր որ, ձեռք ձգելու համար լիսէի մը չինութիւնը, ձեռնարկութիւնը պարտէր կաշառել քաղաքական պատասխանատու մը: Առաւելագոյն գումարը գանձած է ԻԽ. ԷՄ. փէ.ն:

ԻՍՐԱՑԻԼ պաղեստինցիներուն յանձնեց Այարդրդանանի Թուլքարէմ քաղաքի հակակիրը: Թուլքարէմ 50 հազար բնակիչ ունի եւ կը գտնուի իսրայէլեան սահմանին վրայ: Միւս կողմէ սակայն, Շարոնի կառավարութիւնը կ'ամրապնդէ իր դիրքը "Մեծ Երուսաղէմ"ի վրայ: Նոր արտօնութիւն տուած է որ 3500 բնակարաններ չինուին Այարդրդանան: Ծրագիրը կը նախատեսէ Մաալէ Ատումիմը կապել Երուսաղէմի արեւելեան բաժնին ինչ որ կը դիւրացնէ ամրապնդումը եւ կը մտահոգէ Պաղեստինցիները:

ԺԱՆ ԹԻՊԻՐԻ, Փարիզի նախկին քաղաքապետը եւ 5րդ թաղամասի ներկայ քաղաքապետը, քննութեան տակ առնուած է 5րդ թաղամասի կեղծ ընտրողներու պատճառաւ: Մեղադրանքն այն է որ քուէարկած են այլ չրջաններու կամ անգոյ քուէարկողներ: Թիպէրի կը կրկնէ որ անմեղ է:

ՀԻՄՐԸՆ ՌԱՑՑ ՈՒԱՋ, մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը «մարդկութեան դէմ ոճիր» որակած է ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Չէչէնիոյ մէջ, գլխաւորաբար «տեւական եւ յաճախակի անհետացումները»: Վերջին 5 տարիներուն տեղի ունեցած 1800 քննութիւնները ոչ մէկ դատապարտումի յանգած են: Կազմակերպութեան համար մեղաւորը Մոսկուան է որ կը քաջալերէ նոր մահ գործելակերպ: 1999էն ի վեր 3000էն 5000 հոգի անհետացած են:

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌԱԿ-Ի ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՌԱԿ-ի (Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն) կեդրոնական Վարչութեան եղբ, այս անգամ Մամլոյ Կեդրոնական Դիւանը կը չարունակէ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Աբք. Մութաֆեանի դէմ բացուած վարկաբեկումի պայքարը, չնեղելով Մելգոնեանի փակումին հարցով ՀԲՄիութենէն հաշիւ պահանջելու անոր կեցուածքը: Ցայտնապէս, հաշիւ պահանջելը այնքա՛ն աչխարհէն վերցած բան է մեր իրականութեան մէջ որ քաղաքական կուսակցութեան մը մամլոյ դիւանը ուղղակի գայթակղած է Պատրիարքին յանդգնութենէն ու դժոխքի կրակը կը թափէ անոր գլխուն, անոր գործունէութեան "մտահոգութեամբ հետեւել"ու վերադաս դիրքէն: Զարմանալի չէ անչուչտ տեսնել որ անթուակիր երկարող հաղորդագրութեան մէջ կրակէն բաժին մըն ալ վիճակած է "Ցառաջ"ի ուր լոյս տեսած "Բանսարկութիւն՝ սխալ հասցէով" խորագրուած դրութիւնը (Մարտ 2, Ա. Թոթոյեան) ընկալուեր է որպէս պաշտպանութիւն Մեսրոպ Պատրիարքին, ուստի նոյնպէս աններելի մեղք:

Պատրիարքարանի դիւանը Մարտ 19ի Յայտարարութեամբ "աղաթաքաւ յերիւրանիք ու զազրագոյն խարէականութիւն" կ'որակէ ՌԱԿ-ի կեդր. վարչութեան հաղորդագրութիւնը, անդամ մըն ալ կրկնելով թէ հարցը բնաւ կապ չունի հոն նիւթը պղտորելու նպատակով չարհարկուած հարցերուն (միջազգային յարաբերութիւններ, եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներու յարաբերութիւններ, հոգեւորականի պատրաստութիւն, եւլն.) հետ, այլ միմիայն եւ ուղղակի կը վերաբերի Մելգոնեան կտակին հաչիւներուն: "Ինչ պատահեցաւ 1920ական թուականներուն 3,5 միլիոն տոլար արժող Մելգոնեան հարստութեան գլխուն" հարց կու տայ Պատրիարքարանի Դիւանը, աւելցնելով. "Եթէ կտակը լաւ մատակարարուած էր մինչեւ այսօր, այն ատեն ՀԲՄի ինչո՞ւ Եւրոպական Միութեան մէջ գործող միակ հայկական լիսէն փակելու եւ վաճառելու որոշում տուած է: Մերազն ժողովուրդը հաչիւ պահանջելու իրաւունք չունի՞ արդեօք, մանաւանդ որ ըստ կիպրահայ համայնքի անդամներուն Մելգոնեան կրթական հաստատութեան շէնքերն ու հողը այսօր 120 միլիոն ամերիկեան տոլար կ'արժեն":

Ախտոյալէ եղաւ ՌԱԿ-ին ու ՀԲՄիութեան ինկած ողբալի վիճակին, Դիւանը կը կրկնէ հրապարակաւ անանց անդամնեըրուն. "Տուր գհամար տնտեսութեան ֆո":

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՏՆՕՒՐՆ ՈՒ ԵՐԳԻՉԱԿԱՆԸ

Օր չկայ որ Թուրքիա նոր նախաճեռնութեան չդիմէ Ցեղասպանութեան ուխտին մէջ իր տեսակէտը ամրացնելու նպատակով: Թերթերը լեցուն են յօդուածներով, իբրեւ թէ փաստացի դրութիւններով, աչէն-ճախէն ճարուած ապացոյցներով: Առանձին ուսումնասիրութեան մը ճոխ նիւթ կրնայ հայթայթել միայն այդ էջերուն մէջ տեղ գտած հակասութիւններու բաժինը: Կը յայտնուին տեսակէտներ որոնք կը պնդեն Թուրքիոյ անմեղութեան վրայ, ժխտողական դիծը պաչտպանելով, կան ուրիչներ որոնց համար միակ յանցաւորը Հայն է, կան "ազատամիտ"ներ որոնք հարցականի դիրքէն կը մօտենան նիւթին, քիչ մը անդին միանալով ընդհանրապէս առաջին երկու խումբերուն մէկումն:

Մարտ 22ի թերթերը փոթորիկին մէջ ազատարար լաստի մը կառչածի յայտնի դոհունակութեամբ, երբեմն Ա. էջէն, կը յայտարարէին թէ "Ցեղասպանութիւն չէր, այլ պատերազմ" պատգամած է "Հարց պատմութեան մասնագէտ", ամերիկացի փրոֆ. Ճ. Մըք Գարթի: Այն Թուրքիա հրաւիրուեր է ընդդիմութեան ձչֆ կուսակցութեան նախագահին Տ. Պայքալի կողմէ որ վերջերս վճռած էր իրենց չանքերը միացնել երկրին դեկավարութեան գործադրածներուն, որպէսզի Թուրքիա միանգամընդմիչտ փրկուի այս ծանր մեղադրանքէն:

Համբաւաւոր "մասագէտ"ին ըսածը ամէնէն յաճախակի կրկնութիւնն է թրքական մաչած թեզին. "Այդ շրջանին պատերազմ կար, կային կառավարութեան դէմ դիմադրողներ: Կառավարութիւնը հակազդեց, Հայեր մեռան, երբեմն Թուրքերու կողմէ սպանուեցան, բայց մեծ թիւով Թուրք ալ մահացաւ: Ասիկա պատերազմ է, ցեղասպանութիւն չէ":

Անոր այցին առիթով տրուած է դասախոսութեան մը լուրն ալ. մանաւանդ որ անոր կորիզը կը կազմէ Գարապէկիր մը... Թիմսալ Գարապէկիր որ քոյրն է եղեր Ծանօթի հրամանատարին, Մխիթիխի մէջ Հայերու պնդումները քննադատող դասախոսութիւն մը տուեր է: Հոս ալ յանկերգին մնացած մասը կրկնուեր է. "Հայերը Ռուսերուն հետ միաբանեցան, հայ հրոսակները մեծ թիւով Թուրք կոտորեցին, կատարուածը ցեղասպանութիւն չէ, պատերազմի շրջանի բախտմեր էին": Օսմանեան արխիւներէն փաստեր ալ մէջբերուեր են դասախոսութեան ուր գրուած է եղեր որ տարագրուած ամէնն մէկ կարաւանի թժիչկ մը պիտի տրամադրուի, կաթ պիտի տրուի. այս տուեալին վրայ դասախոսուհին ուղղեր է հետեւեալ հարցումը. "Ո՞վ թժիշկ ու կաթ կը տրամադրէ այն մարդոց որոնց համար ցեղասպանութիւն պատրաստած է՛՛:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԹՈՄԱՑԻՆ ՆԻԽԹՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ Մարտ 21ին սկսած «Աթոմական ուժանիւթ ԻԱ. դարուն» խորհրդաժողովին 65 երկիրներու կարգին Հայաստան ալ ունէր երկու ներկայացուցիչ. ուժանիւթի նախարար Ազմէն Մովսիսեանը եւ փոխնախարար Արեգ Գալըստեանը: Խորհրդաժողովի նախաձեռնողն էր Աթոմական ուժանիւթի միջազգային կազմակերպութիւնը:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԶԷՆՔ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱԾ ՉԷ

ԱՄՆ-ու զանազան քաղաքներուն մէջ զէնքի մաքսանենգութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած խմբակին մէջ հայաստանցիներու ներկայութիւնը կասկածի թիրախ դարձուցած էր Հայաստանը: Ազգային ապահովութեան ծառայութեան փոխնօրէն Հրաչեայ Յարութիւնեան եւ ԱՄՆ հետաքննութեան դրասենեակի գործակալ մը փաստած են որ խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ Հայաստանէն հանուած ոչ մէկ զէնք կայ: Մաքսանենգներուն վաճառած զէնքերը ձեռք ձգուած են ԱՄՆու մէջ:

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՉԷ, ՀԻԱՆԴՈՒԹԵՆԷ 100 ՀԱԶԱՐ, ՑԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԷ ԱԼ 10 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ Է»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԱՋՈՂԼՈՒ

«Մելիէթ»ի լրագրողներէն Տէրյա Սազաք որ անցեալ չաբթու հարցազրոյց մը կատարած էր Հ. Պէրքթայի հետ, Մարտ 21ի թիւով ալ տուած է նոր հարցազրոյց մը «Թուրք պատմութեան Հիմնարկ»ի նախագահ փրոֆ. Եուսուֆ Հալաչօղլուի հետ: Այս վերջինը կը կրկնէ ծիծաղելիէն չվախցող կեցուածքը, իբր թէ փաստաթուղթերու հիմով յայտարարելով որ տեղահանութիւնը պաչտպանութեան տակ ծրագրուած է, ցեղային մաքրագործումի կամ ցեղասպանութեան խօսքը անգամ չի կրնար ըլլալ, տեղահանածները բոլորն ալ վերադարձած են, միայն հիւանդութեան պատճառով հարիւր հազար, յարձակումներու պատճառով ալ 10 հազար հոգի մեռած է:

Ատոր փոխարէն կը պնդէ թէ 519 հազար Թուրք մահացած է, հերքելով Հ. Պէրքթայի «500 հազար Թուրք մահմետական չէ մեռած» խօսքը: 519 հազարին անունները մէկ-մէկ արձանագրուած են օսմանեան դիւաններուն մէջ ու կը հրաւիրէ Պէրքթայը որ երթայ ստուգէ: Հերքելէ ետք Թ. Աչչամի, Օ. Փամուքի պընդումներն ալ, նաեւ կրկնելէ ետք ՄԱԿ-ին դիմելու որոշումը, Հալաչօղլու կը խօսի "Պատմութեան վերակառուցումը" խորագրով հատորի մը մասին որ պատրաստութեան մէջ է. հեղինակը, Հիմմէթ Իօզտէմիր, ատով ցոյց պիտի տայ թէ Ա. Թոյնպիի «Կապոյտ դիրք»ը ի՛նչպէս երեւակայական տուեալներու հիմնուած է:

Ամբողջ հարցազրոյցին միակ հետաքրքրականը կէտը կը կազմէ Հալաչօղլուի եզրակացութիւնը. «Հայկական հարցը պատմաբաններուը չեն կրնար լուծել: Անոր ենթախորքին վրայ նիւթը ամբողջովին քաղաքական է»:

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԷՆ

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌԱԿ-Ի ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՌԱԿ-ի (Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն) կեդրոնական Վարչութենէն եղբ, այս անգամ Մամլոյ Կեդրոնական Դիւանը կը շարունակէ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Աբք. Մութաֆեանի դէմ բացուած վարկաբեկումի պայքարը, չնեղելով Մելգոնեանի փակումին հարցով ՀԲՄիութենէն հաշիւ պահանջելու անոր կեցուածքը: Ցայտնապէս, հաշիւ պահանջելը այնքա՛ն աչխարհէն վերցած բան է մեր իրականութեան մէջ որ քաղաքական կուսակցութեան մը մամլոյ դիւանը ուղղակի գայթակղած է Պատրիարքին յանդգնութենէն ու դժոխքի կրակը կը թափէ անոր գլխուն, անոր գործունէութեան "մտահոգութեամբ հետեւել"ու վերադաս դիրքէն: Զարմանալի չէ անչուչտ տեսնել որ անթուակիր երկարող հաղորդագրութեան մէջ կրակէն բաժին մըն ալ վիճակած է "Ցառաջ"ի ուր լոյս տեսած "Բանսարկութիւն՝ սխալ հասցէով" խորագրուած դրութիւնը (Մարտ 2, Ա. Թոթոյեան) ընկալուեր է որպէս պաչտպանութիւն Մեսրոպ Պատրիարքին, ուստի նոյնպէս աններելի մեղք:

Պատրիարքարանի դիւանը Մարտ 19ի Յայտարարութեամբ "աղաթաքաւ յերիւրանիք ու զազրագոյն խարէականութիւն" կ'որակէ ՌԱԿ-ի կեդր. վարչութեան հաղորդագրութիւնը, անդամ մըն ալ կրկնելով թէ հարցը բնաւ կապ չունի հոն նիւթը պղտորելու նպատակով չարհարկուած հարցերուն (միջազգային յարաբերութիւններ, եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներու յարաբերութիւններ, հոգեւորականի պատրաստութիւն, եւլն.) հետ, այլ միմիայն եւ ուղղակի կը վերաբերի Մելգոնեան կտակին հաչիւներուն: "Ինչ պատահեցաւ 1920ական թուականներուն 3,5 միլիոն տոլար արժող Մելգոնեան հարստութեան գլխուն" հարց կու տայ Պատրիարքարանի Դիւանը, աւելցնելով. "Եթէ կտակը լաւ մատակարարուած էր մինչեւ այսօր, այն ատեն ՀԲՄի ինչո՞ւ Եւրոպական Միութեան մէջ գործող միակ հայկական լիսէն փակելու եւ վաճառելու որոշում տուած է: Մերազն ժողովուրդը հաչիւ պահանջելու իրաւունք չունի՞ արդեօք, մանաւանդ որ ըստ կիպրահայ համայնքի անդամներուն Մելգոնեան կրթական հաստատութեան շէնքերն ու հողը այսօր 120 միլիոն ամերիկեան տոլար կ'արժեն":

Ախտոյալէ եղաւ ՌԱԿ-ին ու ՀԲՄիութեան ինկած ողբալի վիճակին, Դիւանը կը կրկնէ հրապարակաւ անանց անդամներուն. "Տուր գհամար տնտեսութեան ֆո":

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՏՆՕՒՐՆ ՈՒ ԵՐԳԻՉԱԿԱՆԸ

Օր չկայ որ Թուրքիա նոր նախաճեռնութեան չդիմէ Ցեղասպանութեան ուխտին մէջ իր տեսակէտը ամրացնելու նպատակով: Թերթերը լեցուն են յօդուածներով, իբրեւ թէ փաստացի դրութիւններով, աչէն-ճախէն ճարուած ապացոյցներով: Առանձին ուսումնասիրութեան մը ճոխ նիւթ կրնայ հայթայթել միայն այդ էջերուն մէջ տեղ գտած հակասութիւններու բաժինը: Կը յայտնուին տեսակէտներ որոնք կը պնդեն Թուրքիոյ անմեղութեան վրայ, ժխտողական դիծը պաչտպանելով, կան ուրիչներ որոնց համար միակ յանցաւորը Հայն է, կան "ազատամիտ"ներ որոնք հարցականի դիրքէն կը մօտենան նիւթին, քիչ մը անդին միանալով ընդհանրապէս առաջին երկու խումբերուն մէկումն:

Մարտ 22ի թերթերը փոթորիկին մէջ ազատարար լաստի մը կառչածի յայտնի դոհունակութեամբ, երբեմն Ա. էջէն, կը յայտարարէին թէ "Ցեղասպանութիւն չէր, այլ պատերազմ" պատգամած է "Հարց պատմութեան մասնագէտ", ամերիկացի փրոֆ. Ճ. Մըք Գարթի: Այն Թուրքիա հրաւիրուեր է ընդդիմութեան ձչֆ կուսակցութեան նախագահին Տ. Պայքալի կողմէ որ վերջերս վճռած էր իրենց չանքերը միացնել երկրին դեկավարութեան գործադրածներուն, որպէսզի Թուրքիա միանգամընդմիչտ փրկուի այս ծանր մեղադրանքէն:

Համբաւաւոր "մասագէտ"ին ըսածը ամէնէն յաճախակի կրկնութիւնն է թրքական մաչած թեզին. "Այդ շրջանին պատերազմ կար, կային կառավարութեան դէմ դիմադրողներ: Կառավարութիւնը հակազդեց, Հայեր մեռան, երբեմն Թուրքերու կողմէ սպանուեցան, բայց մեծ թիւով Թուրք ալ մահացաւ: Ասիկա պատերազմ է, ցեղասպանութիւն չէ":

Անոր այցին առիթով տրուած է դասախոսութեան մը լուրն ալ. մանաւանդ որ անոր կորիզը կը կազմէ Գարապէկիր մը... Թիմսալ Գարապէկիր որ քոյրն է եղեր Ծանօթի հրամանատարին, Մխիթիխի մէջ Հայերու պնդումները քննադատող դասախոսութիւն մը տուեր է: Հոս ալ յանկերգին մնացած մասը կրկնուեր է. "Հայերը Ռուսերուն հետ միաբանեցան, հայ հրոսակները մեծ թիւով Թուրք կոտորեցին, կատարուածը ցեղասպանութիւն չէ, պատերազմի շրջանի բախտմեր էին": Օսմանեան արխիւներէն փաստեր ալ մէջբերուեր են դասախոսութեան ուր գրուած է եղեր որ տարագրուած ամէնն մէկ կարաւանի թժիչկ մը պիտի տրամադրուի, կաթ պիտի տրուի. այս տուեալին վրայ դասախոսուհին ուղղեր է հետեւեալ հարցումը. "Ո՞վ թժիշկ ու կաթ կը տրամադրէ այն մարդոց որոնց համար ցեղասպանութիւն պատրաստած է՛՛:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԹՈՄԱՑԻՆ ՆԻԽԹՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ Մարտ 21ին սկսած «Աթոմական ուժանիւթ ԻԱ. դարուն» խորհրդաժողովին 65 երկիրներու կարգին Հայաստան ալ ունէր երկու ներկայացուցիչ. ուժանիւթի նախարար Ազմէն Մովսիսեանը եւ փոխնախարար Արեգ Գալըստեանը: Խորհրդաժողովի նախաձեռնողն էր Աթոմական ուժանիւթի միջազգային կազմակերպութիւնը:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԶԷՆՔ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱԾ ՉԷ

ԱՄՆ-ու զանազան քաղաքներուն մէջ զէնքի մաքսանենգութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած խմբակին մէջ հայաստանցիներու ներկայութիւնը կասկածի թիրախ դարձուցած էր Հայաստանը: Ազգային ապահովութեան ծառայութեան փոխնօրէն Հրաչեայ Յարութիւնեան եւ ԱՄՆ հետաքննութեան դրասենեակի գործակալ մը փաստած են որ խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ Հայաստանէն հանուած ոչ մէկ զէնք կայ: Մաքսանենգներուն վաճառած զէնքերը ձեռք ձգուած են ԱՄՆու մէջ:

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՉԷ, ՀԻԱՆԴՈՒԹԵՆԷ 100 ՀԱԶԱՐ, ՑԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԷ ԱԼ 10 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ Է»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԱՋՈՂԼՈՒ

«Մելիէթ»ի լրագրողներէն Տէրյա Սազաք որ անցեալ չաբթու հարցազրոյց մը կատարած էր Հ. Պէրքթայի հետ, Մարտ 21ի թիւով ալ տուած է նոր հարցազրոյց մը «Թուրք պատմութեան Հիմնարկ»ի նախագահ փրոֆ. Եուսուֆ Հալաչօղլուի հետ: Այս վերջինը կը կրկնէ ծիծաղելիէն չվախցող կեցուածքը, իբր թէ փաստաթուղթերու հիմով յայտարարելով որ տեղահանութիւնը պաչտպանութեան տակ ծրագրուած է, ցեղային մաքրագործումի կամ ցեղասպանութեան խօսքը անգամ չի կրնար ըլլալ, տեղահանածները բոլորն ալ վերադարձած են, միայն հիւանդութեան պատճառով հարիւր հազար, յարձակումներու պատճառով ալ 10 հազար հոգի մեռած է:

Ատոր փոխարէն կը պնդէ թէ 519 հազար Թուրք մահացած է, հերքելով Հ. Պէրքթայի «500 հազար Թուրք մահմետական չէ մեռած» խօսքը: 519 հազարին անունները մէկ-մէկ արձանագրուած են օսմանեան դիւաններուն մէջ ու կը հրաւիրէ Պէրքթայը որ երթայ ստուգէ: Հերքելէ ետք Թ. Աչչամի, Օ. Փամուքի պընդումներն ալ, նաեւ կրկնելէ ետք ՄԱԿ-ին դիմելու որոշումը, Հալաչօղլու կը խօսի "Պատմութեան վերակառուցումը" խորագրով հատորի մը մասին որ պատրաստութեան մէջ է. հեղինակը, Հիմմէթ Իօզտէմիր, ատով ցոյց պիտի տայ թէ Ա. Թոյնպիի «Կապոյտ դիրք»ը ի՛նչպէս երեւակայական տուեալներու հիմնուած է:

Ամբողջ հարցազրոյցին միակ հետաքրքրականը կէտը կը կազմէ Հալաչօղլուի եզրակացութիւնը. «Հայկական հարցը պատմաբաններուը չեն կրնար լուծել: Անոր ենթախորքին վրայ նիւթը ամբողջովին քաղաքական է»:

ԱՂԱՆԴԱԽՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Աղանդներու, անոնց վնասներուն, «ին չո՞ւ» ներու, «ի՞նչպէս»ներու, դարմանի ճամբաներու մասին անհամար յօդուած գրուեցաւ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մամուլին մէջ: Անոնք գրուեցան մարդոց կողմէ որոնք տեսած, զգացած, տառապած էին օր ցաւալրող աղանդաւորական չարժումին ժխտական հետեւանքները. այցօրուան ու նաեւ վաղուան համար: Նըպատակն էր այլասերող, մոլորեցնող այդ ախտին նկատմամբ ահազանգ հնչեցնել, որպէսզի պատկան իշխանութիւնները գործի անցնէին վերջապէս, կարելի չափով արագօրէն լուծումի մասին մտածելու, քայլերու ձեռնարկելու համար:

«Կարելի չափով արագօրէն»ը ալդիէն չատոնց իմաստազուրկ բան է: Ցայտնի է որ «պատկան իշխանութիւն» հասցէին այ մարդ չկայ. մէկը զանդել-չիներու տեն. դաշին գործունէութեան մէջ չի կրնար աղանդ-մաղանդով զբաղիլ, միւսը վեհաժողով - համբորդութիւն - հանդիպում մեծարանք օրակարգով աւելի կարեւոր բաներ ունի ընելիք, քան աղանդներու դէմ պայքարի նման ո՛չ փառք, ոչ ալ հասըստութիւն բերող ժամավաճառութիւն, երրորդը Աբեղանին երկրպագելու ջերմեռանդութենէն պահ մը իսկ չի գտներ, հետաքրքրուելու համար աղանդին չարիքով: Ու նման բաներ հողի վրայ 1992էն ցանուած հունտերը որոնք արդէն ծլած. ծաղկած են, օրէ օր աւելի ճոխ բերք կու տան: Աւելորդ է ըսել որ նման ծաղկում ո՛չ մէկ տուեր ճգեց քրիստոնէութեան 1700ամեակ փառաբանելու ախորժակին վրայ ճիշդ այնպէս, ինչպէս այլանդակած լեզուով ու 70 տարուան մէջ 70 անգամ պղծուած ուղղագրութեան տէր երկրին մէջ Մաշտոցի դիւտին 1600ամեակը տօնելու կը պատրաստուին ամենայն հանդիսաւորութեամբ, աւելին՝ յայտնի հպարտութեամբ:

Ու մամուլը պարբերական յիշեցումներով անվհատօրէն կը կատարէ անտարբերութեան մեղսակից չըլլալու իր դերը. ահազանգելու պարտականութիւնը: Այս դիտակցութեան տէր լրագրողը, ժխտականին ուրախացնող մասը կը ներկայացնէ, քանի որ եթէ չունենար վտանգին դիտակցութիւնը, կրնար ուրիշ որեւէ նիւթով լեցնել այդ նուն էջը:

Փետրուարի թերթերուն մէջ աղանդներու աւերները նորէն բաւական զգալի ներկայութիւն են. այս անգամ յայտնի պարագաներու նշումով տրուած է նիւթը: Սուսաննա Մարգարեան գացած է Երեւանի Ազափնեակի Սիլիկեան թաղամասը ուր բնակած է թէ աղանդները կ'արմատաւորուին ու չատեր կը կործանեն: Թուած օրինակներէն ինքնաբերաբար կը յայտնուի եզրակացութիւնը. Հայաստան ընկերային ու յատկապէս տնտեսական ծանօթ պայմաններով, յարմարագոյն վայրն է նիւթական աչխարհին պարտադրած զըրկանքները հոգեկանով փոխարինելու կատօրը փայփայելու: Ի վերջոյ, մարդ տեղ մը պէտք է ապաստանի, չէ՞: Ուրհդային կարգերը կրնան հոգեւորը ջնջել, այն հաչիւով որ նիւթականի տրտրտը կը հայ թայթէր գոնէ նուազագոյն միջին մը ճիշդ է. ամէն բանով կեանքը կ'ընթանար ձեւականին չըլլանակին մէջ, բայց կօչիկ չունենալուն համար դպրոց երթալ չկրցող երախայի մասին չէինք կարդար, կամ փողոցի ամէն անկիւն մուրացող մանիկ մը, ճաչարաններու և սրճարաններու մէջ, ծաղիկ ծախող երախաներու չէինք հանդիպեր: Այս հաստատումը տչնչով կը մերժ անշուչտ նախընտրելի ընել նախկին չըլլանը: Ընկերային ու տնտեսական վերի վայրումները նման ամէն անցքի անխուսափելի փակագիծերն են, որեւէ երկրի մէջ: Այլ հարց է թէ կրնա՞ր նուազ բրտութեամբ, քիչ մը բարեխառնութեամբ ըլլալ Հայաստանի նման փոքր, միատարր երկրի մէջ. չեզա՛ռ: Աւորը գլխաւոր պատասխանատուն են անընդունելի չափով եսասէր ղեկավարները որոնք մանրուք դրամի պէս ծախեցին, վատնեցին ամբողջ ժողովուրդի մը հաւատքն ու իրենց հանդէպ ունեցած մեծ վստահութիւնը. նոյնիսկ հոգ չըրին աւտնց տեղը առած խոր արհամարհանքը որ վստահաբար յաջորդակն իշխանութիւններու բաժինն այ պիտի ըլլայ, ո՛վ դիտէ մինչեւ երբ: Վերկայ՝ զանազան ընտրութիւններու ըլացած հետաքրքրութիւնը:

Լրագրողուհին Սիլիկեան թաղամասը այցելելով կ'ընէ առաջին հաստատում մը. մարդիկ չատ տրամադիր չեն յայտնուիր խօսելու. իմնչ աղանդաւոր, իմնչ հաւատքտեղի: Թաղին երիտասարդ տղաքը ամէնէն բացխօսը կը թուին. անչուշտ կայ այդ հաւաքատեղին, տուն մըն է ան, որմէ «պաշտամունքի օրերին գայլի ոռնոց յիշեցնող աղմուկ է գալիս»:

Վերջապէս կը յաջողի գտնել տունը. տանտէրերը՝ Արաքսիան ու Կարէնը չատ զգուչօրէն կը խօսին իրեն հետ, քարող չուքեմբ բարեխառնուած լեզուով մը: Իրենցը «Աւետարանի հաւատքի քրիստոնեաներուն եկեղեցի»ն է. չի մոռցուիր թելադրանքը որ Սուսաննան լաւ կարդայ Աւետարանը: Ցաջորդ հանդիպումը կ'ըլլայ Գոհարին հետ. 42 տարեկան, դեղեցիկ կին մըն է. երկու տարիէ ի վեր չէ հաչտուած ամուսնոյն մահուան: Այս վերջինը աղանդի հետեւորդ եղած է, կինն ալ հաւանական կը նկատէ մանաւանդ Կարէնին ու Արաքսիային տան հաւաքներուն, քանի որ «նոյնիսկ տպաբերութիւնը չի հասկանում, թէ ինչու է մէկն աղանդ, իսկ միւսը եկեղեցի կոչւում»: Ո՞վ պէտք է բացատրէ տարբերութիւնը, եթէ ոչ 1700 տարեկան քրիստոնեայ երկրին հովիւներէն մէկը: Իսկ անոր բացակայութեան, թնական չէ՞ որ Կարէն մը, Արէն մը իրենց ուզածը ներարկեն Գոհարներուն: Եւ պարզ է որ այս խեղճերուն համար ամբողջովին անիմաստ պիտի ըլլան լրագրողուհիին պէսերու յորդորները թէ աղանդները մարդու մտաւոր կարողութիւնները կը քայքայեն, եւլն.:

Տեսածն ու լսածները այնքան կը վհատեցնեն զինք որ Ս. Մարգարեան հարց կու տայ թէ այդ գիւղին մէջ ճչմարիտ հաւատացեալ չկա՞յ: Որպէս ապտ, կը գտնէ թաղամասին դպրոցի տնօրէնը. Վիգէն Աւետիսեան: Այն իր դիրքէն կը բացատրէ հոգեւոր կեանքին բաժին հանուած արհամարհանքը. ճիշդ է որ դպրոցը հայ եկեղեցիի պատմութիւն կը դասաւանդէ. բայց ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի թէ ով կը դասաւանդէ: Իր ղեկավարած դպրոցին մէջ այդ դասը յանձնուած է հայերէնի ու գրականութեան ուսուցչուհիին որ նիւթին կը տանտօթանայ միայն նախորդ օրը, քանի որ կրօնքի դասաւանդութեան վեցամսեայ դասընթացքին հետեւած բուն ուսուցչուհին պաչտօնազրկուած է «օպտիմալացման» պատճառով: Հայաստանեան կաղապարի մէջ թիմնուած ևրոպական այս բառին հոս գործածութենէն հատնաբար պէտք է հասկնալ աւելորդ տարրերէն դըպրոցը մաքրելու գործողութիւն: Ու դպրոցին 650 աչակերտէն աղանդաւորները դասերէն ետք կրօնական հաւաքոյթներու կ'երթան: Անոնց կրօնական պատկանելիութիւնը յայտնի կ'ըլլայ խմբական ուխտերու, տօնախմբութիւններու մասնակցութեան ընթացքին: Աղանդաւոր տղաքը այդ բաներուն չեն մասնակցիր:

Տնօրէնը ճարահատի չեչտով կ'ըսէ թէ դպրոցը չի կրնար աղանդաւոր երախաները դարձի բերել, քանի որ ճչմարիտ հաւատք քարոզելու իրաւունք անգամ չունի: Ցետոյ, ի՞նչպէս արբել տղուն ընտանիքին առած դաստիարակութիւնը: Կացութեան պատճառ կը նկատէ նաեւ այն որ 60 հազարնոց Ազափնեակի մէջ մատուռ մը, եկեղեցի մը չկայ ուր մարդիկ երթան աղօթեն կամ մոմ վառեն: «Մեր հայրենքը հոգեւոր քաղց ունի. ո՛չ հոգեւոր. լական կայ, ո՛չ եկեղեցի» կ'ըսէ ան, մինչեւ իսկ դարմանը յուսալով հեռաւոր ապագային: Թաղին մէջ ծնած ու մեծցած մեծահարուստներ չատ են. չե՞ն կրնար հանդանակութիւն մը կազմակերպել, նոյնիսկ ապահովագրանէին, փրկելու համար իրենց հարստատ թաղամասը աղանդաւորական թակարդներէ:

Լուսինէ Օհանեան ուրիչ լրագրողուհի մըն է որ դատավարութեան մը կ'արձադանգէ. Վահէ Գրիգորեան կը պահանջէ որ նախկին կինը զրկուի ծնողական իրաւունքէն, քանի որ իրենց զաւկին՝ Արամի համար մօրը հետ ամէնէն կարճ չփումն ալ վտանգաւոր է, նկատի առած տղեկին առողջական վիճակը:

Ամենահին, ամբաստանեալը, եհովայի վկայ է. փոքր տարիքէն անտարբեր զըներած է զաւկին նկատմամբ. աւելին՝ զայն ծեծած, ամէն անգամ որ լացով կամ չարութեամբ խանգարած է իր հանգիստը: Հայրը միչտ իսկ տղուն կարճատեսութիւնը այդ ծեծերուն հետեւանք կը նըկատէ: Տղան ինքն ալ կը վկայէ նոյն ուղղութեամբ: Կ'ըսէ թէ ծեծ կ'ուտէր երբ մերժէր մօրը հետ աղանդաւորական ժողովներու երթալ. ժողովներ որոնք միչտեւ վեց ժամ կը տեւէին:

Ներկայիս տղան իր կամքով հօրը եւ մեծմօրը հետ կ'ապրի. բժիչկները ըսած են թէ հոգեկան խանգարումի տէր է: Հօրը եւ մեծ մօրը տունը փոխադրուելէ ետք պարտաւոր եղած են դպրոցն իսկ փոխելու, այն պատճառով որ նախկին դպրոցին տեղը մօտ էր մօր աչխատավայրին ու մօրը հետ պատահական հանդիպումներն իսկ վտանգաւոր կրնային մանչուկին: Այս գրութիւնն ալ խորագրուած է. «Ես չեմ ուզում մամային մօտ տպրել» («Առաւօտ» Փետրուար 10):

Ի՞նչ տարբեր բան կարելի է խորհիլ կարդալէ ետք այս խմաստով յառաջացած էջեր հայաստանեան մամուլին մէջ: Նոյնիսկ կարդալէ ետք Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի այս մասին տպահովութիւն ներչնչելու ձգտող արտայայտութիւնները, դժուար է մոռնալ իրականութիւնները ու համոզուիլ որ վրիպը մօտ առենին կը դարմանուի:

Կաթողիկոսը Մարտ 16ին երիտասարդներու հետ հանդիպումին ըսած է. «վըստահ եմ որ աղանդները չեն կարող խաթարել հայ եկեղեցու ամրողջականութիւնը, որովհետեւ մեր ժողովրդի զաւակները հոգով, սրտով, արմատներով, կեանքով, գիտակցութեամբ եւ նոյնիսկ բնազդով կապուած են Հայ առաքելական եկեղեցուն. ընդունում են այն, ճանաչում եւ գնահատում նրան ու նրա առաքելութիւնը»:

Կաթողիկոսը դիտակից է որ «Աղանդների դէմ պայքարի հարցում դեռ շատ աչխատանք կայ տանելու» բայց արդիւնքները «յուսադրող» կը գտնէ, վստահ որ յառաջիկայ տարիներուն եկեղեցին կը յաջողի ներկայութիւն հաստատել ժողովուրդին կեանքին մէջ, դառնալ անոր հոգեւոր կեանքի առաջնորդը:

Լրագրողուհիները՞ր չատ չար են արդեօք, թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս չափազանց լաւատես: Սիլիկեանցիները ի՞նչ կը խորհին, ո՞վ գիտէ...

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԱՐ

ԱՄՆ-ՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ ԱՊԵՐԱԽՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՄՆ-ու եւ Թուրքիոյ ատանդաբար սերտ յարաբերութիւնները վերջին շրջանին բընոյթ փոխած ըլլալ կը թուին: Իրաքի պատերազմ, Պաղեստինի դէմ ու ընդհանրապէս իր դրացիներուն հանդէպ Իսրայէլի վարած քաղաքականութիւնը կացութեան որպէս դիմաչուր պատճառ կը նչուին:

Փոփոխութեան կ'անդրադառնան ամերիկեան լրատուիւնները, ինչպէս Թրքական՝ "Եթէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը կորսնցնենք, ո՞վ է յանցաւորը" հարց կու տան առաջինները: Կը յիչեն աւելի քան կէս դարու սերտ կապերը, ՕԹԱՆ-ի շրջանակին մէջ խորհրդային ծաւալապաչտութեան դէմ տարուած պայքարը:

"Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ"ի մէջ Ռ. Փոլլոք անդրադարձած էր այս կացութեան ("Ցառաջ", Փետր. 19–20) որպէս ականատես, լաւատեղեակ անձ մը, ընկերացած ըլլալով Պաչտպանութեան փոխ նախարար Տ. Ֆէյթհի Այգարա կատարած այցին: Հոն տեսած է որ մթնոլորտը հակամերիկեան ըլլալէ զատ, թունաւորիչ ըլլալու չափ լարուած է: Քաղաքական ոլորտը զբաղեցնող ամբողջութեամբ, լրատուիւները, Ամերիկայի ու Հրեաներու դէմ ծայրայեղ տեսլութիւն կը քարոզեն, երբեմն աւելի սուր բնոյթով, քան արաբական մամուլը:

Լրագրողը մէջբերումներ ալ կ'ընէ Թուրք մամուլի հակամերիկեան գրութիւններէն. կը յիչէ օրինակ վարչապետ Էրտողանի նախասիրած թերթին՝ "Ենի Շաֆաք"ի գրածը թէ ամերիկեան ուժերը Իրաքցիներու այնքան մեծաթիւ դիակներ կը նետեն Եփրատի մէջ որ երկրին մոլլաները գետափի բնակչութեան արգիլած են գետին ճուկերը ուտել: Նոյնն է աղբիւրը այն պնդումներուն թէ Ամերիկացիները քիմիական զէնք գործածած են Ֆալուճայի մէջ: Թերթը գրած է տակաւին որ ամերիկեան ուժերուն հետ հազար իսրայէլացի զինուոր ալ գացած է Իրաք, Ամերիկացիներուն սպանուած Իրաքցիներու ներքին գործարանները հանած են, ամերիկեան չուկային վրայ վաճառելու համար:

Աչխարհավար մամուլն ալ չատ տարբեր կեցուածք չունի: Փոլլոք կը յիչէ "Հիւրրիյէթ"ը որ իսրայէլցի մարդասպանները վերագրած է Մուսուլի ապահովութեան թուրք ուժերու սպանութիւնը, "Սապահ"ը որ գրած է թէ ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպանը Էհէլման թոյլ կու տայ որ իր ծագումը (Հրեայ է) ուղղութիւն տայ իր ընթացքին:

Թուրք մտաւորական շրջանակներու մէջ ալ այնքան չեչտակի է հակամերիկեան տրամադրութիւնը որ նոյն դեսպանը ինքզինք պարտաւոր զգացած է հեռակայ կապով ելոյթ ունենալու, բացատրելու համար թուրքերուն թէ Ասիոյ հարաւը հարուածած ցունամին հետեւանքը չէր ԱՄՆ-ու կողմէ գաղտնօրէն կատարուած հիւլէական փորձերուն: Այնպարայի մէջ կը շրջի տակաւին այն վարկածը թէ ԱՄՆ-ը պիտին որ մօտ ատենին երկնաքար մը պիտի բախի երկրագունտին ու քանդէ Հիւսիսային Ամերիկան. այդ պատճառաւ կ'ուզեն իրենց գաղթավայր ընել Միջին Արեւելքը:

Մէկ խօսքով՝ Ամերիկացիներուն հանդէպ այնքան չեչտուած է տրամադրութիւնը որ անոնց ամէն րացածին, նոյնիսկ ցունամիի ջրհեղեղին կատարուած օժանդակութեան մէջ յետին նպատակ կը տեսնուի: Ցաճախ լուռութեամբ քօսուածն ալ այն է որ ԱՄՆ-ը Հրեաներու վինուած բազուկն են:

Նման կացութեան դէմ թուրք քաղաքական դէմքերը լուռ կը մնան. երբ իրենց հարցամ կ'ուղղուի այդ լուռութեան մասին, կը պատասխանեն թէ չեն կըրնար հանրային կարծիքին դէմ կեցած ունենալու վտանգին ենթարկուիլ:

Այս թոլորը վարչապետ Էրտողանի կեղծաւորութեան խոր բնոյթին ցուցանիչ կը նկատէ Փոլլոք, դրելով թէ ան այս կացութեան մէջ Գ. Ռայխի զանգատած էր որ հեռատեսիլի ամերիկեան ֆիլմաչարի մը մէջ թուրքին չատ նուաստացուցիչ պատկերացումով ներկայացուած էր: Հոն նկարագրուած էր երկիր մը ուր յետադիմական կառավարութիւն մը կը գործէր եւ ուր կիներու իրաւունքները վտանգուած էին:

Կարելի չէ ըսել թէ Թուրքիոյ մէջ չըկան, չեն մնացած ամերիկամէտ պատասխանատուներ, կառավարութեան կամ վարչարարական այլ կառոյցներու մէջ. սակայն անոնք կը վախնան հրապարակաւ արտայայտուելու: Իսկ դէմ յանդիման տեսակցութիւններու ընթացքին դիտել կու տան որ ԱՄՆ-ը կրնայ այսինչ հարցին մէջ այլ կեցուածք ցոյց տալ:

Ինչպէս աւենին գրեցինք, Փոլլոք յօդուածին վերջին բաժինին մէջ կը պախարակէ Անգարայի մոռացկոտութիւնը, ապերախտութեան, երանգ մը դնելով այդ երեւոյթին մէջ: Կը յիչեցնէ թէ նախագահ Պուչ աչխարհի առաջին ղեկավարներէն եղած էր ընդունելու թ. էրտողանը որպէս վարչապետ, երբ թրքական օրէնսդրական առեանններն անգամ հարց կու տային թէ բաւարար չափով աչխարհաւաճ էր, նման պաչտօն սառնձնելու համար: Կը յիչեցնէ տակաւին տարամադրութիւնը որ նոյն դէսպանը ինքզինք պարտաւոր զգացած է հեռակայ կապով ելոյթ ունենալու, բացատրելու համար

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԺՐՆԵՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանցի 11 արուեստագէտներու 50 իւղանկարները եւ արձանագործութիւնները ցուցադրուած են Ժընեւի Հանրածանօթ «Պէլ-Էռ» սրահին մէջ Մարտ 10էն Ապրիլ 10: Ցուցասրահը հիմնուած է 2004ի գարնան, զայն կը վարէ արուեստաբան Ֆրանսուա Զալապեան, որ տնօրէնն է նաեւ երեք ուրիշ ցուցասրահներու Ֆրանսայի մէջ՝ Ալճընսի, Մըժէվի եւ Գուրնէվէլ:

Ցուցահանդէսը խորագրուած է «Քաղաքակրթութեանց քառուղիին վրայ» եւ կապմակերպուած է Հայաստանի Զուիցերիոյ դեսպանին Զօհրապ Մնացականեանի եւ կնոջը կողմէ:

Երկլեզու գեղեցիկ քաթալոկ մը (Ֆրանսերէն եւ անգլերէն) կը ներկայացնէ ամէն մէկ արուեստագէտ եւ իր մէկ գործին վերարտադրութիւնը: Յաւելեալ նախատեսած է դասախօսութիւն մը հայ արուեստի մասին արուեստի պատմաբան Ալէն Նաւառա տը Պորկայի կողմէ, Ժընեւի համալսարանէ:

Նուագահանդէսներ ալ կան Ֆրիպուրգ, Լօզան եւ Ժընեւ, Հայաստանի «Թալյմ ռիփորթ» համոյթին կողմէ:

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

նամեակներու օժանդակութիւնը, կասպից ծովու քարիւղը Թրքական ձէյհան նաւահանգիստը ապահով հասցնելու ամերիկեան ճիգերը, Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւերուն դէմ Գոնկրէսին մէջ կատարուած խոչընդոտումները, Թուրքիան Եւրոպական Միութեան մէջ ընդգրկել տալու համար Ուաշինկթընի լոպիական աշխոյժ գործունէութիւնը, քիւրտ պարագլուխ Ա. Խօճալանի ձերբակալութեան ու Թուրքիոյ յանձնումին մէջ ունեցած դերը:

Վերջաւորութեան Փոլմք կը գրէ. «Թուրք ղեկավարները հարկ է լմբռնեն թէ ամէն առիթով իրենց յիշատակած «հանրային կարծիքը» կրնայ ուղղութիւն փոխել: Հակառակ պարագային կը նախատեսէ աթաթիւրքեան ժառանգութեան մեծ տոկոսով փճացումը, ինչ որ Թուրքիան կը վերածէ օսմանեան փառքի ամենավիրաւոր փչուրով հպարտանալու կարողութենէն զուրկ, բ. կարգի հասարակ երկրի մը: Նեղմիտ, հալածախտէ տառապող եւ լուսանցքային երկրի մը: Երկրի մը որ անտեսումի առարկայ է ԱՄՆ-ու համար, իսկ Եւրոպայի համար անբաղձալի մը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՕՄ-Ի ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 26ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Փասատինայի "Սօսէ" մանուածիւղի չաբաթօրեայ վարժարանի 25ամեակին նուիրուած ճաշ-պարահանդէսը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացման խօսքը արտասանած է հանդիսավարուհին՝ Նովա Հինտոյեան: Օրուան խօսքը փոխանցած է վարժարանի տնօրէնութիւնը 18 տարի վարած Գէորգ Պետիկեան, անդրադառնալով ՀՕՄ-ի մարդասիրական եւ ընկերային ծառայութիւններուն, ինչպէս նաեւ չաբաթօրեայ վարժարաններու դերին ու կարեւորութեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը աշակերտներու մասնակցութեամբ:

***

ՀՄԸՄ-Ի ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Փալմ Սփրինկզի մէջ, Փետրուար 26–27 տեղի ունեցած է ՀՄԸՄ-ի Դաստիարակչական յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած երկօրեայ սեմինարը, մասնակցութեամբ չրջանի մանուածիւղերու վարչութիւններու եւ յանձնախումբերու ներկայացուցիչներուն: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Րաֆֆի Իսբէնճեան: Սեմինարի առաջին նիւթը եղած է՝ "Սփիւռքի ներկայ կացութիւնը եւ ազգային գիտակցութեան զարգացման կարելիութիւնները": Դասախօսները ներկայացուցած եւ զրոյցի բաժինը վարած է տոքթ. Րաֆֆի Շիրինեան: Երեք դասախօսներ՝ Ռիչըրտ Օհանեան, Խաչիկ Տէր Ղուկասեան եւ Մխիթար Մուրատեան, չեշտած են զօրաւոր հայրենիքի կողքին զօրաւոր Սփիւռք մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը եւ երիտասարդներուն լաւագոյն ձեւով ազգային դաստիարակութիւն փոխանցելու հրամայականը: Զրոյցի բաժինն չեշտուած է հայերէն լեզուի գործածութեան կարեւորութիւնը: Երկրորդ դասախօսութեան նիւթը եղած է՝ "Զարմանալութիւններու սովորութիւններ և կանխարգիլման միջոցներ": Դասախօսները ներկայացուցած եւ զրոյցի բաժինը վարած է Եւա Սահակեան: Իրաւաբան Կարո Ղազարեան, տոքթ. Իտա Գարայեան եւ Վահէ Աատուրեան խմբային աշխատանքներով եւ օրինակներով չեշտած են հայ երիտասարդութիւնը առողջ մթնոլորտի մէջ պահելու հրամայականը, որուն մէջ մեծ դեր ունին ընտանիքը, դպրոցն ու ՀՄԸՄ-ի նման երիտասարդական կազմակերպութիւնները:

Երկրորդ օրը, առաւօտեան ցուցադրուած են դաստիարակչական յանձնախումբին պատրաստած երկու տեսերիզները՝ ՀՄԸՄ-ի կառոյցի եւ ժողովական օրէնքներու մասին: Ապա, սեմինարը կեդրոնացած է Նաւասարդեան մարզախաղերուն վրայ, որոնց երեսունամեակը պիտի նշուի այս տարի:

***

ՊԱԽԻ "ԶԱՐՉԱՐԱՆՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ԸՍՏ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ" ԳՈՐԾԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլենտէյլի "Փրէսպիթէրըն" եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 5ին, տեղի ունեցած է Յոհան Սեպաստիացի Պախի "Զարչարանք Քրիստոսի, ըստ Ս. Յովհաննու Աւետարանի" գործին ներկայացումը, նուիրուած Պէյրութի "Հայկազեան" համալսարանի 50ամեակին, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ երաժշտական մատուցմամբ "Լարք" ընկերակցութեան: Պախի կոթողային այս գործին երկու մասերը կը ներկայացնեն, առաջին մասով՝ Քիստոսի մատնութիւնը եւ Պետրոսի ուրացումը, իսկ երկրորդ մասով՝ Քիստոսի դատավարութիւնը, խաչելութիւնը, մահը եւ թաղումը: Բնագիրը Ժ.Ը. դարու գերմաներէնն է, սակայն հանդիսատեսը կրցած է հետեւիլ ղէպքերուն, հայերէնով եւ անգլերէնով, չնորհիւ յատկապրին ետեւէն ամբողջական բնագրին եւ երկու մեծ պաստառներու դրութիւններուն, որոնք կը փոխուէին կտորին զարգացման զուգահեռ: Գործին ներկայացման մասնակցած է "Լարք"ի փոքրերու եւ մեծերու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վաչէ Պարսամեանի:

ԼՐԱՏՈՒ

"ՓՈՓՐ ԱՍԻՈՑ ԳՈՂԳՈԹԱՆ" ԹՐՔԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Վարուժան Կիւրեղեանի այս հատորը որ Ֆրանսերէն լոյս տեսած էր 1999ին, ի. Թէրնոնի յառաջաբանով լոյս տեսած է Թրքերէն Թարգմանութեամբ: Հրատարակչէն է "Պէլկէ": Խորագիր ունի "Հօրս ճակատագիրը": Արդարեւ հատորը հիմնուած է հեղինակին հօր՝ Արամ Կիւրեղեանի յուշագրութեան վրայ. անոր որ 11 տարեկանին որբացած է, ըլլալով 1915ին Սեբաստացի Հայ մը...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԻԹԼԷՐԻ ՀԱՏՈՐԸ ԱՄԷՆԷՆ ԱԻԵԼԻ ԾԱԽՈՒԱԾՆԵՐԷՆ

Թրքական թերթերէն մինչեւ Աֆթ հասած է լուրը թէ Հիթլէրի «Պայքար» հատորը որ առաջին անգամ 1939ին հրատարակուած է Թուրքիոյ մէջ, չաբաթներէ ի վեր ամէնէն աւելի ծախուածներու ցանկին մէջ տեղ կը գրաւէ: Լաւատեղեակներու կարծիքով, գիրքին ցած գինը (3,5 եւրօ) ու երկրին մէջ ազգայնականութեան պոռթկումը գլխաւոր պատճառներն են երեւոյթին:

Ցունուարէն ի վեր «Պայքար»ի մօտ 50 հազար օրինակ ծախուած է: Գրավաճառները կ'ըսեն թէ գնող կարդացողներու մեծամասնութիւնը երիտասարդներէ կը բաղկանայ: Աւոր մէջ դեր ունի Եւրոպական Միութեան անդամակցելու ձգտումը որ ազգայնական չրջանակներու կողմէ կը նըկատուի ազգային արժէքներէն հրաժարելու կեցուածք. դեր ունին նաեւ Իրաքի պատերազմով ծնունդ առած հակամերիկեան զգացումները եւ Իսրայէլի պաղեստինեան քաղաքականութիւնը:

Թուրքիոյ 22 հազարնոց հրեայ համայնքին պետը Ս. Օվատիա յայտարարած է թէ վրդոված է տեսնելով որ այնքան լուրջ հետաքրքրութեան թիրախ է հակահրէական ու ցեղապաշտական քաղաքականութեան մը հիմնաքար նման հատոր: Ան զարմանք ալ յայտնած է թէ ինչպէս 500 էջնոց գիրք մը կարելի կ'ըլլայ 3.5 եւրոյի վաճառել: Ինք իր մտահոգութիւնը փոխանցած է հրատարակչատուներուն, բայց կարեւորութիւն չեն տուած:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՄԱԿԱՆԻ
Հատոր երկրորդ

Նամակներ Գուրգէն Մահարիին եւ Անդրանիկ Անդրէասեանին

Կազմեց, խմբագրեց եւ ծանօթագրեց
Գրիգոր Քէօսէեան

Mayreni Publishing 2004

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Առաջին օրը, ինչպէս ամէն նոր բանտարկեալ, ախորժակս զոցուած էր բոլորովին եւ մինչեւ իրիկուն ոչինչ բերանս դրի թէթէ բան մը չդրի:

– Վաղը կը սկսիս ուտել, կ'ըսէին բանտակիցներս խնդալով, մենք ալ առջի օրը քեզի պէս ախորժակնիս կորսուցինք:

Մինչեւ իրիկուն զիս հարցնող փնտռող չեղաւ: Հետեւեալ օրը, ուրբաթ, ցերեկին մօտ, մայրս, սպասուհիին հետ, եկած էր զիս տեսնելու:

Թոյլ չտուին որ հետը խօսք մը փոխանակեմ, հազիւ սպասուհիին հետ կրցայ Թրքերէն քանի մը բառ ըսել, առանց սակայն երեսը տեսնելու, եւ այն ալ անատեղով ոստիկանին հրամանին որ կը պոռար թէ բացարձակապէս արգիլուած էր ինծի դուրսէն մարդու հետ խօսիլ եւ կը սպառնար սպասուհիին բանտարկելու: Մայրս իր հետ բերած էր քանի մը կտոր ճերմակեղէն ու քիչ մը դրամ, զոր յանձնեցին ինծի:

Իրիկուան դէմ ոստիկան մը տուփ մը սիկառէթ ու խնձոր բերաւ:

- Ի՞նչ են ասոնք, հարցուցի:
- Քեզի համար է:
- Ո՛վ թերաւ...
- Բարեկամ մը հարկաւ:
- Անունը չըսա՞ւ:

– Ըսաւ, բայց ես չեմ կրնար ըսել քեզի:

Քիչ յետոյ, երբ սիկառէթին տուփը կը բանայի՝ նչմարեցի որ ետին մատիտով արձանագրութիւն մը կար: «Սիրելիս բարեւներ, Գրիգոր Գալֆայեանէն»:

Ինչ որ ոստիկանը չէր ուզած ըսել ինծի՝ սիկառէթի տուփը կ'ըսէր:

Մեր բանտարկուած սենեակը երկրորդ յարկին վրայ էր: Պատուհաններէն կը տեսնուէր վարի բակը ուր բանական ընդարձակութիւն մը ունէր:

Թէեւ մէկ արգիլուած էր պատուհանէն դուրս նայիլ. բայց չատ չէինք յարդեր այդ արգելքը: Միջոց մը երբ պատուհանէն դուրսի բակը կը դիտէի, նչմարեցի ծանօթ դէմք մը: Ստեփան անունով երիտասարդ ճարտարապետ մըն էր թնիկ Իզմիթցի, որուն հետ գրեթէ ամէն իրիկուն միասին կ'անցնէինք, Բերա, ուրիշ բարեկամներու հետ:

Քանի մը օր առաջ լսած էի որ ձերբակալուած է, իսկ հիմա կը տեսնէի որ ո՛չ թէ միայն վարի բակը ազատօրէն կը շրջէր, այլ նոյնիսկ գործի վրայ էր ու հրամաններ կու տար հո՛ն աշխատող գործաւորներու որոնք զբաղած էին երկար նըշտարաններ եւն. չինելու:

Պատուհանին առջեւ բաւական սպասեցի, յուսալով որ Պ. Ստեփան վեր կը նայի եւ ես կրնամ իրեն նշան մը ընել: Բայց ի զո՛ւր: Բարեկամս իր գործովը զբաղած էր ու վեր նայելու միտք չունէր: Այն ատեն ուրիշ միջոցի մը դիմեցի: Թուղթի մը վրայ գրեցի թէ բանտարկուած եմ եւ եթէ կարելի է գալ զիս տեսնայ կամ գոնէ դուրսը գտնուղ բարեկամներուս խմացնէ հոն գտնուիլս: Կտոր մը պատուհանը բացի եւ թուղթը նետեցի բակը: Այս անգամ հնարքս յաջողեցաւ: Պ. Ստեփան պատուհանը բանալու ձայնէն գլուխը վեր առաւ եւ տեսաւ նետած թուղթս զոր իսկոյն առաւ գետնէն եւ գրպանը խոթեց, առանց կարդալու: Կ'երեւայ որ չէր ուզեր բանալ կարդալով ո՛եւէ կերպով կասկած հրաւիրել իր վրայ:

Նոյն իրիկունն իսկ Պ. Ստեփան յաջողեցաւ գալ մօտս ու վայրկեանի մը չափ տեսակցիլ: Ըսաւ թէ բանտին գանգատներս չինուիլները իրեն յանձնուած են եւ ամէն կերպով ազատ ելեւմուտ ունէր ու պաշտօնեաներուն ծանօթ է եւ անոր համար ազատ կրնայ ներս մտնել, հակառակ արգելքին, կրցած է գալ զիս տեսնել: Պ. Ստեփան ուրիշ քանի մը անգամներ ալ եկաւ քովս եւ ձեռքէն եկած մանր մունր ծառայութիւնները չըմերժեց ինծի:

Գալով Տօքթ. Քըլըճեանին՝ բանտարկութենէս երեք օր ետքը, եկան տարին հարցաքննութեան: Այս երրորդ անգամն էր որ հարցաքննութեան կը տարուի եղեր:

Քանի մը ժամ ետքը վերադարձաւ պըտրտիկ դէմքով մը:

- Գործս կարծեմ յաջող է, ըսաւ:

- Ի՞նչ հարցուցին:

- Միշտ միեւնոյն բաները. ե՞րբ Դաշնակցական եղած ես, ո՞վ էին ընկերներդ, որչա՞փ զէնք ունէիք, որչա՞փ դրամ հաւաքած էիք եւն.: Ամէնուն ալ խուսափողական պատասխաններ տուի: Ի վերջոյ հարցաքննիչը ըսաւ թէ իմ անմեղութեանս մասին համոզում գոյացուցած է:

- Ուրեմն աչքդ լոյս:

- Մինչեւ որ ազատ չարձակուիմ՝ չեմ հաւատար:

Քիչ յետոյ եկաւ տեսնելու թէ ազատ էր եւ կրնար մեկնիլ:

Տօքթ. Քըլըճեան ուրախութեամբ իր գոյքերը ծրարեց, նոր ու հասած ֆանէլա մը ինծի նուիրեց ու մեկնեցաւ:

Բարեկամիս ազատումը բնականաբար չատ զոհ թողուց զիս: Բայց միեւնոյն ժամանակ տխրեցայ ու ինքզինքս աւելի առանձին լքուած զգացի:

Քանի որ Տօքթ.ը ազատեցաւ դռնմն ալ կ'ազատիս կ'ըսէին բանտակիցներս:

– Եթէ զիս հարցաքննեն վստահ եմ որ պիտի կրնամ անմեղութիւնս ապացուցանել, բայց դժբախտաբար զիս հարցնող փնտռող չկայ:

– Երբեմն առանց հարցաքննելու ալ ազատ կ'արձակեն:

Կը մտածէի որ արդարեւ պէտք չկար յուսահատելու, քանի որ Դաշնակցական կուսակցութեան պատկանած անձ մը ազատ կ'արձակուէր, ես որ ո՛եւէ կուսակցութեան չէի պատկաներ, աւելի հաւանականութիւն ունէի օձիքս ազատելու:

(Շար. 19)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN
OUVERT A TOUS LES ENFANTS
DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱԽԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ուսուցչաց՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին:

ԱԽԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին:

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին:

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution
de son dernier roman
paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européenns.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée
par l'UCFAF et la JAF

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ սքենոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հուկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

***

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE
DE LA MUSIQUE
EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գալանի "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Եւրօ Ռոզա Տահկառեանէ իր քրոջ վարդուհի Շիրինեանի եւ եղբօր՝ Ներսէս Տակառեանի մահուան տարեվիճներուն առիթիւ:

Ա. ԽԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՒՂԱՆՆԷԱՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ՍԻՒՏԻՍ Ա. ՔՀՆԳ. ՊԱԼՂԳԵԱՆ
Ուսուցչաց՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին:
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԳ. ԳԼՂՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԿԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԽՄԲ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցչաց՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Զարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

ՇԱԽԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցչաց՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 19ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

Date à retenir

La Section «**Issahakian**» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

ՎԱՐԱԳԱՅՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՏՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրիք՝ ժամը 11ին,
Ուսուցչաց՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

Ս. ՓՈՂՈՍ-ՓԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ուսուցչաց՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին:
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ուսուցչաց՝ ժամը 16ին,
Կարգ Զարչարանաց՝ ժամը 19·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԼՈՒՐՍԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ուսուցչաց՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

15 jours / 14 nuits
de découvertes ou redécouvertes grâce aux excursions quotidiennes
1405 €
Hôtel Nor Dzoraberd
Circuit organisé et demi-pension
•
Dépliant détaillé et renseignements
www.ucfaf.com
et auprès des secteurs UCFAF
•
Inscriptions :
Mme Yazidjian
29-33, av. Pasteur
93100 Montreuil
01 42 87 95 98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 24
JEUDI
24 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·164 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21·164

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԵՒՐՈՊԱՆ

ՊՈԼՔԸՆԹԱՑՆԻ ՈՒՂԵՑՈՑՔԸ
ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՆԱՅՈՒԻ

Շիրաքի համար յաղթանակ մը կը նկատուի Պրիւսէլի Մարտ 22ի եւրոպական վեհաժողովը, ուր խիստ ելոյթով մը Ֆրանսայի նախագահը կրցաւ դէմ դնել Պոլքընթային ուղեցոյցին որ պիտի վերանայուի։ Ե՞րբ եւ ի՞նչ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան, յայտնի չէ։ Հարցը սուր բանավէճի մը առիթ տուած է։ Շուէտացի վարչապետը կ'ուզէր որ բոլորովին ջնջուի այդ կարգադրութիւնը, ինչ որ չեղաւ, բայց ճաչի աւարտին յայտարարեց թէ ծրագիրը հիմնովին պիտի բարեփոխուի, դլխաւորաբար դոհացում տալու համար Ֆրանսայի։ Շիրաքի համար Պոլքընթային ուղեցոյցը "անընդունելի է Ֆրանսայի համար, ինչպէս նաեւ եւրոպացի այլ ընկերակիցներու, եւ մեծ մտահոգութիւններու դուռ բացած է Եւրոպական Հարկադրանքին մէջ"։ Պետական ղեկավարներու հաստատակաց յայտարարութիւնն ալ նոյն մտահոգութիւնը կ'արտացոլէ։ Հաստատելով որ այդ ուղեցոյցը չի համապատասխաներ եւրոպական ընկերային մոտէլին պահպանումին, 25ը կը պահանջէին որ ճիգեր թափուին յանգելու համար լայն համաձայնութեան մը։ Յանձնախումբին նախագահը՝ Խոսէ Մանուէլ Պառոզօ իւրացուցած է այդ կոչը, ճշդելով սակայն. – "Ուղեցոյցը պիտի չվերնայ, բայց բարեփոխումներ պիտի ըլլան, որոնք կը համապատասխանեն հանրային կարծիքի կարդ մը մարզերու մտահոգութիւններուն"։ Վերջին չաբաթներուն Փարիզի եւ Պրիւսէլի յարաբերութիւնները լարուած էին։ Պառոզօ խիստ էր Ֆրանսայի նկատմամբ, ինչ որ ըսել տուած էր Ազգ. Ժողովի Ի. Էմ. Փ.-ի խմբակի նախագահ՝ Պերնար Ասթիէի՝ "Եւրոպական գործադիրը չի կրնար հրահանգել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ մեր երկրին մէջ"։ Էլիզէի այցելու մը չէ վարանած նոյնիսկ ըսելու թէ Շիրաք խղումի պատրաստ էր Պառոզօի հետ։ Ֆրանսայի տեսակէտին կողմնակից էին Շուէտ, Լիւքսանպուրկ, Գերմանիա, Դանիա, Պելժիա։ Ի վերջոյ, Պառոզօ ալ տրամադրութիւն յայտնած էր երկխօսութեան եւ առաջին անգամ ըլլալով չէր գործածած "Պոլքընթայն" բառը, որ չատ կը չդադրդռէ Ֆրանսան։ Ի դէպ, 2004ի սկիզբը, Մ. Պարնիէ որ, այն առեն Եւրոպայի մօտ Ֆրանսայի ներկայացուցիչն էր (այժմ՝ Արտաքին նախարար) կը պնդէ որ եթէ ստորագրած էր այդ ուղեցոյցը, միայն ու միայն չանուն հաւաքական զօրակցութեան էր։

Ի դէպ, Պոլքընթայն ալ չդադրդռուած է Ֆրանսայի դէմ եւ պիտի գայ բացատրութիւններ տարու։ Ամէն պարագայի մէջ, Հոլանտայի Ազատական կուսակցութեան այս ղեկավարը բուռն ընդդիմադիր մըն է Թուրքիոյ անդամակցութեան։ Ըստ իրեն, Թուրքիոյ մուտքը պիտի նշանակէր բարբարոս հորդայի տարածումը Գերմանիա եւ Հոլանտա։

*
**

Ընկերվարական կուսակցութեան պատգուխը Ֆր. Հոլանտ որ պատիժներ կը նախատեսէր կուսակցութեան այն անդամներուն դէմ (Էմմանիւէլլի եւրն.) որոնք "ոչ"ի կողմնակից են, բաւական լուր խառնեց իր դիմիին եւ կախակայութ մը կամ արտաքսումը փոխարինեց "Հանդիսաւոր դատապարտում"ով։

"Այո"ի կողմնակիցները դժգոհ են որ "ոչ"ի կողմնակիցները իրար կը խառնեն Պոլքընթային, Թուրքիոյ անդամակցութիւնը, ընկերային դժգոհութիւն արդարացնելու համար իրենց բացասական դիրքը։ Խորքին մէջ, "ոչ"ը պիտի մը ծրագրով պիտի չտայ, ինչպէս կ'ուզեն համոզել Շիրաք, Պայրու, Հոլանտ եւ ամբողջ ընկանակը։ Ամէն պարագայի մէջ, "ոչ"ի մը յաղթանակը առիթ կու տայ ընդհակառակն, որ ամէն բան ծայրէն սկսի եւ ուրիշ Եւրոպա մը ծրագրուի։

*
**

Ֆրանսայի Հայերու Ճառաջդիմական Շարժումը յայտարարութեամբ մը կոչ կ'ընէ "ոչ"ի ի նպաստ եւ հարկ եղած բացատրութիւնները կու տայ արդարացնելու համար իր դիրքը։ Սահմանադրութեան մէջ կը տեսնէ Ֆրանսական ազգային ինքնութեան համար վտանգ մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ԹՈՒՐՔԻԱ այլեւս ոչ մէկ ճիգ կ'ընէ բարենորոգումներու ուղղութեամբ", ինչպէս կը խորագրէր Լը Մոնտ (Մարտ 23) եւ ինչ որ կը փաստէ նաեւ որ Թերեւս Թուրքիա, ինք հրաժարած չ՚ Եւրոպայի անդամակցութենէն։ Եւրոպացի ներկայացուցիչը՝ Օլի Ռէհն Թուրքիա այցելութեան աւարտին, յայտարարած է.– "Բարենորոգումներու գործընթացը կը չարունակի այն օրը, երբ քաղաքական կամքը իր տեղը գտնէ իրաւական վարչութեան մը-տայնութեան եւ ամբողջ Պետութեան մտայնութեան մէջ"։ Ապդ, այդ ուղղութեամբ ոչինչ կը տեսնուի։ Հիմքն Ռայց Ուաչն ալ Եւրոպական ճնշումներ կը պահանջէ քրտական դեմոկրատիայի վրայ։ Ըստ տեղեկագրին, տեղահանուած Քիւրտերը (1984 – 99) չեն կրցած իրենց տուները վերադառնալ։ Անկարա կ'ըսէ թէ 350 հազարէն մէկ երրորդը վերադարձած է, բայց կեդմակերպութիւնը "սուտ է" կ'ըսէ։ Բնակչութիւնը երկու միլիոն է, ըստ Հիմքն Ռայց Ուաչի։ Թուրք կիներու պարագան ալ կը ծեծուի Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ։ Այդ ուղղութեամբ եւրոպացի երեսփոխանուհի Էմինէ Պոզքուրթ (մայրը Հոլանտացի, հայրը Թուրք) բաւական նեղ կացութեան մատնուած է։ Սոխպուած է, սակայն, դիմել Եւրոպական Միութեան, որպէսզի օրակարգի կարեւոր հարց ընէ կիներու իրաւունքը Թուրքիոյ անդամակցութեան համար։ Դեռ կայ Կիպրոսի հարցը եւ կարգադրութիւն մը չի տեսնուիր։ Աւելի քան անարդարացական է որ Թուրքիա դրաւէ հողերը երկրի մը որ մաս կը կազմէ Եւրոպական Միութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սպայակոյտի նախագահութիւնը բուռն կերպով հակազդած է զարնանամուտի քրտական աւանդական նչումներուն ընթացքին պարզուած հակաթուրք երեւոյթներուն։ Յուցարարները որոնք բարմաթիւ քաղաքներու մէջ տասնեակ հազարներով եղած են, տեղ-տեղ քրտական դրօշ պարզած ու նոյնիսկ փորձած են այրել Թրքականը։ Սպայակոյտի նախագահութիւնը ազդարարած է իր "համբերութեան բաժակը չյորդեցնել"։ Ազդարարութեամբ ըսուած է տակաւին. "Թուրք ժողովուրդը զաւեշտնութիւն տեսած է, սակայն «իրրեւ թէ իր քաղաքային համարուած» մարդոց կողմէ նման սորթութեան թիրախ չէ եղած։ Երկրի մը քաղաքային ըլլալ, հոն կշտանալ, նոյն առեն ձեռք վերցնել այդ երկրին դրօշակին, դաւաճանութիւն, ապերախտութիւն, մատնութիւն է։ Բոլոր անոնք որոնք մեր պինեալ ուժերուն համբերութիւնը սխալ կը մեկնաբանեն, սխալ հաշիւներու հետամուտ են, պէտք է նային պատմութեան էջերուն"։ Քրտական լրատուականները "գրգռութիւն" տրակած են Սպայակոյտին ընթացքը, իրենց կարգին թելադրելով որ Թուրքիոյ ինչխանութիւնները ճիշդ մեկնաբանեն ամբողջ աշխարհի մէջ մլլիոնաւոր ցուցարարներուն փոխանցած պատգամը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական զօրքերուն հեռացումէն ետք, յարգուի նաեւ 1559 բանաձեւին միւս պայմանն ալ որ կը վերաբերի Հեզպոլլայի ապագիմման։ Կարգ մը ղեկավարներ, սակայն, կ'ուզեն որ այդ հարցը կարգադրուի Լիբանանցիներու միջեւ առանց օտար միջամտութեան։ Պէյրութ ժամանած եւրոպական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Փաթրիք Ովնս յայտարարած է. "Հեզպոլլան ամբողջութեամբ լիբանանեան է որպէս ըմբռնում, բայց տեղական քնոյթ ունի որու համար լուծում մը պէտք է գտնել"։ Արդարեւ, Հեզպոլլան չատ տրամադիր չէ, քանի իր ապագիմման մէջ ամերիկեան եւ իսրայէլեան խաղ մը կը տեսնէ վերջ տալու համար այն առանցքին որ կայ Սուրիոյ եւ Իրանի միջեւ եւ որու գինեալ թեւն է Լիբանանի մէջ։ Բայց եւ այնպէս, Հեզպոլլան պէտք է իր դիրքը ճշդէ, կ'ըսէ տիւրզի ղեկավարը Վալիտ Ճումպլաթ։ Մարտ 22էն 23ի գիշերը նոր ռճբաւորձ մը պատահած է Պէյրութի հիւսիսը, առեւտրական չուկայի մը քով։ Երկու մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կան։ Այս վերջորդ ռճբաւորձը որ կը գործուի քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, խորապէս կը մտահոգէ Լիբանանը, ուր նոր հակամարտութեան արդար վախ մը ծագում առած է։ Մարտ 22ին, ամերիկեան գեսպանատան մօտ ալ ցոյց մը կատարուած է։ Բողոքը կը վերաբերէր ամերիկեան միջամտութեան Լիբանանի ներքին գործերուն։ 1500 ուսանողներ ծաղրած են Պուշը, Գոնտոլեցա Ռայսը եւ Շարոնը ծաղրանկարներով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ պինուորական թռան մը չախչախուած է Գրոզնիի մօտ (Չէչէնիա)։ Աստուածն ուժ մեռեալ եւ վեց վիրաւոր կայ։

ՊԱՊԻՆ առողջական վիճակը վատթարացած էր Մարտ 22ին, թէեւ հիւանդա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆԻ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԸ

Ռուսաստանի նախագահը Մարտ 24 – 25ին Երեւան կ'երթայ աշխատանքի այցով։ Հանդիսպումներէն զատ ներկայ կ'ըլլայ "Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի տարուան" բացումին որ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր համերգով մը։ Հայաստանի քաղաքական դէտերը ընթացիկ տեսակցութիւններէ ու կովկասի մէջ Ռուսաստանի ազդեցութեան զօտին չեչտելու խորհրդանչական արարքէ զատ մեծ բան չեն ակնկալեր Պուտինի այցէն։ Կայ բնականաբար Ռուսաստանի Ադրբեջանի ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններուն հաւասարութիւն տալու հարցը։ Ռուսաստանի նախագահը արդէն այցելած էր Բաքու, հետեւաբար քնական էր երեւանեան այց մըն ալ։

*
**

ԲԱՔՈՒԻԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՇԵՓՈՐ

Բաքուէն պարբերաբար հնչող պատերազմի կոչերը բարձրացած են նախագահի մակարդակին։ Ի. Ալիեւ ցաւակցութիւն յայտնելով վերջին օդերուն զարաբաղեադրբեջանական սահմանին վրայի բախումներուն, մահապած զինուորներուն պարագաններուն ըսած է թէ սարսափելի է երբ մայրեր իրենց զաւակը կը կորսնցնեն, բայց պատերազմի ընթացքին ամէն բան կրնայ պատահիլ։ Ապա ան յայտարարած է որ Հայաստանի հետ պատերազմին հրադադրումը ամէն պահ կարելի է քանի որ երկու երկիրներուն միջեւ խաղաղութեան որեւէ համաձայնագիր չկայ, հրադադարը չատ նուրբ հարց է։

Նախապէս ալ Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարը նոյն ոճով խօսած էր, սահմանային միջադէպերուն ակնարկելով։ Ս. Աբրեւ ըսած էր թէ իրենց բանակին կորուստները կը մեծցնեն պատերազմի վերսկսելու հաւանականութիւնը։

«ԵՊԷ»ԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

8եղասպանութեան 90ամեակին հանդերձ Հայկական դրօհին դէմ դնելու Թրքական մեծադմուկ վճռակամութիւնը այլեւս յայտնի է թէ անզօրութեան ու անճգրկումի նոր փաստէ մը տարբեր բան չէ։ Հակազդելու, եւ թէ արժանի ծանրութեամբ, գործին համադրումը յանձնուած է նախկին դեսպան Շ. Էլէքթաղի որ իբր գերագոյն ձեւ յարմար դատած է բրիտանական Խորհրդարանէն պահանջել որ յայտարարէ թէ "կապոյտ դիրք"ը քարոզչութեան նպատակով գրուած է եւ թէ չի կրնար հիմ ծառայել Հայերու պնդումներուն։ Ծանօթ է որ "կապոյտ դիրք" կոչուածը Ճ. Պրայսի ու Ա. Թոյնպիի կողմէ 1915–16ին Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու ցոյց տրուած ընթացքին մասին փաստաթուղթերու հաւաոր մըն է։

Նման անհեթեթ քայլի դիմելով երկիրը նուաստացնելու հեռանկարէն եւ կեղծելու առաջին ձայն բարձրացնողը եղաւ Թ. Աքչամ։ Ըսածը այն էր որ "կապոյտ դիրք"ին մասին նման դիմում միայն պայթակղութեան համազօր կրնար ըլլալ ու ամէն գնով Թուրքիա պէտք է եւ կեղնար ատկէ։ Նոյնիմաստ կեցուածք ցուցաբերեցին մէկ–երկու ուրիշներ ալ։ Աքչամ իր տեսակէտը մանրամասնօրէն հրապարակած է "Ազօս"ի Մարտ 11ի թիւին մէջ ուր հատորին նոր (2000), քննական հրատարակութեան խմբագիր Արա Սարաֆեանի հետ հարցազրոյց մըն ալ ունի։ Երկուքն ալ կը չեչտեն թէ Թուրք փրկարարներուն անվատեր հռչակել փորձած հատորին նչած բոլոր վաւերաթուղթերը կը պահուին Ա.Մ.Ն.-ու դիւանները մէջ եւ մատչելի են բոլոր ատուգողներուն։

Աքչամի տեսակէտը բաժնող մըն է նաեւ Էթիէն Մահչուպեան։ Մարտ 20 Թուականիր էջին մէջ կ'ըսէ թէ արժանահաւատ ոչ մէկ պատմաբան արդէն նման աղբիւր նկատի կ'առնէ առանց վաւերական փաստաթուղթերուն։ Հետեւաբար Էլէքթաղի նախաձեռնութիւնը միայն կրնայ միջազգային հանրութեան ծիծաղ պատճառելու արդիւնքին յանդիլ։

Բուն հարցը որ սկսած է քիչ քիչ յայտնուիլ, այն է որ Թուրքիա կատարեալ պէս հասկցած ըլլալով հանդերձ թէ տրամաբանական, ընդունելի ոչ մէկ թեզ ունի դատապարտումէ փրկուելիք, որոշած է մակերեսայինով, ձեւականով, քովընտիներով ձակել 90ամեակին հանդրուանն ալ։ Մանաւանդ որ ինչպէս մարդկային իրաւունքներու, դաղափարի ու արտայայտութեան ազատութեան մարզերուն վերջին չրջանի կեցուածքը կը վկայէ, Եւրոպայի անդամակցութեան հեռանկարին պարտադրող լծակն ալ կորսնցուցած կը թուի իր կշիռը։ Օտար դէտեր ալ կ'արձագանգեն այս երեւոյթին, դրեթէ որ Քիւրտերու, այլ փոքրամասնութիւններու, կնոջական իրաւունքներու չարգանքի մարզերը ակնկալուած բարեփոխումներէն ոչինչ արձանագրած են տակաւին։ Իսկ Հոկտեմբերին վեց ամիս մնացած է։

Ինչ կը վերաբերի մեզի, որպէս ճանաչամին հետամուտ ու Թուրքիոյ մէջ հարցերու տէր գաղութ մը ունեցող հանրութիւն, աւելորդ պիտի չըլլայ Եւրոպայի անդամակցութիւնը մէկդի ձգելու պատրաստ Թուրքիոյ մը հաչիւռն ալ կազմել վաղուան ծրագիրները։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԾԱՌԱՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ՔՐԻՍՏՈՍԱԽԱՆԴ ՍԻՐՈՑ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԻՄԱՑ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ,
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ
ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ,
ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ
ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»
(Փիլ. Ա 21):

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ

Հայոց հաւատի վէմ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից, որ ունենաք պարգեւ մեզ երկնային ամենառատ շնորհով եւ օրհնութեամբ, գոհութեան աղօթք ու փառաբանութիւն ենք մատուցում Բարերար Աստծուն այսօր, երբ 90-ամեայ յիշատակութեան առջեւ Հայոց Մեծ Եղեռնի, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս վերածնուած ժողովրդով համարձակաձայն կարող ենք կրկնել առաքեալի խօսքը «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»:

Արդարեւ, քեզ ապաւինողը ամօթով չմնաց, Տէր, քանզի Դու ես Յարուցեալ, եւ Քո Խօսքը՝ կենդանի ու կենդանարար ու յաւիտենական: Քեզ պիտենք իբրեւ ճշմարտութիւն, սէր եւ ողորմութիւն՝ Արարիչ ու Ամենակալ, Ողորմած ու Փրկագործ: Քեզ պիտենք իբրեւ Ամոքիչ ու Առաջնորդ պահապան զօրութիւն: Մեր հայրերից այսպէս ուսանեցինք՝ փառաւորելով Քեզ՝ Միածին Որդուդ, Հօրը եւ Սուրբ Հոգուն:

Քրիստոսի հետ յարութեան յոյսով, մահուան դէմ կեանքի յաղթութեան հաւատով ապրեց ու ստեղծեց մեր ժողովուրդը: Դարերի մէջ բազում աւերներ ու հողմեր տեսաւ, բազմիցս գերեզմանի իջաւ, բայց Քրիստոսին յուսացեալ՝ հաւատաց իր Հոգու լոյսին, իր փրկութեանն ու վերածնմանը: Միշտ հաւատաց եւ իր պատմութեամբ ու իր թողած ժառանգութեամբ վկայեց, որ յարուցեալ է Քրիստոս, եւ յարուցեալ է Քրիստոսին հաւատացողը Այս հաւատով վերապրեցինք մեր պատմութեան ամենամեծ ողբերգութիւնը՝ մեր ժողովրդի ցեղասպանութիւնը Օսմանեան Թուրքիայում:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի թոհ ու բոհի մէջ երիտթուրքական իշխանութիւնները ժամանակը պատեհ նկատեցին՝ աւարտին հասցնելու հայութեան բնաջնջման թուրքական պետութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը եւ ընդմիշտ լուծելու հայկական հարցը: Արեւմտեան Հայաստանում՝ մեր Հայրենիքի մեծագոյն հատուածի վրայ եւ կայսրութեան հայաշատ այլ բնակավայրերում իրականացուեցին անզէն հայ բնակչութեան կազմակերպուած ջարդեր: Մեր ժողովուրդը մահուան էր դատապարտուել միայն հայ եւ քրիստոնեայ լինելու համար. քանզի հայ մնալ ու քրիստոնեայ, նշանակում էր չարունակել լինել բնիկ ու տոհմիկ ժողովուրդը Հայաստան երկրի:

1915 թուականին աւերն էր թագաւորում, սարսափն ու մահը՝ հայոց բնակավայրերում: Փլուում էր տունը հայի գըլխին, աւրուում էր հողը իր մշակի ոտքի տակ, ակօսը գերեզման էր դառնում, եկեղեցին՝ անբարբառ յուշարձան: Եփրատի ափերից մինչեւ Արաքսի հովիտներ, Սեւ ծովից մինչեւ Միջերկրական՝ ձորերը լցուեցին հայ մարդկանց դիակներով, գետերը արիւնով: Թալանուած ու տանջահար անզէն ժողովուրդը՝ կին, մանուկ ու ծեր քշուեցին անջուր անապատ, եւ նրանց վերջին աղօթքի ունկնդիրը եղաւ տաճակէզ քամին: Անլուր չարդերին զոհ գնաց մէկուկէս միլիոն հայութիւն, որը հողագործ էր, արհեստաւոր, առեւտրական, մտաւորական, քաղաքական, հոգեւոր, վաճառական, բժիշկ ու պետական:

20րդ լուսաւորեալ դարը եղեռնով սկսուեց մեր ժողովուրդի համար, որ նոր ժամանակներում յոյս ունէր գտնել անձի ապահովութիւն, մարդկային իրաւունքի պաշտպանութիւն եւ խաղաղ կեանք: Այս էր Հայկական հարցի բովանդակութիւնը: Սահմանադրական իրաւունքներից խօսող երիտթուրքական իշխանութիւնները ամէն բան հաշուարկել էին՝ չկայ ժողովուրդ, չկայ Հայկական հարց, չկայ ժառանգորդ, չկայ պահանջատէր: Ջարդարարք ծրագրի հեղինակները վստահ էին, որ խաղաղ պիտի ընայինքուի հայութիւնը, երկրէ-երկիր ցրուելով՝ անյիշատակ ու անհետ պիտի վերանայ պատմութեան ասպարէզից: Ամէն բան հաշուարկել էին, բայց ոչ՝ Աստուծոյ նախախնամութիւնը եւ Աստծուն յուսացեալ ժողովրդի ապրելու եւ արարելու կամքն ու զօրութիւնը:

Նոյն չարդարարների արշաւանքներին դիմակայելով՝ ընդդէմ մահու խիզախութով հերոսացած՝ փրկուեց Արեւելեան Հայաստանի փոքրիկ հողակտորը, որի վրայ հաստատուեց Հայոց նոր պետութիւնը: Մեր ազատ երկրի դրօշի ներքոյ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքում Ազարատահայեաց վեր է յառնել Մեծ Եղեռնի յուշակոթողը, որտեղ լուսեղէն զօրաց գնդերով հոգիներն են երկրի վրայ մեր հողը սրբացրած եւ երկնքում Աստուած փառաբանող մեր նահատակների եւ որտեղ ձեռք-ձեռքի, սիրտ-սրտի միասին է ազգս Հայոց: Ցաւերժատես այս բարձունքին մեր ցաւն ու արդար ցասումը զօրութիւն դարձաւ եւ ծնունդ առաւ Ազգանեան յաղթանակող ոգին:

Փառք քեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ չերկընչեցիր մահուան քրքիջից: Ապշեղ ուսած անցար Գողգոթայի ճանապարհներով եւ յարութիւն առար յաղթանակած:

Փառք քեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ վէրքը սրտիդ բնաւէր տունդ վերատին կառուցեցիր Հայրենիքիդ հեռու եւ մօտիկ բազում երկրներում եւ չարունակեցիր հայ մնալ ու քրիստոնեայ: Արարող հանճարով չարունակեցիր հայ տեղծել, կառուցել, դիմուածքների հասնել եւ այսպէս ճանաչուած ապրել:

Երիցս փառք քեզ, ժողովուրդ սիրեցեալ, «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է» հաւատով քայլեցիր դէպի քո կեանքի նոր այգաբացը, եւ յուսացիր Իրաւունքի ու արդարութեան դարի նոր առաւօտը ու այս ճանապարհին մնացիր կանգուն ու արի:

Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, մեր պատմութեան այս մեծագոյն ողբերգութիւնը: Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ աւերակուած խնկաբոյր երկիրը մեր, հայրենական սրբութիւնները ու բազմադարեայ յիշատակները: Մեզ հետ են մեր բիւրաւոր նահատակները՝ յաղթի ու անյաղթ անունները: Նրանց յիշատակի առջեւ միասին ենք միշտ: Մեզ հետ են ի պաշտպանութիւն մեր ժողովրդի բողոքի ազնիւ ձայն բարձրացրած մեծ մարդասէրները, որոնց չուրթերից մարդկութեան խիղճն էր խօսում եղեռնի մահասփիւռ օրերին: Մեզ հետ են այն ժողովուրդները, ովքեր մարդասիրաբար ապաստան տուեցին ջարդերից փրկուած բեկորներին հայութեան:

Անցել են ժամանակները, երբ մեր հայրերը չէին կարող ոգեկոչել յիշատակը մարտիրոսացած հայորդիների, երբ միայնակ էին ազգային ողբերգութեան ու վշտի մէջ: Այսօր շատ ազգեր ու պետութիւններ ճանաչում են մեր ժողովրդի հանդէպ գործուած ոճիրը՝ իբրեւ յանցանք մարդկութեան ու մարդկայնութեան դէմ: 20րդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնը պիտի ճանաչուի ու դատապարտուի ողջ աշխարհի ու նաեւ Թուրքիայի կողմից, այն համոզումով, որ բռնութիւնների ու սպանութիւնները չեն կարող առաջնորդել մարդկութեան ճանապարհը: Խաղաղութիւնն ու ազատ կեանքը, եղբայրութիւնը մարդկանց ու ազգերի միջեւ, արդարեւ, երազն է բոլոր ժողովուրդների:

Մեծ Եղեռնի 90-ամեայ տարելիցի առիթով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու ողջոյնն ենք բերում աշխարհասփիւռ սիրեցեալ մեր Ժողովուրդին: Ձեռք-ձեռքի ու սիրտ-սրտի միասին ենք յիշատակի առջեւ մեր անմեղ զոհերի, ովքեր իրենց աչքերը փակեցին մեր ժողովուրդի վերածնութեան, մեր Հայրենիքի ազատութեան տեսիլքով: Հաւատարիմ լինենք նրանց տեսիլքին: Որտեղ էլ ապրենք, փոխանցենք մեր զաւակներին Արարատի պատկերը նըւիրական, Լուսաւորչի կանթեղն անմար և հայրենի մեր հողն ու երկինքը միաւորող Սուրբ Էջմիածնի խորհուրդը յաւերժական: Որտեղ էլ ապրենք, համակ նուիրումով տէր կանգնենք մեր ազգային իղձերին ու ձգտումներին: Պաշտպանենք Արցախի ազատութեան իրաւունքի, Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման մեր արդար դատը: Միասնական ուժերով կառուցենք նոր կեանքը Հայաստանի ու Արցախի եւ հայրենի հողից առած ուժով զօրացել ու ծաղկուն պահպանենք Հայ Սփիւռքը: Ապրենք «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է» վստահութեամբ եւ հաւատով՝ որ Աստուած համախմբելու է մեզ Արարատի փեշերին: Տէրը կատեցաւ ազգիս յարութիւնը որպէսզի յարատեւի Աւետարանի լոյսով ու կեանքի սիրով աշխարհին բացուած հայի հոգին, եւ հայերին աղօթքը չարունակի երկինք բարձրանալ՝ հայցելով աշխարհին խաղաղութիւն եւ ի մարդիկ հաճութիւն: Հաւատանք ի Քրիստոս սիրով զօրացեալ աւետարանական հոգու չնորհներին մեր կեանքում եւ հայոց միացեալ ու պայծառ գալիքին:

«Հաստատուն կացէք, զտեղի կալչիք, պնդեալ զմէջս ձեր ճշմարտութեամբ, եւ զգեցեալ զզրահն արդարութեան»

(Եփես. Զ 14):

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 3-ն Փետրուարի յամի Տեառն 2005 եւ ի թուին Հայոց ՌՆԾԴ ի տօնի Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի ընդ համարաւ 285

ԶՐՈՅՑ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄՈՒՐԱՏ ԳԱԼՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷ ՐԱՖՖԻՆ ՈՒ ՏՈՂՍՏՈՅԸ ԲԱՑՅ ՉԻ ԿԱՐԴԱՐ

– Եւրոպայի համեմատութեամբ հաւրեաց դժուա՞ր էր:

– Ոչ մի տարբերութիւն չկայ: Ի՞նչ ա փոխւում: Դա էականը ոչ մի փոփոխութիւն չի տալիս. երե՞ք չարաթ, թէ երկու չարա՞թ, թէ չո՞րս չարաթ: Ցամաքեանդէպս, քուէարկւում են հարցերը եւ փակւում են հարցերը:

– ՄԱԿ-ը պնդում է, որ Ազգ. ժողովի նիստերը պէտք է անցկացնել ամէն շաբաթ: Որեւէ խնդիր չկա՞յ:

– Իմ կողմից դա անընդունելի է: Ես պտնում եմ, որ սէնց էլ է լաւ:

– Քանի՞ օրէնսդրական նախաձեռնութիւն էք ներկայացրել Ազգ. ժողովին:

– Երեւի 5–6:

– Ի՞նչ նախագծեր էք ներկայացրել:

– Տարբեր, ֆինանսական, տնտեսական:

– Ձեր հեղինակած նախագծերից մէկը կը վկայակոչէ՞ք:

– Չեմ յիշում:

– Ի՞նչ կարող էք ասել ժամանակակից հայ գրողների մասին:

– Ժամանակակից գրողների մասին կարող եմ ասել՝ ի հարկէ, սովետական տարիներից յետոյ մեր գրականութիւնը ծանր ժամանակներ ապրեց: Բայց կարծում եմ՝ կը վերականգնուի: Դէ, երիտասարդ են, կամաց-կամաց կը գրեն: Սերնդափոխութեան ենք գնում մենք: Սովետական կարգերից դուրս եկանք, կարելի է ասել: Նոր կարգեր ա գնում, նոր մօտեցումներ ա գնում:

– Իսկ ո՞ւմ էք շատ սիրում հայ գրողներից:

– Սիրել եմ եւ սիրում եմ Րաֆֆիին: Բոլոր գործերը: Բայց չեմ կարդում:

– Վահագն Տէրեանի ստեղծագործութիւնները հաւանո՞ւմ էք:

– Չեմ կարդում, Սեւակ եմ կարդում:

– Սեւակի ո՞ր գործն էք կարդում:

– Բոլորը:

– Ձեր աշխատասենեակում ո՞ր գիրքը կ'ուզէիք, որ յաւերժ դրուած լիներ:

– Ի հարկէ մեր ազգի պատմութեան մասին:

– Ո՞ր հէքեաթն էք շատ սիրում:

– Թումանեանի հէքեաթները: Ամենաշատը սիրում եմ "Շունն ու կատուն":

– Ցաճա՞խ էք կարդում "Շունն ու կատուն":

– Տարին մի քանի անգամ:

– Այս տարի քանի՞ անգամ էք կարդացել:

– Այս տարի չեմ հասցրել: Նոր ա սկսւել տարին:

– Արտասահմանեան գրականութիւնից ի՞նչ էք սիրում:

– Ռուսականն էլ ա՞ մտնում արտասահմանեանի մէջ: "Աննա Կարենինա":

– Ձեր գործարար ու օրէնսդիր գործունէութեան համադրման պայմաններում հասցնո՞ւմ էք տարին մի քանի անգամ այդտեղ մեծ վէպեր եւս կարդալ:

– Էդ մէկը չեմ կարդացել, ֆիլմն եմ նայել:

Զրուցեց
ԱՆՈՑՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԸ

"Հայկական ժամանակ"
Մարտ 8

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԵՐՏԻՉԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԹԸՐ ՄԻԼԼԵՐ ՄԱՀԱՑԱՒ 89 ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ։
ՊԵՐՆԱՐ ՇՈՒՑԷՆ ԵՏՔ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀՈՒԶԱԿԱՒՈՐ
ԱՆԳԼԻԱԳԻՐ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐԸ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍՆԵՐԸ ԿԱՒԱՐԴԱԾ Է
ԱՆՀԱՏԻ ՄԸ ՆԵՐՔԻՆ ԲԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ ԵՒ ԽՂՃԻ ԶՈՀԱՔԵՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՑԱՏԿԱՆՇՈՒԱԾ ԻՐ ԹԱՏԵՐԱՒԱՂԵՐՈՎ։
"ՏԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՍ" ԵՒ *"ՏԸ ԿԱՐՏԻՐԸՆ"* ԿԸ ԳՐԵՆ։ –

Զայն կը կոչէին "ուշագիր հսկող ճա-յմ", "չնորհալի կոկորդիլոսը", "չարժուն քարակոթողը"...

Ժամանակակից մեծագոյն թատերագիր-ներէն Արթըր Միլլըր, որուն գործերը կը մերկացնեն ամերիկեան երազին թե-րութիւնները, մահացաւ 89 տարեկանին, Քընըքթիքթի մէջ, սրտի հիւանդու-թեան պատճառով։

Անցեալ դարու անկիւնադարձային թա-տերախաղերէն "Տէք ափ է սէյլզմէն"ի հեղինակը իր թատերգութիւններուն մէջ կ'արծարծէր մարդկային եւ ընկերային խղճի ամէնէն ծանրակչիռ հարցերը։

Միլլըրի թատերգութիւնները յաճախ կ'արտացոլեն եւ վերլուծական նոր պը-րիսմակէ կ'անդրադառնան անոր կեանքին փո-թորկալից եւ բացայայտ իրադարձու-թիւնները, որոնց չարքին՝ անոր կարճ եւ ցնցիչ ամուսնութիւնը Մարլին Մոնրո-յի հետ, ինչպէս նաեւ՝ մերժումը "ոչ ա-մերիկեան գործունէութեան դէմ" պայ-քարելու պետութեան հրաւէրներուն։

"Տէք ափ է սէյլզմէն" թատերախաղը, որուն առաջին ներկայացումը տեղի ու-նեցաւ 1949ին՝ Պրոտուէյի մէջ, Միլլըրը հաստատեց իրրեւ թատերական հսկայ մը, երբ ան միայն 33 տարեկան էր։ Անի-կա արժանացաւ նոյն տարուան թատերա-կան երեք մեծագոյն մրցանակներուն, "Փուլիցըր Փրայզ", "Նիւ Եորք Տրամա Քրիթիքս Սըրքըլ Ըուորտ" եւ "Թոնի Ըուորտ"։

Սակայն թատերախաղին հսկայական յաջողութիւնը նաեւ որոշ չափով չուքի մէջ ձգեց Միլլըրի երկարատեւ ասպարէ-զը։ Այսուհանդերձ ան գրեց դասական դործեր, որոնք ժողովրդականութիւն վա-յելեցին եւ իրենք զիրենք հաստատեցին միջազգային բեմերու վրայ։ Այս թատե-րախաղերէն է Մըքքարթիական հալա-ծանքներուն դէմ ատելութենէ մղուած "Տը Քրուսիպըլ" թատերգութիւնը (գըր-ուած՝ 1953ին), որ այլաբանական դի-պաշարով մը զուգահեռներ կը գծէ Սալէ-մի մէջ տեղի ունեցած վհուկներու դատա-վարութիւններուն հետ, ինչպէս նաեւ՝ "Դ Վիու ֆրոմ տը Պրիճ" թատերգութիւ-նը՝ անձնական մարմաջներու եւ դատա-ճանութեան մասին (գրուած՝ 1955ին)։

Միլլըրի աւելի ուշ ժամանակներու թա-տերգութիւնները երբեք չեն հասած նոյնքան մեծ առաջին թատերգութիւնների յաջողութեան։ Թէեւ ան վրած է ընդա-մէնը 17 թատերգութիւն, սակայն 1967–էն 1968 Պրոտուէյի մէջ ներկայացուած "Տը Փրայս" թատերախաղը անոր վերջին լուրջ գործն էր, որ նաեւ առեւտրական յաջողութիւն արձանագրած է։

Այսուհանդերձ Միլլըր չարունակած է փայլիլ՝ գրելով տարբեր բնագաւառներու մէջ։ Ամէնէն յատկանշականը "Տը Միս-ֆիթցը" ժապաւէնին բնագիրն էր։ Ժա-պաւէնը հրապարակուեցաւ 1961ին։ Անոր մէջ դեր ստանձնած էր կինը՝ Մարլին Մոնրօ, երբ տակաւին ամուսնացած էին։ Միլլըր նաեւ գրած է յօդուածներ, կարճ պատմուածքներ եւ ինքնակենսագրութիւն մը՝ "Թայմպէնտ. Է Լայֆ", որ լոյս տեսաւ 1987ին։

Միլլըրի գրականութիւնը միշտ քաղա-քական խորք ունեցած է։ Ան վերջին տարիներուն բուռն կերպով քննադատած է նախագահ Ճորճ Պուշը եւ անոր Իրաք ներխուժումը։

Սակայն Միլլըրի հռչակը կը կայանայ անոր ամէնէն աւելի ճանչցուած քանի մը թատերգութիւններուն մէջ. յանցանա-քի, դատաճանութեան եւ փրկութեան բը-նաբաններով գործեր, որոնք յաճախ կը բեմադրուին աշխարհի տարածքին տար-բեր թատերասրահներուն մէջ։ Ընկերա-յին խիղճի վերաբերող այս թատերգու-թիւններուն նիւթը առնուած է իրական կեանքէն եւ Ամերիկայի անտեսական քայ-քայումին ժամանակներէն, որուն անդ-րադարձները չատ աւելի խոր եղած են, քան՝ ամերիկեան պատմութեան մէջ որե-ւէ այլ դէպք, բացի Թերեւս քաղաքա-կան պատերազմէն։

"Իրերայաջորդ թատերգութիւններու մէջ ան մարդը պատասխանատու կը նկա-տէ իր կամ իր դրացիին արարքներուն", դրած է թատերական քննադատ Մէլ Կիւ-սաու "Տը Նիւ Եորք Թայմզ" թերթին մէջ։

Պրոտուէյի արտադրիչ Ռապըրթ Ուայթ-հէտ, որ յաճախ աշխատած է Միլլըրի հետ, "ողբունական առաքինութիւն մը" նկատած է թատերագիրին մէջ։

Միլլըր առիթով մը ըսած է, թէ թա-տերգութիւն գրելը իրեն համար չնչելու պէս բան մըն է։ "Թայմպէնտ"ի մէջ ան դրած է. "Պատանի տարիքիս կը հաւա-տայի, թէ թատերգութիւն մը գրելը ա-նոր առաջին թատերգութիւնն էր։ Ան-կէ ի վեր ամէն անգամ որ թուղթ մը կ'առնեմ, կը զգամ թէ ճշմարիտ գործ մը կը գրեմ։ Ամէնէն կարեւոր բանն էր, որ մարդ կըզ-նայր ընել։ Հաւանաբար բացառութիւն էր բժիշկը, որ կեանք մը կը փրկէր"։

Ան նաեւ թատերգութիւնը կը համարէր Ամերիկան փոխելու միջոց մը, որուն միջոցով կարելի էր "մարդիկը բռնել ա-ճիքէն եւ ցնցել"։

Պատրաստեց
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ–ՍՐԱՊԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԼՅՐՈՒԹի Լիբրանալի Հայոց Թեմի Ազգային Առաջնորդարանին մէջ (Զօքաք Էլ Պլաթ) Մարտ 5ին տեղի ունեցած է հանդիպում մը հայկական երեք յարան-ուանութեանց հոգեւոր պետերուն՝ Գեղամ եպիսկոպոս Յակոբեանի, Վարդան եպիս-կոպոս Աշգարեանի եւ վեր. Փօլ Հայ-տոսթեանի միջեւ։ Քննարկուած են Լիբա-նանի ներկայ վիճակին իրադարձութիւն-ները եւ ընդտուած է Լիբանանի ղեկավա-րութեան կարեւորութիւնը իրրեւ կրօնք-ներու հանդիպման վայր եւ քաղաքակրթու-թիւններու օրրան։ Քննարկումներու ա-ւարտին հրապարակուած է հաւատարակաց յայտարարութիւն մը, որ կը բովանդակէ չորս կէտեր։ Նախ, երեք հոգեւոր պետերը կը դատապարտեն կրկին անգամ Ռ. Հա-րիրիի սպանութիւնը կը պահանջեն որ բա-ցայայտուին ոճիրին ծալքերը եւ անոր ե-տին կանգնողները, ապա հայկական ե-րեք յարանուանութիւնները կը վերահաս-տատեն որ այսօր եւս կը մերժեն ուժի եւ վայրագութեան միջոցները, կառչելով դը-րական չէզոքութեան գաղափարներու վը-րայ, կը մերժեն մասլցողական քայլերու դիմելու ճամբ եւ կոչ կ'ուղղեն գիտակցու-թիւն ցոյց տալ հմմ ամենամուղ թէկթի համաձայնագիրը, հուսկ, երեք յարան-ուանութիւնները կ'ողջունեն հայկական քա-ղաքական երեք կուսակցութիւններու ներ-կայացուցիչներուն հանդիպումը եւ հրա-պարակուած յայտարարութիւնը կոչ ուղ-ղելով բոլոր զաւակներուն նկատի ունենալ երկրին գերագոյն շահերը եւ անկէ մեկնե-լով դիմագրաւել յառաջիկայ հանգրուա-նը։

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի ԼՕՒ-ի Արաքսի Պուղոսեան ընկերարժէքական կեդրոնի «Թնճուկ-եան» սրահին մէջ Շուշիկ Տաճատեան ներկայացուցած է, Մարտ 7ին, հայ դը-րականութեան անդաստանին մէջ հայ կնոջ ներկայութիւնն ու ունեցած դերա-կատարութիւնը։ Ձեռնարկին բացման խօս-քը արտասանած է Յասմիկ Գէորգեան, նշելով թէ ձեռնարկը մաս կը կազմէ Գրե-րու դիւտին 1600ամեակին նուիրուած նա-խաձեռնութիւններուն շարքին։ Լուսարձա-կի վրայ առնելով հայ կնոջ նկարագիրն ու դերը, Յ. Գէորգեան նշած է որ ան միշտ եղած է այն մարդոց կողքին պատմելու վրայ, իր ուսերուն վրայ կրելով ազգին հոգերն ու հայակերտման եւ ընտանիքի պահպանման պատասխանատուութիւնը։ Ապա, ան ներկայացուցած է օրուան դա-սախօսը։ Շուշիկ Տաճատեանի ընդհա-նուր ակնարկով անդրադարձած է 5րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը հայ գրականու-թեան մէջ յիշատակուած կին դէմքերուն եւ անոնց գործերուն։ Յատուկ ուշադրու-թեամբ խօսած է կնոջ ազատագրման դա-տը պաշտպանող եւ անոր համար պայքա-րող հայ առաջին դրող Սրբուհի Տիւսապի մասին, որ կը հպարտանար թէ կինը մեծ ընելիք ունի ընկերութեան մէջ եւ իր այդ համոզումներուն համար աւետին բուռն կերպով քննադատուած է։ Դասախօսը, ընդհանուր դիծերու մէջ, յիշած է Զ. Ե-սայեանի գործերը եւ ներկայացուցած զանոնք։ Դիտել տուած է որ յաջորդող հանգրուանին գրականութիւնը զարգացած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ եւ յիշած հատորներ ունեցող կին գրողներու ա-նուններն եւ անոնց գտնուած երկիրները։

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Խաեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 11ին, Հերմոն Վարդ-ի ղեկավարած թատերախումբը ներկա-յացուցած է Փիթըր Ձեֆըրսընի "Սեւ զա-ւեշա"ը, որ արդար գնահատանքի ար-ժանացած է։ Ներկայացումէն առաջ, ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Սանուց Միութեան վարչութեան պատասխանա-տուներէն՝ Տիկին Մարիամ Տրամէրեան, որ գովեստով արտայայտուած է Հեր-մոն Վարդի եւ իր թատերախումբի ան-դամներուն մասին։ Ապա, բեմը յանձնը-ուած է թատերախումբին։ Աւարտին սար-քուած է քոքթէյլ մը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի
Հայ Պատրիարքութեան

Յուլիս – Դեկտեմբեր 2004

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919
(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Ա՛ի մէյ մը պիս հարցաքննելու տանէ-ին...։

Երկու օր յետոյ բանտի կեանքին վար-ժուած էի։ Ախորժակս բացուած էր եւ անձամբերայի ժամանակ կ'անցնէի։

Գրեթէ ամէն օր մէկ երկու հոգի կ'ա-ծակուէին եւ անոնց տեղ ուրիշներ կու գային, այնպէս որ միշտ խօսակցութեան նոր նիւթ մը կը գտնէինք։

Ամէն անգամ որ նոր մէկը ներս խօթէ-ին՝ իսկոյն կը շրջապատէինք զինքը։

- Բարի եկաք, ըսելով։

Նորեկը, զննդհանրապէս տխուր եւ ըն-կճուած, մեր բարեւը կ'առնէր նեղսիրտ դէմքով մը։

- Հոգ մի՛ ընէք, աս ալ կ'անցնի։

Այս տեսակ մէկ քանի մխիթարական խօսքերէ ետք, կուգայինք բո՛ւնս հարցու-մին.

- Ինչո՞ւ համար ձեզ ձերբակալեցին։

Եւ ահա մարդը կը սկսէր իր պատմու-թիւնը։

Օր մը գայմագամի աստիճան ունեցող ծերուկ պինուորական մը բերին.

- Ես այս մարդը կը ճանչնամ, ըսաւ Տքթ. Քիլըճեան, Պանտըրմայի պատերազ-մական առեանին նախագահն է։

Արդարեւ նոյն ինքն էր, կաշառակերու-թեամբ ամբաստանուած ու բերդարգելու-թեան դատապարտուած։

Տխուր եւ յուսահատ, իր անկողնին վը-րայ ծալապատիկ նստած, անդադար դը-լուխը կ'օրօրէր եւ առեն ստեն օ՛ֆ մը արձակելով կ'ըսէր.

- Նէ խոիք, նէ օլտուք...

Խեղճը չէր կրնար հաշտուիլ իր նոր վիճակին հետ։

- Ես որ մէկ խօսքով մարդ մը կախաղան ղրկելու իշխանութիւն ունէի՝ հիմակ պարզ ոստիկանի մը առջեւ ակնածանքով կեցնալու ստիպուած եմ, կը կրկնէր։

Գալով իր կաշառակերութեան՝ քնա-կանաբար ոտա զրպարտութիւն մը կը հա-մարէր, տեսակ մը մեքենայութիւն որուն զոհ գացած էր միամտօրէն։

- Լֆէնտիմ, կը բացատրէր, մարդը պա-հարանի մը մէջ 300 ոսկի դրեր ու բերեր դրատեղանիս վրայ ձգեր է, ես ալ, առանց գիտնալու թէ մէջը ի՛նչ կայ, պահարանը գրպանս կը դնեմ... պարզապէս թիւրիմա-ցութիւն մը։ Ասոր համար ինծի պէս բարձրաստիճան պինուորական մը մինչեւ հինգ տարուան բերդարգելութեան կը դա-տապարտե՞ն։

Մեր դիմացի սենեակը իրրեւ կինոերու բանտ կը ծառայէր եւ չատ անգամ իրենց աղմուկն ու պռոշտուքը կը լսէինք, երբե-մըն ալ առիթ կ'ունենայինք զիրենք տես-նելու, երբ երկու բանտերու դռները դիպուածով բաց կ'ըլլային։

Այդ կիները ընդհանրապէս թրքուհիներ էին մեծ մասամբ իրրեւ անբարոյական ամբաստանուած, իրենց մէջ կային նաեւ քաղաքական յանցանաւորներ։ Օր մը եօթա-նասունամեայ պառաւ յոյն կին մը նըչ-մարեցինք բանտին դրան առջեւ։ Ծոյն վարդապետը Ալեքսանտր, պահապան ոս-տիկանին հարցուց թէ այդ խեղճ կինը ի՞նչ բանտնկեր էոս։

- Զորս ամիսէ ի վեր հոս է, պատասխա-նեց պահապանը եւ դեռ հարցաքննու-թիւնը չէր աւարտած։

- Բայց ի՞նչ ամբաստանութեամբ ձեր-բակալուած է.

- Շատ ծանր ամբաստանութեամբ մը, պատասխանեց ոստիկանը խնդալով։

Վարպետը որ ամիսներէ ի վեր բանտն էր, կրցած էր մտերմութիւն հաստատել բանտի ոստիկաններու եւ նոյնիսկ քօմիսէ-րին հետ եւ ատով բաւական առանձնաշը-նորհումներ կը վայելէր, օրինակի հա-մար, երբեմն դուրսի արտէրը կը պտտէր, չատ անգամ բանտին դրան առջեւ կը կե-նար եւ կրնար տեսակցիլ ծանօթներու հետ։

Իր այս բացառիկ դիրքէն օգտուելով՝ ոստիկանին ըսաւ.

- Արդեօք կարելի չէ՞ որ պառաւ կինը հոս կանչես ու պահ մը հետը տեսնուինք։

Պահապանը քիչ մը վարանելէ ետքը, հաւանեցաւ եւ պառաւը բերաւ մեր դրան առջեւ.

Կինը իր պատմութիւնը պատմեց լալա-հառաչ ձայնով.

– Ես Ա.յ–Սոֆիանոցի եմ, ըսաւ, հաւ մը ունէի որ թուխս նստիլ կ'ուզէր, իսկ ես չէի թողուր։ Եւ սակայն կը տեսնէի որ հաւս իր առողջութիւնը կը կորսնցնէր։ Բարեկամներ խորհուրդ տուին որ զայն առնեմ ու մէկ քանի անգամ ծովի ջուրին մէջ մխրճեմ։ Հաւս առի, գացի ծովե-զերք ու հաւուն տոքերէն բռնելով քանի մը անգամ ջուրին մէջ խոթեցի հանեցի։

«Ճիշդ այդ միջոցին զգացի որ մէկը թեւէս կը բռնէր։

Ետիս դարձայ· մարդ մը կանգնած էր քովս։

– Ի՞նչ կ'ընես հոս, հարցուց։

- Հաւը ջուրը խոթեցի, պատասխա-նեցի։

– Ինչո՞ւ համար։

Պատճառը բացատրեցի իրեն։

– Հեռս եկուր, ու տարաւ քարաքօլ։

Հոն կարճ հարցաքննութիւն մը ըրին ու ղրկեցին պիս Մաքրի գիւղ։ Հոնկէ ալ հոս բերին։ Քանի մը անգամ հարցաքննեցին եւ ամէնն անգամ ալ նոյն բանը կը կրկնեն։

– Ի՞նչ բան։

– Կ'ըսեն որ ծովեզերքէն նչան ըրած եմ ընդծովեանները։

«Ի գո՛ւր կ'ըսեմ թէ առանկ բան մը մտքէս անցած չէ, թէ պարզապէս բարե-կամներու խորհուրդին վրայ՝ հաւս ջուրը խոթած էի։ Խորհուրդը տուող երկու կի-ներն ալ բերին հարցաքննեցին, որոնք իմ ըսածներս հաստատեցին, այսուհանդերձ մինչեւ հիմա բանտարկուած կը մնամ»։

Եւ խե՛ղճ պառաւը հեռացաւ լալով։

(Շար· 20)

Ա Խ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Ցիշատակ Զարչարանաց, Յուչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին։՝
կը պատարագէ՝
ՏԻՐՈՑՐ ՔՀՆՑ. ԳՐԼՐՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Ցիշատակ Զարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՄՈՒՎԻՒ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Ս. ՓՕԼՈՍ-ՓԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16·30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՒԱՒՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին։

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին։

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution
de son dernier roman
paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence · débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique **Arménien**
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée
par l'UCFAF et la JAF

Date à retenir

La Section «**Issahakian**» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

« B R A T S C H »

le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à DeirEzzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.
SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

(Շար· Ա· էջէն)

նոյ փոխադրուիլը չէր նախատեսուած։ Ծանր վիճակի մէջ է նաեւ Մոնաքոյի Ռենիէ իշխանը, որ ընչաքաղցութեան մըատահոգիչ պայմաններու տակ հիւանդանոցին ապրու խնամքներու բաժինը փոխադրուած է։ Ջաւակնեղը Իտալիայէն եւ Փարիզէն փութացած են Մոնթէ-Կարլօ։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ թերթի մը տուած հարցազրոյցի մը մէջ, Պէրնատէթ Շիրաք կ'անդրադառնայ իր ամուսնոյն նախադահական երրորդ ընտրդի մը հաւանական նուիթեան եւ կը յիշէ ճափոնական առած մը որ կ'ըսէ· "Անոնք որոնք պիտեն չեն խօսիր, անոնք որոնք կը խօսին չեն պիտեր"։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian» de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section «**Archaiouys Tathéossian**» de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.
Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.
Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005
> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

***

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions : 8 mai

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 25
VENDREDI
25 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·165 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21·165

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԲԸՄԻՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԴԱՏԸ

Մելգոնեան կաթողիկէ հաշուետուութեան պահանջով Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին Հիւսիսային Ամերիկայի համար թացած դատին նիւթը հասած է Թուրք մամուլին, "Հայկական 150 միլիոն տոլարնոց ստացուածքի դաւը" խորագիրով ("Հիւրրիյէթ" Մարտ 23): Ենթախորագիրով մըն ալ կ'ըսուի "Սփիւռք-Պատրիարք պատերազմը": Ամփոփ տողերով արուած է Ռ.Ա.Կ-ի պաշտպանողականին "տգեղ յարձակողականը" Մեսրոպ Արք.ի դէմ, որոշ տողերու մէջբերումով:

***

Ա. ԿԻՒԼ ՀԱՇԻՒ Կը ՊԱՀԱՆՋԷ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար ու փոխվարչապետ Ա. Կիւլ խստիւ հակազդած է Ցեղասպանութեան պնդումներուն ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպական Միութեան օրակարգերուն վրայ տեղ գտնելու հաւանականութեան: Ան դիմելով ընթացք տուող խորհրդարանականներուն, զանոնք հրաւիրած է Ցեղասպանութեան պնդումները փաստելու եւ իրենց ամբաստանութիւնները հաշիւը տալու:

Մնացածը իրականութեան չհարկումին ու ցնորականին նոյն խտնուղդն է որ սեղան կու գայ ամէն անգամ որ Թրքական կողմը փախուստի ճամբայ չգտնէ. Հայերը եւ Թուրքերը դարերով միասնաբար ապրած են, Հայերը պետական բարձր պաշտօններու տիրացած են, "Հայկական Եկեղեցին, լեզուն ու մշակոյթը օսմանեան շրջանին հիմնուած, պահպանուած եւ զարգացած են": Ցաւոյ չարունակած է թէ պնդումները բոլորն ալ անհիմն են, ղրպարտութիւն, սուտ: Չհակառակ պարագային հայկական եկեղեցիները ի՞նչ գործ պիտի ունենային Թուրքիոյ մէջ, եւլն., եւլն.:

***

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ

Եւրոպա ապրող Թրքական կազմակերպութիւնները ալ լծուած են Ցեղասպանութիւնը ժխտելու Անգարայի արշաւին. յատկապէս Գերմանիոյ մէջ ուր մեծ է Թուրք համայնքին թիւը, վիճարկում, դասախօսութիւն եւլն. կը կազմակերպուի, կրկնելու համար ծանօթ յանկերգը: Վերջերս Պէռլինի Թուրքերը նախաձեռնած են վիճարկումի մը, նիւթ ընելով ընդդիմադիր կուսակցապետ Անկելա Մերքէլի հակաթուրք մօտեցումը. հրաւիրած են "Ակօս"ի տնօրէն Հրանդ Տինքն ալ: Ան քննադատած է հարցը Գերմանիոյ ներքին քաղաքականութեան ատաղձի վերածելու Մերքէլի կեցուածքը, ըսելով որ Թուրքիոյ մէջ Հայերը իրենց վարժարանները, եկեղեցիները ունին. ապա եաւ յայտնած է ան Հայերուն որոնք գործիք կ'ըլլան Հայկական Հարցը չհագործելու Մերքէլի նպատակին:

Հետաքրքրականը այն է որ երկու մասնակից, Պէռլինի Ազատ Համալսարանի դասախօս Հ. Ֆունքէ եւ Ռուհրի Համալսարանէն Թուրք դասախօս Ֆ. Աւանըր կրկնելով հանդերձ թէ 1915ի պատահարները կը վկայեն Հայերու դատապարտութեան, ըսած են թէ տեղահանութեան ընթացքին արձանագրուած դէպքերը կրնան "ցեղասպանութիւն" որակուիլ: Հաւաքոյթին ընթացքին չատ բուռն վէճեր տեղի ունեցած են:

***

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻԻ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին 85ամեակին առթիւ բոլոր քաղաքներէն պահանջուած է խորհրդանշական մանրաքանդակներ դրկել Անգարա, յատուկ ցուցահանդէսի մը համար: Թէ՛ Ադրբէյ, թէ Իգդիրի քաղաքապետարանները դրկած են Արարատի մանրաքանդակներ: Ապա տեսնելով եղածը, երկու վայրերն երեսփոխանները փութացած են Ազգ. Ժողովի նախագահին քով, պահանջելով որ մէնակին մանրաքանդակը վերցուի ցուցահանդէսէն, երկուքն ալ պնդելով որ Արարատը իրենցն է: Ազգ. Ժողովի նախագահութիւնը նախընտրած է անհաճոյ մնալ վէճէն, անկողմնակալ կեցուածք ընդունելով:

Այսօրհանդերձ, երկու քաղաքապետարաններուն Արարատի տիրութեան կռիւը կը չարունակուի փոխադարձ սպառնալիքներով, ազդարարութիւններով:

Վատահաբար նման նախընթացի մըն էր Աստուծոյ զարմանքը՝ գողէն գողնալուն դէմ:

«ԿՐՕՆԱՓՈԽ»ՆԵՐՈՒ ԹԱՊՈՒՆ ԱԼ Կ'ԻՋՆԱՅ

"Նեթկայի Թուրքիոյ մէջ 1,5 միլիոն Հայ բրեական ամուսնութիւններ, շուրջ 60 հազար Հայ ալ հայկական ամուսնութիւններ ունին": Տեղեկութիւնը առնուած է "Թըրքիշ Ֆորում" կայքէջէն որ ընդհանուր առմամբ Թուրքիոյ չհերքուն պաշտպան, Կիպրոսի, Եւրոպական Միութեան, Ցեղասպանութեան հարցերուն մէջ Թրքական դիրքորոշումն արտայայտող հասցէ է:

"Ակօս" (Մարտ 18) Ա. Էջէն տալով լուրը կը դրէ թէ թուրք ընկերութեան թաղամասերէն մէկն ալ կ'իյնայ նման հրապարակումներով. ասոր կ'արձագանգէ նաեւ Թուրքական մամուլի գանազան անուններ դրած են թէ միայն Մալաթիայի մէջ 3500 ընտանիք հայկական ծագումի տէր են, իրենց անունները փոխած կ'ապրին: Ցիշեած է նաեւ "Աքսոն"ի դրածը թէ կրօնափոխութեան դիմելով քրիստոնէութիւն ընդունող "Թուրք"երը իրականութեան մէջ Թրքացած Հայեր, Ասորիներ, Յոյներ են" ("Ցառաջ", Մարտ 17):

***

Է. Մահչուպեան ալ իրեն հետ հեռատեսիլի կայանի մը կատարած հարցազրոյցին կանչ առած է այս նիւթին վրայ: Պատասխանելով "Թուրքիոյ ո՞ր շրջաններուն մէջ կ'ապրին Հայերը" հարցումին, ան ըսած է.

"50–60 հազար է անոնց թիւը: Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ ապրողներ ալ կան, սակայն հետաքրքրականը «կրօնափոխ» կոչուածներն են: Անոնց ըստոյգ թիւը գիտնալ գրեթէ անկարելի է. բայց տրամաբանական հաշիւով մը կարելի է ենթադրել որ հաւանական թիւը 200 հազար է որդեգրուած անչափահասներու եւ կրօնափոխ չափահասներու: 1915ի շրջանին եղած են իշխանութեան տեղական դէմքեր որոնք կրօնափոխ Հայերը ազատ արձակած, կամ չեն տարագրած: Կան փախստականներ ալ որոնք եւս կրօնափոխ ըլլալու գնով յաջողած են մահէն փրկուիլ: Այս ենթադրութիւնը նկատի ունի այդ շրջանի բնակչութեան թիւը որ 10 միլիոն էր: Եթէ կրօնափոխներու զանգուածն ալ նոյն թափով մեծացած է, ատիկա կը նշանակէ թէ այսօր 1,5 միլիոնի մօտ թիւ մը կը ներկայացնեն ասոնք":

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարտի վերջին չաբաթավերջին, Մարտ 26էն 27ի գիշերը հարկ է անցնիլ ամրան ժամուն, մէկ ժամով յառաջացնելով ժամերը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻՔ առելի կը նախընտրեն Ուկրանիան քան Թուրքիան տրպէս նոր անդամ Եւրոպական Միութեան: Ֆիկարօ (Մարտ 24) ՍՈՖՐԻՍ-ի մէկ հարցախոյզը հրատարակած է որմէ կը պարզուի որ նախընտրութեան կարգը սա պատկերը ցոյց կու տայ.– Ուկրանիա, Ռուսաստան, Թուրքիա, Մարոք: Ֆրանսայի մէջ, կարգը սա է.– Ուկրանիա (58%), Ռուսաստան (45%), Մարոք (39%), Թուրքիա (37%): Գերմանիա.– Ռուսաստան, Ուկրանիա, Թուրքիա, Մարոք: Իտալիա.– Ուկրանիա, Ռուսաստան Թուրքիա, Մարոք: Լեհաստան.– Ուկրանիա (77%), Թուրքիա (55%), Ռուսաստան (46%), Մարոք (42%): Սպանիա.– Ուկրանիա (60%), Ռուսաստան (59%), Թուրքիա (49%), Մարոք (34%): Մեծն Բրիտանիա.– Թուրքիա (50%), Ուկրանիա (49%), Ռուսաստան (44%), Մարոք (36%): Վեց երկիրներու միջինն ալ Գ. տեղը կու տայ Թուրքիոյ 45%ով:

"ՄՈՆՏ"ի քրոնիկագիրը էրիք Ֆոթթորինօ, իր կարգին կը խօսի Ֆ. Պոլքըշթայնի մասին եւ կը յիշէ Ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) Մարտ 20ին ներկայացուցած անձին մէկ յատկանշական կողմը: Պոլքըշթայն, լսելէ ետք խլամատէտ ամերիկացի մանապէտ Պերնարտ Լէուիսի մէկ նախատեսութիւնը, ըստ որուն Եւրոպա մահմեդական պիտի դառնայ մինչեւ Իւ. դարու վերջաւորութիւնը, հակազդած է սոպէս."Կ'անդիտանամ թէ դէպի հոդ կ'երթանք: Բայց, եթէ Լէուիսի ըսածը ճիշդ է, Վիէննայի պաշտպանութիւնը 1683ին (Թուրքերէն) աւարտած էր":

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆի մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ իշխանութիւնները կը սպառնան ուժի դիմել: Մարտ 23ին կոպտօրէն ցրուած են Բիշկէկի մէկ ցոյցը: Նախագահութիւնը պաշտօնազրկած է Ներքին նախարարը եւ ընդհանուր դատախազը ու անոնց տեղը նշանակած երկու "հատաւարիմ"ներ: Ընդդիմութիւնը միշտ նախագահին հրաժարումը կը պահանջէ (Ասկար Ակայեւ) եւ չարժումը կը ծաւալի: Երկրին կէսը ընդդիմութեան հակակշռին տակ է եւ կը կազմակերպէ երթ մը դէպի մայրաքաղաք: Սմէն պարագայի մէջ, նախագահը կը բացառէ երեսփոխանական մնորութեան արդիւնքներուն ջնջումը:

ԻՐԱՔի մէջ, ամէնէն բուռն կռիւները տեղի ունեցած են Ցունուար 30էն ի վեր, Մարտ 23ին: Ամերիկեան ուժերը յայտարարած են որ 85 ըմբոստներ սպաննուած են, որոնց մէջ թագմաթիւ օտարներ, Պաղտատի հիւսիսը:

ՊՈԼՔԸՇԹԱՅՆ (ի դէպ, Փարիզի հոլմանական դեսպանատունը կը ճշդէ որ ներանտերէնի մէ(կ'արտասանուի՝ Պոլքըշթէյն) ուղեցոյցը դեռ երկար ճամբայ ունի իր առջեւ, նոր դիմագիծ առանալէ առաջ: Նախ, պիտի ներկայացուի Մորհուրդին, ապա Մորհուրդին (որ մայրաքաղաքները կը ներկայացնէ), որմէ ետք առաջին խորհրդարանական տեղեկագիր մը պիտի պատրաստուի եւ ներկայացուի Ապրիլ 19ին, Ներքին Շուկայէն առջեւ: Վերջնական քուէն տեղի կ'ունենայ Հաւանաբար Սեպտեմբերին, Սթրազպուրկ լիակատար նիստի մը ընթացքին: Եղած բարեկորոգումները նկատի պիտի առնուին Ցանձնախումբին կողմէ, որ եւրոպական միակ հիմնարկն է օրինազրական նախաձեռնութեան մենաշնորհն ունեցող:

***ՋԻՋԷՆ** պատերազմիկ մը՝ Ռիվման Զիտիդով ապահնուած է կրակոցի մը ընթացքին, երկրին հարաւ–արեւելեան շրջանը, չրատ ռուսամէտ իշխանութեան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կարեւոր դինտորական մըն էր:*

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՏ

ՀԱՄԱՓՈՓՐԷՍ

(Մարտ 23/24)

ԿՐԱՄՆՈՂԱՐի ՄԷՋ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴ

Կրասնոդարի Նովորոսիսկ քաղաքին մէջ ստացուած է որ մօտ 200 կազակներ յարձակումներ գործած են Հայերու, անոնց խանութներուն, ինքնաչարժներուն վրայ: Ռուսաստանի Հայերուն "Երկրամաս" թերթը դրած է թէ կարելի չըլլար ստոյգ տեղեկութիւն ստանալ պաշտօնական աղբիւրներէն:

Հակամարտութիւնը ծագած է սրճարանի մը մէջ հայ եւ յոյն երիտասարդներու խումբի մը տարեդարձի տօնակատարութեան կազակներու մէջամտութենէն: Խօսքի կռիւը վերածուած է ծեծկըտուքի որուն ընթացքին կազակներու պետը վիրաւորուած է, հիւանդանոց փոխադրուած: Քաղաքապետը ազգային համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցած ու յայտարարած է որ յանցաւորները կը պատժուին: Համաձայնութիւն գոյացած է կացութիւնը չդրգռելու եւ զսպելու հակամարտութիւնը: Այսուհանդերձ, հայկական "Լոյս" ընկերութենէն յայտնած են թէ իրավիճակը հսկողութենէ դուրս է եւ դժուար է յառաջայ զարգացումները կանխատեսել:

***

Ո՛Վ Կ'ՈՒԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Անդրադառնալով վերջին շրջանին Լ.Ղ.Ա.Ը.Բ.Ի.ի սահմանադիծին վրայի բախտմներուն, Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Ս. Սարգսեան ըսած է թէ Ա.Ը.Բ.Ի.ները բաւական առեն է կը փորձեն իրենց դիրքերը առաջ տանիլ ու մօտենալ հայկականներուն: "Ղարաբաղի հակամարտութեանը ծանօթ իւրաքանչիւր ոք գիտէ որ հայկական կողմը կարիք չունի կրակելու, դիրքերը բարելաւելու, քանի որ դեռեւս 1994ից հայկական կողմը կանգնել է ամուր դիրքերում" ըսած է ան: Ասոր պատասխանելով պատերազմական գործողութիւններ հրահրելու մասին Բաքուի յայտարարութիւններուն, աւելցուցած է. "Բոլորը պէտք է յիշեն որ պատերազմում փլաւ չեն բաժանում":

ներ, Պաղտատի հիւսիսը:

ՄԱՄՈՒԼ

«FRANCE-SOIR»

(23 mars)

Le père de tous les génocides...

Այս խորագրին տակ, Ժան–Ժագ Վարուժանի մէկ յօդուածը լոյս տեսած է թերթին մէջ: Հակիրճ, բայց պատկերալից նկարագրութիւնը կայ Հայոց Ցեղասպանութեան, գաւառէ գաւառ լաւագոյնս ներկայացուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՐՔԱ՛Ն ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

«Երրորդ ուժ» չաթաթաթերթը Հայաստան գործող օտար երկիրներու դեսպաններուն, հետ հարցազրոյցներու շարքի մը ձեռնարկած է. Թերթին Մարտ 18ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Ֆրանսայի Երեւանի դեսպան Հանրի Գիւնեի հետ Անի Էդոյեանի կատարած զրոյցը:

Դեսպանը պատասխանելով առաջին հարցումին, կը գծէ հայ-ֆրանսական յարաբերութիւններուն ամբողջական շրջանակը: Շեշտելէ ետք զգացական տարածքը որուն մէջ կ'ինկնան մինչեւ Ալաշկերտը երկարող արմատները, 1915ի ցեղասպանութենէն վերապրողներու Ֆրանսա ապաստանիլը, կանգ կ'առնէ այդ յարաբերութիւններուն «ռազմավարական» նկարագրին վրայ: Այդ որակումը կու գայ անկէ որ Հայաստան Եւրոպայի համար աշխարհառազմավարական բնոյթի տարածաշրջանի մը կեդրոնական տեղը կը գտնուի: Իսկ այդ տարածաշրջանին մէջ տարուան ակիզբէն ի վեր զործերը լաւ ընթացք չունին: Իրարզի հակառակ վերջերս կատարուած ընտրութեան, ամէն օր ղոհ է ահաբեկչական եւ բարբարոսական արարքներու: Իսկ Սուրիա-Լիբանան յարաբերութիւնները լնկած են խոր ցնցոտումներու մէջ: Ինչ կը վախաքի ու կը մաղթէ որ Հայաստան խաղաղութեան, ապահովութեան մէջ ապրի եւ կայունութիւնը չարունակուի, ինչպէս ալ ըլլան Հայաստանի հետ յետագայ զարգացումները: Այս կեցուածքը Ֆրանսային է նաեւ որ ուժերուն ներածին չափ ամէն բան կ'ընէ երկրին զարգացումին նպաստելու համար: Այդէն 2006-07ը Ֆրանսայի մէջ յայտարարուած է «Հայաստանի տարի», ինչ որ զարկ պիտի տայ յարաբերութիւններու անոնախադէպ մերտացումին:

Հ. Գիւնի կը մերժէ մեկնաբանել Հայաստանի ներքին քաղաքական կացութիւնը: Աւելի Ֆրանսական դիւանագիտութեան մէկ առանձնութիւնն է ու ինք կողմնակից է որ բծախնդրութեամբ պահպանուի: Կը խօսի սակայն ժողովրդավարութեան հոլովոյթին մասին: Իրենց ճակատագիրը իրենք որոշելու քաղաքացիներու իրաւունքը մեծապէս յարգելի է իրեն: Այդ իրաւունքը, կամ անոր կիրարկումը դուրսէն պարզ կը թուի, սակայն պէտք չէ մոռնալ, ինչպէս կ'ըսէ, թէ Արեւմուտքի երկիրները երկար տարեկ պայքարած են այդ ուղղութեամբ եւ այսօր ալ տակաւին կը պայքարին: Նոյնիսկ Եւրոպական միութեան երկիրներուն մէջ ուր ժողովրդավարութիւնը ամուր հիմք ունի, միշտ պէտքը կայ կատարելագործուելու:

Դեսպանը այն մարդոցմէ է, որոնք չեն հաւատար որ ժողովրդավարութիւնը վերէն կու գայ: Ան, պէտք է, կ'ըսէ, մշակուի ամէն մարդու սրտին մէջ: Պէտք է ըսկըսիլ դպրոցէն, երախաներուն սորվեցնել քաղաքացիութեան զգացումը, ամէն մարդու իրաւունքին նկատմամբ յարգանքը:

Իսկ Հայաստան որպէս երկիր որ որոշած է համարկուիլ Եւրոպային, համապատասխան բարեփոխումներուն ձեռնարկելով, որոշ է որ օրէ օր ժողովրդավարութիւնը կը յառաջդիմէ:

Նոյնքան հեզասահ չեն մատնանչումները երբ նիւթը կը վերաբերի ապրանքի փոխանակութեան հայ-ֆրանսական գործակցութեան: Ճիշդ է կայ քոնեակի գործածութիւնը որ այդ գործակցութեան բարձրակէտն է, բայց հարցը այն է որ Հայաստանի մէջ տնտեսական եւ առեւտրական ներուժի զարգացման մակարդակը շատ ցած է, հակառակ դրական անուրանալի արդիւնքներու. այլ խօսքով՝ այդ արդիւնքներուն մօտ տեղին մեծնալը շատ դիւրաւ ակնկալելի բան չէ:

Պատճառը. առաջին նշուածը կ'ըլլայ Ղարաբաղի անլոյծ մնացած հարցը. զայն «Հայաստանի ապագային գործդեան հանգոյցը» կը կոչէ Հ. Գիւնի: Արտասահմանեան ներդրումներու կարողական տէրերը շատ չեն սիրեր փակ սահմաններու. նոյնն է պարագան փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններուն: Եւ մանաւանդ այդ կէտը կը նպաստէ երկրէն մեկնումներու թափին:

Անմիապատ կացութեան պատճառ են փոխադրութեան թանգ գինները, հայկական ներքին փոքր շուկան, երբ բնակչութիւնը փոքրաթիւ է ու գնելու ընդհանուր կարողութիւնը սահմանափակ:

Այս ժխտականներուն դեսպանը կը հակադրէ բնակչութեան թէքնոլոժիք մարզին աւանդութիւնները, կրթական թանգ մակարդակը, համեմատաբար աժան աշխատանքի ուժը եւ աշխատասիրութիւնը որոնք տարբեր պայմաններու մէջ աշխարհի այդ անկիւնին համար եզակի խաղաքարտեր կ'ըլլային:

Ինչ կը վերաբերի քոնեակի գործատան արձանագրած յաջողութեան, ան արդիւնքն է հայկական դարաւոր աւանդութեան, աշխատանքի գործիքներուն արդիականացման ու ֆրանսական մօտեցումին ներդաշնակումին չնորհիւ ձեռք ձգուած բարձրորակ արտադրութեան որ 98% տոկոսով կ'արտածուի:

«Կը նախատեսուի՞» ֆրանսական դրամագլուխի կարեւոր ներդրումներ Հայաստանի տնտեսութեան այլ ոլորտներուն մէջ, ինչպէս մեքենաշինութեան, հանքերու արդիւնաբերութեան» հարցումին պատասխանը կը չօշափէ գործնական իրականութիւններ: Ներդրումը կախում կ'ունենայ չուկային ապառելու կարողութենէն, նպատակ ունենալով չահը: Պէտք չէ այդ չահը մշտական վոփոխութիւններու ըսպառնալիքին տակ դնուի. պէտք է օրէնքով պաշտպանուած ըլլայ կեղծարարութեան, տչաքնին մրցակցութիւններու, կաշառակերութեան դէմ: Այս ուղղութեամբ ձեռնարկուած միջոցներու ճիշդ կիրարկումէն կախում կ'ունենայ Հայաստանի գործի աշխարհին անհրաժեշտ առողջացումը:

Զրոյցին նիւթ կ'ըլլան Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւնները ալ. Հ. Գիւնի որպէս եւրոպական միութեան հիմնական սկզբունքն է սահմանին բացումը եթէ Թուրքիա կ'ուզէ անդամակցիլ միութեան: Նիւթին կապուած կը յիշատակուի Կովկասի նկատմամբ եւրոպայի մեծցող հետաքրքրութիւնը որ նոր չէ:: Սահմաններուն ընդարձակումով Եւրոպան կը մօտենայ Կովկասին: Վաղը եթէ Թուրքիան անդամակցի, Եւրոպան ընդհանուր սահման կ'ունենայ Կովկասի երեք երկիրներու –Հայաստանի, Վրաստանի ու Նախիջեւանի միջոցով Ադրբեջանի– հետ: Այս առեւթով ալ կը բացատրուի դրացնութեան նոր քաղաքականութիւնը որ կը փորձէ այդ երկիրներուն հասկցնել թէ իրենց չահը կը պահանջէ գործնական եւ խաղաղ գործակցութիւն:

Վերջին հարցումը Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումի բանակցութիւններուն մասին է. Ա. Էդոյեան հարցնու տայ թէ դեսպանը ի՞նչ կը մտածէ Ղարաբաղի անունց ընդդիմութեան որպէս բանակցող կողմերէն մէկը: Հ. Գիւնի կ'ըսէ թէ ի վերջոյ բանակցութեան սեղանին քննարկումը նիւթ ունի դարաբաղցիներու ճակատագիրը եւ անոնց ապահովութիւնը կախում ունի խաղաղութենէն: Կարելի չէ ժողովուրդի մը ճակատագիրը քննարկել առանց անոր: Այդէն անոնք չահադրգռուած են բանակցութիւններով: Սակայ հանդերձ, Հ. Գիւնի կ'ըսէ թէ ինք յարմար անձը չէ այդ ներգրաւման ձեւերուն մասին խօսելու համար: Հայաստան եւ Ադրբեջան արդէն արձարձած են այդ հարցը: Ու այդ երկու կողմերուն կը վիճակի շրջանի բնակչութեան ապագային վրայ ազդող հակամարտութեան մասին բանակցելու ամէնէն համապատասխան ձեւը տրոշել:

Հ. Գիւնիի հետ կատարուած հարցազրոյցը ուշագրաւ է հետեւեալ պարագայով. քաղաքական պաշտօնատարի, դիւանագէտի իր հանգամանքով, քաղաքական նիւթերէն - Թուրքիա, Ղարաբաղ, Եւրոպական միութիւն - աւելի, կամ առնուազն անոնց չափ ան լայնօրէն կ'արտայայտուի տնտեսական, ընկերային երեւոյթներուն մասին: Ֆրանսայի դեսպանը կարելի չէ ընդդիմադիրը, կամ իշխանութեան դէմ կամ թեր նկատել: Բայց դիտումները որքան տեղին են ու լսածները որքա՛ն իրացի: Հայաստան իր փոքրաթիւ բնակչութեամբ, անոր ալ չատ, չատ սահմանափակ գնելու կարողութեամբ քնաւ հետաքրքրական չուկայ չէ ներդրումի համար: Իսկ բարեբաւումի հոլովոյթը անհրաժեշտաբար պէտք է անցնի օրէնքին կիրարկումին ու կաշառակերութեան, ոչ-ազնիւ մրցակցութեան, կեղծարարութեան արգելքի հանդրուանները:

Այս բաները ըսող քանի՛ներ որոնց անունը Հ. Գիւնի չէ, այլ Մարկոս, Ճարութիւն, կամ Լուսինէ, որքա՛ն դիւրութեամբ կը պիտակուին Հայաստանը վարկաբեկողի, չարախօսի որակումներով:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԵՐՏԻՉԸ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

ՉԷՐ ՄՍԽԵՐ ՈՐԵՒԷ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻԻՆ

Միլլըը ծնած է 1915 Հոկտեմբեր 17ին՝ Մանհաթըն, հրեայ ծրողներէ: Հայրը վերարկու կը կարէր եւ այնքան բարեկեցիկ էր, որ ունէր ինքնաշարժ մը, զոր վարորդը կը քշէր եւ զինք կը տանէր Սենթրըլ Փարքի հանդիպակաց իր բնակարանէն՝ եօթներորդ թաղամասին հադուստավաճառներու թաղը:

Ամերիկայի տնտեսական քայքայումը փոխած էր ընտանիքին վիճակը: Արթըր Միլլըրի թատերգութիւններուն մէջ հմանական նիւթ մը պիտի դառնար այս փոփոխութիւնը, սկսեալ "Տէթ աֆ է սայլզմէն" դործէն մինչեւ "Տը Փրայս", "Էֆթըր տը Ֆոլ", "Տը ամերիքըն Քլաֆ" եւ "է Մեմըրի աֆ թու մանտէյզ" թատերգութիւնները: Տնտեսական քայքայումը վերջ դրած էր Միլլըրներու վերարկուի արտադրութեան գործին եւ պատճառ դարձած էր, որ ընտանիքը աւելի համեստ թաղամաս մը փոխադրուէր Պրուքլինի մէջ:

Միլլըր 1940ին աւարտած է Քորթէզի եւ Մոնթեզիմայի հակամարտութեան վրայ հիմնուած իր "Տը Կոլտըն Եիրզ" թատերգութիւնը: Ժ.Զ. դարու Մեքսիքայի մէջ ցեղասպանութեան նիւթը պիտի որոշէր Միլլըրի ասպարէզին ընթացքը եւ ան պիտի դրէր Ի. դարու սարսափներուն մասին: "Տը Կոլտըն Եիրզ"ի դիպաշարին եռին կար Կերմիքայի եւ ֆաշականութեան իրականութիւնը: 1994ին դրած իր "Պրոդըքն Կլաս" թատերգութեան մէջ ան բացայայտօրէն կը խօսէր 1930ական եւ 1940ական տարիներու ցեղասպանութեան նկատմամբ համաշխարհային պատասխանատուութեան մասին:

ընտանիքի մը, որ չահ կ'ապահովէր ամերիկացի օդաչուներ մահուան առաջնորդող փոտածութեամբ:

Այս թատերախաղին եւ իր յաջորդ դրուածքներուն մէջ Միլլըր կ'արտացոլէր ցայտուն տիպարներ ստեղծելու, վարպետութիւն երկխօսութիւններ զարգացնելու եւ դիպաշարներ հիւսելու իր կարողութիւնը՝ հանդիսատեսին ուշադրութիւնը դրաւելով առաջին վայրկեանէն:

Միլլըր երկու հակադրութիւններ կը տեսնէր Ամերիկայի եռեւեփող եւ երկփի մը քմտրթին մէջ: Երկրի մը մէջ, ուր անհատը թագաւոր է՝ ընկերութիւնը վերադոյն իշխողն է: Գաղթականներէ բաղկացած ընկերութեան մը մէջ "օտարը" անընդունելութիւն է եւ ընդմիշտ վերատեսութեան ենթակայ է: "Երբ կ'ընդունիս, թէ ուղղափառութիւն է պահանջուածը, կը սկսիս հարցաքննութեան", ըսած է ան:

Բ. Աշխարհամարտի յաղթանակին ուրախութիւնը չուտով խափանուեցաւ 1949ին, Միացեալ Նահանգներու մէջ ծաւալած մըքքարթիականութեան հալածախտով: Կազմուեցաւ ոչ ամերիկեան արարքներ հետաքննող պետական յանձնախումբին նախագահ մը, որ պայքար մղեց մարքսականութեան դէմ:

Ամերիկեան արդի գրուի գործոց մը համարուող եւ 29 լեզուներու թարգմանուած Միլլըրի "Սէյլզմէն" թատերախաղը հազիւ յաջողութիւն արձանագրած էր Պրոտուէյի մէջ, երբ մտաւորական թերթեր զայն քննադատեցին իբրեւ յուզական ողբերգութիւն կամ մարքսական քարոզչութիւն:

Միլլըր 1956ին հարցաքննութեան կանչուեցաւ ոչ ամերիկեան արարքներ հետաքննող պետական յանձնախումբին կողմէ: Հոլիվուտի եւ Նիւ Եորքի թատերական շրջանակները զայն փառաբանեցին, երբ մերժեց "մարքսականներու" անունները բացայայտել, ինչ որ քաջարի կեցուածք մըն էր սարսափով տրոփող մթնոլորտին մէջ: Առեանը Միլլըրը ամբաստանեց Գոնկրէսը արհամարհելու յանցանքով, թէեւ ան մերժեց ընդունիլ, որ երբեւիցէ պատկանած էր Համայնավար կուսակցութեան:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

Միլլըրի հարցաքննութիւնը կը չարունակուէր 1956ին, երբ ան ամուսնացաւ Մըրլին Մոնրոյի հետ: Նորմըն Մէյլըր անունով մտաւորական մէջ ցաւով տեսած էր "ամերիկեան հրաշալի տղեղին" եւ "ամերիկեան հրաշալի մարմնին" մէկտեղումը:

Անոնք փոթորկալից սիրահարութիւն մը չէին ապրած: Սիրային կապ մը ունեցած էին 1950ական տարիներու սկիզբը: Այնուհետեւ կամնտաւոր կերպով կը նամակցէին: Կը թուէր, թէ իրենց ապրած մտայլ աշխարհին մէջ փարոս մը կը տեսնէին մեկզմեկու մէջ: Մոնրօ իր ասպարէզը վտանգած էր Ուաշինկթընի մէջ իր ամուսինը պաշտպանելով հարցաքննութիւններու ընթացքին: Անոր միլիամուրիները օգնած էին, որ Միլլըր բանտարկութեան չդատապարտուէր:

Իւրաքանչիւրը ամուսնացած էր զգալի մը հետ: Մոնրօ տարիքով իրմէ չատ մեծ Միլլըրը կը կոչէր "փափ" եւ զայն կը նկատէր յեղափոխական զգալի պարապչտ մը: Երկուքն ալ ճիշդ էին եւ սխալ: Վիպերգականութեան եւ թշնամութեան մէջեւ տատրեւերող անոնց ամուսնութիւնը գոյատեւեց չորս տարի, որուն ընթացքին Միլլըր գրեթէ ոչինչ պիտրեց, բացի "Տը Միսֆիթց" ժապաւէնի քնագիրէն:

Միլլըր վերամուսնացաւ իր ամուսնալուծումէն տարի մը ետք, իսկ Մոնրօ անճնասպան եղաւ վեց ամիս ետք:

Մոնրոյի կենսագրութեան հեղինակներէն Մօրիս Զոլոթով գրած է, թէ Միլլըր "իր ամբողջ ժամանակը պէտք էր տրամադրէր Մոնրոյի կարիքները հոգալու":

Առիթով մը հարց տրուած է Միլլըրի, թէ արդեօք կը զղջա՞ր գրելու եւ աշխատելու փոխարէն՝ չորս տարի Մոնրոյ

ՀՈԳԵՐՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀ ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

Վերջերս կափի մէջ (Հարաւային Ֆրանսա) իր մահկանացուն կնքած է Թագաւոր Թագաւորեան, վերապրող մը Ապրիլեան սերունդէն: Մնած էր 1915 Յունուարին կեարիա եւ իր մանկութեան առաջին յուշերը պատմած է «Արմենուհի» վէպին մէջ, որ լոյս տեսած է 1981ին: Ցետագային հրատարակած է նաեւ դանազան հատորներ որոնց կարգին՝ «Լ'արմէնիէն սան ին՛էն», հայերէնէ ֆրանսերէն բառարան մը (2000ին), ընդհանուր հաշուով հեղինակ էր չուրջ 15 գիրքերու:

Իրեն համար հայերէն խօսիլը բախտ մըն էր: Արհեստով կօշկակար, հօրը պէս, ամբողջ կեանքի երկայնքին հայրենիքին եւ հարութեան սէրը պահած էր սրտին խորը:

1954էն ձեռնարկած էր Թալարի ուխտատեղեացութեան կազմակերպութեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի հետքերուն վրայ:

Ճամբորդած էր նաեւ եւ 1979ին եղած էր Մարթինիք եւ Կուատըլուպի ու սիրահարած չրջանին: Վերադարձին բանաստեղծական հատոր մը հրատարակած էր՝ "Անթիլեներ հիւրընկալ կղզիները" ուր փորձած էր թափանցել անթիլիական հոգիին խորհրդաւորութեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՑՏՐԱԿԱՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի
"Ընթացք ի գրոց բարբառ"ի

Սրբոց Յակոբեանց Տպարան
Երուսաղէմ

ՀՈԳԱՑԱԾ ըլլալուն համար: Միլլըր պատասխանած է· "Օ՛, այո՛":

Շուրջ քառորդ դար Միլլըր խուսափած է հարցազրոյցներու առիթով Մոնրոյի մասին խօսելէ: Սակայն իր ինքնակենսագրութեան հրատարակութենէն ետք ան ըսած է: "Անկարելի էր դիմանալ, թէ Մոնրօ ի՛նչ կ'ուզէր իր կեանքին մէջ, երբ ի՛նք չէր գիտեր, թէ խաղաղ օրուան մը լրումէն անդին ինչ կը սպասէր իրեն: Երբ ան կ'արթննար, ապագան կ'անհետանար: Կը թուէր, թէ ակնկատութիւններ չունէր եւ ասիկա ազատութեան պէս բան մըն էր: Այս խորհրդաւորութիւնը բեռ մը կը դնէր մեր ուսերուն· անյայտին բեռը":

Միլլըր իր ամէնէն բացայայտ կերպով ինքնակենսագրական "Էֆթըը տը Ֆոլ" թատերգութեամբ քննադատութեան թիրախ դարձաւ 1964ին, երբ գիրքը հրատարակուեցաւ Մոնրոյի մահէն կարճ ժամանակ ետք: Քննադատներ զայրացած էին, որ Միլլըր չատ արագ Մոնրոն բեմ բարձրացուցած էր եւ արդար վերաբերում չէր ցուցաբերած "կախարդական տիպարին" նկատմամբ:

ԹԱՏՐՈՆԸ՝ ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԸ

Միլլըր չարունակեց գրել Իպսընի պէս չերտերով մարդկային վերաբերումի սովորական երեւոյթները: Ան կը հաւատար, որ մարդոց գոյատեւումը կախեալ էր իրենց արարքներուն պատասխանատուութիւնը ստանձնելու կարողութենէն եւ այլոց արարքներուն գիտակցութենէն:

Թատրոնը Միլլըրի առաջին սէրն էր: Ան համոզուած էր, թէ այս արուեստը պիտի գոյատեւէր, որովհետեւ "ներկայ ժամանակի արուեստն էր": Սակայն կը կարծէր, թէ աւելի պարզ պիտի ըլլար հանդիսատեսները ներգրաւելը:

Իր ինքնակենսագրութեան հրապարակումէն ետք Միլլըր հարցազրոյցի մը առիթով յայտնած է իր մտորումները իր կեանքին ուղիին մասին. "Մտածած եմ, թէ որքան երկար ժամանակ վատնած եմ թատրոնի մէջ: Միեւնոյն ետք, երբ գիրք մը կը գրես, պարզապէս զայն կը ծրարես եւ կ'ուղարկես":

"Թատրոնի մէջ ամիսներ կը տրամադրես դերասաններու, որոնք արդէն պրաղած են չարժապատկերի աստղերդին մէջ եւ կ'արհամարհեն քեզի: Եւ դուն քեզի կը սկսիս հարց տալ· «Ինչո՞ւ բեմադրել, երբ նախատակն բան մը կայ անոր մէջ»":

Սակայն, երբ Միլլըրի հարց տրուած է, թէ ինչպէս կ'ուզէ յիշուիլ, ան առանց վարանելու պատասխանած է. "Ցուսամ՝ իբրեւ թատերագիր, որ կը պարունակէ ամէն ինչ":

Պատրաստեց
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

(Համադրաբար)

"Ազդակ"

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Թուրք ծանօթ հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլու որուն դէմ դատ բացուած է Տ. Ճէրճեանի "Ճշմարտութիւնը մեզ պիտի ազատագրէ" հատորը թրքերէն թարգմանութեամբ հրատարակած ըլլալուն, Մարտ 16ին ջատագովութեան առաջին նիստին պաշտպանողականը ընելով ստիպած է թէ՛ ամբաստանութիւնը հիմ չունի, թէ հեղինակը կողմնակից մըն է թուրքահայ յարաբերութիւններուն կարգաւորումին:

Ռ. Զարաքօլու ըսած է թէ իրեն ուղղուած ամբաստանութեան Արդարութեան նախարարութենէն տրուած վաւերացումը յոյժ կու տայ որ ակներեւ է դիրքը դատապարտելու մարմաջը· այդ նպատակով ալ դատը ոչ մէկուն առընչուած է գաղափարի ազատութեան մարզին, այլեւ ամբողջովին քաղաքական բնոյթ կը կրէ: Ապա չարունակած է թէ եթէ նախարարութեան ներկայացուցած "Հանրապետութիւնը անարգել"ու ամբաստանութիւնը անկեղծ ըլլար, դատի պէտք է ձեռնարկուէր նաեւ հատորին քրիստոնական հրատարակութեան դէմ:

Հրատարակիչը նման ամբաստանութիւններու ետին կը տեսնէ հիմնարկութիւններ ու անձնաւորութիւններ արբացնելու, զանոնք կուռքերու վերածելու արարքը: Նման մթնոլորտի մէջ այդ հասցէներուն ուղղուած քննադատութիւններ, կամ թունդ արտայայտութիւնները քնական է որ ընկալուին որպէս "անարգանք": Այդ վերաբերումն ալ ամբողջովին անյարիր կը նկատէ այսօրուան հիմնական իրաւունքներու եւ արտայայտութեան ազատութեան մօտեցումին:

"Ըստ իս պատմական անճնաւորութեան մը բուն աներգանքը կը կազմէ անոր յիշատակը յատուկ օրէնքներով պաշտպանելու փորձը: Ամբողջատիրական երկիրներէ զատ ուրիշ որեւէ տեղ ատիկա մերիններն նման օրինակ մըն ալ չունի: Իսկ ասիկա այն թապուներէն մէկն է որոնք մէկ կողմ ձգել տակաւին չենք յաջողիր" աւելցուցած է ամբաստանեալ հրատարակիչը:

Ռ. Զարաքօլու պաշտպանողականը աւարտած է անպարտ արձակումը պահանջելով: Դատը յետաձգուած է Մայիս 17–ին, երեք հոգիանոց լաւատեղեակներու մարմին մը կազմելու վճռով:

ԱՐԱՏՈՒ ԱՐԱՔԵԼԵԱՆ

ԵՒ

ԱԼԷՆ ԱԼԹԸՆՕՂԼՈՒ

Մեծծա-սոփրանօ Նորա Կուպիշ Ալէն Ալթընօղլուի դաշնակի ընկերակցութեամբ ռեսիթալ մը կու տայ Մարտ 29, երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20ին, Փարիզի "Մոկատոր"(*) թատրոնին մէջ: Ցայտագիրը բաղկացած է Մենտելսոն–Պարթոլտի, Ռ. Շուման, Ֆ. Լիսթ եւ Ե. Պրահմսի գործերէն:

Տեղերը ապահովելու, տեղեկութիւններու համար՝
Հեռ– 01 56· 35· 12· 12
Համացանց.– www.orchestredeparis.com

(*) Théâtre Mogador
25 rue Mogador
75009 Paris

ՀԱՑԱՑՏԱՆԵԱՆ

ՃՊԻՏ

■

Ուսուցիչը հարցնում է·

– Վարդանիկ, հայրիկդ որտե՞ղ է աշխատում:

– Գազանանոցում:

– Իսկապե՞ս:

– Այո: Ինքս եմ լսել, թէ ինչպէս է ասում. "Դա ոչ թէ հիմնարկ է, այլ ինչ-որ գազանանոց: Մեր պետը ոչխար է, նրա քարտուղարուհին՝ օձ, հաշուապահը՝ կոկորդիլոս, իրացման բաժնի վարիչը՝ խոզ, իսկ անվտանգութեան ծառայութեան պետը՝ եզ...":

***

Դատաւորը·

– Պօղոսեան, դուք յայտարարում էք, որ երկու տարի առաջ Սիմոնեանը ձեղ անուանել է դետաձի: Բայց ինչո՞ւ այքան ուշ դիմեցիք դատարան:

– Դէ, երէկ զնացել էի գազանանոց...

Ցետոյ կը սկսէր անուանակոչութիւնը·

– Սահակի որդի Աւետիս, վանցի:

– Ես եմ, կը պատասխանէր խեղճուկ ձայն մը:

– Կարապետի որդի Մարկոս, Սըվազցի:

– Ես եմ...

Ու այսպէս մէկիկ մէկիկ ամէնուն ինքնութիւնը կը հաստատուէր:

– Քանըհինգհարիւր պիտի վճարէք, կը գոչէր չավուշին վայրագ ձայնը:

Ամէնք անտրտունջ կը հանէին քսակնին ու պահանջուած գումարը կուտային:

Ուրիշներ կ'առարկէին թէ դրամ չունէին:

Եւ ահա՛ մտրակը անխնայ կ'իջնէր իրենց գլխին, ուսին, դէմքին վրայ:

Ծեծուղտները լալով պոռալով կը վճարէին պահանջուած գումարը:

Բայց երբեմն կը պատահէր որ իրաւցնէ դրամ չունէին խեղճերը: Այս պարագային՝ ծեծը կը չարունակուէր բաւականատեն, մինչեւ որ չավուշը համոզում գոյացնէ թէ մարդը դրամ չունի:

Այնատեն միւսներուն կը դառնար եւ կը գոչէր·

– Այս մարդուն դրամը դուք պիտի տաք:

Եւ եթէ ընդդիմանայիին կրկին ծեծ:

Քսանհինգ դրուշը երկաթուղիին վարձքն էր, Պոլիսէն մինչեւ Իզմիթ:

Ամբողջ այս գործողութեան միջոցին անդուր հայհոյանքներ կը լսուէին խե՛ղճ աքսորականներու հասցէին:

Ցետոյ, զոյգ զոյգ կը շարէին ամէնքը եւ ճամբայ կը հանէին դէպի կամուրջ:

ԱՆԻՄԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ
1914 - 1919
(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՑԱԿՆԵՐ)
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Ամպամած մը խեղճ ծերունի թուրք մը բերին մեր գովը:

Մարդը յուզումէն չուարած ու չփոթած, խօսելու կարողութիւն չունէր:

Քիչ մը ջուր տուինք իրեն, հանդարտեցուցինք, յուսադրեցինք: Ցետոյ, մեր սովորական հարցումը ուղղեցինք·

– Ինչո՞ւ ձեզ հոս բերին:

– Էֆէնտիմ, ակսաւ պատմել ծերունին, հանգստեան կոչուած նախկին պալատական պաշտօնեայ մըն եմ· ամսականս առնելու համար գործողութիւն մը կար ընելիք՝ ատոր համար Պասկը Ալի գացի ու հազիւ թէ ներս մտած էի՝ չորս հոգի վրաս յարձակեցան:

«– Ո՞վ ես, ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կերթաս, հարցնելով:

«Ինդիրքս բացատրեցի, բայց դարձեալ զիս բռնեցին ու սենեակ մը տարին· հոն վրաս գլուխս խուզարկեցին, ի վերջոյ այցաքարտս գտան տրուն վրայ անունս եւ նախկին պաշտօնս գրուած էր:

«– Դուն հիմա հանդստեան կոչուած ես, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այս քարտը կը գործածես, ըսին:

«Պատասխանեցի թէ այդ քարտերը չատոնց ի վեր չինել տուած էի, երբ դեռ պաշտօնի վրայ կը գտնուէի:

«Այս պատասխանս ալ գոհացուցիչ չըգտան ու առին զիս հոս բերին:

«Ճամբան ոստիկանը պատմեց թէ՝ հիմա Պասկը Ալի մտնողները ամենախիստ հսկողութեան կ'ենթարկուին, որովհետեւ վախ կայ որ նախարարներուն դէմ մահափորձ պիտի կատարուի:

«Ես բանէ մը տեղեկութիւն չունէի եւ ահա այս փորձանքը գլուխս եկաւ: Երեւակայեցէ՛ք որ Զէյնկէլ քէօյ կը նատիմ, կինս մեռած է, տղաքս առանձին են, եթէ այս իրիկուն տուն չերթամ, թէ՛ անօթի կը մնան եւ թէ տանը մէջ չեն կրնար առանձին մնալ...:

Քիչ մը եառքը եկան առին մարդը եւ նոր հարցաքննութեան տարին:

Երբ վերադարձաւ, ա՛լ աւելի այլայլած վիճակ մը ունէր:

Այցաքարտի խնդիրը ծանրակշիռ հանգամանք մը առած էր: Զինքը կ'ամբաստանէին թէ դիտմամբ նախկին պաշտօնը նշանակած էր քարտին վրայ, որպէսզի կարող ըլլայ անով նէզարէթը մտնել եւ իր ոճրափորձը կատարել:

Գիշերը մեզի հետ անցուց եւ հետեւեալ օրը զինքը տարին պատերազմական տեսանի բանտը:

Ուրիշ անգամ փաթթոցաւոր պատանի մը բերին մարած վիճակի մէջ: Աչքերը՝ սաստիկ ծեծած էին զինքը որ ուշակորոյս եղած էր:

Մեր խնամքներուն չնորհիւ խելքը գլուխը եկաւ:

Գոնիայէն բերած էին զինքը:

«Դպրոցական ընկերներէս մէկուն՝ որ հոս կը գտնուի՝ նամակ մը գրած էի ոուն մէջ, կատակի համար կ'ըսէի թէ ես Սատրազամ պիտի ըլլամ, թէ զինքը ներքին նախարար պիտի անուանեմ, թէ ուրիշ ընկեր մը արտաքին գործոց նախարար պիտի ընեմ եւայլն:

«Այս նամակս ձեռք կ'անցնի եւ ահա՛ ամէնքս ալ կը ձերբակալեն:

– Միւս ընկերներդ ո՞ւր են, հարցուցինք:

– Ամէնքն ալ հոս են, բայց տարբեր բանտի մը մէջ:

– Անոնք ալ ծեծ կերա՞ն:

– Այո՛, ինծի չափ անոնք ալ կերան, պատասխանեց խեղճը:

Այս տղան ալ ղրկուեցաւ պատերազմականատեան:

Իմ բանտարկութեանս միջոցին էր նաեւ որ ռուսահպատակ Հայերը բերին: Զիրենք տեսայ պատուհանէն, վարի բակը խոնուած էին: Իրենց գլխարկները առած ու աղտոտ ֆէսեր տուած էին. մէկ քանին բոլորովին գլխաբաց էին: Հոնատեղէն փօսթա եղան եւ ղրկուեցան Լինկիւրիւ:

Գիշերները սոսկալի տեսարաններ կը պարզուէին վարի բակը, զոր կը դիտէի պատուհանէս:

40–50 Հայեր, ընդհանրապէս ամէնքն ալ գաւառացի, բեռնակիր, ծառայ, մանրավաճառ կամ գործաւոր, որոնք բանտէն հանուելով՝ մութին մէջ կը չարէին քով քովի:

(Շար. 21)

Ջ Ա Տ Ի Կ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԵՒ
Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց

Ս. ՅՈՒԼԻԱՆՆԷՍԱՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28· Բ· Օր Զատկի
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի "վասն հանգուցելոց"։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՑՐ Ծ· ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս· ՄԱՐԿԱՄ ԱՒԵՏԱՒԵՄԻՏԻՆ ՆՈՒ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·15ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

ՇԱՒԻՒ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Պատարագ՝ ժամը 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՄՈՒԱԼԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

Ս· ՓՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՖՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին։
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաճաշ երեկոյթութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյս "Կոմիտաս" երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԿՀՆԾ· ՀԼԿԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
Պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի
Մասնակցութեամբ "Սահակ – Մեսրոպ" երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Եղլմազեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ճաշարան պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱՌՈՒԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Ջ Ա Տ Ի Կ
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 11ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին։

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)

«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»

d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :
Les Arméniens
devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

⁂

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section «**Archaiouys Tathéossian**» de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**
Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.
Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.
Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux
Section «Dirouhie Serengulian» organise
un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian» de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

COURS DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON. VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·166

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21·166

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԱՐՄԱՆԿԱՐԷԱՆ

(Մարտ 24/25)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՅԹՈՒՄ

Մարտ 24ի առաւօտուն Երեւանի Մ. Մուրենացի փողոցին վրայ մաքսային պետական չէնքին մօտ պայթում տեղի ունեցած է: Մաքսային կոմիտէի նախագահ Ա. Աւետիսեանի կառքին ապակիները վչրուած են, բայց մարդ վիրաւորուած չէ: Կոմիտէին ղեկավարութիւնը պայթումը բացատրած է տարուդին սկիզբէն մաքսային կառոյցներուն կողմէ ապօրինութիւններու դէմ ձեռնարկուած պայքարով եւ մաքսային վարչարարութեան խստացումով:

***

ՇՈԳԵԿԱՒՈՒԲԻ, ՀԱՆՐԱԿԱՒՈՒԲԻ ԱՐԿԱԾ

Մարտ 23ին, Երեւան – Սեւան կառուղիին վրայ հանրակառք մը ճամբուն հանդիպակաց գօտին մտնելով բախած է պատնէշին, չախչախած զայն, ապա գլորած ձորը: Հանրակառքին վարորդը եւ ճամբորդ մը ծանրօրէն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած են:

Նոյն օրը Սպիտակ–Աբչուռ երկաթուղիին վրայ գիծէն հեռած է թեռնատար գնացք մը որ միայն նիւթական վնասի պատճառ եղած է:

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»ՑԻ Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

"Կիլիկիա" առաջատանաւուն երկրորդ ճամբորդութիւնը կը սկսի Մայիս 9ին վեհաթիռէն, կը տեւէ չորս ամիս ու կ'ամբարձի Ամերիկա: Նաւը որ ամբողջ ճեմելը խարսխած էր Ս. Ղազարի ափը, երկրորդ ճամբորդութենէն առաջ թեթեւ նորոգութեան կը կարօտի: Այս երկրորդ ճամբորդութեան "Կիլիկիա"ն Իտալիայէն կ'երթայ Մալթա, Թունուզ, Սիկիլիա, ապա Սպանիոյ ու Ֆրանսայի ափերով Ճիպրալթարէն կը մտնէ ովկիանոս, կը հասնի Իրլանտա, կ'անցնի ըրիտանական Փորթսմուտ քաղաքէն ու կը հասնի Սաութհեմփտըն: Նաւարկութեան ծրագրին մէջ ընդգրկուած են այն քաղաքները որոնք Միջնադարուն սերտ յարաբերութիւններ ունեցած են Կիլիկիոյ հետ: Այս երկրորդ ուղեւորութեան համար 120–150 հազար տոլար հարկաւոր է որուն մէկ մասը խոստացած է տրամադրել կառավարութիւնը:

***

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ

Գեղարքունիքի մարզին Վարդենիսի մէջ Մարտ 21–24 անընդհատ ձիւն տեղացած է ու արտասովոր կացութիւն ստեղծած: Դիզուած ձիւնին բարձրութիւնը հասած է 1,20 մեթրի, իսկ Կարճաղբիւրի, Շատանի, Նորաբակի մէջ 1,5 մեթրի: Ճամբաները անանցելի դարձած են: Շէնքերու տանիքները, ձեղնայարկերը լրջօրէն վնասուած են: Վարդենիսի մէջ նոյնիսկ տանիքներ փլած են: Կարճաղբիւրի 91 տարեկան բնակիչ մը ըսած է թէ ամբողջ կեանքին ընթացքին նման ձիւն չէ տեսած: Վախ կայ որ ձիւնի ջերմացումով հեղեղներ պիտի յաջորդեն ձիւնին:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, "Յառաջ" լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Մարտ 29ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Մարտ 30:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ Է

ԹՒԼԱՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ուրբաթ առաւօտ, Մարտ 25ին, խառնակ վիճակ մը կը տիրէր Կեդրոնական Ասիոյ այս Հանրապետութեան մէջ, ուր յեղափոխութիւնը արտակարգ արագութեամբ կատարուեցաւ: Վրաստանէն եւ Ուկրաինէյէն ետք, այս անգամ զանազան անուններով մկրտուած է կատարուածը, որ երբեմն կակաչներու յեղափոխութիւն կը կոչուի, երբեմն ալ գանազան գոյներով՝ դեղին, լեմոն կամ նարկիս: Մարտ 24ին, մինչ նախագահ Ակայեւ կը ջանար բռնադատիլքներով իր իշխանութիւնը փրկել, ընդդիմադիրները արդէն իսկ տիրացած էին երկրին, գրաւելով հեռատեսիլի կեդրոնավայրը, նախագահութեան չէնքը, մինչ նախագահը խոյս տուած էր: Շատ յայտնի չէր թէ ո՞ւր է, բայց վերջին լուրերու համաձայն կ'ըսուէր թէ Ղազախստան ապաստանած է: Ինչպէս նախընթաց պարագաներուն, այս անգամ ալ Ռուչինկիրնի մասը կը տեսուի կատարուածին մէջ:

Կիրգիզիստան, նախապէս ռուսական Թիւրքմէնիստանի մաս կը կազմէր եւ ինքնավար Հանրապետութիւն դարձած էր 1917ի յեղափոխութեան վաղորդայնին, ապա, 1936ին 15 Հանրապետութիւններէն մէկը՝ Խորհրդային Միութեան: Իր անկախութիւնը հռչակած էր 1991ին: Հինգ միլիոնի հասնող բնակչութիւն մը ունի, որու 65%ը կիրգիզ է, 13,9%ը՝ ուզբեկ (մահմետական երկուքն ալ), 11,7%ն ալ ռուս: Ժողովուրդին 64%ը աղքատութեան սեմէն վար կ'ապրի: Զինաստանի սահմանակից է:

Տարնապը ծնունդ առաւ Փետրուար 27ին, երեսփոխանական ընտրութեան առաջին չրջանին եւ ընդդիմութիւնը անմիջապէս արտայայտուեցաւ գործուած գեղծարարութիւններուն մասին: Մարտ 3–ին, զանազան գոյգեր տեղի ունեցան հարուստին քաղաքներու մէջ: Մարտ 13ին, տեղի ունեցաւ ընտրութեան Բ. չրջանը եւ ընդդիմութիւնը բոլորովին պարտուեցաւ եւ Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի դէտերը դատապարտեցին անկանոնութիւնները: Մարտ 21ին, ընդդիմութիւնը երկու կարեւոր քաղաքներու տէր դարձաւ եւ Մարտ 24–ին գոյց մըն ալ ըրաւ Բիշկեկ վերջնական յաղթանակը տանելով: Այս ամբողջին ետին կը գտնուի ոչ–կառավարական տեղական կազմակերպութիւններու համախմբումի մը տնօրէնը՝ Էդիլ Բայտով, որու նիւթական լայն օժանդակութիւնը ապահոված են Միացեալ Նահանգները: Կը վարէ 170 կազմակերպութիւններու համախմբում մը, հիմնուած 1999ին եւ որու դրամը կը հայթայթէ Ամերիկեան Ժողովրդավար Ազգային Հիմնարկը: Ամերիկացիք արդէն դիւանագիտական խարխափ մըն ալ ունին 2001էն ի վեր եւ "յանուն Ժողովրդավարութեան", միլիոններ թափած են, հարիւրաւոր ոչ–կառավարական կազմակերպութիւններու ծնունդ տուած են, հազարաւոր պաշտօնեաներու աշխատավարձ վճարած են, տպարան հիմնած են (որպէսզի ընդդիմադիր մամուլը հրատարակուի), ԱՄՆ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կազմակերպուած են, եւլն·, եւլն·:

***

Ընդդիմութիւնը կուսմանրեկ բակիեւը նշանակած է որպէս փոխանցման չրջանի նախագահ եւ վարչապետ, որ պարտի նոր կառավարութիւն մը կազմել:

Ինչպէս միշտ, հոս ալ թալանի տրուած են վաճառատուները, բնակարանները եւ խուճապ մը ստեղծուած է, որ երկար չէ տեւած: Հազարաւորներ փողոց ինկած են դեղին եւ վարդագոյն գոյներով, տպակչելու համար "կիրգիզ Յեղափոխութիւնը" եւ բախտաւոր պատահած են հին վարչակարգին կողմնակիցներուն հետ: Վիրաւորներ ալ կան: Ամէն ինչ հանդարտած է երբ Բակիեւ եւ Օտունբայեւա (այս վերջինը "Հայրենիքը" կուսակցութեան պարագլուխն է) հասած են կառավարութեան կեդրոնատեղին:

Ակայեւի տապալումը օրինակելի կը նկատուի դէտերու կողմէ: Իշխանութեան գլուխն էր 1990էն ի վեր· 60 տարեկան, չրջանի ամէնէն ազատական պարագլուխը կը նկատուէր: Երրորդ անգամ վերընտրուած էր 2000ին եւ իր իշխանութիւնը ամրապնդած էր 2003ին, սահմանադրական բարեփոխումով, պաշտպանելով իր ընտանեկան չրջանակին հարստութիւնը:

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

Ռ. ՀԱՅՐիրի սպանութեան առթիւ, ՄԱԿ-ի քննիչ յանձնախումբին եզրակացութիւնները հրապարակուած են Մարտ 24ին: Ըստ քննութեան արդիւնքներուն, Սուրիան պատասխանատու է սպանութեան նախօրեակին Լիբանան տիրող լարուած մթնոլորտին, բայց չըսուիր թէ ո՞վ է սպանութեան բուն հեղինակը: Լիբանանեան կառավարութեան տարած քննութիւնը "լուրջ թերիներ" ունի եւ անհրաժեշտ կը գտնէ միջազգային անկախ քննութիւն մը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Հ. Մուպարաք

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄԱՍԻ

ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՑ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆՆ ՀՈԳԻՈՑ

Աւագ Հինգշաբթի է· եկեղեցական ծիսակատարութեան բացառիկ օրերէն մէկը: Առաւօտեան ժամերգութենէն մինչեւ տունդառայ, ընթերցուածք, երեկոյեան ժամերգութիւն, խաւարում, ժողովրդական ասացուածքով՝ լացի գիչեր, ճոխ ժամանակացոյցը կը զրկէ յոյզերս եւ քիչ մըն ալ աւանդութիւնները յարգելու պատասխանատուութեան մէջ չատոնց եւ բանական թերացածի յանցապարտութեան զգացումս կը մղեն զիս գիչերուան մօտ դէպի հայահոծ արուարձանին փոքրիկ հայկական եկեղեցին:

Առաջին ակնարկով նկատածս միայն ուրախութիւն կրնար պատճառել· քանի իրիկնային այդ ժամերուն ամայի այդ արուարձանին մէջ յանկարծ կը սկսէի տեսնել խումբ-խումբ մարդիկ, զվխաւորաբար երիտասարդներ եւ պատանիներ, որոնք հաւաքուած էին եկեղեցիին բակը եւ անոր առջեւ, մինչեւ փողոցին ծայրը: Կը մտածէի թէ ամէն բան այնքան ալ ժժգոյն չէ հայկական իրականութեան մէջ, գոնէ որոշ արմատներու ամուր կառչած կը մնայ այն ժողովուրդը, որուն հասցէին յաճախ կ'ըլլան այլասերումի այնքան մեղադրանքներ:

Ինչպէս ըսի՝ առաջին ակնարկով միայն:

Երբ հասայ եկեղեցիին առջեւ եւ մըտայ ծոցը այդ բազմութեան, տեսայ որ աւելի կը տիրէր բացօթեայ գիչերաթոյնի մթնոլորտ մը, քան ինչ որ միամտօրէն կարծեր էի, այսչափն՝ եկեղեցւոյ խճողումէն դուրսը մնացած հաւատացեալներու բազմութիւն մը:

Զկարենալ հաշտուելով երեւոյթին, փորձեցի փութով եկեղեցի մտնել, գէթ արարողութենէն տարուելով մոռնալու համար տեսածներս:

Ներսը ասեղ ձգելու տեղ չկայ· լաւատեսութիւնս կրկին կը ծաղկի: Բայց ո՛չ երկարատեն: Կը սկսի անհատնում երթեւեկ մը մոնղներու – եղղներու, ամէն անգամ որ դուռը բացուի կը հասնին դուրսի "խրախճանք"էն ալիքներ կամ թրքերէնով տրպիտութիւններու տարափ մը: Անվերջ չարժում, անվերջ հրմշտուք: Բացի, թերեւս, առաջին կարգի հաւատացեալներէն, մնացեալին համար անկարելի բան է հետեւիլ արարողութեան, զոր զսպց կ'առնեմ որակել կամ արժեւորել: Ցետոյ երբ լոյսերը կը մարին, կը հետեւի խաւարման քարոզ մը՝ անոանների հայերէնով եւ առողանութեամբ: Կանթեղները կրկին կը վառին ու Տէր Ողորմեայի երգեցողութենէն առաջ ժողովուրդին մեծ մասը կը սկսի դուրս ելլել, կանթին սերը արդէն առածի գոհունակութեամբ: Մնացողները կը փորձեն ամփոփուիլ պատշաճ կերպով աւարտելու համար ծիսակատարութիւնը: Ես ալ կը մտածեմ որ մնացողները սերն են բազմութեան:

Վերջապէս արարողութիւնը կը յանգի իր աւարտին: Այս "սեր-բազմութիւնը" կռնակը խորանին տուած այնպիսի ձեւով մը հրմշտուքով դուրս կու գայ որ, լաւագոյն պարագային ինքզինքս կը կարծեմ չարժանկարի սրահի մը ելքին, ծայրագոյն պարագային՝ մարզադաշտի մը: Դուրսը տիրող "խրախճանք"ի մթնոլորտը ալ աւելի կը յագեցնայ նոր ուժերով եւ կը հասնի իր լրումին...

...Աւարտման գիչերը՝ "լացի գիչերը": Ինչ կը վերաբերի ինծի, որոշեցի այլեւս եկեղեցի չերթալ այս պայմաններուն մէջ, խնայելու համար հաւատքիս ու չիղերուս:

ՑԻԿԻՆ

Փարիզ եկած էր եւ Մարտ 24ին ընդունելեցաւ Շիրաքի կողմէ: Ֆիկարոյի տուած հարցազրոյցին մէջ, կ'ուրանայ ամերիկեան ճնշումները իր երկրին վրայ, մանաւանդ սահմանադրական փոփոխութեան առթիւ: Լիբանանի համար կ'ըսէ թէ խոսած է Աասատի եւ Թելաւրած որ գործադրէ թիւ 1559 բանաձեւը, համոզուած է որ համաձայն է, զօրքերն ալ, տեղեկատուութեան սպասարկութիւններն ալ պիտի քաշէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ. զատապարտուեցաւ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Առեանին կողմէ եւ պարտի 138 հազար Եւրօ վճարել քիւրտ երեք ընտանիքներու որպէս հատուցում, որովհետեւ այդ ընտանիքներուն պատկանող երեք պիւղայիներ պայթեցուած էին Տիյարպէքիր 1992 Նոյեմբեր 10ին: Դիակները զտնուած էին չատ պէչ վիճակի մէջ, գլխատուած, ականջները կտրուած:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ մարզին մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մը եղաւ առջի օր, երբ Կալիմարի թիւ 2ը՝ Թերեզա Գրեմիզի ձգեց իր պաշտօնը եւ անցաւ Ֆլամարիոնի հրատարակչատունը, ուր այլեւս նախագահ–տնօրէնուհի է: 16 տարի վարած էր Կալիմարի խմբագրական ճիւղը: Ֆլամարիոնի նոր տէրերը՝ Ռիցոլլի–Գոռիէռ տէլլա Սեռա ցոյց կու տան որ Իտալացիները նոր գարկ մը կ'ուզեն տալ Ֆլամարիոնի եւ կեդրոնացնել մամուլի եւ հրատարակչականի ճիւղերը:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՄԱՑԻ մէկ անտիպ գործը պտնուած է Ապր· Մաանադարանին մէջ: Ցայտնաբերողը եղած է Գլօրա Շոմ, որ կենսագիրն է եւ մանաւանդ Տիւմայի: Վէպ մըն է որ որպէս թերթօն լոյս տեսած է 1869ի օրաթերթի մը մէջ եւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳԱՐՆԱՆԱՔԵՐ ՋԱՏԻԿԸ ՄԵՐ...

Աշետաքեր զանգակներու ղօղանջը, որուն համաչափ եւ, մխանդամային կշռութեաւոր եղեւէջները յանկուցիչ մեղեդիի մը նման կը սփռէ, այսօր, մեր եկեղեցին Հայաստանեայց, վշտաբեկ ժամերու, վշտահար օրերու յաջորդած ցնծութեան բարձրացուցիչ կանչն է մարդանց, մարդոց, անկասկած:

Ուրախութեան անսպառիւտ ճիչն է ասիկա, արդարեւ: Ի տես կեանքի յաղթանակին՝ մահուան վրայ:

Նազովրեցիէն չատ առաջ ալ մարդիկ ուրախ-զուարթ սիրտերով կ'ողջունէին Գարունը՝ ձմրան մռայլ, տաղտկալի գիշերներէն ետք: Սուտիւս, խինդ ու ծափով կը դիմաւորէին ծիլ ու ծաղկի ծլարձակումն ու ծաղկումը, վերթումը՝ ձմրան անհաղորդ եւ անհաճոյ ցուրտ օրերէն ետք:

Կարելի՞ է չուրախանալ ի տես բնութեան զարթուցիչ գոյնին՝ կանաչին երեւումին, լայնարձակ, լայնատարած:

Կարելի՞ էր անտարբեր դիտել առատաբուխ աղբիւրներու եւ յորդաբուխ գետերու կարկաչն ու արագ վազքը ջուրերու: Վերջապէս, չէնչել գնդեր թարմացնող, կուրծքեր զովացնող պաղ հովը Գարնան:

Կարճ՝ մութին, խաւարին վրայ լոյսին արձանագրած անվիճելի յաղթանակը:

Անկասկած, մարդունք, մարդոց համար պաղօրեայ միտումը եղած է մի՛շտ վառ պահել յաւերժութեան զաղափարը: Ասիկա մնայուն տրամադրութիւնն է եղած քանասեր մարդուն: Զգացական թէ լմաց ցական ոլորտներուն մէջ:

Կրօնքները եւ, յատուկ քրիստոնէութիւնը, ահա վառ տրամադրութիւնը կը դարձնեն բարձրօրէն վսեմ գաղափարական մը: զայն կը պարուրեն աստուածային խորհուրդով: Ուստի զարմանալի չէ, որ Քրիստոսի Յնոմնդին եւ Յարութեան գաղափարին չուրջ կը մկկտեղուին վոյթով առաջին քրիստոնեանները:

Յիրաւի, քրիստոնեային համար Աստուածորդիին Յարութիւնը գարնանամուտին, կը դառնայ կեանքին,- իմա՝ Իր,- յաւերժութիւնը ընդգծող, չեչտող սրբազան արարողութիւնը:

Ուրկէ Զատիկը քրիստոնեայ աշխարհին.

-Մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ կեանս պարգեւեաց:

Հազարամեակներու փոշիով ծանրաբեռն հին լմաստուն մխքն է, մտածումն է, որ ցայտուն տարազով մը այս անգամ կը ծաւալի եւ, չուտով իր կայուն-մնայուն տեղը կը հաստատէ մեր աղօթատուներուն մէջ թէ դուրս, դառնալով նշանակ հաւատոյ:

Այսպէս, ուրեմն, դարերէ ի վեր մարդիկ կը բուրվառեն՝ ապառաջարժ երկիւղածութեամբ, կեանքին յաւերժութիւնը խորհրդանշող այս ոտնը:

Կրկնե՛նք: Որքան ատեն որ կը շնչէ մարդ էակը, այնքան ատեն իր մէջ, իմացական-հոգեկան երակի ուղիներով կենդանի բաբախուն ապրում կը մնայ «յաւերժանալ»ու տրամադրութիւնը: Զգուռմը յիրաւի: Կամ՝ կրօնական եզրը գործածելով՝ «աստուածանալ»ու: Ցիշենք, այս առթիւ, Եկեղեցւոյ մեծարելիներէն ծնունդով Ցոյն աղեքսանդրիացի տուրբին Աթանասի սա վկայութիւնը,- «Աստուած մարդացաւ, որպէսզի մարդը աստուածանայ»: Այլ խօսքով՝ մարդը դառնայ նոր մարդ՝ վերարժանալով իր սկզբնատիպ բնութեան ու աստուածային պատկերին:

Ի՜նչ վոյթ, սակայն, թէ ասիկա առ այսօր կը մնայ անհասանելի, անմերձենալի: Կարեւորը միտումն է, ճիգն է բարձրանալու, ազնուանալու: Այս չէ՞ ի վերջոյ մարդուն, մարդոց կեանքին ըուռ այլ ատկային ըմբռնելի իմաստը: Եթէ կը նախընտրէք՝ նպատակը: Աւելին՝ խորհուրդը:

Եւ ժողովուրդներուն մէջ, անկասկած, Հայը կ'ըլլայ առաջիններէն, որ իր սըրտին ու մտքին դարպասները լայն բացած՝ կը դիմաւորէ Նազովրեցիին պատգամը:

Որովհետեւ, ինքնաբուխ մղումով մը, որ գիտակցական պարեգօտ ալ ունէր անկասկած, Հայը կ'ըմբռնէ թէ իր ալ կոչումն է Լոյսին,- իմա հաւատքին,- վերնատուքը կատարել: Եւ, դառնալէ ետք պայն՝ զետեղել իր յարկին տակ, յամենայն սրբութեամբ:

*
**

Տարին կը յատկանշուի զոյգ յոբելեաններով,- 90ամեակ Մեծ Եղեռնի եւ 1600 ամեակ Հայոց Գիրերու Գիւտի:

Մեր հինաւուրց վոթորկալից անցեալի ղէմքը պարզող երկու արարուածներ: Տարորոշ իրենց մանրամասներով: Տարբեր իրենց խորքով: Ասով հանդերձ՝ պատմական երկուքն ալ: Առաջինը, թըւականի կարգով մեր ժամանակներուն հայող, կ'արձանագրէ մեր բովանդակ երկիլի, մեր ողջ պատմութեան սեւ էջերէն ամէնէն անագորոյնը թէ՛ իր տարողութեամբ, թէ՛ իր ծաւալով եւ թէ՛ իր անդրադարձով: Ցետին մանրամասնութեամբ նախօրօք մշակուած ծրագրուած եւ, յամենայն բծախնդրութեամբ ուշի ուշով ի գործ դրուած Ի. դարու երկրորդ տասնամեակի կէսերուն: Գազանաբարոյ մտքացքով: Աննկարագրելի վայրենութեամբ: Անսանելի վայրագութեամբ:

Սեւաթոյր տապանաքարին գետեղուած մը, կարծես արդէն անխուսափելի, անդառնալի իրողութիւն կը դառնայ:

Այլ, սակայն, կայ մեր յաւերժութիւնը արդէն չատոնց ապահոված, չատոնց կայուն-հաստատուն հիմերու վրայ դրածամրապնդած Հայկազեան լեզուն, որուն տառերու յօրինումին, լուսաւոր Գիւտին 1600ամեակը կը նշենք այս տարի, ազգովին, հպարտօրէն:

Ստուգիւ, օրերէն օր մը, ցնծալի օր մը անպայման, իւ ծնէ Հայկեակի երախտաշատ սուրբին՝ Մեսրոպի օրհնեալ ձեռքով կեանքի կը կոչուի մեր հին եւ, միանգամայն առոյգ ու կենսալից հայերէնին Այբուբենը: Ազգային - քաղաքական-հոգեւոր անկախութեանց յատակ առաջադրանքով: Պարզ եւ տրոչ նպատակով: Մաշտոցի կողքին պարտինք մի՛շտ յիշել և, պատուոյ պատուանդանին վրայ ըստ արժանւոյն բազմեցնել Գիւտին մղիչ-գործադիր անունը օրուան վեհափառին՝ Սահակ Պարթեւի: Առանց անտեսելու բարեբախտ դերակատարութիւնը՝ Վռամշապուհ արքայի:

Այսօր, անգամ մը եւս, խինդ ու ծափով կ'ողջունենք գարնանաբեր Զատիկը մեր: Բերկրանքով եւ ցնծութեամբ կը դիմաւորենք քնութեան պտղաբերութիւնը խորհրդանշող նուիրական ոտնը մեր այս: կ'ողջունենք հրաշափառ Յարութիւնը կեանքին՝ վշտամորմոք եւ մշտանորոգ մեր հին եւ ազնիւ լեզուով... Մեծասքանչով:

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ծ. Խ.– "Առաւօտ" օրաթերթը Մարտի սկիզբին չորս թիւով շարք մը հրատարակած է արաբական երկիրներու մէջ գործող հայ կաւատներու ցանցին, ասոնց միջոցով Տուպայ, Արաբական Էմիրութիւններ, Պահրէյն, Լիբանան փոխադրուած Հայուհիներու մասին: Այդ էջերէն վարի արտատպումը ամբողջ շարքէն պատառիկ մըն է միայն որ լայնօրէն կը բաւէ կատարուածին բնոյթին, տարողութեան մասին գաղափար մը տալու:

*
**

Տուպայի հայ կաւատները յայտնի են իրենց գործական անցեալով: Նրանց մեծ մասը Հայաստանում դատապարտուել է նուազագոյնը մէկ անգամ՝ կաւատութեան համար, եւ ազատազրկման վայրում անցկացրել առաւելագոյնը մէկ տարի:

Քանի՞ հայ մարմնավաճառ կայ արաբական երկրներում՝ ոչ ոք չի կարող ասել: Մեր մէկամեայ ուսումնասիրութիւններով՝ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններում, Պահրէյնում, եւ Օմանում այսօր գտնուած են մօտ երկու հազար հայ կանայք, ովքեր ներգրաւուած են այդ երկրների սեքզ-պիզնէսում:

Էլիզ անունով հայ կաւատը 2004 թ. Մարտին Տուպայում էր, այսօր նա կանանց իր խմբի հետ հարեւան Պահրէյնում է: Էլիզի մօտ կան անչափահաս հայ մարմնավաճառներ:

Այդէն չորս տարի Տուպայում գտնուղ երեւանցի մարմնավաճառ Գ.ն ասում է. "Հիմա չատացել են, երեւի մի երկու հազար կը լինեն: Զէք պատկերացնում, թէ հիմա ինչ է կատարւում: Մի քանի օր առաջ գնացել էի «Մարքօ Փօլօ» հիւրանոցի հնդկական ռեստորան, մի քանի Հայի տեսայ, ու մենակ դրանց մակարդակը տեսնէիր, հիմնականում գիւղերի աղջիկներ են": Երեւանցի Կ.ն չատ ազատ ու երջանիկ է այստեղ, ինչպէս ինքն է ասում. "Ամէն ինչ ունեմ, ու ոչ մի պրոբլեմ չկայ իմ կեանքում":

Հայերին միշտպէս կարելի է հանդիպել "Շերաթըն" հիւրանոցի սիսքոթէքում, "Պրոտուէյ" հիւրանոցի պառում: Կէսօրից արդէն նրանք այստեղ են: Ներս մտնող մարմնավաճառներին դիմաւորում են հին ծանօթների պէս: Առանց որեւէ բան պատուիրելու, նրանք կարող են ժամերով նստել պառում:

Ի տարբերութիւն "Շերաթըն"ի եւ "Պրոտուէյ"ի, "Սայկոն" տիսքոթէքում մուտքն ազատ չէ. պէտք է ներկայացնել անձնագիր եւ վիզա: Եթէ անվտանգութեան աշխատակիցները դիմի են ընկնում, որ փաստաթղթերը կեղծ են, ներս չեն թողնում: Այստեղ նաեւ ընտրութիւն է կատարւում՝ տարիքով մեծերին եւ տգեղներին ներս չեն թողնում: "Անոն տանը քսերոքսս ունի, եւ հէնց այդ քսերոքսով էլ կեղծում է փաստաթղթերը: Վիզայի թղթի վրայ լուսանկարները փոխում են, յաճախ վիզան կարող է լինի ուզբեկի կամ ռուսի տուեալներով, երբեմն լուսանկարում լրիւ ուրիշ մարդ է: Ս.ի վիզայում նրա լուսանկարն է, իսկ ազգանունը՝ մի ուզբեկուհու":

Տուպայի յայտնի կաւատներից է Անոյշը: Նա միջնորդ է էմիրութիւններում աշխատող հայ կաւատների եւ Հայաստանի իրաւապահ մարմինների որոշ աշխատակիցների միջեւ: Հէնց Անոյշին են հանդիպել այդ իրաւապահները էմիրութիւնների կատարած իրենց այցելութիւնների ժամանակ:

Հայ մարմնավաճառներին կարելի է բաժանել մի քանի խմբերի՝ մարմնավաճառներ, ովքեր աշխատում են կաւատների հսկողութեամբ, մարմնավաճառներ, ովքեր ինքնուրոյն են աշխատում, որովհետեւ արդէն մարել են կաւատներին ունեցած պարտքերը, մարմնավաճառներ, ովքեր ունեն մշտական յաճախորդներ: Վերջիններս տեղացիների սիրուհիներն են, ովքեր չեն ուզում, որ իրենցից բացի այդ կանայք այլ յաճախորդներ ունենան:

Գիւմրեցի 23ամեայ Դ.ն ունի ռեզիտենթ վիզա՝ երեք տարուայ: Դ.ի քոյրը՝ Ն.ն Քաթարից մի Արաբի՝ Ջամալի ընկերուհին է եւ նրա հետ է ապրում: Ն.ն այլեւս չի աշխատում. Ջամալը թոյլ չի տալիս: Երկու քոյրերը ձեւակերպուած են Ջամալի ֆիրմում: Ն.ն մենեճեր է, իսկ Դ.ն՝ հաշուապահի օգնական: Ռեզիտենթ վիզայի շնորհիւ երկուսն էլ ազատ գնում-գալիս են Հայաստան: Դ.ն յարաբնակում է զբաղուել մարմնավաճառութեամբ:

Կան բազմաթիւ դէպքեր, երբ հայ կանայք ամուսնացել են տեղացիների հետ՝ դառնալով նրանց բազմաթիւ կանանցից մէկը: Այդ կանայք, կրում են ազգային տարազներ, կրօնափոխ են լինում՝ յարմարեցնելով իրենց "տէրերի" բարքերին:

Ծ. Խ.– "Առաւօտ" օրաթերթը Մարտի սկիզբին չորս թիւով շարք մը հրատարակած է արաբական երկիրներու մէջ գործող հայ կաւատներու ցանցին, ասոնց միջոցով մարմնավաճառ Տուպայ, Արաբական Էմիրութիւններ, Պահրէյն, Լիբանան փոխադրուած Հայուհիներու մասին: Այդ էջերէն վարի արտատպումը ամբողջ շարքէն պատառիկ մըն է միայն որ լայնօրէն կը բաւէ կատարուածին բնոյթին, տարողութեան մասին գաղափար մը տալու:

*
**

Տուպայի հայ կաւատները յայտնի են իրենց գործական անցեալով: Նրանց մեծ մասը Հայաստանում դատապարտուել է նուազագոյնը մէկ անգամ՝ կաւատութեան համար, եւ ազատազրկման վայրում անցկացրել առաւելագոյնը մէկ տարի:

Քանի՞ հայ մարմնավաճառ կայ արաբական երկրներում՝ ոչ ոք չի կարող ասել: Մեր մէկամեայ ուսումնասիրութիւններով՝ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններում, Պահրէյնում, եւ Օմանում այսօր գտնուած են մօտ երկու հազար հայ կանայք, ովքեր ներգրաւուած են այդ երկրների սեքզ-պիզնէսում:

Էլիզ անունով հայ կաւատը 2004 թ. Մարտին Տուպայում էր, այսօր նա կանանց իր խմբի հետ հարեւան Պահրէյնում է: Էլիզի մօտ կան անչափահաս հայ մարմնավաճառներ:

Այդէն չորս տարի Տուպայում գտնուղ երեւանցի մարմնավաճառ Գ.ն ասում է. "Հիմա չատացել են, երեւի մի երկու հազար կը լինեն: Զէք պատկերացնում, թէ հիմա ինչ է կատարւում: Մի քանի օր առաջ գնացել էի «Մարքօ Փօլօ» հիւրանոցի հնդկական ռեստորան, մի քանի Հայի տեսայ, ու մենակ դրանց մակարդակը տեսնէիր, հիմնականում գիւղերի աղջիկներ են": Երեւանցի Կ.ն չատ ազատ ու երջանիկ է այստեղ, ինչպէս ինքն է ասում. "Ամէն ինչ ունեմ, ու ոչ մի պրոբլեմ չկայ իմ կեանքում":

Հայերին միշտպէս կարելի է հանդիպել "Շերաթըն" հիւրանոցի սիսքոթէքում, "Պրոտուէյ" հիւրանոցի պառում: Կէսօրից արդէն նրանք այստեղ են: Ներս մտնող մարմնավաճառներին դիմաւորում են հին ծանօթների պէս: Առանց որեւէ բան պատուիրելու, նրանք կարող են ժամերով նստել պառում:

Ի տարբերութիւն "Շերաթըն"ի եւ "Պրոտուէյ"ի, "Սայկոն" տիսքոթէքում մուտքն ազատ չէ. պէտք է ներկայացնել անձնագիր եւ վիզա: Եթէ անվտանգութեան աշխատակիցները դիմի են ընկնում, որ փաստաթղթերը կեղծ են, ներս չեն թողնում: Այստեղ նաեւ ընտրութիւն է կատարւում՝ տարիքով մեծերին եւ տգեղներին ներս չեն թողնում: "Անոն տանը քսերոքսս ունի, եւ հէնց այդ քսերոքսով էլ կեղծում է փաստաթղթերը: Վիզայի թղթի վրայ լուսանկարները փոխում են, յաճախ վիզան կարող է լինի ուզբեկի կամ ռուսի տուեալներով, երբեմն լուսանկարում լրիւ ուրիշ մարդ է: Ս.ի վիզայում նրա լուսանկարն է, իսկ ազգանունը՝ մի ուզբեկուհու":

Տուպայի յայտնի կաւատներից է Անոյշը: Նա միջնորդ է էմիրութիւններում աշխատող հայ կաւատների եւ Հայաստանի իրաւապահ մարմինների որոշ աշխատակիցների միջեւ: Հէնց Անոյշին են հանդիպել այդ իրաւապահները էմիրութիւնների կատարած իրենց այցելութիւնների ժամանակ:

Հայ մարմնավաճառներին կարելի է բաժանել մի քանի խմբերի՝ մարմնավաճառներ, ովքեր աշխատում են կաւատների հսկողութեամբ, մարմնավաճառներ, ովքեր ինքնուրոյն են աշխատում, որովհետեւ արդէն մարել են կաւատներին ունեցած պարտքերը, մարմնավաճառներ, ովքեր ունեն մշտական յաճախորդներ: Վերջիններս տեղացիների սիրուհիներն են, ովքեր չեն ուզում, որ իրենցից բացի այդ կանայք այլ յաճախորդներ ունենան:

Գիւմրեցի 23ամեայ Դ.ն ունի ռեզիտենթ վիզա՝ երեք տարուայ: Դ.ի քոյրը՝ Ն.ն Քաթարից մի Արաբի՝ Ջամալի ընկերուհին է եւ նրա հետ է ապրում: Ն.ն այլեւս չի աշխատում. Ջամալը թոյլ չի տալիս: Երկու քոյրերը ձեւակերպուած են Ջամալի ֆիրմում: Ն.ն մենեճեր է, իսկ Դ.ն՝ հաշուապահի օգնական: Ռեզիտենթ վիզայի շնորհիւ երկուսն էլ ազատ գնում-գալիս են Հայաստան: Դ.ն յարաբնակում է զբաղուել մարմնավաճառութեամբ:

Կան բազմաթիւ դէպքեր, երբ հայ կանայք ամուսնացել են տեղացիների հետ՝ դառնալով նրանց բազմաթիւ կանանցից մէկը: Այդ կանայք, կրում են ազգային տարազներ, կրօնափոխ են լինում՝ յարմարեցնելով իրենց "տէրերի" բարքերին:

ՍՆԱՆԿ ԱՌԻՏՐԱԿԱՆԻ ԽՈՇԵՐ

ՇԹԱՀԱՄԱՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԼԵԱՆ

Հայ գրականութեան մէջ, անտարակոյս՝ մեծ տեղ պէտք է տանք տարեգրքին ու տարեցոյցին, որովհետեւ անոնք բացառիկ դիրք մը կը գրաւեն ժողովուրդի մշակոյթին մէջ, կերպով մը հանդիսանալով աշխարհացրիւ զաղութներու վիճակացոյցը, խօսելով անոնց պատմութեան, ներկային ու անցեալին մասին: Պրպտողը անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը քաղէ տարեգրքէն՝ ճշգրիտ ու մեկին ու այդ պատճառաւ է որ Հայը ո՛ւր որ գացած ու բնակութիւն հաստատած, հիմնած եկեղեցիին ու դպրոցին կողքին հաստատած է նաեւ մամուլը, ուր կանոնաւոր կերպով լոյս ընծայած է իր ժամանակագրութիւնները՝ միշտ տոհմիկ քնոյթով ու տարազով՝ թէ՛ ինքզինք ծանօթացնելու համար աշխարհին եւ թէ՛ միւս կողմէ ճանչնալու համար այն ընկալատուն ու միջավայրը, զոր որդեգրած է իր գնահատութեան համար: Այս պատճառաւ է որ գրեթէ ամէն նորահաստատ զաղութի առաջին գործը եղած է հրատարակել իր տեղեկագիրը – օրագիրը, ճամբը լեզի դարձնելու համար աշխարհին ու հաղորդ մնալով միւս երկիրներու եւ անոնց ժողովուրդներուն պատմութեան, բարքերուն ու սովորութիւններուն:

Արդարեւ, բոլոր այն երկիրներն ու ժողովուրդները, որոնք ինչ-ինչ պատճառներով բաժնուած են իրենց բնական ըրջաններէն ու նոր կենցաղավայրեր հաստատած իրենց համար, անպայման կապ հաստատած են իրարու հետ՝ լրատու գրքոյկներու միջոցաւ: Ես, մանկութեան տարիներուս անդրադարձած էի այս իրողութեան, երբ պատահաբար ձեռքս անցած էր խոալերէն գրքոյկ մը՝ "Իտալիանի նկլ մոնտօ" անունով ("Իտալացիները աշխարհի վրայ"), այն տարիներուն, երբ Իտալիա նուաճելու ձեռնարկած էր Եթովպիան եւ նոր նոր զաղութներ ստեղծելու հետամուտ էր:

Մեկնելով այդ իրողութենէն, ուղղակի տարեգրքերու եւ տարեցոյցներու բովանդակութեան, ուր բանից զուրս եկաւ որ բոլորն ալ իրականութեան մէջ հարազատ վիճակացոյցներն են իրենց ներկայացուցած զաղութներուն ու ժողովուրդներուն: Իսկապէս ամբողջ աշխարհի վրայ հրատարակուած զաղութային տարեգրքերուն բովանդակութիւնը կը բնորոշէ նաեւ տրուած ժողովուրդին սովորութիւնները, բարքերն ու կենցաղը, տեսակ մը անոնց վիճակացոյցն ըլլալով: Բազմաթիւ Հայերու գրադարաններուն մէջ իրենց պատուոյ տեղը ունին Ամերիկահայ Տարեգիրքը, Ռումանահայ Տարեգիրքը, Ցունահայ Տարեգիրքը, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնց բովանդակութիւնը կը բացատրէ նաեւ տրուած զաղութներու Հայերուն կենցաղը, ապրելակերպը եւ այլն:

Այսպէս ուշագրաւ են նաեւ տարիներու ընթացքին Պոլսոյ մէջ հրատարակուած անհամար տարեգիրքերն ու տարեցոյցներ. ինչպէս՝ Թէոդիկ, Երջանիկ, Ս. Փ. Հիւսուանոսի Տարեգիրք, Կալոռջ, Ժողովրդական Տարեգիրք – Միքխու (Միքայէլ Խուպէսէրեան), Ժողովրդական Տարեգիրք (Սահակ Մխիթարեան), Սիմոնիկին Տարեգիրքը, Եգիպտահայ Տարեգիրք, Սուրիահայ Տարեգիրք ու նման բազմաթիւ տարեգիրքեր, որոնք կը խօսին իրենց հրատարակուած շրջաններու Հայերու մշակոյթին, բարքերուն ու կենցաղին մասին: Ինչպէս կը տեսնենք, ամէն շրջանի տարեցոյց ցոլարանն է տրուած ժողովուրդին պատմութեան եւ անոր մշակոյթին ու գրականութեան, անցեալին ու պատմութեան ընթացքին արձանագրած սխրագործութիւններուն, որոնք այնքան հարազատ կերպով կը խօսին ժողովուրդի մը անցեալին մասին:

"Ա կ օ ս"

ՇԱԻԻԼ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՋ ՀՈՎԻՒ

Շաբաթ Մարտ 12ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, սակաւաթիւ հասարակութեան մը առջեւ, տեղի ունեցաւ ծանօթ ծաղրանկարիչ Հովիւիին (Ռընէ Հովիւեան) նուիրուած երեկոյթը։

Բարի գալուստ մաղթելէ վերջ, կրօնական ընկերակցութեանատենապետ, Հերայր Հրաչեան, կարճ պատմականը ըրաւ հայ ծաղրանկարչութեան. ան յիշեց համբաւի տիրացած քանի մը անուններ ինչպէս Ալեքսանդր Սարուխանը՝ եղբայրս, Զիք Տամատեանը՝ Ռումանիա, Տիրան Ամեմեանը՝ Լիբանան կամ Եարալեանը՝ Հայաստան։

Յաւելեց նաեւ որ հայերուս մօտ, «Պանտ տեսինէ»ի աւանդութիւն չկայ եւ այդ, հակառակ դովելի փորձերու ինչպէս օրինակ 1950ական թուականներուն, Փարիզի մէջ հրատարակուող Նուպար Ծովհաննէսեանի «Արաքս» մանկա-պատանեկան թերթը որ քանի մը տարուան կեանք ունեցաւ միայն...

Այս նախաբանէն վերջ, խօսքը փոխանցուեցաւ Արա Գրիգորեանի՝ «Քարիքօլ» հրատարակչական տնօրէնը, որ ներկայացուց իր կողմէ հրատարակուած Հովիւի Հայերուն նուիրուած այս երկրորդ albumը. «Le Clan des IAN. Arménité d'abord» (ԵԱՆերու խմբակը. նախ եւ առաջ հայկականութիւն)։ Ան գնահատեց Հովիւի տարած աշխատանքը որ պարզ բայց նաեւ կծու գծագրութիւններով կը ծաղրէ հայերուս յոռի կողմերը։ Նկարագրելով հատորէն քանի մը պատկերներ, Արա Գրիգորեան ըսաւ որ դժուար էր այս ասպարէզին մէջ մնալ սրամիտ առանց գռեհիկ եւ հասարակ դառնալու, ինչ որ Հովիւ յաջողած էր ընել։ Արուեստագէտը, յատուկ հիմնարով կը ներկայացնէ հայաչխարհը՝ Սփիւռք թէ Հայաստան։ Իր մշակած թեմաներն են ցեղասպանութիւնը, խառն ամուսնութիւնները, ազահութիւնը, եսասիրութիւնը ու նաեւ բարոյական արժէքներու անկումը... բայց, եզրակացուց բանախօսը «նայուածքը միշտ ուղղուած դէպի յոյսերով լեցուն ապագայ մը»։

Կարգ եկած էր Հովիւիին. ան վերյիշեց իր ալեկոծ կեանքէն դրուագներ. ծնած Ֆրանսայի Վիչի քաղաքը, ներգաղթած 1947ին, Սիպերիա աքսոր գացած, ապա վերադարձած Ֆրանսա ուր կ'աշխատակցի բազմաթիւ թերթերու ու պարբերականներու («Լիւի», «Ելլ», «Լը Հէրիսոն», «Փարի-Մաչ», «Լը Քոթիտիէն տը Փարի» ու վերջերս «Ֆրանս-Արմէնի» ամսաթերթ)։

Հեղինակ չուրջ քսան հատորներու, ուրկէն տասը հազար տպաքանակով, Հովիւ խոստովանեցաւ որ հայերուն նուիրուած իր առաջին albumը («Լէ զ'Արմէնիէն», «Հայերը»), ակնկալուած յաջողութիւնը չէր գտած բայց, որոշած էր այդ ուղղութեամբ շարունակել եւ հաղորդեց որ մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ իր նոր աշխատանքը՝ հաճելի անակնկալ մը թէ հայ եւ թէ հրեայ ընթերցողին համար։

Հարցումներու բաժինէ մը վերջ, երեկոյթը աւարտեցաւ albumին ձօնագրութեամբ եւ ընդունելութեամբ մը։

Հ. Հ.

ՍԱՆՏՐԻՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶՆԵՐԸ

«Փարիկրամ» հրատարակչութեան շարքերէն է «Մեր Փարիզը» որուն տնօրէնուհին է Ս. Կիւլպէնկեան։ Տասը տարիէ ի վեր այդ շարքէն լոյս տեսած են յիսուն հատորներ որոնց ամէն մէկը կը ներկայացնէ իւրայատուկ Փարիզ մը։ Գաղափարը ծնած է փարիզցիին առօրեային մէջ մայրաքաղաքը հետաքրքրութեան մասնաւոր տեսանկիւններէ ներկայացնելու նպատակէն։ Այդպէս լոյս տեսած են «Փարիզը հեծանիւով», «Մ'ուր համբուրուիլ Փարիզի մէջ», «Փարիզի մէջ պարել», «Ամէնուն իր սրճարանը», «Բնապահին Փարիզը», «Փոքրիկ փարիզցիին չորեքշաբթիները» եւ միւս հատորները։

«Մէթրօ» օրաթերթին հարցումներուն պատասխանելով Ս. Կիւլպէնկեան կ'ըսէ թէ իրենց ուզածն էր Փարիզի մասին կազապարուած հատորներուն ըրածէն տարբեր մօտեցումով մը ծանօթացնել մայրաքաղաքը։ Նպատակներէն գլխաւորն է նաեւ չատ հանրամատչելի ընել հատորները։ Անոնք կը ծախուին 6 եւրոյի, ինչ որ անմըրցելի գին է։ Ամէն մէկ գրքոյկ չուրջ վեց ամսուան աշխատանքի արդիւնք կ'ըլլայ։

Ֆրանսայի Վիչին քաղաքը, ներգաղթած 1947ին, Սիպերիա աքսոր գացած, ապա վերադարձած Ֆրանսա ուր կ'աշխատակցի բազմաթիւ թերթերու ու պարբերականներու («Լիւի», «Ելլ», «Լը Հէրիսոն», «Փարի-Մաչ», «Լը Քոթիտիէն տը Փարի» ու վերջերս «Ֆրանս-Արմէնի» ամսաթերթ)։

Հեղինակ չուրջ քսան հատորներու, ուրկէն տասը հազար տպաքանակով, Հովիւ խոստովանեցաւ որ հայերուն նուիրուած իր առաջին albumը («Լէ զ'Արմէնիէն», «Հայերը»), ակնկալուած յաջողութիւնը չէր գտած բայց, որոշած էր այդ ուղղութեամբ շարունակել եւ հաղորդեց որ մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ իր նոր աշխատանքը՝ հաճելի անակնկալ մը թէ հայ եւ թէ հրեայ ընթերցողին համար։

Հարցումներու բաժինէ մը վերջ, երեկոյթը աւարտեցաւ albumին ձօնագրութեամբ եւ ընդունելութեամբ մը։

Հ. Հ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՓԱՌԱՑՈՂ ԻՏԱԼԻԱՑ ՄԷՋ «ՕԱՑԱԹ ՆՈՎԱ»Ի ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Իտալիոյ կալաբրէյ քաղաքին մէջ (Միլանոյէն 40 քմ. հեռու), նախաձեռնութեամբ Տօքթ. Անդրանիկ Պալեանի, որ բաւական դժուարութեամբ ձեռք ձգած էր քաղաքապետարանին արտօնութիւնը, տեղի ունեցաւ հայ մշակոյթի փառատօն մը 15 օրերու տեւողութեամբ։ Բացումը կատարուած էր քաղաքապետարանին մէջ, մամլոյ ասուլիսով մը, որուն պիտի յաջորդէին նկարչական քանի մը ցուցահանդէսներ նուիրուած հայկական ճարտարապետութեան, ցեղասպանութեան եւ այլ կարեւոր ազգային նիւթերու։ Յաջորդաբար տեղի պիտի ունենային հայ երաժշտութեան, գրականութեան, պատմութեան եւ դեղարուեստի օրեր։

Մարտ 13ը յատկացուած ըլլալով հայ երաժշտութեան, Տօքթ. Պալեան պատշաճ համարած էր հրաւիրել Նիսի "Սայթ – Նովա" երգչախումբը, որ զանազան ալիքներով համերգներ տուած է արդէն Միլանոյի եւ Ձենովայի մէջ։

Համերգը տեղի ունեցաւ Նուոլօ թէաթրոյի մէջ։ Միլանոյէն հայ երաժշտասէրներ եկած էին ունկնդրելու երգչախումբը, սակայն ներկաներուն մեծամասնութիւնը իտալացիներ էին։

Ցայտագիրը կ'ընդգրկէր երեք եկեղեցական երգեր Եկմալեանէն ու Կոմիտասէն, որոնց կը յաջորդէին դասական ու ժողովրդական փունջ մը երգեր, կարա Մուրզայէն, Պարթեւեանէն, Ալթունեանէն ու Տիգրանեանէն։

Փայլեցան խումբին մենակատարները՝ Տիկին Տ. Կոկէ, Պ. Ն. Տէր Մինասեան եւ Մ. Գոնդէ. իսկ երկար ծափահարութիւններ խլեց, ինչպէս միշտ, Տիկին Անի Երզմատեան–Գոնդէ "Այոյլի"ի դերին ըստանձնելի մեկնաբանութեամբ։ Գնահատելի էր Տիկին Թիւլիէթ Երզմատեանի դաշնակի ընկերակցութիւնը։ Իսկ խմբավար Պ. Յակիկ Երզմատեան բազում չնորհատրութիւններու կողքին, ստացաւ յաջորդ երգահանդէսի մը առաջարկը Միլանոյի մէջ։

Մեր երկիրը փոքր է ու ժողովուրդներու մեծամասնութեան անծանօթ մնացած. նմանդ ձեռնարկներ կ'անդրադարձընեն թէ մեր մշակոյթը յարմարագոյն միջոցն է մեզ դուրս բերելու անդիտացումի չրջանակէն։

ԼԵՆԱ ՋՈՒԼԱՖԵԱՆ

ԴԱՂԹԻԹ ԴԱՂԹԻՒ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Գէորգեան Երիցականց եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 5ին համերգ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի դեսպանութեան 10ամեակին եւ կազմակերպութեամբ հայկական ազգային, եկեղեցական եւ կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւններուն։ Ներկայ եղած են չուրջ 800 հոգի։ Բացումը կատարած է Հայ ակումբի պատենապետ՝ Վահրամ Փիրճանեան. ապա սկսած է դեղարուեստական յայտագիրը։ Բեմ հրաւիրուած եւ խօսք առած է դեսպանը՝ Արա Պապեան, որ չէշտած է ի մէկ այլոց.. «10 տարի առաջ, այս լայնարձակ երկրի մը վրայ անկիւնը, յանձին Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատան, դարձաւ մեր պետականութեան մարմնացումը, մեր անկախութեան նիւթականացած դրսեւորումն ու նրա հաստատումը։ Դեսպանութիւնների առկայութիւնը յոյժ կարեւոր երեւոյթ է, չատ աւելի կարեւոր, քան այսօր ըմբռնում կամ ուզում են ըմբռնել չատերը։ Դեսպանութիւն, ազգային, կրօնական կամ համայնքային չարան-չարաչ հաստատութիւններից հերթականը չէ։ Իր կարեւորութեամբ ու նշանակութեամբ անկրկնելի եւ անփոխարինելի է»։ Իր ելոյթի աւարտին, Արա Պապեան, դեսպանութեան կողմէ, Հայաստանի ոսկեայ խորհրդանշանով պատուած է ձեռնարկին հովանաւոր նուիրատուները։ Ցայտագրի Բ. մասին, հայ արուեստագէտները ներկայացուցած են Հայ եւ օտար դասական երաժշտութեան կտորներ։ Նոյն ձեռնարկը տեղի ունեցած է նաեւ Մոնրէալ Մարտ 6ին։ Բացումը կատարած է Թամար Փօլատեան։ Ներկայացուցած է երաժշտական գեղարուեստական յայտագիր մը եւ խօսք առած է Արա Պապեան։

Livres reçus

SUBLIME AMOUR
(Roman)

SOPHIE FONTANEL

Robert Laffont, Paris 2005

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Զորս օրէ ի վեր բանտարկուած էի երբ իրիկուն մը տաճկան մը եկաւ ձեռքը քարտ փօսթալ մը բռնած։

– Հոս հայերէն գիտցող կա՞յ, հարցուց։

Ձիս ցոյց տուին։

– Կարդա՛ սա տէ Թարգմանէ, ըսաւ պատկերազարդ քարտ փօսթալ մը երկարելով ինծի։

– Բայց չըլլայ որ սխալ թարգմանես, եաքը գլխուդ փորձանք կ'ուզայ։

Քարտ փօսթալին պատկերը ճանչցայ, փայլակ Գոլանճեանն էր զինուորականի տարազով, քարտը ինկլուիւիէն կուգար եւ ուղղուած էր Սեպուհ Ակունիի, պարտուճախուքիչները բոլորովին անվնաս էր։ Թարգմանեցի բառ առ բառ։

Այդ քարտը կը յայտնէր թէ Սեպուհ Ակունին ալ ձերբակալուած էր եւ վրան խուզարկած ատեններն գտած էին այդ նամակը։

Հետեւեալ առտու կանուխ մեր բանտին դուռը բացուեցաւ եւ Թիմուր էֆ. երեւցաւ։

Թիմուր էֆ. սէվքիաթի պետն էր։

– Ժամանակ թերթին խմբագիր Երուանդ Օտեան, դոչեց։

– Ես եմ, պատասխանեցի։

– Զորս հարիւր յիսուն ղրչ. պիտի վճարես։

. Ինչո՞ւ համար։

. Ճանապարհածախս... վաղը առտու ճամբայ պիտի ելլես, ղրամը պատրաստէ՛ եւ եթէ ուրիշ պատրաստութիւններ ալ ունիս՝ ըրէ՛։

. Բայց իմ քովս այդչափ ղրամ չունիմ, առարկեցի, հազիւ 120 ղրչ. կայ ղրպանս։

. Աղիկա իմ գիտնալիք բանս չէ։ Մինչեւ իրիկուն քեզի պահանջեմ 450 ղրչ. ճարելու համար։

. Այն ատեն թոյլ տուէք որ ոստիկանի մը հետ դուրս ելլեմ ու ղրամ ճարեմ։

- Անկարելի է։

. Գոնէ հոս մօտը մինչեւ ժամանակի խմբագրատունը երթամ, հինգ վայրկեանի խնդիր է։

. Անկարելի է, բացարձակապէս անկարելի, ոտքդ այս սենեակէն դուրս չես կրնար նետել։

- Գոնէ թոյլ տուէք որ մէկու մը հետ թուղթ մը ղրկեմ խմբագրատուն։

. Այդ ալ չըլլար...

Եւ Թիմուր էֆէնտի մեկնեցաւ։

Այսպէս ուրեմն հարցաքննութեան, ազատ արձակուելու յոյսը կորած էր։ Հիմա հարկ էր մինչեւ իրիկուն ճամբու ծախքը հայթայթել։

Բայց ինչպէ՞ս։

Մորհուրդ հարցուցի յօն վարդապետին։

. Գնա՛ զօմխէրը տես եւ խնդիրքդ բացատրէ՛, թերեւս ինչ հրամայես տայ դուրս ելլելու կամ գոնէ մարդ մը ղրկելու։

Պահապան ոստիկանին լսի տալ կ'ուզէի զօմխէրը տեսնել խիստ կարեւոր խնդրի մը համար։ Վարդապետին միջամտութեամբը ոստիկանը բարեհաճեցաւ երթալ զօմխէրին քով։

Քիչ յետոյ վերադարձաւ եւ ըսաւ.

. Զօմխէրը հոս պիտի գայ կրնաս հետը խօսիլ։

Արդարեւ զօմխէրը սովորութիւն ունէր օրը անգամ մը այցելելու մեր բանտը։ Ժամ մը յետոյ եկաւ։ Խնդիրս բացատրեցի իրեն։

. Չես կրնար դուրս ելլել, տ'չ ալ թուղթ ղրկել ու ղրկել։

. Թոյլ տուէք որ թէլէֆօն ընեմ խմբագրատուն։

. Այդ ալ կարելի չէ։

. Ուեմն դուք թէլէֆօն ըրէք եւ ըսէք որ ինծի ղրամ հասցնեն։

- Աղիկա մեր գործը չէ։

. Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ։

- Երկար ըրիր, ըսաւ զօմխէրը եւ կըռնակը դարձնելով մեկնեցաւ։

. Դուն ինչ որ պիտի ըրես ըրէ՝ ու թուղթը ինծի տուր, ես իր տեղը հասցընեմ, ըսաւ յօն վարդապետը։

Անմիջապէս թղթի կտորի մը վրայ երկտող մը գրեցի Սարգիս էֆէնտիին եւ Գոնիա երթալս յայտնելով՝ տասը տակի ուզեցի։

Վարդապետը արճեփին ձեռքով թուղթս ղրկեց։

Մարդը քիչ ետքը վերադարձաւ.

–Տպարանը գոց էր, մարդ չի կար, ըսելով։

Ցետոյ հասկցայ որ ապուշը փոխանակ ժամանակի՝ Բիւզանդիոնի խմբագրատունը գացած էր թերեւս գոյն աւելի մօտիկ գտնելով։

Իրիկուն կ'ըլլար եւ դեռ բան մը չէի կրցած ընել։

Ուշ առեն թիմուր էֆէնտի եկաւ։

. Ի՞նչ ըրիր, ղրամը գտա՞ր, հարցուց։

. Ո՛չ, էֆէնտի։

. Ուրեմն մինչեւ իրիկուն կ'երթաս, անկէ անդին կը քալես...

. Մինչեւ ո՞ւր։

. Մինչեւ Գոնիա, պատասխանեց Թիմուր էֆէնտի։

. Քանի՞ օր կը տեւէ։

. Քառասուն օր։

. Ամէն Թիմուր էֆէնտի, ճար մը մըտածէ, ինծի սա փորձանքէն ազատէ...

. Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, ես ղրպանէ՞ս վճարեմ 450 ղրուշը։

. Բայց ես ի՞նչ կրնամ ընել, քովս ղրամ չունիմ, դուրսէն ղրամ բերել տալու համար ինծի թոյլտուութիւն չէք ըներ... խմբագրատունը հոս մօտն է, մէկը ղրկեցէք եւ իմաց տուէք։

Ցոյն վարդապետն ալ միջամտեց.

. Կ'ուզեմ Թիմուր էֆէնտի դուք եթէ ուզէք բան մը կրնաք ընել։

. Մարդ ղրկել չըլլար, բայց թէլէֆօն կ'ընեմ ձեր խաթերը համար։

- Շնորհակալ եմ։

. Հետս եկուր տեսնեմ, ըսաւ ինծի դառնալով։

Մխաին դուրս ելանք ու գացինք սենեակ մը ուր թէլէֆօն կար։

(Շար. 22)

Ջ Ա Տ Ի Կ

ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԵՒ

Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,

le dimanche 3 avril à 14h30

dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux

Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux
Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE

du 28 avril au 5 mai

Renseignements et inscriptions
auprès de :
A ï d a : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
M a ï d a : 01 46 38 28 47

□

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section **«Archaiouys Tathéossian»**
de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai en Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.

Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.

Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

(Շար. Ա. էջէն)

խորագիրն է.- "Սէնթ Հերմինի ասպետը": 900 էջերէ կը բաղկանայ եւ լոյս պիտի տեսնէ Յունիսին: Լսած մասնագէտներու գլխաւոր գործն է Ա. Տիւմայի եւ վէպին: Չէր կրցած վերջացնել: Շուրջ տասը տարի աշխատած է կարգի դնելու համար թերթերը, որ լոյս տեսած էր "Մոնիթէօր Իւնիվէրսէլ"ի մէջ:

ՁԵՆՈՎԱՅԻ արքեպիսկոպոսը՝ ծիրանաւոր Թարչիզիս Պեռթոնէ, որոշ յապաղումով հրահանգած է՝ "Մի կարդաք եւ մի գնէք Տա Վինչի Գոտը": Գիրքը լոյս տեսած է երկու տարի առաջ Մխայեան Նահանգներու մէջ եւ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ հիմերը, բայց արդէն քանի միլիոն օրինակ ծախուած է եւ 44 լեզուներու թարգմանուած: Բարձրացած աղմուկին պատճառաւ կարդինալ Պեռթոնէ արտայայտուած է, մինչ Վատիկան նամն պարագաներու կը նախընտրէ լռել, հարցը թողլով պատմաբաններուն: Վատիկան գիտակից է որ ԱՄՆ-ու մէջ ծագած բանավէճը կրցած է նպաստել հրատարակիչին ակնկալութեան, գիրքին վաճառքը աւելցնելով: Անցեալին, հեղինակը՝ Տան Պրաուն այլ վէպ մըն ալ գրած էր՝ "Հրեշտակ եւ սատանայ" (որու 750·000 օրինակները ապառած են Իտալիա) եւ անոր դէմ ալ խօսած է կարդինալը, ճչգելով թէ իր անունով կը խօսի եւ ոչ՝ Վատիկան: Նիւթը կը վերաբերի սպանուած պապի մը եւ անոր յաջորդող ողբերգական ժողովին:

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond
SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

"Ա Կ Ն" ՀԱՄՈՅԹԸ
FRANCE - CULTURE-ԷՆ
Ձատիկի առաւօտը, Մարտ 27, կիրակի, ժամը 8ին:
www.akn-chant.org

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծնունդի առթիւ ընծայակատարութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Օր. Անի Սիւրահեան 50 Եւրօ, Պ. Էտար Մուրատեան 170, Տիկին Սոնիա Ամարիկլիօ 50, Պ. Արման Օհանեան 105,61, Օր. Փերուզ Ճիւանեան 50, Օր. Մարթոնեան 15, Տիկին Պաղդալեան 20, Տէր եւ Տիկին Արամ Անտրէ Գրիգորեան 300, Տիկին Անտրէ Մանուկեան 40, Մարքըչ Սանտալճեան 100, Պ. Ժան Տապէնեան 30, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ակոթօղլու 30, Տիկին Անանա Քարաթէփէ 10, Տիկին Էլիզապէթ Աֆանասեանց 20, Տիկին Մ. Վարդանեան-Նոանեան 40, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան 50,Պ. Գէօթ Քէչիչեան 200, Տէր եւ Տիկին Արման Տէր Սահակեան 40, Պ. Վարդգէս Փափազեան 40, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ծոլնանեան 150, Տիկին Սիրանոս Քիլիճեան 20, Պ. Էտուար Տէօ 230, Տէր եւ Տիկին Քրիսթին Օսպէռ 25, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փեհլիվան 10, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փեհլիվան-Մարիուս 10, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 120, Պ. Սարգիս Բագրատ 5, Տիկին Սոնիա Մելոռնեան 30, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նազարէթեան 45, Տիկին Նատիա Էրքիչ 30:

(Շար.)

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
Hiver en Armenie
Avion Vols Directs 550€*
+7 nuits Hôtels★★★★
+Petit Déjeuner Buffet
+Transferts
Aéroport
Hôtel
Aéroport
Armavia
Արմավիա
EN COLLABORATION AVEC
LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE
SABERATOURS
→11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՒ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28· Բ· Օր Զատկի
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին: Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի "Վասն հանգստեան նահատակելոց": Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՑՐ Ե. ՎԱՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՒԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·15ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց:

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին: Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :

Les Arméniens
devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

***

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

Ս· ՓՐԿՈՒՍ-ՓԵՏՐՈՍ ԱՒԱՆԻՒԼԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին; Պատարագ՝ ժամը 10·30ին;

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին; Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց:

Ս· ՋԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին; Պատարագ՝ ժամը 10ին; Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՈՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ "Կոմիտաս" երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց: Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԼՈՒՐՄԷՋԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին; Պատարագ՝ ժամը 9·45ին; Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի
Մասնակցութեամբ "Սահակ - Մեսրոպ" երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին; Պատարագ՝ ժամը 10ին; Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն հանգստեան նահատակելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱՌՔՈՒԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Ջ Ա Տ Ի Կ
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 11ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)
«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»
d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0809 K 84078

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 30
MERCREDI
30 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում) 270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·167 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21·167

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՏԻԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՊԱՊԻՆ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲԱՆ

Կարելի է անվարան ըսել թէ Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Աւագ Ուրբաթէն Զատիկ իսկական խաչի ճամբայ մը ապրեցաւ եւ իր երեսումը կրնայ ցաւ պատճառել բայց նաեւ պատճառ է հարցումներու: Ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կայ նման պատկեր մը ներկայացնելու անձի մը, որ կը վարէ (ևթէ կրնայ) Ընդհանրական Եկեղեցին: Կանոնական օրէնսդրութեան համաձայն, միայն ինք, Պապը, կրնայ որոշել թէ ի վիճակի է չարունակելու իր պաշտօնը, բայց եւ այնպէս, այն տպաւորութիւնը կայ որ որոշ չէջապատ մը կը պնդէ որ տեղի չտայ եւ համակերպի ցաւալի պատկեր մը պարզելու, յանձն առնելով իսկ ծիծաղելի կացութիւն մը ստեղծելը: Աւագ Ուրբաթ, Պապը նկարահանուած էր կռնակէն, երբ հեռատեսիլէն կը հետեւէր Խաչի ճամբուն սփոռումին, իսկ կիրակի առաւօտ ալ աւելի ողբալի պատկեր մըն է որ պարզուեցաւ: Կ'լսուէր թէ օրերէ ի վեր փորձեր կ'ընէր որպէսզի կարենար պոնչ Ուռպի էթ Օռպի օրհնութիւնը տալ եւ այդ նպատակաւ ալ եռեւեթ պատրաստուած էր, բայց տատապանքը չկարենալով պարտիլ չկրցաւ մէկ բառ իսկ արտասանել: Զանազ հետեւիլ կարդինալ Սոտանոյի խօսքերուն, որ խուսափեցաւ հոդեւոր ճառէ մը, այլ գոհացաւ Ուռպի էթ Օռպի օրհնութիւնը տալով:

Ուրեմն, հարցումը պարզ է· ինչո՞ւ այս չարաշար ճիգերը այս անտեղի ցուցադրութեան համար, նոյնքան անհամապատասխանելի՝ հաւատացողին եւ անհաւատին համար· Ցանգանքը կը վերագրուի "Լեհերու ակումբին", որ կը չջապատէ պինքը եւ կ'լսուի թէ միայն իրենք կրնան մօտենալ եւ թելադրութիւններ ընել Պապին, որ այդ խմբակէն զատ միայն ծիրանաւոր Ռացինկերը կ'ընդունի: Ամէն պարագայի մէջ, Պապը լինք իսկ, եթէ դիտակից է, պարտի խուսափիլ այս ցուցադրութիւններէն, որոնք ուշինչով կը նպաստեն իրեն եւ Եկեղեցիին: Ընդհակառակն, աւելի կու տայ մամուլի բազմաթիւ անպատեհ ծաղրանկարներու, որոնք անխուսափելի դարձած են:

*
**

Զատիկը տօնուեցաւ ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին մէջ, բայց միշտ ուրախութեամբ չէր: Ֆիկարօ (Մարտ 28) կը գրէ՝ "Լիբանանի մէջ, թակարդ կատքի մը պայթումէն առաջ, Շաբաթ օր քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, նախագահ Էմիլ Լահուտ, սուրիամէտ մահմետական սիւննի, հանդարտութեան ի չահ, ներկայ եղաւ Զատկուան պատարագին, զոր մատոյց մարոնի պատրիարքը, ծիրանաւոր Նասրալլահ Սֆէյր": Ի դէպ, որքան գիտենք, ըստ լիբանանեան Սահմանադրութեան Հանրապետութեան նախագահը –Էմիլ Լահուտ այս պարագային– մարոնի քրիստոնեայ է եւ վարչապետն է որ սիւննի մահմետական է:

*
**

Անգլիոյ մէջ, Գանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը դատապարտած է ինչ որ, ըստ իրեն ապեմատեան ընկերութեան ցաւերն են: "Ժամանակակից մեր մշակոյթին կարեւոր մէկ մասը մերժողական զգացում մը ունի ժամանակին սահմաններուն եւ անցումին հանդէպ, վախը, նոյնիսկ գարշանքը ծերութեան հանդէպ": Ռուսաստանի Ալեքսիս Պատրիարքը բարեկամական նամակ մը ղրկած է Պապին, առողջութեան մաղթանքներով, չնորհաւորած է նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ.ի եւ Անգլիոյ Արքեպիսկոպոսին Զատիկը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՕՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 27/29)

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի նախագահը երեւան երկօրեայ այցին ղլուխ-ղլխի հանդիպում ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Հանդիպումէն առաջ ան յայտնած է թէ քննարկած են Ղարաբաղի հարցը: "Մենք մեր բոլոր գործընկերներով ամէն կերպ կը նպաստենք այդ հակամարտութեան կարգաւորումին" ըսած է ան, յոյս յայտնելով որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի ու Ազրբեջանի նախագահներուն հանդիպումը եւ բանակցութիւնները կը չարունակուին:

Վլ. Պուտին առաջին անգամ ըլլալով գացած է Էջմիածին ուր դինքը ընդունած է Գարեգին Բ.:

*
**

ԱՐԱՔ ՑԵՂԱՊԵՏԵՐՈՒ ԱՅՑԸ

Սուրիայէն խումբ մը արաբ ցեղապետեր երեւան այցի գացած են, ցեղասպանութեան 90ամեակի չրջանակին մէջ: Մարտ 28ին անոնք ընդունուած են նախագահ Վ. Օսկանեանի կողմէ որ չնորհակալութեան արտայայտութիւններով լիչած է արաբ ժողովուրդին 1915ի վերապրողներուն տուած ապաստանը, նեցուկը, անոնց չնորհիւ հազարաւոր կեանքերու փրկութիւնը:

Ցեղապետերը ծանրացած են Հայաստանի ու Սուրիոյ գործակցութեան առաւել զարգացումին վրայ· չեչտած են յատկապէս միջազգային կազմակերպութիւններու չրջանակին մէջ երկու երկիրներու գործակցութեան կարեւորութիւնը:

*
**

ԿԱՐՍ – ԳԻՒՄՐԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂիին ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի Փոխադրութեան նախարարը որ նաեւ հայկական տնտեսական գործակցութեան միջկառավարական յանձնաժողովի նախագահն է, Ի. Լեւիտին, յայտնած է թէ Մոսկուա կը քննէ Կարս – Գիւմրի երկաթուղիին վարձակալութեան հարցը: Նպատակը ներկայիս չգործածուող այդ երկաթուղին վարձքի ճամբով վերստին գործածութեան դնելն է, մանաւանդ որ Կարս – Ախալքալաք երկաթուղիին կառուցումէն աւելի ժամանակ ապրանք կ'ըլլայ այդ կարգադրութիւնը: Ռուս նախարարը աւելցուցած է թէ ներկայիս այդ մասին Թրքական կողմին հետ բանակցութիւնները կը չարունակուին. դրական արդիւնքի պարագային փոխադրութեան ծաւալներն ալ կը մեծնան եւ նոր աչխատատեղիներ կը ստեղծուին ըստ նոյն աղբիւրին: Ի. Լեւիտին խնդրին առընչութեամբ թելադրած է "մէկ կողմ դնել քաղաքականութիւնը եւ հարցը պիտի մնատեսական տեսանկիւնէն":

*
**

Ի. ԱԼԻԵԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ազրբեջանի նախագահը իչխանութեան գլուխ գտնուող Նոր Ազրբեջան կուսակցութեան Գ. համագումարին ելոյթին մէջ անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին: Ըսած է թէ եթէ Փրակեան հոլովոյթին ընթացող բանակցութիւնները արդիւնք չըտան, այլեւս անիմաստ կ'ըլլայ բանակցութիւնները չարունակել: Պնդած է փուլային կարգաւորման տեսակէտին վրայ, յոյս յայտնելով որ կողմերը կը համաձայնին: Հակառակ պարագային իրենք պարտաւոր կ'ըլլան իրենց քաղաքականն մօտեցումները վերաքննելու: "Մենք պատերազմ չենք ուզեր, ապագայի հոյակապ հեռանկարներ ունինք, բայց պարզ է որ ներկայի անորոշ կացութիւնը երկար ատեն չի կրնար չարունակուիլ" ըսած է ան:

*
**

ԼՂՀ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՁԱՒԱԿԸ

Մարտունի չրջանին Վարանդա գիւղէն Ալինա Սեւլիկեան վերջերս ծնունդ տուած է իր տասներորդ զաւկին: Ընկերային ապահովութեան նախարարութենէն յայտնած են թէ յատուկ ծրագրի համաձայն Արցախպանքի մասնաճիւղին մէջ եռամսեայն անունով երեք հազար տոլարի հաչիւ կը բացուի, մօրն ալ պետութեան կողմէ հինգ հազար տոլարի յատկացում կ'ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՋԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ՓՈԽԱՐԷՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԱՂԻ՞ՍԽ

Թուրք մամուլը չարաթաւերջին արձագանգ եղած էր Անգարայի մէջ չրջող չըուկներու, ըստ որոնց Թուրք իչխանութիւնները հետամուտ են ինճիրլիքի ամերիկեան զինուորական խարիսխին լայն չափով գործածութիւնը արտօնելու փոխարէն Ցեղասպանութեան մարզին մէջ ապահովութիւն ստանալու Ուաչինկթընէն: Այլ խօսքով՝ խարիսխը Իրաքի եւ Աֆղանիստանի գործողութիւններուն համար աւելի լայնօրէն կարելի պիտի ըլլայ գործածել, ատոր փոխարէն ԱՄՆ պէտք է խոստանան որ Ապրիլ 24ի առթիւ Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը Կոնկրէսին մէջ պիտի խոչընդոտուի: Թրքական իչխանութիւնները, ըստ նոյն աղբիւրին, այս ապահովութեան փոխարէն կը պատրաստուին Ապրիլ 24ի մօտ Թուականի մը յայտարարել թէ Ինճիրլիքի գործածութեան վրայ դրուած սահմանափակումը կը վերցնեն:

Ատկէ զատ Անգարա ԱՄՆ-ու մէջ հայկական նախաձեռնութիւններուն արգելք ըլլալու մտադրութեամբ կը ծրագրէ հայկական լոպիին դէմ գործի մղել հրէական:

Գիւմրի երկաթուղիին վարձակալութեան հարցը: Նպատակը ներկայիս չգործածուղ այդ երկաթուղին վարձքի ճամբով վերստին գործածութեան դնելն է, մանաւանդ որ կարս – Ախալքալաք երկաթուղիին կառուցումէն աւելի ժամանակ ապրանք կ'ըլլայ այդ կարգադրութիւնը: Ռուս նախարարը աւելցուցած է թէ ներկայիս այդ մասին Թրքական կողմին հետ բանակցութիւնները կը չարունակուին. դրական արդիւնքի պարագային փոխադրութեան ծաւալներն ալ կը մեծնան եւ նոր աչխատատեղիներ կը ստեղծուին ըստ նոյն աղբիւրին: Ի. Լեւիտին խնդրին առընչութեամբ թելադրած է "մէկ կողմ դնել քաղաքականութիւնը եւ հարցը պիտի մնատեսական տեսանկիւնէն":

*
**

Ի. ԱԼԻԵԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ազրբեջանի նախագահը իչխանութեան գլուխ գտնուող Նոր Ազրբեջան կուսակցութեան Գ. համագումարին ելոյթին մէջ անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին: Ըսած է թէ եթէ Փրակեան հոլովոյթին ընթացող բանակցութիւնները արդիւնք չըտան, այլեւս անիմաստ կ'ըլլայ բանակցութիւնները չարունակել: Պնդած է փուլային կարգաւորման տեսակէտին վրայ, յոյս յայտնելով որ կողմերը կը համաձայնին: Հակառակ պարագային իրենք պարտաւոր կ'ըլլան իրենց քաղաքականն մօտեցումները վերաքննելու: "Մենք պատերազմ չենք ուզեր, ապագայի հոյակապ հեռանկարներ ունինք, բայց պարզ է որ ներկայի անորոշ կացութիւնը երկար ատեն չի կրնար չարունակուիլ" ըսած է ան:

*
**

ԼՂՀ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՁԱՒԱԿԸ

Մարտունի չրջանին Վարանդա գիւղէն Ալինա Սեւլիկեան վերջերս ծնունդ տուած է իր տասներորդ զաւկին: Ընկերային ապահովութեան նախարարութենէն յայտնած են թէ յատուկ ծրագրի համաձայն Արցախպանքի մասնաճիւղին մէջ եռամսեայն անունով երեք հազար տոլարի հաչիւ կը բացուի, մօրն ալ պետութեան կողմէ հինգ հազար տոլարի յատկացում կ'ըլլայ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(29 mars)

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԿԻՆ ԵՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵՆԱՏԷՐՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փիկարոյի մէջ (Մարտ 29) Լօռ Մանտըլվիլ վերոնչեալ խորագրին տակ կ'անդրադառնայ կարգ մը Հանրապետութիւններու, որոնց կարգին Հայաստանի եւ կը գրէ՝ – "Ազրբեջանի մեծ հակառակորդ, որու հետ կը ճակատի Ղարաբաղի «սառած» հակամարտութեան համար, Հայկական իչխանութիւնը դիւրաթեք դարձած է այդ հարցը լուծելու իր անկարողութեամբ: Իր նախագահը, Ռոպէր Քոչարեան ղարաբաղեան ծագումով բայց, չվարանեցաւ քուէներու զանգուածային գեղծարարութեան դիմելու: Ընդդիմութիւնը տկար է, բայց, Քոչարեանի ճախողութիւնը Ղարաբաղի մասին եւ տըմտեսական անկումը զարկ կու տան դժգոհութեան: Արտագաղթը զանգուածային է: Զայներ կը բարձրանան խնդրայարոյց ըլլելու համար Մոսկուայի հետ սերտ դինակցութիւնը, ի նպաստ դէպի Արեւմուտք հակումի մը: Վրաստանի օրինակը, դըրացի երկիր, կատաղի վիճարկումներու ծնունդ կու տայ":

*
**

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ Ազրբեջանի, Ղազախստանի, Ուզբեկիստանի, Թուրքմէնիստանի, Տաճիկիստանի, Բելառուսիոյ եւ Ռուսաստանի:

ՖՈՒՏԲՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006
ՁՄԵՌԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Շաբաթ, Մարտ 26ին, իր դաչտին վրայ Հայաստան 1ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Անտորայի: Հայաստանի կէտերը նչանակեցին Յակոբեան 32րդ եւ Պաչատրեան 83րդ վայրկեաններուն: Այս նոյն, Ա. խումբին մէջ, նոյն օրը Ռումանիա 0 – 2 պարտուեցաւ Հոլանտայէն, Չեխիա 4 – 3 յաղթեց Ֆինլանտայի:

Դասաւորման պլուխն է Հոլանտա 13 կէտով, կը յաջորդեն Չեխիա (12), Ռումանիա (10), Ֆինլանտա (9), Մակեդոնիա (5), Հայաստան (4) եւ Անտորա (4):

Հայաստանի յաջորդ մրցումը Հոլանտայի դէմ է, Մարտ 30ին: Ապա, Յունիս 4ին՝ Հայաստան – Մակեդոնիա, Յունիս 8ին՝ Ռումանիա – Հայաստան, Սեպտեմբեր 3ին Հայաստան – Հոլանտա, Սեպտեմբեր 7ին՝ Չեխիա – Հայաստան, Հոկտեմբեր 12ին՝ Անտորա – Հայաստան:

Բ. խումբին մէջ, Վրաստան պարտըուած է Յունաստանէ (1 – 3), Դանիա յաղթած է Ղազախստանի (3 – 0), Թուրքիա յաղթած է Ալպանիոյ (2 – 0): Դասաւորումը կը գլխաւորէ Ուկրանիա 14 կէտով: Թուրքիա չորրորդ դիրքի վրայ է 9 կէտով:

Զ. խումբին մէջ, Լեհաստան 8 – 0 յաղթած է Ազրբեջանի: Դասաւորման գլուխն է Անգլիա 13 կէտով, վերջինն է Ազրբեջան 2 կէտով:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, Դ. խումբին մէջ, իր դաչտին վրայ 0 – 0 արդիւնքի մը հասաւ Զուիցերիոյ հետ: Դասաւորման գլուխն է Իրլանտա 9 կէտով, կը յաջորդէ Ֆրանսա նոյնքան կէտերով: Կը յաջորդեն Իսրայէլ, Զուիցերիա, Կիպրոս եւ Ֆէրոյէ կղզիները:

Շաբաթ երեկոյեան Ֆրանսա պարտի յաղթել Իսրայէլի:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԵՐԲԷՔ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ

ՄՆԱՍ ԲԱՐԵԱՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Բոլոր այն ընթերցողները, որոնք համակարգիչ ունին, իրենց անդլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն կամ իտալերէն գրութիւնները, օրինակ, կրնան դիւրութեամբ չարադրել: Նոյնքան դիւրութեամբ կրնան իրենց ուզած որոնումը կատարել Համացանցի վրայ եւ լատինական այբուբենով որեւէ կայքէջ կարդալ: Միեւնոյն դիւրութեամբ կրնան իրարու համակ գրել կամ արխիւներ առկցել, առանց վախնալու, որ դիմացինը կարդալու դժուարութիւններ պիտի ունենայ: Ունի. տոզ կամ Մաֆինթոշ համակարգեր ունենալը ո՛չ մէկ տարբերութիւն կը առեղծէ:

Հայաշխարհի մէջ յատահատական երեւոյթներու առատութիւնը կրնայ բաւարարել բոլոր ճաշակները: Վերջին տարիներու արհեստագիտական յեղափոխութիւնը անոնց աւելցուցած է մեծապատառ հայերէն գրելու եւ կարդալու հարմարանքը:

Տողերս գրողը տան մէջ Ունինտոզ կը գործածէ, իսկ գործին մէջ՝ Մաֆինթոշ: Սակայն, եթէ պէտք ունենամ գործ մը տունը շարունակելու, անխմաստ է: եթէ տան տպիչս խանգարուի, գործին մէջ չեմ կրնար տպել:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ պոյղ համակարգերուն միջեւ որեւէ հայատառ պիտանի «գործակցութիւն» անկարելի է, համատեղելի (գոմբաթիպլ) տառատեսակ չկայ: Մեզի ծանօթ միակը Արաան/Նամակն է, որ դժբախտաբար թէ՛ տեղնաշարային եւ թէ տպագրական որակի անլուծելի հարցեր տանի: Միւս կողմէ, միջազգային որեւէ վաւերացում չունի, ուստի զայն գործածելը հեռանկարէ զուրկ է. հայերէն կայքէջերը այդ տառատեսակով կառուցուած չեն:

Եթէ նկատի ունենանք, որ աշխարհի համակարգիչներուն մօտաւորապէս 80-85 առ հարիւրը Ունինտոզ կը գործածէ, կը նշանակէ, որ զայն չգործածող հայախօս անձեր աշխարհէն կտրուած են:

Քանի որ գործին մէջ Համացանցի կապ ունիմ, տան մէջ նոյնը ունենալը աւելորդ կը սեպեմ: Գործէն դուրս, հանրային տրեւէ գրադարանի մէջ կրնամ կապուիլ Համացանցին: Ուրեմն, ինչպէ՞ս կը թղթակցիմ ուրիշ անձի մը հետ: Երկու ճանապարհ ունիմ:

Առաջինը լատինատառ իմակներ գրելն է (մեղա՛յ, մեղա՛յ Արտաստին...): Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ցարդ անկարելի է Մաֆինթոշի վրայ յարմարցնել, օրինակ, հայաստանեան տառատեսակներու ծրագրաշարը (Kdwin) եւ համապատասխան տառատեսակները (ARMSCII): Իսկ եթէ ատոնց վրայ կը ծանրանամ, պատճառը այն է, որ ARMSCII նշանագիրները անոնք են, որոնք միջազգային վաւերացում ունին եւ օր մը ի վերջոյ պէտք է միջազգային լիակատար շրջանառութեան մէջ մտնեն՝ Microsoft ընկերութեան ճանապարհով (Microsoftը թէ՛ Ունինտոզի եւ թէ Մաֆինթոշի համակարգը հայթայթողն է):

Երբ կ'ուզեմ ձեռք քաշել լատինատառ իմակներ գրելէ, ստիպուած եմ տունը նամակ գրելու, սալիկի (floppy disc) մը վրայ արձանագրելու, զայն գործի տանելու եւ իմակի մը առկցելու, քանի որ, բարեբախտաբար, թէ՛ Ունինտոզի եւ թէ Մաֆինթոշի Word ծրագրաշարը նոյնական են: Պատասխանը գործին մէջ առկը ցոմով կը ստանամ, սալիկի մը վրայ կ'արձանագրեմ, տուն կը տանիմ եւ համակարգիչիս վրայ կը կարդամ: Եւ այսպէս չարունակաբար...:

Կրնաք երեւակայել, թէ որքա՜ն անգործնական է այս մեթոտը, երբ պէտք է վայրկեանապէս հակազդեմ լուրի մը, դիմումի մը կամ գործի մը խնդրանքին: Պէտք է մէկ օր սպասեմ, իսկ եթէ այդ դիւրը որեւէ պատճառով կարելի չեղաւ աշխատիլ երկու օր, եւ այսպէս չարունակաբար...:

Հայերէն ինչպէ՞ս կը կարդամ Համացանցի վրայ: Internet Explorer կոչուած ցանցախոյզը (browser) հայատառերը չ'ընդունիր Մաքինթոշի վրայ: Բայց Safari կամ Omniweb ցանցախոյզերը կ'ընդունին զանոնք, ինչպէս եւ, օրինակ, «Մարմարա» օրաթերթի տառերը, որոնք առանձնայատուկ են եւ նոյնքան անհեռանկարային, որքան Նամակ/Արաան տառատեսակները: Ուրեմն, Safariով կը կարդամ, բայց ո՛չ կրնամ տպել եւ ոչ ալ Microsoft Wordի վրայ փոխանցել, սալիկիս վրայ արձանագրելու համար, օրինակ, այս յօդուածին համար անհրաժեշտ նիւթը: Այս պարագային, ստիպուած էի Adobe Acrobat ծրագրաշարով պահել իբրեւ անփոփոխելի արխիւ (·pdf), սալիկին վրայ արձանագրել եւ տուն տանիլ՝ գործս չարունակելու համար: Տան մէջ կրնայի այդ արխիւը ընդօրինակել ու փակցնել որպէս Wordի արխիւ եւ, փոխանակ վերատին չարելու քաղուածք մը, պարզապէս ներմուծել (տուեալ պարագային, խորհրդահայ ուղղագրութիւնը փոխելով) գրութեանս մէջ:

Ընթերցողը, հոս հասնելէ ետք, հաւանաբար պիտ պիտի ատատ ու առալարկէ, որ չատախօսութիւնը վերջացնեմ, Համացանցին կապուիմ տունէն ու «տանջանքս» փրկուիմ: Բայց ատիկա հարցին էութիւնը չի լուծեր, քանի որ տառատեսակներու այս խնդիրը Համացանցի գոյութիւնը կը կանխէ: Ցեղոյ, աւելի դիւրին չէ՞, որ ճարտար ծրագրաւորող մը այս հարցը լուծէ եւ մեզ ազատէ այս գլխացաւանքէն:

Անկախաբար այն բանէն, որ տան մէջ Համացանցի կարիքը չեմ զգար, ընթերցողիս առաջարկը լուծում պիտի ըլլար միայն ու միայն որովհետեւ... PC մը ունիմ: Եթէ զայն չունենայի, պիտի ստիպուէի սոյն յօդուածը, օրինակ, սովորական թղթատարով ուղարկել, փոխանակ՝ էլեկտրոնային վայրկեանական ճանապարհին: Իսկ այն թերթերը, որոնք արդէն անցած են համակարգչային չարուածքի եւ պարզապէս իմ կամ ուրիշներու ղրկած յօդուածները այդ ճանապարհով կը ստանան, կը սրբագրեն եւ կ'էջադրեն տեղւոյն վրայ, պիտի ստիպուէին վերատին չարել որեւէ թղթակիցի առաքած յօդուածը, իրենց գործը ի զուր բարդացնելով:

Սակայն, կ'երեւի որ հարցերը միայն PC - Macintosh անհամատեղելիութեան չեն վերաբերիր: Աւելի կարեւոր խնդիրներ ալ կան, ինչպէս կը կարդանք Ռուզան Պօղոսեանի «Ազդ»ի փետրուար 12ի թիւին մէջ հրատարակած թղթակցութեան մէջ:

Այսպէս, «Մատենադարանի Բարեկամներ» հիմնադրամը ներկայիս ձեռնարկած է հայկական համակարգչային նոր տառատեսակներու նուիրուած ծրագիր մը իրականացնելու՝ հայերէն գիրերուս 1600ամեակին առիթով, որ աշնան պատրաստ պիտի ըլլայ: Այս ծրագրին ղեկավարը մեսրոպեան տառատեսակներու ստեղծողներէն մէկն է՝ Ռուբէն Թաւուշեանը, որ այս մասին յայտարարած է...

«Ինտերնէտով հայերէն կայքէջը չափազանց բիչ են, կարելի է ասել՝ այսօրւայ վիճակով հայերէնը ինտերնէտում գրեթէ գոյութիւն չունի, եղածը կարելի է միայն մանկական խաղ համարել: Էլ աւելի բիչ է ժամանակակից Unicode կոդաւորմամբ, կայքերի թիւը: Այստեղ կայ մի լուրջ խնդիր. հայ մշակոյթը շուկայական հետաքրքրութիւն չի ներկայացնում ծրագրեր արտադրող ընկերութիւնների համար: Հենց այդ պատճառով հայերէնի խնդիրը երկար ժամանակ անլուծելի էր, հարցն այնքան էր հասունացել, որ վերջապէս արեւմտեան ընկերութիւնների ծրագրերում հասաւ եւ հայերէնի հերթը եւ ընտեղծուեց որոշ հայերէն օժանդակում՝ առանց մեր մասնագէտների մասնակցութեան ու մեր փոխարէն սկսեցին անել այն, ինչ որ մենք էինք պարտաւոր անել: Ճիշդ է, սկզբունքները, որոնցով նրանք փորձել են լուծել հայերէնի խնդիրները, այնքան էլ չեն քաւարարում մեր պահանջներին, բայց եղածի համար էլ պէտք է շնորհակալ լինենք»:

Ծանօթ է ձեզի այն պարագան, երբ մեր ընտանեկան ուրիշները մեր տեղը կ'ընեն: Հին յանկերգ մըն է, ինչպէս եւ այն, որ յաճախ մեր փոխարէն պատրաստուածը... մեր ընելիքին չափ լաւ չէ: Բայց համակարգչային աշխարհին մէջ, ասիկա հեռու է ունայն զանգատ մը ըլլալէ, այլ՝ չատ լուրջ ուշադրութեան արժանի հարց մըն է:

Այսպէս, օրինակ, Ռ. Թաւուշեան կը մատնանշէ, որ Ունինտոզի համակարգչին մէջ Microsoftը ստեղծած է հայերէն օգնական մը, որով Word ծրագրով կարելի է հայերէն գրել, բայց ուրիշ բան կարելի չէ ընել: Հայերէն ստեղնաշարի երկու դասաւորում առաջարկուած է, որոնցմէ մէկը իբրեւ թէ «արեւմտեան հայերէն» է, իսկ միւսը՝ «արեւելեան հայերէն»: Սակայն, ո՛չ մէկը եւ ոչ ալ միւսը հայաստանեան կամ սփիւռքեան մեքենագրական սկզբունքներուն համապատասխան են:

Ինչո՞ւ այս կիսկատար գործը: Որովհետեւ Հայաստանի այն մասնագէտները, որոնք հայերէն տառերու եւ հայագրութեան զարդացումով կը զբաղին, ցարդ չեն կրցած ստեղծել մասնագիտական կատմակերպութիւն մը, որ այս հարցերուն լուծման մէջ կարենար պիտանի ցուցմունքներ տալ միջազգային ընկերութիւններուն:

Փոխանակ այս հարցերը լուծելու, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ սակն գլուխ կը թուի «անմահութեան» ձգտած ըլլալ, հոս ու հոն տառանեակներով տառատեսակներ ու ստեղնաշարային ձեւեր ստեղծելով: Այսպէս, մեր հրատարակութիւնները ողողուած են անոնցմով, չատերը՝ անճաշակ, կիսաընթեռնլի կամ հակագործուեստական տառերով, որոնք երբեմն կը պահանջեն քանի մը ստեղնաշարերու վարժ ըլլալ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

"Մնաս բարեաւ, սիրելի Հաստատութիւն, դուն որ դարերուդ ընթացքը եղար սրտիս ու մտքիս եւ ինչ դրամերուդ ետեւը անցուցի ցաւի եւ ուրախութեան պահեր, օրւնեալ ըլլաս միշտ ինչ կերտող բարերարներուս յիշատակը յաւերժացնելու համար":

Թէ այս խօսքերը որեւէ իմաստ ունէին, պէտք է մելգոնեանցիի մը հարցնէք:

Ողորմած հօրս վերջին խօսքերն էին, երբ Մելգոնեանի վարժապետանոցը ատարած կը վերադառնար Լիբանան, 1935 թուի ամրան:

Ես Մելգոնեան վարժարանը չեմ յաճախած, սակայն մելգոնեանցիի զաւակ եմ եւ հիմա եթէ կիպրոս ըլլայի, Ֆամագուսթայէն մինչեւ Նիկոսիա եւ Լիմասոլ տանող ճամբուն վրայ կրնայ գտնել Մելգոնեանը եւ աւելին, վարժարանին հիմնադրութեան ալ բանականին ծանօթ եմ, գոնէ մինչեւ 1936 թուականը: Աչուընիս եթէ սխալմամբ ձախ կողմի բլրակին վրայ չենքը չմտնեմ...

Այդ բոլոր մանրամասնութիւնները լսած եմ հօրմէս, երբ յաճախ կը պատմէր Մելգոնեանի մասին:

Վարժապետանոցի առաջին չրջանաւարտներէն էր ան: Խախտը ունեցած էր յաճախ խօսելու մեծ բարերարին, Կարապետ աղա Մելգոնեանին հետ, իր վիլլային ճամբուն կամ Մելգոնեանի մէջ: Այն ժամանակ եղբայրը՝ Գրիգոր աղան, արդէն մահացած էր յետ կտակի դրութեան:

Իր ազգի զաւակներուն հետ ապրելու գոնեան անունը վարժարանի չէնքերու ճակատին փորագրուած էր "Մելգոնեան" "Գ"ով եւ այդպէս ալ կոչուած էր վարժարանը յետագային:

Իրազգի զաւակներուն հետ ապրելու անսահման փափաքը ստիպած էր իրեն որ վարժարանի չէնքերուն կից, չինել տայ իր սեփական բնակարանը, ուր կ'անցընէր ամրան չրջանը հսկելով վարժարանի սաներու հոգատարութեան:

Պէյրութի Քէլէկեան եւ այլ որբանոցներէն հաւաքուած որբերով սկսաւ Մելգոնեան հաստատութիւնը 1924 թուին, նպատակ ունենալով հաւաքել Հայոց բեկորները, որոնք ապրտած էին ջարդէն, ուսման յարկի մը տակ, զիրենք պատրաստել եւ ամրել Սփիւռք հայ լեզուի ուսուցման, ազգի պահպանման եւ աճեցման համար:

Իր զոյդ չէնքերով բլուրի մը վրայ կառուցուած, կրկնակի ծախսալի եղած է չինարարութիւնը եւ նոյնիսկ, վարժարանի արեւելեան չրջանի ժայռոտ գետինը, ուսանողներու յարատեւ աշխատանքով դաշտի վերածուած է, որ տուած է Մելգոնեանի իր լաւագոյն փառքը եւ անունը, անհունօրէն հրճուեցնելով բարեբարը:

Վարժարանի հիմնադրութեան սկզբնական չրջանին տնօրէնութեան պաշտօնով Զաւէն Պատրիարք եւ Մուշեղ Արք. Սերոբեան չատ մեծ դեր ունեցած են Հաստատութեան մէջ, անոնց յաջորդած են հայութեան ամենապատկառելի ուսուցիչները, որոնք սերտնդներ պատրաստած են յաջորդող տարիներուն:

Աւեծին հայեցի ուսումը տիրապետող էր, պատճառ դառնալով չրջանաւարտներուն իրենց ուսման մարդկային երկչոտ ցուցադրման, այն աստիճանի, որ Թորգոմ Պատրիարք Գուշաքեան, տնօրէնին ուղղուած իր մէկ նամակին մէջ անոնց մասին գրած է. "Ձեր չրջանաւարտները այնքան ամչկոտ են որ կարծես տուփէն եղած են":

Մելգոնեան վարժարանը յառաջիկայ տարիներուն արդէն իսկ տիրապետած էր նոյնիսկ օտար լեզուներու ուսուցման ծրագիրներու:

Վարժարանը իր առաջին չրջանաւարտները տուաւ 1930 թուի Ցունիսին: Հայ որբեր էին մեծամասնութիւնը եւ ատոնք թիւով վանեցիներ, որոնք Հայաստան մեկնեցան համալսարանական ուսման համար եւ հայրենիքի կառուցման իրենց տուրքը տալու, նման այն բոլոր մելգոնեանցիներուն որոնք իրենց նպաստը բերելու չմոռցան հանդէպ հայ ազգին, ըլլայ ան նիւթապէս կամ բարոյապէս:

Մելգոնեան Հաստատութիւնը ունեցած է տնօրէններ եւ ուսուցիչներ, որոնց մասին հայրս այսպէս նկարագրած է, թուականի դասաւորումով.

– Փառէն Վարդապետ (յետոյ Եպիսկոպոս):

Գրաբարագիտութեան եւ ծիսագիտութեան հմուտ, աշակերտներէն սիրուած դասախօս էր, հակառակ իր անխնամութեան:

– Վարժարանը ունեցած է տնօրէններ, ինչպէս Գուրգէն Մխիթարեան կարճ չրջանով եւ Գրիգոր Կիրակոսեան մինչեւ 1936 տարեչրջանը:

– Գրիգոր Կիրակոսեան:

Հայրս իրեն կը պարտէր Մելգոնեան յաճախելու բախտը եւ իր կարողութեան ու բարի էութեան առջեւ կը խոնարհին իր աշակերտներէն չատերը, հակառակ պատահած չատ մը անախորժ եւ անպէտ դէպքերուն: Պատկառելի երիտասարդ մըն, լերկ գլխոսն վրայ ի չատ կը բերէին մըտաւորականին յոգնութեան նշանները:

Գծուած հաչիւներէ վեր իր աչխատակիցներուն հետ, իսկ խստապահանջ՝ դասերուն մէջ, ծեծելու աստիճան աշակերտները, յետոյ սրտցաւ կերպով սիրաչահելու համար զիրենք: Իր զայրոյթի պահերուն, այդ "Օչարակը" կը դառնար դառն, – նատէ չո՛ւն, կորսուէ տեղդ, – փրփրած արտայայտութիւններով:

Որեւէ գրութեան մը աւելորդ նկարագրութիւններու կամ արտայայտութեանց համար կը պռոար "աւելորդ չատախօսութիւնն": Իր խրայատուկ գրելու ոճը դիւր չէր գար չատերուն եւ ինք գիտնալով այս կ'ըսէր. "գիս չես հասկնար, գուք լաւ որ սիրտ տարածէք իմ գրականութիւնը, թերեւս յիսուն տարի ետք հասկցա՛ք":

Անողոք քննադատ էր: Իրեն համար...

– Թէքէեանը "Իչխանն էր հայ քերթողութեան":

– Զօպանեանը՝ քրոնիկագիր մը միայն եւ ո՛չ բանաստեղծ:

– Աբիսալմը՝ բանաստեղծ մը չէր, այլ տաղաչափ մը:

– Մեծարենցը՝ քնքչութեան ու թոյրի եւ,

– Դուրեան՝ պզտոզութեան, յոգոմի բանաստեղծներ էին:

– Սիամանթօ՝ հրահռնչ բառերու չինաածքով բանաստեղծ էր թեթեւ խորքով:

– Վարուժանը՝ մեհեանները եւ արտերու երգիչ էր:

Օշական հաշտ չէր համայնավարական սկզբունքներուն եւ յաճախ կը կրկնէր, "ինչպէս կրնայ Թուրքը Հայոմն եղբայրանալ":

Անմոռանալի էին այն պահերը, երբ վայրագ սպանդին զոհ գացած գրագէտի մը մասին ըլլար նիւթը, "Թուրքը սպաննեց զայն" կ'ըսէր արցունքալող աչքերով եւ դանդաղացող ձայնով: Մանաւանդ երբ Գրիգոր Զօհրապի յատկացուած պահուն, գինք փառաբանելով ցոյց կու տար թէ հասարակ ուղեղ մը չէր, "եւ այդ ուղեղը քարով ճմռեցին" կ'ըսէր:

Աւաղ, այս անզուգական քննադատ – դրագէտին մէջ երբեմն ի յայտ կու գային թուեղ եւ անտեղի արտայայտութիւններ, որոնք իր ընկերական միջավայրին վրայ մեծ անդրադարձ կ'ունենային: Ան հաշտ չէր հայրենիքի գոյավիճակին:

Հայրս, Օշականի չատ սիրած աշակերտներէն մին եղած էր եւ որովհետեւ ձեռագիրը ներկայանալի եղած է, Օշականի գիրքերէն "Ծակ Պաուկն էր", "Հաճի Մուրատ" եւ "Մնացորդաց"ը ընդօրինակած է տպարանի համար, Օշականի խնդրանքով:

Օշական միշտ գանգատած է իր ջիղերու տկարութենէն: Աստաչ քար մը իր ջիլիմին վրայ, իր փափաքին զոհացում տրուաւ Հալէպի Շէյխ Մաքսուտ գերեզմանատան մէջ:

– Բարսեղ Կանաչեան:

Հայ երգի մշակը, կոմիտասի ուղիով անած, մշակուած, բնաւորութեամբ դիւթագրգիռ եւ բծախնդիր, սարսափելի պահանջկոտ երաժշտութեան պահերուն: Ուսուցման ժամանակ երբ սխալ ձայնանիշով երգուէր կամ նուագուէր կտոր մը, կը պոռար առանց քաշուելու, – էշեր,... կովեր... ականջ չունի՞ք:

Հայրս եղած էր իր նուագախումբի անդամներէն, Մելգոնեանի մէջ: Այդ նուագախումբը 70–80 հոգինոց, ելոյթներ ունեցած է Կիպրոսի ընտրանիին, կառավարիչին եւ այլ կառավարական տօնակատարութիւններու առիթիւ եւ երբ օտարներ ներկայ ըլլային, նուագախումբէն կը խնդրէին անպայման նուագել "Հոյ Նա՛"ը կամ հայկական այլ երաժշտութիւններ: Մելգոնեան այդ ժամանակներուն նոյնիսկ օտարներուն ծանօթացուցած էր կոմիտասեան եւ հայկական երաժշտութիւնը:

Կանաչեանն ալ, Օշականի նման կը մահանայ օտար հողի վրայ:

– Յովհաննէս Արուսեան:

Ընդհանուր հսկիչ, մաթեմատիկի ուսուցիչ:

Կարճահասակ, կապոյտ աչքերով այս խիստ մարզուն կարողութիւնը եւ փորձառութիւնը որպէս ուսուցիչ անուրանալի էին: Ան մնացած է Մելգոնեան մինչեւ 1932ի ամրան վերջը:

– Զօրիկ Զօրայեան:

Անգլիայէն հրաւիրուած որպէս անգլերէն լեզուի ուսուցիչ: Համուտ անգլերէնի, ֆրանսերէնի, թրքերէնի, յունարէնի եւ լատիներէնի, սակայն ոչ հայերէնի:

– Այդ շրջանին Մելգոնեանի ուսուցիչներէն էին նաեւ Տանճիկեանը, Տօքթ. Հրանդ Հապիչեանը, Արսէն Ամէմեանը, եւ մարզիչ Լեւոն Աբգարեանը: Այս վերջինը նոյնիսկ ինծի մարզանքի ուսուցիչ եղած էր Հալէպի Կրթասիրաց վարժարանին մէջ, ամօրէն, Գրիգոր Պողարեանի ժամանակ:

1933ին Մելգոնեանի ուսուցչական կազմէն ներս փոփոխութիւններ պատահեցան եւ նորանոր ուսուցիչներ եկան լինչպէս, Պօղոս Գէորգեան, Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեան, բանաստեղծ Վահէ Վահեան, Մհեր Գէորգեան եւ բազմաթիւ այլ ուսուցիչներ, որոնք իրենց ծառայութիւնները մատուցանեցին Մելգոնեանի սաներուն:

Եւ վերջապէս, Վահան Թէքէեան:

Բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ ազգային գործիչ: Իր մասին այնքան ծանրացած էր Օշական, որ տղաք կը սպասէին տեսնել մարմնական սիտան մը, այդպիսի մտաւորական հսկայի մը համընթաց: Բայց եկաւ նիհարակազմ, միջահասակ եւ կորաքամակ, ակնոցաւոր ծերունի մը:

Իր բնական եւ հանդարտ էութեան մէջ չէիր կրնար նշմարել իր փոթորկայոյզ "Հայրս հոգին": Կը խօսէր մեղմ հաւիւ լսելի ձայնով եւ աշակերտները խիստ ըզգոյշ էին "Մեծ Հայրիկը" չվիրաւորելու համար:

Մոլի ծխող էր եւ չատ կը հազար: Եւ երբ օր մը բանախօսութեան պահուն, աշակերտներն ալ կը հազային իր խօսակցութիւնը անլսելի դարձնելով, դառնացած աշակերտներուն կ'ըսէր. "...Ես չեմ կրնար հազս զսպել, որովհետեւ տրկար եմ, իսկ դուք եթէ ուղէք կրնաք, ինչպէս որ հիմա լուռ էք...":

Թէքէեան չունէր բարձրախօս ձայն եւ յաճախ դասապահերուն կանգ կ'առնէր դադարի մը համար, տղոց ափսոսանքը իր վրայ հրաւիրելու աստիճան:

Վահան Թէքէեան եղած է Մելգոնեանի վարժապետանոցի առաջին տարուան տեսուչը, սակայն ափսոս միայն մէկ տարի կրցած է պաշտօնավարել Մելգոնեան եւ կլիմայի խստութեան պատճառաւ մեկնած է Եգիպտոս "Ազդակ" թերթի դեկավարութիւնը ստանձնելու:

Կարելի չէ անտեսել հոյլը այս անձերուն, որոնք իրենց չունչէն եւ հոգիէն մաս մը բաժին տուած են հայ ժողովուրդի զաւակներու դաստիարակութեան եւ ազգապահպանումին համար եւ ակամայ կը խոնարհիս այդ զոհաբերութեան առջեւ: Մանաւանդ երբ անձամբ ճանչցած ըլլաս այս ուսուցիչներէն մաս մը, դպրոցական թէ ակումբային չրջանակներու մէջ:

1935–36 տարեշրջանին արդէն իսկ Մելգոնեան վարժարանի վարժապետանոցը աւարտած, հայրս կը վերադառնայ Պէյրութ, նետուելու ուսուցչական ասպարէզ:

Վերեւի յուշերը միայն 1929էն 1936ի տարիներուն համար էին, իսկ այն ինչ որ պատահած է այդ տարիներէն մինչեւ այսօր, մանրամասն տեղեկութիւն չունիմ նման այս յուշերուն, սակայն միշտ հետեւած եմ Մելգոնեանի նուաճումներուն եւ լուրերուն:

Վերջերս կը կարդամ Մելգոնեան Հաստատութեան վակման որոշումին մասին, որ գիս կը վրդովեցնէ, նման որեւէ հայ ուսման օճախի մը վակման լուրին:

Մելգոնեան Հաստատութիւնը 1924էն ի վեր հայ սերունդները կերտած է, զանոնք կեանքի ասպարէզ նետելով լիովին պատրաստուած ուսման մակարդակով: Ունեցած է նախանձելի հայ ընտրանի ուսուցչական կազմ մը իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ: Իսկ վարժարանին դիրքը նմանապէս նախանձելի է, որովհետեւ Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ աշխարհի կեդրոնը գտնուող երկրի մը մէջն է, դիւրամատչելի բոլորին:

Արդեօք կարելի չէ՞ր վերատեսութեան ենթարկել այս վակման որոշումը եւ փոխարինը աւելի զարգացնել ու ճոխացնել երբեմնի այդ ուսման նշանաւոր օճախը, նոյնիսկ գոյն համալսարանի վերածելով:

Օտար պատմագէտներ նոյնիսկ, ինչպէս գերմանացի Հելմութ Քոհլ ըսած է այս որոշումով առնուած սխալ քայլերուն մասին, թէ Հայերը պէտք չէ Կիպրոսի այս վարժարանը փակեն, չկորնչցնելու համար այնպիսի պատմական վայր մը եւ թերեւս դաղութ մը:

Թերեւս, կարելի է առարկայօրէն չմօտենալ այս հարցին:

Ե. Մ.

"Նոր Օր"
Մարտ 19

ԳՂՋՈՒԹԻՆ ԴԺԳՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ «Պէզճեան» վարժարանի աշակերտները սկսած են հրատարակել «Պէզճեանի Ձայնը» տեղեկատու թերթիկ մը, հայերէն եւ թրքերէն ուղիէ էջերէ բաղկացեալ: Այդ էջերուն մէջ, հայերէնը մեծամասնութիւն կը կազմէ: Առաջին էջի վրայ, տրուած է վարժարանին հակիրճ պատմականը, ապա, աշակերտները, կը վերյիշեն յիշատակելի օրեր, այցելութիւններ եւլն.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՇՈՒԻՑԱՐԴԱՐ

Հալածանք եւ Դիմադրութիւն

ՎԱՀԱՆ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ

Ազատ խօսքի կեդրոն, Երեւան 2004

«ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ԴԵՐԸ»

Այս խորագիրով գրութիւն մը լոյս տեսած է «Թէմիւօ» պարբերականին Մարտ 23-ի թիւին մէջ: Գերմանիոյ (ՍՓՏ) կուսակցութեան թուրք երեսփոխան Վուրալ Էօկէր գրած է թէ հայկական տարագրութեան մէջ գերմանացի քաղաքական դէմքեր մուրանալի դեր կատարած են: Տըւած է Պ. Ֆոն Շէլէնտորֆի անունը. ան հրամանատարն է գերմանական բանակին. 1921ին գերմանական թերթի մը մէջ գրած է թէ տարագրութիւնը անխուսափելի էր, քանի որ իթթիհատականներուն եւրին Հայերը Ռուսերուն միանալով պատերազմեցան, մեծ թիւով Թրքական զինուած քանդուեցաւ, հայկական հրոսակներու կողմէ չուրջ 60 հազար թուրք սպանուեցաւ:

Գրութիւնը մէջբերած է թուրք պատմաբան Ի. Օրթայլըի «Օսմանեան կայսրութեան մէջ գերմանական հեղինակութեան ազդեցութիւնը» հատորին ըսածն ալ թէ «Հայկական տարագրութիւնը թելադրուած էր գերմանական սպայակոյտին կողմէ»:

Թերթը տեղ տուած է Պոլսոյ Գանտիլլի թաղին հայկական եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ Տիգրան Գէորգեանի տակնկիռին ալ թէ Գերմանացիները այդ տարիներուն Պաղտատեան երկաթուղիին շինութեան ձեռնարկած ըլլալով, չէին փափաքեր որ ներքին խառնակութիւններ ըլլան, այդ նպատակով պաշտպանեցին Հայերու այդ չրջանէն տեղահանութեան տեսակէտը:

Ըսուած է տակաւին թէ գերմանացի զօրավար Հանս Ֆոն Զէէքթ 1918ին Պոլիսէն գերմանական բոլոր պիւանները նաւով մը Գերմանիա փոխադրած է, հակառակ օսմանցի գինուորականներու արգելք ըլլալու ջանքերուն:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Թխմուր էֆ. սկսաւ խօսիլ:

Սարգիս էֆ. խմբագրատունը էր: Իմացուցին թէ իր աներձափին՝ երկաթի վաճառական Միհրան էֆ. Գարագաշեանի տունը կը գտնուէր, որ նոյն մէջոցին կը բնակէր Բանկալթիի կողմը: Թխմուր էֆ. անդիմը բացատրեց եւ ըսաւ որ երթան զինքը գտնեն:

Վերադարձայ բանտ բաւական յուսահատ վիճակի մէջ:

Հետեւեալ առտու արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլէինք եւ արդէն իսկ գիշերը բաւականին յառաջացած էր: Գիտէի որ խմբագրատան մէջ ամէն մարդ զբաղած էր. ո՞վ գործը պիտի ձգէր եւ երթար Սարգիս էֆ. փնտռելու:

Կէս գիշերը անցած էր երբոր թխմուր էֆ. եկաւ զիս գտնելու.

– Ո՞չ ըրիր, դրամդ եկա՞ւ հարցուց:

– Ո՛չ, պատասխանեցի, վայրկեանէ վայրկեան կը սպասեմ կոր:

– Եթէ մինչեւ հիմա չեկաւ, ա՛լ տակէ եառքը գալիք չունի:

– Վաղը առտու անպատճառ կը տանիմ, վստահ եմ:

– Վաղը առտու չատ տուշ է:

– Կարելի չէ՞ որ ցերեկուան կառախումբով երթանք:

– Ճամբորդի համար հիմակ մէկ կառախումբ կայ որ արշալոյսին կը մեկնի եւ անոր հասնելու համար մութին ճամբայ ելլելու է հոսկէ:

Մինա բանտակիցներս փութացին ինծի օգնութեան եւ ջանացին համոզել թխմուր էֆէնտին, որպէսզի մեկնումս օր մը յետաձգէ:

Նախ ընդդիմացաւ, ի վերջոյ կրցանք զինքը համոզել:

– Շատ աղէկ, ըսաւ, ձեր ամէնուն խաթերը համար, իմ անձնական պատասխանատուութեանս ներքեւ օր մը պայմանաժամ կու տամ:

Ամէնքս միաբերան չնորհակալ եղանք այս մեծանձնութեանը համար:

Ամբողջ փորձանքէ մը ազատած էի եւ կրցայ հանգիստ քնանալ մինչեւ առտու: Եթէ Թխմուր էֆէնտի յամառէր անպատճառ երկուշաբթի արշալոյսին ճամբայ հանելու զիս՝ պիտի ստիպուէի Իզմիթէն մինչեւ Գոնիա ոտքով ճամբորդելու:

Իր բարեացակամութենէն օգտուելով ըսի.

– Եթէ երբեք Գոնիայէն աւելի հեռուն պիտի ղրկեն զիս, խնդրեմ՛ք որպէսզի ըստ այնմ հոգամ պէտքերս եւ աւելի ղրամ ուզեմ:

– Թուղթդ Գոնիայի համար գրուած է, հետեւաբար Գոնիա պիտի մնաս, հանգստեց լինծի:

– Արդեօք կը թանտարկե՞ն զիս հոն:

– Չէ՛, աքսոր կ'երթաս կոր հոն, երաշխաւոր մը կու տաս եւ քեզ ազատ կը թողուն, միայն թէ ամէն օր պիտի երթաս «խապաթը վիճուտա» ընելու:

– Այդ դիւրին է:

Թխմուր էֆէնտի մեկնեցաւ:

Բաւական հանդարտած էի: Գոնիա վերջապէս բնակելի քաղաք մըն էր ու Պոլսոյ մօտ, մանաւանդ երկաթուղիի գիծին վրայ:

Սակայն հանդարտութիւնս երկար չտեւեց:

– Ամէնքդ ալ այսպէս իրարելով ճամբայ հանեցին, ըսաւ փաթթոցաւոր հօճան որ անկողնին մէջ երկնցած մեզ մտիկ կ'ընէր:

– Ի՞նչպէս, ըսի, մթթէ Գոնիա չպիտի՞ տանին զիս... բայց տոմսակը այդ տեղի համար պիտի առնուի:

– Գոնիայէն թերեւս անցուընեն, չարուներկեց հօճան, բայց չեմ յուսար որ հոն թողուն, Գոնիա Հայերուն համար աքսորավայր չկրնար ըլլալ:

Հօճային այս խօսքերը կրկին միտքս խռովեցին, բայց ալ քունս եկած էր ու անկողին մտայ:

(Հետեւեալ առտու կանուխ թխմուր էֆէնտի երեւցաւ:

– Որո՛ւ որ լուր պիտի ղրկես չուտով գրէ՛ ու թուղթը ինծի տուր որ ղրկեմ իր հասցէին ըսաւ:

Նոյն ժամուն Սարգիս էֆէնտի տակաւին խմբագրատուն եկած չէր կրնար ըլլալ: Թուղթս գրեցի «Ժամանակ»ի գրծակատար Պ. Լեւոն Պիւլպիւլեանին ու յանձնեցի թխմուր էֆէնտիի:

Քիչ յետոյ եկաւ զիս տեսնելու բարեկամս ճարտարապետ Պ. Ստեփան:

– Բանի մը պէտք ունի՞ս, հարցուց:

– Այո՛, ըսի, վաղը արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլեմ, չուտով հանդարտին պարտքի վարչութիւնը գնա՛, Լեւոն էֆէնտի Տէմիրճիպաչեանը տես եւ ըսէ իրեն եւ միամտամայն խնդրէ՛ որ ինծի երկու տակի տայ: Եթէ չէ եկած, տպասէ:

– Շատ աղէկ, ըսաւ բարեկամս ու ճամբայ ելաւ:

Կը մտածէի որ թերեւս ճախող դիպուածով մը չէի կրնար խմբագրատունէն դրամ առնալ, ատոր համար կ'ուզէի գոնէ մէկ երկու տակի ունենալ գրպանս:

Բայց, բարեբախտաբար վերջապէս եկաւ Պ. Լեւոն Պիւլպիւլեանը թխմուր էֆէնտիի ընկերակցութեամբ:

(Շար. 23)

(Շար. Ա. Էջէն)

Թիւն չէ, Սահմանադրութեան հանրաքուէի "այո"ի քարոզչութեան ձեռնարկեց օտար երկրի մը մէջ, պատասխանատուով լրագրողներու հարցումներուն: Ֆրանսա եւ Ճափոն կառչած մնացած են երկու հարցերու շուրջ.- 1) Չինաստանի դէնք ծախելու անպարկոյշն ջնջումը. 2) հիւլէական իթէր փորձառական ապագայ չարժիչին վայրը: Նախագահը այցելած է նաեւ Այչէի տիեզերական յուցահանդէսը: Իրեն ընկերացած են Տրնտեսութեան նախարարը եւ աւելի քան տասնեակ մը գործարարներ:

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, մէկ չաբթուան ընթացքին երրորդ ոճրափորձ մըն ալ պատահեցաւ Մարտ 26ին, քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, մայրաքաղաքին հիւսիս-արեւելեան շրջանը, որ վեց վիրաւորներ պատճառեց: Թաղամասին քաղաքապետը յայտարարած է.- "Նոյնիսկ եթէ օրական մէկ ոճրափորձ դործեն, միացած պիտի մնանք": Այս արարքներուն նպատակն է երկիը քաոսի ենթարկել, ամէն գնոնի վրայ՝ քաղաքական, ապահովութեան եւ տնտեսական: Այդ իսկ պատճառով, Սուրիան կը մեղադրուի այն պատճառաբանութեամբ որ, իր չահն է նման կացութիւն մը ստեղծել իր դրացիներուն եւ սպառարկութեանց հեռացումին իրրեւ հետեւանք:

"ՈՉ"Ը կը շարունակէ յառաջդիմութիւն արձանագրել Ֆրանսայի մէջ, Սահմանադրութեան հանրաքուէին կապակցութեամբ: Մարտ 29ին, Ֆիկարօ կը հրապարակէր նոր հարցախոյզ մը (չորրորդը) ուրկէ կը պարզուէր որ "այո"ի կողմնակիցները 46% են եւ "ոչ"ը հասած է 54%ի: Այս հարցախոյզը ցոյց կու տայ նաեւ որ "ոչ"ը հող կը չահի դլխաւորաբար ընկերվարական չարքերուն մէջ:

ԱՆԱԳԱՄԱ չի յաջողիր դադրեցնել այն բարենորոգումները, որոնք պարտադիր էին Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւններուն համար: Ինչպէս հաստատած են դէտերը եւ մամուլի թղթակիցները, կառավարութիւնը յուրջ դժուարութիւններու կը բախի ամէնէն կարեւոր բարենորոգումները –որոնք կը վերաբերին պատժական օրէնսդրութեան– դործադրութեան դնելու համար (Ապրիլ 1): Լուրջ մտահոգութիւններ կը տիրեն, նաեւ մամուլի ազատութեան գետնի վրայ: Միւս կողմէ, ազգայնական ծայրայեղ զդացումներ ալ երեւան եկած են կրկին ի պատասխան Քիւրտերու Ամանորի ցոյցին առթիւ Մէրսին, ուր քիւրտ պատանիներ փորձած էին Թուրքիոյ դրօշակը այրել: Շաբաթ մը առաջ, վեց հոգի որոնց մէջ հինգ մանուկներ, ձերբակալուած են եւ բանտարկուած: Միջադէպը ծանր հետեւանքներ ունեցած է նաեւ բանակին Սպայակոյտին մէկ հաղորդագրութեան պատճառով, ուր կ'ըսուէր.- "Ոմանք մը անձեր, որոնք ոչ մէկ յարգանք ունին արժէքներու հանդէպ, չատ հեռու գացած են Թրքական դրօշակին առելութեան մէջ: Նման առելութիւն մը ամբողջովին անթացատրելի է եւ անարդարանալի: Պարզապէս, պատահարութիւն է": Այսքանը պատճառ եղած է կիրքերը հրահրելու եւ որեւէ ձեւով չի նպաստեր Թուրքերու եւ Քիւրտերու փոխադարձ հասկացողութեան: Լէյլա Զանա բսած է որ հարկ է խաղաղօրէն հեռացնել դրդռող տարրերը յանդելու համար տեւական խաղաղութեան մը: Անցեալ ամիս, զօր. Գիւլիւքանթ, ցամաքային բանակին հրամանատարը յայտարարած էր որ քիւրտ ըմբոստներու թիւը Թուրքիոյ մէջ զգալի չափով նուազած է, ինչ որ կրնայ չեչտել բարուած կացութիւնը:

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆի նոր իշխանութիւնը արդէն իսկ խնդրայարոյց է եւ չանք կը թափէ օրինաւոր ընոյթ առնելու համար: Նոր դեկավարները ամրապնդած են Բակիեւի իշխանութիւնը նոր խորհրդարանին կողմէ եւ վերջ տարով չինովնութեան նախկին Ազգ. ժողովին առկախումէն եւք: Գլխաւոր չինովնութիւնը ստեղծուած էր նախկին (երկու հոսանք) ժողովին եւ նորին (մէկ հոսանք) համակեցութեան պատճառով: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը չատ յստակ չէ եւ նոր Արտաքին նախարարն ալ՝ Ռոզա Օտունբայեւա, որ ապստամբութեան գլուխն է, արդէն իսկ կը քննադատուի:

ՄՈՆԱՔՈՅի Ռենիէ Գ. իշխանը մինչ ծանր վիճակի մէջ էր, Մարտ 29ին, եւ կը գտնուէր ազդու խնամքներու բաժանմունքը, արուեստական շնչառութեամբ: Ցոյս չկար որ փրկուի, եթէ նոյնիսկ կը չանայ տոկալ:

SOCOFRAM

IMPORT - EXPORT

FRUITS SECS — LEGUMES SECS
OLIVES — PRODUITS ORIENTAUX
FROMAGES

DRIED FRUITS — PULSES — OLIVES
ORIENTAL PRODUCTS — CHEESES

O.P.A DISTRIBUTION

SOCOFRAM SARL
3, Allée des Coquelicots
Z.A. Hautes Varennes
94471 BOISSY ST LEGER CEDEX
Tél : 01 56 73 93 93
Fax : 01 56 73 93 94

17, rue d'Avignon
Bât. C2 — Fruileg 674
94574 RUNGIS CEDEX
Tél : 01 46 87 40 32+
Fax : 01 46 87 12 69
E-Mail : socofram@wanadoo.fr

O. P. A. DISTRIBUTION
M.I.N. 705 Les Arnavaux
13323 MARSEILLE Cedex 14
Tél : 04 91 21 40 20
Fax : 04 91 21 40 28
E-mail : opadistribution@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT
POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005
> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier
Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL
Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux
Section «Dirouhie Serengulian» organise
un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

VOYAGE en BULGARIE
A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section «Archaiouys Tathéossian» de Paris
organise un circuit du 7 au 14 mai en Bulgarie.
Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.
Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.
Renseignements et inscriptions, avant le 3 avril auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

Section «Archalouîs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements auprès de Nazélie Fourtune au 01 45 84 57 18 le soir.

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 3 avril à 9 heures 30
«Les Arméniens d'Egypte»
dans le cadre de l'émission «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux».

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution de son dernier roman paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— Présentation de son dernier livre
et
— Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée par l'UCFAF et la JAF

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)
«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»
d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire
Sujet :
Les Arméniens devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

François-Joël THIOLLIER
Récital de Piano
«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

ARMENIE
Vols Directs
PARIS › EREVAN › PARIS
Séjours à la Carte
Circuits Guidés de 8 Jours et de 12 Jours

Saberatours SevanVoyages

SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 52 55 55
fax 56 40 30
sabera@armincom.com

www.saberatours.fr

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE Armavia Արմավիա

Studio VICKEN 20052

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 31
JEUDI
31 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·168

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21·168

ՀԱՑԵԻԹՐՓԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՒՅԶԻ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ

Թուրք մամուլը Մարտ 28-29ի թիւերով կ'արձագանգէր հարցախոյզի մը որ կատարուած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ մէջ, թրքական եւ ամերիկեան երկու հիմնարկի կողմէ : Նպատակը եղած է չափել երկու ժողովուրդներուն իրարու հանդէպ մնացեալ արամադրութիւնները : Թուրքիոյ մէջ հարցախոյզը կատարուած է աւելի քան երեք տասնեակ քաղաքի 1219 բնակիչներուն ներգրաւումով, Հայաստանի մէջ Երեւանի ու ինը այլ քաղաքներու մէջ, հազար հոգիով : Մասնակից Հայերու միջին տարիքը եղած է 43,5, Թուրքերունը՝ 36,4 :

Ինչ կը վերաբերի Հայերու պատասխաններուն, անոնց ամէնէն ծանօթ պետական դէմքերը Մ. Քէմալ ու Թալաաթը, Էնվէրն են : Գրեթէ հազարն ալ ըսած են թէ 1910ական տարիներու Բ. կէսին Անատոլուի բնակիչ հարիւր հազարաւոր Հայեր սպաննուած, կամ տարագրուած, վտարուած են :

Նոյն զանգուածը 94,1% համեմատութեամբ դէմ արտայայտուած է զաւկին Թուրքի մը հետ ամուսնութեան, մօտ 70%ը ըսած է թէ չի փափաքիր Թուրք բժիշկի մը կողմէ բուժուիլ : 45%ը ժխտական պատասխանած է դործի վայրին, բնակած չէնքին, թաղին մէջ Թուրքի ներկայութեան մասին հարցումին :

Հայաստանցի մասնակիցները "դէչ" որակած են երկու երկիրներու ներկայի յարաբերութիւնները ու միայն 14,7%ը ապագային դրական զարգացումի յոյս յայտնած է : Մեծամասնութեան համոզումով կացութեան գլխաւոր պատասխանատուն Ցեղասպանութիւնն է :

Թուրքերու պատասխաններուն մէջ զարմանալի կը նկատուի որ մօտ 17%ը Հայերը Հրեայ կը կարծէ, մինչ Հայերու 99,2%ը դիտէ որ Թուրքերը մահմետական են : Անոնց 33,6%ը ըսած է թէ Հայերը ընդհանրապէս Թուրքերը չեն սիրեր· Թուրքերուն մասին նոյն համոզումը ունի Հայերու 51,3%ը :

Երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները կոդմերուն ի չահ զարգացնելու նպատակով նախընտրուած մարդը թէ՛ Հայերուն, թէ՛ Թուրքերուն կարծիքով միջպետական յարաբերութիւններու մարդն է (Թուրքերը 57,8%, Հայերը 74,8%) :

Այս վերջին կէտը այն եզրակացութեան մղած է որ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութեան համար հոգեբանական գետինը պատրաստ է :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏ ՉԱՓ ՈՒ ՉԱՓ

Թրքական կիսապաշտօնական մամուլը ամէն օր նոր աղբիւր ու ձեւ կը գտնէ կրկնելու համար թէ Ցեղասպանութիւն գործուած չէ : Մարտ 29ի "Միլլիյէթ"ը կ'արձագանգէր վարչապետարանի պետական դիւանները ընդհանուր տնօրէն Ե. Սարըալայի հետեւեալ յայտարարութեան թէ 15 տարուան ընթացքին 1 միլիոն փաստաթուղթ պրպտած են ու Ցեղասպանութեան փաստ չեն գտած : Պրպտած են վարչապետարանի, ներքին ու արտաքին գործերու, ոստիկանութեան արխիւները : Միայն գտեր են փաստեր թէ տեղահանութիւնը "հայ բնակչութեան դէմ ապստամբութիւնը կանխելու եւ հայ կոմիտէներու Ռուսերու հետ գործակցութեան արգելք ըլլալու նպատակով կատարուած է"...:

Այդ մօտեցումով տակաւին ըսուած է թէ Ֆրանսայի մէջ որպէս Ցեղասպանութեան գոհի խորհրդանիշ արձանը դետեղուած Կոմիտասն ալ միայն 14 օր Զանդըլըլի բանտը պահուելէ ետք Պոլիս դըրկուած է, ուստի Ցեղասպանութեան գոհ չէ· "ան իր փափաքով Փարիզ գացած է ու հոն մահացած" ըստ Սարըալայի :

Պոլիսէն հայկական կայքէջեր կը տեղեկացնէին նոյն օրը թէ Պատրիարքարանը յայտնած է թէ ոչ մէկ Հայ կը պնդէ Կոմիտասի 1915ին մահացած ըլլալուն մասին :

ԻՐԱՔ

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ԱՌԵԻԱՆԳՈՒՄ

Իրաքի մէջ Մարտ 28ին հայ լրագրող մը առեւանգուած է : Ան կը կոչուի Օվհաննէս Օհաննէսեան (37 տարեկան) ռումանական Լիպերիա թերթին թղթակիցն է : Լուրը հաստատուած է ռումանական աղբիւրներէ : Իրեն հետ ռումանացի երկու այլ լրագրող ալ առեւանգուած է : Ֆրանսական մամուլն ալ լայն տեղ կու տայ ռումանացի երեք լրագրողներու առեւանգումին : Անոնք հինգ օր է պաղատած էին եւ առեւանգուած էին Մարտ 28ին :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՐԱՏ լերան էջ մը նուիրած է Փիգառօ (Մարտ 30) ճամբորդութիւններու իր էջին մէջ, ուր այցելութեան հրաւէր ալ կայ եւ հակիրճ պատմականը : Կը յիշէ նաեւ որ ըստ հայկական հաւատալիքի մը Աստուած արգիլած է բոլոր մահկանացուներուն զագաթը բարձրանալ : Արարատ, կը գրէ յօդուածագիրը, խորհրդանիշն է Հայոց Ցեղասպանութեան "վատնուկ հարցին" : Նկարահանելը արտօնուեցաւ միայն 2004ին, որովհետեւ հոնկէ տիրապետութիւնը կայ Պարսկաստանի, Հայաստանի եւ Նոյնիսկ Ադրբեջանի վրայ :

ԱՐԻԷԼ ՇԱՐՈՆ այլեւս կրնայ գործադրել Գազային դօտին պարպելու իր ծրագիրը, Մարտ 28ին Քնէսէթը (Խորհրդարան) մերժած ըլլալով հարցը հանրաքուէի դնելու օրինագիծը : Տեղատորուած Հրեաները կը սպասնան որ պայքարը փոդոց պիտի իջնէ եւ "քաղաքացիական պատերազմ" կը խոստանան Շարոնի, քանի չկրցաւ յետաձգել կամ չնչել որոշումը :

ՔՈՖի ԱՆԱՆԻ տղան ալ՝ Քոժօ Անան կասկածելի գործունէութիւն մը ունեցած է "քարիւղ անունդի փոխարէնի" ՄԱԿ-ի ծրագրին մէջ, որ ըստ 1996 Դեկտեմբերի Թիւ 986 բանաձեւին Թոյլ կու

(Շար·ը Դ· էջ)

ՏԵՐՈՒՆԻ ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Ցաւով խմացանք, որ յետ երկարատեւ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ· տոքթ· Արթիւր Պէյլէրեան Մարտ 29ի երեկոյեան, փարիզեան բուժարանի մը մէջ, ուր կը գտնուէր վերջին շաբաթներուն :

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը ծնած էր 1925 Դեկտեմբերին Մեծ Կղզի (Պոլիս)· նախ յաճախած է Ֆէրիդիւղի "Մէրմէճեան" վարժարանը : Ուսումը շարունակած է Բանկալթիի Վիէննական Միխթարեանները, ուր երեք տարի մնալէ ետք, անցած է Կեդրոնական, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1945ին : Կեդրոնականէն ետք հետեւած է Պոլսոյ Համալսարանի (Պէյազիթ) դրականութեան եւ հնախօսութեան ճիւղերուն եւ ստացած է համապատասխան վկայականները 1952ին (եւրոպական արուեստ) եւ 1953 (հնախօսութիւն), 1955ին (ընդհանուր աշխարհագրութիւն), 1956ին (թուրք լեզուի պրուեսոր) : Կարճ շրջան մը վերատեսչութիւն ըրած է Ս· Խաչ Դպրեվանքը : 1956 Սեպտեմբերի Պոլսոյ պատահարները պատճառ եղած են որ սկսի հետաքրքրուիլ Հայկական Հարցով : 1959ի վերջերը գաղթած է Փարիզ : Փարիզի մէջ 1972ին Սորպոնէն ստացած է Պատմութեան տոքթորի տիտղոսը, երբ դատակազմի դնահատանքով ներկայացուցած է իր ատարտաճառը՝ «L'origine de la question arménienne du traité de San-Stefano au Congrès de Berlin» (յարդ անտիպ) :

Արթիւր Պէյլէրեան հեղինակ է բազմաթիւ գործերու եւ հրատարակուած իր գլխաւոր հատորն է «Les Grandes Puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les archives françaises (1914-1918)» որուն նախաբանը գրած է Ժան-Պաթիսթ Տիւրոզէլ, լոյս տեսած Սորպոնի տպարանէն : Ամբողջ կեանքին երկայքին բացառիկ ճեռնհասութեամբ եւ համառութեամբ ուսումնասիրած է Հայկական Հարցը եւ բազմաթիւ յօդուածներով արտայայտուած մեր մասին ֆրանսական թէ հայկական մամուլին մէջ, գլխաւորաբար "Յառաջ"ի : Այս մասին դեռ առիթ կ'ունենանք աւելի մանրամասն խօսելու :

Արթիւր Պէյլէրեան իսկական մասնագէտ մըն էր Հայկական Հարցին եւ այդ ուղղութեամբ կատարած իր պրպտումները եւ ունեցած ծանօթութիւնները գինք դարձուցած էին մէկը այն սակաւաթիւ մասնագէտներէն, որոնք կ'արտայայտուին ամենայն լրջութեամբ եւ միայն խորապէս ուսումնասիրելէ ետք որեւէ հարց : Իր մահով, հայութիւնը կը կորսնցնէ Հայ Դատին նուիրուած քիչերէն մէկը եւ որու բացակայութիւնը պարապ մը կը ստեղծէ այդ մարզին մէջ :

***

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ՝ Տիկին Ֆրանսուազ Պէյլէրեանի եւ զաւկին :

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՄԲՈՒՐԳ

(Մարտ 29/30)

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 28ին, Խորհրդարանին մէջ, Սրտագին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան պատասխանած է երեսփոխաններու հարցումներուն : Անոնցմով նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցը : Նախարարը ըսած է թէ հաւանական է որ այլ առեանգներու մէջ ալ ան քննարկուի, քանի որ Հայաստան ու Ադրբեջան Եւրոպական Խորհուրդին անդամ են ու հարցը բոլորը կը հետաքրքրէ : Մանաւանդ որ Բաքու չատ յարձակողական ընթացքով կը փորձէ հարցը տանիլ այլ առեանգներ ուր գերատկիռ է տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը : Ինչ կը վերաբերի խըմնդիրին Եւրոպական Խորհրդարան փոխադրութեան, Վ· Օսկանեան ըսած է թէ առիկա չատ հաւանական չի նկատեր, թէեւ ոչինչ կարելի է բացառել :

Ըստ նախարարին, հարցը այսօր քաղաքական մակարդակով քննարկումի առարկայ է եւ ոչ թէ իրաւական կամ պատմական : "Այս բոլորը հաշուի առնելով, թերեւս մեր դիւանագիտութեանը, նաեւ խորհրդարանական դիւանագիտութեանը յաջողուի է ինչ-որ չափով խուսափիլ մեզ համար ծայրայեղ վնասակար ինչ-որ դրսեւորումներից" ըստ է Վ· Օսկանեան :

Նախարարը իր պատասխաններուն մէջ տեղ տուած է Շահումեանի շրջանին ալ· ըսած է թէ այսօր թէեւ միջազգային հանրութեան համար Լեռնային Ղարաբաղը ԼՂԻՄ-ի տարածքն է, չի նշանակեր թէ մենք հաշտուած ենք այդ մրցքին հետ : Ան վստահութիւն տուած է որ սեղանի վրայ է Հիւսիսային Մարտակերտի, Արեւելեան Մարտունիի, Շահումեանի խնդիրը : Անոնք տարածքներ են որոնք կը գտնուին ադրբեջանական գըրաման տակ :

***

ՃԱՄԲՈՒ ՑԵՆԱՊԱՏԻ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Մարտ 28ին, Եղէգնաձոր – Գլաձոր – վերնաշէն ճամբուն վրայ չուրջ 12 մեթր երկարութեամբ և 4 մեթր բարձրութեամբ ձիւնապատը փլած է : Նորոգութեան աշխատանքներու պատճառաւ ճամբան մասամբ փակուած է :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ ՄԷՋ

Հայկական Ցեղասպանութեան մասին դիտաժողով մը տեղի կ'ունենայ Երուսաղէմի Վան Լէեր հիմնարկին մէջ, Ապրիլ 7ին : Ձեռնարկը բաղկացած է երկու նիստէ որոնց առաջինը անդրադարձ կատարած է, երկրորդը՝ երբայերէն : Կը մասնակցին Եհուտա Պաուէր (Երուսաղէմի Երբայական համալսարան եւ Ողջակէզի թանգարան), Ամֆէն-Գլօտ Մուխաֆեան (Փարիզի համալսարան), Յարութիւն-Ռեմոն Գէորգեան (Փարիզի համալսարան), Արա Սարաֆեան (Կոմիտաս հիմնարկութիւն – Մեծն Բրիտանիա), Հիլմար Գայդըր, Յորճ Հինդլեան, Յոնա Ուայց (Երուսաղէմի Երբայական համալսարան), Եաիր Օրոն, Ամոս Կոլոպէրկ եւ ռաբունի Արիէլ Փիքար :

Դիտաժողովը բաց է հանրութեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԵՐԲ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարիներ առաջ, կառավարիչ (Սպանիա) ինքնավար կառավարութիւնը հակայական գումար մը տրամադրած էր, որպէսզի կառավարներէն Windows ծրագիրը առեղծուի: Եթէ չենք սխալիր, արդէն ըստեղծուած է: Խօսոնացիները, որոնք թէ-աքանակով մեզմէ աւելի չեն, արդէն ըստեղծած են Windowsը: Իսկ մե՞նք: Թառումեան կ'ըսէ..

«Չեմ կարծում, որ որեւէ Էստոնացի հրաժարուի համակարգչային ծրագրերը Էստոներէն ունենալուց: Հայերիս մէջ այլ պատկեր է. ներկիս ամենաարագ մակարդակներում անտարբեր մօտեցում է դրսեւորւում, շատերը ներկիս սկզբունքօրէն դէմ են հայերէն ծրագրեր ուսեցնալուն, պատճառաբանելով, թէ իբր անգլերէնով աշխատելն օգնում է լեզուին տիրապետելուն: Առ այսօր ներկիս ուղղագիր չունենք: Սա խօսում է ազգային պատկերի բացակայութեան մասին: Օրինակ, հրմա էլ կարելի է հլ-փոստով հայերէն նամակներ գրել, սակայն մեծ մասը չգիտէ, իմացողն էլ չի ուզում օգտըւել այդ հնարաւորութիւնից: Այս երեւոյթը խոստ ասեխնգատացնող է»:

Եթէ անգլերէնով գործիք մը աշխատցնելը լեզուին տիրապետելու օգնէը (լեզուս մը քանի մը գործիքներու ցուցմունքներուն ընթերցո՞ւմն է), մարդ կրնայ հարց տալ, թէ ինչո՞ւ Ամերիկայի մէջ բջջային հեռաձայնի տարբեր տեսակները կոճակ մըն ալ ունին, որով կարելի է գործողութիւնները կարդալ... ապաներէն:

Իսկ հայերէն իմակ չգրելը, երբ կարեւորութիւնը կայ, ծուլութեան, անհոգութեան կամ առորակայութեան բարդոյթի նշան պէտք է սեպել: Գրողը, թերեւս, իր ուղղագրական սխալները կը փորձէ ծածկել... լատինական տառերուն ետին: Կամ աւելի գործնական է իրեն համար կրիայի արագութեամբ լատինատառ գրել, քան հայատառ: Վերջապէս, կրնայ ըլլալ, որ լատինատառով շատ վարժ մեքենագրող է, հետեւաբար՝ ի՞նչ օգուտ ունի քանի մը շաբաթ կամ ամիս տրամադրել արագ հայերէն մեքենագրելու, քանի որ կարեւորը հաղորդակցելն է...:

Կայ նաեւ այն պարագան, երբ հայերէն տառերու չգոյութիւնը (օրինակ՝ Երեւանի համացանցային սրճարաններուն մէջ) իմակագիրը կը պարտադրէ անգլերէնի անցնելու, քանի որ լատինատառ հայերէնն գրելը օտարոտի է իրեն համար: Դեռ չհաշուենք այն իրողութիւնը, որ Kdwin-ը, հայերէն հիմնօրինակ (standard) ըստեղնաշարերու կարգին, ունի "Armenian Typewriter" կոչուած մը, որ... հայատառնեան գրամեքենաներուն յատուկ է, իսկ ափիւնքանը (Օլիմփիա գրամեքենաներու ստեղնաշարը ամէնէն տարածուածն է) կը փայլի իր բացակայութեամբ: Ճիշդ է, ծրագրաշարը առիթը կու տայ ըստ կամս ձեւաւորելու ստեղնաշարը, բայց մարդ կրնա՞յ իր ամէն հանդիպած համակարգիչին վրայ ժամանակ կորընծցնել այդ գործը կատարելով՝ քանի մը վայրկեան գրելու սիրոյն:

Անշուշտ, հայերէն Windowsի ստեղծումը, որ ինքնին չահեկան բան մը պիտի ըլլայ, մանկավարժական առումով մեծ օգնութիւն մը պիտի ըլլայ հայաստանեան արեւելահայերէնին տահմանափակուած երեւոյթ մը պիտի մնայ, ճիշդ այն ձեւով, ինչպէս կը պատահի վերջերս հայացած Google որոնիչին պարագային: Երկու պարագաներուն, ստեղծուողը խորհրդահայ ուղղագրութեամբ է կամ պիտի ըլլայ: Դասական ուղղագրութեան տիրապետելու նուրբ գործը կրնայ ամբողջովին ձախողութեան մատնուիլ, երբ բոլորվին խորթ ուղղագրութիւն մը կու գայ գործին խառնուելու: կարելի է պատկերացնել, թէ որքա՞ն վրտանդաւոր կրնայ դառնալ այդ ուղղագրութեամբ գործիք մը յանձնել սփիւռքահայ երեխային ձեռքը: Նոյն անլուծելի թնճուկին է, որ տասնամեակներով Հայաստանի տպուած մանկական ու պատանեկան գրականութիւնը անչարժար կը դարձնէր, մինչեւ որ ընթերցողը իր ուղղագրութեան տիրապետած չըլլար:

Հարցը դիւրաւ լուծելի է, եթէ նախաձեռնութիւնը ըլլայ դասական ուղղագրութեամբ արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն Google եւ Windows ստեղծելու: Ինչո՞ւ չէ: Եթէ համակարգչիչս կրնամ Զիմպապուէի անգլերէնով ճեւաւորել ըստ կամս, ինչո՞ւ չկարենամ վնտրել հայերէնի տարբեր տեսակներու միջեւ: Ինչո՞ւ Սփիւռքը (կամ Հայաստանը, հրաչքով) չհետապնդեն այս գործին իրականացումը: Այլապէս, ո՞ւր կը մնայ «մէկ ազգ, մէկ հայրենիք» հանճարեղ նշանախօսքը...:

Ի դէպ, Փետրուար 12ի նոյն թիւին մէջ Աղաւնի Ցարութիւնեան ստորագրած է յօդուած մը, որ կը վերաբերի «Ազգ»ի առաջատար դիրքին որպէս Հարաւային Կովկասի գլխաւոր համացանցային լրատփիւռ: Հոն գրուած է, թէ «հայերէն գրանշանների միջազգային ճանաչման եւ ըստանդարտացման համար հիմնական խոչընդոտ-պատրուակ է այն, որ առայժմ չի յաջողուել ճոյնականացնել արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի այբբենական եւ ուղղագրական համակարգերը»:

Որքան կը հասկնանք, «այբբենական համակարգին հարցը այն է, որ «խորհրդահայ» ուղղագրութեան կողմնակիցները չեն ուզեր հրաժարիլ այն չինծու գաղափարէն, որ «եւ» եւ «ու» երկձայները այրուբենին մէջ տեղ ունին որպէս առանձին դիրքեր: Հանրայայտ փաստ է, զոնէ համակարգչային մասնագէտներուն, որ Լեզուի տեսչութիւնը եւ հայերէնագէտներու զեկավար խաւը չեն համաձայնիր գոնէ այս պարագային զիջում մը ընելու, որպէսզի հիմնօրինակները հաստատուին, առ որ անկ է յղուին և վերջապէս հայերէնը մըտնէ որեւէ համակարգիչի մէջ, ինչպէս ռուսերէնը կամ այլ ոչ-լատինատառ լեզու մը: Այսպէս է, որ սայլը խրած կը մնայ իր տեղը:

Ինչ կը վերաբերի «ուղղագրական» համակարգին, կ'արժէ յիշեցնել, որ «արեւելահայերէնի ուղղագրական համակարգ» չկայ. պարսկահայերէնը նոյնպէս արեւելահայերէն է, իր ուրոյն տարբերութիւններով, եւ որքան որ մեզի յայտնի է, մինչեւ այսօր... «արեւմտահայերէնի ուղղագրութեամբ» կը գրուի:

Այդ յօդուածէն կ'իմանանք, որ 2000-2002ին «Ազգ»ը շատ աւելի կը կարդացուէր ռուսերէն, քան հայերէն լեզուներով: Ինչո՞ւ: Շատ պարզ է: Եթէ մեր քաղաքի հանրային գրադարանը երթամ եւ Համացանցի վրայ աշխատիմ, կրնամ ռուսերէնով կարդալ «Ազգ»ը, բայց իրաւունք չունիմ համակարգիչին մէջամտելու եւ որեւէ ճեւով անոր կազմը փոխելու՝ նոր տառատեսակներ աւելցնելով, քանի որ Windowsի կազմին մէջ հայերէնը պտրութիւն չունի որպէս հիմնօրինակ ունեցող լեզու, ի տարբերութիւն... աղրբեջաներէնի եւ վրացերէնի: Երբ որեւէ տեղ հայերէն կ'ուզենք կարդալ, նախ պէտք է համակարգիչին նկարագիրը փոխել...:

Ա. Ցարութիւնեան գրուցած է ճարտարագէտ-ծրագրաւորող Վաւերի Մարկարեանի հետ, որմէ քաղած է հետաքրքրական նկատողութիւններ չրջանին մէջ Համացանցի, միամուլին եւ հայալեզու ելեկտրոնային ընթերցումին մասին: Ըստ լրագրողուհիին, «ինտերնէտից օգտուողները բաւատեղեակ են, որ հայերէնով նամակագրութիւնն անհնար է (ասիկա անհիշդ է, ինչպէս Ռ. Թառումեանը նշած էր. Վ.Մ.), դրան փոխարէն օգտագործըւում են լատինական գրանշանները: Վաւերի Մարկարեանի կարծիքով, հայկական գրերի ստեղծման 1600ամեակ նշելու պայմաններում նման իրողութիւն ուղղակի խայտառակութիւն է, որի համար պատասխանատու են մեր հսպսարակութիւնը, պետական ղեկավարութիւնը եւ գիտական ոլորտի ներկայացուցիչները»:

Մարկարեան (մականունը կը գրենք ըստ «Ազգ»ի ձեւին) մատնանշած է կարգ մը հարցեր, որոնք ներկայ են Wordի՝ բառակարգիչ ամէնէն ժողովրդական ծրագրաշարին մէջ: Հոն հայերէնը լինքնաչխատ տողադարձ չունի, ուղղագրական եւ քերականական ստուգումի ծրագիրներ չկան, նամակագրութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը յառաջացնէ, թարգմանիչ ծրագիրներ գոյութիւն չունին, եւայլն: Եթէ չենք սխալիր, նոյնպէս հայերէնի բառարան մըն ալ չկայ եւ ոչ ալ տուեալ բնագրի մը մէջ տառանիշ կամ բառ որոնելու եւ փոխելու գործողութեան կարելիութիւնը:

Այս բոլոր պատճառներով, ինչպէս կը մատնանչէ Ռ. Պօղոսեան իր թղթակցութեան վերջաւորութեան, «հայալեզու ելեկտրոնային բովանդակութեան ստեղծուՀմը ներկայ պահին հրամայական է դարձել յատկապէս կրթական ոլորտի համար, բանզի առանց հայերէն համակարգերի Հայաստանի դպրոցներուի համակարգչային ու ինտերնէտ կապն ուղղակի դատապարտուած են ձախողման»:

1600ամեակին առիթով ասանդական ծախ ու ծնծղային փոխարէն, այս տեսակի ստեղծումներ շատ աւելի մնայուն արժէք մը պիտի տնտեսան, որպէսզի Մեսրոպ Մաշտոցի գիտը չարունակէ իր անխափան ընթացքը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ԴԱՒՈՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ռ.Ա.Կ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ «ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ»ԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը վերջերս իր մամուլին մէջ հրատարակեց հաղորդագրութիւն մը, որ կը վերաբերէր Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու ծրագրին դէմ բողոքարկու Պօղոս Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մուրթաֆեանի, "Մեսրոպ Արք. Մուրթաֆեան բանաարկութեան մէջ" խորագրով: Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութեան սոյն հաղորդագրութեամբ բացայայտած դիրքը սխալ կը գտնեմ հետեւեալ պատճառներով.

1) Հարցին էութիւնը անտեսելով, չատնահատել կերպով, Մուրթաֆեան Պատրիարքին անձը խծբծանքի եւ անարգանքի ենթարկուած էր, փոխանակ Մելգոնեանը փակելու դէմ անոր ստանձնած դատական նախաձեռնութիւնը քննարկելու:

2) Իրմէ համար խորունկ վիշտ է տեսնել որ Ռ.Ա.Կ.ը ազգասպահպանման իր հիմնական առաքելութիւններէն չեղելով՝ ոչ մէկ քննադատական խօսք ունի Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան այժմու ղեկավարութեան Մելգոնեանը փակելու հակազգային որոշումին դէմ, բայց բուռն կերպով քննադատելով, խծբծելով եւ անարգելով Մեսրոպ Պատրիարքը, որ Մելգոնեան կատակը իրագործող եւ ապա զայն Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան փոխանցող պատրիարքութեան այժմու ղեկավարը ըլլալու հանգամանքովը օրինական ու բարոյական իրաւունք ունի Մելգոնեանի ճակատագրով զբաղելու:

Անդրադառնալով առաջին կէտին՝ Մուրթաֆեան Պատրիարքը անարգող բազմաթիւ էջերուն մէջ կար ճշմարտութիւն մը, որով կը յայտնուէր թէ ասկէ ժամանակ մը առաջ Եւրոպայի մէջ Թրքահպատակ քարոզչութիւն կատարեց ան, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութիւն մուտքը յաջողցնելու համար: Պատրիարքին այս ոչ հայանպատակ արարքին դէմ այդ ժամանակ յօդուած մը գրած ըլլալով հանդերձ, այսօր, նոյն Պատրիարքին ստանձնած ազգօգուտ նոր նախաձեռնութիւնը գնահատելու չեմ զլանար, եւ ոչ մէկ հակառութիւն կը զգնեմ այս արարքին մէջ, ճիշդին ճիշդ, սխալին սխալ ըսելով:

Ինծի առաւելագոյն անհանգստութիւն եւ մտահոգութիւն պատճառողը կուսակցութեանս այժմու սխալ դիրքորոշումն է այս չատ տխուր կացութեան հանդէպ: Երբ աշխարհի վրայ ցիրուցան հազարաւոր Մելգոնեանցիներ եւ անոնց համակիր գանգուածները, կազմակերպութիւններ, հաստատութիւններ ու մամուլ գրաւոր եւ բերանացի բողոք կը բարձրացնեն Մելգոնեանի փակումին դէմ եւ դատական միջոցառումներու ալ կը դիմեն, Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութիւնը տակաւին ինչ խիղճով ու տրամաբանութեամբ դէմ կը կենայ ընդվզումի ալիքին, եւ ինչ որ բոլորովին աննկերելի է, արդեօք կը դնէ իր մամուլին վրայ այդ մասին նպաստաւոր արտայայտութիւններ հրատարակելու:

Այդ երբէ՞ն ի վեր բռնատիրական գործելակերպը Ռ.Ա.Կ.ին համար ընդունելի դարձաւ: Ինչո՞վ կարելի է թացատրել այս բռնատիրական քայլը, որ միայն ընդվզում, դառնութիւն եւ ըմբոստութիւն կրնայ յառաջ բերել, բայց երբեք չի կըրնար ազատ մտածումի սլացքը սանձել:

Շատ տխուր է անդրադառնալ որ Ռ.Ա.Կ.ը յանձին իր այժմու ղեկավարութեան, ստանձնած է անպատուաբեր "առաքելութիւն" մը, պաշտպանելու համար Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան այժմու ղեկավարութիւնը, որ իր դխաւորած միութեան դպրոցաշէն վաստակը ոտնակոխելով ղըպրոց փակել կը ծրագրէ. այդ ալ Սփիւռքի լաւագոյն եւ ամէնէն վաստակաւոր "ղոյի տաճարը" Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Կար ժամանակ, երբ Ռ.Ա.Կ.ը անուղղակի կը վերահսկէր Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան ազգօգուտ գործունէութեան վրայ՝ իր գործիչներով, մտաւորականներով ու մամուլով ծառայելով անոր: Մինչ այսօր, դերերը չրջուած են կարծես, կը թուի թէ կարգ մը Ռ.Ա.Կ. ղեկավարներ ազգային ափարիմներէ չոյուելով եւ "երեսուն արծաթ"ով ծախած են իրենց անկախութիւնը:

Յետպատերազմեան չրջանի վերակազմակերպուած եւ լայն ժողովրդականութիւն գտած Ռ.Ա.Կ.ը քանի մը տասնամեակ փառքի օրեր ապրեցէ յետոյ, անկումի չրջանի մէջ մտած է դժբախտաբար: Այս ճշմարտութեան ապացոյցը կը տեսնենք գրեթէ բոլոր կարեւոր հայկական համայնքներուն մէջ: Արդարեւ, դառն իրականութիւն մըն է որ գործող պաշտօնական Ռ.Ա.Կ.ին զուգահեռ կազմուած են նաեւ հակառակ խմբակցութիւններ, որոնք երբեմն աւելի բազմամարդ ու ուրախաւոր են: Եւ այս տխուր կացութեան պատճառը ղեկավարութեան նման սխալներուն մէջ պէտք է փնտռել:

1948էն ի վեր կուսակցական եղած ըլլալով, կեանքի փորձառութեամբս եւ զանազան մակարդակներու վրայ պատասխանատու պաշտօններ վարած ըլլալով բարոյական պարտք կը զգամ քննադատելու Ռ.Ա.Կ. այժմու ղեկավարութեան այս մեծ սխալը, որ կու գայ աւելնալու գործուած չարք մը ուրիչ սխալներու վրայ, որոնց հետեւանքով ան ենթակայ է ներքին եւ արտաքին քննադատութեանց:

Այլախոհ մտաւորականն ընկերներու դէմ անուղղակի պատժամիջոցները՝ անտեսում, զրպարտութիւն, մամուլով արտայայտելու արգելք եւլն., անոնց վնասելէ աւելի կուսակցութե՛ն կը վնասեն, տակաւին նկատի չունենալով այդ արարքին բարոյական չանգագործութիւնը: Ո՛ր են Ռ.Ա.Կ. մամուլի փայլուն աստղերէն Գրիգոր Քէօսէեանը, Վաչէ Ղազարեանը և ուրիշներ: Ղեկավարութիւնը ինչո՞ւ հեռացուցած է զանոնք, կամ այն աստիճան զզուեցուցած որ իրենք հեռանան կուսակցութենէն. եւ տակաւին որքան ցաւալի է լսանալ որ Հայկազէն Ուզունեանի պէս վաստակաւոր մը, որ յետպատերազմեան չրջանին Ռ.Ա.Կ.ը վերականգնող հնգեակէն միակ վերապրողն է եւ տասնամեակներ չարունակ բարձրագոյն դիրքերէ ծառայած է Ռ.Ա.Կ.ին եւ Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան, այսօր իր տեսակէտները արտայայտելու մամուլ կը փնտռէ, քանի որ, իր հարազատ Ռ.Ա.Կ. մամուլը փակ է իր առջեւ...: Ողբերգական երեւոյթ որուն պատասխանատու Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութիւնը պէտք է սթափի եւ ինքնաարագրութիւն կատարէ, փրկելու համար այն, ինչ որ տակաւին կարելի է փրկել: Եւ այդ ուղղութեամբ առաջին մտածումը պէտք է ըլլայ անդրադառնալու գիտակցիլ իր կոչումին՝ օժանդակելու համար ազգային կեանքի բարւոք ընթացքին, ազգապահպանումին, Սփիւռքի կրթա-մշակութային ցանցի պահպանման ու հզօրացման, հայրենիքի բարգաւաճման, բաներ որոնք իր գոյութեան իմաստն իսկ են:

Բայց մանաւանդ արգելք հանդիսանայով ազգամնաս արարքներու, յատկապէս երբ իր իսկ ծոցէն կը ծնին անոնք:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ, Մարտ 17

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԵՇՏՈՎ ՇԱՏ ՑԱՋՈՂ ՋԵՒՆԱՐԿ ՄԸ

«Հայ Թատրոնի ընկերակցութիւն»ը 2005ի (20րդ շարք) առաջին ծրագիրով երկու զաւեշտ բաղկացած յայտագիր մը ներկայացուց Մարտ 20 կիրակի օր: Մէկը պոլսեցի ծանօթ յանգաբան Աղեքսանդր փանոսեանի (Ալփասլան) «Թեկնածուներն» (1901) էր, միւսը՝ արեւելահայ դերող էմին Տէր Գրիգորեանի «Էլ չարէս ինչ, կամ երկու սիրահար»ը (1879): Երկուքն ալ, ինչպէս անուններէն յայտնի կ'ըլլայ արդէն, հիւսուած էին երիտասարդ դոյզերու խոչընդոտուած սէրերուն շուրջ:

Նախ հետաքրքրական էր թատերախաղերուն ընտրութիւնը: Հայութեան այդ օրերու մշակութային զոյգ մայրաքաղաքներուն մէջ գրեթէ նոյն չըրջանին գրուած երկու գործեր այնքան տարբեր ըլլալով իրարմէ, կատարեալ զուգահեռ մը կը գծէին: Երկուքին ալ առաջին նպատակը զուարճացընելն էր ու ատիկա կ'ըլլար երդիծական չատ սուր չեշտերով: Մանաւանդ Ալփասլանի նման յանդերու իշխանի մը ձեռքին տակ նիւթը չատ իւրայատուկ արտայայտութեան ոճ մը ստացած էր յանպատուր տողերու գիւտաւոր միջամտութիւններով: Մանաւանդ որ հեղինակը լաւատեղեակ ըլլալով Ֆրանսական գրականութեան, ժամանակակից թատրոնին, յաջողութեամբ չաղախած էր արեւելեանն ու արեւմտեանը:

Պէտք է ընդգծել նաեւ յատկապէս առաջինին պարագային, երկու դերակատարներուն՝ Թիւրայր Զոլաքեանի ու Նազարէթ Գուլումճեանի չատ յաջող խաղը: Ինչպէս միշտ, նուազագոյն բեմադրական մը կարեւոր մասնակիցն էր խաղին: Երկու դերակատարներէն զատ, բեմական գործողութիւններու ընթերցումով Վետա Պայվերտեան երրորդ անձն էր զաւեշտին:

Երկրորդը գրեթէ նոյն յատկանիշներուն վրայ աւելցուցած էր բարբառի տարածք մը: Է. Տէր Գրիգորեանի կատակերգութիւնը գրուած է Թիֆլիսեան բարբառով ու հինգ հոգինոց դերատարական կազմը –Ժ. Զոլաքեան, Ն. Գուլումճեան, Նոյեմի Եուսէֆի, Ասղիկ Շինկիթեան ու Վահրամ Աժտէրեան– հիանալի վարպետութեամբ արտայայտուեցաւ անով: Հոս եւս բեմական գործողութիւններու ընթերցումը կ'ընէր Վետա Պայվերտեան: Փորձերը այս անգամ վարած էր Ժ. Զոլաքեան առանձին, քանի որ ընկերակցութեան դեկավար Արբի Ճուվհաննիսեան դասախօսական պարտականութեամբ կը գտնուէր Նիւ Եորք:

Հայ Ուսանողական Տան սրահը որ այլեւս մնայուն հիւրընկալն է թատերական ընթերցումներուն, ծափերով ու "Ապրիս"ներով թնդաց խաղերուն աւարտին: Ոչ ոք կը զղջար գարնանային փարիզը ձըգած այդ փոքր սրահին մէջ չուրջ երկու ժամ փակուած մնալուն:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԻՆ ՎՐԷԺԸ

Փարիզի մեթրոյով յաճախ ճամբորդողները քալջ ծանօթ են անոր մուրացկաններուն ցանցին: Անոնք բազմատեսակ են. կան մուրացկաններ ալ որոնք չգոհանալով նստիլ - սպասելով իրենց նուիրատուութիւնը, ինչ-ինչ հնարքներով կը փորձեն երթալ դիմել առատաձեռն ճամբորդներուն, կառախումբերուն մէջն իսկ:

Այսպէս, անցեալները այս «գործօն» դասի մուրացկաններէն մէկը մտաւ մեր վագոնէն ներս եւ սկսաւ մոլտալ քանիներ մը, գոնէ ըստ իս, դիտումնաւոր կերպով կ'արտասանէր ոչ չատ հասկնալի ձեւով, քանի՛ ինք իսկ չատ համոզիչ էջեր գտներ: Նոյն առեն կերպընկալով ծածկուած թուղթի մը ցոյց կու տար. այլեւս բոլորուելին մաչած, որ իր աղերսանքին հետ կապ ունենալու էր: Թէեւ ընաւ չկրնար իր պատմածները, սակայն յաճախ անոնք բերնաբան կ'ուսնենար պարկեշտ մնալու իրենց չանքը, զոր համադրելով իրենց տաժանելի անձնական պայմաններուն հետ, կը յանդիմ ճամբորդներուն օժանդակութեան արժանանալու արդարացումին:

Ուրեմն մեր «գործօն»ը բաւական չունէր հատցնելէ ետք, յոյսով լեցուն, սկսաւ իր «հունձքին», քաղքէթը երկարելով ամէն մէկ ճամբորդի: Սակայն, իմ ակնատես եղած հունձքերէն ամէնէն ապարդիւնն էր որ վիճակեցաւ այս մէկուն:

Վերջին ճամբորդներուն ալ երկարեց քաղքէթը, յուսալով սառանային տոքը կոտրել: Չեղա՛ւ: Կարծէք մարդիկ ալ գիրար կ'ընդօրինակեն տալու-չտալու համար: Մարդ բան չտուաւ: Մինչ մեթրօն կը մօտենար նոր, յաջորդ կայարանին, պատահեցաւ անապատելին:

Մեր մարդուկը, մինչ այդ գրեթէ անլսելի ձայնը աւելի քան լսելի դարձնելով վագոնին միւս ծայրինները համար իսկ, պոռաց. «Գիտէ՞ք ինչ, տիկիններ, պարոններ, գալ չաբթու համար երկօրեայ գործադուլ նախատեսուած է: Ո՞ր օրերը: Պիտի չըսեմ»: Կառախումբը կեցաւ ու ինք իջաւ:

ԾԻԿԼՆ

ՁԻՇԴ ԵՒ ՍԱՂ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ՝ ԱՍՓԻՐԻՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

● Ասփիրինը կը գործածուի իբրեւ ցաւազրկիչ:

ՁԻՇԴ. Այս դեղը իրրեւ ցաւազրկիչ կը գործածուի, նաեւ յատկութիւնը ունի բարձր ջերմութիւն իջեցնելու:

Բայց խմանանք, որ ասփիրինը միայն ցաւազրկիչ չէ եւ բժիշկի թելադրութեամբ, օրական գործածութեան պարագային, որոշ տոկոսով կը պահպանէ սրտի տագնապներէն եւ կ'օգնէ, որ խնդրոյ առարկայ անձին արիւնը նօսր մնայ:

● Ասփիրինը աւելցաս եւ բոլորին յանձնարարելի դեղ մըն է:

ՍԽԱԼ. Շատեր այս դեղահատին դէմ զգայնութիւն ունին եւ, հետեւաբար, ցըկեանս պէտք չէ գործածեն զայն: Ասփիրինը կը պարունակէ ասեթիլսալիսիլիք թթուն, որ պատճառ կը դառնայ զերզգայնութիւններու: Հետեւաբար նոյն տըրամադրութեամբ ալ պէտք է հրաժարիլ այս նիւթը պարունակող որեւէ այլ դեղահատէ:

● Պէտք է յարգել այս դեղահատին գործածութեան ժամանակացոյցը:

ՁԻՇԴ. Պէտք է կարեւորութեամբ յարգել թէ՛ անոր գործածութեան քանակը եւ թէ ժամանակացոյցը, այսինքն՝ մէկ գործածութենէն միւսին, միջեւ առնուազն 4 ժամուան բաց մը ձգելով, այլապէս ստամոքսի եւ երիկամի ցաւեր եւ թեթեւ արիւնահոսութիւններ կրնան պատահիլ:

● Թելադրելի է ասփիրինը առնել ճաշի ժումերուն ընթացքին:

ՁԻՇԴ. Որպէսզի ստամոքսի ցաւ եւ այլ բարդութիւններ չպատահին:

● Թելադրելի է, որ յղի կիները հրաժարին ասփիրինէն:

ՁԻՇԴ. Մանաւանդ առաջին եւ վերջին երեք ամիսներուն ընթացքին: Այնուհետեւ միշտ ալ հետեւող բժիշկին կարծիքը առաջնահերթ է: Միւս կողմէ, նաեւ թելադրելի է, որ կաթ տուող մայրերը հրաժարին անկէ:

● Վիրահատութենէ առաջ պէտք է կեցնել ասփիրինով որեւէ դարմանում:

ՁԻՇԴ. Առնուազն տասը օր առաջ պէտք է կեցնել ասփիրինի գործածութիւնը, եթէ վիրահատութեան պիտի ենթարկուիք, եւ՝ 4 օր առաջ, եթէ ակռայի դարմանումի պիտի հետեւիք:

ՊՈՒՏ Մ'ԱԳԱՒԻՏ

ԳԻՒՂԱՑԻԻՆ ՎԱՒԱՐԱՆԸ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ինագէտ մը, մաթեմաթիկոս մը, մարդաբան մը, երկրաբան մը եւ տարրաբան մը հետազօտութիւն կը կատարեն բնութեան դիրկը, անկիւն մը: Ցանկարծ տեղատարափ անձրեւ մը կը սկսի: Հինգն ալ կ'ապաստանին մօտակայ տնակը: Տանտէրը իրենց հրամցնելիք բան մը պատրաստելու համար զիրենք միջոց մը առանձին կը ձգէ: Հինգ գիտնականին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ սենեակին վառարանին վրայ. ան գետեղուած է գետնէն մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ չարաչարած քարերու վրայ: Այդ պարագան վիճաբանութեան մը սկսելուն պատճառ կ'ըլլայ հինգին միջեւ: Տարրաբանը կ'ըսէ. "Մարդը վառարանը այսպէս բարձր գետեղելով աւելի դիւրին վառելու ճառը գտեր է": Ինագէտը այլ տեսակէտ կը յայտնէ. "Ատիկա ընելով ապահոված է ջերմասփռումը արագացնելու եւ սենեակը աւելի կարճ ժամանակի մէջ տաքցնելու միջոցը": Երկրաբանը համաձայն չի գտնուիր. իր կարծիքով՝ "չոջանը երկրաչարժի գօտի ըլլալուն, ցնցումներու պարագային հրդեհի վտանգը նուազեցնել ուզած է, քանի որ վառարանը քարերուն վրայ փուլ կու գայ": Մաթեմաթիկոսն ալ կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ. "վառարանը սենեակին երկրաչափական կեդրոնին վրայ գետեղուած է, որպէսզի ամէն կողմ հաւասար չափով տաքնայ": Մարդաբանը, պարզ է, երեւոյթը կը մեկնէ իր մասնագիտութեան, ակնոցով. "Այս մարդը

ԱՆԻՄԱՑԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

- Այս վերջինը ըսաւ.

- Ինչ որ պիտի խօսիս՝ խօսէ, միայն թէ թրքերէն լեզուով:

Քանի մը թառով կացութիւնս պարզեցի իրեն: Պ. Լեւոն մեկնեցաւ ու քիչ յետոյ վերադարձաւ տասը ոսկի բերելով ինծի, ինչպէս նաեւ փոքրիկ պատւասկ մը որուն մէջ դրած էր հաց, պանիր, փաստըրմայ, կէվրէկ ու փոքրիկ չիչ մը օծը քօլօնիա:

Ա՛լ փրկուած էի:

Պ. Ստեփանն ալ եկաւ երկու ոսկի բերելով: Նախապէս քովս վեց մէճիտիէի չափ դրամ կար: Ճամբու ծախքս վճարելէ յետոյ քովս կը մնար ինչ ոսկիէն աւելի դրամ:

Իսկոյն թիմուր էֆէնտիի յանձնեցի 450 ղրուշը:

- Հետս եկո՛ւր, ըսաւ:

Գացինք սենեակ մը ուր երկու պաշտօնեաներ գրասեղանին առջեւ նստած կը գրէին:

Ֆիլ յետոյ հոն բերին նաեւ Սեպուհ Ակունին եւ դեղագործ Ներսէս Զաքրեանը: Հասկցայ որ երեքս միասին պիտի ճամբորդէինք ու այս թանը սրտապնդեց զիս: Զաքրեանը առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի բայց Սեպուհ Ակունի հին ծանօթ մըն էր եւ նոյն թուականին միասին կ'աշխատակցէինք «Ժամանակ»ի:

- Երեքիդ համար, 1350 ղրուշ պիտի վճարէք ըսաւ պաշտօնեան, այսինքն մարդ գլուխ 450 ղրուշ:

- Ես արդէն իմ բաժինս յանձնած եմ թիմուր էֆէնտիի, պատասխանեցի:

Սեպուհ Ակունի քիչ մը ընդդիմացաւ, ըսաւ թէ իրեն համար չափազանց էր այդ գրամը, թէ Դոնիա երթալու համար այդքան գումարի պէտք չկար եւլո՛ւ:

Այն առեն մեզի դիտել տուին թէ՝ բացի մեր ճամբու ծախքէն, պարտաւոր էինք վճարել նաեւ մեզի ընկերացող երկու զինուորներուն երթուղարձի ծախքը, ինչպէս նաեւ ճամբորդութեան միջոցի անոնց օրականները:

Այսպէս ուրեմն, կառավարութիւնը առանց ո՛եւէ որոշ ամբաստանութեան, մեզ կը ձերբակալէր, կը բանտարկէր ու տասը կանոնական հսկողութեամբ կ'աքսորէր ու մենէ կ'առնէր ո՛չ թէ միայն մեր ուղեւորութեան ծախքերը, -ինչ որ արդէն անլուր անիրաւութիւն մըն էր,– այլ նաեւ ոստիկաններու ճամբու ծախքը եւ օրականները:

Երբեք կամայական բռնակալութիւնը այս աստիճանին չէր հասած կարծեմ:

Սեպուհ Ակունի թեթեւ ընդդիմութենէ մը ետքը տեղի տուաւ բռնի ուժին առջեւ եւ դրամը ցնծաց: Ներսէս Զաքրեան արդէն յօժարական, վճառած էր իր տուրքը:

Բանտին մէջ վերջին գիշերս հանգիստ անցուցի: Մինչեւ Գոնիա ոտքով երթալու մղձաւանջը փարատած էր:

Լուանալու մօտ, երբ տակաւին անկողնին էի, թիմուր էֆէնտի եկաւ ու իր խոշոր ձայնովը պոռաց.

- Երուանդ Օտեան, ե՛լ հագուէ՛, ճամբար պիտի ելլէք:

Բանտակիցներս իրենք ալ արթնցած էին, ու իրենց անկողիններէն տխրութեամբ կը դիտէին իմ հապճեպով հագուիլս:

Վեցօրեայ բանտարկութեանս միջոցին ամէնուն հետ բարեկամացած, գրեթէ մը տեղատցած էի: Բանտը չոգենաւային ճամբորդութեան կը նմանի, հո՛ն անծանօթներ չուտով մտերմութիւն կը հաստատեն իրարու հետ: Բանտարկեալները տխուր էին, ո՛չ թէ իրենց մէկ ընկերոջ մեկնումին համար, այլ մանաւանդ որ գիտէին թէ ինչ վտանգ կը սպառնար ինծի:

Ցորմէհետէ իմ Գոնիա աքսորուիլս հաղորդուած էր, ամէնքն անձկութեամբ համակուած էին, թէեւ կը ջանային զայն ծածկել ու կարելի եղածին չափ զիս սըրտապնդել:

Միայն Թուրք հօճան էր որ, չեմ գիտեր չարութե՞մբ թէ անկեղծութեամբ կամ միամտութեամբ իր զգացումները չէր ծածկեր:

Ինքն ալ արթնցած էր հիմակ եւ ուրիշներուն հետ կը դիտէր մեկնումիս պատրաստութիւնները:

- Հէ՛յ վախ, հէ՛յ վախ, կը կրկնէր գլուխը օրօրելով:

Մէկ քանի կտոր ճերմակեղէններս ու պաթանիէս, զորս տունէն բերել տուած էի, ծրար մը ըրի, թեւս զարկի, կերակրեղէնի փոքրիկ պայուսակս ալ ձեռքս, հը ըրաժեշտ առի բանտի ընկերներէս ու դուրս ելայ:

Դուրսը կը սպասէին Ներսէս Զաքրեան եւ Սեպուհ Ակունի:

Մեզ իջեցուցին վարի բակը ուր քառասունի չափ ուրիշ Հայեր ու տասնի չափ օտարականներ չարուած էին:

Հայերը ընդհանրապէս գաւառացի ամուրիներ էին, բացառաբար միայն երկու պոլսեցի ծանօթ դէմքեր նշմարեցի, մին վաճառական Կիւլպէնկեան էֆէնտի եւ միւսը ուսուցիչ Յակիկ Ինկիլիզեան: Իսկ օտարականները անգլիահպատակ Մալթացի նաւուղիղներ ու նաւապետներ էին: Դպրոցական աշակերտներու պէս ամէնքս ալ երկերկու չարուեցանք: Ամէնէն ետեւէն կ'երթայի ես, քովս ունենալով Սեպուհ Ակունին, իսկ ճիշտ մեր առջեւէն կ'երթային Ներսէս Զաքրեան եւ Կիւլպէնկեան:

(Շար. 24)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Փլէր Թէրզեան 50 Եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անոհիտ Տէր Մինասեան եւ զաւակը՝ Թալին 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին, ի յիշատակ Ալեքսանդր Թամանեանի, հիմնադիրը Երեւանի Ա. Թամանեան Թանգարանին, որ իր մահկանացուն կնքած է Մարտ 16ին, Երեւան:

***

ՓՕ.– Ազատի Պետիկեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, իր մօր Սիրազարդ Պետիկեանի յիշատակին:

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 3 avril à 9 heures 30
«Les Arméniens d'Egypte»
dans le cadre de l'émission «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux».

(Շար. Ա. էջէն)

տար որ Ս. Հիւսէյն քարիւղ ծախէ պայմանաւ որ դրամը ծառայէ սնունդ գնելու Իրաքցիներուն համար: Այս հարցին մէջ կասկածելի էր նաեւ Պենոն Սեւան, կիպրահայ, որ 1997ին վերանշեալ ծրագրին տնօրէն նշանակուած էր Քոֆի Անանի կողմէ: Հարցը պատճառ եղած է որ Լիպերասիոն երկու էջ տրամադրէ (Մարտ 30) ներկայացնելով բոլոր դերակատարները: Քոֆի Անանի պարկեշտութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ, բայց տղուն պրծունէութիւնը կը վնասէ իրեն: Քոժօ Անան աշխատած է զուխկերական Քոթէքնա ընկերութեան համար, որ 1998ին ձեռք ձգած էր Իրաքի հետ փոխանակումներու պայմանագիրը եւ իր այդ պաշտօնով նըպաստաւորած է զուխկերական ընկերութիւնը, ՄԱԿ-ի մէջ ունեցած իր յարաբերութիւններուն չնորհիւ: Ինք կ'ուրանայ, բայց վկայութիւններ կան:

ՖՐԱՆՍԱՅի պաշտօնատարները գոհացում չստացան Մարտ 29ին, հակառակ երկար բանակցութիւններու նախապատրաստ հետ: Այս վերջինը ամբողջական յաւելում մը կ'առաջարկէր 2005ի եւ 2006ի համար, սենտիքանները տարի գլուխ կը պահանջեն եւ ոչ ամբողջական ծրագիր մը երկու տարուան վրայ: 2005ի համար նախատեսուած յաւելումը 0,5% (Ծուլիս 1) եւ 0,3% էր (Նոյ. 1):

ՄՈՍԿՈՒԱՅի Սախարով թանգարանի տնօրէնը՝ Եուրի Սամօդուրով, Մարտ 28-ին, 100 հազար ռուբլի (2800 Եւրօ) տուգանքի մը դատապարտուած է, որովհետեւ 2003 Յունուարին արուեստի գործերու ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր խորագրուած՝ "Ուշադրութիւն, կրօնք": Յանդուգն նկատուեցաւ որ "դրդում մը ըրած է ազգայինատելութեան եւ կրօնքին": Ցուցադրուած գործերուն մէջ կը գտնուէր խաչելութեան չինուած լուսանկար մը, մերկ կնոջմով մը Ցիսուսի տեղ: Այս դատապարտումը, իր տեսակին մէջ առաջինը, Հիմքն Ռայց Ուաչ կազմակերպութեան կողմէ "արուեստի վրայ պետական վտանգաւոր նախընթաց" որակուած է:

ՊԱՏՈՒՈՒՈՑ ԼԵԳԷՈՆԻ ՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐ

Զատկուան շնորհումներու առթիւ, Պատուոյ լեգէոնի ասպետի աստիճան ըստացած են Արսէն Զաքարեան (Նախկին Ռազմիկներու նախարարութիւն), Պատուոյ նախագահ հայ կամաւորներու, Նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու Միութեան, Անրի Քարայեան (Նախկին Ռազմիկներու նախարարութիւն), գործօն անդամ Դիմադրութեան Նախկին Ռազմիկներու Ազգ. Միութեան: Նոյն աստիճանին արժանացած է Աբա Եաղմուրեան (Համարկումի նախարարութիւն):

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

- > Directeurs diplômés BAFD
- > Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- > Infirmière
- > Econome
- > Intendant(e)
- > Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section **«Archalouys Tathéossian»**
de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.

Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.

Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

Section «Archalouîs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hautevillo 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN
OUVERT A TOUS LES ENFANTS
DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)

«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»

d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution de son dernier roman paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence · débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée par l'UCFAF et la JAF

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :

Les Arméniens devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30

«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

⁂

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74